ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1
MERCREDI
1er FÉVRIER
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.044
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — No 14.044

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ 1977-Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ.— Մեր Կրօնական Ժողովը, հակառակ իր օրինականութեան նուազագոյն թիւէն իջած ըլլալուն, շարունակեց իր գոյութիւնը եւ գործունէութիւնը հինգ անդամներով, մեր նախագահութեան ներքեւ: Նկատի ունենալով երկրին մէջ տիրող կացութիւնը եւ կառավարական շրջանակներու մտայնութիւնը, մենք փորձն անգամ չըրինք խնդրանք ներկայացնելու պատկան իշխանութեանց՝ մեր Կրօնական Ժողովը նորոգելու նոր ընտրութեամբ: Ունեցանք 12 ժողովներ եւ մի քանի խորհրդակցական անպաշտօն նիստեր, զբաղելով մեր Պատրիարքական թեմի ընթացիկ գործերով:

Կրօնական Ժողովը ընթացք տալով Ենիգաբըի Թաղային Խորհուրդի եւ Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան կողմէ կատարուած դիմումներուն, յետ քննութեան, որոշեցինք ձեռնադրութիւնը երկու քահանայական թեկնածուներու. Վարդան Քհնյ. Ճօնքուլեանը Ենիգաբըի վրայ. իսկ Ներսէս Քհնյ. Ոսկանեանը Հիւանդանոցի վրայ: Սարկաւագ ձեռնադրեցինք Վահէ Իշլեմէճեանը Ֆերիգիւղի Ս. Վարդանանց եկեղեցիին վրայ եւ Երուանդ Կիւլսաթարը՝ Ենիգաբըի Ս. Թադէոս եւ Ս. Բարթողոմէոս եկեղեցիին վրայ: Տասը դպիրներու ուրար կրելու արտօնութիւն շնորհուեցաւ զանազան եկեղեցիներու վրայ:

Վաւերացուեցան մեր դպրաց դասերու ութ Տնօրէն Խորհուրդներու նոր ընտրութիւնները: Վաւերացուեցաւ նաեւ Ենիգաբըի Ս. Թադէոս եւ Ս. Բարթողոմէոս եկեղեցիին նորակազմ դպրաց դասը:

Այս տարի տնօրինեցինք, որ ցարդ այցելու քահանաներով միայն հոգեւոր մատակարարութիւն վայելող եկեղեցիները դրուին մօտակայ հովիւներու մշտական ու պաշտօնական հոգածութեան ներքեւ: Ըստ այսմ Պէյքօզի Ս. Նիկողայոս եկեղեցիին հովիւ նշանակեցինք Գուզկունճուքի Երէց Եղիա Քհնյ. Շուշանեանը Գանտիլլիի Ս. Երրորդութիւն Առաքելոց եկեղեցիին՝ Պիւյիւքտէրէի հովիւ՝ Իսահակ Քհնյ. Հեքիմեանը: Էյուպի Ս. Եղիա եւ Ս. Աստուածածին եկեղեցիներուն համար՝ Պալաթի հովիւ Եղբայր Քհնյ. Սարգիսեանը: Գարթալի Ս. Նշան եկեղեցիին՝ Նարեկ Քհնյ. Գատեհճեանը: Իսկ Գընալը կղզիի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին հովիւ նշանակեցինք Ասատուր Վրդ. Ծիլօղեանը:

ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆ ԴԱՍ.— Փառք Աստուծոյ այս տարի ալ հոգեւորականի կորուստ չունեցանք. ընդհակառակն, ինչպէս վերեւ յիշեցինք, երկու յաւելում ունեցանք մեր քահանայական դասուն վրայ: Մեր միակ բարձրաստիճան հոգեւորականը, Շահան Եպս. Սվաճեան, շարունակեց ատենապետութիւնը Կրօնական Ժողովի եւ քարոզչութիւն մեր եկեղեցիներու: Ասատուր Վրդ., Արամ եւ Մանուէլ աբեղաները եւս շարունակեցին իրենց քարոզչական եւ այլ հոգեւոր մատակարարութեանց պարտականութիւնները: Ասոնց վրայ աւելցաւ մեր կողմէ Երուսաղէմ ղրկուած եւ սաղիմական միաբան եղած Եղնիկ աբեղայ Պալեանը:

Իսթանպուլի մեր 33 եկեղեցիներուն համար ունինք 30 քահանայ հայրեր, որոնցմէ մէկը միայն ֆիզիքական անկարողութեան պատճառով բոլորովին հանգըստեան քաշուած է: Իսկ միւսները ամէնքն ալ իրենց պաշտօնին ու պարտականութեան գլուխը կը մնան զանազան եկեղեցիներու վրայ: Գնահատելով Բարթող Քհնյ. Խրքաճեանի անձնուէր գործունէութիւնը Աւագութեան աստիճան շնորհեցինք: Ունինք 25 ձեռնադրեալ սարկաւագներ, շուրջ 50–55 գործօն ուրարակիրներ եւ քսան դպրաց դասեր:

Մեր քահանայից դասին համար սկսանք տալ դասախօսութիւններէ բաղկացեալ շարք մը, Հոկտեմբեր – Դեկտեմբեր ամիսներուն ընթացքին, ԺԳ. դարու յայտնի մատենագիր Յովհաննէս Երզնկացի Վրդ.ի «Խրատ Հասարակաց» հոգեշահ եւ հետաքրքրաշարժ գործի մասին:

Գաւառներու մէջ կը պաշտօնավարեն չորս քահանայ հայրեր. Ծերունազարդ Ղեւոնդ Քհնյ. Գարթունեան Հաթայ նահանգի Վագըֆ գիւղի Ս. Աստուածածին եկեղեցին: Կիրակոս Քհնյ. Տիարպագըրի Ս. Կիրակոս եւ Տերիքի Ս. Գէորգ եկեղեցիներուն: Սերովբէ Քհնյ. Կիւլեան Կեսարիոյ Ս. Գրիգոր եկեղեցին: Իսկ Վարագ Քհնյ. Պէյլէրեան տարւոյս սկիզբը հովիւ նշանակուեցաւ Իսկէնտէրունի Ս. Քառասուն Մանկանց եւ Գըրըգխանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիներու: Այս հովիւներու հոգեւոր հոգածութեան յանձնուած են նաեւ վերոյիշեալ քաղաքներու մօտ կամ հեռուն ցրիւ ապրող հայ հաւատացեալները:

Մեր Պատրիարքարանն ալ, մեր միւս նուիրապետական Աթոռներուն կարգին, կ'աշխատի իր համեստ չափով օգտակար հանդիսանալ նաեւ արտասահմանի մեր եկեղեցիներուն, հոգեւորականներ հայթայթելով զանազան հայ համայնքներու: Ըստ այսմ մեզի կատարուած դիմումներուն ընթացք տալով արտասահման ղրկուած են զանազան ժամանակներու մէջ, հետեւեալ հոգեւորականները.—

Գարեգին Վրդ. Պեքճեան, Մարսիլիա, հոգեւոր հովիւ Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ եկեղեցին:

Պսակ Վրդ. Հաթափեան, Լոնտոն, ժամարար Անգլիոյ երեք եկեղեցիներուն (Անգլիոյ մէջ պաշտօնավարող երկու եկեղեցականներն ալ եպիսկոպոսներ են):

Խաչատուր Վրդ. Սարաճեան, Մելպուրն, իբրեւ հոգեւոր հովիւ:

Մամիկոն Քհնյ. Ոսկանեան, Նիւ Եորք, հոգեւոր հովիւ Լոնկ Այլնտի շրջանին մէջ:

Յակոբ Քհնյ. Ռուստեմեան, Աթէնք, հոգեւոր հովիւ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ:

Յովսէփ Քհնյ. Հալլաճեան, Կրետէ, հոգւոր հովիւ Հայոց Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Իրագլիոնի:

Գալուստ Քհնյ. Թեւեան, ի Նիս:

Բացի ասոնցմէ մեր կողմէ ձեռնադրուած աւագ սարկաւագներ ալ ունինք արտասահմանի մէջ ծառայող: Միհրան սարկաւագ Տապաղեան ի Գերմանիա, Խաչիկ սարկաւագ Ելմազ ի Մարսիլիա, Ստեփան սարկաւագ Կէօզիւմեան եւ Կարպիս սարկաւագ Շահպազեան ի Լոս Անճելըս:

ԳԱՒԱՌ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ.— Անցնող Յուլիս 21 – 30 առիթ ունեցանք հովուապետական այցելութիւն տալու գաւառի մեր եկեղեցիներուն եւ համայնքներուն: Այս այցելութեան սկզբնապատճառը եղաւ Իսկէնտէրունի եւ Գըրըգխանի մեր զոյգ եկեղեցիներու բարեզարդութիւնները, եղբայրական օժանդակութեամբ Իսթանպուլի հայ բարեսէրներու: Այս երկու եկեղեցիները վերստին օծեցինք եւ վերաբացինք պաշտամունքի: Այցելեցինք նաեւ նոյն նահանգին մէջ գտնուող Վագըֆ հայկական գիւղը, եւ ապա յաջորդաբար այցելեցինք Տիարպագըր, Մալաթիա եւ Կեսարիա ուր տեղեր աշխատեցանք զօրացնել եւ մխիթարել մեր ժողովուրդը աղօթքով, պաշտամունքով ու Աստուծոյ Բանին քարոզչութեամբ: Մեր վերադարձէն երեք շաբաթներ ետք յանկնկալս փակուեցաւ Գըրըգխանի եկեղեցին ապահովութեան պաշտօնեաներու կողմէ: Մեր եւ տեղւոյն համայնքին կողմէ կատարուած դիմումներուն վրայ, երկար ձգձգումներէ յետոյ, ստուգուեցաւ որ տեղական պաշտօնեաներու անհատական նախաձեռնութեան արդիւնք էր կատարուած սխալը, որ դարմանուեցաւ Դեկտեմբեր ամսուան ընթացքին, եկեղեցին վերաբացուելով եւ յանձնուելով տեղւոյն քահանային ի մխիթարութիւն քաղաքի փոքրաթիւ հայ համայնքին: Մարտին նահանգի մէջ գտնուող Վարդօ հայկական փոքր գիւղի բնակչութիւնը տարւոյս վերջերը հարկադրուեցաւ ամբողջութեամբ Իսթանպուլ փոխադրուիլ. տեղաւորուեցան զանազան թաղեր:

(Շար. 2)

ՈՉ ԵՒՍ Է ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն.— Ցաւով կը գուժենք Յակոբ Մնձուրիի մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 29ին, Սուրբ Փրկիչ Հիւանդանոցը: Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետր. 2ին:

×

Հակառակ յառաջացած տարիքին, Յակոբ Մնձուրի մինչեւ վերջերս միշտ պահած էր իր մտքի արթնութիւնը ու չէր դադրած արտադրելէ:

Պոլսէն ետք, Փարիզ ալ շնորհիւ Խաչեան Սանուց Միութեան, անցեալ Մայիսին պատշաճ հանդիսութիւն մը կազմակերպուած էր մեր գիւղական գրականութեան նահապետին՝ Յակոբ Մնձուրիի ծննդեան 90ամեակին առթիւ:

Յակոբ Մնձուրի (Տէմիրճեան) ծնած էր 1886ին Երզնկայի փոքր Արմտան գիւղը: Տէրսիմի ուրիշ բառով՝ Մնձուրի լեռներուն դիմացը, ուրկէ իր գրչի անունը: Նախնական կրթութիւնը ստացած էր իր գիւղը, ապա հօրը (փռապան) հետ կուգար Պոլիս եւ քանի մը տարի կը յաճախէ Ռոպէրթ քոլէճը, բայց առանց վկայական առնելու կը հեռանայ ու ինք ալ կը դառնայ հացագործ: 1907ին կը վերադառնայ գիւղ ուր կը մնայ եօթը տարի: Պատերազմէն յետոյ կը սկսի գրել ու մինչեւ վերջ չի դադրիր գրելէ: Հեղինակն է 225 պատմուածք, 75 ժամանակագրութեան, 26 գիւղանկարի, 12 հէքեաթի: Ամբողջը՝ 333 գործ, որոնց 94ը ամփոփուած են երեք հատորներու մէջ՝ «Կապոյտ լոյս» (1958), «Արմտան» (1966), «Կռունկ ուստի՞ կուգաս» (1974):

Թլկատինցիի, Մշոյ Գեղամի, Զարդարեանի եւ Համաստեղի շարքին, գաւառական գրականութիւն մկրտուած սեռին վերջին ներկայացուցիչներէն էր Մնձուրի, որ այսօր կը փակէ իր աչքերը թողլով մեծ վաստակ մը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇՏՋԱՐԱՆՍԿԻԻ դատավարութեան հարցը միշտ խորհրդաւոր կը մնայ: Ծանօթ է որ ինը ամիսէ կը սպասէ Լեֆորտովոյի բանտը, որ դատուի: Իմանիքէ իսկ բոլոք բարձրացուց պահանջելով որ պաշտպանութեան բոլոր միջոցները տրուին: Կ'ըսուի թէ ուրիշ դատավարութիւն մըն ալ կը պատրաստուի Վրաստան, գլխաւորաբար Հրեաներու դէմ: Դեկտեմբերին յիմարանոցէն Թիֆլիզի բանտը բերուած են Կամախուրտիա եւ Կոստավա, քիչ ետք կը ձերբակալուէր Կոլտչթայն, ապա Ռշխիլաձէ: Մոսկուայի մէջ Շտչարանըսկիի մայրը քսան փաստաբանի դիմած է, որոնք մերժած են տղան պաշտպանել եթէ չընդունի թէ յանցաւոր է, այսինքն՝ դաւաճան:

ՓՈԹՈՐԻԿ, սաստիկ անձրեւներ, ձիւն, հիւսք և ողողում աւեր կը գործեն Ֆրանսայի ու նաեւ Եւրոպայի մէջ: Բազմաթիւ փոքրիկ գիւղակներ կղզիացած են ինչպէս նաեւ երիտասարդներ Ալպեաններու թէ Սավուայի շրջանը: Ճամբաներ կորուած, կառախումբ թէ կառք կէս ճամբան մնացած ու նաեւ զոհեր կան երկրին մէջ: Ուրիշ երկիրներ ալ աւելի բախտաւոր չեն եւ որքան ալ տարօրինակ թուի բացատրութիւնը՝ Վենետիկն ալ ջուրերուն մէջ է: Մէկուկէս մեթր բարձրացած են եւ կամուրջ մը փլած ըլլալով երեք հոգի ալ խեղդուած են իրենց կառքին մէջ: Զուիցերիա, Մեծն Բրիտանիա նոյնքան դէշ է կացութիւնը:

ՏԱՄԻԱ, որ տեսակ մը ողբերգու երգչուհին էր հին սերունդին, մեռաւ 87 տարեկանին: Ֆրանսական Երգին ամբողջ մէկ շրջանը կ'ոգեկոչէ: Բեմէն քաշուած էր երբ միքրօն տէր–տիրական դարձած էր:

ՕՌՕՌ Երեքշաբթիի իր թիւով արձագանգ կը հանդիսանայ Կոմիտաս քառեակի նուագահանդէսին (Փետր. 11ին) եւ այդ առթիւ կ'անդրադառնայ թէ քառեակին կազմութեան եւ թէ Հայկ. երաժըշտութեան ընդհանրապէս:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ էսանսը կը սղէ, սովորականը կ'անցնի 2,23ի եւ բարձրականը՝ 2,42ի:

ՏԻԺՕՆԻ մէջ, Միթերան ըսաւ որ անխուսափելի կը նկատէ տագնապի կացութիւն մը Հանրապետութեան Նախագահին եւ Ազգ. Ժողովի մէջ ուրիշ մեծամասնութեան մը միջեւ: Այլ խօսքով, ընկերվարական պարագլուխին խելքէն չի պակսիր Նախագահ Ժիսքարի այն յայտարարութիւնը, շատ յստակ, որ կը հաստատէր թէ Ժիսքար պիտի ընդունի ժողովուրդին վճիռը եւ թողու որ նոր կառավարութիւնը գործադրէ Հասարակաց Ծրագիրը եթէ Ձախը շահի: Բայց Միթերանի համար ատիկա պիտի նշանակէ որ՝ Ելիզէ նստած է ընդդիմութեան պետը: Ասիկա ըսել կուտայ Քոթիտէնը Փարիզի Երեքշաբթի օր «Միթերան Ելիզէն կ'ուզէ»:

ՍԱՏԱԹ Ուաշինկթըն պիտի երթայ բայց կը թուի թէ Ամերիկացիք տրամադիր չեն ճնշում բանեցնելու Իսրայէլի վրայ: Միւս կողմէ Իսրայէլ եւ Եգիպտոս պիտի վերսկսին զինուորական խօսակցութիւնները:

ՓՇՈՑ ՀԱՐՑ ՄԸ, ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԱՍՊԱՐԷԶ...

Բ.

Ուսուցչաց Հիմնարկը, Թափ տալու համար հրատարակչական իր նպատակներուն, հիմնեց նաեւ տպարան մը: Ոմանք կարծեցին որ այս կերպով Հիմնարկը կը հեռանար իր նպատակէն եւ կը խրէր նոր արկածախնդրութեան մը մէջ: Արկածախնդրութիւնը արկածախնդրութիւն էր, բայց մեր կարծիքով անիկա դուրս չէր մնար Ուսուցչաց Հիմնարկի գործունէութեան շրջանակէն: Միայն թէ տպարանին հիմը լաւ չնետուեցաւ: Նուիրուած եւ աժան ձեռք բերուած, բայց այլեւս նորաձեւութենէ ինկած գործիքներով գործի սկսուեցաւ: Այս պարագան պատճառ եղաւ որ տպագրական հարցերու մէջ Հիմնարկը չկարենայ տալ այն որակը, այն ժամանութիւնը եւ այն առատութիւնը որ կը սպասուէր սեփական եւ անշահախնդիր տպարանէ մը: Նորէն ալ անուրանալի է այն գործը որ տրուեցաւ Հիմնարկին ծերացած մեքենաներուն վրայէն: Հոս անգամ մը եւս կարելի է ափսոսալ մեր մեծահարուստ եւ ազնիւ բարերարներուն վրայ, որոնք սիրայօժար միլիոնից կալուածներ կը նուիրեն, բայց չեն մօտենար քանի մը հարիւր հազարնոց տպագրական մեքենայ նուիրել մեր մշակութային հաստատութիւններու:

Բայց նոյնիսկ եթէ աշխարհի ամէնէն արդիական տպագրական մեքենաները ունենայ, Ուսուցչաց Հիմնարկին հրատարակելիք հայերէն դասագիրքերը ոչ մէկ արժէք պիտի ներկայացնեն եթէ մեր վարժարաններուն ուսուցիչները այդ գիրքերուն պահանջքը չզգան: Ուսուցչաց Հիմնարկին հրատարակած անհամար մանկա- պատանեկան գիրքերը, հանդէսները դեր մը կրնա՞ն կատարել եթէ մեր պատանիները ձեռք չտան այդ հրատարակութիւններուն, չկարդան զանոնք, առանց կարդալու ցամքիւղ նետեն:

Կը կարծենք որ Ուսուցչաց Հիմնարկի մեծագոյն եւ դժուարագոյն պարտականութիւնը այսօր կը կայանայ ամէնէն առաջ մեր ուսուցիչներուն հետ իր միջեւ մշակութային կամուրջ նետելու մէջ: Թերեւս կը սխալինք, բայց մեզի այնպէս կը թուի թէ Ուսուցչաց Հիմնարկը այդ կամուրջը դեռ չէ կրցած գոյացնել: Դիւրին ալ չէ գոյացնել, որովհետեւ աշխարհի բոլոր կամուրջները կ'ենթադրեն երկու ուղղութեամբ երթեւեկ: Այս կողմէն դէպի այն կողմ, եւ այն կողմէն դէպի այս կողմ: Եթէ գնացքը միայն այս կողմէն դէպի հոն ըլլայ, եւ հակառակ ուղղութենէն եկողներ չգտնուին, կամուրջը շուտով կը դատարկուի, կամուրջ ըլլալէ կը դադրի: Արդ՝ կը կարծենք որ ուսուցիչներէն դէպի Հիմնարկ գնացք չկայ: Ուսուցիչները մեծ բան մը չեն ակընկալեր Հիմնարկէն, կամ օգտուիլ չեն ուզեր Հիմնարկին գոյութենէն եւ իրագործումներէն — կրկնենք՝ բացառութիւնները յարգելի են: Այս երեւոյթը իր զանազան ընդունելի եւ անընդունելի պատճառները ունի: Բայց ինչ ալ ըլլան պատճառները, արդիւնքը մեզի համար անարդարանալի է:

Այսօր մեր վարժարաններուն մէջ պետական արտօնութեամբ բազմաթիւ դասեր հայերէն լեզուով պէտք է աւանդուին: Պետութիւնը ոչ մէկ ճնշում կը բանեցնէ որպէսզի այդ դասերը հայերէն չդասաւանդուին: Բայց իրողութիւնը այն է որ այսօր զանազան հայ վարժարաններու մէջ այդ դասերուն մեծ մասը հայերէն չեն դասաւանդուիր: Հայերէն չեն դասաւանդուիր նախ որովհետեւ շատ մը վարժարաններ հայ ուսուցիչ չեն գտած այդ դասերուն համար եւ հրաւիրած են ոչ-հայ ուսուցիչներ: Յետոյ՝ շատ մը հայ ուսուցիչներ ալ նախընտրած են խուսափիլ հայերէն դասաւանդութենէ սա արդարացումով որ հայերէնով պատրաստուող աշակերտները կը ձախողին համալսարաններու մուտք քննութիւններուն մէջ:

Իսկ կան տակաւին բազմաթիւ հայ ուսուցիչներ որոնք իրենց գիտութեան կամ թուլամտութեան եւայլն դասերը հայերէն չեն դասաւանդեր պարզապէս անոր համար որ հայերէն լաւ չեն գիտեր, հայերէնի մէջ իրենք զիրենք անհանգիստ կը զգան: Եւ քանի որ նոյն անհանգստութիւնը ի զօրու է աշակերտին համար ալ, տակէ անդին Ուսուցչաց Հիմնարկը թող ուզածին չափ գիտութեան եւ թուաբանութեան գիրք հրատարակէ, այդ գիրքերը մեծ դեր մը պիտի չկատարեն իրենց առաքելութեան մէջ:

Համալսարանական մուտք քննութիւններու հարցը շատ կենսական է, կ'ընդունինք: Մնաց որ ամէնէն առաջ մենք ենք որ կը փափաքինք որ մեր աշակերտները կատարելագործուած մակարդակ մը ցուցաբերեն երկրին լեզուին եւ պահանջուած կրթական գիտելիքներուն մէջ, որպէսզի թէ՛ յաջողին իրենց բարձրագոյն ուսումներուն մէջ, եւ թէ պատիւ բերեն մեր հաւաքականութեան: Ուստի յարգելի կը գտնենք Մուտք Քննութեան համար աշակերտ պատրաստել ուզող հայ ուսուցիչներու մտահոգութիւնը: Բայց այս մէկը բաւարար չենք նկատեր որպէսզի հայերէն դասաւանդութիւններուն վերջ տրուի մի անգամ ընդմիշտ: Այսպիսի որոշում մը պատասխանատու որոշում է գալիք սերունդներուն, նոյնիսկ ներկայ սերունդին նկատմամբ: Այդպիսի որոշում մը, մէկ հարուածով, կը ջնջէ այն տարբերութիւնը որ կայ մեր վարժարաններուն եւ պետական վարժարաններուն միջեւ: Կը ջնջէ մեր վարժարաններուն գոյութեան պատճառը: Կը հակասէ ուրեմն նաեւ իրենց անվերջ նուիրատուութիւններով մեր վարժարանները ոտքի պահող մեր ազգայիններուն փափաքին: Ուսուցիչները, ձեռք ձեռքի տալով Ուսուցչաց Հիմնարկին հետ, պէտք է ճարը գտնեն թէ՛ հայերէն դասաւանդութիւնը շարունակելու, եւ թէ միաժամանակ մեր աշակերտները պետական վարժարանի մը կատարելութեամբը Մուտք Քննութիւններու եւ այլ կեանքի քննութիւններու պատրաստելու: Դիւրին չէ սակայն: Բայց ոչ ոք իրաւունք ունի դիւրինը նախընտրելու:

Մինչեւ հիմա ըսուածներէն եւ տակաւին շատ մը չըսուածներէն արդէն չափազանց յայտնի է որ ուսուցչական մեր տագնապին խորը աւելի շատ կը պառկին բարոյական պատճառներ, քան թէ նիւթական: Եթէ այսօր ուսուցչական, աւելի ճիշդը կրթական անհամար հարցեր ունինք, կամ եթէ մեր կրթական գործերը մեր փափաքած ձեւով չեն քալեր, եւ այս գործերէն ոմանց դիմաց ալ Ուսուցչաց Հիմնարկը անզօր կը մնայ, պատճառը այն է որ այդ դժուարութիւնները նիւթական աղբիւրներէ չեն բխիր: Եթէ նիւթական աղբիւրներէ բխած ըլլային, այս համայնքը վաղուց զանոնք յաղթահարած կ'ըլլար: Բայց ինչ մեղք որ աշխարհի վրայ շատ են այն բաները, որոնք դրամով չեն գնուիր: Ժողովրդական իմաստութիւնը գիտէ օրինակի համար որ մարդկային առողջութիւնը դրամով չի գնուիր: Շատեր չեն անդրադառնար սակայն որ կան տակաւին ուրիշ այլազան ազդակներ ալ, ինչպէս լեզու, մշակոյթ, մանաւանդ ազգային գիտակցութիւն, ընկերային նուիրում, որոնք քաղաքակրթութեան հիմնաքարն են, բայց դրամով չեն գնուիր: Այստեղ, բեմ կ'ելլեն դրամէն աւելի զօրաւոր ուժեր, որոնք կը հրապուրեն ու կը քաշեն-տանին անհատը: Ոչ թէ անհատը, այլ անհատները: Որովհետեւ անհատը արդէն առանձին չէ այդ ուժերուն դիմաց: Անմիջապէս իր քովիկը իր դիրքին մէջ գտնուող հարիւրաւորներ, հազարաւորներ կան: Դրամէն ալ ուժով այն ուժը որ զիրենք պիտի հմայէ, պիտի հմայէ համաճարակի ալիքի մը նման խմբովին, նորաձեւութեան հովի մը պէս զանգուածաբար: Պլուճին հագուելու համաճարակը ինչ որ է, օրինակի համար անգլերէն սորվիլ ուզելու համաճարակը նոյնն է, իր զաւակը օտար վարժարան ղրկել տենչալու ձգտումը նոյնն է, հայերէն դասաւանդութիւններու կարեւորութիւն չտալը նոյնն է: Ո՞ր դրամով կրնաք «կեցիր» ըսել զանգուածային այս շարժումներուն: Ջքաւորին կրնաք ամսաթոշակ կապել, անոր ձմեռուան փայտը կամ ածուխը տալ, անոր զաւակը անվճար դպրոց արձանագրել, եւ դեռ շատ բաներ, բայց չէք կրնար անոր սրտին մէջ տեղաւորել ազգային գիտակցութեան զգացում մը, աւանդապաշտ ոգի մը, նուիրական արժէքներու հանդէպ պաշտամունք մը: Այս վերջինները երկար ժամանակներու ընթացքին արմատ կը նետեն սիրտերու մէջ, բայց նորէն ալ այնքան տոկուն չեն որքան ծառին արմատը: Մարդը հարիւրաւոր տարիներու իր տարատը մէկ օրուան մէջ կրնա՛յ նետել ու պլու-ճին հագուիլ, եթէ անդրադառնայ թէ իր շուրջը աւելի շատ պլու-ճին կը հագուին քան թէ դասական տարատ: Եւ այսօր, պէտք է ընդունինք, շրջանը պլու-ճինի շրջան է, պլու-ճին տարատ մը որ կը ջնջէ ամէն զանազանութիւն ամերիկեան, ճափոնական կամ հայկական սրունքներու միջեւ, անշուշտ բարոյական իմաստով:

Ռ. ՀԱՅՏՃԵԱՆ

(Շար.)

ԽՈՐՀ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Աշխատաւորներու Գանգատներ

Երկրորդ անգամ ըլլալով, խորհրդային աշխատաւորներու փոքր խմբակ մը իր գանգատները ներկայացուցած է արեւմտեան լրագրողներու, Մոսկուա: Բողոքողները, բաղկացած տասը բանուորներէ, գանգատած են, թէ իշխանութիւնները կը հալածեն այն աշխատաւորները, որոնք կը համարձակին յամառ կերպով ցոյց տալ օրինազանցութեանց դէպքերը, ապականիչ մթնոլորտը իրենց աշխատատեղիներուն մէջ:

Համաձայն բողոքարկուներուն, մեծաւ մասամբ աշխատանքէ արձակուած են, երբ յաջորդաբար դժգոհած են իրենց ղեկավարներուն եւ իշխանութիւններուն մօտ:

Անիկա նոր երեւոյթ մըն է խորհրդային ընկերութեան մէջ եւ առ այժմ կարելի չէ ըսել, թէ աշխատաւորներու հրապարակային բողոքը որքա՞ն առեն թոյլատրելի պիտի գտնայ եւ ի՞նչ տարողութիւն պիտի ստանայ: Ցարդ այլախոհներու շարժումը վերապահուած էր ուսման բարձր մակարդակ ունեցողներու շրջանակին մէջ եւ առաւելաբար քաղաքական ազատութիւններու հարցերուն կը սեւեռէր, քան, օրինակ, ընթացիկ կեանքին անարդարութիւններուն կամ ապականութիւններուն:

Ներկայացուած գանգատներուն հեղինակներուն մէջ եղած են տոմարակալ մը, հիւանդապահուհի մը եւ հիւանդակառքի վարորդ մը, ինչպէս նաեւ բանուոր մը մետաղագործութեան ճիւղի: Բոլորն ալ աշխատանքէ ազատ արձակուած, որովհետեւ մնայուն բողոքներ եւ գանգատներ ներկայացուցած են:

Տամարա Մանակովա, գլխաւոր տոմարակալ Ղրիմի հանգստեան կայանի մը, նեղացուցիչ վիճակի մատնուած է, երբ նկատած է, որ տնօրէնին կինը կաշառք կը ստանայ ու կեղծ արտօնագիրներ կը ծախէ այնպիսիներու, որոնք չեն ուզեր իրենց կարգին սպասել: Յայտարարած է լրագրողներուն, թէ կեդրոնին յանձնաժողովները սուղ ճաշատեսակներ կ'ապրապրեն, ինչպէս ձկնկիթ եւ սուրճ, ու զանոնք իրենց կը վերապահեն: Երբեք չեն սպասարկեր: Նոյնպէս նոր սաւաններ կը գողնան, նաեւ՝ բուրդէ վերմակներ պանդոկին սենեակներէն եւ զանոնք կը փոխարինեն գործածուածներով կամ նուազ արժէքաւորներով:

Անգամ մը հրահանգուած է իրեն ստորագրել 400 ռուբլիի պահանջագիր մը իրականութեան մէջ գողցուած սամանէջէնի փոխարինումին համար, որ կեղծելով կոտրուած ներկայացուած է: Տնօրէնը երեք անգամ աշխատանքէ արձակած է եւ երեք անգամներուն ալ տեղական ատեանը վերահաստատած է իր պաշտօնին գլուխը: Չորրորդին, անցեալ Մայիսին, դատախազ մը միջամտած է եւ անկէ ի վեր գործազուրկ մնացած է:

Վալենտինա Ջետվերիկովա, հիւանդակառքի վարորդուհի Թոքախտի բուժարանի մը Ուկրանիա, իր կարգին հեռացուած է պաշտօնէ, երբ առարկութիւններ կատարած է հիւանդակառքին գործածութեան խմիչքներու եւ անձնական իրերու փոխադրութեան ուղղութեամբ:

Ալեքսանդր Բարչուգով յայտարարած է, թէ իր գործատան վարիչներուն հակակրութեան արժանացած է արկածի ենթարկուելէ ետք Լենինգրադի մետաղագործատան մէջ: Փոխադրուած է թեթեւ աշխատանքի մը: Սակայն վարիչները մերժած են արկածին համար սահմանուած գումարը վճարել, որովհետեւ չեն ուզած արտաւորել գործատան համբաւը, թէ առանց աշխատանքի արկածի կը բանի եւ, հետեւաբար, տարեվերջին իրաւունք կ'ունենան վարձատրութեանց: Ինք եւս աշխատանքէ արձակուած է, երբ բողոքած է յամառ կերպով:

Թ. Ա. Թ.

×

Ջրի Դասագիրքեր

Խորհրդային Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն եւ Նախարարներու Խորհուրդը նոր որոշում մը հրապարակեցին՝ «Հանրակրթական դըպրոցների սովորողների կողմից դասավերժած են արկածին համար սահմանգրքերի անվճար օգտագործման մասին (*):

Տրուած որոշումին մէջ յիշուած է, թէ «որոշ միութենական Հանրապետութիւններում հաստատուել է դպրոցների գրադարանային ֆոնդերի դասագրքերից անվճար օգտուելու դրական փորձը»: Այդ միութենական Հանրապետութիւններէն մէկն է Հայաստան, ուր 1977 – 1978 ուսումնական տարեշրջանին լոյս տեսան 91 դասագիրքեր: Առաջին չորս կարգերու դասագիրքերը ձրի տրուեցան՝ ուսումնական տարեվերջին ետ առնուելու պայմանաւ:

Վերոյիշեալ կարգադրութիւնը, որ պիտի տարածուի հանրակրթարաններու բոլոր դասարաններուն վրայ աստիճանաբար, կը ձգտի թուղթի, աշխատանքի, նիւթականի խնայողութիւն ընել: Փոխանակ ամէն տարի վերստին հրատարակելու պահանջուած դասագիրքերը համապատասխան քանակով, աշակերտին յանձնուած դասագիրքը ետ առնուելով մաս պիտի կազմէ այսպէս կոչուած գրադարանային ֆոնտին՝ յաջորդ ուսումնական տարեշրջանին սկիզբը յանձնուելու համար այլ աշակերտներու:

Որոշումը՝ գործադրելի բոլոր Հանրապետութիւններու մէջ, կը սահմանէ ձրի դասագիրքերու դրութեան հաստատում 1978էն 1983, հանրակրթական բոլոր կարգերուն համար:

Համաձայն նոր որոշումին, դասագիրքերը աշակերտութեան ընդհանուր թիւին համապատասխան պիտի հրատարակուին չորս տարին անգամ մը: Բացառութիւն կը մնայ Այբբենարանը, որ լոյս կ'ընծայուի ամէն տարի եւ առաջին դասարանի աշակերտը իր քով կը պահէ:

Այս ծրագրին մէջ կը մտնեն նաեւ միջնակարգ մասնագիտական բնոյթի ուսումնարաններու դասագիրքերը:

(*) Սով. Դպրոց շաբաթաթերթ, Յունուար 5:

[illegible]

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Համազգայինի «Վասպուրական» սրահին մէջ Յունուար 12ին բացուած է երգիծանկարիչ Տիրանի գործերու ցուցահանդէսը: Բացման հանդիսութեան ներկայ եղած են Խորէն Ա. Կաթողիկոս, պետական հայ երեսփոխաններ, տարբեր յարանուանութեանց հոգեւոր եւ աշխարհական ներկայացուցիչներ: Ներկաները մեծ հետաքրքրութեամբ դիտած են Տիրանի երգիծանկարչութեան տարբեր երեսները ներկայացնող գործերը՝ «Քաջ Նազար», «Ղանթուս», «Անխելք մարդ», «Հայկական բարքեր», ինչպէս նաեւ «Հիներն ու Նորերը՝ գործ ճանչցայ» շարքը: Ցուցադրուած գործերը խտացումն են Տիրան Աճէմեանի յիսնամեայ վաստակին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

ԼԻՈՆ.— Լիոնի Կապոյտ Խաչի վարչութեան համար, անմոռանալի օր է դարձեր ամէն տարուան Յունուար ամսուան երկրորդ Կիրակին: Նոյնն է նաեւ եղանակի Նոյեմբեր ամսուան առաջին Շաբաթ գիշերը, պարահանդէսի հանդիսութեամբ, որ այս տարի տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 5ին Լիոնի մօտակայ «Շարպոնիէռ» քաղաքին մեծ սրահներուն մէջ, ճոխ եւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ:

Այս տարի եւս, հայ երիտասարդութեան նախաձեռնութիւնը եղած էր, ներկայ գտնուիլ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի սարքած տարեկան պարահանդէսին, իբրեւ հետեւանք իր կազմակերպչական խնամեալ պատրաստութեան:

Լիոնի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ, ոչ թէ գլխաւորաբար ժամանցի համար, այլ միջոց մը նկատած է, որպէսզի անոր գլխաւոր հասոյթը յատկացնէ — ինչպէս միշտ — ազգապահպանման նուիրեալ գործին: Այդ է պատճառը, որ միշտ խնամքով կը պատրաստէ իր ձեռնարկները, որեւէ հակադդեցութենէ զերծ մնալու համար:

Արդար է ըսել որ, ծանօթ երգիչ Մարթէն Եօրկէնց, ընկերակցութեամբ Պեռնար Տէօէճեանի նուագախումբին, նոր յայտագրով, հանդէսի ամբողջ տեւողութեան կրցին պահել համաչափ զուարճալի ուղղութիւնը մինչեւ առաւօտ:

Ճոխ պիւֆէ զանազան տեսակ անուշեղէններ, արդէն շատոնց սպառած են: Այս ձեւով, ներկայ հասարակութիւնը ձեռնարկին նպատակը քաջալերելու համար, տուաւ ապացոյցը իր նիւթական եւ բարոյական աջակցութեամբ: Առաւօտեան մեկնումի պահուն, յառաջիկայ տարի կրկին ներկայ գտնուելու տրամադրութիւն ցոյց տալու գոհունակութեամբ կը մեկնի ներկայ բազմահարիւր հասարակութիւնը:

Անդրադառնալով «Մանուկներու Օր»ուան հանդիսութեան, յատկանշական երեւոյթ է տեսնել արդարեւ, որ Լիոնի Կապոյտ Խաչի վարչակազմը, միշտ պատնէշին վրայ կեցած, իրեն համար եւս անգիր օրէնք դարձած, կը կատարէ «Մանուկներու Օր» հանդիսութիւնը զոհաբերութեան հաճոյքով: Որովհետեւ անոր մէջ կը գտնէ իմաստ եւ նպատակ:

Այս տարի Յունուար 15ին, Կիրակի ժամը 15ին կատարուեցաւ Լիոնի Ազգ. Տան սրահին մէջ: Հազիւ թէ սրահին դուռները բացուած, հասարակութիւնը խուռներամ ներս կը խուժէ, եւ շատ չանցած արդէն բոլոր աթոռները գրաւուած են:

Մինչ ներկայ հասարակութիւնը հանդէսի բացման կը սպասէ, անդին խոհանոցին մէջ, տասնեակ մը Կապոյտ Խաչուհիներ, մանուկներու ուտելիքներ, խաղալիք – նուէրներու համաչափ բաժանումը կը կատարեն: Դիտելի պարագան այն է որ, ոչ թէ միայն հոգեկան գոհունակութեամբ կը կատարեն այս ամէնը, այլ առաւելաբար պարտականութեան գիտակցութեամբ կը հետեւին խինդ ու ծիծաղ խառնելով իրենց աշխատանքին մէջ, քանի որ մանուկներու հանդէպ իրենց ունեցած գուրգուրանքը կերպով մը փոխանցելի միջոց կը նկատեն:

Եւ ահա կը բացուի հանդէսը ժամը 15.45ին: Լիոնի «Հայկազեան» վարժարանի ուսուցչուհի Տիկին Գայթանճեան, բացման երկու խօսքով յայտնեց որ, այս տարի եւս Լիոնի Կապոյտ Խաչը մեզի առիթ ընծայեց հայ «Մանուկներու Օր»ը տօնելու, եւ այս պատեհութեամբ պիտի տեսնէք «Հայկազեան» վարժարանի երկու սեռէ մանուկ – աշակերտները բեմի վրայ ու պիտի լսէք անոնց երգերը, արտասանութիւնները, խաղարկութիւնները, եւ ապա սկսաւ աստիճանաբար կանչել մանկապարտէզի եւ յետոյ նախակրթարանի աշակերտները, շարքէն դուրս գալով խոնարհելով արտասանեցին, երգեցին եւ գեղջկական հեզաճկուն պարախաղով անցաւ հանդէսի առաջին բաժինը:

Միջանկեալ կերպով պարտինք ըսել որ, Լիոնի «Հայկազեան» վարժարանի ուսուցչական կազմը, որ կը բաղկանայ Տիկին Գայթանճեան (նախակրթարանի բարձրագոյն դասարան), Տիկին Արփինէ Սարիկարապետեան (նախակրթարանի երկրորդ դասարան), Տիկ. Եփիմէ Գասպարեան (նախակրթարանի պատրաստական դասարան), Օր. Մարալ Շըխըրտիկեան (մանկապարտէզ), որոնք անխոնջ աշխատանք կը տանին ոչ միայն մանուկներու օրուան տօնակատարութեան ի հաշիւ, այլ եւ իրենց տոկուն կամքով կուտան, նորահաս սերունդի հայեցի դաստիարակութիւն, եւ հանդիսութիւններու նախապատրաստական աշխատանք, տարուան մէջ հանդիպակաց հանդիսութիւններու իրենց մասնակցութիւնը բերելու համար, ինչ որ յաջողութեամբ կը պսակուին, նոյնիսկ ֆրանսական հանդէսներու մէջ, երբ կը հրաւիրուին: Միայն տխուր պարագայ մը որ զիս համակեց, 40ամեայ վաստակաւոր մանկապարտիզպանուհի Օրիորդ Ընծայ Ստեփանեանի յաւէտ բացակայութիւնը՝ բեմի վրայ, որ իր սպիտակ մազերով աշխոյժ եւ որոտընդոստ շարժումներով կը հետեւէր իր հսկողութեան տակ գտնուող աշակերտներուն: Յարգանք իր յիշատակին:

Լիոնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը միշտ նախընտրած է գրեթէ միեւնոյն յայտագրով ներկայանալ, ոչ թէ պարզ ձեւականութեան իմաստով, այլ այն համոզումով որ, մանուկներու ամէնէն ընդունակ եւ դիւրաւ ըմբռնելու շրջանն է կատարուած տօնակատարութեան իմաստը, որ ամէն տարի կրկնելով, կրնայ իր մէջ լայն յիշողութեամբ արմատանալ հայ ցեղին պատկանիլը, եւ կը պատահի որ, օր մը կը դառնան ազգօգուտ զգալի դէմքեր հայ գաղթաշխարհի մէջ:

Յայտագրի առաջին բաժինէն վերջ, կէս ժամ դադար տրուեցաւ, որու ընթացքին սրահին մէջ գտնուող մանուկները գրաւելով իրենց յատկացուած աթոռները արժանացան Կապ. Խաչի անդամուհիներուն և չափահաս աշակերտներու պարահագուստներով սիրալիր հիւրընկալութեանց: Շարք կազմող մանուկները ուրախութեամբ կ'ուտէին իրենց համար պատրաստուած նախընթրիքը, եւ քիչ մըն ալ կարծես մանկական հոգեբանութեամբ հպարտութիւն ցոյց կուտային այն պատուասեղանին համար, որ իրենց համար սարքուած էր: Ներկայ հանդիսականներն անգամ անմասն չմնացին, — սուրճով մըն ալ պատուասիրուեցան անոնք:

Հանդէսի երկրորդ բաժինը սկսելէ առաջ, պատեհութիւն տրուեցաւ ներկայ հասարակութեան իրենց նուիրատուութեան բաժինը բերելու, ինչ որ կատարուեցաւ համակ շրջագիծի մէջ:

Շարունակուեցաւ երկրորդ բաժինը, ղեկավարութեամբ Տիկին Գայթանճեանի, եղան ճկուն խաղարկութեամբ հայկ. պարեր գեղջկական շնորհալի տարազներով, որոնք արժանացան խանդավառ ծափահարութեանց: Բոլորն ալ «Հայկազեան» վարժարանի աշակերտներ:

Հանդէսին վերջաւորութեան, մանուկները անհամբերութեամբ սպասուող ծերունազարդ Կաղանդ պապան եկաւ, եւ լիառատ կերպով բաժնեց նուէրները, որոնք գոհունակութեամբ ստանալէ վերջ, ժպտադէմ կը դառնային իրենց ծնողաց մօտ:

Թէեւ, այսպէսով վերջ կը գտնէ աշխարհիկ հանդէսը, բայց անոր թողած հոգեպարար թուիչքը, անտարակոյս որ մանուկներու հոգիներուն վրայ դրոշմուած կերպով ձգեց իր հետքը:

Հանդէսի վերջաւորութեան, Կապոյտ Խաչի Լիոնի վարչութիւնը յայտարարեց որ, 200 Ֆր. կը նուիրէ «Հայկազեան» վարժարանի ի նպաստ եւ կը ստանձնէ Ջորեքշաբթի օրուան աշակերտներուն տրուելիք ճաշը: Արդարեւ, Յունուար 18, Ջորեքշաբթի կը գտնուինք իր կազմակերպած սեղանին շուրջ: Պատուոյ սեղանին հրաւիրուած էին Դաւիթ Եպս. Սահակեան, Պոլսէն նոր ժամանող Իսահակ Քհնյ. Հէքիմեան, Պ. Պ. Սեպուհ Սարեան (Ազգ. Միութեան նախագահ), Հր. Թադէոսեան եւ անձնուէր Վահրամ Թիրեաքեան, «Հայկազեան» վարժարանի ուսուցչական կազմը:

Ճաշէն ետք, Կապոյտ Խաչի վարչակազմը առանձնանալով, խորհրդակցական ժողով մը սարքեց, հաւանաբար յառաջիկային կատարուելիք ձեռնարկներու մասին նոր ծրագիրներ գծելու, համաձայն իրենց ընդգրկած ազգօգուտ նպատակներուն:

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ ՄԱՆՇԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

Բոլոր անոնք որոնք տօնելէ վերջ եւրոպական Ծնունդը ծարաւն ունէին տօնելու Ծնունդը հայկական, Յունուար 6ին, ժամը 17.30ին, կը ժամադրուէին Սքուար Մոնթոլոն եւ ճիշդ չորս ժամ յետոյ, բարի գալստեան մաղթանքներով կը տեղաւորուէին Հայ Կարմիր Խաչի ծովեզերեայ օդափոխութեան կայանի ծաղկազարդ սեղաններուն շուրջ:

Հիւրերու մեծամասնութիւնը որ բազմիցս վայելած էր այս մանկական երդիքին նուիրեալներուն հիւրասիրութիւնը, այս անգամ կը վայելէր նաեւ ներկայութիւնը Հայրենի մտաւորական, Փարիզի խորհրդային դեսպանատան Ա. քարտուղար Ռ. Սահակեան, որ երեք օրուան ընթացքին, իր արարատեան շունչով պիտի խանդավառէր հայրենակարօտ հոգիները:

Մինչ բաժակաճառերը, երգերը եւ արտասանութիւնները կը շարունակուէին Մայր Հայրենիքին ձօնուած դրուատալից արտայայտութիւններով, հիւրերը կ'ըմբոշխնէին առաջին ճաշացուցակի համադամները եւ աղանդերները — արքայաձուկ, զանազան ծովեղէններ, անուշապուր, եւայլն — առաւօտեան ժամը երկուքին միայն լքելով իրենց աթոռները:

Հետեւեալ օրը, Յունուար 7ին, Կարմիր Խաչի տրամադրութեան տակ գտնուող օթօքառով, կայանին հիւրերը ժամը 10էն սկսեալ կ'այցելէին Պայեօյի Մայր եկեղեցին, Մաթիլտ Թագուհիի Թափիսըրին եւ Համաշխարհային Բ. պատերազմի Նորմանտի ցամաքահանման տեսարժան վայրերու կարգին, Օմահա Պիչի ամերիկեան գերեզմանատունը ուր երկու օր առաջ ծաղկեպսակներ զետեղած էին Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահ Վալէրի Ժիսքար տ'Էսթէն եւ Միացեալ Նահանգներու նախագահ Ճիմի Քարթէր:

Մանշի մանիշով կազդուրուած եւ Կարմիր Խաչուհիներու հիւրընկալութիւնով ոգեւորուած կայանին այցելուները, երեկոյեան ընթրիքին է որ կը սկսէին հանդիսութիւնը Հայոց Ծնունդին:

«Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի»:

«Հովիւքն երգեն ընդ հրեշտակս տան աւետիս աշխարհի»:

Անուան տօնակատարութիւնն է Աւետիսին աշխարհի, քիչ յետոյ դառնալու համար տօնը ազգային վերածնունդի:

Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու երգը սիրող տիկիններէն ինքնաբերաբար կազմուած երգչախումբը, արտասանութիւնները, մեներգները, հայկական պարերը եւ զուարթախոհ մանրավէպերն ու հայրենասիրական նիւթերը կէս գիշերին փոքրիկ Հայաստանի մը վերածած էին արդէն մանուկներու համակրելի այս բոյնը, երբ նման հաւաքոյթներէ զրկուած պերլինաբնակ Պր. Զէօմլէքճեան խորապէս յուզուած, արտասուալից աչքերով, իր կարգին, կը շնորհաւորէր Կարմիր Խաչուհիները եւ կը փառաբանէր Հայաստան աշխարհի հրաշալի վերելքը, յուզելով բոլոր ներկաները:

Անվերջանալի կարծուած այս հաւաքական խրախճանութիւնը, սակայն եւ այնպէս պիտի վերջանար յաջորդ օրը վերադարձի պահուն, յոտնկայս երգուած հայկական եւ ֆրանսական քայլերգներով:

Արդար ըլլալու համար, հարկ պիտի ըլլար թուել անունները բոլոր ներկաներուն, որոնք ամբողջ բնակութեան եւ ուղեւորութեան ընթացքին զիրար խանդավառեցին:

Եկած էր ողջագուրման պահը կայանին նուիրեալ խաչուհիներուն հետ որոնք երկու օր վերջ միայն պիտի փակէին մանուկներու հայկական այս փեթակին դուռները, վերաբանալու համար գարնան զպրոցական արձակուրդին:

Բոլորովին վերջացած չէին նոր տարուան այս անմոռանալի պահերը, որ պիտի շարունակուէին օթօքառին մէջ, մինչեւ Փարիզ:

ՍԱՐԴ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱԶԳԻՍ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐԸ

Ազգին բոլոր աղէտները աս Հայաստան անունէն երեսէն են. բարով խերով չըլլար: (Հեղնական շեշտով մը) Անուններուդ փունջին մէջ մեծ կարմիր վարդը կը պակսի: Ներսէսնիդ ո՞ւր է, Ներսէսնիդ, ան ինչո՞ւ չես դրեր… Ինչ է նէ, Նորէն կարգաւոր է, լեզուս բռնեմ: Ազգին բոլոր աղէտները աս մարդուն երեսէն են. բարով խերով չըլլար:

— (Ժպիտով մը) Հասկցայ, հասկցայ. աւետարանիչներու, առաքեալներու անուններէն դուրս չեմ ելլեր:

— Հա՛, սանկ կարգի երկուք. ի՞նչ անուններ պիտի դնես նայինք:

— Աւետարանիչներէն կը սկսինք, Մատ…

(Ժողովականները ամէնքը մէկ զսպանակէ մը մղուածի պէս վեր կը ցատքեն գունաթափ, պոռալով) Պապանձէ՛, պապանձէ՛, լեզուդ բռնուի:

— Միսաի՛լ, միսաի՛լ, խելքդ գլուխդ կանչէ, բերնէդ ելածը ականջդ թող լսէ: Միտքդ ուր կ'երթայ մենք կը հասկնանք: Ազգին բոլոր աղէտները աս մարդուն երեսէն են. բարով խերով չըլլար:

— Բայց ի՞նչ անուն կ'ուզէք դուք ըսէք, ալ բան չմնաց:

— Աս քու գիտնալու բանդ է. անանկ երկու միտքով անուններ չըլլար, ժողովիս որոշումը աս է: Գանք սորվըցուցածներուդ: Նայէ՛, քրիստոնէականին խօսք չունինք: Աղէկ հոգ տար: Ան խոնարհութեան, համբերութեան, հեզութեան, հընազանդութեան պատուիրանքները, իշխանութեան Աստուծմէ ըլլալուն ճշմարտութիւնը, Թագաւորին հաւատարիմ չեղողները դժոխք կ'երթանը, «ծառայք հընազանդ լերուք տէրանց ձերոց»ը, հապա ան մէկ երեսիդ զարնողին միւսը դարձուր պատուական խրատը, մարգրիտներ են, մարգարիտներ: Ասոնք տղոցը մտքերուն, սրտերուն, հոգիներուն մէջը խօթէ որ իրենք ալ փորձանքի չհանդիպին, ազգն ալ, ու օր մը մեզի օրհնեն: Բայց Հայոց պատմութիւն ըսուածին անունը պիտի չլսուի. արմատէն, արմատէն (ձեռքովը մանգաղի պէս կը հնձէ): Հայկ, Արամ, Տիգրան, Լեւոն չըլլար: Ազգին բոլոր աղէտները աս Հայոց պատմութեան երեսէն են. բարով խերով չըլլար: Օսմաններէնը ինչո՞ւ էն ետքը լսիր: Է՛ն առաջ:

Եւ անանկ Թուրքերէն, տաճկերէն նախատական բառերը պիտի վերցուին. օսմաններէն պիտի ըսուի: Գանք էն կարեւորին. ազգային երգը ի՞նչ է նայինք: Բամ փորոտա՞ն, Արիք Հայկազո՞ւնք. ատոնց մէ՛կ գիրը անգամ պիտի չլսուի: Ազգին բոլոր աղէտները աս երգերուն երեսէն են, բարով խերով չըլլային:

— Շատ աղէկ, մինակ եկեղեցական երգեր սորվեցնենք:

— Բայց անոնց մէջ ալ անանկ Հրաշափառ է, Վարդանանց է, Ղեւոնդեանց է, Թագաւորաց քրիստոնէից եւ զինուորեալ մանկանց նոցա է, ըլլալու չեն: Զինուորեալ մանկանց եղեր, սըւոր նայէ. ան լակոտներն ալ ժամը սանկ բաներ լսելով կը հաւատան որ մանուկը զէնք կրնայ առնել, քրիստոնեայ թագաւորին հետ միանալ: Ժըմլասթիքը ի՞նչ է նայինք:

— Առողջութեան համար է, տղաքը ուժ կ'առնեն, կը զօրանան:

— Պէտք չէ, մենք առողջ ենք նէ ժըմլասթի՞ք ըրած ենք: Ատանկ բաները կռուի պատրաստութիւններ են: Սորվըցուցած արհեստնե՞րդ ինչ են:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(Շար. – 3)

Պ. Սիմոն Թապիպեան եւ զաւակները, Երուանդ Շիմշիրեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՎԵՐԺԻՆ ԹԱՊԻՊԵԱՆԻ
(ծնեալ Շիմշիրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 28ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետր. 2, ժամը 15.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՊՈՄՈՆ

Պր. Յարութիւն Աբգարեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Գասապալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ճաուլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մաթէոսեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Նուպար Գալվաճեան եւ զաւակները, Պր. Կարպիս Ծովլիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Փետր. 5 Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, մեծ-մօր, զոքանչին, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱԲԳԱՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Զագըր Յակոբեան)

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Խաչիկ Գալուստեան ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Լեւոն Աստուրեանի կսկծալի մահուան առթիւ, ողբացեալին զաւակներուն եւ Գաճոյեան ընտանիքին եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու նախաձեռնութեամբ՝ Փետրուար 5ին, Կիրակի օրը, ժամը 15.30ին, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահին մէջ կը կատարուի Վարդանանցի յուշատօնը՝ նախագահութեամբ ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ:

Ողեկոչում Աւարայրի ճակատամարտին, արտասանութիւն, երգ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

57, Պուլվար Ժուրտան

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիւթ՝
Արեւմտահայերու Սահմանադրութիւնը
Կը խօսի՝ ՎԱՐԴԱՆ ՕԶԻՆԵԱՆ
(Անդամ Փարիզի համալսարանի դասախօսներու մարմնին և խորհրդատու ՄԱԿի)
Կիրակի, Փետրուար 5, ժամը 20.30ին

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ի յիշատակ իր եղբօր՝
ԱՐՄԵՆԱԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

Տիկին Նուարդ Աւագեան կը նուիրէ 500 ֆր. Ուսանողներու Օգն. Մարմնին, 250 ֆր. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 500 ֆր. «Յառաջ»ին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

OFFRE D'EMPLOI

On demande des mécaniciennes surjeteuses pour la confection

SAYRIN
65, Rue du Gouverneur Eboue
92130 Issy
Tél. : 736-00-21

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Հինգշաբթի, Փետրուար 2, տօն է Սըրբոց Վարդանանց զօրավարացն մերոց՝ հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին (451 թ.):

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը հրաւիրուին մեր ժողովուրդն ու դպրոցներու աշակերտութիւնը եւ մեր մանուկները ներկայ գտնուելու, ներշնչուելու Վարդանանց հաւատքով եւ աղօթելու Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ անսասանութեան համար:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Իսիի Հայ Եկեղեցւոյ Մշակութային Յանձնախումբի

Կը խօսի՝ ՏՈՔԹ. Ց. ԿԱՐԵԻՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ԱՆԻ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Հրանդ Անէմեանի եւ Կապոյտ Խաչի Իսիի միօրեայ դպրոցի աշակերտները:

Կիրակի, Փետր. 5, ժամը 11.30ին՝ յաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» մշակութային կեդրոնին մէջ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ, ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տարօնի Հայր. Միութեան վարչութիւնը Վարդանանցի տօնին առթիւ կը հրաւիրէ քաղաքիս եւ բոլոր արուարձաններուն մէջ ապրող հայրենակիցները, ներկայ ըլլալու իր առաջին հոգեհանգիստին, նուիրուած իր բոլոր նահատակներուն անխտիր՝ Կիրակի, Փետր. 5, Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ մատրան մէջ:

Հոգեհանգիստէն վերջ մատաղի օրհնութիւն կը կատարուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՆՇԱՆ ՔՀՆՅ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը կը հրաւիրէ ընկերուհիները ընդհանուր ժողովի, Փետրուար 8ին ժամը 20.30ին, դպրոցի սրահին մէջ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Այս Կիրակի, Փետր. 5 Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Վարդանանց տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ: Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ

ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարուի «Կոմիտաս երգչախումբ»ի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պր. Մ. Օֆլազի:

CASINO DE CHARBONNIERES, SAMEDI 4 FEV. de 21 h. à L'aube

Dans le cadre du 60e Anniversaire du 28 Mai 1918

LE NOR SEROUND DE LYON
organise une

Nuitée Dansante

avec le grand orchestre de RMC « LES MEDITERRANEENS »

En attraction : L'ENSEMBLE ARMENIEN « ANI »

BUFFET — AMBIANCE — COTILLONS

Réservations : Annik Terzibachian 78) 25-08-28

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է 500 ֆր. Ա. Բ.էն (Լիոն) Նոր Տարուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի սրահին վերանորոգումի հանգանակութեան մասնակցող ազգայիններու ցանկը

Գրիգոր Նաճարեան 200 ֆր., Յովհաննէս Կոստուրեան 100, Յակոբ Գասապալեան 200, Մեսրոպ Գազազեան 30, Ժանօ Գազազեան 100, Տիկ. Հայկուհի Թերզիպաշեան 500, Տէր եւ Տիկ. Վրէժ Եսլքովանեան 1000, Կապ. Խաչ Պոմոնի 2000, Թորգոմ Պօղոսեան, Հայկ Պօղոսեան 500ական, Տէր եւ Տիկ. Մարաշլեան 100, այրի Տիկ. Անոյշ Գազազեան 200, ոմն ազգային մը 50, Տիկ Մարգարեան 30, Տիկ. Արշալոյս Նաւարեան 50, Ժիրայր Տէրտէրեան 300, Յակոբ Թաշճեան 100, Ժիրայր Ոսկեան, Տիգրան Զօրիկեան 200ական, Տիկ. Արմենուհի Քէնտիրեան, Օր. Լուիզ Գալուստեան, Տիկ. Ֆունտուք Շահինեան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Յովսէփ Օհանեան 200 ֆր.:

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՆՈՐԱՇԷՆ ՍՐԱՀԻ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ աւարտած է կառուցումը Հայ Մշակոյթի Կեդրոնին, որուն հանդիսաւոր բացումը տեղի կ'ունենայ հետեւեալ յայտագրով.—

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐ. 5, հանդիսաւոր պատարագ, զոր պիտի մատուցանէ եւ օրհնութեան պատգամը տայ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Յետ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ հանգուցեալ բարերարներու եւ եկեղեցւոյ ծառայողներու հոգիներուն համար:

Կրօնական հանդիսութեանց աւարտին՝

ԳԻՆԵՁՕՆ

նորակառոյց շէնքին մէջ: Հանդիսութեանց կը նախագահէ Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք.:

Ժողովուրդը սիրով կը հրաւիրուի անխտիր, մասնակցելու այս արարողութեանց եւ գինեձօնի ընթացքին այցելելու շէնքի սրահը եւ յարակից բաժինները:

ՆՈՅՆ ՕՐԸ ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ 20ԻՆ

ԸՆԹՐԻՔ - ՃԱՇ

պատրաստուած եկեղեցւոյս Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն կողմէ նորակառոյց սրահին մէջ:

Ճաշին կը նախագահէ
ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆ

Ճաշագինի մասնակցութիւն 150 ֆր.

Սեղանները ապահովելու համար դիմել Վարժարան Պօղաճեանի՝ հեռ. 90-53-91

28, Bd. des Dames — 13002 Marseille

Յաջորդ օրը՝ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, փետր. 6ին ժամը 21ին, նորակառոյց սրահին մէջ:

ՀԱՄԵՐԳ

կը մասնակցին՝ Մարսէյլի մէջ առաջին անգամ ըլլալով Ռոմանի Քոնսերվաթուարի տնօրէն եւ ֆրանսահայ տաղանդաւոր ղեկավար ԱԼԵՔՍ ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ եւ իր նուագախումբը, ինչպէս նաեւ տաղանդաւոր երգչուհի ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ կոմիտասէ, Ալէմշահէ եւ Կանաչեանէ բաղկացած յայտագրով մը:

Սոյն համերգին մասնակցելու համար անհրաժեշտ է տեղերը ապահովել եկեղեցւոյ քարտուղարութենէն՝

Eglise Arménienne, 339, Ave. du Prado, 13008 Marseille — Tél. 77-84-70

Տոմսերու գիներն են.— 80 ֆր, 50 ֆր.

Փետր. 5ի եւ 6ի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մշակութային կեդրոնի բացման հանդիսութիւններուն իր մասնակցութիւնը դժբախտաբար պիտի չկարենայ բերել հայրենի մեծահամբաւ երգչուհի ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ, անյետաձգելի եւ նախապէս ճշդուած իր համերգներուն պատրաստութեանց պատճառաւ:

REPRESENTATION THEATRALE
Samedi 11 Février 1978 à 20 h. 30
Salle des Fêtes de la
Mairie d'Issy - les - Moulineaux av. Victor - Cresson
Métro Mairie d'Issy

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ
ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ «ԱԲԵԼԵԱՆ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԹԻՒ 5 ԽԵԼԱԳԱՐԸ

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ Յ. ԱՄԻՐԵՆՑ
ՂԵԿ. ԺՈՐԺ ՊԱՏՕԼԵԱՆԻ

Տոմսերուն համար դիմել.—
ETS. MICHEL — 253, Rue P.-V. Couturier, Alfortville — Tél. 899-09-66
KOUYOUMDJIAN — Station SHELL — 18, Quai J. B. Clément, Tél. 375-28-37
CAFE PHILIPPE — Place Carnot, Alfortville
SEVAN, 4 Rue Lazare-Carnot, 92140 Clamart — Tél. 642-16-07
PALOUYAN, 9 Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 523-24-97
SAMUELIAN, 51 Rue Monsieur-le-Prince, 75006 Paris — Tél. 326-88-65
եւ Մշ. Տան անդամներու մօտ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
2
JEUDI
2 FÉVRIER
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ.	Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.045 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 53e ANNÉE — N° 14.045

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Աւարայրի ոգին՝ առյաւէտ

Տղմուտի եզրին՝ 451ին արձանագրուած գոտեմարտը, ա՛յն որ Վարդանանց պատերազմ սրբազան մկրտութիւնն է ստացած մեր պատմութեան էջերուն մէջ, ազգային ինքնորոշման, քաղաքական անկախութեան եւ մարդկային անյեղլի իրաւունքներէն՝ խղճի ազատութեան վկայութիւնն է ամէնէն առաջ: Ժողովուրդի մը ազգային գիտակցութեան վաւերագիրը անպայման:

Ապրիլ այո՛, բայց ո՛չ անգիտակից, կենդանական բնազդով, կամակոր, գետնամած: Այլ մարդկային միտքի հասուն դատողութեամբ, հոգեկան բարձր, ազնիւ սլացքներով, այնպէս, ինչպէս կ՚ըլլան հարուստ մշակոյթներու տէր ժողովուրդները, կազմաւորուած ազգերը, դպրութեան տէր հաւաքականութիւնները:

Մեր պատմութեան մատեանին մէջ, Գ. դարու երկրորդ կէսէն Ե. դար, ազգային մտածողութեան, յատկապէս ատոր գոյութեան հաստատման ու պահպանման բախտորոշ ժամանակրջանը եղաւ: Մտասեւեռումի առարկայ դարձաւ այն օրէն, երբ Սասանեան Հարստութեան հիմնադիրը՝ Արտաշիր իշխան, երազեց վերահաստատել Աքեմենեան կայսրութիւնը՝ քանդելով Հռոմէական կայսրութեան արեւելեան ճակատը: Յաջորդները՝ Շապուհ Ա., Շապուհ Բ. Երկարակեաց, մինչեւ Յազկերտ Բ. հետեւողական ձեւով ձգտեցան իրագործել այս մեծ ծրագիրը: Եւ պարզ է, որ Արեւելք — Արեւմուտք պայքարին մէջ, Հայաստան անխուսափելի կամուրջը հանդիսացաւ: Եւ միշտ անխուսափելի կերպով թիրախ դարձաւ աջի ու ձախի հուժկու հարուածներուն: Հայոց լեռնաշխարհին դիմագիծին այլափոխումը, ի նպաստ այս կամ այն ճակատին, հետապնդուած հեռանկարներ մնացին, քաղաքական իմաստով, Պարսկաստանի, Հռոմ — Բիւզանդիոնի համար:

Հողային մասնատումները, բաժանումները, զինուորական բիրտ հակակշիռներն ու ճնշումները սակայն անզօր միջոցներ կը դառնան, երբ ազգային առողջ ըմբռնումի հասած ժողովուրդ մը կը ձգտի ապրիլ: Գոյատեւել իր ինքնուրոյն դէմքով, իր ուրայատուկ նկարագիրով:

Ինքնապահպանութեան ազդու զէնքը արդէն իսկ ապահովուած էր: Արդէն մէկուկէս դար անցած էր այն օրէն ի վեր, երբ քրիստոնէութիւնը իբրեւ պետական կրօնք բազմած էր Հայաստանի գահին վրայ: Այլ մանաւանդ գիրերու գիւտով, 401ին, ինքնապաշտպանութեան վահանը այլեւս եղած էր անխորտակելի: Ժայռի նման անսասան:

Ոսկեդար կերտած, իր լեզուին ոսկեղինիկ պարեգօտ հագցուցած Հայութիւնն էր, որ կռուի դաշտ կը նետուէր Աւարայրի մէջ: Ապահոված իր մշակոյթի անկախութիւնը՝ այժմ, պէտք է պաշտպանէր զայն ամէն գնով: Նոյնիսկ անխորտակելի, անպարտելի նկատուած ուժին դէմ:

Պէտք է ապահովէր իր անկախութիւնը:

Աւարայրի ոգին, մեր ժողովուրդին դարաւոր հարստութիւնն է: Հոգեկան եւ իմացական բացառիկ նուաճումը: Ասով ան դիմեց դէպի բարձունքներ, դէպի գոտեմարտի դաշտեր. կերտեց Դաւիթ Բէկեան խոյանքներ, Խանասորեան սխրագործութիւններ. մանաւանդ՝ Սարդարապատներ:

Աւարայրը պէտք է խարսխած մնայ ամէն Հայու միտքին եւ հոգիին մէջ:

Միշտ եւ առյաւէտ: Որովհետեւ այսօր եւ վաղը, մենք միշտ կոչուած ենք պաշտպանելու մեր ինքնութեան գերագոյն վահանը՝ մեր Մեծաւքանչը, մեր հին եւ նոր Ոսկեդարները՝ բոլոր գոյնի, ձեւի թէ տեսակի Յազկերտներուն դէմ:

Որովհետեւ այսօր եւ վաղը, մենք միշտ պիտի տենչանք ազատութիւն: Իբրեւ անբեկանելի իրաւունք: Իբրեւ ազգային վսեմ իտէալ:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

Ֆրանսայի քուէարկողը մասնաւոր յափշտակութեամբ չի հետեւիր ընտրապայքարին, քանի բոլոր պարագլուխները աւելի բանավէճերով զբաղած են քան ժողովուրդին բարիքով: Ամէն օր մեծամասնութիւն եւ ընդդիմութիւն լեղի-կծու խօսքեր կը փոխանակեն, դեռ ներսն ալ Ձախը թէ մեծամասնութիւնը կը շարունակեն ներքին պայքարները:

Մեծամասնութեան ընտրապայքարը պաշտօնապէս բացաւ Նախարարապետ Պառ, որ չի յաջողիր ազատիլ վարժապետական իր շեշտէն եւ կը շարունակէ իր բոլոր ելոյթներուն դասի բնոյթ տալ:

Պառ յայտարարեց թէ Միթերան վերջապէս դիմակը նետեց, ակնարկելով ընկերվարական պարագլուխին այն խօսքերուն ըստ որոնց եթէ Ձախը շահի, տագնապի կացութիւն մը կը ստեղծուի Նախագահին եւ Ազգ. Ժողովին միջեւ: Միթերանի այդ խօսքերը, Պառի համար, կը նշանակեն որ ընկերվարականները Հանրապետութեան հիմնարկութիւնները չեն ուզեր յարգել: Պառ կ'ըսէ նաեւ թէ Միթերանը Պլում չէ, ամբողջ կեանքը չէ նուիրած Ընկերվարութեան, ուրեմն «յապաղած կոչում մըն է»:

Միթերան շատ բուռն կերպով պատասխանեց մեղադրելով Պառը, որ կ'այլափոխէ իր բառերը զինքը վարկաբեկելու համար: Իրեն համար պակաս բան մը կայ հիմնարկութեանց մէջ, քանի չի նախատեսեր լուծումը երբ — Ձախի յաղթանակի պարագային — երկու տարբեր իշխանութիւններ ըլլան: Միթերան աւելցուց թէ «Վարչակարգի տագնապի շուրջ բեմադրուած արշաւը դասական ձեւն է աջին որ կ'ուզէ վախցնել»:

Տըպրէ կ'ըսէ թէ Միթերան չընդունիր Ե. Հանրապետութեան հիմնարկութիւնները, Սուասոն «երազը կը մարի» կ'ըսէ միշտ անդրադառնալով Միթերանի խօսքերուն: Կայ նաեւ Մառշէն, որ անկախ քաղաքական նկատումէ, կը մնայ ամէնէն հետաքրքրական անձը այս ընտրապայքարին: Առջի օր ըսաւ որ Միթերանի ընթացքը « կայսերական » բնոյթ ունի:

Այս մթնոլորտն է որ պիտի տեւէ անշուշտ մինչեւ Մարտ 12 երբ ժողովուրդը տայ իր վճիռը, առանց մասնաւոր խանդավառութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՈՆ ԱՆՓԷՆԻ առեւանգումը դեռ լուծում չէր գտած Չորեքշաբթի առտու: Միայն դրամականէն զատ քաղաքական ալ բնոյթ կը տրուի, քանի առեւանգողները կ'ըսեն թէ «յեղափոխական Կարմիր Բանակ»ի մաս կը կազմեն: Լռութիւնը միշտ կ'իշխէ, միայն կ'ըսուի թէ Անփէնի մէկ մատը կտրուած ղրկուած է ընտանիքին եւ նկար մը, ուր շատ գէշ վիճակի մէջ կ'երեւայ, աչք մը ուռած ու սեւցած, փաստելու համար որ ամէն բան ընելու ատակ են:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ 16 Ֆրանսացի (երկու մայրապետ) «անհետացած» են կ'ըսէ ծովակալ Անթուան Սանկինեթթի Պուէնոս-Այրէսէն վերադարձին: Ըսաւ նաեւ թէ 3472 քաղաքական բանտարկեալ կայ երկրին մէջ:

ՏԷՅԼԻ ԹԵԼԵԿՐԱՖի համաձայն Խորհ. Միութիւնը շատ մահացու վիրուս մը կը պատրաստէ, մանրէական պատերազմի մը ի նախատեսութիւն:

ՈՉ ԵՍ Է
ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՎԵՐՋԻՆ ՍԱՆԸ՝
ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Խոր ցաւով կ'իմանանք, որ Մարսէյլի իր բնակարանին մէջ, Յունուար 30էն 31 լուսնալիք գիշերը իր մահկանացուն կնքած է Կոմիտասի հինգ սաներէն (Վաղարշակ Սրուանձտեանց, Միհրան Թումաճան, Բարսեղ Կանաչեան, Հայկ Սէմէրճեան) վերջինը՝ Վարդան Սարգսեան:

Մեր ողբացեալ բարեկամը ծնած էր Սկիւտար 1892ին եւ շրջանաւարտ էր Պէրպէրեան վարժարանէն:

Պոլսէն իսկ իր երաժշտական կրթութիւնը սկսած է Կոմիտասի շունչին տակ, որու լաւագոյն սաներէն էր: Ձայնագրած է, բազմաթիւ այլ գործերու կարգին, Կոմիտասի բազմաձայն պատարագը: 1920ին եկած է Եւրոպա, նախ Փարիզ, ուր աշակերտած է համբաւաւոր Լընորմանի, ապա 1922ին անցած է Պերլին, կատարելագործելով իր երաժշտական ուսումը: Յետագային հաստատուած Պրիւսէլ, հետեւած է տեղւոյն պետական Երաժշտանոցի դասընթացքներուն և փայլուն կերպով աւարտած ուսման շրջանը:

Վերջնապէս հաստատուելով Մարսէյլ, հոն հիմնած է Արմենիա երգչախումբը, որ երկար տարիներ իր ձեռնհաս ղեկավարութեան ներքեւ, մասնաւոր փայլ մը տուած է Մարսէյլի հայ գաղութի եկեղեցական (Մայր եկեղեցի) եւ գեղարուեստական կեանքին:

Վարդան Սարգսեան իր ստեղծագործական աշխատանքի կողքին, բազմաթիւ համերգներ տուած է Պրիւսէլ, Փարիզ թէ Մարսէյլ եւ այլուր, արժանանալով միշտ խոր գնահատանքի նաեւ օտար շրջանակներու մէջ:

Կարելի չէ անշուշտ առաջին առթիւ իսկ լրիւ պատկերը տալ իր կեանքին ու գործունէութեան, բայց կրնանք անվարան ըսել թէ հմուտ երաժշտագէտ, բծախնդիր խմբավար, ներշնչուած կոմիտասեան հանճարէն, Վարդան Սարգսեանի վաստակը մեծ է հայ երաժշտական պատմութեան մէջ: Երաժշտութեան թէ երաժիշտներու նուիրուած ուսումնասիրութիւններով իր թանկագին աշխատակցութիւնը բերած է «Յառաջ»ի, որու հիմնադրին մտերիմ բարեկամն էր եղած Պոլսէն Ֆրանսա: Իր մէկ շահեկան ուսումնասիրութիւնը՝ «Ա. քափէլլա երգեցողութեան մասին», որ լոյս տեսած էր «Յառաջ»ի 1946 Յուլիս 7ի թիւին մէջ, վերահրատարակած էինք առջի տարի «Յառաջ 50» հատորին մէջ, ինչ որ մեծապէս ուրախացուցած էր զինքը եւ այդ առթիւ կը գրէր մեզի.—

«... Ցաջողած ես շահեկան ու պէսպիսուն դարձնել հատորին բովանդակութիւնը: Շնորհակալ եմ որ ինծի ալ հաճած էիր տեղ տալ: Ընտրութիւնդ յարմար էր»:

Կրկին կը գրէր մեզի, հազիւ քանի մը օր առաջ, իր այնքան գեղատիպ ձեռագրով վերանորոգելու համար իր վշտակցութիւնը Շ.ի մահուան 21րդ տարելիցին առթիւ:

×

85 տարեկան էր Վարդան Սարգսեան եւ մահը բնական կը նկատուի այլեւս: Բայց մեր սփիւռքի տարածքին վրայ, անկախ տարիներու բեռէն, մեր բոլոր մահերը վաղահաս են, մանաւանդ երբ սերունդ մըն է, զոր կը թաղենք: Սերունդը, անոնց որոնք իրենց հայրենի շունչով ու ոգիով իրենց անփոխարինելի դերը խաղացին մեր ազգային կեանքին մէջ:

×

Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Արուսեակ Սարգսեանի, Էտիի եւ Անիթայի:

ՎՐԻՊԱԿ

Մեր երէկուան թիւին (Փետր 1) կարգ օրինակներուն վրայ թիւրիմացութեամբ Երեքշաբթի գրուած է, փոխանակ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ (թուականը ճիշդ էր):

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրախութեամբ կը յայտնենք մեր ժողովուրդին, թէ Նորին Սուրբ Օծութիւն Տէր Տէր Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Իրաքի գաղութին իր տըւած պաշտօնական այցելութենէն վերադարձի ճամբուն վրայ պիտի այցելէ նաեւ Փարիզ:

Հայրապետը Փարիզ կը ժամանէ Հինգշաբթի, Փետրուար 9 եւ պիտի մնայ շուրջ տասը օրեր:

Կիրակի, Փետրուար 12ին, Հայրապետը ներկայ կ'ըլլայ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ մատուցուելիք պատարագին, որու ընթացքին պիտի տայ Հայրապետական իր պատգամը:

Ուրբաթ, Փետրուար 17, երեկոյեան ժամը 20.30ին, Էնթէրքոնթինանթալ պանդոկի սրահին մէջ ի պատիւ Ամենայն Հայոց Հայրապետին պիտի տրուի ժողովրդային ճաշ մը:

Կը հրաւիրենք մեր ժողովուրդը մասնակցելու այս հանդիսութիւններուն եւ ընդունելու Հայոց Հայրապետին եւ Ս. Էջմիածնի օրհնութիւնները:

ԴԻՒԱՆ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

ՓՇՈՏ ՀԱՐՑ ՄԸ, ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԱՍՊԱՐԷԶ...

(Գ. եւ վերջին մաս)

Այո, դրամը ամէն ինչ չէ դժուարութիւնները հարթելու համար: Բայց, հակառակ այս իրողութեան, դրամն ալ չենք կրնար արհամարհել: Դրամով ամէն ինչ չենք կրնար ընել, բայց առանց դրամի ալ ոչինչ կրնանք ընել: Եւ քանի որ մեր մէջ դրամը բարեսիրական եւ կրօնական հաստատութիւններու ի նպաստ առատօրէն հոսելով հանդերձ կը ցամքի երբ կարգը կուգայ մշակութային հաստատութիւններու, այս կէտին վրայ ալ ստիպուած ենք կանգ առնել կարեւորութեամբ: Ալ հասարակ կ'ըսենք թէ մեր ուսուցիչները անցեալի ուսուցիչներուն պէս անօթի չեն այլեւս: Բայց չկարծուի որ մեր ուսուցիչները այսօր դրամի մէջ կը լողան: Անոնք նոյնիսկ բնականոն հանգստաւէտութիւն մը պիտի չունենային եթէ քովընտի ճամբաներով, մասնաւոր դասերով չզօրացնէին իրենց պիւտճէները: Մեր ուսուցիչները այսօր ալ անցեալի պէս ենթակայ են մեր թաղային խորհուրդներու անդամներուն խղճմտանքին: Մանաւանդ քիչ մը հինցած, իրենց ուժը կորսնցուցած ուսուցիչները նեղ կացութիւններու մատնուած են: Անոնցմէ շատեր ոչ ֆիզիքական ուժը ունին, ոչ ալ պետական օրէնքներու հիման վրայ իրաւասութիւն՝ ըսելու. «Եթէ ինծի այսինչ գումարը չվճարես, ուրիշ տեղ կը պաշտօնավարեմ»: Չեն կրնար ըսել այս բանը եւ ատոր համար ալ մեղք որ կը չահագործուին շատ անգամ: Ուստի, նիւթական մարզի մէջ շատ բան չէ փոխուած հին օրերէն մինչեւ այսօր: Միայն թէ իրենց դիմաց գտնուողը Յակոբ Պարոնեաններու եւ Երուանդ Օտեաններու Թաղական Աղան չէ: Փառք Աստուծոյ այսօրուան թաղականները քիչ շատ յարգանք ունին կրթական մշակներու հանդէպ եւ կը փափաքին կարելի չափով ալ վարձատրել զանոնք: Կը ջանան: Բայց ի՞նչ չափով կը յաջողին յստակ տեսնել ուսուցիչներու կացութիւնը, ի՞նչ չափով քայլ յարմարցնել օրուան յառաջող պահանջներուն: Ի վերջոյ իրենց ազգային սնտուկները միշտ պարապ են: Աւելի ըլլալով սա տարօրինակ կէտը կայ. որքան որ ալ մեր մեծահարուստ թաղականները չռայլ են իրենց սեփական գրպաններուն, նոյնքան ժլատ կը դառնան երբ կարգը գայ ազգային սնտուկէն վճարելու: Այս ժլատութիւնը առաքինութիւն կը նկատեն: Առաջին ակնարկով ալ իսկապէս շատ գնահատելի առաքինութիւն մըն է: Բայց վնասակար կը դառնայ եթէ այդ ժլատութիւնը զիրենք մղէ անտեղի եւ անարդար սեղմումներու: Երբեմն զարմանքով կը լսենք թէ մինչեւ իսկ Ուսուցչաց Հիմնարկի նման հաստատութիւններ կը գլխան ճղճիմ գումարներով օժանդակելէ կարգ մը անօգնական նախկին ուսուցիչներու, կամ չափազանց ճղճիմ գումարներ տալով կը յոխորտան օժանդակութիւն ըրած ըլլալու յաւակնութիւններով: Մինչդեռ օժանդակութիւն մը որպէսզի արդիւնաբեր ըլլայ, չի բաւեր որ հարցնենք «ի՞նչ կուտանք», այլ պէտք է հարցնել նաեւ թէ «մեր տուածով ի՞նչ կրնայ ընել մեր դիմացինը»:

Ուսուցիչներու տագնապին եւ կրթական փշոտ բազմաթիւ հարցերու նուիրուած մեր խորհրդածութիւններուն շարքը չէր կրնար իր աւարտին յանգիլ առանց խօսելու նաեւ ծնողքներու մեղքին մասին: Արդարեւ հոն ուր կրթական եւ դաստիարակչական գործը կը կաղայ, հոն ուր ուսուցիչ – աշակերտ յարաբերութիւնը բարդութիւններու կը բախի, մանաւանդ հոն ուր տոհմիկ դաստիարակութեան չնչասպառութիւն կը տեսնուի, գիտցէք որ հոն, ուսուցիչին եւ աշակերտին հետ, ծնողքն ալ մեղք մը ունի անպայման:

Ծնողքը այն կրթական մղիչ ուժն է որ մանուկի մը վրայ կը գործէ վարժարանէն առաջ, վարժարանին հետ միատեղ եւ վարժարանէն վերջ: Ասիկա կը նշանակէ թէ ծնողքին դաստիարակչական դերը, մանաւանդ մանուկին վրայ իր հսկողութիւնը, դադար չունի: Ուսուցիչը միայն դասարանին մէջ կը գործէ, իսկ ծնողքին դասարանը սահման չունի: Ննջասենեակէն մինչեւ ճաշասեղան, խոհանոցէն մինչեւ հիւրասրահ, տան ամէն մէկ անկիւնը, տան մէջ ապրուած ամէն մէկ երկվայրկեան, դասաւանդութեան եւ դաստիարակութեան առեւտուր մը տեղի կ'ունենայ: Ուսուցիչը շունչ կը հատցնէ դասարանին մէջ, ձայն կը բարցրացնէ, նիւ կուտայ, քննութիւն կ'ընէ: Իսկ ծնողքը առանց ճիգի մատ անգամ խաղցնելու, բերանն անգամ առանց բանալու բան մը կրնայ սորվեցնել իր զաւկին, քննութենէ մը անցընել զաւակը: Որովհետեւ եթէ ամէն դաստիարակութիւն իրականութեան մէջ ազդեցութիւն մը կը նշանակէ, ծնողքը առաջին եւ վերջին աղբիւրն է զաւակի մը վրայ բարի եւ... չար ազդեցութեան:

Անոնք որ այսօր մեր մշակութային կեանքին մէջ ներկայութիւն մը ունին, անոնք որ այսօր հայ միտք ու տառին մտերմութենէն երջանկութիւն կը քաղեն, անոնք ունեցած են պաշտելի հայր մը կամ մայր մը որուն ծունկերուն վրայ նստած՝ Մեծասքանչը ունկնդրած են մանկական առաջին տարիներու ընթացքին: Ահաւասիկ լաւ պարտիզպան մը, որ բացած է կոյս պարտէզի մը առաջին ակօսները եւ ճշդած է այն ճշգրիտ հունտը, զոր պէտք է նետել թարմ հողին մէջ: Եթէ առաջին հունտը լաւ նետուած է, եթէ ան բռնած է անգամ մը, անկէ վերջ ամէնէն աննպաստ օդն անգամ չի կրնար արգիլել անոր ծաղկումն ու ապրումը:

Այսպիսի պարտիզպանները շատ նուազած են այսօր: Անշուշտ չենք ուզեր որ ծնողքը ամէն վայրկեան ծանրութիւն դնէ զաւկին կրթական պատրաստութեան վրայ, մանաւանդ չափազանցեալ միջամտութիւններով օգնական ըլլայ անոր դասերուն պատրաստութեան: Ասիկա հիւանդութիւն մըն է որ վարակիչ դարձած է եւ անբնական է: Ծնողքները թող կարելի չափով թողուն որ տղաքը իրենք իրենց յաջողին իրենց դասերուն մէջ: Ծնողքներէն սպասուածը տարբեր միջամտութիւն մը, տարբեր հետաքրքրութիւն մըն է: Բայց որպէսզի այդ միջամտութիւնը կարենան ընել, հարկ է որ նախ եւ առաջ իրենք հաւատան այդպիսի միջամտութեան մը կարեւորութեան:

Եթէ այսօր մեր վարժարանները աշակերտի արիւնահոսութիւն ունին, այսինքն եթէ ամէն տարի քիչ մը աւելի քիչ աշակերտներով կը բաւարարուին, պատճառը այն է որ ծնողքներէն շատեր ուս թօթուել սկսած են իրենց զաւակները, գոնէ մինչեւ նախակրթարան, մեր վարժարաններէն մէկուն ղրկելու անհրաժեշտութեան դիմաց: Անոնք շատ պատկերալից արդարացումներ ունին ուրիշ վարժարանները նախընտրելու համար: Երթեւեկի դժուարութիւններ, արձանագրութեան բարդութիւններ, օտար լեզուի մտահոգութիւններ եւ մասնաւորաբար գանգատ՝ մեր վարժարաններուն մէջ կիրարկուած դասաւանդութիւններու ծրագրային ծանրաբեռնութենէ: Եթէ իրենց հարցնէք՝ մեր վարժարաններու յայտագիրները այնքան ծանրաբեռնուած են որ աշակերտը կը ճմլուի անոնց տակ, դասերուն չի հասնիր, կը կաղայ: Մինչդեռ ամէնէն մօտիկ եւ արդիական նորաբոյս քոլէժներու մէջ դասաւանդութիւնը այնքան լաւ եւ դիւրին կը քալէ որ աշակերտը տան մէջ պարտականութիւն պատրաստելու հարկադրութեան մէջ իսկ չի մնար:

Այս տեսակէտը պաշտպանող ծնողքները անտարակոյս չեն անդրադառնար, որ իրենց զաւակներուն ճակատներուն յետամնացութեան, մտային անբաւարարութեան անարդար պիտակ մը կը փակցնեն: Մեր այսօրուան զաւակները աւելի յետամնաց եւ անմիտ չեն տասը, քսան, երեսուն տարի առաջուան տղոցմէ: Ընդհակառակն, շատ պատճառներ ունինք հաւատալու համար որ այսօրուան տղաքը աւելի ուշիմ են քան իրենց նախկինները: Իսկ վարժարաններն ալ այսօր աւելի ծանրաբեռնուած չեն տասը, քսան տարի առաջուան վարժարաններէն: Եթէ քսան տարի առաջ մեր վարժարաններու ծրագիրները ծանր չէին գար, այսօր ինչո՞ւ գան ուրեմն:

Մեր վարժարաններուն արիւնահոսութեան, ինչպէս նաեւ տոհմիկ դաստիարակութեան համատարած նահանջին մէջ ծնողքներուն մեղքը շատ մեծ է: Անոնք իրենց ծնողքներէն իրենց փոխանցուած աւանդը նոյնութեամբ չեն փոխանցեր իրենց զաւակներուն: Կը ստանձնեն չեղումի մը պատասխանատուութիւնը, որուն համար ապագայ սերունդներ թերեւս հաշիւ պիտի պահանջեն իրենցմէ: Բայց այս բոլորին մասին՝ ուրիշ առիթներով:

Թ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

ՀԻՆ, ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

Հայրենի Աւանդութիւններ

ՎԱՐԴ-ԽԱՉԸ

ԽՄԲ.— Ազատամարտ օրաթերթի 1911 Մարտ 2ի թիւէն քաղելով կը ներկայացնենք Տարօն աշխարհի «երգիչ» Գեղամ Տէր–Կարապետեանի վերոյիշեալ ակնարկը՝ իբրեւ հին եւ մոռցուած էջ: Գրուած է Վարդանանքի տօնին առթիւ եւ տեղ չէ գտած 1931ին, Փարիզ, «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներու» մատենաշարով հրատարակուած հեղինակին երկերու հաւաքածոյին մէջ, 340 էջ:

Տարօնի հինաւուրց գեղերէն մէկն է Վարդ – Խաչը: Ու անուանադրուած է՝ աւանդութեան համաձայն, մաքուր Մամիկոնեանին՝ դէպ Շաւարշական դաշտը Խաղալ – գնալու յիշատակին:

Ագարակն ու ամարանոցն եղած է Վարդանի: Իր մօտերը սարաւանդի թումբ մըն ալ կայ՝ պճնուած նուիրական ծառերու պուրակով մը՝ հայ չինականին պաշտամի առարկայ: Հոն կ'աճի դեռ ծաղիկն ծովածիրանին, ոռոգուած մայիսեան ցօղով ու թրջուած Վարդանի արցունքով:

Վարդ – Խաչը՝ Տարօնի դաշտի հարաւանդին՝ սեւ սարի ստորոտը կը գրաւէ. իր բարձունքը կարմիր վանքն էր եւ բերդն կատուաքարի, ու ներքեւը գարատանն վարդածղի, ու աւելի վերերը՝ Սասունի հսկայական սարերու պորտին վրայ՝ ծովասարը ծաղիկներու եւ ծմակներու՝ իր կատարով սիպտակ ու ձիւնափառ. ու դիմացը՝ կուշտ – կշտի՝ դէպ արեւմուտք՝ Աշտիշատն Հաշտեանց, Վահէվանեանց ու Դաղօնքն հին գարերուն: Անոր քովիկը կայ եւ աւանն արքավանք կամ արքայավանք: Վարդ – Խաչը՝ գիւղակ մըն է այսօր՝ ինչպէս ագարակ մըն է Աշտիշատն Վահագնեան ու Պարթեւեան:

Ձմեռն անցեր էր ու գարունն եկեր էր:

Գարունը ծիրանին, գարունը արիւնին:

Յազկերտը կը մռնչէր, Միհրշապուհ կը գոչէր ու Դենշապուհ կը մրթմրթար...

— Թողէ՛ք Աստուածը, պաշտեցէք արեւը...:

Ու կը սպառնային՝ փղերով ու փիղերով, մոգերով ու զօրքերով: Զէնքը ցըրուեր էր աշխարհ արարատ, ու իրար անցեր էին Իրան – Թուրանը: Ահաւոր տագնապ մը ձգած էր Արարատէն մինչեւ Տուրուբերան. հայրենիքի սրբութեան սեղանը, Սահակ – Մեսրոպի դպրութիւնն երկնատուր՝ մատաղներ կ'ուզէին, ու ահազանգը կը հնչէր տաճարներու բեմերէն, դպրատուներու խորերէն, ու հայ մայրերու սրտերէն, ու բոլորը, բոլորը միասին իրենց աչքերը սեւեռեր էին դէպի Տարօնի Վարդ – Խաչը, իրենց քաջերը ղրկեր էին դէպ Մամիկոն – Վարդանը:

Բայց առաջին գարունը չէր Վարդանի տառապանքին. ահա, քանի գարուններ իրարու կը յաջորդէին, ու Վարդանը դեռ կը քաշկռտուէր Վասակի խորախորհուրդ ու երկդիմի քաղաքականութեան չուանէն:

Ու Վարդանը՝ իր հոգեկան յուսահատութիւններուն առեր՝ վազեր էր հանդ մը Աշտիշատ՝ դամբարանը իր հոյակապ պապիկին, հանդ մը Օշական՝ գերեզմանը ոսկեղէն Մեսրոպին, որոնք յանուրջս զէնքեր էին իրեն՝

— Հաւատացուր հայրենիքդ չուրանաս:

Ու ան՝ ուխտեր, երդուեր էր իր կանաչ արեւուն վրայ՝

— Մնալ հաւատարիմ ու անձնադիր՝ այդ պատգամին:

Կրօնի եւ հաւատքի այնքան նորընծայ ու քաղցր նախախայրիքին մէջ՝ երբ ջերմեռանդ Հայաստանցին՝ աննման խանդավառութեամբ փարած էր քրիստոնէութեան՝ երբ բովանդակ երկիրը տաճարներու, մատուռներու, վկայարաններու եւ մենաստաններու խաչադրօշ դաստակերտներով չափուած էր, երբ բովանդակ երկիրը միակրօն, միալեզու՝ միասիրտ ազգայնականութեամբ կ'եռար, կոյր Յազկերտի մոլեկան չարժումը՝ ընդհանուր հոգեկան գրգռութիւն մը պոռթկացուցեր էր ամբողջ Հայաստանի մէջ:

Քաղքենի ապարանքէն մինչեւ գեղական խրճիթը, Էջմիածնի, Աշտիշատի տաճարներէն մինչեւ շինական ժամատունը հաւատքի ու հայ դպրութեան խորունկ ու անայլայլ զգացումն էր որ կ'եռար ու կը գեռար:

Հաւատքին սէրը ու հաւատափոխութեան սարսափը պոռթկացեր էին: Բոլորը, այս սէրով ու սարսափով ցնցուեր էին, տիկիններ եւ կոյսեր, պատանիներ ու ծերունիներ: Հայ աւանդութեան եւ դպրութեան պաշտպանութեան ի նպաստ միահամուռ աղաղակը փրթած էր, որ ալեկոծ ծովու ձէնին նման՝ արձագանգեր էր ամէն կողմեր. Մեռնինք ու չուրանանք հայ քրիստոնէութիւնը: Եւ եթէ Մազդեզանց դենի սարսափը ահաւոր էր, տոհմակրօնային սէրը՝ ա՛լ աւելի զօրաւոր էր:

Ամպամած հոգերով եւ հուքի թեւերով այդ աղաղակներն հոգեղէն՝ հասեր ու խորասուզուեր էին մինչեւ Վարդ · Խաչի ապարանքին այն պարտիզակը՝ ուր կ'երգէին սոխակը ծովասարին, ու տատրակն սեղանասարին. ու մինչեւ ծաղկոցը՝ Սահականոյշի տնկածը, Շուշանիկի փայփայածը, — ուր դեռ ծիլ–ծղօն կ'երեւայ Վարդանի սիրական ծաղիկն ծովածիրան:

×

Ու երամ երամ դէպ Վարդ – Խաչ կը վազէին իշխանազունք, նախարարներ, երիցունք պատուականք եւ աւագանիք ազնուականք:

Ու Վարդանը կը պաշարէին՝ տիկնայք քաջազունք Մամզունի քաջերուն, Սահականոյշը, Վարդանոյշը, Դստրիկն ու Շուշանիկը, որոնք կը մրմնջէին արիւրանց զօրավարին.

— Մի ուրանար:

Ու Վարդանը գլուխը դրեր էր համազգային այս գերագոյն աղաղակին:

Պէտք էր երթալ, մինչեւ ուր որ ուզեն Սահակ – Մեսրոպ, ուր որ կանչեն ազգն ու եկեղեցին: Պէտք էր երթալ:

Ու կը կանչէին զինքը Արարատէն, Արագածէն, Վանանդէն, Բագրեւանդէն, Բիւրակնէն ու Դաղօնքէն եւ կ'աղաղակէին.

— Մի՛ ուրանար.

— Գնա՛, մեռիր:

×

Կէսօր մըն էր, Ապրիլի վերջերը, կէսօրիկ մը անոյշ ու քնքոյշ արեւով: Բնութիւնը զարթած էր, ամբողջ հարբած էր. զարթած էր եւ Վարդանը, բայց մըռայլ ու մըղպընուկ:

Պէտք էր մեռնիլ, կ'ուզէր մեռնիլ... բայց կը մտմտար՝ ի՛նչ պիտի ըլլային Հայրենիքն ու Շուշանիկ... Իր ալ ազգային զգացումը բոնկած էր ու կ'եփէր:

Ու ոտքի ելաւ Վարդանը: Հասան մանկլաւիկներ ու հագուցին զէնք ու զրահը: Պատրաստուեցաւ ու մեկնեցաւ, հազար, հազար ուղեկիցներով ու բիւրաւորաց մաղթանքներով:

Հոգեպարատեան տօնէն առաջ՝ արդէն Շաւարշանի դաշտն էր, ուրկէ համբարձաւ հայ սրտերու խորանը:

Ու այնուհետեւ՝ Վարդանի ուխտն ու հաւատը՝ շապիկ ըրին ու հագան ընտրելագոյն հայ քրիստոնեաները՝ ու մատաղեղան, չարան – չարան, զոհաբերութեան այդ սուրբ սեղանին:

Ու շատ հեռու չէ, դեռ երէկ ու այսօր Վարդանանց հաւատը սրբազան ու խորարմատ է հայ – Իսրայէլի զաւակներու հոգիներուն մէջ... մեր նորագոյն էջ մը մարտիրոսներու զոհաբերութեամբ նուիրագործուած:

Ժամանակները իրենց անողոք պայմաններն ունին ու դարերը՝ իրենց քաւութեան նոխազները:

Վարդանն ու Վարդանանք այս սուրբ նոխազներն էին, որոնք մեռան, բայց անմահացան:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ–ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՀՈՂԱՐՏՈՒԹ

ԸՆԿ. ԼԵՒՈՆ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՏԷՅՍԻՆ.— Մեր հաւատաւոր ընկերներէն Լեւոն Ասատուրեանը եւս յաւէտ հողին յանձնեցինք այսօր: Ամէնը՝ լրացած անձ երկարող ընկերն է որ հրաժեշտ կուտայ իր կեանքին: Ան յաւէտ կը հեռանայ մեզմէ բայց բարի եւ խոր վէհ մը գոյն — ցնցած ու նուիրուած կուսակցական շարքերը:

Մեր աւագագոյն ընկերը ծնած էր 1899ին Մշոյ գաւառի Թիլ գիւղաքաղաքը՝ Տարօնի շրջան, կանխագոյն աշխարհը՝ որ աւանդներ արժէք մը կը ներկայացնէր իր աշխոյժ: Զաւակագանցութիւն մը, նաեւ հայրենասիրութիւն մը չէր այդ. երբ Տարօն եղած էր հայկական գիւղակութ — թեան օրրանը: Հնէութեանց մէջ հան — դերն, նաեւ յեղափոխական գործիչներ — թեան եւ ազատամարտութիւններու ու ֆէ- տայական շարժումներու կեդրոն:

Նման միջավայր մը չէր կրնար իր ծի- ցը չէր Տարօնի ժողովուրդին նկարագ- րին ու հայրենասիրութեան վրայ: Ընկ. Ասատուրեան օժտուած էր նոյն նկարա — գրով, ըլլալով Տարօնի արժանաւոր մէկ զաւակը: Եւ սակայն, Մեծ Եղեռնը վրայ կը հասնի եւ Տարօնն ալ չէր խնայեր: Զարդ ու բռնագաղթ ու այլ ընտանիք եւս կը պարպէր իր Հայութենէն: Ընկ. Ասատուրեան իր ընտանիքէն կը փր- կուի ու կ'ապաստանի որբանոցներու մէջ ու շուտով կը հասնի Հայաստան: Շուտով կը հասնի Երեւան ուր կ'ապրի ժամանակ մը: Եւ գէնքը ձեռքին ընկերները միանալով կը մասնակցի պաշտպանութեան: Ընկ. Ասատուրեան եւս սփիւռքի ճամբան կը բռնէ Հայաստանէն, ուր կ'երթայ Մեծ հայաստանի կուսակցական շարքերու մէջ: Անոր աշխատանքը կը շարունակուի: Ասոր, անկախ Հայաստանէն խորհրդայնացումէն ետք մեր ընկերը կ'անցնի Պոլիս ու տարի մը ետքը Յունաստան:

1924ին կը մտնէ Հ. Յ. Դաշնակցու — թեան շարքերը, կնքահայրութեամբ Հրաչ Փափազեանի: 1929ին կուգայ Ֆրանսա: Նախ՝ Սէն Շամոն, ապա Պուա Քոլոմպ, եւ ի վերջոյ 1933ին վերջնապէս կը հաս- տատուի Տէյսին:

Ողբացեալ ընկերը ունէր ամուր նկա- րագիր ու հաստատ համոզումներ: Իբրեւ կուսակցական մնաց անկոտրուն իր գաղա — փարներուն վրայ ու հաւատաց իր պաշ- տելի կուսակցութեան վեհ առաքելու — թեան: Վարեց կուսակցական պատասխա- նատու պաշտօններ: Մասնակցեցաւ հան- րային ձեռնարկներու: Այս կարգին վար- չական անդամ եղած է երկար տարիներ Տարօն – Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան եւ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան:

Իբրեւ օրինակելի հայր կը գուրգուրար իր ընտանիքին ու զաւակներուն վրայ: Ունեցաւ ընտանեկան դժբախտութիւն — ներ, բայց իր հզօր կամքին շնորհիւ կըր- ցաւ չէզոքացնել զանոնք:

Այս անակնկալ մահը եկաւ մեզ զրկե- լու թանկագին ընկերէ մը: Իր հոգին ալ կ'երթայ միանալու մեր հազարաւոր հե- րոսներուն, պաշտելի ու անմահ ընկեր — ներու հոգիներուն:

Իր դագաղը ծածկուեցաւ իր պաշտած Եռագոյնով:

Դամբանական մը դրուեցաւ Հրաչ Փա- փազեան կոմիտէի կողմէ ինչպէս նաեւ հայերէն ու ֆրանսերէն դամբանական — ներով դրուատումը կատարուեցաւ իր կուսակցական ու ազգային արժանիքնե- րուն:

Հանգի՛ստ իր տառապած ոսկորներուն եւ յարգանք իր թարմ յիշատակին:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Յունուար 21

ԾԽԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ

TABAGISME

ՀՄԱՅՔԸ — ԱՒԵՐՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Նիւթն էր այն ասուլիսին որ տեղի ունեցաւ Յունուար 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ, Բժ. Ջաւէն Գաբրիէլեանի կողմէ, մասնագէտ վիրա- բոյժ օթօրինօ:

Հակառակ անոր որ նիւթը ուղղակի առնչութիւն չունի իր մասնագիտու — թեան հետ, երիտասարդ վիրաբոյժը գի- տական, բժշկական եւ մարդկային պարզ հետաքրքրութիւններու համար է որ պատրաստած էր այս ասուլիսը, ասուլիս մը ուղղուած յատկապէս երիտասարդ — ներուն, նորահաս սերունդին: Այսպէս ալ չահագրգիռ բազմութիւն մը եկած էր «տեղեկանալու»:

Առենօք վերապահուած մենաշնորհեալ դասակարգերուն, ապա ներածուած 18րդ դարու հիւրանոցներու մէջ, ծխախոտը նորոյթ դարձաւ 20րդ դարուն, պատշա- ճելով ժամանակակից հոգեբանութեան, կեանքին եւ բարքերուն:

Տոքթ. Գաբրիէլեան թուեց ծխամոլու- թեան գլխաւոր չափանիշներէն երեքը՝ կանխահասութիւնը, յաճախութիւնը, նե- րաշնչումը տալով իւրաքանչիւրին համար վտանգները: Ֆրանսայի մէջ, քրոնիկ խը- ժուկներու (պրոնշիթ) 60 առ հարիւրը, թոքի քանսերներու 85 առ հարիւրը, շըն- չառական անբաւարարութիւններու 98 առ հարիւրը եւ սրտի – անօթային հիւանդու- թիւններու 50 առ հարիւրը կուգան ծխա- խոտէն: Եւ այս ամբողջը կը ներկայացնէ հաւաքականութեան համար 5 միլիառ ֆը- րանքի բեռ մը: Ցարգելի դասախօսը լու- սարձակումով ցոյց տուաւ իւրաքանչիւր հիւանդութեան վրայ զանազան նկարներ, որոնք ինքնին, եթէ կարելի է ըսել, կ'ար- ժեն բոլոր փաստերը ծխախոտի գործած աւերներուն վրայ:

Յետոյ, Տոքթ. Գաբրիէլեան ծանրացաւ զանազան պարագաներու վրայ: 40էն 50 տարեկան այր մարդոց համար, որ կը ծխեն 20 գլանիկէն աւելի օրը, 3,4 անգամ աւելի սրտի տագնապներու (էնֆարքթիւս տիւ միօքարտ) ենթակայ են քան ոչ ծխողները: Յղի կիներու համար, ծխա- խոտը կը պատճառէ սաղմի (ֆեթիւս) թունաւորումը ինչ որ շատ անգամ կան- խահաս ծնունդներ կը յառաջացնէ:

Ի՞նչպէս բացատրել ծխամոլութեան այս երեւոյթը: Ծխիկին «յաջողութիւն»ը ունի անկասկած մէկէ աւելի աղբիւրներ՝ ա- ռեւտրական ծանուցումները, ուրիշներու օրինակը, կեանքի ոճը (գերագրգռութիւն, բարոյալքում, ապամարդկայնացում) եւայլն: Դանդաղեցնելու համար սպա — ռումը անհրաժեշտ է որ ընկերային ճըն- շումը նուազի եւ ստեղծուին միջոցներ հակածխախոտ պայքարներ տանելու հա- մար: Կան միջազգային եւ ազգային կազ- մակերպութիւններ ինչպէս՝ Առողջու — թեան Համաշխարհային Կազմակերպու — թիւնը: Ֆրանսայի պարագան առնելով միայն, չմոռնանք որ Ազգային Ժո — ղովը 1976 Յուլիսին հակածխախոտ օրէնք քուէարկեց եւ այդ օրէնքի շրջա — գիծին մէջ տրուեցան զանազան որո — շումներ մասնաւորապէս առեւտրական ծանուցումներու սահմանափակում եւ հանրային վայրերէն ներս ծխելու ար — գելք:

Սակայն, մեր սիրելի տոքթորը, իր եզրակացութեան մէջ ըսաւ. «Լաւագոյն զէնքը ծխամոլութեան դէմ ինքնագիտակ- ցութիւնն է: Կամքն է միայն որ կրնայ տանիլ վերջնական յաղթանակը»:

Արդարեւ, գրական ասուլիս մը ո- րուն հետեւեցան գուցէ աւելի ոչ–ծխող- ները քան ծխողներ: Ամէն պարագայի մէջ, ծխողներու առողջական ապագան, անոնց թոքերուն գոյնը ուղղակիօրէն հա- մեմատական է իրենց ծխած գլանիկներու թիւին հետ: Ուստի, ծխիկ մը հրամցնելը չարիք է. չմերժելը բարիք մըն է հրամ- ցնողին համար:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Տարեմուտներն եւ տարեվերջերը, տարբեր թուականներով, ըլլան անոնք քրիստոնէական, իսլամական, պուտտա — յական կամ պրահմայական, ամբողջ աշ- խարհի մարդկանց եռուզեռի մէջ կը դնեն. հայ ժողովուրդն ալ անմասն չի մնար աւանդութիւն դարձած այս սովորութիւն- ներէն. այնպէս որ Հայաստանի բոլոր գաւառները ունին իրենց յատուկ տօնա- կատարութիւնները Ամանորի առթիւ:

Փարիզի Կեսարացիներն ալ իրենց ա- ւանդութիւններուն հետեւելով, Յունուար 15ին, Կիրակի օր ժամը 16ին Հ. Բ. Ը. Մ.ի սրահը տօնեցին կեսարական Ամանոր մը՝ աւելի քան 60 հայրենակիցներու ներ- կայութեամբ:

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութեան քարտուղար՝ Յակոբ Վէյլիրեան, վար — չութեան անունով ներկաներուն լաւագոյն մաղթանքներով՝ նոր տարի շնորհաւո- րեց եւ հայ կեսարիան յիշեցնող հետեւ- եալ տողերը կարդաց.— Մելքոն, Գաս- պար եւ Պաղտասար Աւետիս պտըտղնե- րուն հետ, տուներու մէջ ալ այդ իրի — կունը կեանքը կ'եռայ, վասնզի Կաղանդի օրուան առաջին գիշերը, Կեսարիոյ մէջ հին ատեն սենեակին մէջտեղը կլոր սե- ղանի մը կամ սինիի մը վրայ, ճաշէն ետք կը սկսին շարել ամէն տեսակ պտուղ- ներ ու մեծ պնակներով չէրտէ, բէլթէ: Անոնց վրայ կը դնէին 4–5 հատ կլոր բո- կեղներ: Պտուղներուն մէջտեղը յատկա- պէս եկեղեցիէն բերուած մեծ մեղրամոմ մը կը վառէին: Յետոյ պառկելէ առաջ տունին մէջ եղողներէն ամէն մէկը սե — ղանին վրայ կը դնէր իրեն պատկանած առարկայ մը, ինչպէս մատնի, կոճակ, մատնոց, բանալի եւայլն, եւայլն, եւ ա- ռաւօտուն ելլելով կը վազէին կը նայէին թէ արդեօք իրենց դրած առարկան տե- ղափոխուե՞ր կամ շարժե՞ր էր դրած տե- ղէն: Անանկ կը հաւատային թէ գիշե — րանց հրեշտակը այցելելով, անոնց կը դպէր, եւ այն որուն դրած առարկային դպած էր հրեշտակը — կամ տունէն չա- րաճճի մէկը — ինչպէս որ կ'ուզէք, չա- փազանց բախտաւոր էր եւ եթէ ամուրի աղջիկ էր, անպատճառ խըմէթ պիտի բացուէր (Վահան Թէքէեան 1894):

Տրդատ Եպս. Պալեան կը պատմէ թէ շրջակայ գիւղերու մէջ Կաղանդի սեղանին վրայ ընտանիքի ամբողջ անդամներէն իւ- րաքանչիւրը մէկ–մէկ մոմ կը վառէր, եւ տան մէջ գտնուող տարեց կինը, գաղտնի կերպով իւրաքանչիւրի վառած մոմերէն, անոնց պատին վրայ պատկերացած շու — քերուն ուշադրութեամբ կը նայէր, շու- քին մէջ որուն որ գլուխը երեւէր, անիկա նոյն տարուան մէջ շատ մը յաջողութիւն- ներ տեսնելու հաւանականութիւն ունէր, իսկ անոր որ գլուխը շուքին մէջ, որեւէ կերպով մը չէր երեւեր, անիկա նոյն տարեշրջանին մէջ վնասներու պիտի են- թարկուէր: 1899 Թ.:

Ասոնք կարդացուելէն վերջ, խմիչքնե- րով եւ ուտելիքներով բեռնաւորուած սե- ղաններուն վրայ շարուած կաթաներու մէջտեղը մոմ մը դրուած, նուիրատուու- թիւններով՝ մոմը վառելու պատիւը ու- նեցաւ հայրենակից Օննիկ Պայրամեան, այս մոմը վառած մնաց ամբողջ հանդի- սութեան ընթացքին, ի նշան օջախը չէն մնայի, եւ անմիջապէս առնական ու գե- ղեցիկ ձայնով երգեց «Սեղանն է առատ»ը երգիչ Միհրան Ըլմաեան, յետոյ սկսաւ հիւրասիրութիւնը՝ կենաց բաժակներով եւ նոր տարի շնորհաւորելով: Բազմա- թիւ անդամագրութիւններ ու նուիրա — տուութիւններ եղան Նոր Կեսարիոյ ֆոն- տին, անդամագրութեանց մէջ ամէնէն չեշտակին, հազիւ քսան տարեկան երի- տասարդ Նշանեանի արտայայտութիւնը՝ հայերէն լեզուով «Ես ծնողացս պիտի հե- տեւիմ եւ անոնց ճամբով պիտի քալեմ»ն էր, որ երկար ծափահարուեցաւ ու ող- ջագուրումներ եղան:

Ապա՝ Օր. Անահիտ Սվաճեան եւ հայ- րենակից Միհրան Ըլմաեան իրենց երգե- րով խանդավառութիւնը գագաթնակէտին հասցուցին, խըլելով երկար ծափեր, իսկ հայրենակից բժիշկ – ատամնաբոյժ Ժորժ Մոստիչեանի հայրենի աշխարհ եւ Նոր Կեսարիա քաշուած նկարներն ու անցեալ տարի Պարսկաստան Ս. Թադէոս վան- քին այցելութեան ցուցադրութիւնները, մեծ հետաքրքրութեամբ դիտուեցան: Եւ ուրեմն մեծ գոհունակութեամբ ալ հե — ռացանք այս հայրենաշունչ Ամանորի հանդէսէն:

Ս. ՍԱՍՈՒՆԵԱՆ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱԶԳԻՍ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐԸ

— Արդէն ըսի, ի հարկին ապրուստ ճա- րելու գործ մը: Երկաթագործութիւն, տաղձագործութիւն, կօշկակարութիւն:

— Արհեստը աղէկ բան է, ոսկի պիլէ- զիկ է կ'ըսեն, նայէ՛, առիկա շատ խե — լացի մտմտացեր ես, բայց շնորհքով ար- հեստ սորվեցնելու ես որ կառավարու — թիւնն ալ չկասկածի, ատ քու սորվցու- ցածներդ օր մը շատ դէշութիւն առաջ կը բերեն:

— Ի՞նչ արհեստ կ'ուզէք, դուք ըսէք:

— Ատ քու գիտնալու բանդ է. ժողովիս միտքը հասկցար: Անանկ արհեստներ սորվեցնելու ես որ մէջը դանակ – մանակ, սուր – մուր, սանդ, թօփլու, պիզ – միզ չմտնեն: Ատանկ արհեստները չա՛տ: Ատ մնցաւ. սա դաս տուողները ո՞վ են նա- յինք:

— Դպրոցէ ելած, ուսեալ շնորհքով մարդիկ են:

— Անշուշտ դպրոցէ ելած են, հարցու- ցածնիս ատ չէ, անոնցմէ՞ են:

— Որո՞նցմէ:

— Ջէ՞ք հասկնար կոր, հը, ի նոցանէ՞ են: Արդէն մէկիկ – մէկիկ պիտի քննենք ատ: Ազգին բոլոր աղէտները անոնց երե- սէն են, բարով խերով չըլլային:

— Հիմա, միւսիւ, ժողովիս հոգին ըմ- բռնեցիր, որոշումները հասկցար, գնա ատոնց վրայ աղէկ մը մտմտա, քեզի ժա- մանակ, եթէ մեր բոլոր պայմանները յանձն կ'առնես, մենք ալ որբանոցիդ հա- մար ընելիքնիս գիտենք, առիկա մեզի ձգէ:

— Բայց նախ կը փափաքէի գիտնալ թէ ձեր աջակցութիւնը մինչեւ ո՞ր աստիճան պիտի ըլլայ, որպէսզի ես ալ անոր հա- մեմատ ընելիքս որոշեմ:

— Էհ, ժամանակները յայտնի են. մենք ալ աս գործերուն երեսէն շատ վնաս ու- նեցանք, անոր համար սրտերնիս էրած կը խօսինք: Մինակ մենք հոս եղողներս պիտի տանք. եթէ մեր բոլոր որոշում — ները ընդունիս, մենք ալ մէջերնիս հան- գանակութիւն ընելով քեզի ամիսը օս — մանեան ոսկի մը կուտանք:

(Ժողովական մը).— Ատենապետ էֆէն- տի, ամէնքը չըմնցաւ, ուրիշ պայման մըն ալ կայ. սա գիտես...

— Աղէկ միտքս ձգեցիր, մենծ էշը ա- խոռը մոռցանք, միւսիւ...

(Տնօրէնը, ոտքի ելլելով, աչքերը չորս դին ժուռ կ'ածէ, աղէկ մը կը նայի, եւ յետոյ ատենապետին դառնալով).— Ի՞նչ, դեռ դո՞ւրս ալ մնացող կայ եղեր: (Կը ձգէ կը մեկնի):

Քանի մը րոպէ շուարում:

— Սրիկան, մեզի ամէնքս էշ ըրաւ, չլսեցի՞ք:

(Ժողովականները սթափած, ամէնքը ոտքի վրայ կը խօսին իրարու հետ) Տե- սա՞ր ապերախտ շունը, մենք իրեն այն- քան աղէկութիւն ընենք, ինք մեզի էշ ընէ: Հապա իր հասցուցած լակոտները ի՞նչ պիտի ըլլան: — Եկուր սա ազգին բարիք ըրէ: — Աս ի՛նչ է էֆէնտիմ քա- շածնիս, աս ինչ է, աշխարհքիս հողը մեզի՞ են տուեր: — Բարերար եղիր որ էշ ըլլաս: — Հայտէ երթանք մէյ–մէկ պիրա խմենք, քիչ մը պաղչկինք: Խօ՛ֆ սա ազգին ձեռքէն քաշածներնիս (օձիք թօթվելով կը մեկնին):

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Այրի Տիկին Արուսեակ Վարդան Սարգսեան, Տէր եւ Տիկին Խոսրովար Սարգսեան եւ զաւակները, Տիկին Անիթա Սարգսեան եւ աղջիկը, Զիլճեան ընտանիքը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, խնամիին եւ ազգականին՝

ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 31ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Չորեքշաբթի, Փետր. մէկին, ժամը 16ին Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցին։

Տէր եւ Տիկին Մանուկ Աղամեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին՝ ԱԻԵՏԻՍ Լ. ԳԱԲՐԻԷԼ ՍԻԱՄԱՆԹՈՅԻ ծնունդը, Յունուար 20, 1978, Տիէփ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Այս կիրակի, Փետր. 5 Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Վարդանանց տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ։ Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ

ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարուի «Կոմիտաս երգչախումբ»ի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պր. Մ. Օֆլազի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ .— Այրի Տիկին Արա Թովմասեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի, Փետր. 5, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐԱ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

ԼԻՈՆ .— Այրի Տիկին Գրիգոր Աճէմեան, Տէր և Տիկ. Ժան Աճէմեան և զաւակները եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի, Փետր. 5, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԱՃԷՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը կը հրաւիրէ ընկերուհիները ընդհանուր ժողովի, Փետրուար 8ին ժամը 20.30ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

SAMEDI 4 FEVRIER
à l'UGAB — Centre Culturel
Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
à partir de 21 h. 30

" SOIRÉE-DISCO "

avec Edouard, le célèbre Disc-Jockey
— Venez nombreux !
— Amenez vos ami (e)s !

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու նախաձեռնութեամբ՝ Փետրուար 5ին, Կիրակի օրը, ժամը 15.30ին, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահին մէջ կը կատարուի Վարդանանցի յուշատօնը՝ նախագահութեամբ ՄԱԿԱՐ ՔՀՆյ. ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ։

Ոգեկոչում Աւարայրի ճակատամարտին, արտասանութիւն, երգ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Վերժին Թապիպեանի մահուան տխուր առթիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'ըլլան փոխան ծաղկեպսակի .—

Տէր եւ Տիկին Հայկ Գըլըճեան 200, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Աւագեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պերճ Գըլըճեան 200 Ֆր. Աղքատախնամին եւ Սիլլիա եւ Ժան–Ժաք Տամլամեան 200 Ֆր. Դպրոցասէրին։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Իսիի Հայ Եկեղեցւոյ Մշակութային Յանձնախումբի

Կը խօսի՝ ՏՈՔԹ. Ց. ԿԱՐԵՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ԱՆԻ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Հրանդ Աճէմեանի եւ Կապոյտ Խաչի Իսիի միօրեայ դպրոցի աշակերտները։

Կիրակի, Փետր. 5, ժամը 11.30ին՝ յաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» մշակութային կեդրոնին մէջ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRAND ★ BAL ★ ANNUEL organisée par la section de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France au profit de ses œuvres

Samedi 11 Février 1978 de 20 h. 30 à l'aube
dans les Salons de l'Hotel George V
31, avenue George V Paris 8e

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.—
ՄԵԼՔՈՆ – ՍԵԻԱՆ նուագախումբը Երգիչ՝ ՆՈՐԱՅՐ

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
Պահաբեան 734.70.19 Գարոյեան 533.06.31 Հրաչեան 878.67.38

CASINO DE CHARBONNIERES, SAMEDI 4 FEV. de 21 h. à L'aube

Dans le cadre du 60e Anniversaire du 28 Mai 1918

LE NOR SEROUND DE LYON
organise une

Nuitée Dansante

avec le grand orchestre de RMC « LES MEDITERRANEENS »

En attraction : L'ENSEMBLE ARMENIEN « ANI »

BUFFET AMBIANCE COTILLONS

Réservations : Annik Terzibachian 78) 25-08-28

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

GRAND BAL du MARDI GRAS

Շաբաթ, 4 Փետր. ժամը 20էն մինչեւ արեւածագ

Ճաշի սպասարկում՝ ճիշդ ժամը 21ին

dans les salons de l'Hôtel MÉRIDIEN
81, Bld. GOUVION SAINT CYR, PARIS (17e)

Մասնակցութեամբ

ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ եւ իր ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ

avec les chanteurs : BEDIK et Duo HARTAR

Le Trio KLOPCHIK
des Grands Cabarets Russes

DALLAS GANG
ROCK'N ROLL

Մասնակցութիւն ճաշին՝ 200 Ֆր.

Etudiants et moins de 25 ans : Entrée : 30 F. à partir de 23 h.

Այժմէն իսկ կրնաք ձեր սեղանները վերապահել, հեռաձայնելով հետեւեալ թիւին .— 878.02.99

Chèques à l'ordre de C.C.P. 10 775 28 G PARIS

VIENT DE PARAITRE

L'ALPHABET ARMENIEN

illustré par Séta PAPAZIAN

Paru avec Editions la Noria

38 LETTRES ORNEES DE MOTIFS ARMENIENS

à colorier par les enfants

38 proverbes arméniens traduits en francais, anglais, espagnol...

Vous pouvez vous le procurer :
dans les
— librairies enfantines
— librairies arméniennes
— FNAC Montparnasse
— FNAC Lyon et Marseille

Prix de vente : 25 Frs.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՆՈՐԱՇԷՆ ՍՐԱՀԻ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ աւարտած է կառուցումը Հայ Մշակոյթի Կեդրոնին, որուն հանդիսաւոր բացումը տեղի կ'ունենայ հետեւեալ յայտագրով .—

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐ. 5, հանդիսաւոր պատարագ, զոր պիտի մատուցանէ եւ օրուան պատգամը տայ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Յետ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ հանգուցեալ բարերարներու եւ եկեղեցւոյ ծառայողներու հոգիներուն համար։

Կրօնական հանդիսութեանց աւարտին՝

ԳԻՆԵՁՕՆ

նորակառոյց շէնքին մէջ։ Հանդիսութեանց կը նախագահէ Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք.։

Ժողովուրդը սիրով կը հրաւիրուի անխտիր, ժամանակցելու այս արարողութեանց եւ գինեձօնի ընթացքին այցելելու շէնքի սրահը եւ յարակից բաժինները։

ՆՈՅՆ ՕՐԸ ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ 20ԻՆ

ԸՆԹՐԻՔ - ՃԱՇ

պատրաստուած եկեղեցւոյս Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն կողմէ նորակառոյց սրահին մէջ։

Ճաշին կը նախագահէ
ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆ

Ճաշագինի մասնակցութիւն 150 Ֆր.

Սեղանները ապահովելու համար դիմել Վարժարան Պօղաճեանի՝ հեռ. 90-53-91
28, Bd. des Dames — 13002 Marseille

Յաջորդ օրը՝ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Փետր. 6ին ժամը 21ին, նորակառոյց սրահին մէջ։

ՀԱՄԵՐԳ

կը մասնակցին՝ Մարսէյլի մէջ առաջին անգամ ըլլալով Ռոմանի Քոնսերվաթուարի տնօրէն եւ ֆրանսահայ տաղանդաւոր ղեկավար ԱԼԵՔՍ ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ եւ իր նուագախումբը, ինչպէս նաեւ տաղանդաւոր երգչուհի ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ Կոմիտասէ, Ալէմշահէ եւ Կանաչեանէ բաղկացած յայտագրով մը։

Սոյն համերգին մասնակցելու համար անհրաժեշտ է տեղերը ապահովել եկեղեցւոյ քարտուղարութենէն՝

Eglise Arménienne, 339, Ave. du Prado, 13008 Marseille — Tél. 77-84-70

Տոմսերու գիներն են.— 80 Ֆր, 50 Ֆր.

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
3
VENDREDI
3 FÉVRIER
1978

LE NUMERO 1,30 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.046
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.046

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ 1977-Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— 1977 Մայիս 15ին տեղի ունեցան մեր համայնքային հինգ հաստատութիւններու խնամակալութեանց ընտրութիւնները, որոնց «Պելկէ»ները հազիւ տրուեցան աւելի քան եօթը ամիսներ յետոյ: Ոչ ոք հասկցաւ թէ ինչ է այսքան ուշացման դրդապատճառը: Ասոնցմէ մեծագոյնը, Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցը, տարուան ընթացքին ընդունած է 3212 հիւանդներ. մտային բաժնին մէջ ընդունուած են 310 մտքի հիւանդներ. իսկ ծերանոցի բաժնին մէջ պատսպարուած են 355 նոր տարեցներ եւ անկարներ: Կատարուած են 1102 վիրահատական գործողութիւններ: Փոլիքլինիք դիմողներուն թիւը տարուան մէջ եղած է 39.291: Հիւանդանոցի աշխատող անձնակազմը, բժիշկներով միասին, եղած է 229 հոգի: Հակառակ այն իրողութեան որ վերոյիշեալ հիւանդներէն մէկ որոշ մասը ձրի դարմանուած է, Հիւանդանոցի այս տարուան ելեւմուտքն ալ հաւասարակշռուած է: ԵԼՔԸ եղած է 29.017.569 Թրք. լիրա. իսկ ՄՈՒՏՔԸ՝ 29.336.666 Թրք. լիրա, մտից որոշ առաւելութեամբ:

Փլուզումի ենթարկուած Գալֆայեան Որբանոցի եւ Խասգիւղի Ս. Ստեփանոս եկեղեցիի կացութեան մէջ ոչ մէկ փոփոխութիւն մտաւ նաեւ այս տարի: Որբանոցը շարունակեց իր առժամեայ գոյութիւնը Սկիւտարի իր սեփական կալուածին վրայ առժամեայ փոքր դասարաններու մէջ հազիւ 50 աշակերտուհիներով, ընդդէմ նախկին 130 – 150 ուսանողուհիներու: Իսկ Խասգիւղի եկեղեցիին կապուած Ներսէսեան գիշերօթիկ վարժարանն ալ, որ Սկիւտար փոխադրուած էր առաջին օրէն, կը շարունակէ իր դասընթացքները վարձու ընդարձակ շէնքի մը մէջ 90 աշակերտներով: Մեր մնացեալ 26 վարժարանները շարունակեցին իրենց գործունէութիւնը շուրջ 6000 աշակերտներով:

Նոյն եւ աւելի թափով շարունակուեցան այն սահմանափակումները եւ խըստութիւնները, որոնք վերջին քանի մը տարիներէ ի վեր դրուած են մեր վարժարաններուն վրայ, որոնց աւելի հանգամանօրէն անդրադարձած էինք մեր անցեալ տարուան տեղեկագրին մէջ: Այս տարի ալ մեր վարժարաններուն բոլոր բաժիններուն — մանկապարտէզ, նախակրթարան, միջնակարգ եւ լիսէ — նոր արձանագրուող աշակերտները՝ իրենց ծնողաց հետ ներկայացան քաղաքին Կրթական Տնօրէնութեան կեդրոնը, ստանալու համար գրաւոր արտօնագիր իրենց համայնքային վարժարանները արձանագրուելու համար: Այս տարի ալ մերժուեցաւ հայ վարժարան արձանագրուելու արտօնութիւնը այն հայ աշակերտներուն, որոնց հայրերուն ինքնութեան թուղթերուն մէջ առեն մը կամաւ կամ ակամայ «իսլամ» արձանագրուած էր իրենց կրօնքը, եւ որոնք Իսթանպուլի աւելի ազատ պայմաններուն տակ՝ եւ հիմնուելով երկրին Մայր Կանոնին (Անա Եասա) ամէն քաղաքացիի շնորհած կրօնական ազատութեանց իրաւանց վրայ, դատարանական որոշումով վերադարձած էին իրենց նախկին կրօնքին, կամ սրբագրել տուած էին «Նուֆուսի» պաշտօնեայի կողմէ ձեռքի վարժութեամբ գործուած սխալը: Հայ վարժարան արձանագրուելու արտօնութիւն վլացուեցաւ նաեւ այն հայ աշակերտներուն, որոնք, ի հարկէ ստիպեալ, իրենց նախակրթութիւնը պետական վարժարանով սկսած էին, կամ պատահաբար տարի մը կամ երկու պետական կամ օտար վարժարան յաճախած էին: Այս մասին յատուկ տեսակցութիւն ունեցած էինք տարւոյն ընթացքին քաղաքիս մեծայարգ կուսակալին հետ, որ մեր դիտողագիրը յղած էր տեղւոյն Կրթական Տնօրէնութեան, որմէ ստացուած պատասխանը սակայն, հիմնուած սխալ տուեալներու վրայ, կացութեան մէջ փոփոխութիւն մը առաջ չբերաւ:

Ընդունեցանք Պատրիարքարանիս մէջ շատ մը բարձրաստիճան հոգեւորականներու այցելութիւնը, որոնցմէ յիշատակութեան արժանի են Քենթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսը Դոնալդ Կօգանը, Մայիս մէկին: Մոսկուայի եւ համայն Ռուսիոյ Պատրիարք Պիմէն Ա. Հոկտեմբեր 16ին: Ծիպրալթարի Անկլիքան եպիսկոպոսը Ճոն Սաթըրթուէյթը, Նոյեմբեր 10ին: Հռոմի եկեղեցիի արտաքին յարաբերութեանց գրասենեակի Նախագահ Կարդինալ Ճոն Վիլպրանտսը, Նոյեմբեր 30ին:

Անցնող տարուան Օգոստոս 23ի լուսնալու գիշերը, պայթուցիկ ռումբեր նետուեցան Պատրիարքարանիս վրայ, ինչպէս նաեւ մօտակայ Մայր եկեղեցիին եւ Պեզճեան Մայր վարժարանի վրայ փշրելով պայթուցիկներու ինկած տեղերու մօտակայ բոլոր ապակիները: Քանի մը օր յետոյ պայթուցիկներ նետուեցան նաեւ Մայր վարժարանի մօտիկ Պեզճեան Սանուց Միութեան ակումբին վրայ: Իսկ Հոկտեմբեր 2ին նման պայթուցիկներ նետուեցան Գումգափըի դուրսի Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ Խորհրդարանին վրայ, վնասներ պատճառելով շէնքին եւ կոտրելով քովի Պօղոսեան – Վառվառեան վարժարանի ապակիներէն շատերը: Պայթուցիկ նետելու նոյն արարողութիւնը կրկնուեցաւ 1978ի Յունուար 6ին, մեր Ս. Ծննդեան տօնի գիշերը՝ ժամը 2.15ին, երբ երկու զօրաւոր պայթուցիկներ նետուեցան Պատրիարքարանիս եւ դիմացի Մայր եկեղեցիին վրայ, փշրելով վերջինոյս բանկալի բոլոր ապակիները, իսկ երկրորդ անգամ վար բերելով Պատրիարքարանի մուտքի եւ ճակատի ապակիները, եւ զգալի վնաս պատճառելով նաեւ շէնքին: Փառք Աստուծոյ կեանքի կորուստ կամ անձի վնաս չեղաւ: Ոչ ոքէ վնասուց հատուցում ստացանք, եւ ոչ մէկ պաշտօնական շրջանակ հետաքրքրուեցաւ յատկապէս վերջին պատահարով:

Անցնող տարուան ընթացքին մեր բոլոր եկեղեցիներուն մէջ ունեցանք 787 մկրտութիւն, 474 պսակ եւ 879 մահ:

Մեր գնահատանքը եւ օրհնութիւնը կուտանք բոլոր անոնց, որոնք գտնուեցան համայնական գործերու պատնէշին վրայ, եւ ըրին իրենց կարելին, յաճախ դժուար պայմաններու ներքեւ, գործօն պահելու համար մեր եկեղեցիները եւ համայնական կրթական ու բարեսիրական հաստատութիւնները: Մեր գնահատանքը եւ օրհնութիւնը՝ նաեւ մեր մամուլին, որ յաճախ իրենց եւ այլոց կամքէն անկախ նեղ պայմաններու տակ արիաբար շարունակեցին իրենց սպասը հայ գիրին ու դպրութեան: Վարձքը կատար բոլորին:

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ

ԵՐԲ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԿԸ ՎՌՆՏԷ...

ՍԽԱԼ ՄԸ ՉԻ ԴԱՐՄԱՆՈՒԻՐ ԱՒԵԼԻ ՄԵԾ ՍԽԱԼՈՎ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ, ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ...

Յունուար 27ի «Յառաջ»ի թիւով արձագանգ հանդիսացած էինք Լիպերասիոն օրաթերթի մէկ լուրին (Վրէժ ստորագրութեամբ), ըստ որուն Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը «կեդրոնատեղին դարձած էր 15 օրուան համար ամերիկեան Կուատալքանալ օդանաւակիր ռազմանաւի 1500 պօյզերուն»: Անմիջապէս դատապարտած էինք եղածը չեշտելով սակայն թէ լաւ չէինք հասկնար Լիպերասիոնի «Վրէժ»ին հետապնդած նպատակը, քանի չէինք կարծեր որ վերոյիշեալ թերթին ընթերցողները մասնաւոր ծարաւ մը ունենան Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան գործունէութեան վերաբերող լուրերուն: Ինչ որ է: Մարսէյլէն մեր ստացած լուրերէն կը պարզուէր նաեւ թէ քիչ մը շատ «մեծցուած» էր եղածը, քանի 15 օրուան համար վարձուած էր Մշակոյթի Տան մէկ անջատ սրահը, առանձին մուտքով, ուր ամերիկացի նաւաստիները փինկ – փոնկ կը խաղային եւ քոքա – քոլա կը խմէին եւ թէ ասիկա չէր խանգարեր տան գործունէութիւնը:

Բայց օրերու ընթացքին, խնդիրը շատ մեծ համեմատութիւններ առեր է, քանի Փետր. 2ի «Լիպերասիոն»ը (որ երեւի մեր «բաները»ը դարձած է...) «ՓՈԹՈՐԻԿ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՎՐԱՅ» խորագրով մը նո՛ր, նո՛ր լուրեր կուտայ ու նաեւ հաղորդագրութիւն մը Հ. Յ. Դաշնակցութենէն: Նախ խմբագրական ծանօթութեամբ մը, թերթը կ'ըսէ թէ Յունուար 25ին, «Հայեր» (Վրէժին համար է) Լիպերասիոնի մէջ, «կը դատապարտէին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան ամերիկեան հիւպատոսարանին տրամադրութեան տակ դրուիլը...» ու կ'աւելցնէ «այս լուրը բուռն վէճի նիւթ դարձած է Մարսէյլի ամբողջ հայ համայնքին մէջ, այն աստիճանի, որ Դաշնակ կուսակցութիւնը որոշեց իր շէնքէն վռնտել ամերիկեան հիւպատոսարանը եւ պօյզերը: Դաշնակցութիւնը իր բացատրութիւնը կուտայ այսօր»:

Ու այս ծանօթութեան ներքեւ կայ զեկոյց մը, ստորագրուած «Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւն»: Ուր կ'ըսէ.— «Հայ Մշակոյթի Տունը իր դուռները փակեց ամերիկեան ծովային ուժերուն, որոնք շաբաթ մըն է հոն հաստատուած էին իրենց Մէսը: Կը խորհինք, որ Հայ Մշակոյթի տուները առանձնաշնորհեալ վայրեր են, որոնց կոչումն է նպաստել արուեստի, մշակոյթի եւ մտաւորական որեւէ ուրիշ մարզի ծաղկումին եւ ճառագայթումին եւ ի մասնաւորի տարածել մեր մշակոյթը զանազան երկիրներու մէջ, ուր մեր ցրուած ժողովուրդը տեղաւորուած է թուրք կառավարութեան գործած ցեղասպանութենէն ետք: Հիմնական հակասութիւն մը կը տեսնենք մշակոյթի տան մը ստեղծագործական կոչումին եւ զինեալ ուժի մը միջեւ, որ կը խորհրդանշէ բիրտ քանդումը»:

Հաղորդագրութեան վերջաւորութեան մէկ մասը բոլորովին անհասկնալի դարձած է, հաւանաբար տպագրական պատճառներով (կ'ըսուի՝ «Կարեւոր է յիշեցնել որ Հայերը միայն կը պահեն իրենց տուներուն միջեւ իրենց ժողովուրդին ճակատագիրը» ??), բայց եզրակացութիւնը սա է.— «Ոչ մէկ զինակցութիւն Արեւմուտքի ինչպէս Արեւելքի աշխարհակալ ուժերուն հետ կրնայ արդարացուիլ: Ալ աւելի՛ երբ փաշական Թուրքիոյ ատարկայական դաշնակիցներն են, ոմանք անոր հայթայթելով զինուորական հսկայական օժանդակութիւնը, միւսները անոր տալով իրենց քաղաքական օժանդակութիւնը»:

×

Առաջին առթիւ իսկ չենք կրնար ծանրանալ այս անցուդարձին վրայ քանի առ այժմ մեր միակ աղբիւրը՝ Լիպերասիոնն է: Կը սպասենք ուրեմն Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան բուն տիրոջ, այսինքն Հայ Մշ. Տան Յանձնախումբի լուսաբանութեան:

Մինչ այդ սակայն, եթէ լաւ հասկցանք Լիպերասիոնին գրածը, կը պարզուի որ Դաշնակցութիւնը յարմար տեսեր է շէնքէն վռնտել Ամերիկացիները, այսինքն խորհեր է որ սխալ մը դարմանելու միակ միջոցը՝ աւելի մեծ սխալ մը գործելն է...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ինները տարակարծիք են ձկնորսութեան շուրջ եւ երկար վիճաբանութիւններէ ետք ալ, կարելի չեղաւ եզրակացութեան գալ նոյնիսկ երբ ութ երկիրներ համաձայնութեան մը եկան, քանի Անգլիա ո՛չ ըսաւ:

ԲՐԵԺՆԵՒ, որու հիւանդութեան մասին կը խօսուի, Պալշօյի ներկայացման գացած է առջի իրիկուն:

ԻՍՐԱՅԵԼԻ նախինջներու բերած վտանգին առթիւ, բժիշկները կը հաստատեն որ սնդիկը չի վնասեր: Ծանօթ է որ հոլանտացի հինգ երախաներ թունաւորուած էին առջի օր խորայելեան նարինջ ուտելէ ետք եւ պաղեստինեան «յեղափոխական» խմբակ մը տէր եղած էր այդ արարքին, չեշտելով թէ սնդիկ դրած է մէջը: Ուրեմն նախ Արաֆաթ կ'ըսէ որ այդպիսի խմբակ չկայ, բժիշկներն ալ կ'աւելցնեն որ սնդիկը վտանգաւոր չէ:

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ կը շարունակուի նոյն ձեւով: Բուն «վըտէթ»ը՝ Մառշէ, Զորեքշաբթի իրիկուն Անթէն 2ի հիւրն էր եւ ամբողջ տեւողութեան աւելի զբաղեցաւ ընկերվարականներով քան... մեծամասնութեամբ: Միշտ կ'ուզէ համոզել որ համայնավարները կ'ուզեն իշխանութեան գլուխ գալ, բայց հաւատացող մնա՞ց:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց Խորհուրդը իր հերթական նիստին կարգ մը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ բիրտ ուժին դէմ:

ԱԶԴԱԿ

ԵՐԲ ԽՆԴԻՐԸ ԱՌԱՐԿԱՅ Է ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՒՆ ԼԻԲԱՆԱՆՑԻՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Ռըվիւ տիւ Լիպանի Յունուար 14ի թիւին մէջ, լոյս ընծայած է Տօրի Շամունի (որդին Քամիլ Շամունի) մէկ հարցազրոյցը, որու ընթացքին երբ իրեն հարց կը տրուի.— Ձեր դիրքը փոխուա՞ծ է Հայերու նկատմամբ, պատերազմէն վերջ, Տ. Շամուն, որ բանբերն է Լիբանանի Ազգային Ազատական կուսակցութեան հետեւեալ պատասխանը կու տայ.— « Այո՛, անշուշտ: Կը թուի թէ անոնք աւելի վեր կը դասեն Հայու իրենց հանգամանքը քան լիբանանեան քաղաքացիութիւնը: Պատերազմի ատեն, անոնք բնաւ իբրեւ ճշմարիտ Լիբանանցիներ չվարուեցան: Անոնք, ինչպէս ուրիշները, ապաստան գտան այս երկրին մէջ եւ կ'օգտագործեն Լիբանանցիի իրենց անձնագիրը իբրեւ միջոց իրենց ապրուստը ապահովելու եւ հարստութիւն դիզելու: Այն օրը երբ այլեւս շահ չունենան այստեղ, կը մեկնին ուրիշ տեղ: Իրականին մէջ, անոնք մեզ յուսախաբ ըրին, մանաւանդ հայկական կուսակցութիւնները »:

Տօրի Շամունի ըսածը որքան պարզ է, նոյնքան ալ՝ ծանր: Նոյն շաբաթաթերթին յաջորդ թիւին մէջ (Յունուար 21) այս հարցազրոյցին առընչութեամբ կան նամակներ, մանաւանդ վրդովուած Հայերէ, բայց աւելորդ է մանրամասնութեանց մէջ մտնել, քանի ամէն ոք քաջ գիտէ որ Լիբանահայութեան ողջմտութիւնը նպաստեց ոչ միայն Հայութեան այլեւ նոյնինքն Լիբանանի: Եւ որովհետեւ այս հարցերը կը ծեծուին մինչեւ Փարիզ, ստորեւ կը հրատարակենք « Ազդակ »ի Յունուար 25ի խմբագրականը, որ միանգամ ընդմիշտ եւ յստակ կերպով կ'ըսէ ինչ որ պէտք է.—

ԻՆՔՆԱՐԴԱՐԱՑՈՒՄԻ ՊԷՏՔ ՉՈՒՆԻՆՔ

Ոչ ոքի բարի վարուց վկայագրին պէտք ունինք՝ մեր լիբանանցիութիւնը, հայրենասիրութիւնը եւ, մանաւանդ, լիբանանեան հայրենիքին հանդէպ մեր քաղաքական նախանձախնդրութիւնը հաստատելու համար:

Կ'ուզենք որ այս ճշմարտութիւնը պարզ ու մեկին դառնայ բոլոր անոնց համար, որոնք կը փորձեն հանրային բանավէճի նիւթ դարձնել Լիբանանի Հայութեան քաղաքացիական նուիրումը ու հաւատարմութիւնը, մեր ժողովուրդին հայրենասիրութեան դասեր տալու ինքնակոչ առաքելութիւն մը ստանձնելով:

Կը յարգենք քաղաքական բոլոր շրջանակներու տեսակէտները՝ լիբանանեան տագնապի պատճառներուն ու լուծման տարազներուն առընչութեամբ: Բայց միաժամանակ փոխադարձ յարգանք կը պահանջենք մեր քաղաքական ուղղութեան նկատմամբ, որովհետեւ Լիբանանը ըմբռնած ենք, կ'ըմբռնենք ու պիտի շարունակենք ըմբռնել իբրեւ փոխադարձ հանդուրժողութեան, վստահութեան եւ հաւասարակշռեալ համագրումի օրրանը:

Քաղաքացիական վերջին աղէտի ընթացքին հայկական կուսակցութեանց ճշդած քաղաքական կեցուածքին դէմ գանգատելով, խնդրոյ առարկայ յայտարարութիւնը հարցականի տակ կ'առնէր Հայութեան լիբանանցիութիւնը: Դժբախտաբար, նման արտայայտութիւն մը պատճառ դարձաւ, որպէսզի մութ տարբեր հանրային մտածողութիւնը պղտորեն եւ ջուր լեցնեն Հայութեան քաղաքական վարկաբեկումին ծառայող անհիմն տարաձայնութեանց ջաղացքին...:

Անշուշտ որ կը հասկնանք հայ ընթերցողներու արդար ընդվզումը եւ անոր ծնունդ պատասխան - նամակները: Բայց միաժամանակ չենք ուզեր հայ մարդը տեսնել ինքնարդարացման ճիգին մէջ, որովհետեւ վերջին հաշուով ատիկա կրնայ վերածուիլ հաշուետուութեան, իսկ մեր ժողովուրդը ոչ մէկ պարտաւորութիւն ունի հաշիւ տալու իր լիբանանցիութեան համար:

Պէտք է յստա՛կ ըլլայ Հայութեան քաղաքացիական դերին շուրջ հարցականներ դնող բոլոր ուժերուն համար՝ որ հայկական կուսակցութեանց քաղաքական դիրքորոշումը խարսխուած է տասնամեակներու փորձառութեամբ բիւրեղացած լիբանանեան սկզբունքներու եւ համոզումներու վրայ:

Քաղաքակրթական տարբեր արժէքներու համադրավայր այս հայրենիքը չէ կրցած ու իր բնութեամբ իսկ չի կրնար առաջնորդուիլ միայն մէկ հատուածի ըմբռնումներով եւ պահանջներով: Տարբեր տեսակէտներու միջեւ հաւասարակշռութիւնն ու ներդաշնակութիւնը ե՛ւ անխուսափելի, ե՛ւ անփոխարինելի կռուաններ են լիբանանեան լինելութեան: Քաղաքացիական տարբեր տագնապներէ ու աղէտներէ հանուած այս հաստատ համոզումով էր, որ Լիբանանի Հայութիւնը մերժե՛ց ու պիտի շարունակէ մերժել այս կամ այն գոյնի եւ բնոյթի լիբանանեան տարազները... Վերջին աղէտի առաջին իսկ հանգրուանէն՝ հայկական կուսակցութիւնները հաստատակամօրէն կառչեցան այս սկզբունքին: Եղան բոլոր կողմերուն հետ՝ արդար, ազատ ու լաւագոյն Լիբանանի մը ի խնդիր անոնց առաջադրութեանց զօրավիգ կանգնելով եւ, այդ մակարդակին վրայ, անոնց անհաշտ ծայրայեղութիւնները մերժեցման տանելու անկեղծ ճիգով: Երբ Լիբանանի ամբողջականութիւնը ու պետական միութիւնը խորհրդանշող բոլոր արժէքները կ'ոտնակոխուէին, և երբ անտառի օրէնք էր ու սեփական շահերու պաշտպանութեան համար բիրտ ուժի ցուցադրութիւն՝ Հայութիւնը իր բոլոր հատուածներով եւ ծանրագոյն զոհողութիւններու գնով փորձեց հաշտարար գետին մը ըլլալ ամբողջական խզումի յանգած կողմերուն միջեւ: Միշտ կանգուն մնաց ազգային համերաշխութեան պատնէշին վրայ, որովհետեւ հայրենիքի փրկութեան համար տարբեր ելք գոյութիւն չունէր, եւ որովհետեւ եղբայրասպան հակադրութիւնները ամէնէն կարճ ճամբան էին հայրենիքի փլուզումին:

Ժամանակը տակաւ կը փաստէ որ երկամեայ պատերազմը պայթեցնող եւ վերջնական համերաշխութիւնը դժուարացնող ներքին ոչ մէկ հակադրութիւն անլուծելի էր օրինական ու ժողովրդավարական ճամբաներով, մանաւանդ՝ լուծելի չէր բիրտ ուժի գործածութեամբ: Մեր համոզումը կը շարունակէ մնալ ա՛յն, որ լիբանանեան ոչ մէկ կռուող իրեն հետ ունէր ամբողջական իրաւունքը: Կը բաւէր որ իւրաքանչիւր կողմ իր դժգոհութիւններն ու պահանջները համերաշխութեան սեղանին վրայ բերէր՝ հասարակաց եզրեր գտնելու եւ հայրենիքին այս մահացու հարուածը խնայելու նախանձախնդրութեամբ:

Ահա թէ ինչո՛ւ վերապահական կը գտնենք Հայութեան քաղաքացիական ու քաղաքական կեցուածքին ուղղուած անպատասխանատու արտայայտութիւնները: Լիբանանցիութեան դասեր տալու վերաբերումը պարզապէս դրդուիչ է ու հանրային վստահութեան մթնոլորտը կը թունաւորէ:

Աւելի՛ն, ինքնարդարացումի պէտք չունինք եւ համոզուած ենք որ Հայութեան միանական կեցուածքները հարցականի տակ առնող բոլոր տարրերն ու բեմերը պարզապէս կ'ուզեն բանավէճ ստեղծել եւ վարկաբեկումի դաշտը բաց պահել...:

Լիբանանի Հայութիւնը կառչած պիտի մնայ ողջմտութեան, համերաշխութեան եւ փոխադարձ վստահութեան վրայ հիմնուած իր քաղաքական ուղեգիծին:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՐԱՏԱՊ ՀԱՐՑԸ՝ ՍԵՒԱՆ

Ա.

Ապրիլ 18ին, անցեալ տարի, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն եւ Նախարարներու Խորհուրդը միասնաբար յատուկ որոշում մը տուին՝ Սեւանայ լճի բնական ռեսուրսների պահպանման եւ ռացիոնալ օգտագործման միջոցառումների մասին: Հիմնական մտահոգութիւններէ բխող գլխաւոր առաջադրութիւններն էին լիճին պահպանումը ջինջ եւ մաքուր ջուրով, շրջանին անտառապատումը, կենդանական եւ բուսական աշխարհի կարեւոր տեսակներու բազմացում, պայմաններու ստեղծում, որպէսզի Իշխան ձուկը կրկին Սեւանի բնական հարստութիւնը դառնայ: Մանաւանդ ընդհանուր ծրագիր մը, այնքան կենսական Հայաստանի համար.— Սեւանը իր շրջակայքով վերածել ազգային զբօսայգիի մը:

Սեւանի փրկութեան սահմանուած այս եւ ասոր նախորդող այլ որոշումներու, կարգադրութիւններու արդիւնքները քննելու նպատակով, Սով. Հայաստան օրաթերթի երկու յատուկ թղթակիցներ՝ Սիրաք Վանեսեան եւ Մուշեղ Ղազարեան, երկար, համբերատար քննութիւն մը կատարած են տեղւոյն վրայ, կէտ առ կէտ արձանագրած են դրականն ու բացասականը, իրագործուածն ու չիրականացածը եւայլն: Եւ յաջորդական չորս յօդուածներով հանրութեան ուշադրութեան յանձնած են զանոնք, տեսակ մը յստակ պատկերը այժմու վիճակի:

Նախ լիճին մաքրութեան համար անհրաժեշտ է աղտոտ ջուրերու կամ՝ ինչպէս կ'ըսուի՝ կեղտաջուրերու զտումը ապահովել: Այս ուղղութեամբ պատկան մարմինները յատուկ ծրագիր մը մշակած են: Նախատեսուած է Սեւանի աւազանի շրջաններուն մէջ կառուցանել 14 կայաններ, որոնք լիճը օղակող հաւաքիչով (կոլեկտոր) Սեւանէն դուրս կը մղեն աղտոտ ջուրերը: Ասոնք կը մաքրուին, ըսենք՝ կը զտուին Հրազդանի մօտ, Քասախի քովը կառուցուող մեծ տարողութեամբ զտիչ կայանին միջոցով:

Ասոր շինութիւնը արդէն ծայր տուած է: Յաջորդ փուլի մէջ կը գտնուի հաւաքիչին Ծովագիւղ – Սեւան հատուածին կառուցումը: Այս տարի պիտի սկսի հաստատուիլ Արդանիշ – Ծովագիւղ հատուածին հաւաքիչը, ինչպէս նաեւ Կամօ քաղաքի զտիչ կայանին շինարարութիւնը: Ծրագրին համաձայն աւարտած է Վարդենիսի հաւաքիչին նոր հատուածին շինութիւնը՝ միացուելու զտիչ կայանին: Չեն իրագործուած սակայն աւելի քան հինգ քիլոմեթր երկարութեամբ զօրաւոր ելեկտրահաղորդիչ հաստատելու առաջադրանքները Մարտունիի շրջանը. չէ շինուած կայանը, որով ցարդ կարելի չէ շահագործել շրջագիծին ցաման համակարգը: Տարիներու ծրագիր մը, որ կը ձգտի Արփի գետին ջուրերը մաքուր վիճակի մէջ Սեւան հոսեցնել՝ նոյնպէս ձախողած է: Ջերմուկ քաղաքը պէտք է ունենար կոյուղիներու իր ցանցը, 13 քիլոմեթր երկարութեամբ հաւաքիչը եւ ջուրերու ցաման կայանը: 12 տարուան ծրագիր մըն է, որ դեռ կիսով իսկ չէ իրականացած:

Պատկան մարմիններու կարգադրութեամբ Սեւանի աւազանի կարգ մը ձեռնարկութիւններ, ինչպէս Սեմիոնովկայի պանիրի գործատունը, Կամոյի հիւսուածեղէնի ներկի ճիւղը անցեալ տարի փակուած են, որպէսզի ասոնց թափոններով լիճը չապականի: Դժբախտաբար, Կամօ քաղաքի հիւսուածեղէնի գործատան ներկի ճիւղը պարբերաբար կը բանի, որու հետեւանքով ապականած ջուրը Գաւառագետ կը հոսի: Զտիչ կայանով օժտելու համար տարիներ առաջ աւելի քան 350.000 ռուբլի յատկացուած է, շինութիւնը վերջ չէ գտած եւ, ինչպէս ըսած են թղթակիցները, գումարները փաստօրէն քամուն են տրուել:

Դժբախտաբար, նախանձախնդրութիւնը համընդհանուր երեւոյթ չէ: Այսպէս, սնունդի Նախարարութիւնը հոգ չի տանիր, որպէսզի փութով կառուցուի Լճաշէնի հանքաջուրերու գործատան զտիչ կայանը: Նոյնը Կամօ քաղաքին կարգ մը գործատուներուն համար:

Արփի-Սեւան ջրատարը, ինչպէս յայտնի է, տարիներէ ի վեր վերջ չի գտներ այլազան պատճառներով: Իրաց այս կացութեան մէջ խիստ կարեւոր դարձած է լիճին ջուրերուն առաւելագոյն խնայողութեան հարցը: Սեւանի մակարդակին նուազումին համար առ առաւելն 18 մեթր սահմանուած է: Արդ, Հայաստանի մակերեսի եւ ստորերկրեայ ջրային աղբիւրներու պահպանութեան եւ օգտագործման պետական կոմիտէին տուեալներով 1977 Նոյեմբեր 20ին, լիճին մակարդակը բնականին համեմատութեամբ արդէն իջած է 18 մեթր 7 սանթիմեթր: Կոմիտէի անդամներ յայտնած են թղթակիցներուն, թէ այս տարեսկիզբէն այլեւս Սեւանէն ջուր պիտի չառնուի ելեկտրուժի համար: Ասիկա լաւ, բայց գիւղատնտեսութեա՞ն համար, հարց տուած են լրագրողները. դժբախտաբար Սեւանի հոգը, ինչպէս ըսած են, դեռ վերջ չէ գտած: Պատկան մարմիններու հաւաստիացումով, Մխչեանի եւ Արեւշատի ջրհան կայաններուն ու Ապարանի ջրամբարին շնորհիւ գիւղատնտեսութեան համար միայն 175 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր պէտք է առնուի, որպէսզի չազդէ լիճին մակարդակին վրայ: Բայց, հաստատած են թղթակիցները, անցեալ տարի գիւղատնտեսութեան համար լիճէն առնուած է 369 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր: Նախորդ տարիներուն աւելի շատ 440 – 450: Մինչդեռ հնարաւորութիւններ կան առաւել արդիւնաւէտ օգտագործելու վերոյիշեալ ջրհան կայաններն ու ջրամբարը: Կան այլ միջոցներ ալ. այսպէս ոռոգումին ծառայող ջուրը, փոխանակ 55 – 56, այլ ըսենք 70 առ հարիւր համեմատութեամբ լաւ օգտագործուելու պարագային, մօտ 40 միլիոն խորանարդ մեթր ջուրի խնայողութիւն կ'ըլլայ:

Անկարելի է չխօսիլ ելեկտրուժի ճիւղին աշխատանքներուն մասին: Հանրապետութեան վերադաս մարմիններուն որոշումով 1977ի չորրորդ եռամսեակին լիճէն ջուր պէտք չէ առնուէր: Հակառակ ասոր, ելեկտրուժի պատասխանատուները Նոյեմբեր 17ին, կոճակի մէկ սեղմումով լիճէն վայրկեանը 24,3 եւ ապա՝ 33 խորանարդ մեթր ջուր քաշած են: Այսպէս աւելի քան վեց ժամ: Յաջորդ օրը ատիկա կրկնուած է երկու ժամ: Երկու օրուան ընթացքին սահմանուած սահմանագիծէն աւելի մօտ մէկ միլիոն խորանարդ մեթր ջուր սպառած է:

— « Բարոյական իրաւունք ունե՞ն, արդեօք, էներգետիկները, հարց տուած են լրագրողները իրենց յօդուածին վերջաւորութեան, ատոմային հզօր էլեկտրակայան եւ Հրազդանի շրջանային ջերմաէլեկտրակայան ունենալուց յետոյ էլ, խափանումների դէպքում ձեռք մեկնելու Սեւանին, նրա հաշուին լուծելու այս կամ այն կոլեկտիվի վատ աշխատանքով պայմանաւորուած հարցերը »:

ՔԱՂՀԱՆ

(Շար.)

ԱՐՄԵՆԱԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Զմրան մռայլ առաւօտ մը, գրեթէ արեւածագին, հողին յանձնեցինք արժէքաւոր անձ մը, Արմենակ Փափազեան, որդին երբեմնի ծանօթ երգիծաբան Վահան Փափազեանի, ծածկանունով՝ Լիլա:

Հանգուցեալը անցնող սերունդի մտաւորական դասակարգի նմոյշներէն մին էր:

Ծնած Պոլսոյ արուարձաններէն Սկիւտարի մէջ, այն բանաստեղծական եւ հայկական վայրը, ուր կը հաւաքուէին շարք մը մտաւորականներ: Իրենց հմայիչ եւ հիւրընկալ բնակարանը ժամադրավայրն էր բազմաթիւ արուեստագէտներու, ինչպէս դաշնակահար Ստեփան Բաբելեանի, Օննիկ, Մաննիկ եւ մանաւանդ Շահան Պէրպէրեանի եւ ասոնց կարգին հոյլ մը անձնաւորութեանց:

Ասոնց շունչով եւ ընկերակցութեամբ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Յունուար 22ի Կիրակի օրը Ս. Մուրատեան վարժարանի սրահը կը լեցուէր հեռղհետէ Փարիզէն եւ արուարձաններէն եկող երախաներով, որոնք մեծամասամբ, հայերէնի դասընթացքներու եւ կայանի պզտիկներն էին։

Մուտքին արդէն խաչուհիներուն պատրաստած միրգերու պարկերը ուրախ երախայ կը սպասէր։

Հանդէսը բացաւ Միութեան նախագահուհի Տիկին Ա. Թաշճեան, որուն խօսքը կ՚ամփոփենք հետեւեալ տողերուն մէջ.—

« Երախտագիտական խօսք ունինք վարժարանի Մխիթարեան Հայրերուն եւ ի մասնաւորի դպրոցի տեսուչ Հայր Սերովբէ Վրդ. Ագըլեանի որ առիթը կ՚ընծայէ մեզի ամէն տարի այս կրթական յարկին տակ տօնելու «Մանուկներու Օր»ը։

«Կապոյտ Խաչի կայանը վերջին Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն ընդունեցաւ 287 պզտիկներ, որոնք եկած էին Փարիզէն զատ Մարսէյլէն, Կրընոպլէն, Տէսինէն, Լիոնէն, Վալանսէն, Վիէնէն եւն.։ Նոյնիսկ կ՚ունենանք Իտալիայէն, որոնք հաւատարիմ կերպով կուգան ամէն տարի։ Դիմում եղաւ նաեւ Զուիցերիայէն մի քանի պզտիկներու համար, բայց ցաւ ի սիրտ ստիպուած եղանք մերժելու, Յուլիս ամսուան խճողումին պատճառաւ։

«Կայանի կարգապահութեան վերաբերեալ գործնական կարգադրութիւններ պէտք է ըլլան յաջորդ տարի, որոնք կրնան դաստիարակչական ներգործութեան դերը կատարել երախաներուն վրայ։

«Այս գեղեցիկ եւ օգտակար գործի իրականացման ամուր հիմք պէտք է հանդիսանայ մեր կազմակերպութեան առաջադրած պայմաններէն դիւրաւորաբար ուղղամտութիւնն ու նուիրումը։ Մեր մեծ ժառանգութիւնը ստացած՝ մեր Միութեան երէցներէն պէտք է չարունակէ իր ուղիղ ճամբան, անոնց արժանաւոր ստացողն ու փոխանցողը հանդիսանալու համար»։

Այնուհետեւ հետզհետէ բեմ բարձրացան Փարիզի, Սեւրանի, Շաւիլի դպրոցներու աշակերտները որոնք իրենց ոտանաւորներով, հայկական պարերով եւ զաւեշտով ոգեւորութիւն յառաջ բերին։ Եղան նոյնպէս զանազան խաղեր կայանի երախաներուն կողմէ իրենց առաջնորդ-հսկիչներուն մասնակցութեամբ։

Երկու ֆիլմերու ցուցադրութեան ընթացքին, «Շարլօ» եւ «Լօրէլ-Հարտի» երախաներուն ուրախ կանչերը սրահը կը թնդացնէին։

Անհնար է այստեղ թուել բոլոր երախաներու անունները որոնք իրենց պարերով եւ արտասանութիւններով հանդէս եկան։ Միայն յիշենք Առնուվիլէն Դանիէլ Արզումանեանը որ Աւ. Իսահակեանի «Արարատի ծեր գմբէթից»ը արտասանեց. նաեւ Քաշանէն փոքրիկն Աբրահամեան, քնքոյշ մենապարով հանդէս եկաւ։

Կայանի մեծերով հայկ. պարերը, ընկերացած երկու նուագարաններով՝ Ժեռար Կարսեանի եւ Տէր-Յարութիւնեանի, մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեցին։ Նորութիւն եւ փայլ մը բերաւ այս հանդէսին, նամանաւանդ մեր նպատակին ծառայող, հայկ. ոգի ներշնչող իր բնոյթով ներկայացում մը, որ կազմուած էր Ալֆորվիլի Մշակ. Տան պզտիկներով, եւ ղեկավարութեամբ Տիկին Ցամիկ Գեւոնեանի։

Լուսարձակով կը ներկայացուէին այդ երախաներուն իսկ ձեռքով գծուած նկարներ, որոնք կը ներկայացնէին բնութիւնը՝ արեւ, հայկ. բնանկարներ, պտղատու ծառեր, ցորեն, խաղող եւայլն, ու վերջապէս Հայկ Նահապետ, Տրդատ թագաւոր, Արա Գեղեցիկ, Սանդուխտ կոյս, Գրիգոր Լուսաւորիչ, եւայլն, չաստուածներ Անահիտ, Աստղիկ եւայլն։ Այս բոլորին միատեղ երախաները իրենց տարազներով տողանցք կը կատարէին նկարներուն համընթաց նուագի մեղմ մեղեդիի մը ընկերակցութեամբ։

Իսկապէս չնորհաւորելի է Կապոյտ Խաչը, մանաւանդ այս գեղեցիկ, հայաբոյր ներկայացման ղեկավար Տիկին Ցամիկ Գեւոնեան։

Այս ճաշակաւոր, կրթիչ տեսարանը կը վերջանար կենդանի պատկերով մը որուն ընթացքին իր նազելաճեմ պարով հանդէս կուգար Օր. Ծովինար Գեւոնեան։

Հանդէսը վերջ կը գտնէր Գիւտ եպիսկոպոսի քաջալերական խօսքերով։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

անած Արմենակը իր ամբողջ կեանքի ընթացքին ջերմ արուեստասէր եւ մանաւանդ երաժշտասէր մը եղաւ։

Թէեւ հեռու մնացած էր մեր համայնքի զանազան կազմակերպութեանց մէջ դործօն դեր մը ունենալէ, բայց քաջատեղեակ սփիւռքի թէ հայրենիքի գեղարուեստական բոլոր եղոյթներուն, հետաքրքրութեամբ եւ հիացումով կը հետեւէր ամէն անցուդարձի։

Մտաւորական ճոխ պաշարի տէր՝ գեղարուեստէն մինչեւ փիլիսոփայական ճիւղերը ինչպէս նաեւ փիլրական թեքնիք հարցերու չուրջ անվերջ ուսումնասէր մը եղաւ։

Բացառիկ կերպով հաճելի էր իր ընկերութիւնը, համեմուած իր քրոջ Նուարդին խօսակցութեամբ։ Մէկն էր որուն հետ կրնայիր ժամերով խօսիլ այնպիսի չահեկանութեամբ որ կ՚ափսոսայիր երբ մեկնումի ժամը հասած էր։

Երաժշտութեան հանդէպ իր սէրը մղեց զինք դառնալու երաժշտարան։ Բրոնող միտք, արդիականութեան հանդէպ խանդավառ բայց ոչ անձնատուր, կը ջանար վերլուծել երաժիշտի մը հեղինակութիւնը։

Զանազան նուագահանդէսներու նկարագրութեան ոչ երբեմն զուցէ անհերող բայց բարեացակամութեամբ վերջացող իր հմուտ գրութիւնները լոյս տեսած «Յառաջ»ի մէջ՝ հետաքրքրութեամբ կը կարդացուէին։

Կեանքը սակայն անողոք է և ամէն բան վերջ մը ունի։

Անակնկալօրէն անողոք հիւանդութեամբ տառապած՝ փիլիսոփայօրէն համակերպեցաւ իր կեանքի վերջաւորութեան, եւ այս ըմբռնումով ալ չէր ուզած հանդիսաւոր յուղարկաւորութիւն ունենալ եւ փափաքած էր դոհանալ համեստ հոգեւորականի մը աղօթքով։

Մարդ մը կորսնցուցինք։

Ա. Պ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՎԵՆԵԶՈՒԷԼԱՅԻ ՀԱՅԿ. ԳԱՂՈՒԹԸ

Վենեզուէլայի մէջ կ՚ապրին չուրջ 1500 Հայեր։ Գաղութը ունի Ազգային Վարչութիւն մը, Տիկնանց Օժանդակ Մարմին, մարզական կազմ, ֆութպոլի խումբ եւ չաբաթօրեայ դպրոց՝ հայ մանուկներու համար։ Ընտրեալ Ազգային Վարչութիւնը կը հսկէ գաղութի ազգային բոլոր գործունէութեան. եկեղեցի, ակումբ եւն։

Ակումբը ունի իր սրահը, մատուռը, գրադարանը, դպրոցի սենեակներ, ինչպէս նաեւ պարտէզ մը՝ որ կը գտնուի Լոս Մանկոս-Բոմակաոի վրայ եւ կը կոչուի « Արարատ »։ Ընդհանուր Կազմակերպութիւնը հիմնուած 1 9 6 5 ի ն, հրատարակած է գաղութի ազգայիններու անուանացանկ - գրքոյկը, ուր տեղ գտած է համառօտ պատմութիւնը Վենեզուէլայի հայկ. գաղութին։

Գաղութին առաջին ընդհ. ժողովը տեղի ունեցած է յունական ակումբին մէջ՝ 1965 Հոկտ. 24ին։ Առաջին գործը եղած է ակումբ մը հաստատել, ապա՝ եկեղեցի։ Դիմած են Խորէն Ա. Կաթողիկոսի, որպէսզի վարդապետ մը ղրկէ։ 1966 Ապրիլին Գարագաս կը հասնի Եղնիկ Վրդ. Բալայեան, որ կը պաշտօնավարէ մինչեւ 1973։ Ներկայիս Հոգեւոր հովիւն է Վահան Վրդ. Պէրպէրեան։

Վենեզուէլայի Հայերուն մեծ մասը Գարագաս հաստատուած է։ Ընդհանուր առմամբ բարեկեցիկ վիճակ մը ունին անոնք, որոնք գացած են մեծ մասամբ Յունաստանէն եւ Հալէպէն. կան նաեւ մօտ 5000 արաբախօս Հայ կաթողիկէներ, որոնք տակաւին իրենց եկեղեցին կամ հոգեւոր հովիւը չունին։

Գարագաս ունի նաեւ Հայկական տպարան մը՝ որ կը կոչուի «Արմենիա»։ Վենեզուէլայի հայկ. գաղութի անուանացանկ - գրքոյկը (հայերէն) այս տպարանէն լոյս տեսած է։ Շրջան մը «Արարատ» անունով հայերէն ամսագիր մըն ալ հրատարակուած է հոն։

ՊՈՍԹԸՆԻ ՍԻԹԻ հիւանդանոցին մէջ Դեկտ. 19ին մեռած է ընկ. Սարգիս Պարսամեան։ Ողբացեալը ծնած էր 1895-1896ի դէպքերէն ետք՝ Զէրմուկի մէջ, Տիգրանակերտ նահանգ։ Նախակրթութիւնը ըստացած է տեղւոյն ազգային վարժարանին մէջ։ 1914ին անցած է Միացեալ Նահանգներ եւ հաստատուած Լօրէնս քաղաքը։ Հօս ամուսնացած ետք Հայ Սքուլը փոխադրուած է Պոսթըն եւ շրջանաւարտ եղած Մասաչուսեց Գոլէճ աֆ Ֆարմասիէն։ Սարգիս Պարսամեան հեղինակն է «Յուշարձան Զէրմուկի» պատմական ուսումնասիրութեան, հրատարակուած 1969ին։

ՊՈԼՍՈՅ Շան չարժանկարի սրահին մէջ, Յունուար 27ին, տեղի ունեցած է Թէնոր Գէորգ Պօյաճեանի երգահանդէսը։ Երգացանկին՝ Գաչինիի, Գարիսիմիի, Մոցարթի, Տոնիծէթթիի, Փուչինիի դասական գործերու կողքին, մաս կազմած են նաեւ Ժիրայր Զալքճեանի «Կռունկ»ը (Մատթէոս Զարիֆեանի բառերով), Ուտի Հրանդ Քէնքիւլեանի «Միրուհի»ն»ը, Ալ. Սպենդիարեանի «Այ վարդ»ը։ Յայտագրի երկրորդ բաժնին մէջ ալ Գէորգ Պօյաճեան մեկնաբանած է հայերէն չորս երգեր։ Բացառիկ յաջողութիւն մը եղած է երգահանդէսը, որուն ներկայ եղած է նաեւ Շնորհք Պատրիարք։

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ (Պէյրութ) Նոր Սիս թաղամասին մէջ, Յունուար 22ին, տեղի ունեցած է Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ անուան աւանդական տօնախմբութիւնը։ Ներկայ եղած է Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս։ Մեծ թէ փոքր, տարեց թէ երիտասարդ, սկաուտ թէ արենոյշ գրաւած են ճամբաները, ողջունելու համար Կաթողիկոսին առաջին այցելութիւնը թաղի եկեղեցւոյն։ Պատարագած է թեմին առաջնորդը՝ Տաճատ Արք. Ուրֆալեան։ Գարեգին Բ. իր քարոզին մէջ ըսած է ի մէջ այլոց. «Եկած եմ աղօթելու ձեզի հետ, որպէսզի ամպերը փարատին այս երկրէն, ցաւերը անհետին ձեր կեանքէն։ Ս. Սարգիս իջնէ ամէն մէկ Հայու հոգիին մէջ, ամրապնդէ ազգային գիտակցութիւնը մեր հոգիներուն մէջ։ Երէկ չարչարուած այս թաղին ճամբաներէն անցնելու միջոցին, տեսնելով խռնուած բազմութիւնները, յուզումով ողջունեցի զանոնք ու մտովին աղօթեցի. ով Տէր, պահէ այս ժողովուրդը աչքի բիբի պէս, որպէսզի հաւատքը չմեռնի անոր մէջ։ Այն որ եկեղեցիին ու ազգին հետ քալէ, կը միաձուլուի անմահութեան»։ Պատարագէն ետք՝ եկեղեցւոյ բակին մէջ կատարուած է մատաղի օրհնութիւն, որմէ ետք՝ Լոս Ամորէս հայկական ճաշարանին մէջ ի պատիւ Գարեգին Բ.ի տրուած է ճաշ մը, որուն մասնակցած են 400 հրաւիրեալներ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՍԱՌԸ ՔԱՄԻ ԱՆՑԱՒ...

Ա.

Էնվեր փաշան անկուեց կառքի մէջ։

Երզնկայի Ս. Նշան եկեղեցու արեւից կրակուած խաչի բոցը խայթեց նրա բիբը։ Նա հրջեց երեսը։ — «Զարի դէմ տառայ»։

Երզնկան եռմեռում էր փողոցների խեղդուածքում։ Շուկայի փոշիների մէջ ու աղբիւրի կծծահոտ հրապարակում խըռնուած ամբոխը գժուեց։ Գոլկներ, ֆէսեր, փաթթոցներ թռան վեր։

— Եա՛, հո՛ւ...

Երզնկան ողջունեց Թուրքիայի ռազմական մինիստր ու զօրքերի գերագոյն հրամանատար գեներալ-փաշային։ Մահմեդականները ծնրադրելու պատիւ էին համարում, որ Էնվերի ոտքը կպչում է իրենց քաղաքին։ Աղբակիրն անգամ ջանում էր որսալ վեհապետի մի հայեացքը։ Մոլլաները Ղուրանից բէյթեր էին աղաղակում, նետւում դէպի գեներալական կառքը։ Կոտւի, մետաքսի եւ պղնձեղէնի գործատներ ունեցող Հայերը եւս « եա՛ հո՛ւ» էին գոռում, թէեւ մտքներում անիծում էին փաշային։

Էնվերը ճարպահոտ ձեռքերը թափահարեց ոչ այնքան երեւելիների ողջոյնին ի պատասխան, որքան խաչի բոցը հանգցնելու։ Ուշ աշնան սարսուռ ընկաւ նրա ոտնդերը։ Թաց փոշտաց՝ իրենից ցածր կանգնած գերմանացի գնդապետ Կուրտ ֆոն Շուլցի ծծրակին։ Ղազանչի Միսաք աղան ահ զգաց Գերմանացու զինանշանի փայլից։ Կուրտ ֆոն Շուլցը ցցի պէս չոր ու երկար էր, աչքերը կանացի խոնաւ։

Եկեղեցու գմբէթին աղաւնի թառեց։ Էնվերը կրծոտեց պարար չրթունքը. չհանի՞ տարճանակն ու զարկի աղաւնուն։ Երկուսն էլ Հայ են՝ աղաւնին ու խաչը։

Երզնկայի զայմագամ (գաւառապետ) Մամուր Ֆեյզաղ բէյը բռնել էր վեհապետի աջ կողմն ու տագնապում էր՝ չէ թէ հրապարակի փոշիներում խռնուած կծիկը զայ դէմ առնի Էնվերի կառքին։ Նրա չէկ բեխերի մէջ վախ էր դողում։ Նա ծռմռեց մէջքը։

— Քաղաքս երջանիկ վեհապետիդ դիմաւորում է իբրեւ մարգարէի, փաշա՛։

— Դիմաւորում է նաեւ խաչը, — լափլփեց Էնվերը, — Խա՛չը...

Գայմագամը գունատուեց։

Ձիաւոր ասկեարների ջոկատը դաժան ճեղքում էր ամբոխի երերուն պատը։ Քաղաքը բերնէ բերան ոռնում էր.

— Եա՛, հո՛ւ...

Մուրացկանների կծիկը գարշահոտ էր՝ վէրքերից, քոսի աւերածութիւնից։ Գիշերները մէջք մէջքի կուտակւում են բաղնիքների զաղջ նկուղներում, իջեւանատների ախոռներում։ Հեծելազօրը, կոխկրտելով այդ կծիկը, քշեց՝ ամէն տեղ թշուառների ետեւից քարշ եկող շների հետ։ Ոռնոցը փողոցներով գլորուեց դէպի Գուրշունլի մզկիթը։

Հայոց Երզնկա քաղաքը գաւառի կենտրոնն էր։ Մեծ չէր, բայց նստած էր իբար հանգուցուող ճանապարհների վրայ, Աղօթարան լերան դաշտափէշին։ Լեռը աշնանային լերկ էր, ձուածիր դաշտը ղեղին մահիճ՝ մէջը ծաւալ - ծաւալ Եփրատը, Հայոց աշխարհի գետերի սուրբը՝ կապոյտ առասպել, կապոյտ ստնտու՝ ալեհեր պատմութեան նշխարներով։ Քաղաքի շրջակայքը խանձուած էր ձմեռնամուտի մոխրագոյն տխրութեամբ։ Աղօթարանի փէշերից գահավիժող Վասկերտ գետը խաղաղւում էր միայն դաշտ հասնելով, դառնում օձապտոյտ հեղ ու երկիւղած ընկնում Եփրատի գիրկը։ Հնութիւնից քրքրուած, աստմները ցցած երեք ճանապարհ ծոյլ հեւոցով դուրս էին գալիս քաղաքից, մէկում դէպի Սեբաստիա՝ արեւմուտք, դէպի Կարին՝ արեւելք, եւ դէպի Հիւսիս՝ լեռները։

Էնվերի դէմքը կլոր էր, կարծես ձէթով յղկած։ Տակաւին երիտասարդ էր՝ պրպըտող հայեացքով։ Նրա միտքը ցատկոտում էր տեղից տեղ՝ մերթ Մակեդոնիայի աղմուկի ցնծութեամբ, որ եղաւ վեց տարի առաջ, մերթ սուլթան Համիդի պալատում։ Ինքը բռնեց սուլթանի օսլայադ օձիքը, ոլորեց զահից։ Սուլթան Համիդը գերմանական «շնապս» (ոգելից խմիչք) հրամցրեց Էնվերին։ — «Իմացիր, օղուլ (որդիս), Թուրքի վաթանը (հայրենիք) միայն Թուրքի համար պիտի պահես»։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար.)

Պ. Ստեփան Շիրինեան ցաւով կը ծանուցանէ իր կնոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 31ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Փետր. 7, ժամը 10.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարի Շիրվանեան, զաւակները եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Փետր. 5, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՈՍԿԻԱՆ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Արամ Տարոնեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՐ-ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Փետր. 5, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

57, Պուլվար Ժուրտան

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիւթ՝

Արեւմտահայերու Սահմանադրութիւնը

կը խօսի՝ ՎԱՐԴԱՆ ՕԶԻՆԵԱՆ

(Անդամ Փարիզի համալսարանի դասախօսներու մարմնին և խորհրդատու ՄԱԿի)

Կիրակի, Փետրուար 5, ժամը 20.30ին

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

L'UGAB JEUNES

Propose

SPORTS D'HIVER à PRA-LOUP

(Alpes de Haute-Provence)

1600 - 2500 mètres

— Départ (Paris-Lyon) le 4 Mars à 21 h. 10

— Retour le 11 Mars (départ de Gap à 21 h. 28)

Voyage A R (train + car à partir de Gap) env. 250 F. (demi tarif pour enfants)

Logement (demi pension) 685 F. Hôtel « La Patinoire » 3 étoiles

Prix collectivités très intressants pour les locations de matériel, les forfaits remontées, les cours de ski et assurances.

Tous renseignements et inscriptions à l'UGAB : 118, rue de Coucelles 75017 Paris

Tél. 924-86-71 ou 227-12-26 avant le 15 Février

"ՅԱՌԱՋ"

կը նուիրեն

Տիկին Մարկարէթ Փըլէն ինչպէս ամէն տարի մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր ծնողքին՝ Տէր եւ Տիկին Մանուկեանի (Լա Թուռ տը Սալվանեի, 69):

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՎԱԼԱՆՍ — Տէր եւ Տիկին Աշոտ Առաքելեան Հրանդ Բալուեանի մահուան 10րդ տարելիցին առթիւ 200 ֆր. կը նուիրեն Պէյրութի Նայիրի չաբաթաթերթին (բատանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ին:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Փետրուար 9ին, Սալ Կավօ (45 Ռիւ լա Պօէսի, Փարիզ) սենեակի ժիւվէնեսիա նըւագախումբը, ղեկավարութեամբ Անրի Նաֆիլեանի, նուագահանդէս մը կուտայ: Յայտագիր՝ Պախ եւ Նաֆիլեան:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու նախաձեռնութեամբ՝ Փետրուար 5ին, Կիրակի օրը, ժամը 15.30ին, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահին մէջ կը կատարուի Վարդանանցի յուշատօնը՝ նախագահութեամբ ՄԱԿԱՐ Քհնյ. ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ:

Ոգեկոչում Աւարայրի ճակատամարտին, արտասանութիւն, երգ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

GRAND BAL du MARDI GRAS

Շաբաթ, 4 Փետր. ժամը 20էն մինչեւ արեւածագ

Ճաշի սպասարկում՝ ճիշդ ժամը 21ին

dans les salons de l'Hôtel MÉRIDIEN

81, Bld. GOUVION SAINT CYR, PARIS (17e)

Մասնակցութեամբ

ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ եւ իր ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ

avec les chanteurs : BEDIK et Duo HARTAR

Le Trio KLOPCHIK

des Grands Cabarets Russes

DALLAS GANG

ROCK'N ROLL

Մասնակցութիւն ճաշին՝ 200 ֆր.

Etudiants et moins de 25 ans : Entrée : 30 F. à partir de 23 h.

Այժմէն իսկ կրնաք ձեր սեղանները վերապահել, հեռաձայնելով հետեւեալ թիւին.— 878.02.99

Chèques à l'ordre de C.C.P. 10 775 28 G PARIS

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը կը հրաւիրէ ընկերուհիները ընդհանուր ժողովի, Փետրուար 8ին ժամը 20.30ին, դպրոցի սրահին մէջ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

9, Rue de Madrid — 94140 Alfortville

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

(MARDI GRAS)

à ALFORTVILLE

— DE L'ARMENIE PAIENNE A L'ARMENIE CHRETIENNE

(diapositives, costumes, danse ; spectacle préparé par les enfants)

— BAL COSTUME

(en costumes arméniens, tous les enfants sont invités à venir en costume traditionnel et à y participer)

DIMANCHE 5 FEVRIER à 15 H. 30

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Իսիի Հայ Եկեղեցւոյ Մշակութային Յանձնախումբի

կը խօսի՝ ՏՈՔԹ. Յ. ԿԱՐԵԻՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ԱՆԻ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Հրանդ Աճէմեանի եւ Կապոյտ Խաչի Իսիի միօրեայ դպրոցի աշակերտները:

Կիրակի, Փետր. 5, ժամը 11.30ին՝ յաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» մշակութային կեդրոնին մէջ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

SAMEDI 4 FEVRIER

à l'UGAB — Centre Culturel Alex Manoogian

118, rue de Courcelles, 75017 Paris

à partir de 21 h. 30

" SOIRÉE-DISCO "

avec Edouard, le célèbre Disc-Jockey

— Venez nombreux !

— Amenez vos ami (e)s !

ՖՈՒԹՊՈԼ

Այս Կիրակի, Իսիի Վուազէն մարզադաշտին վրայ, Բ. դասակարգի ախոյեանութեան կարգին, Իսիի Հայ Մարզականը կը հանդիպի Շայոյի Նիկոլայիթին: Էքիփ Ռեզերվ ժամը 13, Էքիփ Սինիէօր 15ին:

ՃԱՇ

Ի պատիւ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Ուրբաթ, Փետրուար 17, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20.30ին, Էնթերքոնթինանթալ պանդոկի Իմփերիալ սրահին մէջ:

Ճաշագին 150 ֆրանք

Փութով ապահովել տեղերը, Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դիւանէն, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ: Հեռաձայն 359.67.03

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
(Commission Paritaire : N° 55935

REPRESENTATION THEATRALE

Samedi 11 Février 1978 à 20 h. 30

Salle des Fêtes de la

Mairie d'Issy-les-Moulineaux av. Victor-Cresson

Métro Mairie d'Issy

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ «ԱԲԵԼԵԱՆ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԹԻՒ 5 ԽԵԼԱԳԱՐԸ

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ Յ. ԱՄԻՐԵՆՑ

ՂԵԿ. ԺՈՐԺ ՊԱՏՕԼԵԱՆԻ

Տոմսերուն համար դիմել.—

ETS. MICHEL — 253, Rue P.-V. Couturier, Alfortville — Tél. 899-09-66

KOUYOUMDJIAN — Station SHELL — 18, Quai J. B. Clément, Tél. 375-28-37

CAFE PHILIPPE — Place Carnot, Alfortville

SEVAN, 4 Rue Lazare-Carnot, 92140 Clamart — Tél. 642-16-07

PALOUYAN, 9 Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 523-24-97

SAMUELIAN, 51 Rue Monsieur-le-Prince, 75006 Paris — Tél. 326-88-65

եւ Մշ. Տան անդամներու մօտ:

ԿԱՄՔԷ ԱՆԿԱԽ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐՈՎ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԵԼԷ ԵՏՔ

UNIQUE CONCERT A PARIS

QUATUOR KOMITAS

(Ensemble d'Etat de la R.S.S. d'Arménie)

Composé de : Yervant TATEOSSIAN (1er violon), Hagop MEKINIAN (2e violon), Hagop BABIAN (Alto), Félix SIMONIAN (Violoncelle)

Samedi 11 Février à 20 h. 45

organisé par

L'UNION CULTURELLE FRANÇAISE DES ARMENIENS DE FRANCE

avec la participation de

la J A F, la Chorale Sipan-Komitas, la Chorale Yanbékian, la Chorale Bartévian

en L'EGLISE N.D -DES-BLANCS - MANTEAUX

12, rue des Blancs Manteaux - 75004 PARIS

(Métro : Hôtel-de-Ville ou Rambuteau)

Billets : 50 F. - 30 F. - 15 F. (Collectivités, Etudiants, J.M.F.)

En vente :

— Centre Culturel U.C.F.A.F. - JAF, 6 Cité du Wauxhall, 75010 Paris Tél. : 208-76-49 ou 208-31-22

— Librairie Palouyan, 9, rue de Trévise 75009 Paris, Tél. : 523-24-97

— F. N. A. C., 6, boulevard Sétastopol — 75004 Paris

— F. N. A. C., 136 rue de Rennes — 75006 Paris

— F. N. A. C., 26 Avenue Wagram — 75008 Paris

— Durand, 4 Place de la Madeleine — 75008 Paris — Tél. : 260-21-76

LES BILLETS CONSERVES POUR CE CONCERT

(qui devait avoir lieu le 10 Décembre)

RESTENT VALABLES

ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 4
SAMEDI 4 FÉVRIER
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

HARATCH
Le Seul Quotidien Armenien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.047
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.047

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Գարամանլիս գոհ վերադարձած է Աթէնք, եւրոպական մայրաքաղաքները այցելելէ ետք եւ յայտարարած է թէ իր խօսակիցները (վարչապետը Լոնտոն, Պրիւսէլ, Փարիզ եւ Պոն այցելեց) համանութիւն տուած էին, Յունաստանի անդամակցութեան Հասարակաց Շուկային: Թուրքերը գոհ չեն սակայն եւ այս ամբողջին մէջ հակաթուրք ռազմավարութիւն մը կը տեսնեն: Քամրան Ինան, Պիթլիսի ծերակուտական, որ ներկայիս նախագահն է Ծերակոյտի Արտաքին Գործերու յանձնախումբին եւ երկար ատեն Ատլանտեան Ուխտի կցորդ բանբերը եղած է, յայտարարած է թէ Գարամանլիս կը փափաքի ձեռք ձգել Իններու օժանդակութիւնը, իր դիրքը զօրացնելու համար Թուրքիոյ հետ բանակցութեան մէջ: «Յոյները, կ՚ըսէ Թուրքը, կ՚ուզեն հասարակաց դրօշակը տնկել Եգէականի 3000 կղզիներուն վրայ»: Թուրքիա կը վախնայ նաեւ որ Հասարակաց Շուկայի անդամ Յունաստան մը կարենայ, յետագային վեթօ դնել Թուրքիոյ անդամակցութեան: Թուրքերը մտահոգ են նաեւ որ Գարամանլիս նսեմացուցած է Էճէվիթի «խաղաղութեան արշաւին» դրական արդիւնքները համոզելով եւրոպացի իր խօսակիցները յունական տեսակէտներու հիմ ունեցող պատճառաբանութիւններով: Անգարայի համար Յունաստան «Եւրոպայի չփացած երախան է» եղեր եւ վախ կայ որ յետագային Աթէնք վերադառնայ Ատլանտեան կազմակերպութեան զինուորական բաժնին մէջ:

Խօսակիցներէն զատ, Իտալիա ալ համաձայն է Յունաստանի անդամակցութեան, հակառակ անոր որ որոշ չափով կը վնասէ իտալական տնտեսութեան, բայց Հռոմ կը խորհի որ այդ պարագային ներքին բարեփոխումներ պէտք է ըլլան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՐԷԹԷՅԻ Թղթատարական կեդրոնի գլտումի մասը, որ երկու շաբաթէ գրաւուած է պաշտօնէութեան կողմէ (բողոքելու համար մէկ պաշտօնեայի գործէ հանուելուն դէմ) պարպուեցաւ, Ուրբաթ առտու, ոստիկանութեան կողմէ: Տասը օրէ ամբողջ Վալ տը Մառնը Թղթակցութիւն չէր ստանար, 600 հազար նամակ եւ մեծ քանակութեամբ թերթեր ալ կը մնային դիզուած:

ՉԱՏԻ «Ազատագրական Կազմակերպութիւնը» կրկին պատանդ բռնած է: Այս անգամ մէկ Ֆրանսացի եւ մէկ Զուիցերացի: Պայմանաժամ տուած է մինչեւ Փետր. 12: Ֆրանսացիին համար կը պահանջէ ֆրանսական զօրքին քաշուիլը Չատէն (600 զինուոր) եւ 10 միլիոն, որուն 90 հազարը՝ հնչուն, երկու միլիոնի զինուորական կազմած եւ այլ ապրանքներ հագուստեղէն, բժշկական եւն., եւն.:

ԵՐԵՒԱՆ ⟺ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 27-31)

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿԻ ՆՈՐ ԿԱՐԳԸ

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի Դաշնակցութիւնը հաստատած է խորհրդային բաժակի խաղարկութեան նոր կարգը: Այսուհետեւ խումբերը իրարու հետ կը հանդիպին երկուական անգամ՝ սեփական եւ մրցակիցի դաշտին վրայ, բացի աւարտական խաղէն, որ ըստ աւանդութեան տեղի կ՚ունենայ Մոսկուայի մէջ (անշուշտ, եթէ այդ ընթացքին որոշուի յաղթականը): Այս տարի Հայաստանէն երկու խումբեր պիտի մասնակցին բաժակի մրցումներուն՝ «Արարատ» եւ Լենինականի «Շիրակ»ը: Լենինականցիները իրենց պայքարը կը սկսին 1/32 աւարտականէն եւ կը խաղան Ա. կարգի խումբերուն մաս կազմող Աշխապատի «Կոլխոզչի» ակումբին դէմ: Յաղթելու պարագային «Շիրակ» հանդիպում կ՚ունենայ բարձրագոյն լիկայի զօրաւոր խումբերէն մէկուն՝ Վորոշիլովկրատի «Զարեա»ի հետ: Առաջին խաղը տեղի կ՚ունենայ Մարտ 4ին, իսկ երկրորդը՝ Մարտ 11ին: Բարձրագոյն լիկայի խումբերու պայքարը կը սկսի 1/16 աւարտականէն եւ առաջին մրցումները տեղի կ՚ունենան Մարտ 18ին եւ 24ին: Այդ շրջանին, «Արարատ»ի մրցակիցը կ՚ըլլայ՝ Մինսկի «Դինամօ» եւ Օրջոնիկիձէի «Սպարտակ» մրցումին յաղթականը: Խորհրդային բաժակի աւարտական խաղը տեղի կ՚ունենայ Օգոստ. 12ին:

×

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐԸ

«Արարատ»ի տղաքը կը շարունակեն իրենց պատրաստութիւնները եւ մարզանքները Սեւ ծովու ափին, յառաջիկայ մրցումներու համար: Ծաղկաձորի մէջ հանգստանալէ եւ նոյն ատեն մարզուելէ ետք՝ հայ մարզիկները երկու անգամ դաշտ իջած են եւ երկու յաղթանակ տարած էջէրիի մէջ: Արդարեւ, «Արարատ» բարեկամական հանդիպում ունեցած է Մայկոպի «Դրուժբա» եւ Քիշնեւի «Նիստրու» խումբերու հետ, որոնցմէ առաջինը մաս կը կազմէ խորհրդային ախոյենութեան Բ. կարգի խումբերուն, իսկ երկրորդը՝ Ա. կարգի լաւագոյն խումբերէն է: «Արարատ» յաղթած է «Դրուժբա»յի 0ի դէմ մէկ կէտով (կոլը նշանակած է Ալբեր Ակլմեան), իսկ «Նիստրու»ի՝ 0ի դէմ երեք կէտով (կոլերը նշանակած են Սերգէյ Բոնդարենկօ, Ռոբեր Խալայջեան եւ Ալեքսանդր Միրզոյեան):

×

ՀՐԱՆՏ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆԻ ԳԻՐՔԸ ՍԼՈՎԵՐԷՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ

Բրատիսլավայի «Սլովենսկի Սպիսովատել» հրատարակչութիւնը «Սլովակեան գրողի գրադարան» մատենաշարի հարիւրերորդ հատորը նուիրած է Հրանտ Մաթեւոսեանի: Ռուսերէն «Հաց եւ խօսք» հաւաքածոյէն (1974) «Երկրի ջիղը» վիպակը՝ «Մայրը դնում է ամուսնացնելու որդուն» վերնագրով, սլովերէնի թարգմանած է Ռուժենա Դուբրովովա: Գիրքը լոյս տեսած է հինգ հազար օրինակով: Հրանտ Մաթեւոսեանի այս գործը թարգմանուած է նաեւ չեխերէնի:

×

ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ԱՆԴԱՄ ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահ Վիկտոր Համբարձումեան անդամ ընտրուած է Չեխոսլովաքիոյ Ակադեմիայի: Հայ գիտնականը այդ պատիւին արժանացած է Չեխոսլովաքիոյ գիտութեան զարգացման բերած իր նպաստին համար: Ակադ. Վիկտոր Համբարձումեան անդամ է արտասահմանի 41 ակադեմիաներու, գիտական ընկերութիւններու եւ համալսարաններու:

×

ԵԹՈՎՊԻԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՅԼԱԶԱՆ ՎԱՅՐԵՐԸ

Եթովպիա — Խորհ. Միութիւն բարեկամութեան պատուիրակութիւնը, որ Հայաստան գացած էր, այցելած է Թղթատարի գիտա — հետազօտական հիմնարկութեան Երեւանի բաժինը, Ինքնաշխատ հեռաձայնի կայանը, Մատենադարանը: Հիւրերը խօսակցութիւններ ունեցած են Հայաստանի Թղթատարի նախարար Թադէւոս Մինասեանցի հետ: Էջմիածնի մէջ պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ Եթովպիոյ Փոխադրութեան եւ Հաղորդակցութեան նախարար Եուսուֆ Ահմէտի, հանդիպում ունեցած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի հետ:

×

ՉԱՐԵՆՑԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՔՈՒԻ ՄԷՋ

Պաքուի մէջ, Յունուար 25ին, տեղի ունեցած է Չարենցի նուիրուած գրական — գեղարուեստական երեկոյթ մը, որուն վերջ գտած են տեղւոյն յոբելենական հանդիսութիւնները: Խօսք առած են Ազրպէջանի Գրողներու Միութեան վարչութեան Ա. քարտուղար Իմրան Կասումով, բանաստեղծներ Սուլէյման Ռուստամ, Ռասուլ Ռզան եւ յուշեր պատմած Չարենցի մասին, նոյն ատեն ընթերցումներ ընելով բանաստեղծին գործերէն, ինչպէս նաեւ Չարենցին նուիրուած իրենց գրութիւններէն: Բանաստեղծին նուիրուած գրական հանդէսներ տեղի ունեցած են նաեւ Նախիջեւանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի մէջ:

×

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ԹԻՒ 2375 ՁԵՌԱԳԻՐԸ ԿԸ ՎԵՐԾԱՆՈՒԻ

1833ին, հնագէտ եւ պատմաբան Ալեքսանդր Երիցեան, Հաղպատի ձորի քարայրներէն մէկուն մէջ յայտնաբերած է ԺԱ. դարուն վերագրուող երկու քարացած ձեռագիրներ, որոնցմէ մէկը ղրկած է Պետերբուրգ, իսկ միւսը նուիրած է Էջմիածնի ձեռագրատան: Այժմ Երեւանի Մատենադարանին մէջ գտնուող այդ քարացած ձեռագիրը, որ կը կրէ 2375 թիւը, 1975ին յանձնուած է վարպետ վերահաստատողներուն՝ որոնք խղճամիտ աշխատանքէ ետք, կրցած են իրարմէ զատել քարացած ձեռագրի էջերը եւ զանոնք տրամադրել պատմաբաններուն եւ բանասէրներուն: Ներկայիս գիտնականները ձեռնարկած են մագաղաթեայ քայքայուած թերթերու վրայ մեր նախնիքներու ձգած արձանագրութիւններու բացայայտման եւ վերծանումի աշխատանքին:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Ինչպէս ամէն ամսուան առաջին Կիրակին, վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի նոր թիւը, որուն բովանդակութեան իրենց մասնակցութիւնը բերած են.—

Հ. Յարութիւն Պզտիկեան
Զուլալ Գազանճեան
Խաչիկ Թէօլէօլեան
Ժիրայր Միքիճեան
Մարճ Նշանեան
եւ գծագրութիւն մը՝
Բագգէն Պոտոսեան

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԸՍՏ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ

Ա.

Խորհրդային մեծ Հանրագիտարանի վերջերս լոյս տեսած 26րդ հատորում զետեղուած է «Թուրքիա» ընդարձակ յօդուածը: Նկատի ունենալով, որ «Յառաջ»ի ընթերցողների մեծամասնութեան համար Հանրագիտարանը լեզուական առումով մատչելի չէ եւ այն, որ կարող է շատերին հետաքրքրել, թէ խորհրդային այս պաշտօնական հրատարակութեան մէջ ի՞նչպէս է ներկայացուած Թուրքիան, Թուրք–ռուսական եւ Թուրք–խորհրդային յարաբերութիւնները, յարմար համարեցինք մի ակնարկով անդրադառնալ այս հարցին:

Ինչպէս եւ այլ Պետութիւններին նուիրուած յօդուածները, «Թուրքիան» եւս բաղկացած է 17 ենթավերնագրերից, ուր ներկայացուած են՝ «Ընդհանուր տեղեկութիւններ», «Պետական կարգը», «Բնութիւնը», «Բնակչութիւնը», «Պատմական ակնարկ», «Քաղաքական կուսակցութիւնները», եւայլն:

Այստեղ հնարաւորութիւն չունենք եւ հաւանաբար հետաքրքիր էլ չէր լինի անդրադառնալ բոլոր յիշատակուած հարցերին, ուստի եւ կանգ կ'առնենք միայն այն հարցերի վրայ, որոնք այս կամ այն չափով առնչւում են մեզ՝ Հայերիս հետ:

Սկսենք նրանից, որ, ըստ Հանրագիտարանի, Թուրքիայի բնակչութեան աւելի քան 90 առ հարիւրը Թուրքերն են՝ 35 միլիոնից աւելի (ըստ 1975 թ. մարդահամարի): Բացի Թուրքերից ապրում են աւելի քան 3,5 միլիոն Քրդեր, մօտ 600 հազար Արաբներ, 150 հազար Չերքէզներ (այսպէս են անուանւում կովկասեան մի շարք ժողովուրդներ միասին վերցուած, որոնցից են՝ Ադիգէյները, Ուբիխները, Չեչէնները, Օսէթները, Լեզգիները), 120 հազար Լազեր եւ Վրացիներ:

Ոչ մի խօսք չի ասւում Հայերի թուի վերաբերեալ, սակայն քիչ ներքեւում նշելով, որ բնակչութեան հիմնական մասը պաշտում է իսլամը, յիշատակւում է, որ Հայերը, Վրացիները, Յոյները եւ Բուլղարացիների մեծ մասը քրիստոնեաներ են: Այսինքն՝ պէտք է ակնկալել, որ Հայեր այնուամենայնիւ կան, սակայն նրանց թիւը աննշան լինելով, չի նշւում: Բայց եւ միեւնոյն ժամանակ նոյն Հանրագիտարանի 1970 թ. լոյս տեսած 2րդ հատորում ներկայացուած «Հայեր» յօդուածում (հեղինակ՝ Ս. Տ. Երեմեան) նշուած է, որ Թուրքիայում ապրում են 150 հազար Հայեր: Մնում է եզրակացնել, որ 1970 թ. այս կողմ Հայերը կամ «անյայտացել» են Թուրքիայից եւ կամ նոյն յօդուածի հեղինակները «մոռացել» են վերջիններիս:

«Պատմական ակնարկ»ը սկսւում է ԺԴ. դարից: Այսինքն՝ երբ Փոքր Ասիայի հիւսիս–արեւմուտքում ԺԱ. դարում սելջուկ–Թուրքերի հիմնած Կոնիական սուլթանութեան քայքայման հետեւանքով գոյացաւ Թուրք–օսմանեան Պետութիւնը (հիմնադիր՝ Օսման Բէյի անունով):

Ինչպէս նշում է Հանրագիտարանը, «Հէնց իր հիմնադրման սկզբից օսմանեան Պետութիւնը ռազմա–ֆէօդալական էր: Իշխող դասակարգի հիմքը կազմում էին ֆէօդալ–ռազմիկները (սիպահի): Սրանց համար հիմնականը նոր տարածութիւնների գրաւումն էր եւ վերջիններիս ուղղակի թալանը»:

Յիրաւի, Թուրքերի հէնց այս յատկութեամբ էլ պիտի բացատրել այն, որ չանցած 300 տարի նրանք հսկայական տարածութիւններ գրաւեցին Աֆրիկայում, Մերձաւոր Արեւելքում եւ Եւրոպայում՝ Ալժիրից մինչեւ Միջագետք եւ Աւստրո–Հունգարիայից մինչեւ Եգիպտոս: Այսինքն, շուրջ ութ միլիոն քառ. կիլոմետր տարածութիւն (համեմատելու համար յիշեցնենք, որ ներկայիս Թուրքիան զբաղեցնում է 780,6 հազար քառ. կմ.):

Հանրագիտարանը նշում է, որ «Թուրք–Օսմանների կողմից նուաճուած ժողովուրդները կրում էին նրանց սոցիալ–տնտեսական զարգացումը արգելակող ծանր լուծ»: Մատնանշւում է նաեւ, որ Թուրքերը գրաւել են Հայաստանը 1514–1515 թ. թ.:

Ապա յիշատակւում է, որ օսմանեան կայսրութեան քայքայումը սկսուել է 1683 թ., երբ լեհական թագաւոր Եան Գ. Սոբիեսկին Աւստրիացիների եւ Գերմանացիների հետ մէկտեղ հիմնովին ջախջախեց Թուրքական բանակը:

1698–1699 թ. թ. «Սրբազան Լիգայի» (Աւստրիա, Վենետիկ, Լեհաստան, Ռուսաստան) եւ Թուրքիայի միջեւ տեղի ունեցած Կարլովիցեի համագումարով վերջինս զգալի տարածութիւններ կորցրեց, իսկ 1768–74 թ.թ. ռուս–թրքական պատերազմում պարտուելուց յետոյ, Թուրքերը պահելով հանդերձ իրենց ձեռքում Բալկանները, խիստ նուազեցրին իրենց ազդեցութիւնը Եւրոպայում, այնինչ Ռուսաստանը նոր տարածութիւններ ձեռք բերեց Սեւ ծովի շրջանում եւ ամրապնդեց իր դիրքերը:

Յաջորդ ռուս–Թուրքական պատերազմից յետոյ՝ 1787–91 թ. թ. Թուրքերը ծանր պարտութիւն կրեցին եւ Եասսի հաշտութեան պայմանագրով Ռուսները հասան մինչեւ Դնեստր գետը:

ԺԸ. դարի վերջում արդէն օսմանեան կայսրութեան եւրոպական տիրապետութիւնների ճակատագիրը մեծ տէրութիւնների ձեռքում էր եւ հէնց այս ժամանակ էր, որ ըստ Հանրագիտարանի, ծագեց այսպէս կոչուած «Արեւելեան հարցը», այսինքն՝ օսմանեան «ժառանգութեան» բաժանման հարցը:

Դեռ 5րդ հատորում Հանրագիտարանը առանձին յօդուածով անդրադարձել էր Արեւելեան Հարցին, ուր նշուել էր, որ սոյն հարցը ծագել է օսմանեան կայսրութեան մէջ մտնող ժողովուրդների ազգային ազատագրական շարժումների եւ Եւրոպայում Թուրքական տիրապետութիւնների համար եւրոպական մեծ Պետութիւնների (յետագայում եւ ԱՄՆի) միջեւ սկսուած պայքարի հետեւանքով: Փակագծերում նշուած էր, որ «որոշ հետազօտողներ Արեւելեան Հարց հասկացութեան մէջ մտցնում են նաեւ Միջին Արեւելքի եւ Կովկասի քաղաքական խնդիրների ընդարձակ կոմպլեքսը»:

Այս շրջանում եւ աւելի ուշ Թուրք սուլթանները (Սելիմ Գ., Մահմուդ Բ.) տեսնելով օսմանեան կայսրութեան կործանումը, մի շարք փորձեր կատարեցին այն կանխելու, սակայն մէկ կողմից ներքին խռովութիւնները, միւս կողմից հպատակ ժողովուրդների ազգային ազատագրական շարժումները (Սերբեր, Յոյներ եւայլն) եւ պարտութիւնները միջազգային ասպարէզում, հնարաւորութիւն չտուեցին իրականացնելու այդ մտադրութիւնները:

Ինչպէս պատմում է Հանրագիտարանի Ա. հատորը, 1828–1829 թ. թ. ռուս–Թուրքական պատերազմը տանուլ տալուց յետոյ, 1829 թ. Ադրիանապոլսի հաշտութեամբ Թուրքերը ստիպուած եղան ինքնուրոյնութիւն տալու բալկանեան ժողովուրդների մեծ մասին: Ռուսաստանին անցաւ Դանուբի գետաբերանը, իսկ Կովկասում՝ ողջ Սեւ ծովեան ծովափը Կուբան գետից մինչեւ Աջարիա, ինչպէս նաեւ Ախալքալակի եւ Ախալցխայի շրջանները: Թուրքիան ճանաչեց Վրաստանի, ինչպէս եւ Երեւանի ու Նախիջեւանի խանութիւնների Ռուսաստանին անցումը (վերջիններս Ռուսաստանը ստացել էր Պարսկաստանից, 1828 թ. Թուրքմէնչայի պայմանագրով):

1853–56 թ. թ. Ղրիմի պատերազմը Թուրքիայի եւ նրա դաշնակիցների (Անգլիա, Ֆրանսիա, Սարդինիա) ու Ռուսաստանի միջեւ, վերջացաւ վերջինիս պարտութեամբ:

Ինչպէս նշում է Հանրագիտարանը (հատոր 13), այս պատերազմի կովկասեան ռազմաբեմում ռուսական զօրքի հետ միասին Թուրքերի դէմ կռւում էր եւ հայ–վրացական կամաւորների տասը հազարանոց մի ջոկատ: Պատերազմի աւարտն արձանագրող Փարիզի հաշտութեան պայմանագրով Ռուսաստանը դաշնակիցների կողմից գրաւած Սեւաստոպոլ եւ այլ քաղաքների փոխարէն Թուրքիային յանձնեց Ղարսը (հատոր 19):

Յաջորդ՝ 1877–78 թ. թ. ռուս Թուրքական պատերազմում Թուրքիան նորից պարտուեց եւ կնքուեց Սան–Ստեֆանոյի յայտնի պայմանագիրը (հատոր 22): Ըստ այս պայմանագրի Ռուսաստանին անցան Բաթումը, Արդահանը, Ղարսը, Բայազէտը: Հանրագիտարանը նշում է, որ «Թուրքիան պարտաւորուեց... ռեֆորմներ անցկացնել Թուրքական Հայաստանում (յօդուած 16): Պայմանագրին հակադրեցին արեւմտեան տէրութիւնները եւ յատկապէս՝ Մեծն Բրիտանիան եւ Աւստրո–Հունգարիան ու 1878 թ. Բեռլինի վեհաժողովով այն փոխարինուեց բազմակողմանի պայմանագրով որը շատ աւելի պակաս նպաստաւոր էր Ռուսաստանի եւ Բուլղարիայի համար»:

Այս նոր պայմանագրով Ռուսաստանը Թուրքիային զիջեց Բայազէտը: Ալաշկերտի հովտի հետ միասին (հատոր 3): Նշւում է, որ Մեծն Բրիտանիան նախ քան կոնգրեսը գաղտնի համաձայնագիր էր կնքել Թուրքիայի հետ, պարտաւորուելով պաշտպանել վերջինիս շահերը Ասիայում, եւ փոխարէնը ստացել էր ռազմական կարեւոր նշանակութիւն ունեցող Կիպրոս կղզին:

Ապա Հանրագիտարանը բաւականին հանգամանօրէն կանգ է առնում Երիտ–Թուրքական շարժման վրայ: Ընդ որում այս շարժմանը 9րդ եւ 16րդ հատորներում նուիրուած են մասնաւոր յօդուածներ՝ «Միութիւն եւ յառաջդիմութիւն» եւ «1908 թ. երիտթուրքական յեղափոխութիւն» խորագրերով:

Նշւում է, որ սա առաջին բուրժուական յեղափոխութիւնն է Թուրքիայում, որը տեղի է ունեցել 1905––1907 թ. թ. ռուսական յեղափոխութեան ազդեցութեան տակ (այս ժամանակաշրջանը Լենինն անուանել է «Ասիայի արթնացման ժամանակաշրջան»): Սակայն, ինչպէս նշում է Հանրագիտարանը, Երիտթուրքերը ամրապնդելով իրենց իշխանութիւնը, շուտով վերջնականապէս կորցրին իրենց նախկին, թէկուզ եւ սահմանափակ յեղափոխականութիւնը: Նրանք առաջ քաշեցին պանթուրքիզմի, պանիսլամիզմի ազգայնամոլութեան գաղափարները:

«...1914 թ. սկզբում իշխանութիւնը կենտրոնացաւ երիտթուրքական պարագլուխների ձեռքում՝ Էնվեր փաշայի, Թալէաթ փաշայի եւ Ջեմալ փաշայի ղեկավարութեամբ: Կտրուած ոչ միայն ժողովրդի, այլեւ ազգային բուրժուազիայի հիմնական շերտերից, այս «եռապետութիւնը» Թուրքիային ներգրաւեց 1914–1918 թ. թ. Ա. համաշխարհային պատերազմի մէջ, որպէս Գերմանիայի դաշնակից: Պատերազմը Թուրքիայի համար աւարտուեց լիակատար պարտութեամբ: Երիտթուրքերը երկրի ներսում կիրառեցին դաժան տեռոր: 1915 թ. ճակատամերձ շրջաններից տեղափոխելու պատրուակով Երիտթուրքերը ոչնչացրին աւելի քան մէկ միլիոն Հայերի»: (Հատոր 26):

Հ. ԳԵՂԱՄԵԱՆ

(Շար.)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՐԱՏԱՊ ՀԱՐՑԸ՝ ՍԵՒԱՆ

Բ.

Սով. Հայաստան օրաթերթին երկու թղթակիցներուն շօշափած երկրորդ կէտը նոյնքան կարեւոր է: Արդարեւ, Սեւանայ լիճին եւ անոր աւազանին բնական միջավայրը պահպանելու, առաւել գեղեցկացնելու, շրջանը առողջապահական գօտիի վերածելու համար կարեւոր նշանակութիւն ունի լիճին ափերուն անտառապատումը: Ամէն տարի մեծ գումարներ կը յատկացուին այս նպատակով:

Նախ յիշեցնենք, որ երեք տասնամեակներ առաջ լիճին ափերը մերկ եղած են: Ջուրէն դուրս ցցուած հողերուն վրայ այսպէս կոչուած բարխաններ, այսինքն՝ դեղին ծաղիկով, պայտաձեւ տերեւներով խոտեր տարածուելու վտանգ գոյութիւն ունեցած է: Ուրեմն, անհրաժեշտ դարձած էր ափերուն կանաչապատումը:

Մասնագէտներուն սահմանումով յարմարագոյն ծառերը նկատուած են ուռենին եւ բարդին, իսկ Թուփերէն չիչխանը՝ փշոտ վայրի թուփ մը, սիսեռի մեծութեամբ դեղին, ուտելիք պտուղներով. ընդհանրապէս կը ծածկեն եզերքները: Առաջին ծառերը տնկուած են 1951ին: Իսկ հիմա Սեւանի անտառուտ տարածութիւնները կը հասնին աւելի քան 17.800 հեկտարի: Աւելի քան 15.000ը՝ ջուրերէն ազատած հողերուն վրայ: Միւս կողմէ վերոյիշեալ ծառերէն զատ բուն կալած են սօճին, երկարակեաց ծառը, ինչպէս նաեւ մանր տերեւներ ունեցող աքասիան: Կան նաեւ պտղատու ծառեր՝ տանձենի, խնձորենի: Գալով չիչխանին, օգտագործելի դարձած է թէ՛ դեղագործութեան, թէ՛ սննդարդիւնաբերութեան մէջ: Օրինակ, անցեալ տարի մթերուած է 40 թոն հատապտուղ:

1977ին ծառատունկ տնկուած է 922 հեկտար տարածութեան վրայ:

Եղածը բաւարա՞ր է: Ո՛չ, պատասխանած են լրագրողները: Որովհետեւ պատկան մարմինները նոր առաջադրութիւններ հրապարակ դրած են՝ իրագործելի մինչեւ 1980: Որոշումով սահմանուած է, որ մինչեւ այդ թուականը 550 հեկտար հողերու վրայ եւս, ջուրէն ազատած ու մերձափնեայ, անտառ հաստատուի: Անդին կոլտնտեսութիւններ եւ պետական տնտեսութիւններ մաշած հողերու անտառապատման արգելք կը հանդիսանան: Օրինակ, Մարտունի շրջանի Արծուանիստի պետական տնտեսութիւնը 143 հեկտար անտառ դարձուցած է արօտավայր: Աւելին, տնտեսութեան ղեկավարները կը պահանջեն, որ թոյլ տրուի իրենց արօտավայրի վերածել 360 հեկտար անտառ եւս: Ասիկա եզակի երեւոյթ չէ: Մարտունիի շրջանի անբերրի հողերուն վրայ տնկուած է հազար հեկտարէն քիչ մը աւելի անտառ, մնացած է միայն 500 հեկտարը: Մնացեալը, մեծ ծախքերու ենթարկուելէ ետք, վերածուած է արօտավայրի:

—«Ինչպէս տեսնում ենք, գրել են լրագրողները, սեւանեան անտառը դեռեւս չի դարձել համաժողովրդական հոգատարութեան առարկայ: Շատ մարդիկ նոր տարուայ մէկօրեայ հաճոյքի համար կտրում են մատղաշ սոճիները ու եղեւնիները, ուրիշները անասունները բաց են թողնում տնկարքներում: Սեւանի շրջանի Լճաշէն, Ջկալովկա, Նորաշէն, Կամոյի շրջանի Մուխան եւ Լճափ գիւղերի մօտ անասունները անարգել արածում են անտառում»:

Մասնագէտները հաշուած են, որ մէկ հեկտար տարածութեան վրայ, եթէ օրական ինը հոգիէ աւելի հանգստացող-պտըտող ըլլայ՝ կը վնասուի անտառին բնական աճը: Արդ, Սեւանի շրջանի անտառները, յատկապէս զբօսաշրջիկութեան վայրերուն մօտ, օրական հարիւրաւորներու այցելութիւնը կ'ընդունին:

Պետական մարմիններու պահանջով կազմուած է Հայաստանի անտառային տնտեսութեան զարգացման գլխաւոր նախագիծը: Ըստ ասոր տարին պէտք է անտառապատել եւ հին անտառները վերակենդանացնել 800 հեկտար տարածութեամբ: Սեւանը ազգային զբօսայգի դարձնելու ձգտող ծրագրին համապատասխան, լիճին մերձ անտառները պիտի բաժնուին գօտիներու: Մեծ տարածութիւններու վրայ պիտի արգիլուի մարդոց մուտքը: Յետագային այն տեղերը կենդանիներ պիտի բերուին, անշուշտ, անտառային: Առանձին անտառներ ալ պիտի օգտագործուին զբօսաշրջիկութեան համար: Այլ հատուածներ պիտի շահագործուին տնտեսական նպատակներով:

Մշակուած ծրագիրներուն իրագործումով, մանաւանդ հողատարութեան պարագային, կարճ ժամանակուան մէջ առաւել խիտ ու թանձր կը դառնայ Սեւանի կանաչ գօտին, անտառներուն մէջ կը բխին նոր աղբիւրներ, որոնք լրացուցիչ սնունդ կ'ապահովեն լիճին:

ՔԱՂՀԱՆ

(Շար. – 2)

Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Մահուան 10ամեակին առթիւ)

Տարիները կ'անցնին ու կեանքի սուրացող այս դարուն կ'ուզես հոգեկան մտերմութիւն հաստատել մէկ բարեկամիդ կամ ընկերոջդ հետ, բայց… բայց բնութեան անողոք հարուածը,ահա կոնակէդ կը դանկտէ քեզ մութ ու խաւար փողոցի մը անկիւնը, կամ տանդ մէջ, երբ երջանկօրէն կը հրճուիս շուրջդ՝ ձագուկներդ:

Ահա՛ տասնամեակն է չատ սիրելի գրասէր մտերիմ ընկերոջ մը՝ Հրանդ Բալուեանի մահուան: Զգեց ամէն բան: Գիր ու գրականութիւն: Տուն եւ ձագուկներ: Ժողվեց իր վէրքերը, միացաւ անոնց որ վաւերական մարդիկ էին: Չեմ գիտեր ի'նչպէս ծանօթացանք, տարիներ առաջ, Հրանդ Բալուեանի հետ: Եթէ չեմ սխալիր Նարդունին էր, որ քշեց, դաւառ բերաւ Հրանդը, որ մօտէն տեսնէ, մտերմանայ պարզ մարդոց:

Եկաւ գաւառ: Հազարաւոր Հայերու ներկայութեամբ, պատկերացուց կեանքն ու գեղեցկութիւնը Ահարոնեան տխուանին: Ծանօթացուց մարդկային ճշմարտութիւնը Թուլս Արամազդէն: Ու մենք դարձանք մտերիմներ:

Ինքը կուգար լոյս քաղաքէն, իսկ ես, միամիտ եւ անփորձ գաւառացի: Այդ օբերուն հեռուէն հեռու կը սիրէի, գրեթէ պաշտամունք մը ունէի Նարդունիին, Սարաֆեանին՝ որոնց գրութիւնները «Ցառաջ»ի մէջ, տեսակ մը սնունդ էր իմ աղքատ պաշարիս:

Կը մնար միւս անշուք, տաղանդաւոր արձակագիր – բանաստեղծին անձամբ ծանօթանալ, որ կը կոչուէր Նիկողոս Սարաֆեան: Ասկէ երկու տասնեակ տարիներ առաջ Փարիզ էի: Առաջին այցելութիւնս եղաւ Հրանդ Բալուեանի: Իր փոքրիկ գրատան մէջ, համեստօրէն, հայերէն գիրքերով եւ հայերէն թերթերով կը պարապէր՝ հաց վաստըկելու համար: Արդէն ամուսնացած, երկու անուշիկ ձագուկներու հայր:

Ուխ Ուիշէ եմ: Կ'երթամ այցելութեան, եւ առանց գրադարանի դուռը զարնելու ներս կը մտնեմ: Յանկարծ ոտքի կ'ելլէ. ուրախութիւնը անսահման է: Ցուցումով կը գրկենք զիրար ու իր առաջին խօսքը կ'ըլլայ.— Միասին պիտի ճաշենք:

Կը խօսինք հինէն, անցեալէն եւ իր «Զուարթնոց»էն: Տրտունջ ունի որ մաս մը ծանօթ մարդիկ «Զուարթնոց»ը ետ վերադարձուցած են:

Եւ յանկարծ միտքս կուգայ Շաւարշ Միսաքեանի մէկ նամակը, ուր կը գրէր ինծի.— «Զուարթնոցը ետ վերադարձնելով, հայ մշակոյթը պիտի կորսնցնէ»:

Ու մենք կ'անցնինք ուրիշ հարցերու: Յետոյ կ'ըսէ.— Սարգիս՛, քեզի պիտի ծանօթացնեմ այնպիսի մէկուն, որ պիտի զարմանաս: Ամբողջ մէկ ժամ միասին կը խօսինք իր գրատան մէջ, ու ես կը թերթատեմ «Յուսաբեր»ները, «Նայիրի»ները, «Ալիք»ները եւ ուրիշ թերթեր:

Ահա կէսօրուան մօտ, ակնոցաւոր մէկը յանկարծ ներս կը մտնէ ու կը հարցնէ. — «Հրանդ, այս գիշեր Թօլի–Պերժէռ պիտի երթանք, կ'ուգե՞ս գալ»:

Ու ես մտիկ կ'ընեմ անծանօթօրէն: Կը դիտեմ մարդը. միջին հասակով, սեւ ակնոցներով՝ կրակոտ մարդը:

— Սարգիս, կ'ըսէ Հրանդ, քեզի ծանօթացնեմ, արդարադատ բազուկը, անձնուրաց մարդը՝ Արշաւիր Շիրակեանը:

Ես յուզուած եմ ու կը դողամ այս ահարեկիչին ներկայութեան: Ձեռքը կ'երկնցնէ, կ'առնեմ ափերուս մէջ, ու նահատակներուս տեղ կը համբուրեմ հերոսի իր ճակատը:

Հաւատացէ՛ք, այդ օրը կեանքիս ամէնէն հարուստ օրերէն մէկն էր, զոր յաճախ կը սիրեմ վերյիշել հպարտօրէն:

Տարիները կ'անցնին ու կեանքի արագընթաց այս օրերուն, անոնք չկան այլեւս: Պարկեշտ մտաւորականներ: Սրբազան ուխտով Արշաւիրներ: Աննման Նարդունիներ: Եւ իրա՛ւ մտաւորական Սարաֆեաններ: Ափ մը լոյս ձեր գերեզմաններուն:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆ. ՕԳՆ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ինչ կայ աւելի խրախուսիչ եւ արդիւնաւոր, քան միասնականութիւնը եւ ներդաշնակութիւնը միութիւններու գործունէութեան առնթեր: Այլ եւ այլ ազգօգուտ աշխատանքի լծուած միութիւններ բազում են Ֆրանսայի մէջ՝ մշակութային, կրթական, ընկերային, գեղարուեստական եւայլն:

Ասոնք ամէնքն ալ հայ համայնքի բարեսիրական նուիրատուութիւններուն կը պարտին իրենց գոյութիւնը:

Փարիզի մէջ 11 տարիէ ի վեր գոյութիւն ունի Հայ Ուսանողաց Օգնութեան Միութիւնը՝ զանազան միութիւններու շարքին: Իր կէտ–նպատակն է օգնել այն որակաւոր աննեցուկ ուսանողներուն, որոնք չեն յաջողած զանազան պատճառներով՝ նպաստ ստանալ Բարեգործական կամ Կիւլպէնկեան հաստատութիւններէն:

Ուսանողներէ շատերը օտար երկիրներէ կուգան եւ Փարիզի պէս կախարդիչ քաղաքի մը մէջ ստեղծուած անորոշութիւններու բերումով ինքնակորոյս շուաբումի մատնուելու ենթակայ կը դառնան: Եւ եթէ բարեդէպ հանդիպում մը ուղեցոյց չհանդիսանայ, շուտով օտարացումի ծուղակը կ'իյնան եւ սրտով ու հոգիով կը հեռանան իրենց հայ էութենէն:

Կը խորհինք որ այս առնչութեամբ նպատակայարմար պիտի ըլլար Փարիզի մէջ ուսանողներու յատուկ օրինական կեդրոնատեղի մը ունենալ քանի մը բանիմաց անձերու կողմով եւ իբր այդ՝ ճանչցուած Սփիւռքի տարածքին: Այդպէսով նորեկ եւ հին ուսանողներ կարելիութիւնը կ'ունենային ուսանողական կեանքի վերաբերեալ հարկ եղող դիմումները կատարելու ուր որ անկ է:

Հայ Ուս. Օգն. Միութիւնը սոյն անտիրական ուսանողներու համար տարիներէ ի վեր անվարան ջանք կը թափէ իր համեստ պիւտճէի դժուարութիւնները յաղթահարելով՝ նիւթական եւ բարոյական զօրավիգը հանդիսանալ արժանաւոր ուսանողներուն:

Համոզուինք որ արդի դարու օրակարգը սորվիլն է: Եւ հայ պատանին, հայ երիտասարդը ստիպուած են քայլ յարմարցնել օրուան պատգամին: Որակաւոր ուսանողէն է որ կը սպասուի վաղուան մեր իմացական վերելքի յաղթանակը:

Ի վերջոյ՝ մարդկային խղճի հետ խոստոր կը համեմատի արժէք ներկայացնող ուսանող մը անտեսելով՝ կորսնցնել զայն եւ տուժել ազգովին: Մեր ներկայ պայմաններու մէջ հայ ուսումնատենչ ուսանողներու օգնելու պատրաստակամութիւնը ինքնին համազօր է ուխտի մը:

Ցաւալի է սակայն արտայայտել որ Միութեան պիւտճէն յարատեւ սեղմ վիճակի մէջ է եւ չի կրնար իր նպատակի յաջողութեան լայնօրէն ծառայել:

Թող թոյլ տրուի որոշապէս շեշտելու, որ պիւտճէի սեղմ ըլլալու առաջին պատճառը անհասկանալիօրէն հանրային պէսպէս եւ լայնածաւալ նուիրատուութիւններու մէջ՝ նուիրատուներու կողմէ զարմանալի անտարբերութիւն ցոյց կը տրուի հանդէպ հայ ուսանողի՝ զանցառութիւն մը որ հեռու է արդարացումէ: Զմոռնանք որ մենք պատմութեան առջեւ կրթութեան ջատագով ժողովուրդ մը նըկատուած ենք:

Երկրորդ՝ ուրիշ միութիւններն ալ ուսանողներու օգնութեան գործն ալ անուղղակիօրէն իրենց վրայ առած են:

Որքան գնահատելի պիտի ըլլար եթէ միութիւնները իրենց պիւտճէի մէջ երբեւէ տրամադրելի գումար ունենային ուսանողներու յատկացուելիք, այդ գումարները փոխանցուէին ուսանողներու օ գ ն ո ւ թ ե ա ն անունը կրող Միութեան ի գործադրութիւն: Այս ուղղութեամբ շնորհաւորելի է Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը որ ամէն ամիս 200ական Ֆրանքի գումար կը տրամադրէ Միութեանս՝ սատար հանդիսանալու կարօտ ուսանողի մը:

Ցուսով ենք որ այս տողերը արձագանգ պիտի գտնեն մեր համայնքի մօտ ի մեծ գնահատանք մեր ուսանողութեան:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

15, Rue de Cléry — 75002 Paris

Ս. Կարապետի տօնը Կրետէի մէջ

ԿՐԵՏԷ (Ցառաջ).— Կրետէի հայ համայնքը, այս տարի ալ, մեծ շուքով նշեց տեղւոյն Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ անուան տօնախմբութիւնը: Շաբաթ, Յունուար 14, երեկոյեան ժամը 7ին՝ եկեղեցւոյ շրջափակը լուսազարդուած էր: Շնորհիւ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Յովսէփ Քհնյ. Հալաճեանի ջանքերուն եւ ուխտաւոր հայ աղքատ ընտանիքի մը լումային եկեղեցին ունեցած է գմբէթին վրայ խաչ մը որ այդ օր յատուկ շքեղութեամբ մը կը փայլէր եւ խանդավառութիւն կը ներշնչէր հայ թէ յոյն հաւատացեալներուն՝ որոնք խումբ – խումբ եկած էին հետեւելու երեկոյեան ժամերգութեան: Յոյներն ալ, որոնք մեծ հաւատք ունին Ս. Կարապետին վրայ, եկած էին խունկ ու մոմերով իրենց ուխտը կատարելու:

Յաջորդ օր, առաւօտ կանուխէն հաւատացեալներ փութացած էին եկեղեցի ներկայ ըլլալու համար պատարագին: Երգեցողութիւնը կը կատարէր դպրաց դասը, որ բաղկացած է Գալըճեան եղբայրներէ եւ Աւետիսեան ընտանիքի զաւակներէ եւ թոռներէ: Մեծապէս գնահատելի են այս նուիրեալ անդամները դըպրաց դասի, որոնք մանկութենէն ի վեր չափիկ հազած են եւ պայծառացուցած Կրետէի եկեղեցին:

Պատարագիչ քահանան իր քարոզին մէջ վեր առաւ Ս. Կարապետի կեանքն ու հըրաշագործութիւնները: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ ողբացեալ բարերարներու եւ հոգեւորականներու յիշատակին, որոնք երկար տարիներ ծառայած են Կրետէի եկեղեցւոյ եւ բաց ձգած անոր դռները:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք Հայերը հաւաքուեցան սիրոյ սեղաններու շուրջ՝ քաղաքի կեդրոնական ճաշարաններէն մէկուն մէջ, ուր ստեղծուեցաւ հայկական ջերմ մթնոլորտ մը: Ճաշի ընթացքին խօսք առնելով Յովսէփ քահանայ շնորհակալութիւն յայտնեց Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Թաղականութեան մաղթելով որ նման հաւաքոյթներ յաճախադէպ ըլլան, որպէսզի կարելիութիւն ստեղծուի Հայերը համախումբ պահելու եւ միշտ հայաշունչ մթնոլորտի ու միջավայրի մէջ ապրեցնելու:

Ս. Կարապետի տօնը առիթ ընծայեց Կրետէի հայ համայնքին անգամ մը եւս ապրելու իր նախնիքներու հաւատքով եւ վառ պահելու ու վերակենդանացնելու իր ազգային դարաւոր աւանդութիւնները:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՍԱՌԸ ՔԱՄԻ ԱՆՑԱՒ…

1.

Փաշայի գեներալական համազգեստը կաղապարի քաշած գլխտոքած կաշուի էր նման:

Հում աղիւսէ շէնքերի խառնափնթորի մէջ, մի բարձր ու բարեշէն շէնք էր պերճանում՝ պատերը կրով ճերմակած, տանիքը կղմինդրէ, պատուհաններին վարդի թաղարներ: Նրա երկար պատշգամբը ծաղկած էր զորգերով ու մետաքսի կտորներով: Էնվերը դարձաւ Մամուր Ֆէյզադին.

— Ո՞մն է:

— Հայոց դպրոցի շէնքն է, փաշա, — շտապեց ծմռուել Գայմագամը: — Քաղաքում երկու հազար տուն Հայ կայ:

— Իսկ մերո՞նք:

— Դրա կրկնակին, իմ փաշա:

Փաշայական կառքին մօտեցաւ Երզընկայի Հայոց հոգեւոր առաջնորդ Գրիգորիս եպիսկոպոսը: Նրա հետ էին Ղազանչի Միսաք աղայի փեսան՝ գերմաներէնի ուսուցիչ Գերասիմ վարժապետը, նաեւ հոգեւորականների մի ստուար խումբ: Սեւազգեստ Հայերը բարձրահասակ էին ու վեհ, շուրջառները մաքուր, օձիքները օսլայած: Նրանք գլուխները խոնարհեցրին: Սրբազանի ձայնը հպատակ հնչեց:

— Այցդ օրհնուած է, վեհափա՛ռ, եւ Աստծուն հաճելի:

Հայերը եկել էին խաչվառներով, խունկ ծխելով: Սրբազանը այն զգեստով էր, որով եկեղեցում կատարում էր Քրիստոսի յարութեան խորհուրդը: Էնվերը կռացաւ – բռնեց նրա ձեռքը: Նա այն մարդու վիճակում էր, որ հանդիպել է ատելի մէկին, սակայն ստիպուած է մեղմ խօսքով ծածկել խորշանքը:

— Գոհ եմ ձեզանից, Հայեր:

Գրիգորիսը եւս անբնական վիճակում էր՝ իր հոգէառի առջեւ: Նրա զուգը շըքեղ էր: Ոսկեկար շուրջառը մեղմ ալիքաւորւում էր ծանրագին քարերի շափազումից: Խոյրի վրայ ընկոյզի մեծութեամբ բալի գոյնի ադամանդ էր վառւում, ինչպէս խաչը՝ Սուրբ Նշանի գըլխին: Սրբազանի երկարուկ, նիհար մատները ծանրացել էին խոշորակն մատանիներով, կրծքի խաչը տափակած զորտի էր նման եւ բեւեռուած էր վեց զոյգ սուտակով: Այդ ամէնը էնվերը ընդգրկեց մի հայեացքով:

— Գոհ եմ ձեզանից, Հայեր:

Անցան շուկան: Էնվերը քրթմնջաց.

— Կարծում էի, թէ Երզնկան այլեւս Հայաստան չէ:

Մամուր Ֆէյզադը շտապեց գլուխ տալով թաքցնել այլայլուածքը:

×

Գալարուող ամբոխի մէջ խեղդւում էին Կաթակն գիւղացի մի քանի Հայեր: Նրանք սայլերով ցորեն էին բերել վաճառելու: Գիւղապետ Խորէն աղայի գլուխը միայնակ բլուր էր՝ ֆէսերի ու փաթթոցների վրայ: Թուխ – մուր երեսով, կզակը կ'անցնի շեղը Զիլ Զաքարը Խորէն աղայից բաւական երիտասարդ էր: Նա մռայլ ու չար նայում էր փաշայական թափօրին: Նրանից ութ – տասը տարով փոքր, զեկեցի Փափազը շունչը պահել էր, բերանը թողել էր կամքին՝ բաց: Նրա հայրը՝ Հաջի Բարսեղ էֆէնդին, ողջ գաւառի միակ դեղագործն էր: Զկամեցաւ, որ իր որդին իր արհեստը սովորի: Երկու տարի առաջ Փափազին տարաւ Կաթակն՝ սայլագործ Խորէն աղայի տունը:

— Զզուել եմ քոս ու եաման եարա (փըտախտ, վէրք) մաքրելուց, — ասաց Խորէն աղային: — Թող որդիս քո արհեստով վաստակի իր հացը:

Փափազն ապրում էր Խորէն աղայի տանը:

Եփրատի Եկեղեաց լեռներում Կաթակնը հռչակուած էր իր հացով ու սայլ շինելու գործով: Կաթակնում սայլ ու անիւ էին կապում սամշիտ ծանր փայտից, որ Եփրատի աւազանում միայն իրենց անտառումն էր մնացել:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. – 2)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Անդրանիկ Պուտաքեան ի յիշատակ իր ամուսնոյն մահուան 5րդ տարելիցին կը նուիրէ 200 ֆր. Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 250 ֆր. «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սուրէն Ճերմակեան, Տէր եւ Տիկին Ժան – Ֆրանսուա Ճերմակեան, Տէր եւ Տիկին Կզավիէ Սանս իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, նամակով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝
ՍՈՒՐԷՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆԻ
մահուան առթիւ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆԻ Հայ Ազգ. Միութեան տարեշրջանը լրացած ըլլալով ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Փետր. 26ին, Կիրակի ժամը 15ին Կիտխէլլիի սրճարանի վերնայարկը: Կը խնդրուի նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Ցանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Կարապետ Թիւթէլեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ՝ Յովհաննէսեան ընտանիքէն (Լիոն) 500 ֆր., Տիկ. Սաթենիկ Թիւթէլեանէ 100 եւ Տիկ. Արշալոյս Նաւարեանէ 20 ֆր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Կիրակի Փետր. 26, Վարդանանց տօնակատարութիւն Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութեան: Կը բանախօսէ ժընեւէն՝
Դր. ԱՐՏԷՆ ՇԷԼԼԷՖԵԱՆ
Հանդէսէն յետոյ խնջոյք, «Սայաթ – Նովա» նուագախումբի մասնակցութեամբ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Փոխան փունջ մը ծաղիկի Շ. Միսաքեանի՝ Վիլմոմպլէն Ե. Գարագէհեան 100 ֆրանք կը նուիրէ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ընկ. Միհրան Նազաշեան 100 ֆր. կը նուիրէ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այրի Տիկին Յովնանեան 100 ֆր. կը նուիրէ Շ.ի յիշատակին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Արտաշէս Բաղլայեան ի յիշատակ իր կնոջ՝ Արմենուհի Բաղլայեանի 100 ֆր. կը նուիրէ:

×

ՓԱՐԻԶ.— Տիկին Լուիզ Գույումճեան 50 ֆր. կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին:

×

ԷՔՍ–ԱՆ–ՓՐՈՎԱՆՍ.— Պ. Խաչատուր Հասպանեան 50 ֆր. կը նուիրէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը կը հրաւիրէ ընկերուհիները ընդհանուր ժողովի, Փետրուար 8ին ժամը 20.30ին, դպրոցի սրահին մէջ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 15ԱՄԵԱԿԻ ՃԱՇԸ

5 Մարտ, Ալեք Մանուկեան
Մշակութային կեդրոնը
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ
Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

FRANCE - PNEU

165, rue du Docteur BAUER 93400 St. OUEN
tél. 254 08 56 - 252 41 96

PNEUS NEUFS TOUTES MARQUES — PNEUS RECHAPÉS
BATTERIES — AMORTISSEURS — PLAQUETTES DE FREINS
TOUTES OPÉRATIONS DE MONTAGE — ÉQUILIBRAGE
RÉGLAGE TRAIN -AVANT (PARALLELISME)

REMISES SPÉCIALES AUX LECTEURS DU JOURNAL
12 à 20 % sur pneus selon marques
35 % sur batteries garanties un an
25 % sur amortisseurs

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRAND ★ BAL ★ ANNUEL organisée par la section de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France
au profit de ses œuvres

Samedi 11 Février 1978 de 20 h. 30 à l'aube
dans les Salons de l'Hotel George V
31, avenue George V Paris 8e

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.—
ՄԵԼՔՈՆ – ՍԵՒԱՆ նուագախումբը Երգիչ՝ ՆՈՐԱՅՐ

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
Պահարեան 734.70.19 Գարոյեան 533.06.31 Հրաչեան 878.67.38

- ՃԱՇ -

Ի պատիւ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Ուրբաթ, Փետրուար 17, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20.30ին, էնթերքոնթինանթալ պանդոկի էմփերիալ սրահին մէջ:

Ճաշագին 150 ֆրանք

Փութով ապահովել տեղերը, Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դիւանէն, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ: Հեռաձայն 359.67.03

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Իսիի Հայ Եկեղեցւոյ Մշակութային Յանձնախումբի
կը խօսի՝ ՏՈՔԹ. Յ. ԿԱՐԵՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ԱՆԻ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Հրանդ Անէմեանի եւ Կապոյտ Խաչի Իսիի միօրեայ դպրոցի աշակերտները:
Կիրակի, Փետր. 5, ժամը 11.30ին՝ յաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ «Նուբարեան Ֆրէնկեան» մշակութային կեդրոնին մէջ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր
Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ծիրտապուր — մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի–քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու–պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԵՒ ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐԸ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՀԱՅՈՑ ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
1978
Երկուշաբթի Ապրիլ 24էն Մայիս, 5 Ուրբաթ
Կազմակերպութեամբ եւ առաջնորդութեամբ Լիոնի
ՍԵՒԱՆ
ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ
Տնօրէն՝
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ
Կը մասնակցի նաեւ ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Առաջնակարգ պանդոկ (տըմի – փանսիոն) եւ պտոյտներ
Ճամբորդութեան վերաբերեալ մանրամասնութեանց եւ յայտագրերու համար դիմել

Catalogues à votre disposition sur demandes pour toutes destinations
RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Varoujan SARKISSIAN

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Tél. : 60-13-66 — Téléx 900287
Licence organisatrice : A 529

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի անյապաղ արձանագրուիլ

PELERINAGE A JERUSALEM ET AUX LIEUX SAINTS
du 24 avril au 5 mai

Départs par avion de PARIS — MARSEILLE ET LYON
Places limitées

A PARIS — MONDOTOURS
(Peruz Melkonian et Lévon Baghdassarian)
2, Rue de Sèze, 75009 PARIS — Téléph. : 073-30-64
Tél. : 073-30-64

ԿԻՐԱԿԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5
DIMANCHE 5 FÉVRIER 1978

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.048
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.048

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԳՈՀԱՐՆԵՐ

Սեպտեմբեր 19 Թուակիր նամակով մը, Խաչիկ Թէօլէօլեան գեղեցիկ գաղափար մը կը յայտնէր «Յառաջ»ի այս Թիւերուն համար, այն՝ որ «ընտրենք մոռցուած եւ անծանօթ կտոր մը՝ որ վերածնունդի իրաւունք ունի, ըլլանք անոր դայեակը՝ գործը ներկայացնելով եւ վերլուծելով»: Այս ուղղութեամբ կ'առաջարկէր «դըժբախտաբար քիչ մը ծոյլ մէկու մը աշխատակցութիւնը»: Գաղափարը իրապէս լաւ էր, հետաքրքրական եւ ընդունելի: Ինչ կը վերաբերի «քիչ մը ծոյլ մէկուն», այդ մէկը ծոյլ է այնքան՝ որքան սիրած բաները զբաղելու սիրտ ու ժամանակ ունի՝ «դժբախտաբար»:

Առնենք (Նոյեմբերի «Միտք եւ Արուեստ»ի Թիւին մէջ) տպեցինք սիրած «կտոր»ներէս մին՝ «Բան պիտանի եւ հոգեշահ», ոմանց համար անանուն կամ ժողովրդական, ուրիշներու կարծիքով՝ գործ Գրիգորիս Աղթամարցիի: Օրին, տեղի չգոյութեան պատճառով, չկրցանք անդրադառնալ վերոյիշեալ տաղին: Անձնապէս կը սիրեմ Աղթամարցին՝ Կոստանդին Երզնկացիէն ետք մեծագոյներէն մէկը անկասկած, աւելի զրագէտ բանաստեղծ՝ քան աշուղ: Տարիներով Փրիկ մը առած գացինք՝ մղուած հաւանաբար ընկերային իր դիրքորոշումէն:

Գրիգորիս Աղթամարցիի այդ տաղը, խորքին մէջ, մեկնաբանութեան կարիք իսկ չունէր: Բանաստեղծութիւններ կան որ անձրեւի նման հեղուկ՝ կը Թանան, կ'ողողեն, Աղթամարցիի այս տաղի պարագային՝ կը համակեն մանաւանդ քաղցրութեամբ. այլեւս հունտը կրնայ ծլիլ, ծառը՝ տերեւ տալ, ծաղիկը՝ ծաղկիլ, այնքա՛ն անմիջական է հաղորդականութիւնը, ապրումը այնքա՛ն խոր ու անոյշ: Յստակ, լուսաւոր բան մը կայ հոն՝ բոլոր մեծութիւններուն նման: Գեղեցիկը, ինչո՛վ ալ սահմանուած ըլլանք զայն, եղած է միշտ պարզ, իմանալի, հաղորդական. ահա թէ ինչո՛ւ, ըստ իս, գրական-գեղարուեստական որեւէ գործ պէտք է ձգտի բիւրեղացման, յստակութեան. կը գրենք՝ կարդացուելու, կը կարդացուինք՝ հասկցուելու համար: Արտայայտութեան մեր եղանակը, մեր բերած զգայնութիւնը, մեր անձնական դրոշմն է որ կը կազմէ նորութիւնը, ինքնուրոյնութիւնը: Կարեւորը նիւթ մը, որ բանաստեղծութեան պարագային աւելի ենթակայական է, մաքուր ապրում, տալն է, սպառելը՝ իր ուժգնութեանը, լիութեանը մէջ: Եղականը տարօրինակը չէ անպայման, այլ այն՝ որ մերժելով հասարակ տեղիք, կրկնուած ու անանձնական յոյզերն ու արտայայտութիւնները, կ'ըսէ, կը պարտադրէ որ կարդանք զինք. կարդանք, հաղորդուինք ու չմոռնանք զինք: Այսպէս է բոլոր արուեստներու, նամանաւանդ բանաստեղծութեան պարագային:

Դիտումնաւոր այս շեղումը այն մտքով՝ որ «հին կտորի մը վերածնունդը» առիթ տայ նաեւ արտայայտուելու բանաստեղծութեան հետ կապուած պանապան հարցերու մասին: Խօսիլ, բաղդատութեան եզրերով, ի հարկին արդի մեր բանաստեղծութեան մասին եւս: Հոս է որ կը ծագի սրտիս այնքա՛ն մօտիկ հարց մը, այն՝ թէ ինչո՛վ կրնանք սահմանել, բնորոշել «հայկականութիւնը»՝ բանաստեղծութեան մէջ: Այնքա՛ն գիրքեր կան հայ ճարտարապետութեան յատկանիշներու մասին, բայց ցարդ ոչ մէկ լուրջ աշխատութիւն՝ հայ բանաստեղծութիւնը բնորոշող: Բազմաթիւ հարցեր կան, էական հարցեր, որոնք ամէնքն ալ կը կարօտին, առանձին, լուրջ ուսումնասիրութեան: Կարելի չէ, օրինակ, չանդրադառնալ մեր լեզուի ու գրականութեան ուսուցման մասին՝ ներկայիս: Հասարակ, բայց տեղին է պատկերը՝ թէ իւրաքանչիւր ազգի գրականութիւն կը ծաղկի իր արմատներուն՝ անցեալի իր ժառանգութեան վրայ: Մենք մեր դպրոցներուն մէջ, Հայաստան թէ Սփիւռք, բացի մասնագիտութեան պարագային, գրաբար լեզուին հետ մէկ կողմ շպրտած ենք հին գրականութիւնը եւս, այսինքն՝ քսան դարերու մեր հարստութիւնը, մեր գրական ինքնութիւնը:

Այսօր կը հրատարակենք երկու տաղեր Կոստանդին Երզնկացիէն: Փափաքելի եւ օգտակար պիտի ըլլար, անշուշտ, տալ միաժամանակ միջնադարեան այս գոհարներուն Ֆրանսերէն Թարգմանութիւնը, ինչ որ յաջորդիւ պիտի ջանանք կատարել:

Կ. Երզնկացիի այս երկու տաղերը, ըստ իս, հայ բանաստեղծութեան լաւագոյն էջերէն են, եթէ ոչ լաւագոյնները: Գեղեցիկ է մանաւանդ «Զարթիք ի յերազուտ»ը, որ մինչ այդ մեր բանաստեղծութենէն, Նարեկացին իսկ ներառեալ, կը զանազանուի յատկապէս իր բացարձակ ենթակայականութեամբը: Հոս այլեւս աշխարհիկ, ազատ բանաստեղծութիւնը իր սլացքին Թափովն ու արտայայտութեան ուժգնութեամբը հասած է բարձրութեան մը՝ որ բացարձակին կը տանի: Կրօնականը չունինչ չէ այլեւս, այլ՝ միստիկիզմ, հայեցողութիւն չէ, այլ՝ ներաշխարհ: Բնութիւնն իսկ, Նարեկացիի եւ միւս մեծերուն բաղդատմամբ, նկարագրուած անկախ գեղեցկութիւն չէ, այլ ապրում՝ որ աւելի տեսիլք է քան իրականութիւն, աւելի երազ՝ քան գեղեցիկ ներկայութիւն: Միստիք միութիւնն իսկ «Կենարարին յիշատակաւ ճենճերում» չէ, այլ համայնական ձուլումը կեանքին ու լոյսին՝ իբրեւ յաւիտենական «սիրոյ բաժին»: Նոյն Երզնկացին է որ վարդի եւ սոխակի այլաբանական խօսակցութեան մէջ պիտի ըսէ, ի՛ր դարուն, թէ «ով չունի սէր՝ առ ինք չկայ գեղեցկութիւն»: Ամբողջ Վերածնունդին մէջ, Փեթրարքայէն մինչեւ Տանթէ, նման տողի չեմ հանդիպած:

Յաջորդիւ կուտանք վարդի եւ սոխակի այդ խօսակցութիւնը. առիթ մը, անդրադառնալու համար վերածնունդին՝ մե՛ր մէջ: Հետաքրքրական պիտի ըլլար եւ փափաքելի որ ուրիշներ եւս, ինչո՛ւ ոչ, օրինակ, Խաչիկ Թէօլէօլեանը, արտայայտուէին մեր բանաստեղծութեան այս կենսական հարցերուն մասին, եւ ոչ թէ հարեւանցի, մեզի պէս, այլ լուրջ ուսումնասիրութիւններով՝ մեր սիրողի հետաքրքրութիւններուն բերելով արհեստաւորի իրենց լրջութիւնը:

Զ. Գ.

×

ԲԱՆՔ ՅԱՂԱԳՍ ԱՐԵԳԱԿԱՆՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ, ՈՐ ԵՒ ԾԱԳԵԱՑ Ի ՀՕՐԷ ՄԻԱԾԻՆ ՈՐԴԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍ, ԶՈՐ ԱՌԱԿՕՔ ԽՕՍԻ

Ահա գիշերս էանց
 նըշան եղեւ առաւօտուն.
Աստղըն պայծառ ծագեց,
 աւետաւոր երեկ լուսոյն.
Խաւարըն հերքեցաւ
 ու ցընծացաւ աշխարհս ամէն,
Երենկ ետուն միմեանց՝
 որ արժանի եղեն լուսոյն.

զինչ որ ի բանդ կային
 եւ ի խաւար, ի խոր գընդան՝
Նա լոյս ծագեց նոցա
 յարեգականն ի մեծ լուսոյն.
Երկիրս էր սառն ու պաղ
 ու ցուրտ ձըմեռն ու եղմային,
Ահա եղեւ գարուն
 յարեգականն ի մեծ լուսոյն:

Երկիր կենդանացաւ
 ու լեռն ու դաշտ կանաչ բուսան,
Ծաղիկ բերին ծառերն՝
 յարեգականն ի մեծ լուսոյն.
Ծաղկունքն զարդարին
 ազգի ազգի գոյնըզգոյնով,
Փըռի վարդըն կարմիր՝
 յարեգական ի մեծ լուսոյն:

Ակունքըս յորդորին
 ու ցընծալով յառաջ խաղան,
Գետերս ոլոր կային՝
 յարեգական ի մեծ լուսոյն:
զինչ որ կայ արարած,
 ու անհոգի մեռած կային,
Ահա կենդանացան
 յարեգական ի մեծ լուսոյն:

Է՞ր չէք ի զարմանալ,
 ու կամ հարցուկ լինիլ բանիս,
Վասն այս արեգականս,
 ու իր պայծառ լըցեալ լուսոյն:
Այս նոր ծագեց մեզ լոյս,
 քան զարեգակն ու ա՛յլ պայծառ
զինչ լուսաւորք կային՝
 ծառայ կոչին այն մեծ լուսոյն:

Ի լուսոյն ի սկըզբանէ
 լի լուսով շառաւեղ ծագեց,
Լոյս ի լուսոյ ծընաւ՝
 յարեգական ի մեծ լուսոյն.
Այս լոյսս ի յայն լուսոյն,
 որ ինքն է տէր ամէն լուսոյն,
Որ թագաւոր կոչի
 'ւ ամենուն լոյսն ի յիր լուսոյն:

Երկնից կամար եղեւ
 ի զարմանալ արեգականն,
Զի չէր տեսել հանց լոյս,
 կամ արեգակն՝ ի յայն լուսոյն.
Երկիրըս ցնծացաւ,
 մեծ աւետօք ուրախացաւ,
Թէ անմուտ ծագեց մեծ լոյս
 ու արեգակն ի յայն լուսոյն:

Ոմանք են անհոգի,
 աչերով կոյր եւ անյիմայ,
Որ չեն ի հաւատալ
 յարեգական ու իր լուսոյն.
Խաւար կենօք կենան
 ու զմբաղին յերազ քընոյ,
Զունին մասըն լուսոյ՝
 յարեգականն ի մեծ լուսոյն:

Ես չեմ ի հաւատալ
 այն սուտ հոգոյն, թէ ինքըն լոյս,
Որ չունի շառաւեղ
 յարեգական ի մեծ լուսոյն:
Ես Կոստանդին, որ գրեցի,
 կու փափագիմ ի յայն լուսոյն,
Որ ես լուսաւորիմ՝
 յարեգականն ի մեծ լուսոյն:

L'ART ARMENIEN

Sirarpie Der Nersessian

Գրեց՝ **Հ. Յ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ**

Անցնող տարուան վերջաւորութեան, հրապարակ ելաւ, Օր. Սիրարփի Տէր Ներսէսեանի այս մեծածաւալ հրաշալի հատորը, Ֆրանսերէն լեզուով, գունաւոր եւ սեւ ճերմակ բազմաթիւ նկարներով ճոխացած, նուիրուած Հայ Արուեստին, սկիզբէն մինչեւ 17րդ դար, ընդգրկելով շուրջ 25 դարերու երկար ժամանակամիջոց մը:

Յետ պատերազմեան վերջին մի քանի տասնամեակներուն լոյս տեսած, հայերէն եւ օտար լեզուներով, բազմաթիւ հրատարակութիւններ տեղի ունեցան, մասնաւորապէս Էջմիածնի, Ս. Ղազարի եւ Միլանոյի մէջ, որոնք ընդհանրապէս եղան գեղատիպ աշխատութիւններ, նուիրուած Հայ Արուեստի մէկ մասնակի արտայայտութեան (մանրանկարչութիւն կամ ճարտարապետութիւն): Սիրարփի Տէր Ներսէսեանի այս հատորը առաջին անգամ ըլլալով կու գայ տալու մեզի ժամանակագրական կերպով, Հայ Արուեստին համայնապատկերը, բաժնուած հիմնական վեց գլուխներու՝ Հին Հայաստան, Քրիստոնեայ Հայաստան, Բագրատունեան եւ Արծրունի Թագաւորութիւններ, Կիլիկեան Թագաւորութիւն, Նախարարական մեծ տուները, յետագայ շրջան, որոնց կը յաջորդեն եզրակացութիւն մը եւ ծանօթութիւններ: Գիրքին վերջին մասին մէջ, հինգ էջերու մէջ, տրուած է հարուստ մատենագրութիւն եւ գործածուած բոլոր յատուկ անուններու ամբողջական ցանկ մը:

Մինչեւ Քրիստոնէութեան պաշտօնական մուտքը, հայ արուեստի ձեւաւորման ժամանակաշրջանն է. ցարդ յայտնաբերուած արուեստի իրերը, յստակ գաղափար մը չեն տար ձեւերու յեղաշրջումին. իրանական, աքեմենեան պարթեւական ազդեցութիւններու առընթեր, հելլենական զօրաւոր հոսանք մը կը շարունակէ մնալ, նոյնիսկ Սելեւկեաններու պատմութեան բեմէն աներեւութացումէն վերջ: Հռոմ՝ արուեստի մարզին մէջ ազդեցութիւն մը թողած չի թուիր, ինչպէս կը վկայէ Ք.Վ. երրորդ դարուն Գառնիի խճանկարին յունարէն արձանագրութիւնը: Նորագոյն հրատարակութիւններ, թէեւ անբաւարար կերպով, ցոյց կուտան ուրարտական եւ հայկական արուեստներուն փոխ-յարաբերութիւնները, մանաւորապէս համոզիչ՝ շինարարական գիտարուեստի (թեքնիք) մարզերուն մէջ,

×

Քրիստոնէութեան պաշտօնական մուտքը, հեղինակին համաձայն, Հայոց պատմութեան կարեւորագոյն դէպքը պէտք է նկատել:

Շնորհիւ նոր կրօնքին, Հայ ժողովուրդը կ'ունենայ իր այբուբենը եւ կեդրոնաձիգ մշակոյթ մը, որ կը կանգնի որպէս զօրաւոր պատուար, ընդդէմ բոլոր ասպատակութեանց եւ ձուլումի ջանքերուն:

Հազուագիւտ է գտնել, կ'ըսէ դարձ-

●▶

եալ հեղինակը, մարդկութեան պատմութեան մէջ ազգ մը, որ Հայերուն չափ հալածուած, ապատակուած եւ տիրապետուած ըլլայ այնքան վայրագ թշնամիներէ եւ պահած արուեստի այսքան հարուստ ժառանգութիւն մը: Որպէս օրինակ կը մէջբերէ Ստեփանոս Օրբելեան պատմիչին նկարագրութիւնը, Բաղաբերդի գրաւումին, Սելճուք Թուրքերու կողմէն ուր Տաթեւի եւ Սիւնեաց այլ վանքերու պահ դրուած տասը հազար ձեռագիրները կը փճացուին մէկ օրուան մէջ, արուեստի ուրիշ բազմաթիւ գործերու հետ:

Հայ արուեստը իր լաւագոյն արտայայտութիւնը կը գտնէ ճարտարապետութեան եւ մանրանկարչութեան մէջ:

Հայաստանը, որպէս ժառանգորդը Բիւզանդիոնի, Սուրիոյ, Կապադովկիոյ եւ արեւելեան աւանդութիւններու ճարտարապետական ձեւերուն, կը փնտռէ իր ինքնուրոյն ուղին, ստեղծելով յաճախ ինքնատիպ ոճ մը իր ստեղծագործութեանց, ծնունդ՝ իր քառաշէն կառոյցներուն հաւասարակշռութեան սկզբունքին, կամարներու զանազան խաղերով գմբէթը վեր բռնելու համար:

Հայ ճարտարապետը բազմազան լուծումներ կը հնարէ, մասնաւորապէս վեցերորդ եւ եօթներորդ դարերուն, զորս կարելի է նկատել հայ ճարտարապետութեան ամենաբեղուն շրջաններէն մին, ձեւերու այլազանութեան եւ ինքնատիպութեան մարզերուն մէջ:

Այս շրջանի յուշարձանները, թէեւ ծաւալով փոքր, բայց չափերու համեմատական ներդաշնակութեամբ, գիծերու պարզութեամբ ստացած են սլացք եւ վեհութիւն ունեցող իսկական յուշարձաններ:

Աւելի ուշ, 10էն 14րդ դարերու ընթացքին, հայ ճարտարապետը, պահելով հանդերձ ուղղահայեաց գիծերու պարզութիւնը, աւելի միջոց կը տրամադրէ ներքին տարածութեան:

Այս նոր պայմաններուն յարմարելու համար, հայ վարպետը կըստիպուի գիտարուեստական (թեքնիք) նորագոյն հնարքներ ստեղծել, կարենալ վեր բռնելու համար քարաշէն ծանր տանիքներուն բեռը, ծնունդ տալով խաչաձեւ կամարներու դրութեան մը, որ յետագային այնքան յաջող կերպով պիտի որդեգրէր Արեւմուտքը իր գոթական տաճարները դէպի երկինք սլացնելու համար:

Եթէ, կը գրէ, Ս. Տէր Ներսէսեան, Լենկ — Թիմուրի հրոսակները ոտնակոխ չընէին Հայաստանը, իր ծաղկումի ամենափայլուն այս շրջանին, հայ ճարտարապետը անտարակոյս շատ առաջ պիտի երթար ստեղծագործական իր սլացքին մէջ:

Ժ — ԺԴ. դարերուն է դարձեալ որ քանդակագործութիւնը մեծապէս կը ծաղկի: Թէեւ այս քանդակները, կ'ըսէ հեղինակը, ծառայած են ճարտարապետական յուշարձանին, սակայն գիտական լուրջ աշխատանքով մը կարելի է ցոյց տալ թէ քանդակագործութիւնը երկրորդական արուեստ մը չէ Հայոց մօտ: Բացի Աղթամար կղզիին Ս. Խաչ եկեղեցիին բացառիկ գըլուխ-գործոցէն, որ իր տեսակին մէջ առաջինն է բովանդակ քրիստոնեայ արուեստին մէջ, կան ուրիշ բազմաթիւ կառոյցներ, Հայ հողին վրայ, ուր կրօնական եւ աշխարհիկ նիւթերու կողքին, զարդաքանդակներու այնպիսի այլազանութիւն եւ տարբերակներ կը գտնուին, եւ նորայայտ փնտռտուքներ, ինչպէս են Ամաղուի աւերակներուն մէջ յայտնաբերուած մարդակերպ սիւներու բեկորները:

Հայ քանդակագործին գերազանց վարպետութիւնը գնահատելու համար, կ'ըսէ դարձեալ հեղինակը, բաւ է դիտել զուտ Հայ — Արուեստը ներկայացնող հինգերորդէն եօթներորդ դարերու գամբանաքարերը եւ անհամար խաչքարերը, որոնք մարգարտածաղիկներու նման բուսած են հայ հողին բովանդակ տարածքին վրայ:

×

Մանրանկարչութիւնը Հայ Արուեստին երկրորդ կարեւորագոյն մարզն է: Ձեռագիրներու յիշատակարանները մէկական վկաներն են Հայոց պաշտամունքին՝ հանդէպ գիրքին:

Ձեռագիր մը պատուիրել, եկեղեցիի մը հիմնարկութեան արժէքն ունի. ան միջնորդ մըն է Աստուծոյ առջեւ, եւ պէտք է արժանի ըլլայ անոր՝ որուն նուիրուած է: Ահա թէ ինչու, կ'ըսէ Ս. Տէր Ներսէսեան, նոյնիսկ համեստ պատուիրող մը, մանրանկարներով ճոխացնել կուտար իր ձեռագիրը:

Հայ նկարիչը, ազդուելով հանդերձ օտարներէն, շնորհիւ իր շփումին այլազան ազգերու հետ, զօրաւոր անձնականութիւն մը տուած է իր գործին: Անոնց թողած ճշգրիտ տեղեկութիւնները, նկատմամբ ժամանակին եւ տեղին, թոյլ կուտան որ հայ մանրանկարչութեան դըպրոցները ճշդուին զանազան ձգտումներու եւ գաւառներու մէջ: Դիմելով հանդերձ հին նմուշներու, հայ մանրանկարիչը, կը վերանորոգէ աւանդական նկարչութիւնը՝ ներշնչուելով առօրեայ կեանքէն:

Հայկական Կիլիկիոյ մէջ, նկարին ճըշգրութիւնն ու վսեմութիւնը, կերպարներու շարժումը, նկարագրական շարքերուն հարստութիւնը եւ լուսանցազարդերու ճոխ այլազանութիւնը, կը հասնին վարպետութեան բարձրագոյն աստիճաններուն:

Կիլիկեան մանրանկարչութիւնը խորապէս ազդած է իր դրացիներուն վրայ. անոր ազդեցութիւնը կրած են մանաւանդ Ասորիները եւ Լատին — Արեւելքը:

ԺԳ. դարու Հայ նկարչութիւնը, կ'ըսէ հեղինակուհը Ս. Տէր Ներսէսեան, կարելի է ամբողջ Միջին Դարուն լաւագոյն արտայայտութիւնը նկատել: Հուսկ փակելով իր սքանչելի հատորը, Հայ Արուեստին նուիրուած, կ'ըսէ. «Հայ արուեստագէտները, բոլոր մարզերու մէջ շարունակելով իրենց գործունէութիւնը դարերու ընթացքին, ստեղծեցին այնպիսի գործեր, որոնք իրենց այլազանութեամբ, ինքնուրոյն արժէքով եւ յաճախ ինքնատիպութեամբ, կը գրաւեն կարեւոր տեղ մը Քրիստոնեայ Արեւելքի պատմութեան մէջ»:

Հ. Յ. ՊՋՏԻԿԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՀՈՂԷՆ ԵՐԿԻՆՔ

Գրեց՝ **Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ**

Դեռ մինչեւ մօտաւոր տարիները առաւելաբար արձակ գրականութեան ակօսները հերկող Մկրտիչ Հաճեան, քերթուածներու յաջորդական երկու հաւաքածոներով, առաջինը Բոցեր 1973ին, երկրորդը Հողէն երկինք 1977ին, ընդգծելի անուն մը դարձաւ այս սեռին մէջ եւս: Նորավիպագիր, պատմուածքներու, քրոնիկներու, հրապարակագրական բնոյթի յօդուածագիրը, գրական քննադատը, որուն ստեղծագործական կալուածը ընդգրկեց նկարչութիւնն ու թատերական — թարգմանական աշխատանքը, այսպէս, ահա, մուտք գործեց եւ անուն ապահովեց մերօրեայ չափածոյ արուեստին մէջ:

Մ. Հաճեանի մօտ ակներեւ ներկայութիւններ են կառոյցի իւրայատուկ յղացքը՝ համաքայլ արդի ըմբռնումներուն, եթէ ոչ իր արտակարգ նորութիւններով, առնուազն իր անձնադրոշմ կնիքով, հետաքրքրութեանց լայն ծիրը, պրպտումի ընդարձակ հորիզոնը, մեծ ու փոքր երեւոյթները նոր կաղապարով ձեւելու ճիգը, այլ մանաւորաբար լեզուի եւ ոճի առանձնայատուկ նկարագիրը:

Բոցերով արձակուած եւ Հողէն երկինքով արմատացած, խորացած, ըսենք գերագոյն կեդրոնացումի հասած մտասեւեռումը, բանաստեղծին մտածումին եւ հոգեխառնումին առանցքը զգացապաշտ, վիպապաշտ քնարերգութենէն մերկացած Ես-ն է: Հո՛ս, գլխագիր մարդ է, անշուշտ քերթող մը, որ միտքին ու դատումին գերիշխանութեամբ ինքնաճանաչման կը միտի: Կ'ուզէ հաստատել իր ինքնութիւնը ո՛չ թէ պարզ հոգեվերլուծութեամբ մը, կամ՝ զգայնիկ տրամադրութիւններով, վիշտերու, սէրերու, յուսաբեկումներու եւ խանդավառութիւններու ծեքծեքուն լարերով, ասոնց յարակից վիճակներու տողանցքով, այլ գլխաւորաբար չոր իրականութեամբ հաստատուած Մարդ — Կեանք, (երկու բնորոշումներուն ալպէտք է տալ իրենց լայնածիր իմաստները), հակադրութեամբ:

Դէմ առ դէմ կը գտնուինք Ես-ի մը, որ դժգոհ իրեն ընծայուածէն, ըսենք՝ իրեն բաժին հանուածէն, կը գանգատի, կը դժգոհի, կը պոռթկայ նոյնիսկ ու կը ժխտէ անցեալ, պատմութիւն, շրջապատ, կարգուսարք. կաղապարեալ բոլոր մտածումներն ալ բռնակալ շղթաներ կը հըռչակէ պայքարունակ կիրքով մը, յեղաշրջական ձգտումով մը:

Նոր ժամանակները իրենց արտակեդրոն տրամադրութիւններով, մարդը կը դարձնեն պահանջատէր: Ցայսօր արգիլուած կամ շատ յաճախ խլուած հեշտանքները, կեանքին իրաւունքները կը վերածուին ո՛չ թէ ակնկալութիւններու, երազներու, տենչերու, այլ՝ պահանջներու: Կ'ուզեմ եւ, հետեւաբար, պէտք է ունենամ:

Այսպէս է, որ Մ. Հաճեանի մօտ դուք չէք նշմարեր անկարեկիր թախիծը, մուրացիկ կեցուածքը կեանքին հանդէպ: Հոս, փորձառութեան կշիռով ծանրաբեռ դատումն է, մշակոյթի քառուղիներուն վրայ յղկուած միտքն է, հասուն, գիտական դարու ինքնագիտակից մարդը, որ լինելութեան եւ անգոյութեան եզրերուն կանգնած կը ճգնի իր անհատականութիւնը չեշտել, հողէն երկինք իր յաւերժութիւնը սահմանել.

Տուէ՛ք հորիզոններս
Որոնց սահմանը բիբերս գծած են
Տուէ՛ք յաւերժութիւնս
Զոր ձեռագիր տողերովս կ'ուզեմ
հիւսել...

Այս շեշտումին մէջ յաճախ նկատելի է բանաստեղծին պատգամելու, վճիռներ արձակելու տենդը: Ցաճախանքը ասոր ապահովաբար կուտայ բացատրութիւնը, թէ ինչո՛ւ բանաստեղծական տողեր, էջեր կը դառնան մեկնութիւն, յարախօսութիւն, նոյնիսկ պատգամախօսութիւն, որով կը տուժէ բանաստեղծութիւնը:

Լեզուն եւ ոճը ինքնադրոշմ նկարագիր մը կը պարզեն: Տպաւորիչ անկասկած: Մ. Հաճեան, որ Կեդրոնականի եւ Եսայեանի յարկերէն ներս տարիներ Հայ լեզուի ու գրականութեան ուսուցիչ է եղած ու տասնամեակներ գրիչը նախասիրութիւններու կարգին է դասած, գիտէ լայնօրէն օգտուիլ լեզուին ընձեռած անբաւ հարստութիւններէն, հրամցնելով բառացանկ մը, ուր առատ են իր իսկ ստեղծած բարդ եւ ածանցեալ բառերը (օդապար բառեր, վիրաբեր տուայտանք, բախել աշխարհի մը խուլ դռները կոշկոռստուն, բրտահագագ խնդուք, իբրեւ քանի մը օրինակ ի շարս շատերու):

Բառերը, տողերը, խօսքը Հաճեանի մօտ ներզօր ազդակներ են, կը կազմեն տարրկայապաշտ պատկերներ՝ իմացական կնիքով, առանց զարդարանքի: Լեզուին կողքին ոճն եւս գերարդիական է, մերժելով չափի, յանգի որեւէ կաշկանդում, շղթայում, այնքան որ երբեմն կը վերածուի արձակունակ արտայայտութեան:

(*) Զոյգ հատորներն ալ արժանացած են Ալեք Մանուկեան գրական մրցանակին:

ԲԱՆՔ ՅԵՐԿՈՒ ԴԷՄՍ ՄՏԱՑ

ԲԱՆՔ ՅԵՐԿՈՒ ԴԷՄՍ ՄՏԱՑ
ՏԵՍՈՒԹԻՒՆՔ՝ Ի ՀՈԳԻ
ԵՒ Ի ՄԱՐՄԻՆ, ԶՈՐ ԱՌԱԿՕՔ ԽՕՍԻ
ԱՅՍՊԷՍ

Զարթիք ի յերազուտ,
բացէք զաչերտ, ով կայք ի քուն,
Տեսէք մէջ գիշերիս
շատք՝ որ պահ մի չեն լել ի քուն:
Անդադար ի շուրջ գալով
կան հրամանաւ մի Աստուծուն,
Որ քանիւ զերկինք ի վեր
կամար կապել՝ երետ քամուն:

Զարթայ ես ի քընոյս,
ելայ կացի պահ մի արթուն.
Երբ էանց գիշերն յերկար՝
նըշան եղեւ առաւօտուն.
Տեսի լուսին պայծառ,
բազում աստեղք ի յիր ապառուն,
Զերկինքն են զարդարել
՚ւ են արարածըք իմաստնոյն:

Մի աստղ ելաւ պայծառ
առջեւ Արուսեկին լուսոյն,
Ունէր լոյս գեղեցիկ,
քան զաստեղացն՝ այլ գերազոյն.
Ետես ըզնա լուսին
եւ հրաման տայ աստեղնոյն.
Հաւսար ի մայր մըտան
նուազեցան յիրենց լուսոյն:

Զերեսս երկնից եբաց՝
երբ որ ծագեց լոյսն արեւուն,
Տըղայ երեւցաւ,
քաղցըր կոչի իրենն անուն:
Հոգի հաւսար երետ շատոց,
պայծառ լոյս աչերուն,
Ով սիրով մընաց լուսոյն,
Արուսեկին առաւօտուն:

Քաղցր է ծընունդ լուսոյն,
երանի տամ ես այն մարդոյն,
Որ բաժին ինքն ունենայ՝
ի յայն լուսոյն առաւօտուն:
Թէ դուռըն կայ երկնից՝
պարգեւատու մի Աստուծուն,
Ի ծագել արեգական
ի մեզ բացվի դուռըն բարոյն:

Թէ Տէրն ի յարարածըս
հայի քաղցր ի յիր սիրուն,
Յայն պահուն է, որ լինի
նըշան լուսոյն առաւօտուն.
Թէ լըսէ աղաչանաց
եւ աղօթից շատ կարդալուն,
Ով խընդրէ քեզ գտանել,
զպարգեւքն՝ առնու առաւօտուն:

Բէ անուշ հոտ կայ բուրել
՚ւ ի կեանք փոխէ զդուռըն մահուն,
Են շատոց հոգի հարբած՝
յանուշ հոտոյն յառաւօտուն.
Թէ անմահական սէր կայ,
որ հոգի տայ հոգեստնուն,
Իմ բաժին սէրն ու հոգին
խառնել ի սէրն առաւօտուն:

Թէ ինձ կեանք կամ խընդութիւն
բաժին կայ ի դուռն ի սիրուն,
Մէկ պահու սէրն ի սըրտէ՝
Բող լինի ինձ յառաւօտուն.
Թէ հոգի տալ կու պիտի,
կամ Բէ հոգի հանել մարդուն,
Նա յօժար եմ ես հոգով՝
զհոգիս փոխան տալ իմ սիրուն:

Ով կամի սիրով լինել
ինքն յարութեան որդի լուսոյն,
Թող խընդրէ ի յայն սիրոյն,
որ ինք յարեաւ առաւօտուն.
Ի սիրուն սէր յաւելու,
սիրով զընալ տունն ի սիրուն.
՚Ի ով սիրոյն ինք հետեւի՝
հասնի սիրովն առաւօտուն:

Տէր, գըթա՛ յիս ի ծառայս,
եւ տուր բաժին ինձ յայն հոգոյն
Որ շատոք ին ցանգացել,
բայց քիչք հասան առաւօտուն.
Ես յետին եւ անպիտան,
որ Կոստանդին կոչի անուն,
Խընդրեմ ի քէն, տուր ինձ
սէր՝ ի սիրուն առաւօտուն:

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԵՐԶՆԿԱՑԻ

ՖԻԼՄ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹ

Նախ ամփոփենք սկզբունքի ելակէտները: Ժողովրդային մշակոյթը թէ՛ կ'արտայայտէ, թէ՛ կը ձեւէ ու կը կաղմէ ժողովուրդի մը մտածելակերպը: Ամէն անձ (ըսենք՝ իւրաքանչիւր Ամերիկացի, մնալու համար այս յօդուածաշարքի պարփակին մէջ), գիտակից է թէ իր մշակոյթը տուեալ մըն է իրեն համար, սակայն չի գիտեր, գուցէ նոյնիսկ չուզեր ընդունիլ, թէ որքան սերտ է կապը իր ենթագիտակցութեան կառոյցներուն ու մշակոյթի հիմնաքար – կառոյցներուն միջեւ:

Երբեմն ստեղծագործ տաղանդ մը, Մարքս մը, Շէյքսփիր մը, Փիքասօ մը, որ հանճարի ամբողջատիրութեամբ կը տիրապետէ մտածելու եւ արտայայտելու ձեւի մը (փիլիսոփայութեան, գրականութեան, նկարչութեան), կը յաջողի ստեղծել գործ մը, որ կը բիւրեղացնէ գոյութիւն ունեցող մտածելակերպի կառոյցները եւ զանոնք կ'արտայայտէ, ո՛չ գոյավիճակը (սթաթիւ քուօ) փառաբանելու նպատակով, այլ այդ գոյավիճակի սահմաններէն անդրանցնելու յոյսով: Միայն Մարքսը չէ որ աշխարհը փոխել կ'ուզէ: Շէյքսփիրի Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթը եւ Անտոնիոս ու Կղէոպատրան սիրոյ մասին ըսուած բոլոր կաղապարատիպ մտածումներու, արցունքոտ ու լործունքոտ զգայականութիւններու համայնապատկերներն են, սակայն այդ մտածումներն ու զեղումները կը մէկտեղեն, աւելի՛ լաւ քայքայելու համար անոնց տիրապետութիւնը գիտակցութեան եւ ենթագիտակցութեան վրայ: Եւ այդ քայքայումին կը յաջորդէ տեսնելու, զգալու, չմտածելու «նոր» ձեւ մը, թէեւ «նորը» չակերտներու մէջ պէտք չէ առնել միշտ, որովհետեւ յաճախ լքուած, մոռցուած, դաւաճանուած հին է խնդրոյ առարկայ մտածելակերպը, «հին» մը որ դժուար ըլլալով յաւիտենապէս լքուելու վտանգի մէջ է:

Ասիկա չի նշանակեր որ իսկապէս նորը գոյութիւն չունի արուեստի մէջ: Երբ Վէնսան Վան Կոկ (խոխ՝ եթէ հոլանտերէն հնչենք) իր կէս–խենթութեան լուսարձակով նայեցաւ հին նկարչութեան ու հարաւային Ֆրանսայի բնութեան՝ միաժամանակ, հո՛ն՝ ուր ուրիշները նոճիներ կը տեսնէին գերեզմաններու արահետներուն երկայնքին ու ցորենի ալեկոծումներ, դաշտերուն մէջ, ան կանաչ բոցեր տեսաւ, եւ այսօր նկարչութեան ծանօթ անձ մը այլեւս թէ՛ բնութեան, թէ՛ արուեստի ծառերը կը տեսնէ Վան Խոխի ստեղծած կառոյցներու լուսամուտէն, ծառին ձեւն ու սիլուէթը կը տեսնէ իբր միշտ տարբաղադրուող, փոխուող, կանաչ բոց խոստացող միաւոր մը: Մենք բնութիւն չենք տեսներ միայն, այլ կը տեսնենք բնութեան մէջ այն ձեւերն ու կառոյցները՝ զորս սորվեցուցած են մեզի (որոնց վարժապետի պէս վարժեցուցած է մեզի) մեր մշակոյթը եւ զայն ստեղծողները:

«Ստեղծողները» ըսի, սակայն՝ ինչպէս ուզեցի շեշտել նախկին յօդուածիս մէջ, ստեղծողները միշտ մեծ անունները չեն, եւ մշակոյթ ըսուածը կարելի չէ հասկընալ իբր պատուանդաններու շարք մը: Թէ ո՞վ եւ ի՞նչպէս ստեղծած է մշակոյթի մը հիմնական կառոյցներն ու մտածելակերպը, հաւանաբար անկարելի է ըսորոշել. կարելի է միայն մատնանշել գործեր, որոնք խտացուած եւ բիւրեղացած ձեւով կը ներկայացնեն զանոնք, որոշ ժամանակաշրջանի մը (ու դասակարգի մը) համար: Այսպէս՝ Իլիականը հին յունական մշակոյթի գանձարան, թանգարան ու փորձաքարն է միաժամանակ, ինչպէս է Եղիշէի «Պատմութիւն Վարդանանց պատերազմի»ն հայ ժողովուրդի պատմագրական մշակոյթին համար, եւ կամ Սայաթ Նովայի գործերը՝ որոնք մեր երաժշտական – քնարերգական հասկացողութեան հիմնաքարերն են ու աւելի յատկանշական արտայայտիչները մեր մշակոյթին, քան ուրիշ որեւէ գործ՝ զոր կրնամ մատնանշել:

Սակայն այդ հեղինակ ունեցող եւ հեղինակով ծանօթ, այսպէս կոչուած «բիւրեղացած» մշակութային արտայայտութիւններէն անդին կայ ուրիշ մշակոյթ մը, ժողովրդական՝ սա իմաստով որ ժողովուրդի մը էներժին ու հասկացողութիւնը անոր վրայ սեւեռած են եւ յաճախ անանուն ու անծանօթ անձեր կ'արտադրեն գործեր զորս ունկնդիր հանրութիւնը դիւրաւ «մարսելի» կը գտնէ, նոյնիսկ երբ լիովին չի հասկնար անոնց բարդութիւնը:

Ֆիլմը, մանաւանդ Ամերիկայի մէջ, այս տեսակի ժողովրդական արուեստ մըն է: Լիովին անանուն չեն զայն արտադրողները, անշուշտ, մանաւանդ վերջին տասնամեակին, Եւրոպայի ազդեցութիւնը զգալիօրէն փոխած է իրավիճակը, ու կան Ամերիկացիներ՝ որոնք անձնական հակակշռի տակ ֆիլմ կ'արտադրեն.— Ռապըրթ Ալթմըն, օրինակ, այնպէս ինչպէս կ'ընեն Պերկման, Կոտար, Թուրնիէ, Վարտա, Ֆելլինի եւայլն, Եւրոպայի մէջ: Կարելի է ըսել նոյնիսկ որ այսօր հեռատեսիլին ֆիլմն է որ բուն ժողովրդական արուեստն է Ամերիկայի մէջ, իսկ մեծ պաստառի ֆիլմը տարանցման (թրանզիթ) շրջանի մը մէջ է, դէպի անձնական արուեստ կը շարժի: Բայց եւ այնպէս չենք սխալիր հաստատելով՝ որ 1918էն 1968 գոնէ ֆիլմը Ամերիկայի ամէնէն ազդեցիկ ժողովրդական արուեստներէն մէկն էր:

Ֆիլմը, անշուշտ, պատկերներով եւ բառերով պատմելու միջոց մըն է, իսկ պատմելը մտածելու եւ արտայայտելու ձեւ մըն է: Ժամանակին ժողովուրդ մը իր մտածելակերպը կ'արտայայտէր դիցաբանական առասպելներով, հէքեաթներով, ժողովրդական էբոսներով եւ երգերով, որոնց հեղինակները անանուն են,— ճիշդ այդ է պատճառը որ մեզ կը մղէ ըսելու՝ թէ «հայ ժողովուրդը» ստեղծեց Սասնայ Ծռերը: Այսօր՝ յառաջացած եւ ճարտարարուեստական բարձր մակարդակի հասած երկիրներուն մէջ իրենց անուններով համայն ընթերցող հասարակութեան ծանօթ են նոր «պատմիչներ»ն ու ֆիլմ ստեղծողները, սակայն հակառակ ատոր կարելի է խօսիլ անոնց ստեղծած պատմութիւններու կամ բէսինէրու ընդհանրութեան մասին՝ միթոլոժի բառով: Այդ բառը կը շեշտէ այս անձերու կողմէ ստեղծուած պատումներու հիմնականօրէն հաւաքական բնոյթը,— հեռատեսիլ, ֆիլմ, օրաթերթ, ծաղրանկար, եւայլն, ասոնք բոլորը կը մասնակցին միթոլոժիի ստեղծումին. այդ միթոլոժիի պատմութիւններու հիմնական կառոյցները հիմնաքարեր են մարդկային մտածելակերպի համար: Մանաւանդ Ամերիկայի մէջ, ուր ֆիլմը տեսակ մը պարոմեթր է ժողովրդային մտայնութիւններու եւ մշակոյթի, այս արհեստ – արուեստը կ'արտայայտէ ու միանգամայն կը կազմաւորէ հասկացողութիւն եւ մտածելակերպ:

1920ական թուականներէն ետք մանաւանդ, Ամերիկեան ֆիլմը ջաղացք մըն է, որ ժողովուրդի թաքուն զգացումները կ'աղայ, զանոնք «մարսելի», այսինքն՝ ընդունելի եւ ոչ – վտանգաւոր ձեւերով կը ներկայացնէ նոյնինքն ժողովուրդին ու այդ ձեւով կը պուրժուականացնէ ցաւեր ու կատաղութիւններ՝ որոնք անարտայայտելի կը դառնային երբ զանոնք զգացողը ճնշուած անձն է: Ոչ միայն աշխատաւորը, սեւը, կարմրամորթը կամ կինը, որ «ազատագրուիլ» կ'ուզէ, այլ նաեւ ամէն ճերմակ, միջին դասակարգի այրն ալ կը զգայ ու կը մտածէ բաներ, զորս իբր քաղաքական գաղափար կամ հանրային արտայայտութիւն ներկայացնելը կարելի չէ: Արտօնուած են սակայն նո՛յն այդ զգացումները «երեւակայուած» պատմութիւններու մէջ, օրինակ ֆիլմի մէջ, ուր պատմելու ձեւը ինքնին զգացումի մը հետեւանքն է եւ դրդում նոր զգացումի ու նոր մտածելակերպի:

Տանք օրինակ մը: Վերջին տասնամեակին Քենըտիներու եւ Մարթին Լութըր Քինկի սպանութիւնները արդէն մտան ամերիկեան ֆիլմական միթոլոժիի մէջ, ինչպէս նաեւ մտաւ Փաթթի Հըրսթի առեւանգումը: Փրոֆէսէօր Ռիչըրտ Սլոթքին, որ մասնագէտ է պատումի կառոյցներու, վերլուծեց վերջինը (Հըրսթի առեւանգումը) եւ մանրամասնօրէն կրցաւ փաստել թէ որքա՜ն զօրաւոր է այդ կառոյցներու տիրապետութիւնը: Շեշտելով որ այսօր Ամերիկայի պզտիկն ու երիտասարդը օրը մօտ 5 ժամ հեռատեսիլին առջեւ կ'անցընէ ու հոն «կ'ուսանի» եւ կը կազմուի իր ենթագիտակցութիւնը. Փրոֆ. Սլոթքի կը փաստէ թէ Փաթթի Հըրսթի մասին եղած լրատուութիւնները հեռատեսիլի ու թերթերու մէջ՝ կաղմուած են կաղապարէ մը, որուն նախադիծը գծուած է 1600ական թուականներուն եւ որ արդէն ազդած է տասը սերունդներու ենթագիտակցական մտածելակերպին,— այսպէս:

Երբ ամերիկեան ցամաքամասը ճերմակներու եւ կարմրամորթներու ռազմադաշտ մըն էր դեռ, յաճախ կը պատահէր որ Հնդիկները ճերմակ այրերը սպաննելէ ետք կ'առեւանգէին անոնց կիներն ու աղջիկները: Որովհետեւ այդչափ ալ «վայրենի» չէին անոնք, բռնաբարումներ յաճախակի չէին. շատ աւելի սովորական էր կարմրամորթի ու ճերմակ աղջկան ամուսնութիւն եւ ճերմակ կնոջ «որդեգրում»ը կարմրամորթի ցեղախումբին կողմէ: Պատմութիւնը կը փաստէ որ երբ ճերմակ զինեալ ուժեր կը յաջողէին ճզմել կարմրամորթներու ցեղախումբը ու փրկել ճերմակ կիները. լաւ աչքով չէին նայեր ամուսնացած ճերմակ կիներուն վրայ: Պատճառը, կ'ըսէ Փրոֆ. Սլոթքի եւ այս ալ ցոյց կուտայ հէքեաթներէ, պատմութիւններէ, փաստաթուղթերէ օրինակներ մէջբերելով, սա էր: Ճերմակ, բողոքական, այրերու կողմէ տիրապետուած ամերիկեան ընկերութիւնը իր առնական հպարտութեան խոցումը կը զգար, երբ Հնդիկներ կը յաջողէին առեւանգել ճերմակ կիները, որոնց պաշտպանութիւնը այրերուն պարտականութիւնն էր: Հոգեբանօրէն՝ ճերմակ այրերը ոչ միայն Հնդիկներուն չէին կրնար ներել եւ անխնայ կը ջարդէին զանոնք, այլ նաեւ չէին ներեր «զոհ» ճերմակ կիներուն, որոնց ներկայութիւնն իսկ կը յիշեցնէր իրենց՝ ձախող պաշտպանութեան դործը: Աւելի՛ն, կը շեշտէ Փրոֆ. Սլոթքի, կարմրամորթի հետ ամուսնացող, շրոնաբարուած ճերմակ կինը ճերմակ այր մարդուն սեռային թաքուն վախերը ա՛լ աւելի ցայտուն կը դարձնէր եւ մտածել կուտար որ կէս մերկ պտըտող, ռազմիկ կարմրամորթը սեռային գերազանցութիւն մը ունէր՝ բողոքական, սեռայնօրէն ընկճուած Ամերիկացիին համեմատ: Ուրեմն՝ ճերմակ կիները, Հնդիկներէն ազատագրուելէ ետք, յաճախ կը լքուէին ու մեծ էր զանոնք այպանողներու թիւը: Փրոֆ. Սլոթքի, որուն 600 էջնոց առաջին հատորին շուտով պիտի յաջորդէ երկրորդ մը, անհամար փաստերով կը հաստատէ 1620էն 1700 հիմնուած կառոյցը:

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Ամփոփենք կառոյցին հիմնական կէտերը: Ոչ – ճերմակը վայրի է եւ վայրենի զրաւչութիւնը ունի, զոր պէտք է ընկճէ ճերմակ մարդը (այր մարդը) իր քաղաքակրթութեան (քաղաքի, ո՛չ անտառի, կրթութեան) ուժով: Ճերմակ կինը եւ անոր սեռային զրաւչութիւնը եւ բնոյթը սպառնալիք մը կը ներկայացնեն միշտ, ճերմակ այրին համար, սակայն կարելի է անգիտանալ այդ «վտանգը», որչափ ատեն որ քաղաքակրթութեան մէջ կ'ապրի կինը: Ոչ – ճերմակ վայրին երբեմն կ'առեւանգէ («կը յափշտակէ») ճերմակ կինը, ու կը հրապուրէ («կը յափշտակէ») զայն իր բնական ուժեղ սեռայնութեամբ: («Յափշտակել» բառի երկիմաստութիւնը՝ հայերէնի մէջ, լիօրէն կ'արտայայտէ այն հոգեկան երկուութիւնը, զոր կ'արտայայտէ Փրոֆ. Սլոթքի իր անգլերէն բնագրին մէջ): Այն «յափշտակուած» կինը՝ որ առանց բռնաբարուելու կը յօժարի ամուսնանալ կարմրամորթ ռազմիկին հետ, կ'արտայայտէ ճերմակ այր մարդուն սեռային անբաւարարութիւնը (իմա՛ նաեւ՝ անոր քաղաքակրթութեան ճնշման դրոյթին անբաղձալիութիւնը) եւ ուրեմն ամէնէն վտանգաւոր դաւաճանը կ'որակուի: Փրոֆ. Սլոթքի պատմական փաստաթուղթեր մէջբերելով ցոյց կուտայ թէ ճերմակ զինուորը կը նախընտրէր ազատագրել բռնաբարուած կինը՝ քան կամովին ամուսնացողը: Նոյն տրամաբանութեամբ՝ կը նախընտրէր ազատագրել քանի մը օր միայն փախցուած կինը, քան այն՝ որ ամիսներ կամ տարիներ անցուցած էր կարմրամորթներուն հետ, նոյնիսկ եթէ ոչ բռնաբարուած էր, ոչ ալ ամուսնացած: Այն կինը, որ կարմրամորթը չէր տեսներ իբր վտանգ իր սեռին ու քաղաքակրթութեան, արդէն «դաւաճանած» էր ու կասկածելի:

Այս հիմնական կառոյցները, զորս կը գտնենք պատմական փաստաթուղթերու, ինչպէս նաեւ բոլորովին շինծու պատմութիւններու մէջ (արդէն ամէն պատմութիւն քիչ կամ շատ «շինծու» է, ինչպէս գիտէ թրքական թերթ կարդացող ռեւէ հայ) եւ հէքեաթներու մէջ, կը շեշտէ Փրոֆ. Սլոթքի, կ'արտայայտեն Ամերիկացիին ամօթը, յանցանքի զգացումը (կարմրամորթներու հողի գրաւումին ու անոնց ցեղասպանութեան համար), սեռային մտավախութիւնները, եւայլն: Կարմրամորթներու անհետացումէն ետք, ուրիշ ոչ – ճերմակներ, այսինքն՝ Մեքսիքացիներ ու մասնաւորաբար սեւեր կը դառնան թիրախը նման պատմութիւններու: Այնպէս ինչպէս ամերիկեան Ուէսթըրնը (այսպէս կոչուած՝ քաուպոյական ֆիլմը) կարմրամորթներու հանդէպ զգացումը իբր թէ երեւակայուած պատմութեան վերածեց ու ցեղասպանութիւնը ընդունելի դարձուց քաղքենի Ամերիկացիին, հեռատեսիլի ֆիլմերը, լրատուութեան տարազին տակ, Փաթթի Հըրսթի առեւանգումի պատմութիւնը «ուիսթըրն»ի վերածեցին, կաղապարատիպ լրատուութեան մը, որ շատ փոքր կապ միայն ունի առեւանգումի իրական պատմութեան հետ:

Փրոֆ. Սլոթքի ամիսներ անցուցած է, հեռատեսիլի պատկերասփռումները ուսումնասիրելով ու միաժամանակ հետեւած է թերթերու մէջ տպուող համընթաց լրատուութիւններուն՝ որոնց «նիւզ սթորի» կ'ըսեն Ամերիկացիք,— տառացիօրէն՝ «լուրի պատմութիւն». բառեր՝ որոնք կը յիշեցնեն մեզի թէ լուր ըսուածը քիչ թէ շատ իրական դէպքերու վրայ հիմնուած պատումի կառոյց մըն է: Լուրերը կրնան «իրական» ըլլալ, սակայն կառոյցը ձեւուած ու կաղապարուած է, երբ արտայայտութիւնը դարաւոր մտածելակերպի մը: Զարմանք տպաւորիչ են այն 50 – 60 էջերը, որոնց մէջ Փրոֆ. Սլոթքի վերլուծական նշդրակին տակ կը պարզէ թէ ինչպէս ներկայացուեցաւ Փաթթի Հըրսթի խնդիրը՝ ամերիկացի ունկնդիր ժողովուրդին: Ամփոփենք ամէնէն կարեւոր կէտերը միայն:

Փաթթի Հըրսթ շառաւիղն է Հըրսթեան գերդաստանին: Իր մեծ հայրը, Ուիլեմ Ռանտոլֆ Հըրսթ՝ տէրն էր 100է աւելի թերթերու, մամլոյ մենատէր մըն էր որուն ազդեցութիւնը եւ որուն մասին յօրինուած պատմութիւնները այնքա՛ն մեծ էին, որ Օրսըն Ուէլզ իր «Սիթիզըն Քէյն» ֆիլմը ստեղծեց, հազիւ թէ քօղարկուած ձեւով պատմելու համար անոր կեանքն ու գործը: Ուրեմն՝ առեւանգել Փաթթի Հըրսթը, կը նմանի 1930ական թուական-

ներուն Զարլզ Լինտպըրկի պակին առեւանգումին, — հարուածը ուղղուած է ամերիկեան քաղաքակրթութեան սրտին, անոր հոմանիշ բարձր - դրամատիրական դասակարգէ ընտանիքի մը եւ մանաւանդ՝ այդ ընտանիքի այրերուն: Փրոֆ. Սլոթքի ցոյց կուտայ թէ ինչպէս առեւանգումին յաջորդող առաջին օրերուն ամերիկեան մամուլը կը սեւեռի Փաթթիի հօր ու նշանածին՝ Սթիվընի վրայ, մանաւանդ նշանածի անկարողութեան վրայ, որ թէեւ ոչ - սեռային այլ պաշտպանողական անկարողութիւն մըն էր (անզէն նշանածը չէր կրնար արգիլել զինուած առեւանգողները), կը տեսնուէր, ենթագիտակցօրէն, իբր ճերմակ այրին քաղաքական ու գուցէ նոյնիսկ սեռային անկարողութեան «փաստ» մը:

Միաժամանակ, թերթերը ու հեռատեսիլի պատկերասփռումները կ'ողողուէին Փաթթի Հըրսթի մասին «լուրերով» ու լուսանկարներով, որոնք ճերմակ աղջկան անմեղութիւնն ու անպաշտպանութիւնը կը շեշտէին, — կաթողիկէ աղջկան հաղորդութիւն առած օրուան նկարներ, կոյսի ճերմակով հագուած. պզտիկութեան ու աղջկնութեան նկարներ, հօրը հետ քաշուած լուսանկարներ՝ որոնք փոքր ու վտիտ աղջիկը կը հակադրեն, ծանրամարմին՝ սակայն առոյգ հօր հետ: Երբ սկսաւ երկննալ առեւանգումը, փոխուեցան լուրերը: Նախ՝ սկսաւ շեշտուիլ երկու իրականութիւն: Առեւանգողները մասամբ «Սիմպայոնիզ լիպըրէյշըն արմի» սեւերն էին (այսինքն՝ ոչ - ճերմակ, ճերմակի քաղաքակրթութեան թշնամի ու սեռայնօրէն սպառնալի) եւ կամ՝ սեռային ապականութեան ենթակայ ճերմակներ, մանաւանդ կիներ, որոնք երկու սեռերու հետ ալ սեռային յարաբերութիւն ունեցած էին: Անոնց վտանգը քաղաքական վտանգ մը չէր, անոնց մատնանշած քաղաքական դատին մասին չէր արժեր մտածել, — սեռային ապականումն էր «բուն» վտանգը:

Այս մէջոցին, հիմնականօրէն կը փոխուի հեռատեսիլի խօսնակներու «եղանակը» եւ խօսելու ձեւը, ու նոյնը կը զգացուի գրաւոր լրատուութիւններու մէջ: Միլիոնատէր Պրն. Հըրսթը եւ Էֆ-Պի-Այը, որոնք չեն կրնար գտնել ու փրկել Փաթթին, ճերմակի անկարողութիւնը ցոյց կուտան եւ ուրեմն նուրբ ծաղրի մը թիրախը կը սկսին դառնալ. պետական կազմակերպութիւններու անճարակութիւնը կը շեշտուի եւ լրատուները կը սկսին հարցնել, — ո՞վ պիտի փրկէ մեզ (ոչ Փաթթին, այլ մե՛զ՝ այս սպառնալիքէն): Միաժամանակ, Փաթթի Հըրսթը կը դառնայ ալ կասկածելի կին, որովհետեւ կ'արձանագրէ իր «Նոր խօսքերը» ձայներիզի մը վրայ՝ ուր կ'արտայայտէ ոչ միայն քաղաքական, այլեւ անձնական (իմա՛ սեռային) նախընտրութիւն, «Սիմպայոնիզ» առեւանգիչներուն հանդէպ: Ցանկարծ լրատու հաստատութիւնները հրապարակը կ'ողողեն «նոր լուրերով», որոնց շատեր ծանօթ էին՝ սկիզբէն:

Փաթթի վտարուած էր կաթողիկէ դըպրոցէ մը, թմրեցուցիչ գործածելու յանցանքով: Փաթթի կոյս մը չէր, այլ բաւական սեռային փորձառութիւն ունեցած էր անցեալին ու երկար ատենէ ի վեր կը կենակցէր իր «կասկածելի» նշանածին հետ, որ փիլիսոփայութիւն կ'ուսանէր (անվստահելի բան, տկարութեան նշան քիչ մը ամէն տեղ, բայց մանաւանդ Ամերիկայի մէջ: Ո՞ր կարող ճերմակ այր մարդը փիլիսոփայութիւն կ'ուսանի...): Ուրեմն՝ գրոհ մը, կնոջ անցեալին վրայ, որուն նպատակն է փաստել ճերմակի ենթագիտակցութեան որ վախի պէտք չկայ, ոչ - ճերմակին սեռային ու քաղաքական պայքարները չեն համոզած ճերմակ միլիոնատէրին աղջիկը, որ «դաւանափոխ» ըլլայ, — անիկա ի հիմէ փտած անձ մըն էր, զեխ հարուստ մը եւ ոչ այն ներկայացուցիչը կուսական աղջկնութեան, զոր ստեղծած էր նոյնինքն ամերիկեան լրատուական հաստատութիւններու համալիրը:

Այս մէջոցին, երբ Փաթթին կ'այպանուի թերթերու մէջ ու իր հայրը իբր անկարող հսկայ կը ներկայացուի հանրութեան, Փաթթիի մայրն է հերոսուհին, կին մը՝ որ յանդգնօրէն կը դիմագրաւէ ամէն դժուարութիւն, իր պալատական տան մէջ պահուըտած, շրջապատուած լրատու հաստատութիւններու ներկայացուցիչներուն կողմէ, որոնք կը հակադրեն ճերմակի առաքինութիւնները ներկայացնող մայրը՝ ապականած աղջկան հետ: Իսկ յանցաւո՞րը, — թմրեցուցիչներն ու սեռային անխիղճութիւնը: Առեւանգումը հիմա առիթ մըն է յարձակելու՝ ամէն ձեւով անբաղձալի ճերմակներու վրայ, կիներու «ազատագրումի» ներկայացուցիչներուն վրայ, ինչպէս նաեւ, անշուշտ, սեւերուն վրայ:

Երբ վերջապէս «փրկուեցաւ»— ձերբակալուեցաւ Փաթթի Հըրսթ, զինք քարկոծելու պատրաստ էին շատեր: Չէ՞ որ նոյնիսկ «Սիմպայոնիզ» հրոսակի սեւերու սպանութենէն ետք ան շարունակած էր ապրիլ ստորերկրեայ, փախստականի կեանք, ապացուցանելով իր հիմնական ապականումը, սեռային ու թմրեցուցչական «գետնի» վրայ: Այս բոլորին մէջ, ո՛չ մէկ խօսք, «Սիմպայոնիզ» հրոսակի հիմնականօրէն քաղաքական բնոյթին մասին ու խուսափում՝ սա հարցումէն, — արդեօք սեռայինն ու քաղաքականը կապ մը ունէի՞ն, արդեօք Փաթթի Հըրսթի դաւանափոխումը վտանգաւոր չէ՞ սա պատճառով, որ կը մատնանշէ այդ երկուքին հիմնական միացումը:

1600ի կարմրամորթներու առեւանգումները սեռային վտանգ նկատող Ամերիկացին, որ երբեք չուզեց ընդունիլ իր կատարած ցեղասպանութիւնը ու անոր միանգամօրէն քաղաքական ու սեռային բնոյթը, կրցաւ գործածել պատմի հին կառոյցներ, քաուպոյական ֆիլմերու մէջ յաւերժացած մտածելակերպեր, որպէսզի նորէ՛ն մերժէ տեսնել սեռային - ցեղային - քաղաքական հանգոյցը, «Սիմպայոնիզ բանակ»ի Փաթթի Հըրսթի առեւանգման խնդրին մէջ:

Արդեօք ե՞րբ հայ մամուլը պիտի համարձակի վերլուծել Թուրքեհայ «կապը», 900 տարի տեւող պայքարը, ուր Թուրք-իսլամ քաղաքականութիւնը, ցեղապաշտութիւնը եւ սեռային դրոյթը կը պարտադրէին միաժամանակ եւ անբաժանելիօրէն, Հայուն վրայ: Որքան ատեն որ կ'օրօրուինք մեր հին ու արցունքոտ պատմութիւններով եւ կը մերժենք վերլուծել Թուրք - Հայ պայքարին սեռային բնոյթն ալ, տնտեսական արմատներն ալ, ու միաժամանակ քաղաքական իրականութիւնը, այնքան ատեն կոյր պիտի մընանք: Գրականական վերլուծում՝ պատումի կառոյցներուն, կենսական քաղաքական վերլուծում մըն է նաեւ:

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Վ. ԹԷՔԷԵԱՆԻ «ՃԵՂՔՈՒԱԾ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ»Ը

Վերջերս լոյս տեսաւ Վեհանոյշ Թեքեանի Ճեղքուած Մանրանկար վերնագիրով պատմուածքներու հատորը, Սեւան տպարանէն, Պէյրութ, Ալեք Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամի ծախքով: Գեղատիպ հատոր մը, կողքին վրայ Ասատուրի գծանկարով մը: Վ. Թեքեան որ արդէն հեղինակն է բանաստեղծութեան երկու հատորներու, Կապոյտ Ապրիլ (1969, Սեւան), եւ Ոստրէ (1974, Համազգային), հաւանաբար այսօրուան Սփիւռքի (ինչ որ կը մնայ անկէ) ամէնէն ծանօթ, սիրուած, եւ ամէնէն բեղուն գրիչներէն է, իր բանաստեղծական արտադրութեամբ: Հրապարակ կու գայ այսօր իր արձակով, որմէ «Ցառաջ» արդէն խիկ ճաշակ մը տուած էր:

Գիրքը, երկու մասի բաժնուած, կը պարունակէ 10ի շուրջ պատմուածքներ, որոնք, ինչպէս կ'ըսէ հեղինակը համդամանաւոր եւ նշանակալից ներածականի մը մէջ, կը փորձեն «տարբեր տեսանկիւններէ բռնել մէկ եւ միակ իրականութիւնը պատերազմին»: Պատերազմը Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմն է, եւ պէտք է խոստովանիլ որ Վ. Թեքեան առաջինն է որ համարձակած ըլլայ պատմելու, պատմել փորձելու անկէ իր տեսածն ու ապրածը: Հեղինակին նայուածքը կը կեդրոնանայ անձերուն վրայ, կը ձգտի վերակենդանացնել պատերազմի ցոլացումը անոնց հոգեվիճակներուն եւ արարմաղրութիւններուն վրայ: Պատմուածքի սեռը ըլլալու է որ կը պարտադրէ այդ զուտ հոգեբանական մօտեցումը, անձերէն, անհատներու ապրումներէն անցնելու այս թեքնիքը, տալու համար պատերազմի իրականութիւնը: Ձեւ մը՝ ընթերցողին ընծայելու ինչ որ ինք զգացած է, կամ կրնար զգացած ըլլար եթէ այդտեղ գտնուէր: Ընծայ՝ որ արժէքաւոր է իբրեւ այդ, ընթերցողին համար ինքնացոլացում մը: Կը սպասենք սակայն հեղինակէն որ ներածականին մէջ դրած իր խիկ տողերը սաղմն ըլլան իր ապագայ ստեղծագործութեան, «Պատերազմը ստեղծումն է մարդկային գերագոյն եւ անհրաժեշտ իրականութեան մը: ... Այս հատորը կը փորձէ խօսիլ Դէպքին մասին, որ իր խորացումը կը գտնէ ներաշխարհի փապուղիին մէջ»: Դէպքը, բռնութեան համաճարակը անհատներէն, իրենց զգացումներէն անդին են, եւ վստահ չէ երբեք որ պատմուածքի սեռին համեմատող հոգեբանական մօտեցում մը կարենայ հասնիլ անոնց իսկական տարողութեան, իրապէս դիմագրաւել անոնց ահաւորութիւնը: Այսուհանդերձ հասարակութիւնը այս գիրքին կրնայ տալ, եւ պէտք է որ տայ արժանավայել ընդունելութիւն մը քաղելով ինքզինք անոր մէջ, այդ պատերազմէն կլանուած դէմքերու շարքին մէջ:

Մ. Ն.

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԳՈՐԾ՝ ԲԱԲԳԷՆ ՓՈՏՈՍԵԱՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
7
MARDI
7 FÉVRIER
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, Rue d'Hauteville, 75010 Paris
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.049 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — N° 14.049

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ ԴԺԳՈՀ Է ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԹՐՔԱՆՊԱՇՏ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԷՆ

Կիպրոսի կառավարութիւնը բողոք բարձրացուցած է ամերիկեան Արտաքին նախարարութեան մօտ, որովհետեւ պաշտօնական ցարդ գաղտնի տեղեկագիր մը մարդկային իրաւանց վերաբերեալ Կիպրոսի մէջ Թուրքիոյ ի նպաստ է եւ չատ թեթեւ կ'անցնի Թուրք զօրքին աւապատակութեանց մասին, յոյն – կիպրացիներու նկատմամբ: Տեղեկագիրը մաս կը կազմէ Արտաքին նախարարութեան պատրաստածներուն 105 երկիրներու վերաբերեալ, համաձայն օրէնքի մը, որ կը պարտադրէ կառավարութեան ամէն տարի տեղեակ պահել Քոնկրէսը (Խորհրդարան) մարդկային իրաւանց կացութեանց մասին այն երկիրներուն մէջ, որոնց Միացեալ Նահանգները զինուորական, տնտեսական եւ այլ օժանդակութիւն կուտան:

Կառավարական շրջանակներու համաձայն արդէն երբ տեղեկագիրը հրապարակուի, քանի մը օրէն, բազմաթիւ երկիրներու բարկութեան եւ բողոքի առիթ պիտի տայ: Այս տեսակէտը կ'ամրապնդուի արդէն Կիպրոսի դեսպանին բողոքով, նախքան տեղեկագրին հրապարակումը: Արտաքին նախարարութեան շրջանակները կ'ընդունին, որ բողոքը եղած է անցեալ շաբաթ, երբ Կիպրոսի կառավարութիւնը տեսած է տեղեկագիրը բայց կ'ըսեն թէ կարծիք չեն յայտներ մինչեւ որ Քոնկրէսը չկարդայ: Ուաշինկթըն Փոսթի ձեռքը անցած մէկ պատճէնէն կը պարզուի որ Արտաքին նախարարութեան եզրակացութիւնն այն է որ «քիչ փաստ» կար որ Թուրքերը մարդկային իրաւունքները բռնաբարած էին անցեալ տարի…:

Կը թուի որ Արտաքին նախարարութիւնը ջանք կը թափէ թրքանպաստ մթնոլորտ մը ստեղծելու համար Քոնկրէսին մէջ, որպէսզի վերցուի զինարգելը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ քաղաքական ապաստանի իրաւունք խնդրեցին 35 Իրաքցիներ, պատճառաբանելով, թէ իրենց երկրին մէջ կրօնական հալածանքի կ'ենթարկուին իշխանութիւններուն կողմէ: Ասոնք ասորի քրիստոնեաներ են: Պաղտատ հակադարձեց բուռն կերպով ամբաստանելով Սէ. Ի. Ա.ն եւ Մալոքը, որ «հակիրաքեան» քարոզչութեան լծուած են: 35 Իրաքցիները մարոքեան օդանաւով ժամանած են Նիւ Եորք:

ԹՂԹԱՏԱՐԻ գործադուլը կը տարածուի: Ամէն բան սկսաւ 12 օր առաջ Քրէթէյլի զտման կեդրոնը, երբ տնօրէնութիւնը պաշտօնանկ ըրած էր առժամեայ աշխատաւոր մը (վաճաթէռ) անկարգապահութեան համար: Բոլորը զօրավիգ կը կենային իրեն եւ կեդրոնը անդամալոյծ կ'ըլլար, գրաւուած ըլլալով աշխատաւորներէն: Երբ Փետր. 3ին, Ուրբաթ առտու ոստիկանութիւնը պարպեց կեդրոնը, ուր 600 հազար նամակ, թերթ եւ ծրար դիզուած էին, սենտիքաները (Սէ. Ժէ. Թէ. եւ Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ.) հակազդեցութիւնը անմիջական եղաւ եւ գործադուլի հրահանգ տրուեցաւ: Երկուշաբթիէն կացութիւնը ուրեմն կը վատթարանար ամբողջ երկրին մէջ: Աւելորդ է շեշտել թէ թղթատարը ամէնէն «հիւանդ» մարզերէն մէկն է, ընկերային գետնի վրայ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Շարժանկարի արհեստաւորները, 3րդ տարին ըլլալով տուին Սեզարները, որ ֆրանսական Օսքարն է ձեւով մը, այսինքն մրցանակ մը: Տարւոյն լաւագոյն դերասանուհին է Սիմոնն Սինեոռէ, լաւագոյն դերասանը՝ Ժան Ռոշըֆոր, լաւագոյն ֆիլմը՝ Ռընէի Փրովիտանճն է, որ 6 Սեզար ստացաւ, քանի ալաւագոյն բեմադիրը կը նկատուէր նաեւ Ալէն Ռընէ, լաւագոյն երաժշտութիւնը, լաւագոյն ձայնը, լաւագոյն համադրումը, լաւագոյն զարդարանքը:

ՁԱԽԻ իւրաքանչիւր պարագլուխ կը շարունակէ քննադատութիւնները, առաւելաբար «զինակիցին» դէմ: Այսպէս Մառշէ կ'ամբաստանէ Ընկերվարական կուսակցութիւնը, որ ծուղակին կ'ուզէ թողուլ ազգայնացումները եւ իր վերջին ճառին մէջ, կ'ըսէ նաեւ թէ բան չի հասկցուիր որովհետեւ Միթերան, Տէֆէռ, Ռոքար տարբեր տարբեր բաներ կ'ըսեն: Միթերան ալ Նանսիի մէջ, պատասխանելով Փոնիաթովսկիի, որ կ'ըսէր թէ համայնավարները 7 նախարարութիւն ուզած են (եւ բանալի – նախարարութիւններ) շեշտեց թէ կառավարութեան կազմին մասին չի խօսուիր Մարտ 19էն առաջ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 27–31)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի հեռատեսիլը 40 վայրկեան տեւողութեամբ յատուկ հաղորդում մը նուիրած է Շարլ Ազնաւուրի: Միլիոնաւոր դիտողներ ունկնդրած են «Օլէմփիա»յի մէջ Ազնաւուրի երգահանդէսի ձայնագրութիւնը: Հեռատեսիլը ներկայացուցած է Ազնաւուր երգիչը, երգահանը եւ դերասանը:

×

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Ե. ՉԱՐԵՆՑԻ

Եղիշէ Չարենցի ծննդեան 80ամեակի յոբելենական հանդիսութիւններու ծիրին մէջ, Յունուար 17ին, Հայաստանի Գրողներու Միութեան տան սրահին մէջ տեղի ունեցած է գիտական նստաշրջան մը, կազմակերպութեամբ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Մ. Աբեղեան գրականութեան հիմնարկութեան: Նստաշրջանի բացման խօսքը արտասանած է Գրողներու Միութեան վարչութեան Ա. քարտուղար Վ. Պետրոսեան: «Չարենցը եւ արդիականութիւնը» նիւթին շուրջ զեկուցում մը կարդացած է Փրոֆ. Եդ. Ջրբաշեան: Ա. Զաքարեան խօսած է «Չարենցի բանաստեղծական շրջադարձը (1917 – 1920)» նիւթին շուրջ, իսկ Ն. Ադալեանի զեկուցումը իբրեւ նիւթ ունեցած է «Եղիշէ Չարենցը եւ իր ժամանակի հայ նկարիչները»: Այնուհետեւ, բանաստեղծին աղջիկը՝ Ա. Չարենց, զեկուցումով մը անդրադարձած է Չարենցի ունեցած վերաբերումին դիրքերու նկատմամբ, անոնց վերծանումին, ուսումնասիրութեան եւ ամբողջացման հարցերուն: Արդարեւ, Չարենցի անձնական գրադարանի բազմաթիւ գիրքերու վրայ պահուած նշումները եւ ընդգծումները ցոյց կուտան բանաստեղծին գեղագիտական եւ հոգեբանական ըմբռնումները: Յաջորդ օր, Յունուար 18ին, Ս. Աղաբաբեան խօսած է «Չարենցի ստեղծագործական ճանապարհի վերջին փուլը» նիւթին շուրջ եւ նշած որ «Գիրք ճանապարհի»ն փակեց Չարենցի ստեղծագործութեան գլխաւոր շրջանը, որմէ ետք իր անունը հալածական դէպ կ'երեւնար մամուլի մէջ եւ թէ ան գրեթէ մեկուսացած էր գրական կեանքէն, կ'ապրէր՝ մեղմ մորմոքներով եւ խոնարհ վերապրումներով բնորոշուող վիճակներ: Այդ տարիներուն Չարենցի գրած տողերը կը վկայեն բանաստեղծի հոգեկան ողբերգութեան մասին. իր հոգիին մէջ կը մխան հառաչանքներն ու տագնապները, թերեւս նաեւ յոյսի կրակները: Հակառակ ներքին մեծ ողբերգութեան, կրած տառապանքին, Չարենց մինչեւ վերջ պահեց հաւատքը դէպի իր յեղափոխութիւնը, իր ժողովուրդը, իր արուեստը: Մ. Աւդալբէկեան զեկուցումով մը անդրադարձած է «Չարենցը եւ հայ հին գրականութիւնը» նիւթին, իսկ Եուրի Փանեանի զեկուցումը նուիրուած է բանաստեղծական շարքերու կառուցման չարենցեան սկզբունքներու պարզաբանումին: Վ. Մնացականեանի նիւթը եղած է «Չարենցը պոլեմիստ», մինչ Ռ. Իշխանեան խօսած է «Չարենցը եւ Բակունցը» նիւթին շուրջ. ան անդրադառնալով Չարենցի կողմէ Բակունցի գործերու գնահատման զարգացման, նշած է որ երկու մեծ գրողները իրարու համար հոգեբանական ամուր եւ կայուն յենարան էին՝ ընդդէմ գրական հակառակորդներու: Ա. Եղիազարեան ներկայացուցած է «Բառախորհրդանիշները Չարենցի բանաստեղծութեան մէջ» նիւթը, իսկ Դ. Գասպարեան անդրադարձած է «Չարենցը նորարար» թեմային:

×

ՀԱՅ ՇԻՆԱՐԱՐ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒՄԸ

Հայաստանի շինարարութեան եւ ճարտարապետութեան գիտա – հետազօտական հիմնարկութեան խումբ մը մասնագէտներ պարգեւատրուած են Խորհ. Միութեան ժողովրդական տնտեսութեան նուաճումներու ցուցահանդէսի ոսկէ մետալով: Մասնագէտները պարգեւատրման արժանացած են երկրաշարժի դէմ տոկացող բազմայարկ շէնքերու նախագծումին համար: Հայ մասնագէտներ նման շէնքեր կառուցանած են նաեւ Հիւսիս. Կովկասի եւ Մոլդաւիոյ մէջ: Արդարեւ, Մոլդաւիոյ Բելցի քաղաքին մէջ հայ մասնագէտներու շինած շէնքերը կրցած են դիմանալ Կարպատներու մէջ տեղի ունեցած երկրաշարժին:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԳՈՍՄՈՍ-954Ի ԱՆԿՈՒՄԸ

Խորհրդային լրտեսական բնոյթի արուեստական արբանեակին՝ Գոսմոս–954ի «հոգեվարքին» արձանագրումը մանրամասն կերպով, թեքնոլոժիի բացառիկ յաջողութիւն մըն է, մասնագիտական գետնի վրայ բացառիկ, չըսելու համար աննախընթաց իրողութիւն մը: Միւս կողմէ, սակայն, ցոյց կուտայ այդ նոյն թեքնոլոժիին մէկ տկար երեսը, անխուսափելի, քանի կարելի չեղաւ ճշդել, թէ արտերկրի խոյը ե՛րբ եւ ո՛ւր աշխարհ պիտի վերադառնայ կրկին:

Հիւս. Ամերիկայի օդ. պաշտպանութեան հրամանատարութեան կեդրոնատեղիին մասնագէտները յայտարարեցին, թէ հիւլէական ուժով բանող արուեստական արբանեակին վերջին երեք – չորս օրերու թռիչքին ընթացքին, իրենց հաշուիչ ելեկտրոնիք սարքերը ձեռք ձգած եւ քննութեան ենթարկած են աւելի քան 5000 «դիտում» աշխարհի չորս ծագերուն հաստատուած դիտարաններէ.— կատաբելագործուած ռատարներ, հեռադէտ – նկարահան գործիքներ եւ այլ զննող – դիտող սարքեր արուեստական արբանեակներու համար:

Համաձայն ամերիկացի մասնագէտներուն, միշտ տեղեակ եղած են, թէ ուր կը գտնուի արուեստական արբանեակը եւ թէ ակներեւ կերպով անկայուն վիճակի մատնուած է ու կը կորսնցնէ իր ծիրը: Սակայն վերջին 18 ժամերուն, օրինակ, դեռ ի վիճակի չեն եղած ճշդիւ ըսելու, թէ արուեստական արբանեակը ո՞ր կէտով երկիր պիտի վերադառնայ, կամ իյնալ: Խաղաղական ովկիանո՞ս, Ափրիկէի հարաւ – արեւմտեան ա՞փը թէ Ասորեանք կղզիներու հարաւ – արեւելքը: Խաղաղականի պարագային Հաուայիի հիւսիսը, թէ Գանատայի հիւսիսը:

Այս մասնագէտները կը գտնուին Չեյէն լերան, Գոլորատօ Ռոքիզի մէջ հաստատուած պաշտպանութեան կայանը, պողպատեայ սենեակներու մէջ, 25 թոն կշռող նոյնպէս պողպատեայ դուռներու ետեւ: Պատերուն վրայ ժամացոյցներ ցոյց կուտան ժամը Կրինուիչի (Անգլիա) հաշուով, ինչպէս նաեւ ժամերը գլխաւոր ռատարի կայաններուն, նոյնպէս խորհրդային երեք արձակայաններուն՝ Պլեզեձկ, Լենինսկ եւ Կապուստին Եար, նաեւ Չինաստանի Շուանկ Չենկ Ցիւ կեդրոնին:

Զինուորականներ եւ մասնագէտներ հետազօտող – հսկող սարքերու առջեւ նստած են: Մատներու հպումով ձայնաշարներու վրայ կրնան գրեթէ անմիջապէս, երկվայրկեանին, հեռատեսիլի ապակիին վրայ արձանագրել այս կամ այն շարժող արտերկրային իրին դիրքը, շարժումը եւ այլ մանրամասնութիւններ: Օրինակ, գնդապետ մը կը սեղմէ կոճակները թիւ 10382 Իրին: Քանի մը երկվայրկեաններու մէջ նկարը ցոյց կուտայ խորհրդային Սալուտ–6 այերանաւը, որ այդ պահուն կը մօտենար Մալեզիայի:

Առանձին սրահի մը մէջ, «յիշողութեան» ելեկտրոնիք սարքեր վերջին տուեալները ամբարած են արտերկրի 4.574 իրերուն մասին: Ասոնք բանող արուեստական արբանեակներ են, քանդուած արբանեակներու կտորներ եւայլն, նոյնիսկ նկարահանումի գործիք մը, որ վար ինկած է Ափոլլոյէն, աստղանաւորդի մը ձեռքէն: Օրական 20.000էն մինչեւ 29.000 տուեալներ «կը սնուցանեն» ելեկտրոնիք սարքերը:

Նոյեմբերի վերջերը կեդրոնատեղին գուշակած է, որ Գոսմոս–954ը երկրին մթնոլորտը պիտի վերադառնայ Ապրիլին, այս տարի: Սակայն այն ժամանակ, երբ արուեստական արբանեակը դեռ կայուն էր: Թէ ի՞նչպէս կամ ի՞նչ միջոցներով՝ գաղտնիք կը մնայ:

Արուեստական արբանեակին «վիճակը» մնայուն կերպով քննութեան առնուած է: Անոր վերջին օրերն ալ ճշդուած են նոր նախատեսութիւններով եւ ճշգրտումներով: Սակայն լաւ փորձ մը եղած է իրենց համար, յաջողած են իրենց ուժերը չափել, ինչպէս կ'ըսեն:

Ցաւն այն է սակայն, որ ի վիճակի չեն եղած ըսելու, թէ արուեստական արբանեակը, օրինակ, իյնալու վրայ է եւ ժամը 14ին Նիւ Եորքի Իմփայր Պիլտինկի Քինկ–Քոնկին պիտի զարնուի:

Թ. Ա. Թ.

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԸՍՏ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ

Բ.

Հետաքրքրական է նշել, որ Հանրագիտարանը առանձին յօդուածներով ներկայացրել է Էնվէրին եւ Ջեմալին։ Վերջինիս համառօտ կենսագրականը տրուած է 8րդ հատորում եւ ընդ որում նշւում է, որ սպաննուած է 1922 թ. Թուրքիա վերադառնալիս, բայց չի նշւում, թէ ո՞ւմ կողմից եւ ինչո՞ւ, իսկ Էնվէրի կենսագրութիւնը դեռ չի տպագրուած, սակայն ազգանունի ընդգծուած լինելը ցոյց է տալիս, որ պիտի տրուի, երբ լոյս տեսնի համապատասխան հատորը։ Խմբագրութիւնը ինչ-ինչ նկատառումներով գերադասել է չներկայացնել «եռեակի» միւս ներկայացուցչին՝ Թալէաթին։

Յատկանշական է եւ այն, որ եթէ «Թուրքիա» յօդուածում, ինչպէս վերը տեսանք, բերւում է «աւելի քան մէկ միլիոն» արտայայտութիւնը, ապա «Հայկական Խորհրդային Հանրապետութիւն» յօդուածում (հատոր 2), որի հեղինակները Հայերն են, գրուած է՝ «1915 – 16 թ. թ. Թուրքիայում ոչնչացուեցին աւելի քան 1,5 միլիոն Հայեր, 600 հազարից աւելի քշուեցին Միջագետքի անապատները, ուր նրանց մեծ մասը զոհուեց, 300 հազար Հայեր ապաստան գտան Ռուսաստանում։ Փախստական Հայերի մի մասը հիմնաւորուեց Մերձաւոր Արեւելքի, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի երկրներում»։

Ոչ «Թուրքիա» յօդուածում եւ ոչ էլ «գենոցիդ» (ցեղասպանութիւն) բառի բացատրութեան մէջ չի նշւում, որ 1915 թուին հայկական ջարդը ամէնէն իսկական ցեղասպանութիւն էր։ Այս մասին կարողացել են թեթեւակի ձեւով նշել միայն հայ հեղինակները. «1915 թ. թուրքական իշխանութիւնը կիրառելով գենոցիդի քաղաքականութիւն Հայերի հանդէպ... եւն.» (հատոր 2)։

Հանրագիտարանը նշում է, որ «Ռուսաստանում 1917 թ. յեղափոխութիւնից յետոյ Թուրքիան հնարաւորութիւն ունէր դուրս գալու պատերազմից, սակայն Երիտթուրքական պարագլուխները հակառակ Թուրքիայի ազգային շահերին, ամբողջ մէկ տարի շարունակեցին պատերազմը Խորհրդային Ռուսաստանի դէմ»։ (հատոր 26)։

1918 թ. Խորհրդային Ռուսաստանը գտնւում էր տնտեսական եւ ռազմական շատ ծանր կացութեան մէջ եւ բնականաբար Թուրք դահիճները բաց պիտի չթողնէին այս հնարաւորութիւնը շարունակելու համար իրենց սեւ գործը Հայերի հանդէպ։

1918 թ. Փետրուարի 12ին, այսինքն երբ Ռուսները Բրեստում արդէն սկսել էին բանակցութիւնները Գերմանացիների հետ, Թուրքերը շարժուեցին դէպի Անդրկովկաս (հատոր 8)։ Նշւում է, որ «Թուրքիան օգտուելով նրանից, որ Անդրկովկասեան Կոմիսարիատը յայտարարեց իր անկախութիւնը Ռուսաստանից, ընդարձակ ինտերվենցիա կազմակերպեց Անդրկովկասում։ Մայիսի 25ին գերմանական զօրքերը Վրաց մենշեւիկների խնդրանքով ափ իջան Վրաստանում։ Մայիսի 26–28ին Անդրկովկասեան Ֆեդերացիան (կազմակերպուել էր Ապրիլի 22ին) բաժանուեց բուրժուական Հանրապետութիւնների՝ Վրաստան, Հայաստան եւ Ադրբեջան (Գեանջա մայրաքաղաքով), որոնք կախման մէջ էին գտնւում գերմանական եւ թուրքական զավթիչներից։ Գերմանիայի ճնշման տակ Թուրքիան Յունիսին հաշտութեան պայմանագիր կնքեց Հայաստանի եւ Վրաստանի հետ, զավթելով Բրեստի պայմանագրի մէջ չմտնող ընդարձակ տարածութիւններ։ Ադրբեջանի մուսաֆաթիստները դաշինքի մէջ մտան Թուրքիայի հետ, որը գրաւելով Գեանջան, գեներալ Նուրի փաշայի ղեկավարութեամբ սկսեց զօրք կենտրոնացնել Բաքուն գրաւելու համար, ուր իշխանութիւնը գտնւում էր 1918 թ. Բաքուի կոմունայի ձեռքում» (հատոր 7)։

Պատերազմի յետագայ ընթացքը նկարագրուած է 19րդ հատորում, ինչպէս նաեւ համառօտակիօրէն՝ «Թուրքիա» յօդուածում. «1918 թ. Սեպտեմբերի Անտանտի Պետութիւնների սկսած յարձակումը պաղեստինեան եւ մակեդոնեան ճակատներում, ստիպեց սուլթանական կառավարութիւնը 1918 թ. Հոկտ. 30ին յանձնուելու յաղթողների ողորմածութեանը (...)»։

Ըստ Մուդրոսի զինադադարի, ինչպէս նշում է Հանրագիտարանը (հատոր 17), այլ հարցերի շարքում նախատեսւում էր եւ «այսպէս կոչուած հայկական վեց վիլայէթների եւ առհասարակ Թուրքիայի ամէն մի ստրատեգիական կէտի օկուպացումը դաշնակիցների կողմից, «նրանցից որեւիցէ մէկում անկարգութիւնների դէպքում», եթէ «անվտանգութեան» նկատառումներով անհրաժեշտ համարեն այդ»։

Այս «այսպէս կոչուած»ը կարծում ենք, որ մեկնաբանութիւնների կարիք չի զգում...։

Ապա Հանրագիտարանը շարունակում է. «Մուդրոսի զինադադարի այս եւ այլ պայմանների նպատակն էր նախապատրաստել Թուրքիայի վերջնական բաժանումը, ինչպէս նաեւ օգտագործել նրա տերիտորիան որպէս զինադաշտ խորհրդային ինտերվենցիայի համար։ Թուրք ժողովրդի ազգային – ազատագրական պայքարը արգելեց Մուդրոսի զինադադարի իրականացումը եւ աւարտուեց 1922 թ. Մուդանիայի զինադադարով եւ ապա՝ 1923 թ. Լօզանի հաշտութեան պայմանագրով»։

Ինչպէս տեսնում ենք, այստեղ եւ ոչ մի խօսք Սեւրի դաշնագրի մասին, բայց այդ մասին խօսւում է 26րդ հատորում, ինչպէս նաեւ «Սեւրի դաշնագիրը» առանձին յօդուածով (հատոր 23)։

Սակայն հետեւելով ժամանակագրական կարգին, մինչ Սեւրին անցնելը կանգ առնենք քեմալական շարժման վրայ։

26րդ հատորում նշւում է, որ Մուդրոսի զինադադարից յետոյ Անտանտի Պետութիւնները օկուպացրին Անատոլիան, երկրի տնտեսութիւնը վերցրին իրենց ձեռքը, որի հետեւանքով եւ, յատկապէս ռուսական յեղափոխութեան հակաիմպերիալիստական իդէաների ազդեցութեան տակ, Թուրքիայում ծայր առաւ ազգային ազատագրական շարժում։ Այս շարժման գլուխ կանգնեց առեւտրական բուրժուազիան, իսկ որպէս վերջիններիս գաղափարախօսներ հանդէս եկան հայրենասէր ինտելիգենտները եւ, յատկապէս, զինուորականները։ Վերջիններից էր եւ Աթաթուրքը։

Աթաթուրքը ներկայացուած է մանրամասն կենսագրականով եւ լուսանկարով (հատոր 2)։ Բացի այդ, 12րդ հատորում զետեղուած է նաեւ «Քեմալական յեղափոխութիւն» յօդուածը։ Ինչպէս «Թուրքիա», այնպէս էլ այս վերջին յօդուածում եւ կամ Աթաթուրքի կենսագրականի մէջ ոչ մի խօսք չի ասւում 1920 թ. հայ-թրքական պատերազմի մասին, որի ընթացքում, ինչպէս յայտնի է, Աթաթուրքը իր զավթողական քաղաքականութեամբ եւ դաժանութեամբ ոչնչով չտարբերուեց իր նախորդներից։ Աւելին, յատկապէս «Քեմալական յեղափոխութիւն» յօդուածը, որի հեղինակը, ի տարբերութիւն միւս յօդուածների, Ադրբեջանցի է (Ա. Մ. Շամսուտդինով), գրուած է բացարձակ ջերմ տոնով։

Եթէ «Թուրքիա» յօդուածի հեղինակները նշում են, որ քեմալական յեղափոխութիւնը չթեթեւացրեց գիւղացիութեան եւ բանուորների վիճակը, որ քեմալականները իրագործեցին ռեֆորմներ, որոնք անհրաժեշտ էին միայն բուրժուազիային եւ կալուածատէրերին, ապա Ադրբեջանցին նոյնիսկ այս մասին հարկ չի համարում ասելու եւ ոչ մի խօսք։

Կարելի է համեմատել երկու այսպիսի տարբերութիւններ. «Թուրքիա» յօդուածում կարդում ենք. «Աթաթուրքի ղեկավարութեամբ իրագործուած յետագայ փոփոխութիւնները եւ 1923 թ. Ազգային Հանրապետական Կուսակցութեան (Ա. Հ. Կ.) հիմնումը եզրափակեցին նոր ազգային բուրժուական Հանրապետութեան կառուցումը օսմանեան փէօդալա – կղերական կայսրութեան աւերակների վրայ» (հատոր 26)։

Իսկ Շամսուտդինովը գրում է. «Քեմալական յեղափոխութեան ընթացքում եւ յետագայ փոփոխութիւններով (սուլթանութեան վերացումը — 1922 թ, Հանրապետութեան հռչակումը — 1923 թ., խալիֆայութեան վերացումը 1924 թ. եւն.) Թուրքիան դարձաւ բուրժուական աշխարհական Հանրապետութիւն» (հատոր 12)։

Պէտք է ըստ արժանւոյն գնահատել Շամսուտդինովի «տաղանդը»։ Եթէ ռուս հեղինակները «ճարպկութիւն» չեն ունեցել օգտագործելու այս «փայլուն» հնարաւորութիւնը գովելու համար Աթաթուրքին եւ Թուրքիան, ապա Ադրբեջանցին առիթը բաց չի թողել եւ գտել է շատ դիպուկ ածական «աշխարհական»։ Օգտագործել է իբր այն առիթով, որ Աթաթուրքը վերացնելով խալիֆայութիւնը (որը նշանակում է, որ երկրի հոգեւոր իշխանութիւնը եւս գտնւում էր սուլթանի ձեռքում), վերացրեց հոգեւոր իշխանութիւնը եւ ստեղծեց «աշխարհական» իշխանութիւն։ Սակայն բանը նրանումն է, որ օգտագործուած ռուսերէն խօսքը (սվետսկի) միաժամանակ նշանակում է եւ «բարձրաշխարհիկ», «բարեկիրթ», «նրբակիրթ»։ Այնպէս որ, վերացնելով խալիֆայութիւնը, Աթաթուրքը ստեղծել է ոչ միայն «աշխարհական», այլեւ «բարեկիրթ» Թուրքիա։

Եթէ ազատ լինէր ասելու, տեսնես էլ ի՞նչ ածականներ պիտի օգտագործէր պարոն Շամսուտդինովը։

«1920 թ. հայ – թուրքական պատերազմը» յօդուածը զետեղուած է 2րդ հատորում, ուր ասւում է. «Անտանտը եւ ԱՄՆը դաշնակցականներին պատերազմի դրդեցին Թուրքիայի դէմ, որը զավթողական նպատակներ էր հետապնդում Կովկասում։ Յունիսի 9ին Թուրքական զօրքերը (Քեազիմ Կարա–Բեքիր փաշայի ղեկավարութեամբ) շարժուեցին Նախիջեւանի վրայ։ Ռուսական կառավարութիւնը փորձեց իր միջամտութեամբ կանխել պատերազմը, բայց Թուրքերը եւ դաշնակները հրաժարուեցին խորհրդային առաջարկից։ ԱՄՆը եւ Անտանտը դաշնակցականներին զէնք եւ ոչ մեծ փոխառութիւն տրամադրեցին։ Դաշնակցականների զօրքերը պարտութիւններ կրեցին թոսպէս գերակշռող հակառակորդից։ Սեպտեմբերի 29ին Թուրքերը գրաւեցին Սարիղամիշը, ապա Արդահանը, Հոկտեմբերի 30ին Կարսը։ Խորհրդային կառավարութիւնը մտահոգուելով հայ ժողովրդի ճակատագրով եւ Ադրբեջանի Վրաստանի անվտանգութեամբ, նորից առաջարկեց Հայաստանին իր միջամտութիւնը, բայց դաշնակցականները յոյսերը դնելով Անտանտի եւ ԱՄՆի վրայ մերժեցին այդ առաջարկները։ Իմպերիալիստներն այժմ արդէն յոյս ունէին, որ Թուրքիայի եւ Խորհրդային Ռուսաստանի միջեւ կը ծագին բարդութիւններ եւ պատրաստւում էին Հայաստանի հաշուին պայմանաւորուել Թուրքիայի հետ եւ օգտագործել Թուրքիան Կովկասում հակախորհրդային արշաւանք կազմակերպելու համար։

Հ. ԳԵՂԱՄԵԱՆ

(Տար.)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՐԱՏԱՊ ՀԱՐՑԸ՝ ՍԵՒԱՆ

Գ.

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն եւ Նախարարներու Խորհուրդը գնահատելի որոշում մը տուած են, այն է՝ Սեւանը դարձնել ազգային զբօսայգի – թանգարան։

Կառավարական յանձնախումբը արդէն հաստատած է սոյր կանոնագրութիւնը. մշակած է նաեւ ժամանակաւոր կարգուսարք մը՝ գործադրելի անմիջական կերպով զբօսաշրջիկութեան, օդափոխութեան համար։ Ոչ միայն պէտք է պահպանուին լիճին ամբողջ աւազանին բնական աղբիւրները, այլեւ շրջագօտիին ազգագրական, պատմական, ճարտարապետական արժէք ներկայացնող յուշարձաններն ու կառոյցները։ Աւելին, նոր ստեղծուելիք հաստատութիւնները գիտահետազօտական մեծ աշխատանք պէտք է կատարեն մէկ կողմէ զբօսաշրջիկութիւնը զարգացնելու, մարդոց հանգիստը բարւոք պայմաններով ապահովելու ուղղութեամբ եւ, միւս կողմէ, պէտք է գիտական հիմերու վրայ դնեն աւազանին բնական աղբիւրներուն վերարտադրութեան աշխատանքները։

Ազգային զբօսայգիին տարածութիւնը՝ ջրային եւ ցամաքային, աւելի քան 170 հազար հեկտար պիտի ըլլայ. ասոր մէջ ցամաքի տարածութիւնը 44.400 հեկտար պիտի ներկայացնէ։ Ցամաքային մեծ գօտիներ պիտի ունենան յատկապէս Կրասնոսելսկ (22.300) եւ Վարդենիս (12.700) շրջանները։

Վերոյիշեալ տարածութիւնները պիտի բաժնուին չորս գօտիներու։ Աւելի քան 4.400 հեկտար տարածութեան վրայ պիտի հաստատուին թռչուններու եւ կաթնասուն կենդանիներու պահպանումը եւ աճը ապահովող այսպէս կոչուած արգելանոցներ։ Նոյնպիսի արգելանոցներ Սեւանի աւազանի բոլոր շրջանները։ Նաեւ ձուկի պահպանումին եւ աճին համար 20 հազար ջրային մակերեսով կեդրոններ։ Տնտեսական բնոյթի ամէն աշխատանք պիտի արգիլուի այս գօտիներուն մէջ։ Այցելութիւնները պիտի արտօնուին, եթէ գիտահետազօտական շրջապտոյտի նկարագիր ունենան։

Այլ գօտի մը՝ 7300 հեկտար տարածութեամբ, հանգստեան գօտի պիտի նկատուի։ Արդէն իսկ որոշուած են աւազանին իւրաքանչիւր շրջանին հանգիստի գօտիներուն սահմանները, թէ՛ ցամաքային, թէ՛ ջրային։ Սեւանէն դուրս համապատասխան մեծ գօտի մըն ալ պիտի ստեղծուի Ծովագիւղէն մինչեւ Կրասնոսելսկ շրջանի Շորժա աւանը տանող հատուածին վրայ։ Ասիկա պիտի ունենայ աւելի քան 3.000 հեկտար տարածութիւն, կէսէն աւելին ջրային։

Միւս հողատարածութիւններուն համար հիմնական հարցը պիտի ըլլայ տնտեսական արժէքաւոր, յատկանշական մակերեւոյթներուն պահպանումը բնական վիճակի մէջ կամ՝ օգտակար փոփոխումներով գիտահետազօտական հիմնարկութիւններու ջանքերով։

Դիտել տանք, որ արդէն իսկ Սեւանի մէջ ստեղծուած են եւ կ՚աշխատին շրջանի կենդանական աշխարհով, ջրակլիմայական, օդերեւութաբանական պայմաններով եւ այլ հարցերով զբաղող քանի մը գիտահետազօտական հաստատութիւններ։ Նիւթական յատկացումները կարեւոր են, բայց յաճախ շինարարական աշխատանքները կը ձգձգուին տարիներ շարունակ։ Այսպէս, օրինակ, մեծ արժէք կը ներկայացնէ Սեւանի ամբողջ աւազանին ջրաօդերեւութաբանական պայմանները բարելաւելու սահմանուած Սուպերմետբոտրոն կայանին կառուցումը Կամոյի շրջանը։ Կայանը իր վեց զօրաւոր շարժիչներով տաք օդը մթնոլորտին վերին շերտերը պիտի մղէ, որով ոչ անձրեւաբեր ամպերը կուտակուելով անձրեւաբեր կը դառնան։ Արուեստական անձրեւը զգալի կերպով կը նպաստէ Սեւանի աւազանին անձրեւին յաւելումին։ Այս կայանը պէտք է շահագործման յանձնուէր երեք տարի առաջ։

Լրագրողները՝ Ս. Վանէսեան եւ Մ. Ղազարեան տարօրինակ պատասխաններ ստացած են շինարարական կազմակերպութիւններու վարիչներէն. ըստ անոնց արդէն աւարտած են իրենց աշխատանքները, մինչդեռ տեղւոյն վրայ կատարած իրենց քննութիւնը ցոյց տուած է, թէ կայանը դեռ շատ հեռու է գործարկումէն։

«Այսօր, երբ լճի մակարդակը նախատեսուած չափով արդէն իջել է, երբ անբարենպաստ պայմաններ են ստեղծուել նրա կենդանական աշխարհի համար, Սեւանի վերաբերեալ սահմանուած առաջադրանքների ամէն մի թերակատարում պէտք է դիտուի որպէս պետական կարգապահութեան կոպիտ խախտում»։

ՔԱՂՀԱՆ

(Տար. 3)

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎԱՒԵՐԱԳՐՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆԻՆ

Սեպտ. – Դեկտ. 1977 շրջանի

Ա.— ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

1.— Հրատարակչական մարզին մէջ, այս շրջանին ամէնէն ուշագրաւ նորութիւնը կը կազմէ հայ ճարտարապետութեան վաւերաքուղթերու իտալերէն – անգլերէն – հայերէն եռալեզու նկարազարդ շարքին 9րդ պրակին հրատարակութիւնը: Այս պրակը նուիրուած է Երեւանի վաղ քրիստոնէական շրջանի բազիլիկային ճարտարապետական գլուխ-գործոցին եւ ճոխացած բազմաթիւ բարձրորակ գունաւոր եւ սեւ – ճերմակ լուսանկարներով, յատակագծերով եւ գծագրանկարներով: Հատորին իրենց աշխատակցութիւնը կը բերեն հմտալից յօդուածներով՝ Փասկալ Փապուճեան, որ կուտայ բազիլիկային նկարագրական – վերլուծական ուրուագիծը, Փրոֆ. Ալփակօ – Նովելլօ, որ քննական վերլուծումը կը կատարէ տաճարին ճարտարապետական կառուցուածքին եւ Փրոֆ. Տիգրան Գույումճեան որ պատրաստած է տաճարին շինութեան եւ վերաշինութեան հանգրուաններուն ժամանակագրութիւնը:

Նոյն շարքէն, 1977 Դեկտեմբերին լոյս տեսաւ Խաչքարի Գ.րդ հրատարակութիւնը. իսկ մամլոյ տակ է եւ 1978ի Փետրուարի ընթացքին յաջորդաբար լոյս կը տեսնեն Ամբերդի եւ Գեղարդի երկրորդ հրատարակութիւնները: Նոյնպէս՝ 1978ին Ապրիլին հրատարակութեան համար նախատեսուած է Պարսկաստանի պատմական Ս. Ստեփանոսի վանքին ու եկեղեցին նուիրուած պրակ մը:

2.— Հրատարակչական ուրիշ կարեւոր իրագործում մըն է՝ Հայ ճարտարապետութեան հետազօտութիւններ շարքին 17րդ պրակը, որ կը վերաբերի Պարսկաստանի մէջ գտնուող հայկական եկեղեցիներուն, տալով անոնց մասին պատմական, ճարտարապետական, ու հնագիտական մանրամասն տեղեկութիւններու վերլուծումներ, որոնց կ'ընկերանայ լուսանկարչական եւ գծագրական ճոխ վաւերագրում մը: Այս պրակին իրենց մասնակցութիւնը բերած են ուսումնասէրներ՝ Ատրիանօ Ալփակօ – Նովելլօ, Մարքօ Պրամպիլլա եւ Կապրիէլլա Ուլուհոճեան: Լուսանկարչական եւ գծագրական բաժնին աշխատակցած է ճարտ. Նիչէ Վէքիոնի: Պատրաստութեան մէջ է միեւնոյն նիւթին վերաբերեալ Բ. պրակը:

3.— Ամբողջութեամբ չարուած են արդէն 1975ին Պերկամոյի մէջ կայացած Հայ Արուեստի միջազգային Ա. Գիտաժողովին գործերը, որոնց հրատարակութիւնը նախատեսուած է 1978ի առաջին վեցամսեայի ընթացքին:

Բ.— ԾԱՒԱԼՈՒՄԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

1.— Հայ Արուեստի Միջազգային Բ. Գիտաժողովին նկատմամբ՝ Սով. Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան ընդունած է Կեդրոնիս կողմէ ներկայացուած առաջարկը որ ան տեղի ունենայ Երեւանի մէջ եւ իբրեւ թուական՝ որոշուած՝ 12–18 Սեպտեմբեր 1978:

Այս առթիւ Կեդրոնս մտադիր է ուսումնասիրական ճամբորդութիւն մը կազմակերպել դէպի Խորհ. Հայաստան, այցելելով հայ արուեստին նկատմամբ ամէնէն նշանակալի վայրերը: Կը սպասուի այդ ուղղութեամբ Ինթուրիստին ներկայացուած մեր ծրագրին վաւերացման եւ յարակից ծախքերու գեկուցման:

2.— 1975ի Յունիսին Պերկամոյի մէջ կայացած Հայ Արուեստի Ա. Գիտաժողովին եւ Երեւանի մէջ գումարուելիք Բ. Գիտաժողովին կապակցութեամբ, Վենետիկի պետական համալսարանը, Միլանոյի մեր Կեդրոնին եւ Վենետիկի Ս. Ղազարի Մխիթարեան կաճառին գործակցութեամբ ու գլխաւորապէս իտալացի մասնագէտներու մասնակցութեամբ, կազմակերպած է գիտական բացառիկ հաւաքոյթ մը, բնանիւթ ունենալով՝ — Հայ Մշակոյթը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ. — փոխադարձ ազդեցութիւններ հայ մշակոյթի եւ հարեւան մշակոյթներու միջեւ:

Գիտաժողովի աշխատանքները տեղի պիտի ունենան Վենետիկ՝ այս տարուան Մայիս 31էն Յունիս 2: Արդէն յառաջացած հանգրուանի մէջ են հաւաքոյթի պատրաստական աշխատանքները եւ մեկնած՝ հրաւէրները: Մասնաւոր հրաւէր ուղղուած է Հ. Ս. Ս. Հ. Գիտութիւններու Ակադեմիային ինչպէս նաեւ Արեւմտեան այլ երկիրներու անուանի հայագէտներու:

3.— Կեդրոնս, քաջալերուած հայ մշակոյթին մասին անցեալ տարի կազմակերպուած դասախօսութիւններու շարքին՝ հայ եւ իտալացի հանրութեան կողմէ գտած ջերմ ընդունելութենէն, այս տարի եւս կազմակերպած է բանախօսութիւններու շարք մը՝ իբրեւ ընդհանուր բնանիւթ ունենալով Հայ Մշակոյթի առընչութիւններ շրջակայ հարեւան մշակոյթներուն հետ եւ կեդրոնանալով յատկապէս երեք առանցքներու շուրջ.— Հայ – պարսիկ, հայ – վրացի եւ հայ – արաբ ու սելճուքեան փոխյարաբերութիւնները:

Դասախօսութիւնները սկսան Յունուարին եւ պիտի տեւեն մինչեւ Ապրիլի վերջը: Տեղի կ'ունենան Միլանոյի «Սաքրօ Քուորէ համալսարանին Ֆերրարի դահլիճին մէջ. բացման առաջին բանախօսութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 17ին, միեւնոյն համալսարանի փոխ – վերատեսուչ եւ հնդեւրոպական լեզուներու անուանի մասնագէտ Փրոֆ. Ճանքարլօ Պոլոնիէզի, որ վերջերս, Հոկտեմբերի ընթացքին, մասնաւոր հիւրը եղած էր ՀՍՍՀ Գիտութիւններու Ակադեմիայի Լեզուական Ինստիտուտին:

Առանձին կցուանք բանախօսութիւններու մանրամասն յայտագիրը:

ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒԹԻՒՆ
Հ. Մ. Ո. Վ. ԿԵԴՐՈՆԻՆ

Միլանօ, Յունուար 1978

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՉԱՐԵՆՑԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի պետական համալսարանին մէջ տեղի ունեցած է Չարենցի նուիրուած հաւաքոյթ մը: Բացումը ըրած է համալսարանի տեսուչ Ակադ. Սերգէյ Համբարձումեան, որ Չարենցը բնութագրած է իբրեւ ժողովուրդին նուիրուած մեծ ներշնչումով բանաստեղծ, որ նոր էջ բացած է համաշխարհային գեղարուեստական մտածողութեան պատմութեան մէջ: Փրոֆ. Հրանտ Թամրազեան զեկուցում մը կարդացած է «Չարենցի շեղումներից մէկը» նիւթին շուրջ. զեկուցագիրը ըսած է, ի մէջ այլոց, թէ իւրաքանչիւր մեծ բանաստեղծ իր ճամբուն վրայ կ'ունենայ շեղումներ: Չարենցի «շեղումները» մեծ բանաստեղծի շատ բնորոշ յատկանիշներ են, որոնք բնաւ չեն հակասեր իր ստեղծագործութեան, իր տաղանդին: Այդ կը հաստատեն իր «Դալանտ երգեր»ը, «Ծիածան», «Արեւլին» շարքերը եւ յատկապէս «Տաղարան»ը՝ հայ գրականութեան դլուխ – գործոցներէն մէկը: Այս «շեղումներ»ով Չարենց կը կապուի մեր գրականութեան (եւ ոչ միայն մեր) աւանդներու հետ, կը դիմէ գրականութեան ակերուն: Անդրադառնալով իր հանճարեղ նախորդներուն՝ Սայաթ – Նովայի, Վահան Տէրեանի, Մեծարենցի եւ այլոց, Չարենց կը ստեղծէ իր աշխարհը, սեփական, իրեն յատուկ անհատական աշխարհը: «Տաղարան»ին մէջ Չարենց հանդէս կուգայ մաքուր ու մարդկային իր յուզումներով ու խոհերով: Ան կը վերարտադրէ իր մեծ սէրը կեանքի ու աշխարհի հանդէպ: Հոս, ինչպէս նաեւ «Էպիկական լուսաբաց» հաւաքածոյին մէջ, արտայայտուած է հեղինակին հոգեկան առողջ, հզօր ուժը: Ապա զեկուցում մը կարդացած է Ժենիա Քալանթարեան՝ «Աքիլլա պոէմի ստեղծագործական պատմութիւնը» նիւթին շուրջ, իսկ Գառնիկ Անանեան խօսած է Չարենցի հին շրջանի պոէմներու գաղափարական բովանդակութեան մասին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎԱՒԵՐԱԳՐՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆ ՄԻԼԱՆՕ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆՑ Բ. ՇԱՐՔ

— Հայ Մշակոյթի առընչութիւնները շրջակայ հարեւան մշակոյթներու հետ

Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն Երեքշաբթի ժամը 18.30ին Սաքրօ Քուորէ համալսարանին «Ֆերրարի» դահլիճին մէջ հետեւեալ ժամանակացոյցով.—

Դասախօսներ.— Փրոֆ. Ճանգարլօ Պոլոնիէզի, փոխ–վերատեսուչ Սաքրօ Քուորէ համալսարանին եւ դասախօս ընդհ. լեզուագիտութեան:

Հ. Լեւոն Զէքիեան, Մխիթարեան Միաբանութենէն, դասախօս հայ լեզուի եւ գրականութեան, Վենետիկի համալսարանին:

Փրոֆ. Ալփակօ – Նովելլօ, դասախօս Միլանոյի Փոլիթեքնիքին, տնօրէն Ումանիսթիք կաճառին:

Փրոֆ. Ճ. Պոէճալի, դասախօս լեզուաբանութեան Վենետիկի եւ Միլանոյի համալսարաններուն:

Փրոֆ. ճարտ. Ճ. Ինէնի, դասախօս Թորինոյի Փոլիթեքնիքին:

Յունուար 17.— Բացման Ա. բանախօսութիւն՝ Փրոֆ. Ճ. Պոլոնիէզի:

Ա. Մաս. ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Յուն. 24.— Պատմական երածում՝ դասախօս՝ Հ. Լ. Զէքիեան:

Յուն 31.— Ճարտարապետութիւն եւ զարդարուեստ, դասախօս՝ Ալփակօ–Նովելլօ:

Փետր. 14.— Մտքի հոսանքներ, դասախօս՝ Ճ. Պոքքալի:

Բ. Մաս. ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ՎՐԱՍՏԱՆ

Փետր. 21.— Պատմական ներածում, դասախօս՝ Հ. Լ. Զէքիեան:

Փետր. 28.— Ճարտարապետութիւն, դասախօս՝ Ալփակօ – Նովելլօ:

Մարտ 14.— Ճարտարապետական զարդարուեստ եւ ձեւակերպում, դասախօս՝ Ճ. Ինէնի:

Գ. Մաս. ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԱՐԱԲԱ–ՍԵԼՃՈՒՔԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

Մարտ 21.— Պատմական ներածում, դասախօս՝ Հ. Լ. Զէքիեան:

Մարտ 28.— Ճարտարապետութիւն, դասախօս՝ Ալփակօ – Նովելլօ:

Ապրիլ 4.— Ճարտարապետական զարդարուեստ եւ ձեւակերպում, դասախօս՝ Ճ. Ինէնի:

Դասախօսութեանց ընթացքին տեղի կ'ունենան լուսապատկերային ցուցադրութիւններ եւ կը բաժնուի դասախօսութեան նախագիծը համապատասխան հիմնական մատենագրական տեղեկութիւններով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՍԱՌԸ ՔԱՄԻ ԱՆՑԱՒ...

1.

Խորէն աղայի մօտ կանգնած էր նրա որդին՝ տասնվեց տարեկան Բենիամինը՝ բարալիկ, ջիլ տղայ: Նա էլ Փափազի նման բերանը բաց նայում էր էնվերի Թափօրին, աչնան երկնքի կապոյտը խանձող դեղին դրօշներին: Ջիլ Զաքարը բռունցքով փակեց Փափազի ծնօտը:

— Ճանճ ես կուլ տալի՞ս, է՛յ:

Փափազն ատամի տակ արեան համ զգաց: Պողպատ է Ջիլ Զաքարի ձեռքը:

Էնվերի շքախմբի հայ սպայ Ներսէհ Զավուշը պատշաճ վարում էր իր նժոյգը եւ ուշադիր նայում ամբոխին՝ որեւէ ծանօթ հայ գտնելու յոյսով: Տասներկու տարեկան է եղել, երբ հայրը նրան Կաթնիից բերել է Երզնկա, յանձնել դասառում հռչակուած Գերասիմ վարժապետին: Երեք տարի նրա մասնաւոր վարժարանում Ներսէհը սովորել է գերմաներէն, ապա հօր կամքով մեկնել Բեռլին՝ բարձր կրթութիւն ստանալու: Ութ տարի Բեռլինում հեռախօսային ու ռադիօ կապի գործ է սովորել նա, դարձել ինժենէր: Բեռլինում Ներսէհը ծանօթացել է Երիտթուրք կուսակցութեան պարագլուխ էնվերի հետ: Մակեդոնական յեղաշրջման ժամանակ, երբ էնվերը փաշա հռչակուեց, Ներսէհին՝ իբրեւ իր հին մտերմի եւ կապի ինժենէրի, վերցրեց իր մօտ՝ զինուորական ծառայութեան:

Ներսէհ Զավուշի կողքին իր ձին հանդիսաւոր վարում էր գնդապետ Ալի Մունիր բէյը: Սրա քունքերը թէթեւ ինչ սպիտակ էին եւ դա ազնուացնում էր նրա դէմքը: Զխախտելով շքերթային ձգուածութիւնը, բէյը մտայլ նայում էր խըլրտացող ամբոխին: Առանց շրջուելու դէպի Ներսէհ Զավուշը, նա ասաց.

— Եղբայրս՝ Քեմալ բէյը այստեղ է: Նա մեր այս գաւառի ոստիկանապետն է:

Նա ցոյց տուեց եղբօրը: Ներսէհ Զավուշը հայեացքով շօշափեց իր պաշտօնակցի հարազատին: Քեմալ բէյի դէմքը նեղ էր, հայեացքը՝ բութ:

Խորէն աղան ձեռքը մեկնեց դէպի Ներսէհ Զավուշը, ասաց իւրայիններին.

— Լաւ նայեցէք այն կորիճ մինբաշուն (հազարապետ): Նա մեր գիւղացի է:

Ջիլ Զաքարին թուաց, թէ փաշա է տեսնում: Զկանչե՞ն Ներսէհ Զավուշին ու մի լաւ հիւրասիրեն: Աղքատ չեն: Կարմրահատ ցորեն են բերել, լաւ գնով վաճառել Երզնկայի փռնչիներին: Վաղը մարսէլեան չիթ, գերմանական սատին եւ էլի բաներ կը գնեն ու լցուած, ծանրացած կը վերադառնան իրենց բարձր լեռները: Ուր որ է կը գայ Հայոց աշխարհի մեծ ձիւնը, գիւղի միակ ճանապարհը պինդ կը խցանի: Նոյնիսկ հետիկներով Եփրատի հովիտն իջնելը կը դառնայ վըտանգաւոր:

Կաթնիցիների մօտ, մի քարի կանգնել, վիզը երկարել էր մի պատանի ոստիկան: Բենիամինը որոշեց, որ նա հազիւ իր տարիքին լինի: Նախանձեց նրա զէնքին: Ոստիկան տղայի այտն ու կզակը խեղուած էին կապոյտ սպիներով: Սակայն մոխրագոյն զգեստը, կարճ սուրն ու սեւ պատեանով ատրճանակը նրան արի կեցուածք էին տալիս: Բենիամինը դարձաւ Փափազին.

— Էս գեաղայի թուրն ու ատրճանակը չխլե՞նք:

Փափազը փակեց նրա բերանը: Պատանի ոստիկանը ճիգով զսպեց կոկորդին հասած քրքիջը: Դէ, այդ լեռնցի քօթօթն ինչ իմանայ, որ ինքը կաթնիցի Հայ է, անունը՝ Մանուկ:

Հօրը՝ Խորէն աղայի հօտաղին, Թուրքերը մորթեցին Ջրաղացում: Ինքը հասցրեց մտնել Ջրափոսը: Տասը տարեկան էր: Ջրափոսից դուրս եկաւ, երբ Թուրքերը հեռացել էին: Հօր օրօրոցի խաչը Թաղուած էր արեան մէջ: Մութ էր: Մանուկը Ջրաղացից դուրս պրծաւ ու փախաւ դէպի խաւարի մէջ մրափած Եփրատը: Արքադիր կամուրջի մօտ երկու Թուրք տղայ բռնեցին նրան, չիկցած երկաթով վառեցին երեսը: «Քեզ մեռնում ենք, Հայի լակոտ»: Դանակը դրին բկին: Հրաշք էր, ինքը խլեց Թուրքի դանակը, խփեց նրա փորին ու իրեն գցեց Եփրատի երախը:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. – 3)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Սաթենիկ Գալուստեան ի յիշատակ իր ամուսնոյն Հմայեակ Գալուստեանի մահուան 14րդ տարելիցին 200 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Փետր. 12, ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Ի ժամ պատարագի,

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ
ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

կուտայ իր Հայրապետական պատգամը:

Կը հրաւիրենք մեր ժողովուրդը մասնակցելու պատարագին եւ ընդունելու Ամենայն Հայոց Հայրապետին օրհնութիւնները:

ՀՍԿՈՒՄ

Մեծ Պահքի ամէն Չորեքշաբթի երեկոները, այսինքն՝ փետր. 8ին, փետր. 15ին, փետր. 22ին, Մարտ 1ին, Մարտ 8ին, Մարտ 15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ երեկոյեան ժամը 6ին կը կատարուին ՀՍԿՈՒՄԻ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը կը հրաւիրէ ընկերուհիները ընդհանուր ժողովի, Փետրուար 8ին ժամը 20.30ին, ակումբի սրահին մէջ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ԻՍԻԻ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը ժողովի կը հրաւիրէ Իսիի Կապոյտ Խաչը, Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն, Նոր Սերունդը, Փետրուար 9, Հինգշաբթի ժամը 20.30ին, Իսիի Մշակոյթի Տան մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ժամադրութիւնը յարգել:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆԻ Հայ Ազգ. Միութեան տարեշրջանը լրացած ըլլալով ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Փետր. 26ին, Կիրակի ժամը 15ին Կիտխէլլիի սրճարանի վերնայարկը: Կը խնդրուի նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Տէր եւ Տիկին Սիսակ Սիսլեան 200 Ֆր. կը նուիրեն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տիկին Լիւսի Կարապետեան 100 Ֆր. կը նուիրէ:

ԱՎԷՐՈՆ.— Քերոպեան ընտանիք 100 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Յովհ. Գապաքեան 50 ֆրանք:

ՎԱԼԱՆՍ.— Պ. Մարտիրոսեան 20 Ֆր.:

ՔԱՆՆ ոմն՝ 10 Ֆր.:

×

Ի յիշատակ Շ. Միսաքեանի

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ընկ. Գրիգոր Փիլիկեան 100, Սոնիա Փիլիկեան 100, Թապիպեան ընտանիք 50, Հրայր Փիլիկեան 50 Ֆր.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Մովսէս Տէմիրճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ.— Փանոսեան եւ Տավլաքեան ընտանիք 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Ասատուր Փիլիկեան 100, Պր. Մարգար Գասապեան 200, Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Թորանեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժաք Թորանեան 100, Տէր եւ Տիկ. Արմենակ Պետեան, Տէր եւ Տիկ. Փ. Յովհաննէսեան 50ական Ֆր., գումար 900: Ֆր.:

Այս գումարէն 600 Ֆր. Շաւիլի եկեղեցիին, 200 Ֆր. Շաւիլի Կապոյտ Խաչին, 100 Ֆր. «Յառաջ»ին տրուած է:

FRANCE - CULTURE

« POUVOIRS DE LA MUSIQUE »

Vendredi 10 Février de 16 à 18 h. 30
Une partie de cette émission est consacrée à la Chorale Sipan-Komitas

Ուրբաթ, ժամը 16էն 18.30 Ֆրանս-Քիւլթիւրի երաժշտական յայտագրի մէկ մասը յատկացուած է Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Սահակ Նազաչեանի մահուան առթիւ Ստեփան Տէր-Յակոբեանէ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր., Աբխողոմ Զօրպաչեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ք. 20 Ֆր.:

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Աթթարեանին իրենց հօր՝ Լեւոն Ասատուրեանի (Տէսին) մահուան առթիւ:

-ՃԱՇ-

Ի պատիւ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Ուրբաթ, Փետրուար 17, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20.30ին, Էնթերքոնթինանթալ պանդոկի Էմփերիալ սրահին մէջ:

Ճաշագին 150 ֆրանք

Փութով ապահովել տեղերը, Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դիւանէն, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ: Հեռաձայն 359.67.03

47 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան Փարիզեան շրջանէն

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ՝ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ
50ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

Կիրակի, Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 14.30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint Dominique, Paris — Métro Invalides

ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ

Sir WILLIAM GLADSTONE, Bt.
Ընդհ. պետ, Անգլիոյ սկաուտներուն

մասնակցութեամբ Հայ Արիներու Միութեան բոլոր շրջաններուն

Բացառիկ սկաուտական եւ գեղարուեստական յայտագիր հայերէն, պատրաստուած Արիներուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն եւ Թեւիկներուն կողմէ

ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐԱՆՔ — ՊԻՒՖԷ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Ն. Փալանճեան ճեմարանի իր սաներուն եւ Փարիզի հայերէնի միօրեայ դասընթացքներուն

Նախաձեռնութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRAND ★ BAL ★ ANNUEL organisée par la section de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France au profit de ses œuvres

Samedi 11 Février 1978 de 20 h. 30 à l'aube
dans les Salons de l'Hotel George V
31, avenue George V Paris 8e

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.—

ՄԵԼՔՈՆ - ՍԵՒԱՆ նուագախումբը — Երգիչ՝ ՆՈՐԱՅՐ

Մուտք 35 Ֆր. ուսանող՝ 25

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով

Պահարեան 734.70.19 Գաբոյեան 533.06.31 Հրաչեան 878.67.38

KԱՄՔԷ ԱՆԿԱԽ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐՈՎ
ՅԵՏԱՁԳՈՒԵԼԷ ԵՏՔ

UNIQUE CONCERT A PARIS

QUATUOR KOMITAS

(Ensemble d'Etat de la R.S.S. d'Arménie)

Composé de : Yervant TATEOSSIAN (1er violon), Hagop MEKINIAN (2e violon), Hagop BABIAN (Alto), Félix SIMONIAN (Violoncelle)

Samedi 11 Février
à 20 h. 45
organisé par
L'UNION CULTURELLE FRANÇAISE DES ARMENIENS DE FRANCE
avec la participation de
la J A F, la Chorale Sipan-Komitas, la Chorale Yanbékian,
la Chorale Bartévian
en L'EGLISE N.D.-DES-BLANCS-MANTEAUX
12, rue des Blancs Manteaux - 75004 PARIS
(Métro : Hôtel-de-Ville ou Rambuteau)

Billets : 50 F. - 30 F. - 15 F. (Collectivités, Etudiants, J.M.F.)

En vente :
— Centre Culturel U.C.F.A.F. - JAF, 6 Cité du Wauxhall, 75010 Paris Tél. : 208-76-49 ou 208-31-22
— Librairie Palouyan, 9, rue de Trévise 75009 Paris, Tél. : 523-24-97
— F. N. A. C., 6, boulevard Sétastopol — 75004 Paris
— F. N. A. C., 136 rue de Rennes — 75006 Paris
— F. N. A. C., 26 Avenue Wagram — 75008 Paris
— Durand, 4 Place de la Madeleine — 75008 Paris — Tél. : 260-21-76

LES BILLETS CONSERVES POUR CE CONCERT
(qui devait avoir lieu le 10 Décembre)
RESTENT VALABLES

REPRESENTATION THEATRALE

Samedi 11 Février 1978 à 20 h. 30
Salle des Fêtes de la
Mairie d'Issy-les-Moulineaux av. Victor-Cresson
Métro Mairie d'Issy

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ
ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ «ԱԲԵԼԵԱՆ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԹԻՒ 5 ԽԵԼԱԳԱՐԸ

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ Յ. ԱՄԻՐԵՆՑ
ՂԵԿ. ԺՈՐԺ ՊԱՏՕԼԵԱՆԻ

Տոմսերուն համար դիմել.—
ETS. MICHEL — 253, Rue P.-V. Couturier, Alfortville — Tél. 899-09-66
KOUYOUMDJIAN — Station SHELL — 18, Quai J. B. Clément, Tél. 375-28-37
CAFE PHILIPPE — Place Carnot, Alfortville
SEVAN, 4 Rue Lazare-Carnot, 92140 Clamart — Tél. 642-16-07
PALOUYAN, 9 Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 523-24-97
SAMUELIAN, 51 Rue Monsieur-le-Prince, 75006 Paris — Tél. 326-88-65
եւ Մշ. Տան անդամներու մօտ:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
8
MERCREDI
8 FÉVRIER
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 200 Ֆ· Վեցամսեայ 110 Ֆ·
Արտասահման Տար· 230 Ֆ· Հատը 1 Ֆ· 30

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14·050
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.050

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԱՂԱՂԱՊԱՀ ՆՈՐ ՈՒԺԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹ ՀԱՍԱՆ

ՋԱՆԱԶԱՆ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԵՐ

Մինչ կացութիւնը օրէ օր կը վատթարանայ Հարաւ – Լիբանանի մէջ, եղեռնափորձերու շարք մը ծայր տուած է Պէյրութի մէջ իսկ, ինչ որ պատճառ եղած է որ արաբ (իմա՛ սուրիական) խաղաղապահ նոր ուժեր գան Պէյրութ ամրապնդելու համար ապահովութիւնը:

Այս նոր ուժերը՝ 2000՝ ծանր զէնքերով զինուած Պէյրութ իջած են, ուր չաբաթ մըն է, գիշեր եւ ցերեկ ռումբերու պայթումները իրարու կը յաջորդեն: Հինգշաբթի օր արդէն եւ Ուրբաթ, երեք եղեռնափորձերէն ետք երեք մեռեալ եւ 12 վիրաւոր կար: Մէկ գիշերուան մէջ հինգ պայթում կար եւ յայտնի չէր թէ ո՞րու գործ է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔԸ Երկուշաբթի օր ալ զգալի անկում մը կրեց մինչ ոսկին կը կոտրէր իր առաւելագոյն սակին բոլոր մրցանիշները քանի ձոյլ ոսկին Փարիզի սակաբանը հասած էր 29·840ի: Ֆրանքը կը կորսնցնէր շուրջ մէկ առ հարիւր եւս եւ տոլարը կը բարձրանար մինչեւ 4,94ի եւ մառքն ալ՝ 2,35ի: Քաղաքական շրջանակները մէկը միւսին վրայ կը ձգէ կացութեան պատասխանատուութիւնը: Գործատիրութիւնը եւ աջը (Սէրաք, Պառ, եւայլն) Հասարակաց Ծրագիրը կը բռնեն իբրեւ պատասխանատու մինչ Իւմանիթէ եւ Լէթր տը լ'Իւնիթէն (ընկերվարական) կը դատապարտեն «այս պարոնները որ խօսք մէկ ըրած են ֆրանքին անկումը փլուզումի վերածելու», ամէն պարագայի մէջ, ոչ աջը ոչ ձախը շահ ունին որ երկրին տնտեսութիւնը խախտի եւ որքան ալ ֆրանքի անկումին բուն պատասխանատուն օտար դրամատէրներն են, հակառակ կողմերը շահ ունին մեղմացնելու իրենց բանակռիւները այդ մասին:

ԹՂԹԱՏԱՐԻ գործադուլը կը շարունակուի բայց շատ աւելի զգալի է գաւառը քան փարիզեան շրջանը, ուր կը թուի թէ աւելի թոյլ է: Բայց եւ այնպէս զատմի կեդրոններու գործադուլը կը բաւէ որ ցրուիչները շատ բան չունենան ցրուելու:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը Փարիզ եկաւ ֆրանքօ-գերմանական 31րդ գերաստիճան հանդիպումին համար, ըստ երկու երկիրներու համաձայնագրին (տարին երկու հանդիպում): Այս առթիւ Տի Վէլթ կը գրէր·— «Երբեք գերման նախարարապետ մը եւ ֆրանսացի նախագահ մը իրարու չեն հանդիպած այսքան փոթորկոտ մթնոլորտի մէջ»:

ՄԻԹԵՐԱՆ վերջնապէս ո՛չ ըսաւ Մառշէի ինչ կը վերաբերի Ա· եւ Բ· շրջանի միջեւ բանակցելու Հասարակաց Ծրագրի այժմէականացման շուրջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ երեսփոխան – քաղաքա–

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 27–31)

ՎԱՐԴԱՆ ԱՃԷՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ի յաւերժացումն փրոֆ· Վարդան Աճէմեանի յիշատակի, Հայաստանի կառավարութիւնը որոշած է՝ Երեւանի մէջ յուշատախտակ մը զետեղել այն տան պատին, ուր ապրած է հայ արուեստագէտը, Լենինականի փողոցներէն մէկը կոչել Վարդան Աճէմեան եւ գեղարուեստա – թատերական հիմնարկութեան թատերական ճիւղի ուսանողներու համար ալ հաստատել կրթաթոշակ մը:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱ – ԽՈՒՄԲԻ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

« Պրաւդա » թերթը՝ « Արուեստի աշխարհ » խորագրին տակ, լոյս ընծայած է թերթի Երեւանի թղթակից Եուրի Առաքելեանի մէկ հարցազրոյցը Յովհ· Չեքիջեանի հետ: Հայաստանի ակադեմական երգչախումբի ղեկավարը այդ հարցազրոյցի ընթացքին խօսած է յառաջիկայ ծրագիրներու մասին: « Ներկայիս, ըսած է Յ· Չեքիջեան, երգչախումբը զբաղած է կազմակերպական գործերով: Խումբին մէջ առնուած են շատ մը երիտասարդներ, հետեւաբար ժամանակ պէտք է, որպէսզի անոնք կարենան բացնել երգացանկը »: Յառաջիկայ Հոկտեմբերին՝ Հայաստանի Ռուսիոյ կցման 150ամեակին առթիւ, երգչախումբը յատուկ յայտագիրներ կը պատրաստէ: Երգացանկին մէջ կ'առնուին Գլինկայի, Չայկովսկիի, Խաչատրեանի, Սվիրիդովի, Յարութիւնեանի եւ այլոց գործերը: Երգչախումբը կը պատրաստէ Պախի Լա մաժէօր Պատարագը, զոր առաջին անգամ կը հնչեցնէ Լենինկրադի մէջ: Հայաստանի ակադեմական երգչախումբը՝ Մայիսին եւ Նոյեմբերին, համերգներ կու տայ Մոսկուայի մէջ:

×

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԸ ՉԱՐԵՆՑԻ ՄԷԿ ՁՕՆԱԳՐԻ ՄԱՍԻՆ

« Լիտերատուրնայա Գազետա » շաբաթաթերթը հրատարակած է Մոսկուայի պետական թանգարանի աշխատակիցներէն Եուրի Իվանովի թղթակցութիւնը՝ Եղիշէ Չարենցի հետաքրքրական մէկ ձօնագրին մասին, ինչպէս նաեւ գիրքի կողքին նկարը, Չարենցի ձօնագրով: «Այն–

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Արեւելեան Գերմանիոյ տնտեսութիւնը, աւանդաբար, միշտ առաջին դիրքը գրաւած է Համայնավար աշխարհին մէջ: Այսօր եւս ապրուստի ամէնէն բարձր մակարդակը ունի: Այսուհանդերձ, ժամանակաշրջանէ մը ի վեր զարգացման թափը կորսնցուցած է:

Աճի տոկոսը աստիճանաբար կը նուազի եւ Պետութիւնը իր ծրագիրները իրագործելու համար յաւելեալ աշխատանքի կը մղէ արդէն լարուած աշխատանքի լծուած բանուորները:

Ցոյց տալու համար աշխարհին, թէ Արեւելեան Գերմանիա գոյատեւող անկախ Պետութիւն մըն է, որ երբեք պիտի չմիանայ իր աւելի մեծ եւ աւելի հարուստ դրացիին՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ, Ընկերվարական Միութիւն (համայնավար) կուսակցութիւնն ու կառավարութիւնը այժմէն իսկ ծանուցանեցին, թէ երկու տարի ետք մեծ շուքով պիտի տօնուի Պետութեան հիմնադրութեան 30ամեակը:

Երկիր մը, որ բնական շատ քիչ աղբիւրներ ունի, աշխատուժի մնայուն պահանջ, քանի թիւը բաւարար չէ, ինչպէս նաեւ երկիր մը, որու զինուորական պիւտճէն բարձրագոյնն է Արեւելեան Եւրոպայի մէջ, նախանձելի դիրքի մը հասած է արտադրման եւ ապրուստի մակարդակի մարզերէն ներս:

Արեւելեան Գերմանիոյ վարիչները 60ական թուականէն իսկ ըմբռնեցին, թէ իրենց երկիրը ոչ միայն պէտք է առաջին տեղը գրաւէ համայնավար աշխարհին մէջ, այլեւ իրենց բնակչութեան ապրուստի մակարդակը պէտք է մօտ ըլլայ Արեւմտեան Գերմանիոյ չափանիշին:

Պէտք չէ մոռնալ, որ Արեւելեան Գերմանիոյ շուրջ 17 միլիոն բնակչութեան 80 տոկոսը հնարաւորութիւն ունի դիտելու Արեւմտեան Գերմանիոյ հեռատեսիլը· քանի մը միլիոնի կը հասնին այն քաղաքացիները, որ կանոնաւոր կերպով այցելութիւնները կ'ընդունին ընտանեկան պարագաներու, Արեւմտեան Գերմանիայէն: Այսպէս բաղդատութեան կարելիութիւնները շատ մեծ են:

Տարբերութիւնը, բնականաբար, ակներեւ է: Եւ առաջին առթիւ նշմարելի է Պերլինի մէջ: Անոնք, որոնք Ամօթի Պատը կ'անցնին՝ արեւմտեան գօտիին մէջ կը նշմարեն չէն ու բարգաւաճ կեանք մը, իսկ արեւելեան գօտիին մէջ մռայլ փողոցներ:

Արեւելեան Գերմանիոյ խանութներու մէջ ցուցադրուած ապրանքներն ու իրենը, առոնց պարենաւորումը, բաղդատմամբ համայնավար միւս երկիրներուն, շատ աւելի լաւ են, բայց չեն կրնար համեմատուիլ արեւմտեանին հետ:

Արեւելեան Գերմանիոյ վարիչները 1970էն սկսեալ փորձեցին արագացնել ապրուստի մակարդակին բարձրացումը, առանց գիներու յաւելում սահմանելու: Լեհաստանի օրինակը իրենց աչքին առջեւ էր: Վարշաւա, երբ 1970ին փորձեց գիները բարձրացնել, բանուորները իշխանութեան դէմ ցցուեցան:

« Առանց գիները բարձրացնելու » առաջադրութիւնը սկսաւ ճարճատիլ, երբ քարիւղի ամպարկօն մէջտեղ ելաւ 1973ին: Այսուհանդերձ, կառավարութիւնը հաստատակամ մնաց եւ գիները պահպանեց անփոփոխ, բացի նոր կամ կատարելագործուած ապրանքներուն: Կուսակցութեան Ա· քարտուղարը, որ պաշտօնի կոչուեցաւ 1971ին, հիմնականօրէն առաւ ապրանքներուն 1960ի գիները, որով անոնց պահպանումին համար Պետութեան յատկացուած պիւտճէն, սահմանուած բացը գոցելու, 27 միլիառ տոլարի պիտի հասնի ներկայ հնգամեակին, որ կ'աւարտի 1980ին:

Վերոյիշեալ պատճառով ուտեստեղէնի, բնակարանի եւ ապրուստի տարրական պահանջները բաւարարելու սահմանուած ապրանքներուն գիները ցած աստիճանի վրայ կը մնան: Այլ խօսքով սուղ չեն: Մնացեալները, ինչպէս հեռատեսիլ, ինքնաշարժ, պերճանքի իրեր եւայլն, բարձր գիներ ունին:

Այս քաղաքականութեան արդիւնքը սակայն դրական պատկեր չպարզեց: Տնտեսութեան զարգացման թափը նուազեցաւ: Այսպէս, 1976ին տնտեսութեան աճի տոկոսը 3,7 եղաւ, ծրագրուած 5,3ի տեղ: անցեալ տարուան առաջին վեց ամիսներուն աճի տոկոսը եղաւ 4,5, փոխանակ 5,1ի:

Գիներու յաւելումը մերժելով, Արեւելեան Գերմանիոյ վարիչները ներկայիս կը ձգտին թափ տալ տնտեսութեան աճին ներգործօն դարձնելով աշխատուժը եւ վառելանիւթի նոր աղբիւրներու սահմանուած մեծ յատկացումները կատարելով (յատկապէս ածուխ): Կ'աշխատին բարձրացնել արտադրումին քանակը:

Թ· Ա· Թ·

պետը Կասթոն Տէֆէռ բողոքագիր նամակ մը ղրկած է Լիպերասիոնին որ Յունուար 23 եւ 26ի իր թիւերով երկու յօդուած հրատարակած էր Մարսէյլի ընտրութիւններու մասին զորս « կեղծուած » կ'որակէր եւ օգտագործելով պատասխանի իր իրաւունքը ճշդումներ կ'ընէ: Այս ճշդումները չեն գոհացներ սակայն թերթը, որ կը չէշտէ թէ իրաւ բան մը կայ քանի որ հարցը դատի տարուած է:

ՖՐԱՆՍԱ – ԱՄԵՐԻԿԱ բարեկամութեան դաշնագրին 200ամեակը կ'ոգեկոչուի այս օրերուս, թէ Ֆրանսա եւ թէ Միացեալ Նահանգներու մէջ:

պէս դասաւորուած է, կը գրէ յօդուածագիրը, որ բանաստեղծ Եղիշէ Չարենցի անունը ռուս ընթերցողին ծանօթ դարձած է առաջին անգամ իր արձակ ստեղծագործութեան շնորհիւ: Չարենցի «Երկիր Նայիրի» վէպը ռուսերէն լոյս տեսած հեղինակին առաջին գիրքն էր, որ հրատարակուած է 1926ին: Այդ հրատարակութեան յառաջաբանին մէջ Մարիետտա Շահինեան բարձր գնահատած է վէպին նշանակութիւնը: « Երկիր Նայիրի » վէպը առաջին անգամ ռուսերէն հրատարակուած է 3000 տպաքանակով, իսկ ներկայիս, արդէն հազուագիւտ հրատարակութիւն մը դարձած է: Մասնաւոր արժէք կը ներկայացնեն այն օրինակները՝ որոնց վրայ կան հեղինակին ձօնագրերը: Նման օրինակներէն մէկը կը գտնուի Մոսկուայի պետական գրական թանգարանը· Չարենց այդ գիրքը նուիրած է Մաքսիմ Գորկիի, 1926 Յուլիս 25ին »:

×

Խ·ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Խորհ· Միութեան Գրողներու Միութեան դիւանատան մէջ տեղի ունեցած է հանդիպում մը «Ակնարկն ու հրապարակախօսութիւնը Հայաստանի գրական մամուլին մէջ » թեմայի շուրջ: Բացումը ըրած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղար Պերճ Զէյթունցեան: Միտքերու փոխանակութենէ ետք Հայաստանի Գրողներու Միութեան Ա· քարտուղար Վարդգէս Պետրոսեան խօսք առած է եւ յոյս յայտնած որ այդ հանդիպումը պիտի նպաստէ ակնարկի եւ հրապարակախօսութեան սեռի յետագայ զարգացման: Փակման խօսքը արտասանած է Խորհ· Միութեան Գրողներու Միութեան վարչութեան Ա· քարտուղար Գէորգի Մարկով:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԸՍՏ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ

(Գ. եւ վերջին մաս)

«Մենշեւիկեան Վրաստանը հրաժարուեց օգնել Հայաստանին եւ Նոյեմբերի 6ին իրեն չէզոք յայտարարեց: Նոյեմբերի 7ին թուրքական զօրքերը գրաւեցին Ալեքսանդրապոլը (ներկայիս՝ Լենինական), Նոյեմբերի 12ին Աղին կայարանը եւ գրոհ ծաւալեցին Երեւանի վրայ: Նոյեմբերի 18ին դաշնակցականները ստիպուած էին զինադադար կնքել, իսկ Դեկտեմբերի 2ին ստորագրեցին Ալեքսանդրապոլի հաշտութեան պայմանագիրը, ըստ որի Հայաստանը փաստօրէն վեր էր ածւում Թուրքիայի արբանեակի: Սակայն դաշնակցականները այլեւս իրաւունք չունէին պայմանագիր ստորագրելու, քանի որ Նոյեմբերի 29ին Հայաստանում խորհրդային իշխանութիւն էր հաստատուել: Հայաստանի խորհրդային կառավարութիւնը չճանաչեց այդ պայմանագիրը: 1921 թ. Մարտի 16ին Խորհրդային Ռուսաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ ստորագրուեց պայմանագիր, ըստ որի Թուրքիային մնաց Ղարսի մարզը եւ մի շարք այլ շրջաններ: Խորհրդային Ռուսաստանի պահանջով թուրքական զօրքերը թողեցին Ալեքսանդրապոլի շրջանը եւ Նախիջեւանի մարզը: 1921 թ. Հոկտեմբերի 13ին Ղարսում Թուրքիայի եւ Անդրկովկասի խորհրդային Հանրապետութիւնների միջեւ կնքուեց ընդհանուր, միասնական հաշտութեան պայմանագիր» (հատոր 2):

Ուշագրաւ է սոյն յօդուածի սկիզբը: Բնական է, որ երբ ասում ենք թէ ինչ որ մէկը ինչ որ միւսին դրդեց պատերազմի մի երրորդի դէմ, ապա հասկնալի է, որ այս «միւսն»է, որ պատերազմ է սկսում երրորդի դէմ: Այսինքն՝ երբ ասւում է, թէ «Անտանտը եւ ԱՄՆը դաշնակցականներին դրդեցին պատերազմի Թուրքիայի դէմ», ապա պէտք էր հասկանալ, որ Թուրքերը հանգիստ նստած էին իրենց տեղում եւ դաշնակցականները Անտանտի եւ ԱՄՆի դրդմամբ պատերազմ սկսեցին նրանց դէմ, այնինչ նոյն նախադասութեան հէնց երկրորդ մասից արդէն յայտնի է դառնում, որ զավթողական նպատակներ հետապնդողը Կովկասում Թուրքերն էին, այլ ոչ դաշնակցականները: Աւելին՝ յաջորդ նախադասութեան մէջ իսկ նշւում է, որ «Յունիսի 9ին թուրքական զօրքերը շարժուեցին Նախիջեւանի վրայ»: Այսինքն՝ միանգամայն հասկնալի է, որ պատերազմ սկսողը Թուրքերն էին, այլ ոչ Հայերը: Նոյն բանը նշւում է վերը յիշատակուած «Հայաստանի խորհրդային Հանրապետութիւն» յօդուածում. «1920 թ. Սեպտեմբերին Թուրքիան նորից զինուորական գործողութիւններ սկսեց Հայաստանի դէմ» (հատոր 2):

Ուրեմն ի՞նչ դրդման մասին է խօսքը, մնում է անհասկանալի:

Յաջորդ ուշագրաւ հանգամանքը մեզ թւում է Նախիջեւանի հարցն է:

Ինչպէս տեսանք, ռուս հեղինակը հայ-թուրքական պատերազմի սկիզբը համարում է Յունիսի 9ը, երբ Թուրքերը շարժուեցին դէպի Նախիջեւան եւ խօսելով 1921 թ. Մարտի 16ի հաշտութեան պայմանագրի մասին, նշում է, որ Թուրքիան վերադարձրեց Ալեքսանդրապոլի շրջանը եւ Նախիջեւանի մարզը: Այլ կերպ ասած, «Հայ – թուրքական պատերազմը» յօդուածում խօսւում է Նախիջեւանի՝ որպէս Հայաստանի մի մասի մասին: Յատկանշական է, միեւնոյն ժամանակ, որ 18րդ հատորում տպագրուած «Նախիջեւանի ինքնավար Հանրապետութիւն» յօդուածում չկայ եւ ոչ մի խօսք այս իրադէպերի վերաբերեալ: Էլ չենք ասում, որ այս յօդուածում Հայաստանի անունն իսկ չի յիշատակւում: Ընդ որում չի յիշատակւում ոչ միայն պատմական մասում, այլ նոյնիսկ նկարագրելով Նախիջեւանի աշխարհագրական դիրքը, ադրբեջանցի հեղինակները «մոռացել» են, որ այն ամբողջութեամբ գտնւում է Հայաստանի մէջ: Աւելին, նրանք նոյնիսկ չեն նշում, որ Նախիջեւանի ինքնավար մարզը սահմանակից է Հայաստանին: Միայն գրել են, որ Նախիջեւանը «գտնւում է Անդրկովկասի հարաւում, Արաքս գետով սահմանակից է Թուրքիային եւ Իրանին» եւ... վերջ: Ի՞նչպէս չյիշենք — գող՝ սիրտը դող:

Այս տեսանկիւնից ռուս հեղինակը եւ Հանրագիտարանի խմբագրութիւնը խիստ «անփոյթ» են գտնուել, հաւանաբար առաջացնելով Ադրբեջանցիների վրդովմունքը:

Ինչպէս «Թուրքիա», այնպէս էլ քեմալական յեղափոխութեան վերաբերեալ Շամսուտդինովի վերը յիշատակուած յօդուածներում նշւում է, որ նորաստեղծ Խորհրդային Ռուսաստանը օգնել է քեմալական Թուրքիային: Յատկանշական է, որ եթէ «Թուրքիա» յօդուածից հնարաւոր է եզրակացնել այդ օգնութեան ժամանակը, ապա Շամսուտդինովը աշխատել է քօղարկել ոչ միայն ամսաթիւը, այլ եւ տարեթիւը:

Այսպէս, «Թուրքիա» յօդուածում կարդում ենք՝ «Խորհրդային կառավարութիւնը... առաջինը ճանաչեց (1920 թ. Յունիսի 2ին) պայքարող Թուրքիայի կառավարութեանը եւ զգալիօրէն օգնեց Թուրք ժողովրդին փողով (աւելի քան 10 միլիոն ռուբլի ոսկով), նշանակալից քանակութեամբ զէնքով, զինամթերքով, կապի միջոցներով եւայլն»:

Իսկ Շամսուտդինովը գրում է. «Թուրք ժողովրդին զգալիօրէն օգնեց խորհրդային Պետութեան ցուցաբերած քաղաքական եւ նիւթական աջակցութիւնը, որը առաջինը ճանաչեց պայքարող Թուրքիայի կառավարութիւնը եւ 1921 թ. Մարտին նրա հետ կնքեց բարեկամութեան եւ եղբայրութեան մասին դաշնագիր (...), այդ թւում՝ օգնութիւն զէնքով, զինամթերքով, փողով (աւելի քան 10 միլիոն ռուբլի ոսկով):

Տարբերութիւնը երկու մեկնաբանութիւնների միջեւ ակնյայտ էեւ Ադրբեջանցու նպատակը՝ նոյնպէս:

Եթէ ռուս հեղինակների համար նման պատմական «մանրուքները» այլեւս նշանակութիւն չունեն եւ նրանք այլեւս չեն աշխատում քօղարկել նման փաստերը, ապա այդ «մանրուքներին» աւելի մօտիկ կանգնած եւ, բնականաբար, աւելի քաջատեղեակ Ադրբեջանցին աւելի շրջահայեաց է:

Բայց ի՞նչ տարբերութիւն կայ այս երկու վարկածների միջեւ, ի՞նչ նշանակութիւն ունի, թէ Ռուսները ե՞րբ օգնեցին Թուրքերին, 1920 թ. Յունիսի սկզբի՞ն, թէ 1921 թ. Մարտին:

Այն նշանակութիւնն ունի, որ Թուրքերը Յունիսին ստանալով այդ օգնութիւնը, այն անմիջապէս գործի դրեցին Հայերի դէմ (ինչպէս վերեւում տեսանք, Հանրագիտարանը նշել էր, որ Քեազիմ Կարա–Բեքիրի զօրքերը շարժուեցին դէպի Նախիջեւան Յունիս 9ին), իսկ խորհ. պատմաբանները միաբերան նշում են որ Խորհ. Ռուսաստանը խիստ մտահոգուած էր հայ ժողովրդի ճակատագրով: Իրականութիւնն այն է, որ տարաբախտ հայ ժողովրդի ճակատագիրը չի հետաքրքրել եւ ոչ ոքի: Մեծ աէրութիւններից իւրաքանչիւրին հետաքրքրել է (եւ հետաքրքրում է) իր շահերը: Հնարաւոր է, որ օգնելով Թուրքերին, Ռուսները չէին ենթադրում, որ վերջիններս այդ օգնութիւնը կ'օգտագործեն Հայերի դէմ, քանի որ Աթաթուրքը խնդրեց այն, իբր Անտանտի դէմ կռուելու նպատակով (իսկ սա շատ շահեկան էր Ռուսների համար): Փաստերը, սակայն, անողոք են եւ այսօր արդէն պարզ է, որ եթէ չլինէր այդ օգնութիւնը, ապա արդէն ուժասպառ եղած Թուրքիան չէր կարող արշաւել Հայաստանի վրայ: Ուրեմն ի զուր են ճգնում Շամսուտդինովները «թաքցնել ասեղը պարկում»:

Ինչպէս վերը նշեցինք, Հանրագիտարանում ներկայացուած է եւ «1920 թ. Սեւրի հաշտութեան պայմանագիրը» յօդուածը: Այստեղ նշւում է որ այն «նպատակ ունէր ոչ միայն անջատել արաբական շրջանները օսմանեան կայսրութիւնից, այլ եւ մասնատել զուտ թուրքական տերիտորիաները, խեղդել քեմալական յեղափոխութիւնը, Խորհրդային Ռուսաստանի վրայ իմպերիալիստական ներխուժման պլացդարմ ստեղծել»: Հայաստանի վերաբերեալ նշւում է, որ ըստ պայմանագրի «Թուրքիայի եւ դաշնակցական Հայաստանի միջեւ սահմանների որոշման հարցը յանձնւում էր ամերիկեան նախագահին, որը յոյս ունէր ստանալու Հայաստանի մանդատը»:

«Լօզանի դաշնագիրը» յօդուածում Հայկական Հարցը այլեւս չի յիշատակւում, չնայած սոյն յօդուածի հեղինակը Հայ է (Վ. Լ. Իսրայէլեան):

Ջնահագործելու համար ընթերցողի համբերութիւնը, ասենք, որ 1923էն այս կողմ ընկած ժամանակաշրջանի վերաբերեալ Հանրագիտարանը թուարկում է գոյութիւն ունեցող բոլոր թուրք – խորհրդային պայմանագրերը, նշում ներկայիս բարի – դրացիական յարաբերութիւնների մանրամասները եւն., եւն.:

Հ. ՏԷՂԱՄԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Մօտաւոր անցեալի մէջ յօդուածաշարք մը նուիրած էինք սփիւռքահայ մահացած երաժիշտներու յիշատակին, ցանկալով որ երկար ատեն նմանօրինակ տխուր առիթի մը առջեւ չգտնուինք:

Հատ մըն ալ ահաւասիկ կը բաժնուի մեզմէ:

Վարդան Սարգսեանի բազմահարիւր աշակերտները մեծ ցաւով պիտի ընդունին իր մահուան գոյժը. զի՝ վաստակաւոր երաժիշտին կորուստը միանգամայն կորուստն է խանդավառ շրջանի մը, որուն նմանը չեն տեսած մեր նոր սերունդի մարդիկ:

Պէտք է կէս դար ետ երթալ եւ վերադառնալ Պոլիս գտնելու համար Սարգսեանը իր ամէնէն բեղուն գործունէութեան մէջ:

1918 – 1919 թուականներուն Պոլսոյ երաժշտասէրները տխրած էին իմանալով Կոմիտաս վարդապետի փոխադրուիլը Փարիզ՝ հոն խնամուելու համար:

Եւ օր մըն ալ մեծատառ յայտարարութիւններ ողողած էին Բերայի փողոցները, կոմիտասեան համերգի աւետիսը տալով:

Արդարեւ վարպետին հինգ սաներու ջանքերով կազմուած էր երգչախումբ մը որուն ծարաւը ունէին այն ժամանակուան երիտասարդները:

Շարժումը սկսած էր նախ Սկիւտարէն, փոխադրուելով ապա Բերա, մասնաւորաբար Էսաեան վարժարանի աշակերտներու մասնակցութեամբ խումբին մասնակցողներու թիւը հասաւ մինչեւ չորս հարիւրի. զայն կը վարէին փոխն ի փոխ Կանաչեան, Սրուանձտեանց, Թումաճեան եւ վերջապէս Սարգսեան որ ամէնէն բծախնդիր ղեկավարը կը համարուէր բոլորէն:

Այս բազմանդամ խումբին համերգներուն առնթեր տեղի ունեցաւ նաեւ Թումանեանի Անոյշ պօէմային բեմադրութիւնը իբրեւ երգախաղ տրամ: Այն ատեն Պոլսոյ Հայերը տակաւին ծանօթ չէին Տիգրանեանի երաժշտութեան եւ Վարդան իր կողմէ յօրինեց մաս մը երաժշտութիւն: Նշանակելի են մանաւանդ «Աղջի անաստուած»ը, «Համբարձում եայլա»ն. «Հօյ Նար»ը, «Եկէք քոյրեր սէգ սարերի»ն եւայլն: Առաջին կտորին մեներգողն էր Արտաշէս Սէմէրճեան, Սարօի դերով, խաղակից ունենալով Արշալոյս Թերլեմէզեան (հիմա Սարգիսեան), Անոյշի դերով:

Անգամ մը այս բեմադրութիւնը վարեց նաեւ Գէորգ Եաղուպեան որ այդ միջոցին Պոլիս կը գտնուէր: Անոյշի դերը այս անգամ ստացած էր Հայկանոյշ Թօրոսեան:

Երբ կը շարադրեմ այս տողերը, սրտի ճմլումով կը վերյիշեմ այն խանդավառ օրերը որոնց նմանը չէ կրկնուած որեւէ գաղութի մէջ:

Յիշենք որ այս շրջանին կոմիտասեան սաները պարբերաբար հրատարակած էին նաեւ դաշնաւորումներ կարգ մը ազգային եւ ժողովրդական երգերու:

1922 – 23էն վերջ ամէն ինչ փոխուեցաւ: Հինգ սաներն ալ փոխադրուեցան Փարիզ շարունակելու համար իրենց ուսումը: Ուսուցիչ ունեցան յայտնի երգահան Ռընէ Լընորման, որ ինքն ալ հետաքրքրուեցաւ հայ երաժշտութեամբ:

Երկար է անշուշտ գրել Սարգսեանի գործունէութեան մասին:

Զինքը աւելի ուշ կը գտնենք Պրիւքսէլի մէջ ուր կը հիմնէ երգչախումբ մը Արմենիա անունով, բաղկացած Հայերէ եւ մեծ մասամբ օտարներէ:

Անձնական նամակի մը մէջ կ'ափսոսար երբեմնի իր բազմանդամ երգչախումբի կորուստը, հիմա ստիպուած ըլլալով գիմելու օտարներուն:

Աւելի ուշ կը հիմնէ միաժամանակ երգչախումբ մը Մարսէյլի մէջ, նոյն անունով եւ պարբերաբար համերգներ կը սարքէ հոն, մինչեւ իր վերջնական փոխադրուիլը հոն: Կը ստանձնէ երկար տարիներ Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ խմբավարութիւնը:

1944ին զինքը կը գտնենք նաեւ Փարիզ, համերգի մը ղեկավարութիւնը ստանձնելով:

Իբր երգահան երաժիշտ՝ զուսպ եւ բծախնդիր էր նախ իր անձին հանդէպ. քիչ արտադրեց բայց խնամուած արտադրեց: Մարսէյլի երգչախումբին ջանքերով հրատարակուեցան շարք մը տօհմիկ եւ ազգային խմբերգներ:

Վերջին շրջանին Ամերիկայի մէջ հրատարակուեցան իր կողմէ ձայնագրուած եւ դաշնաւորուած բազմաթիւ կտորներ քանի մը հատորներով: Ասոնց մէջ նկատելի է իր անձնական ըմբռնումը զանազան կտորներու ձայնագրութեան եւ դաշնաւորման մասին. ըմբռնում՝ որ եթէ ուրիշներունը չըլլար երբեմն, պատճառն այն է որ եկեղեցական երգերը առ հասարակ զանազան տարբերակներով կ'երգուին կամ գրի առնուած են բազմաթիւ երկիրներու եւ տարբեր ըմբռնումի տէր դպիրներու եւ դպրապետներու կողմէ:

Ամբողջութիւնը շահեկան աշխատութիւն մըն է հոգեւոր երաժշտութեան:

Վարդան Սարգսեան գլխաւոր անդամն էր Կոմիտասեան Յանձնաժողովի յանձնախումբին, մասնակցութեամբ Արշակ Չօպանեանի եւ Մարգարիտ Բաբայեանի:

Այս վերջինին եւ Սարգսեանի հոգածութեամբ փրկուած էին Կոմիտասի բազմաթիւ ձեռագիրները որոնք յանձնախումբին կողմէ հրատարակուեցան եօթը պրակներով: Երգերուն ֆրանսերէնի թարգմանութիւնը կատարած է Չօպանեան:

Ցետագային Հայաստանի մէջ կրկին հրատարակուեցան սոյն գործերը, աւելի ուշ Ռոպերթ Աթայեան աւելի մանրամասն հրատարակութիւն մը կատարեց:

Վարդան Սարգսեան իր կեանքի վերջաւորութեան դժբախտութիւնը ունեցած էր զգալի կերպով կորսնցնելու իր լսողութիւնը, ինչ որ շատ ցաւալի բան է երաժիշտի մը համար:

Առանձնացած իր բնակարանը, մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւէր սակայն գեղարուեստական բոլոր եւլոյթներուն, որքան ալ ըլլար յառաջացեալ տարիքի մէջ՝ կորուստի տարիք չունի եւ իր մահով կը կորսուին եւ կը մոռցուին նաեւ այն ժամանակաշրջանին յիշատակները, որոնց անդրադարձանք մենք ալ տրամօրէն:

Անմոռանալի անուն մը կը թողու:

Ա. Մ. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

Հայեր ի պատուի

Լիբանանի հայաշատ կեդրոններէն Պուրճ – Համուտի քաղաքապետ Պր. Յակոբ Աչճեան պարգեւատրուեցաւ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ, «Արժանիքի եւ յոհողութեան սպայի» շքանշանով (Օֆիսիէ տը մերիթ է տեվուման փրանսէ), պաշտօնական ընդունելութեան մը ընթացքին, Յունուար 20ին:

Փարիզի Մոնմարթր թաղամասի քաղաքապետը՝ Պր. Պերնար Սալոմոն, կառավարութեան անունով ընդունելութեան ընթացքին պարգեւատրեց Պուրճ – Համուտի հայազգի քաղաքապետը եւ յայտնեց թէ առաջին օտարահպատակն է, որ կ'արժանանայ այս պատիւին եւ գրուատալից խօսքերով արտայայտուեցաւ հայ ժողովուրդի ուշիմութեան, աշխատասիրութեան եւ քաղաքացիական գիտակցութեան մասին:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՐԱՏԱՊ ՀԱՐՑԸ՝ ՍԵՒԱՆ

—O—

(Դ. եւ վերջին մաս)

Սով. Հայաստանի թղթակիցներու վերջին շօշափած հարցը, այնքան կարեւոր, որքան նախկինները, կը վերաբերին ընդհանրապէս լճին ձուկին, յատկապէս իշխանին: Պատկերը աւելի քան մռայլ է: Նախ ծանօթ է, որ լճին մակարդակին նուազումին հետեւանքով, ձուկը զրկուած է ձուադրելու բնական վայրերէն, նուազած են անոր սնունդի աղբիւրները եւ այս ձեւով շատ իջած է ձուկին բնական աճը:

Ձուկի տեսակներն ալ զգալի կերպով պակսած են: Որովհետեւ դէշ կազմակերպուած են թէ՛ բնական, թէ՛ արուեստական բուծումին պայմանները, միջոցները, ձկնորսութեան կանոններու խախտումը, մասնաւորաբար այսպէս կոչուած ձըկնագողութիւնը, որ մեծ չափերու հասած է, յաւելեալ պատճառներ են ստեղծուած բրաց այս աննախանձելի պատկերին: Ստեղծուած են արուեստական ձըկնաբուծութեան չորս կեդրոններ, որոնց վրայ մեծ գումարներ կը ծախսուին, որպէսզի կենդանական աշխարհը լճին բնականոն դառնայ: Բայց վերոյիշեալ պատճառներով ձկնիկները, մասնաւորաբար իշխանի ձկնիկները մեծ մասով սերընդատու հասակի չեն հասնիր: Այսօր սերնդատուութիւնը լճին մէջ իր նուազագոյնին հասած է:

Իբրեւ հետեւանք այս երեւոյթին, ձըկնաբուծարանները վերջին տարիներուն հետզհետէ աւելի ու աւելի մեծ քանակութեամբ կը ձախողին ձկնկիթներու հաւաքումի ծրագիրները իրագործելու մարզին մէջ: Լրագրողները, իրենց խօսքով, ահազանգող տուեալներ ներկայացուցած են: Ձկնկիթի հաւաքումը նուազած է վերջին տարիներուն, ըստ մասնանշուած թիւերուն: Շատերէն մէկ օրինակ մը միայն.— Կամոյի ձկնաբուծարանը 1973ին ծրագրով սահմանուած 30 միլիոնի փոխարէն հաւաքած է 36 միլիոն ձկնկիթ: 1975ին հաւաքած է 22 միլիոն, 1976ին՝ սահմանուած 20 միլիոնի փոխարէն հաւաքած է ութ միլիոն ձկնկիթ բազմացնելու նպատակով: 1977ի ծրագիրները առաւել ձախողած են բոլոր բուծարաններուն մէջ:

Այլ անհանգստացուցիչ փաստ մը: Ոռոգումին համար Սեւանէն մեծ քանակութեամբ ջուր դուրս կը թափուի: «Այս ջրի հետ լճից դուրս են գնում մեծաքանակ ձկնիկներ եւ ոչնչանում: Նոյեմբեր 17ին մենք ականատես եղանք հետեւեալ արտառոց փաստին: Լճից բաց թողնուած ջրի հետ դուրս էին մղուել այնքան մանր ձկներ, որ դրանք խցանել էին Սեւանի ՀԷԿի տեխնիկական ջրի խողովակները»:

Ասիկա կանխելու համար տարիներ առաջ նախատեսուած էր պատրաստել եւ փապուղիին մուտքին մօտ զետեղել ելեկտրական ձկնարգելից սարքեր: Ասոր համար կարեւոր գումարներ ալ յատկացուած են, սակայն աշխատանքները չեն իրականացած:

Ջրհան կայաններն եւս ջուրին հետ դաշտերը կը թափեն մեծ քանակութեամբ ձկնիկներ: Կան բոլոր միջոցները առաջքն առնելու համար այս անբարենպաստ վիճակին, սակայն, այս պարագային ալ անփութութիւնը ակներեւ է:

Վերջապէս, ձկնաբուծութեան մեծ վընաս կը հասցնեն ձկնագողները, որոնք, ինչպէս գրած են լրագրողները, ձուկը կ'որսան գիշատչօրէն, այնպիսի միջոցներով, որոնք ոչնչացնում են մանր ձկները եւ թոյլ չեն տալիս նրանց հասնելու ձուադրման հասակի: Ի դէպ, պահակներու թիւը 60էն 94ի բարձրացած է եւ պէտք չէ անտեսել անոնց դերը: Միայն Կամոյի շրջանի մարմինները անցեալ տարի քան քննութիւններու ձեռնարկած են, որոնց ընթացքին գրաւուած են 600 քիլօ ձուկ, գողցուած բնականաբար, 20 նաւակ: Հակառակ այս միջոցներուն, ձկան գողութիւնը կը շարունակուի եւ այն ալ մեծ չափերու հասնելով:

Դատապարտելով երեւոյթը, ճշդենք, որ թարմ ձուկի պահանջը մեծ է շուկան: Արդարեւ, Խորհ. Միութեան մեծ քաղաքներուն մէջ կարելի է ծովի սառեցուած ձուկ գնել (կը վաճառուի յաճախ սառի կտորներու ձեւով եւ վաճառողները մուրճով, կացինով կը կոտրեն) գիւղական շրջաններու մէջ գրեթէ անկարելի է ձուկ գտնել:

Ցաւօք, հաստատած են լրագրողները, թէ որսագողութեանը անարգել կերպով մասնակցում են նաեւ Սեւանի ձկան կոմբինատի որսակէտերի աշխատողները, օգտագործելով ձկնորսութեան պետական միջոցները՝ նաւակներ, ուրկաններ, եւն.: «Հայձուկրուծ» վարչութեան տեսուչներուն մէջ տեղ գրաւած են նաեւ նախկին ձկնագողեր:

Լրագրողներուն եզրակացութիւնն այն եղած է, որ եթէ ամէն քաղաքացի հայրենասիրական տրամադրութիւն ի յայտ բերէ Սեւանի հանդէպ, եթէ Սեւանի հետ կապ ունեցող բոլոր կազմակերպութիւնները բարեխիղճ վերաբերում ցոյց տան, հետեւողական կերպով կատարեն իրենց պարտականութիւնները, ապա Սեւանը իր բնական հարստութիւններով կը փրկուի ու կը դառնայ, ինչպէս անցեալին, Հայաստանի հրաշալիքը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ (Յառաջ).— Վիէնի Կապոյտ Խաչը միշտ արթուն պահակ մը եղած է գաղութին մէջ եւ հակառակ բազմաթիւ խոչընդոտներու չէ թերացած իր պարտականութեան մէջ, այլ կանացի իր համեստ ուժերը ի սպաս դրած է հայ մշակոյթի պահպանման գործին:

Տարուան մէջ Յունուար ամիսը մանուկներու յատկացուած ամիսն է. այդ պատճառով ալ՝ Ամանորի առթիւ հանդէսներ կը կազմակերպուին հայկական գաղութներու մէջ:

Յունուար 15ին, կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին տեղի ունեցաւ «Մանուկներու Օր»ը Վիէնի Գ. Իփէկեան սրահին մէջ, որ վերածուած էր մեղուներու փեթակի մը, որովհետեւ երախաներու թիւը աւելի շատ էր քան ծնողքներունը:

Հանդէսի բացման խօսքը արտասանեց Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի փոխնախագահուհի Արշ. Մաղաքեան, որ Ամանորի առթիւ շնորհաւորանքներ ու մաղթանքներ ընելէ ետք, տուաւ Կապոյտ Խաչի գործունէութեան պատկերը կոչ ընելով անդարձ մեկնողներու տեղը լեցնել ու քաջալերել եւ զօրավիգ կենալ կանացի այս կազմակերպութեան ազգանուէր աշխատանքներուն:

Այնուհետեւ բացուեցաւ բեմին վարագոյրը եւ 35 աշակերտներ՝ իրենց ուսուցչին՝ Օր. Հերմինէ Սանճըեանի ղեկավարութեամբ, երգեցին «Ով Մեծասքանչ»ը, «Երեւան – Էրեբունի »ն եւ «Սարերդ ծաղկել» խմբերգները, որոնցմէ ետք՝ Տիկին Ալիս Գըլնկեան փրանսերէն ուղերձ մը կարդաց, շեշտելով ի մէջ այլոց. «Ինչո՞ւ հայկական դասընթացքներուն կը մասնակցին մեր մանուկները. միակ պատասխանը՝ հայերէն սորվիլ: Այո՛, սորվելու մեր մայրենի սքանչելի լեզուն եւ ճանչնալու մեր մշակոյթն ու պատմութիւնը: Այս մարզին մէջ Կապոյտ Խաչը, իր հիմնարկութիւններով, կ'օգնէ իրականացնելու համար հայապահպանման մեր առաջադրանքները»:

Յայտագրի երկրորդ մասին մէջ աշակերտները իրենց արտասանութիւններով, թատերախաղերով, մենապարերով, խմբապարերով եւ խմբերգներով գունաւոր մթնոլորտ մը ստեղծեցին սրահին մէջ: Արդարեւ, հայ մշակոյթի դալար պարտէզին ծաղկեփունջեր էին որ կը հրամցուէին ներկաներուն, որոնք չխնայեցին իրենց ջերմ ծափահարութիւնները: Անվերապահ գնահատանքի արժանի են պարուսոյց օրիորդները՝ Ալիս Քըլեան եւ Հիլտա Տէմիրճեան:

×

Աւարտած էր հանդէսին գեղարուեստական բաժինը: 15 վայրկեանի դադարէ մը ետք շարունակուեցաւ մանուկներու օրուան տօնակատարութիւնը միշտ խանդավառ մթնոլորտի մէջ: Տիկին Արշ. Մաղաքեանի կոչին ընդառաջելով ներկաները՝ Տիկին Ֆլորա Քէօմիւրեանի ղեկավարութեամբ, սրտաբուխ նուէրներ ըրին, կարճ ժամանակուան մէջ գոյացնելով կոկիկ գումար մը՝ ի գնահատութիւն Կապոյտ Խաչի ազգանուէր ձեռնարկներուն:

Փոքրիկները բեմին վրայ անհամբեր կը սպասէին Կաղանդ պապային, որ վերջապէս ժամանեց ծափերու եւ ցնծութեան կանչերու արժանանալով: Մանուկները հաւաքուեցան Կաղանդ պապային շուրջը եւ երգեցին, պարեցին ու արտասանեցին: Իբրեւ գնահատանք Կաղանդ պապան ալ բոլորին բաշխեց նուէրներ, կարկանդակ եւ ծրարներ:

Ներկաները հին օրերու ապրումներով եւ նոր օրերու յոյսերով հեռացան սրահէն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴՈՂՑՈՒԹԻ ԴՈՂՑՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայաշէն թաղամասի Ս. Յովհաննու Կարապետ եկեղեցւոյ անուան տօնախմբութեան առթիւ, Յունուար 15ին Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս այցելած է իր անդրանիկ այցելութիւնը թաղամասին, ուր ողջունուած է տեղւոյն Հայկ. վարժարանի աշակերտութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի գայլիկ – սկաուտներու, ինչպէս նաեւ պատշգամներու վրայ խմբուած ժողովուրդի ծափերով: Գարեգին Բ. իր քարոզին մէջ ներկայացնելէ ետք Ս. Յովհաննէս Մկրտիչի կեանքն ու գործը՝ ըսած է. «Այսօրուան միակ պատգամս այս է. մեր տեսած արիւնէն ու մեղքէն ետք, պէտք է իւրաքանչիւր հայ վերանորոգէ ինքզինք, ինքն իրեն հարց տալով թէ ինչի՞ մէջ է թերութիւնը»: Յաւարտ պատարագի, մատաղօրհնութենէն ետք, ժողովրդային տան մէջ տրուած է ճաշ մը, որուն մասնակցած են պետական արար եւ հայ երեսփոխաններ: Ճաշի ընթացքին խօսք առած են Լիբանանի Խորհրդարանի փոխ – նախագահ Միշէլ Սասին, որ անդրադառնալով Լիբանանի տնտեսութեան եւ քաղաքականութեան մէջ հայ ժողովուրդին վերապահուած դերին՝ ընդգծած է, որ «հայ եղբայրները մեծ դեր ունին Լիբանանի գերիշխանութեան, ազատութեան եւ անկախութեան պահպանման մէջ», ինչպէս նաեւ Մէթր Խաչիկ Պապիկեան, Գարեգին Բ.:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՍԱՌԸ ՔԱՄԻ ԱՆՑԱՒ...

1.

Այրուածքի վէրքերը լաւացան իրենք իրենց: Մանուկը վայրի կատուի պէս ողջ ամառն ապրեց Եփրատի եղէգնուտներում: Երբ ձիւն եկաւ, գնաց մի թուրքի գիւղ, մտաւ մոլլայի տուն: — «Բիճ եմ, բաբամ եւ անտէր: Եկել եմ, որ ինձ թըլպատես: Կատարիր պարտքդ»: Մոլլան հարցրեց անունը: Մանուկի խելքը կտրեց իր համար մահմեդական անուն դտաւ՝ Գուրբան Ալի: Մոլլան նրան թլպատեց: Գուրբան Ալի – Մանուկը միայն մի շաբաթ մնաց նրա տանը: Ողջ ձմեռ թափառեց վիլայէթից վիլայէթ՝ իբրեւ մուրացկան: Ցետոյ... էլ ինչ յետոյ: Ահա ինքը Թուրք է, «վաստակ» (պրծաւ – գնաց): Բենիամինն ու Խորէն աղան իրեն չճանաչեցին: Բենիամինը նոյնիսկ հայ – հոյեց: Սիրտը քամւում է, ուզում է հարցնել ի՞նչպէս է Ծամոսկի մարէն, գիւ – ղը... Ուզում է ընկնել Խորէն աղայի վզովը: — « Ես Մանուկն եմ »: Բայց զսպում է պոռթկումը: Ամբոխի մէջ երեւաց հօրացուն՝ արդէն ծերացած ոստիկան Քեազիմ օնբաշին: Գուրբան Ալի Մանուկը գնաց նրա կանչին: Հօրացուն տան բանալիները տուեց նրան:

— Էնվեր փաշան, ալլահը նրան օգնական, գնաց Քեմալ բէյին հիւր: Գիշերը պահակ եմ, տուն չեմ գայ: Ախ վա՛յ, ո՞ւր կորչեմ էս դժոխքից:

Մանուկը կորցրեց համագիւղացիներին:

×

Զօրանոցի բակից, որը մի ժամանակ Հայոց օրիորդաց վարժարանն էր, թնդանօթային համազարկ տուին: Խորէն աղան թիկունքից լսեց մէկի քրքիջը: Ծակոտ շուռ եկաւ: Քրքջացողն իր զինուորական օրերի լծակից Զերքէզ Շեհերեդին բէյն էր, պարարտ, կարմիր մարդ, աչքերում մի բան, որ ոչ ծիծաղ էր, ոչ վիշտ: Նա ուրախ թափահարեց հին ընկերոջ ուսերը:

— Ի՞նչ բանի ես, եղբայր իմ Խորէն աղա, ի՞նչ բանի ես:

— Սուլթան չեմ, պարզ է, — ծիծաղեց Խորէն աղան: — Դո՞ւ:

— Ապրանք եմ առնում ծախում: Տնեցիներդ ո՞նց են:

Խորէն աղան նրան հրաւիրեց մի – մի գաւաթ օղի խմելու:

— Սիրով, — չմերժեց բէյը, — բայց ես եմ վճարելու:

— Ինձ նեղացնում ես, — ետ քաշուեց Խորէն աղան, — չեղա՛ւ...

— Առեւտուրս յաջող է, — բէյը բեխի ծայրը սրեց: — Թէ ձեռքդ պակաս է, ասա:

Զամչի օղի խմեցին, ակռատը Եփրատի ձուկ՝ վրան սառոյցով օշարակ: Բէյը աչքերը մանր կկոցեց:

— Տեսա՞ր գերմանացի գնդապետին: Էնվերի «նոքարն» է, նրա երեսալը բարի չէ: Նա իր կնկանն էլ կը նուիրի նրան: Հի՛, հի՛...

— Բէ՛յ, — զգուշացաւ Խորէն աղան: — Մենք մեր ցաւին մնանք:

— Ալլահի կամքն ասացիր, — գլխով արեց բէյը: — Մեզ ի՛նչ. ես վաճառական, դու՝ Հայ: Երկուսս էլ մի բախտի:

— Ա՛յ, ա՛յ, — Խորէն աղան թփթփացրեց նրա ուսը: — Էս ի՛նչ լաւ է, որ քեզ գտայ:

Նրանք միմիանցից գոհ մնացին եւ ի նշան ցանկալի հանդիպման՝ փոխանակեցին իրենց գդակները:

— Ցոյս Աստուած:

×

2.

Ռոտիկանապետ Քեմալ բէյի ապարանքը քաղաքի ծայրին էր՝ զօրանոցից վերեւ: Շքամուտքի մօտ Էնվեր փաշային դիմաւորեց Քեմալ բէյի կինը: Էնվերի խոնաւ աչքերը կենդանացան: Հանըմը (տիկին) վէտվէտում էր իր չէկ–կրակ գեղեցկութեամբ: Փաշան նոյնիսկ գլուխ խոնարհեց նրան: Հանըմը նուրբ նայեց:

— Ես բախտաւորուեցի ձեզ տեսնելով, իմ փաշա: Ձեզնով երջանկացաւ իմ օջախը:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. – 4)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սուրէն Ճերմակեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի, Փետր. 12, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍՈՒՐԷՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՊՐԻԽՍԷ.— Պ. Լեւոն Սելճիքեան, իր երկու սիրելի ընկերներուն՝ Գրիգոր Աճէմեանի եւ Արմենակ Փափազեանի յի-շատակին, 100 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Փետր. 12, ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ: Ի ժամ պատարագի,

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ
ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

կուտայ իր Հայրապետական պատգամը:

Կը հրաւիրենք մեր ժողովուրդը մաս-նակցելու պատարագին եւ ընդունելու Ամենայն Հայոց Հայրապետին օրհնութիւն-ները:

ՀՍԿՈՒՄ

Մեծ Պահքի ամէն Չորեքշաբթի երե-կոներուն, այսինքն՝ Փետր. 8ին, Փետր. 15ին, Փետր. 22ին, Մարտ 1ին, Մարտ 8ին, Մարտ 15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ երեկոյեան ժամը 6ին կը կատարուին ՀՍԿՈՒՄԻ խա-ղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւն-ները:

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Յաջորդ պատարագը՝ Կիրակի, Փետր-ուար 19ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՓՕ.— Պետիկեան ընտանիքը 250 ֆր. կը նուիրէ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆՆԻ Հայ Ազգ. Միութեան տարե-շրջանը լրացած ըլլալով ընդհ. անդամա-կան ժողովը տեղի կ'ունենայ Փետր. 26ին, Կիրակի ժամը 15ին Կիտիսէլլիի սրճարանի վերնայարկը: Կը խնդրուի նկատի ունե-նալ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Ն. Փալանճեան ճեմարանի իր սաներուն եւ Փարիզի հայերէնի միօրեայ դասընթացքներուն

Նախաձեռնութեամբ՝

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRAND ★ BAL ★ ANNUEL organisée par la section de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France au profit de ses œuvres

Samedi 11 Février 1978 de 20 h. 30 à l'aube
dans les Salons de l'Hotel George V
31, avenue George V Paris 8e

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.—
ՄԵԼՔՈՆ – ՍԵՒԱՆ նուագախումբը Երգիչ՝ ՆՈՐԱՅՐ

Մուտք 35 ֆր. ուսանող՝ 25

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
Պահաբեան 734-70-19 Գաբոյեան 533-06-31 Հրաչեան 878-67-38

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄԵԾ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

KERMESSE

Կազմակերպութեամբ վարժարանի Ծնողաց Միութեան

ՄԱՐՏ 11 ԵՒ 12

վարժարանին մէջ

- ՃԱՇ -

Ի պատիւ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Ուրբաթ, Փետրուար 17, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20.30ին, Էնթերքոնթինանթալ պանդոկի Իմփերիալ սրահին մէջ:

Ճաշագին 150 ֆրանք

Փութով ապահովել տեղերը, Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դիւանէն, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ: Հեռաձայն 359-67-03

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ
ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

57, Պուլվար Ժուրտան

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կը դասախօսէ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

Նիւթ՝ Համարկումը (էնթեկրասիոն) ժամանակակից հայ իրականութեան մէջ

Կիրակի, Փետր. 12, ժամը 20.30ին

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻԻ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը ժողովի կը հրաւիրէ Իսիի Կապոյտ Խաչը, Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն, Նոր Սերունդը, Փետրուար 9, Հինգշաբթի ժամը 20.30ին, Իսիի Մշակոյթի Տան մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ժամադրութիւնը յարգել:

REPRESENTATION THEATRALE

Samedi 11 Février 1978 à 20 h. 30
Salle des Fêtes de la
Mairie d'Issy-les-Moulineaux av. Victor-Cresson
Métro Mairie d'Issy

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ
ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ «ԱԲԵԼԵԱՆ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԹԻՒ 5 ԽԵԼԱԳԱՐԸ

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ Յ. ԱՄԻՐԵՆՑ
ՂԵԿ. ԺՈՐԺ ՊԱՏՕԼԵԱՆԻ

Տոմսերուն համար դիմել.—

ETS. MICHEL — 253, Rue P.-V. Couturier, Alfortville — Tél. 899-09-66
KOUYOUMDJIAN — Station SHELL — 18, Quai J. B. Clément, Tél. 375-28-37
CAFE PHILIPPE — Place Carnot, Alfortville
SEVAN, 4 Rue Lazare-Carnot, 92140 Clamart — Tél. 642-16-07
PALOUYAN, 9 Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 523-24-97
SAMUELIAN, 51 Rue Monsieur-le-Prince, 75006 Paris — Tél. 326-88-65
եւ Մշ. Տան անդամներու մօտ:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԵՒ ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՀԱՅՈՑ ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
1978
Երկուշաբթի Ապրիլ 24էն Մայիս, 5 Ուրբաթ
Կազմակերպութեամբ եւ առաջնորդութեամբ Լիոնի

ՍԵՒԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ

Տնօրէն՝
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

Կը մասնակցի նաեւ ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Առաջնակարգ պանդոկ (տըմի – փանսիոն) եւ պտոյտներ

Ճամբորդութեան վերաբերեալ մանրամասնութեանց եւ յայտագրերու համար դիմել

Catalogues à votre disposition sur demandes pour toutes destinations

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Varoujan SARKISSIAN

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Tél. : 60-13-66 — Téléx 900287
Licence organisatrice : A 529

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի անյապաղ արձանագրուիլ

PELERINAGE A JERUSALEM ET AUX LIEUX SAINTS

du 24 avril au 5 mai

Départs par avion de PARIS — MARSEILLE ET LYON

Places limitées

A PARIS — MONDOTOURS
(Peruz Melkonian et Lévon Baghdassarian)
2, Rue de Sèze, 75009 PARIS — Téléph. : 073-30-64
Tél. : 073-30-64

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնոր-հակալութեամբ ստացած է Տիկին Քոր-թոշեանէ 50 ֆր. Նիկողոս Ֆրանքեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի: Պր. Ղազար Հազարեանէ 50 ֆր., այրի Տիկին Պետրոյեանի մահուան առթիւ փո-խան ծաղկեպսակի, Պր. Յակոբ Գրիգոր-եանէ 100 ֆր. (կայանին):

×

ՏԷՍԻՆ.— Ընկերուհի Էլիզ Քէշիշեան (Թոսմաճեան) իր ողբացեալ ամուսնոյն մահուան առաջին տարելիցին առթիւ 100 ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի դպրոցին: Նոյն նպատակին՝ այրի Տիկ. Եղիսաբէթ Թադէոսեանի մահուան առթիւ, Թադէոս-եան ընտանիք 100 ֆր: Միրաքեան 50 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Հրանդ Գարագիւլանեան 50:

Պօմոնի սրահին վերանորոգումի հանգանակութեան մասնակցող ազգայիններու ցանկը

Տիկ. Փայլածու Անդրէասեան 200 ֆր., Օր. Անահիտ Արզումանեան 50, Տէր եւ Տիկ. Եղիազար Մելքոնեան, Տիկ. Պեր-ճուհի Փափազեան, Տէր եւ Տիկ. Պօղոս Պալիքեան (Սէն Մարկրիթ), այրի Տիկ. Ազնիւ Օհանեան 100ական, այրի Տիկ Ազնիւ Ղազարեան 400, Պր. Վահրամ Գրի-գորեան 200, Տիկ. Օզսարլեան, այրի Տի-կին Սալլապաշեան, Տիկ. Վարժապետ-եան 50ական, Տիկ. Մաքրուհի Տէր-Գաս-պարեան 100, այրի Տիկ. Հռիփսիմէ Պէր-պէրեան 20, Տիկին Տէր-Յովհաննէսեան 100, այրի Տիկ. Ովսաննա Փափազեան 50, այրի Տիկ. Թօփսաքալեան 100, ոմն բա-րեպաշտուհի մը 15, Պր. Դանիէլ Աղա-նեան 100, Տիկ. Ժոզէֆին Տէյիրմէնճեան 30, Պր. Յարութիւն Խանօեան 300, Պր. Արմենակ Երեւանեան 500, Տիկ. Հերմինէ Մխքճեան 20, եղբայր Շահան Մակար-եան 500 ֆր.:

Նուպար Հելվաճեան (Մարսէյլ), Գրի-գոր Համբարձումեան 100ական, Համբար-ձումեան եղբայրներ 200, Պետրոս Սո-լաքեան 100, Կարպիս Սէմիզեան 500, Տէր եւ Տիկ. Սահակ Քէշիշեան, Յակոբ Արծ-եան 100ական, այրի Տիկին Տիգրանու-հի Նիկողոսեան 5000, Տէր եւ Տիկ. Աբ-րահամ Պօղեան 50, Տէր եւ Տիկ. Ծորճ Սի-լօեան 20, Տէր եւ Տիկ. Անդրանիկ Զար-գարեան 300, Տիկ. Սիրանոյշ Զարդար-եան 200, Յովհ. Հրաչեան, Տէր եւ Տիկ. Սամուէլ Սիլօեան 1000ական, Յարութիւն Քիւրքճեան 100, Տէր եւ Տիկ. Ժոզէֆ Մխճեան 1000, Տիկ. Տիրուհի Զաքմաք-ճեան, Լեւոն Արզումանեան 100ական, Տիկ. Հռիփսիմէ Տօրումեան 50, Սահակ Տօրումեան, Ժիրայր Տէրտէրեան 200ա-կան, Յովհ. Սահակեան 100:

(Շար.)

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
9
JEUDI
9 FÉVRIER
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ.	Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.051 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — N° 14.051

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԾԱՆՐ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

22 ՄԵՌԵԱԼ

———o———

Վերջին օրերը կը պարզուէր արդէն թէ կացութիւնը վատթարացած է Լիբանանի մէջ եւ Պէյրութի մէջ ալ եղեռնափորձերը իրարու կը յաջորդէին: Վերջին լուրերու համաձայն, ծանր բախումներ տեղի ունեցած են արեւելեան Պէյրութ՝ Ֆայատիէ եւ 22 մեռեալի խօսք կայ, որոնց քանը՝ Սուրիացի: Արդարեւ բախում — ները տեղի ունեցած են, սուրիական խաղաղապահ ուժերուն եւ լիբանանեան նոր բանակին միջեւ: Վախի եւ խուճապի մթնոլորտ մը կը տիրէ կրկին եւ լիբա — նանցի իրաւաբանի մը կինը, որ Ֆայատիէ կը բնակի, յայտարարած է. «ճիշդ պատերազմին առաջին օրերու պատկերն է»: Փողոցները կրկին պարպուած են խանութները՝ փակ: Պաշտօնական զե — կոյցը զոհերու բուն թիւը չի տար բայց քաղաքական շրջանակներու համաձայն 22 մեռեալ կայ եւ լիբանանցի զինուոր — ները քան Սուրիացի դերի բռնած է (ինչ որ կրնայ տարօրինակ թուիլ բայց Լիբանանի մէջ այլեւս ոչինչ տարօրինակ կրնայ թուիլ): Շատ յստակ չէ թէ ի՞նչ — պէս սկսած են կռիւները բայց կ՚ըսուի թէ ծայր տուած են երբ սուրիացի խաղաղապահ ուժերը նոր պատնէշ մը կը հաստատէին լիբանանեան ուժերու պատնէշին մօտ: Լիբանանցիները գրգռութիւն նկատած են ասիկա եւ նախ վիրաւորական ու նախատական խօսքերու փոխանակում մը սկսած է որ շարունակուած է զէնքով եւ հրացանով: Սուրիացիք կ՚ըսեն թէ իրենց ըրածը մաս կը կազմէր ծրագրի մը որ կը ձգտի պայքարիլ անապահովու — թեան դէմ: Պէյրութի կեդրոնն ալ բեմը եղած է բազմաթիւ եղեռնափորձերու եւ ռումբերու, օրական 5–6 պայթում կայ: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն լարուածութիւնը սաստկացած է որովհետեւ երկու քրիստոնեայ առեւանգուած են եւ սպաննուած մահմետական գիւղի մը մէջ: Սուրիական ուժերը շրջապատած են Նաամեհի գիւղը եւ բազմաթիւ կասկա — ծելիներ ձերբակալած: Լիբանանի պե — տական ճայնասփիւռն ալ կ՚ըսէ թէ երեք Գաղեստինցի ձերբակալած են:

Ընդհանուր ձեւով նոյն մտահոգութիւն — ները սկսած են կրկին եւ անգամ մը եւս յստակ է թէ շատ են անոնք որ չեն ուզեր խաղաղ Լիբանան մը (այսօրուան Բ. եւ Գ. էջերուն վրայ մեր իրազեկ աշխատակ — ցին վերլուծական յօդուածը աւելի լաւ կուտայ բուն պատկերը):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԱԶԱՎԻԼԻ մէջ տասը մահապատիժ տրուեցաւ 33 օրուան դատավարութենէ մը ետք «յեղափոխական արտակարգ ատեան»ին առջեւ: Կառավարութեան քոմիսէրը ըսած է «չմեղքցան յեղափոխու — թեան, յեղափոխութիւնն ալ իրենց չի մեղքնար»: Մարդկային իրաւանց միջազգային Դաշնակցութեան կողմէ Քոնկօ ղրկուած էր Փարիզի Փաստաբանական կաճառէն Մէթր Անրի Շուքրուն, որ 48 ժամ ետք արտաքսուած էր Պրազավիլէն:

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավարները համակերպեցան մաս չկազմելու Անտրէոթթիի նոր կառավարութեան բայց Պերլինկուէր ապահովութիւն կուտայ որ պիտի օժանդակեն «Փրկութեան Ուխտի» մը:

ՓԱՐԻԶԻ Բարձրորակ Կարի Քարվէնի մօտէն 70 « մենաշնորհեալ » հագուստ գողցած են առջի օր:

ԼԻՈՆԻ դատաւորին առեւանգումը միշտ խորհրդաւոր կը մնայ քանի ոչ մէկ ձայն ելած է 48 ժամ ետք եւ փրկագին ուզող ալ չկար դեռ Չորեքշաբթի օր:

ՖՐԱՆՔԸ քիչ մը հանդարտած է եւ Նախագահ Ժիսքար ալ հրահանգած է Պարի, որ ամէն գնով պէտք է առաջքն առնել անկումին:

ԺԻՍՔԱՐ – ՇՄԻՏ եօթը կէտերու վրայ համաձայն են՝ եւրոպական իրաւական շրջանակը, Ցունաստանի անդամակցու — թիւնը Հասարակաց Շուկային, ձկնոր — սութիւնը, ափրիկեան քաղաքականու — թիւնը, հիւլէականը, ուժանիւթը եւ նոր օդանաւի մը հեռանկարը (աւելի փոքր էռ–Պիւս մը):

ՍԱՏԱԹ յայտարարեց Ուաշինկթըն, մամուլի ասուլիսի ընթացքին որ երբեք պիտի չզիջայ Երուսաղէմ երթալուն համար բայց եւ այնպէս յուսախաբութիւն եւ դառնութիւն կար Եգիպտոսի Նախագահին խօսքերուն մէջ: Սատաթ զէնք ալ կ՚ուզէ Ամերիկացիներէն եւ կը սպառնայ «սարսափելի գայթակղութիւն» մը ստեղծել եթէ չստանայ:

ՍՈՄԱԼԻ – ԵԹՈՎՊԻԱ կռիւները մեծ ծաւալ կ՚առնեն եւ վախ կայ որ միջազգային բնոյթ առնեն եւ մինչեւ իսկ Մոսկուա – Ուաշինկթըն դէմ դիմաց դնեն: Եթովպիա արդէն 1500 խորհրդային մասնագէտ կայ, երեքէն վեց հազար Քուպացի, եւ խորհրդային նոր ուժեր կը հասնին ամէն օր: Հաւանական կը նկատուի որ Սոմալի Ապահովութեան Խոր — հուրդին դիմէ: Հետաքրքրական է նկատել որ Իսրայէլի Արտաքին Նախարարն ալ ճիշդ ատենը յարմար նկատած է յայտարարելու Ցիւրիխի մէջ թէ Իսրայէլ զէնք կուտայ Եթովպիոյ, ինչ որ գաղտնիք չէր բայց պաշտօնական «խոստովանութիւն» չկար ցարդ այդ մասին:

ՁԻՒՆ ԵՒ ՀԻՒՍԻՔ կը շարունակեն աւեր գործել ամէն կողմ: Ծամոնիքսի մէջ արդէն անխոհեմութեան հետեւանքով 19 մեռեալ կար: Նիւ Եորքն ալ թաղուած է ձիւներու տակ, նոյն կացութիւնը պատճառ եղած էր Պոսթընի մէջ, որ «Հայրենիք» չկարենայ լոյս տեսնել Յունուար 22ին:

ՊԱՐՈՆ ԱՆՓԷՆԻ առեւանգումէն 17 օր ետք, ոչ մէկ նորութիւն կար:

ԻՎ ԹԵՐՆՈՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

———o———

«Հայերը, Ցեղասպանութեան մը պատմութիւնը» հատորին հեղինակը՝ Տոքթ. Իվ Թերնոն Յունուարի ընթացքին կարճ շրջապտոյտ մը կատարեց Խորհ. Միութիւն եւ Յունուար 24էն 28 եղաւ Երեւան: Իր վերադարձի օրն իսկ մեզի կը յայտնէր իր խանդավառութիւնը եւ յուզումը այն ջերմ ընդունելութեան համար զոր գտած էր բոլորին մօտ, «նոյնիսկ անոնց, կ՚ըսէր, որոնք գիրքս չէին կարդացած»: Այդ առթիւ, ԱրմԷնփրէսի թղթակիցին իրեն հետ ունեցած տեսակցութեան ընթացքին (Սովետական Հայաստան, Փետրուար 3) Տոքթ. Թերնոն հետեւեալը ըսած է.— « Մասնագիտութեամբ ես վիրաբոյժ եմ եւ միայն վերջին տարինե — րուն, ազատ ժամանակ ունեցած ատենս կը զբաղիմ այն յանցագործութիւններու հետազօտութեամբ, որ Նացիները կատարած են կեդրոնացման ճամբարներու մէջ եւ այն բժշկական « փորձերով », որոնցմէ անոնք օգտուած են: Հինգ տարի շարունակ կ՚աշխատէի արեւմտեան երկիր — ներու թանգարաններուն եւ գրադարան — ներու մէջ, ուսումնասիրելով 20րդ դարու պատմութեան մէջ առաջին՝ Հայերու ցեղասպանութեան վերաբերող փաստա — թուղթերը եւ անցեալ տարի լոյս տեսած իմ գիրքիս մէջ վերլուծած եմ այդ չլըսուած գազանային ոճրագործութեան պատճառները: Այժմ ես ուրիշ կերպով կրնամ գրել իմ գիրքը, քանի որ ա՛լ աւելի լաւ ճանչցայ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը: Այցելեցի արեւելագիտութեան պատմութեան հիմնարկութիւնը, Բիւրականի աստղադիտարանը, խօսեցայ ծա — նօթ գիտնականներու հետ, այցելեցի Արարատի շրջանի Զըման գիւղի կոլտնտեսութիւնը, դիտեցի գիտական եզակի կեդրոնը՝ Մատենադարանը, ուր խնամ — քով կը պահուին ու կ՚ուսումնասիրուին հին ձեռագիրներն ու հայ եւ աշխարհի միւս ժողովուրդներու պատմութեան վերաբերող փաստաթուղթերը:

« Հայաստանի մէջ ամէն ինչ հաճելի թուեցաւ մեզի: Ինչ որ տեսանք, իսկապէս ապշեցուց մեզ: Այցելեցինք Մար — տիրոս Սարեանի, ժամանակակից ար — ուեստի թանգարանները, մանկական պատկերասրահը: Կարելիութիւն ունե — ցանք ըստ արժանւոյն գնահատելու Խորհ. Միութեան Հայերու մշակութային կեանքի հարստութիւնը:

« Խորհ. Հայաստանի մէջ մենք ակա — նատես եղանք այն հսկայական տնտեսական ու մշակութային նուաճումներուն, որոնք ձեռք ձգուած են պատմական կարճ ժամանակամիջոցին: Ուրախալի է, որ դուք պահած էք ու կը զարգացնէք ազգային մշակութային հարուստ աւանդութիւնները: Ձեր Հանրապետութեան կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ կը նկատուին մեծ նուաճումներ:

« Խորհ. Հայաստանի հողամասին վրայ եւ սփիւռքի մէջ ապրող Հայերը կը հպարտանան իրենց վերածնած հայրենիքով, փայլուն նուաճումներով եւ սրբութեամբ կը պահեն 1915 թուականի անմեղ զոհե — րու յիշատակը: Հայերու ցեղասպանու — թեան եւ ֆաշիզմի սարսափները այլեւս պէտք չէ կրկնուին: Մարդկութիւնը պէտք է ապրի հաշտ ու խաղաղ:

« Էջմիածնի մէջ ես հանդիպում ունեցայ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի հետ:

« Խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեմ արտասահմանեան երկիրներու հետ Բարեկամութեան եւ Մշակութային Կապի Հայկական Ընկերութեան, բոլոր անոնց որոնց հետ հանդիպելու բախտը ունեցայ, եւ ամբողջ հոգիով կ՚ուզեմ Հայաստանի աշխատասէր ժողովուրդին մաղթել երջանկութիւն, ուրախութիւն եւ յաջողութիւններ՝ իր աշխարհաշէն գործունէու — թեան մէջ »:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ, Փետր. 1–3)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 9ին կը սկսին ոտնագնդակի խորհրդային ախոյենութեան մրցումնե — րը: Այս տարի մասնակցող խումբերն են՝ Լենինգրադի Զենիթը, Մոսկուայի Տորպեդօն, Մոսկուայի ԲԿՍԱն, Բաքուի Նեֆթչին, Օդեսայի Չերնոմորեցը, Ալմա Աթայի Կայրաթը, Տաշքենդի Պախտա — կորը, Դնեպրոպետրովսկի Դնեպրը, Դոնեցկի Շախտեորը, Կիեւի Դինամօն, Մոսկուայի Սպարտակը, Թիֆլիսի Դինամօն, Մոսկուայի Դինամօն, Վորոշիլովգրադի Զարիան, Մոսկուայի Լոկոմոտիվը եւ Երեւանի Արարատը:

Ստորեւ կուտանք երթի մրցումներու «Արարատ»ի ժամանակացոյցը:

Ապրիլ 9 Արարատ – Զենիթ
Ապրիլ 15 Արարատ – Տորպեդօ
Ապրիլ 23 ԲԿՍԱ – Արարատ
Ապրիլ 27 Արարատ – Նեֆթչի
Մայիս 2, Պախտակոր – Արարատ
Մայիս 8, Դնեպր – Արարատ
Մայիս 18, Արարատ – Չերնոմորեց
Մայիս 23, Արարատ – Կայրաթ
Մայիս 28, Շախտեոր – Արարատ
Յունիս 3, Արարատ – Դինամօ (Կ.)
Յունիս 10, Սպարտակ (Մ.)–Արարատ
Յունիս 17, Արարատ – Դինամօ (Թ.)
Յունիս 23, Արարատ—Դինամօ (Մ.)
Յուլիս 1, Զարիա – Արարատ
Յուլիս 7, Լոկոմոտիվ – Արարատ

Ինչպէս կ՚երեւայ ցանկէն, առաջին ամսուան չորս խաղերէն երեքը Արարատ կ՚ունենայ իր սեփական դաշտին վրայ, ինչ որ ենթադրել կուտայ թէ երեւանցիները բոլոր կարելիութիւնները ունին մրցաշարքը լաւ սկսելու համար:

Ախոյենութեան Գաւաթի մրցումները կը սկսին Յուլիս 15ին: Այդ օրը Արարատ իր սեփական դաշտին վրայ կ՚ընդունի Տաշքենդի Պախտակորը: Արարատ իր վերջին մրցումը կ՚ունենայ Նոյ. 11ին՝ Երեւանի մէջ, Վորոշիլովգրադի Զարիայի հետ:

ՏԽՐՈՒՆԻ.- ԸՆԿ. Յ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Ցաւով կ՚իմանանք որ Ուաշինկթըն — Տիսիի մէջ Յունուար 28ին իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Յարութիւն Սէրէնկիւլեան (եղբօր որդին Վարդգէսի):

Ծնած էր Կարին 1902ին: Հաստատուած կանուխէն Միացեալ Նահանգները, միշտ իր նուիրեալ մասնակցութիւնը բերած է ազգային թէ կուսակցական կեանքի, անդամ էր Ուաշինկթընի Հ. Յ. Դ. Սեպուհ կոմիտէութեան:

Ընկ. Յարութիւն Սէրէնկիւլեան զարմիկն էր նաեւ մեր ողբացեալ վեթերան ընկերոջ՝ Հայկ Սէրէնկիւլեանի եւ այս առթիւ մեր ցաւակցութիւնները կը ներկայացնենք Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլ — եանի եւ Վազգէնին:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ Ժ. – ԺԲ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ

Թ. ԽՕՍՔԻ ԳԻՒՏԵՐՈՒ Եւ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ ՄՕՏ

Երեւակայութեան մեծութենէն կը յառաջանայ անոր լեզուական գիւտերու յորդութիւնը, որով ան՝ միեւնոյն իմաստը կ'արտայայտէ բազմազան ձեւերով, երբեմն հոմանիշ բառերու երկար շարքով, որոնք անոր մտքին մէջ կը ծնին միաժամանակ: Պատկերներու եւ բառերու այս յորդութենէն, յաճախ, Նարեկացիի լեզուն կը կորսնցնէ իր պարզութիւնը եւ կը դառնայ դժուարահասկնալի: Եթէ ընթերցողը անոր երկը կարդալու ատեն՝ անընդհատ լարուած վիճակի մէջ պահէ իր միտքը, ան հետզհետէ կը վարժուի բանաստեղծի մտածութեան եղանակին, եւ այնուհետեւ, այդ պատկերներու եւ կրկնութիւններու տեղատարափը, այդ յորձանքը կը թողու իր առանձին քաղցրութիւնը. ընթերցողը բանաստեղծի խօսքի առատաբուխ հոսանքի մէջ կ'իյնայ, անոր սիրտը եւս կը լեցուի նոյն յորդութեամբ, ան եւս կը յուզուի ու կը տարուբերի մտքի ու սրտի լեռնացած կոհակներէն, որոնք անդադար կը բարձրանան, ապա՝ կ'իյնայ, կը փշրուի ու կրկին կ'ուռի… եւ այսպէս անվերջ:

Այսպիսի մեծ երեւակայութիւն ունեցող բանաստեղծին, բնականաբար, բառականութիւն պիտի չտար մեր լեզուն, որ, մինչեւ Նարեկացին, զարգացած էր միայն պատմութեան, ներբողի ու մեկնաբանութեան համար եւ վերացական էր: Այս պատճառով ան կը ստեղծէ նոր, ինքնատիպ լեզու, հարուստ, նորահնար դարձուածքներով եւ բառերու նուրբ ու բազմիմաստ կիրարութեամբ: Ան, յաճախ, վերացական ու ճարտասանական լեզուն կը դարձնէ թանձրացած, գունաւոր ու նկարչագեղ, քանի որ ան ամէն ինչ կը մտածէ ու կը զգայ պատկերներով: Անոր մօտ նկատելի է հոմանիշ բառերու եւ արտայայտութիւններու կուտակութիւն, երկար պարբերութիւններ՝ մանաւանդ սէր, անկանոն ու բարդ նորաձեւ ու արտասովոր բացատրութիւններու հակում, որ կը տանի դէպի մթութիւն եւ երկաբանութիւն: Այսպիսի բացառիկ ոճը, ինչպէս ըսինք, մեր լեզուի մէջ գոյութիւն չունէր մինչեւ Նարեկացին: Ոմանք, զայն, մեր լեզուի մէջ կը համարին իրրեւ հետեւանք արաբական ազդեցութեան: Թէ արաբական լեզուն մեր քերթողներու այս ոճի վրայ ազդեցութիւն ունեցած է, թէ ոչ, այդ խնդիրը տակաւին պարզուած չէ: Հաւանական է, սակայն, որ արաբական բանաստեղծութենէն հայերէնին անցած է յանգը, որու գործածութիւնը չկայ մեր հոգեւոր երգերու մէջ:

Ժ. դարուն, արդէն, յանգի գործածութիւնը եղած է մեր աշխարհիկ բանաստեղծութեան մէջ, եւ այս հասկնալի է. արաբական բանաստեղծութիւնը աւելի շուտ՝ մեր աշխարհիկ երգերու վրայ պիտի ազդէր, քան՝ եկեղեցական երգերու: Բազմաթիւ յանգեր՝ Նարեկացին կը գործածէ «Ողբերգութեան» զանազան մասերուն մէջ: Կը հանդիպինք, յաճախ, նաեւ տողամէջի յանգերու, ինչպէս՝ «Դու լոյս ես եւ յոյս, եւ ես խաւար եւ յիմար…»:

«Ողբերգութեան» մէջ, ան կ'աշխատի, նաեւ, տպաւորութիւն յառաջ բերել բաղաձայններու նմանութեամբ եւ կրկնութեամբ, որ, հաւանաբար, ասորերէնէ անցած պիտի ըլլայ հայերէնին, աւելի վաղ քան Ժ. դարը:

«Ողբերգութեան» մէջ կիրարկուած է առհասարակ խառն ոտանաւորը: Անիկա, առհասարակ, ազատ անդամներով յօրինուածք մըն է, որ բաւական կը մօտենայ ներքին բովանդակութեան: Միաբաններ, աղօթելու ատեն, իրենց խուցերուն մէջ, այդ ոտանաւորի իւրաքանչիւր առաջին հատուածին հետ գլուխները կը խոնարհէին դանդաղօրէն եւ ապա իւրաքանչիւր երկրորդ հատուածի հետ՝ կը բարձրացնէին: Ասով ալ, կարծես, կ'որոշուէր այդ երգի չափը:

Ոմանց կը մոլորեցնէ այն միտքը, որ Նարեկացիի «Ողբերգութեան» մէջ մեր սովորական տաղաչափական ձեւերէն որեւէ մէկը չէ կիրարկուած, այս պատճառով ալ՝ այդպիսիները չեն ընդունիր «Ողբերգութեան» չափածոյ ըլլալը: Սակայն «Ողբերգութեան» մէջ մեր սովորական տաղաչափութեան մէկ ձեւը չէ որ կիրարկուած է, այլ՝ զանազան ձեւեր: Ինքը, հեղինակը, իր այդ երկը ոչ միայն «բանաստեղծութիւն» է անուանած, այլ եւ՝ երգ, նուագ: Հարկաւոր է նախ՝ անոր արձակը տողարել, ապա՝ որոշել թէ ո՞ր բառի վրայ են դրուած խօսքի շեշտերը, եւ յետոյ կարդալ, որպէսզի զգացուի բանաստեղծական կշռոյթը (ռիթմը):

Վերջացնելով, անգամ մը եւս կրկնենք, որ «Մատեան ողբերգութեան»ը իր բուռն զեղումներով, անսանձ երեւակայութեամբ եւ հաւատքի անկեղծ արտայայտութեամբ՝ ոչ միայն բանաստեղծական հրաշալիք մըն է ներկայացած մեր ժողովուրդի աչքին, այլ նաեւ, սրբութիւն մը՝ հրաշագործ զօրութեամբ: Դարեր շարունակ, մեր ժողովուրդը հաւատացած է անոր բուժիչ զօրութեան, ոչ միայն հոգեւոր, այլ եւ մարմնաւոր ցաւերու:

Ժ.— ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ ՏԱՂԵՐԸ

«Տաղ» կը կոչուին ոչ միայն կրօնական այլ եւ աշխարհիկ բովանդակութեամբ երգերը. օրինակ՝ մենք ունինք «Տաղ սիրոյ եւ ուրախութեան» գեղեցիկ քերթուածը:

Կրօնական տաղերը կը տարբերուին, սակայն, միւս հոգեւոր երգերէն կամ շարականներէն անով, որ անոնք յօրինուած չեն իբրեւ կցորդ Ս. Գիրքի երգերու: Տաղերը՝ սուրբերու տօներուն վերաբերեալ յատուկ երգեր են: Անշուշտ եղած են տօնախմբութիւններու համար երգուած ուրիշ երգեր, որոնք մտած են կանոնի երգերու շարքի մէջ եւ դարձած են շարական, ինչպէս օրինակ՝ Հռիփսիմեանց նուիրուած «Անձինք նուիրեալք» մեծ քերթուածը, բայց, ընդհանրապէս, տաղերը անկախ մնացած են հոգեւոր երգերու հաստատուն կարգէն. այսինքն՝ տաղերու երգեցողութիւնը, ժամասացութեան ատեն, ազատ եղած է, անոնք կըրնային երգուիլ կամ ոչ:

Նարեկացիի տաղերը նոյնպէս արդիւնք են նոյն հոգեկան իրականութեան, ինչ որ «Ողբերգութիւն»ը, բայց վերջինիս մէջ՝ բանաստեղծը մռայլ է եւ ցաւագին տաղերու մէջ, ընդհակառակն, ան մեծ մասամբ կ'երեւայ թեթեւ ու զուարթ ոգիով: Անիկա, նախ եւ առաջ, կը բխի այդ երկու տեսակի բանաստեղծութիւններու նիւթի եւ նպատակի տարբերութենէն: Վանական կեանքի միակ ուրախ ժամանակը եղած է Տէրունական տօներու պայծառ պաշտամունքը, երբ կարճ ժամանակով գոնէ, կը թոյլատրուէր՝ թողուլ ողբը եւ ուրախանալ Քրիստոսի ծննդեան, յարութեան, համբարձման, պայծառակերպութեան տօնի օրերը:

Այսպիսի ուրախ տօնակատարութեան ժամանակ ըսուելու համար՝ յօրինուած տաղերն ալ պէտք է առանձին շուք եւ զուարթութիւն տային հանդէսին: Եւ Նարեկացին իր տաղերով այս կարգի շարականներու տեսակն է զարգարած:

Նարեկացիի մի քանի տաղերուն մէջ՝ առաջին անգամ կը գտնենք մեր գրականութեան բանաստեղծական տեսակ մը, որու մէջ հեղինակը սիրոյ եւ բնութեան, գարնան եւ կանացի գեղեցկութեան երգը կ'երգէ, միայն թէ՝ այդ սէրն իր մէջ նիւթական (ֆիզիքական) ոչինչ ունի: Անիկա երկնային սէրն է՝ ուղղուած Աստուածածնին:

Նարեկացին իր տաղերուն մէջ ոչ միայն տաղաչափութեամբ, այլ եւ իր արտայայտութեան ձեւերով՝ կ'ազդուի աշխարհիկ ուրախութեան ու սիրոյ տաղերէն, որոնք այդ ժամանակ շատ զարգացած են եղած մեր աւատատէրներու եւ պարզ շինականներու մօտ: Բանաստեղծութիւնն այստեղ անհատական ներշնչման արդիւնք է, եւ չնայելով, որ յօրինուած է Քրիստոսի, սուրբերու եւ եկեղեցւոյ փառաբանութեան համար, չունի այլեւս ուսուցողական նպատակ:

Նարեկացիի տաղերէն «Ծննդեան տաղ»ը, որու մէջ բանաստեղծի երեւակայութիւնը կը խաղայ՝ բնութեան մեղմ գեղեցկութիւններու մէջ, արեւածագին, օրինակ՝ «Կը թռչկոտի թուփ ու տերեւի վրայ, ուրտեղ կ'իջնէ առաւօտեան ցօղիկը»: Կամ, ան կը դիտէ օդի մէջ շաղուած անձրեւի կաթիլները, ամպը, որու մէջէն կ'անցնի լուսինը. անիկա գարնան գեղեցիկ հարսանիքն է, բայց անիկա միաժամանակ, այլաբանօրէն, հոգեւոր գարնան, նոր հոգեւոր կեանքի խորհրդանշական պատկերն է: Այս տաղի մէջ ամէն ինչ համակ գեղեցկութիւն, թարմութիւն, բոյր է:

ՏԱՐՕՆԱՎԱՐԴ

ԼԻԲԱՆԱՆ 78

ՇՐՋԱՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Արաբական աշխարհի պալարոտ վէրքն է Լիբանան, ըլլալով նաեւ Միջին Արեւելքի տագնապը յարատեւեցնող կռուադաշտը: Ոչ մէկ արաբական երկրի շահը կը պահանջէ — փաստերը այդ ցոյց կուտան — որ Լիբանանը խաղաղի, Պետութիւնը ամբողջականօրէն վերակազմուի, բանակը զօրաւորապէս վերականգնի եւ Արդարադատութիւնը վերագտնէ իր Պալատը՝ իր խորհրդանիշ Կշիռով: Որեւէ կարգի, ձեւի եւ իմաստի անկշիռ երկիր մըն է այսօր Լիբանան:

Արաբական գլխաւոր երկիրները զիրար կ'ատեն այնքան՝ որքան անոնք կ'ատեն Իսրայէլը: Իւրաքանչիւրը ունի իր ներքին՝ իշխանութեան աղերսակից հարցեր եւ տագնապներ եւ արտաքին՝ իրարու դէմ շահու, իշխանութեան տարածման սուր մրցակցութիւններ: Իւրաքանչիւր իրաւակարգ նախ լծուած է ի պաշտպանութիւն իր խարխլմներուն ամրացման, որոնցմէ ոմանց ճարճատուն ձայները կը լսուին մերթ ընդ մերթ:

Արաբական աշխարհէն դուրս, միջազգային մրցակցական շահերը կը պահանջեն Լիբանանի ներկայ պղտոր դրութեան շարունակութիւնը: Մեծ Պետութիւններու վարչապետարաններուն եւ սպայակոյտերուն մէջ կը գծուին Միջին Արեւելքի նոր քարտէսներ, բազմաթիւ տարբերակներով, օրուան խաղաքարթերուն համաձայն: Ա՛յս կը պահանջէ Իսրայէլի շահը, գլխաւոր խոչընդոտը՝ Միջին Արեւելքի տագնապին խաղաղեցման: Այս կը պահանջէ նաեւ, զուգահեռաբար, Միացեալ Նահանգներու շահը, ի խնդիր իրեն կողմնակից կամ ենթակայ Պետութիւններու ամբողջացումին: Սաուտական Արաբիա, Եգիպտոս, Սուտան եւ, ծածկաբար, Յորդանան եւ Քուէյթ արդէն մաս կը կազմեն խումբին:

Կան Լիբիան եւ Իրաքը, սակայն անոնք բոլորովին երկրորդական հարցեր են Սուրիոյ կարեւորութեան դիմաց: Այնպէս կը թուի թէ հանգոյցին բանալին Սուրիոյ ձեռքը կը գտնուի, Եգիպտոսի անձնատուութենէն ետք: Գուշակ մը ըլլալը անհրաժեշտ չէ հետեւութիւններ կատարելու համար: Ամէն միջոց, ճնշում, համոզում, բռնութիւն — եթէ կարելի է — ի գործ պիտի դրուի ի խնդիր Սուրիոյ սիրաշահման — Եգիպտոսի հանգոյն, հակառակ պարագային՝ անոր իշխանութեան սասանման կամ տապալեցման: Ու դարձեալ Լիբանանն է, խօսեալ գետինը, այս զոյգ ծրագիրներէն մէկուն իրագործման, որպէս գլխաւոր մեկնակէտ: Լիբանանը Սուրիոյ համար տասնամեակներէ ի վեր երազուած սիրուհին է որ, դէպքերու բերումով, յանձնուեցաւ իրեն, կամայ թէ ակամայ, որպէս սոյդ մահէ ազատութեան գերագոյն մուրհակ:

Այժմ ամէն ջանք ի գործ կը դրուի — Իսրայէլի եւ իր բարեկամներուն կողմէ, նոյնիսկ՝ Եգիպտոսի — որ այդ ցանկալի սիրուհին վերածուի ծանր, անկրելի եւ սպառիչ ծանրութեան մը՝ Սուրիոյ ուսերուն վրայ զետեղուած: Այս իրականութեան դիմաց Սուրիա զոյգ ճգնաժամերու միջեւ կը գտնուի կեդրոնաձիգ եւ կեդրոնախոյս: Լիբանան ամէն ինչ է իրեն համար, — կը ծառայէ իր հակակշիռին տակ պահելու երկիրը, բնակչութիւնը, Պաղեստինցիներու ամեհի ուժը: Սակայն նոյն ատեն ան կրնայ վերածուիլ շարժուն աւազի: Երկրին հող կարծուածին չափ հաստատուն չէ: Այս անհաստատ վիճակէն ան կ'օգտուի այժմ իր զինուորական ներկայութիւնը երկարաձգելու: Անիկա կրնայ վերածուիլ նաեւ իրեն դէմ դարբնուող թաքուն ծրագիրներու բեղնաւոր դաշտի:

Նման վտանգէ մը հեռու կը գտնուի Սուրիա ցայնժամ Եգիպտոս չէ ստորագրած խաղաղութեան անջատ դաշինք մը Իսրայէլի հետ: Խնդիրները պիտի կնճռոտին ու բարդանան այն օրէն սկսեալ երբ Սուրիա յստակօրէն մեկուսանայ եւ դառնայ առաջնորդը հակիսրայէլեան պայքարին իր թիկունքը տալով Խորհրդային Միութեան որ փութաց իր զինուորական պաշտպանութեան հովանիին ներքեւ առնել զայն:

Որպէսզի պատկերը լրիւ ամբողջանայ, յայտնենք նաեւ ինչ որ ամէն մարդ գիտէ եւ իրարու կը փսփսայ.— Ամէն շաբաթ պատերազմական ծանր եւ կատարելագործուած զէնքերու նաւ մը կը խարսխէ Լիբանանի հարաւը գտնուող Սուր նաւահանգիստը, պաղեստինեան զինամթերքը ճոխացնելու, իսկ ուրիշ նաւ մը իր խարիսխը կը նետէ Լիբանանի քրիստոնեայ շրջանի փոքր նաւահանգիստներէն մէկը պարպելու համար իր ռազմամթերքը: Ա[…] բոլորը՝ Սուրիոյ գիտակցութեամբ…:

Ու մերթ ընդ մերթ Լիբանանի հարաւէն կը լսուին թնդանօթի ձայներ քրիստոնեայ աջակողմեան ուժերու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ օրհնութեամբը եւ մասնակցութեամբը Իսրայէլի:

Հին ժամանակներուն, երբ միջ-ցամաքային հրթիռներ գոյութիւն չունէին, ամէն պատերազմիկ կողմ, կը սպասէր ձիւնհալին: Գարնան կը լսուէր զէնքերու շաչիւնը:

Միջին Արեւելքը դեռ ձեւով մը, կ'ապրի այդ հին շրջանները: Գարունը կը մօտենայ:

Որո՞նց համար կը ղօղանջեն զանգակները…:

×

Լիբանան սպասելով իր վերամիաւորման, եւ վերջնական ապաքինման, գործնականապէս երկու մասի բաժնուած է: Յստակ է որ երկրին մէկ մասը բացարձակ հակակշիռին տակ կը գտնուի աջակողմեան քրիստոնեայ կուսակցութիւններուն, գլխաւորաբար Փաղանգաւոր եւ Ազգային Ազատական կուսակցութիւններուն: Այս վերջինին նախագահն է հանրապետութեան նախկին նախագահ Քամիլ Շամուն: Առաջինը՝ թիւով աւելի մեծ եւ աւելի լաւ կազմակերպուած, երկրորդը՝ աւելի արկածախնդիր՝ ըստ իր նախագահին աւանդական քաղաքականութեան: Երկուքն ալ մոլեռանդ՝ նոր ազդութիւն մը, «անկախութիւն» մը վերագտնելու ձգտող մերօրեայ «խաչակիր»ներու մոլեգնութեամբ որ ցեղակրօնական բնոյթը կ'առնէ երբեմն: Անոնք կը պատկանին մարոնի համայնքին:

Անոնք է որ հաւատաքննական առաջնորդութիւն մը տուած են իրենք իրենց ու բիչներու — բոլոր ուրիշ Լիբանանցիներու — Լիբանանցիութեան մասին: Կասկածով կը դիտեն բոլոր անոնք որոնց կարծիքը՝ Լիբանանի ներկայի թէ ապագայի խնդիրներով կը տարբերի իրենցմէ, կը զատորոշուի եւ երբեմն ալ՝ խոտոր կը համեմատի: Անհանդուրժող դարձած են, դերզգայուն եւ պատրաստ բիրտ «միջոցառում»ներու բոլոր անոնց դէմ որոնց գործակցութիւնը, մասնակի թէ ամբողջական, չեն ապահոված Լիբանանի «ազատագրման» իրենց առաջնորդութեան մէջ:

Լիբանանահայ հոծ զանգուածին ջախջախիչ զանգուածը կը բնակի քրիստոնեայ շրջանին մէջ: Պուրճ – Համուտի թէ Նոր-Հաճընի, Խալիլ – Պատաուիի հայկական

մըջաններ թէ Թաղամասերը կը գտնուին հոն:

Հայկական քաղաքականութիւնը յստակ է: Ան դրսեւորուեցաւ 1975 – 76ի կռիւներու ընթացքին «դրական չէզոքութիւն» որակուած ուղղութեամբ, իսկ ան այժմ պաշտօնապէս կողքին է Հանրապետութեան նախագահ Իլիաս Սարգիսի պետական եւ համալիբանանեան քաղաքականութեան, անոր վարած ճիգերուն Լիբանանի կեդրոնական իշխանութեան հզօրացման ի խնդիր ու նաեւ՝ նոր եւ առողջ գետիններու վրայ հիմնուած արդարութեան մը, ընդմէջ Լիբանանը կազմող բոլոր համայնքներուն եւ քաղաքացիներուն: Հայերը իրենք զիրենք կը սեպեն ամբողջական Լիբանանցի, նոյնքան մտահոգ եւ պատրաստ զոհողութեան որքան ոեւէ Լիբանանցի, ո՛ր համայնքի, դաւանանքի եւ ուղղութեան պատկանող ուրիշ Լիբանանցիներու նման: Սակայն կայ գործելակերպի մը տարբերութիւնը, երբ նոյնիսկ նոյնանան, շատ մը կէտերու մէջ, մտածողութեան համանմանութիւն մը: Հայերը իրենք զիրենք հեռու կը պահեն — կ'ուզեն պահել — ծայրայեղականներէ, արկածախնդիր քաղաքականութենէ, իրենց մատները պէնքերու վրայ, պատրաստ ուժերէ որոնց բնազդական թէ դիտումնաւոր շարժումը կրնայ շղթայազերծել նոր արիւնահեղութիւն, բռնութիւններու նոր շղթայազերծում՝ աններեւակայելի որքան սարսափազդու հեռանկարներով:

Խօսինք, առանց շատ սքօղելու, եւ սակայն առանց ալ ամէն իրականութիւն դեռ մերկապարանոց ներկայացնելու թէ Լիբանանահայութիւնը կ'ապրի իր ամէնէն փափուկ, վիրաւորական եւ վտանգաւոր շրջանը, այժմ, յամի Տեառն 1978 Փետրուարի շրջանին:

Վերապահութիւնը կը մեկնաբանուի որպէս անհաւատարմութիւն, մտածելակերպի տարբերութիւնը՝ անհանդուրժելի խորթութիւն, զգաստութիւնը՝ դաւաճանութիւն, լռութիւնը՝ մեղսակցութիւն, ճկունութիւնը՝ տկարութիւն: Այս բոլորէն մեկնած անպակաս են դրդութիւնները, նոյնիսկ ճնշիչ եւ ընդվզեցուցիչ կողմնակի արարքները Հայերու դէմ: Անոնք այժմ կը տարուին փոքր չափանիշներով, « անհատական » եւ « անպատասխանատու » նկատուող անհատներու թէ ակումբներու կողմէ: Սակայն ոեւէ մէկը այն աստիճան միամիտ չէ որ կարծէ թէ անոնք չեն վայելեր լուռ հովանաւորութիւնը կուսակցական պատասխանատու եւ կարգ մը մարմիններու, ոչ ալ խոտոր կը համեմատին ընդհանուր քաղաքականութեան մը՝ որուն թիրախն են Հայերը: Անոնք դեռ չեն մոռցած այն «զրկանքը», « անփոխարինելի կորուստը » զոր Հայկական դրական չէզոքութիւնը իրենց պատճառած է: Դեռ վերջերս ծայրայեղական անուանի լրագրող մը կ'ըսէր ինծի.— « Եթէ Հայերը մեր կռուին մասնակցէին 10.000 մահապարտ կռուողներով, ամբողջ Լիբանանը ազատագրած կ'ըլլայինք Պաղեստինցիներէն »: Ցնո՞րք, զառանցա՞նք: Ապահովաբար: Հարիւր միլիոն արաբական բաժանուած երկիրներու եւ միջազգային դաւի մը դէմ յանդիման ի՞նչ պիտի կրնային ընել «հարիւր հազար հայ կռուողները», անշուշտ ոչ մէկ հիմնական արարք, սակայն այս խօսքերուն ետին կը ծուարին այն դառնութիւնը, ոխը, ատելութիւնը որ վրէժխնդրական արարքներու կրնար դիմել օր մը, եթէ անպատասխանատու ուժեր գրաւեն փողոցը:

Անոնցմէ ամէնէն եղերերգական երեւոյթը հայ խանութներու փեղկերը իրենց դրօշակով ներկել տալու « հրահանգն » էր ազգային – ազատական կամ չամունական կոչուած կուսակցութեան կողմէ: Աննախընթաց արարք զոր պարտադրեցին հայկական Խալիլ – Պատուրի թաղամասի բնակիչներուն: Հարցը ունէր երկիմաստ տարողութիւն: — Իրենց ուզած քմահաճոյքը նուաստացնող պայմաններով պարտադրել շրջանի բնակչութեան, ցոյց տալու համար իրենց տէրն ու տիրական ըլլալու հանգամանքը ու նաեւ հետեւեալը.— Կարծես արդէն Լիբանանը դարձած ըլլար դաշնակցային կամ համադաշնակցային Պետութիւն: Ուրեմն իւրաքանչիւր կուսակցութիւն լծուած է իր « ազդեցութեան գօտիներուն » բաժանման եւ... տարածման: Իւրաքանչիւր փաղանգաւոր ակումբին մօտիկը փորձ մը կ'ըլլայ բուսցնելու « չամունական » ակումբ մը: Կուսակցական դրօշակները կը պարզուին: Անոնց մեծութիւնը կը սահմանուի ըստ միւսի տարածութեան: Ուրեմն կը պարզուի պատկեր մը, որ կը յիշեցնէ Շարլի Չեփլընի «Բռնատէրը» ժապաւէնը: Մուսոլինի եւ Հիթլէր իրենց բազմած աթոռներուն առանցքը յարատեւօրէն կը բարձրացնեն որպէսզի մէկը աւելի բարձրադաս թուած ըլլայ միւսէն համապատասխան իրենց մեծամտութեանը դրօշակի մը դիմաց՝ աւելի մեծ դրօշակներ, կուսակցապետի մը նկարներուն դիմաց՝ շատ աւելի մեծ եւ կանգուն նկարներ սեւ, ճերմակ, գունաւոր, իւղաներկ թէ այլ միջոցներով արտայայտուած: Ամէնէն համեստ լուսանկարը, երբ գտնուի, կը պատկանի Հանրապետութեան նախագահին, որ կը համբերէ, կը համբերէ... Հայու մը պէս:

Հայերը կը համբերեն .. ուրիշ բան չունին ընելիք: Հայերը կը կրեն վիրաւորիչ որակումներ, կը կոչուին « բնակիչ », ոչ իսկ « քաղաքացի », թերթի մը մէջ, որ երբ թէ սիւնակները լայն բացած է թէր ու դէմ ազատ կարծիքներու Հայերու վարած քաղաքականութեան հանդէպ: Իսկ Լիբանանի կացութիւնը տակաւ կը պղտորի:

Լիբանանի հարաւի շիի բնակչութիւնը կը լքէ իր հողերը, տուները եւ կ'ապաստանի աւելի ապահով շրջանները: Պաղեստինցիները կը շարունակեն տէր ըլլալ երկրի կարեւոր մէկ մասին: Դեռ « Հառաչ » սպառնալիքն տակն է իսրայելեան ուժերու ներխուժումին եւ գրաւումին: Փորձեր կ'ըլլան մահմետական պահպանողական տարրերը համախմբելու ընդդէմ՝ ծայրայեղ ձախ եւ պաղեստինեան ուժերուն որոնք Պէյրութի արեւմտեան թաղամասերուն վրայ կը շարունակեն պահեցնել իրենց ճնշումը նոր պլոքներ կը փորձուին կազմակերպուիլ: Լիբանանի երկինքը տակաւ կը ծածկուի աւելի ու աւելի խստամբեր ամպերով լսելի դարձնելով որոտումներ: Լիբանանի յոգնասպառ բնակչութեան — կը խօսինք զանգուածին, ժողովուրդին մասին — միակ աղօթքն է որ ամպերը գոնէ կիսով փարատին շանթերու տեղատարափէն առաջ որ կրնայ արեան հեղեղներ հոսեցնել:

Իսկ ինչ կը վերաբերի մեզի՝ Հայերուս, համեստաբար յայտնենք թէ պատրանքներ չունինք անոր քաղաքական մըտածողութեան հանճարին մասին: Սակայն գիտենք թէ հայ քաղաքական ղեկավարութիւնը գիտակից է երկրի ծանրակշիռ վիճակին ու կը փորձէ իր կարելին գտածը:

Յուսանք եւ աղօթենք որ այդ « կարելին» ունենայ իրեն օժանդակ երկիրին խաղաղեցումը առանց զինեալ բախումներու:

Գ. Ս.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՏՕՆԱԾԱՌ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ) — Նոր տարի: Տօնածառ: Կաղանդ պապա:

Ամբողջ երազ մը անմեղ մանուկներու համար: Երազ մը հրաշալիքներու: Դիւթական, կախարդական աշխարհ մը ուր երկինք եւ երկիր կը նոյնանան, կը ցընծան ներդաշնակ համանուագի մը մէջ:

Այս տօնածառ հանդէսը թէպէտ քիչ մը ուշացած, ժամանակին մէջ, այլուհանդերձ մանուկներու համար տարբերութիւն չկայ, նոյնիսկ անոնց որ չեն հաւատար այլեւս Կաղանդ պապային, քանի ծայրը կայ ուրախութիւն, կերուխում եւ խաղալիք:

Արդ, կատարեալ տօնածառի յայտագիր մըն է որ ներկայացուց Մշակոյթի Տան Չորեքշաբթի օրուան աշակերտութիւնը, Շաբաթ, Յունուար 21ի երեկոն: Աւելցնենք որ այս տարի Պլ. Օտտոյի Կապոյտ Խաչի աշակերտութիւնը եւս մաս կը կազմէ այս միօրեայ դպրոցին:

Հանդէսը վարեց՝ Կարօ Յովսէփեան:

Վարագոյրը բացուեցաւ աշակերտներու խումբին վրայ: Փոքր եւ մեծ, վարանումով թէ համարձակ, երկչոտ ձայնով թէ վստահ շեշտերով տուին իրենց լաւագոյնը, արտասանելով, երգելով:

Մանկական կենդանի պատկեր մը Մայր Հայաստան, մասնաւորապէս պատրաստուած փոքրիկներուն համար մեր սիրելի գրագէտ Կարապետ Փօլատեանի կողմէ, առիթ տուաւ ամէնէն համարձակներուն անգամ մը եւս բեմ գալ «խոստանալով ապագային իրենց բոլոր կարողութիւնները ի սպաս դնել հայրենիքի համար: Այսպէս անոնք պիտի ըլլան՝ բժիշկ, հիւանդապահուհի, դերասանուհի, զինուորական եւ նոյնիսկ գիտուն, սոսկալի զէնքեր հնարելու եւ Թուրքէն վրէժ լուծելու համար »:

Ապա, հայկական պարերով, որոնց մասնակցեցան կրտսեր արենոյշները, փոքրիկները խանդավառեցին ներկայ հոծ բազմութիւնը բաղկացած ծնողքներէ, բարեկամներէ եւ ազգայիններէ որոնք կը գիտակցին նման ձեռնարկներու կարեւորութեան եւ կը քաջալերեն անվերապահ:

Սրահին մէկ անկիւնը ցուցադրուեցան աշակերտներու կատարած ձեռային աշխատանքները: Հարկ է կրկնել որ մանուկներուն, ամէն Չորեքշաբթի օրերը, ժամը 14էն 18 կը տրուին հայերէնի դասեր, հայկական երգերու դասեր, զանազան զբաղումներ (ձեռային աշխատանք, գծագրութիւն...) եւ հայկ. պարեր:

Արդէն իր խօսքին մէջ, օրուան բանախօսը, Շահան Քհնյ. Տէտէեան շեշտը դրաւ հայ դպրոցի դերին վրայ: Հայ դպրոցը եւ ուսումնարան է եւ հայկականութեան ջերմ վառարան: Տէր Հայրը ընդգծեց դաստիարակչական գործին դժուարութիւնները, « նուիրեալներու » զոհողութիւնները եւ միւս կողմէ նաեւ մատնանշեց անտարբեր ծնողքներու թերացումները իրենց զաւակներուն ազգային եւ մայրենի դաստիարակչութեան եւ զարգացումին մէջ, եւ աւելցուց «Այս տունը բոլորիս տունն է, Հայութեան տունն է, ամէն Հայ պէտք է գայ հոս, առաջնորդէ իր զաւակը որպէսզի ան թրծուի հայկականութեամբ, եւ ամէն Հայ պէտք է զօրավիգ կանգնի թափուած ճիգերուն»: Շահան Քհնյ. շեշտեց յետոյ որ այսօր երիտասարդութեան մօտ կայ հետաքրքրութիւն հայ լեզուի հանդէպ, անդրադարձաւ միօրեայ այս դպրոցներու անբաւարար արդիւնքներուն շուրջ, մատնանշելով անոր սահմանները եւ դրաւ հարցը ամէնօրեայ հայ վարժարանի մը շինութեան ըսելով՝ «երբ այս գաղութի ամէնէն անձուկ օրերում կարելի եղած է եկեղեցիներ կանգնեցնել, ի՞նչպէս այսօր յանդգնութիւնը չունինք ձեռնարկելու ամէնօրեայ հայ վարժարանի կառուցման»:

Յետոյ, փոքրիկները եւ նաեւ մեծերը, երգով եւ ուրախութեան ճիչերով դիմաւորեցին Կաղանդ պապան: Կաղանդ պապա մը բեռնաւորուած տեսակ – տեսակ խաղալիքներով:

Հանդէսին աւարտին, Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի անունով, Կարօ Յովսէփեան վեր առաւ այս շաբաթօրեայ դպրոցին պատասխանատու ուսուցիչ – ուսուցչուհիներու սիրայօժար մասնակցութիւնը, գնահատեց անոնց զոհողութեան ոգին եւ ազգային սուր գիտակցութիւնը: Շահան Քհնյ. Տէտէեան (հայկ. երգերու դաս), Տիկ. Մ. Շամլեան (հայկ. պարերու եւ ներկայացումներու պատրաստութիւն), Ր. Տէմիրճեան (հայերէնի ուսուցում), Տիկ. Իվէթ Շալճեան (հայերէնի դասեր եւ ձեռային աշխատանքներ), Օր. Միշէլ Վարդանեան (գեղարուեստական արտայայտութեանց զանազան աթըլիէներու անիմաթրիս), Կարօ Յովսէփեան փակեց այս հանդէս – տօնածառը հետեւեալ խօսքերով. «Կարեւորը մասնակցիլ էր: Մանուկները, յաջող կամ ոչ, տուին իրենց լաւագոյնը: Կը մնայ այժմ, բոլորս ձեռք – ձեռքի, կամք – կամքի, զօրացնել այս դպրոցները որպէսզի անոնք աճին եւ բարգաւաճին, որպէսզի այս հայկական յարկէն ներս աւելի զօրաւոր հնչէ եւ արձագանգէ խօսքը եւ բարբառը Մեսրոպեան, երգը եւ գեղարուեստը հայկազեան, լեզուն եւ ոգին հայկական»:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՍԱՌԸ ՔԱՄԻ ԱՆՑԱՒ...

2.

Էնվերը քայլեց զորքերի վրայով: Նրա թեւն իր տաք մատներով բռնեց հանըմը: Էնվերը լափեց կանացի մերկ արմունկի ջերմութիւնը:

— Ցնցուած եմ եւ երջանիկ, չքնաղ հանըմ:

Զորքերի ծաղիկները ճմրթւում էին Էնվերի գերմանական երկարաճիտք կօշիկների տակ: Նրա ետեւից քայլում էր գնդապետ Կուրտ ֆոն Շուլցը՝ ոսկոր կուլ տուած քերծէ:

Էնվերին ստուերն է: Օ՛, ինչ երջանկութիւն: Դեռ ամրանը, կայսերական դեսպան մարշալ ֆոն Բիբերշտէյնը իրեն՝ Կուրտ ֆոն Շուլցին յատուկ սուրհանդակի միջոցով հրաւիրեց իր զօրակայանը: Գիշերային Պոլիսը ննջում էր մեղկութեան թմբիրով մշուշուած: Ծովի կողմից հրացոլք էր երեւում: Երեւի գերմանական նաւերն էին վէճի բռնուել երկնքի հետ: Ի հարկէ, գերմանական: Թուրքիան վարտիքը չի կարողանում վրան պահել առանց գերմանական նաւատորմիղի: Մարշալ ֆոն Բիբերշտէյնը զինուորական հագուստ–կապուստով դիմաւորեց իրեն: Գնդապետը յուզուեց գերագոյն հաճոյքից: Գերմանիայում « Նեղուցների տիրակալ » հռչակուած մարշալն այդպէս ընդունում էր միայն « մայն հեռ » (պարոն) դեսպաններին՝ այն էլ պաշտօնական արարողութեան ժամանակ: Պատիւն անսպասելի էր: Միւնխէնցի հողատիրոջ որդի Կուրտ Շուլցը մօտիկ տեսաւ հօրը, լսեց նրան. « Դու, որդիս, քո տիրասիրութեամբ ու ազնուական հոտառութեամբ նոյնիսկ կանցլեր կը դառնաս »: Մարշալը սիրալիր առաւ գնդապետի յուզուած, բայց պատշաճին ողջոյնը: « Լսել եմ, — ասաց: — Թուրքի լեզուն գիտէք ղաղիի (հոգեւորական) նման: Այդպէ՞ս է, տղա՛ս »: Կուրտ Շուլցը քրտնեց՝ այդպէս է, այո: Երբ Էնվեր փաշան սաստիկ հարբած է լինում, ինքը նրա համար, նրա լեզուով « Ղուրանից » հատուածներ է արտասանում: Էնվերը լափլփում է նրա կարմրաւուն երեսը. « — Ալլա՛հը վկայ, դու մահմեդականի սերմ ես, գնդապե՛տ»: Էնվեր փաշան նրան « իմ սիրելիս » է անուանում: Նաեւ ասում է. « Հէնց որ ոտքս դրի Բաքուի նաւթահորերի վրայ, ես քեզ կ'ընծայեմ Ապշերոնի նաւթի կէսը, իմ սիրելի գնդապետ »: Մարշալն ասաց.— « Էնվերը սուլթան դառնալու երազում է տուել իր մօր գերեզմանին: Պէտք է Էնվերին հաւատացնել, որ ինքը սուլթան Սելիմի շառաւիղն է: Մենք այս կեղտոտ արեւելքն ենք եկել պատերազմելու, մայն հեռ: Ամէն ինչ պէտք է անել, որ Թուրքիան իր ու մեր թնդանօթներն ուղղի Պետերբուրգի վրայ, Նեղուցները փակ պահի Ռուսաստանի առջեւ: Պիտի ասեմ, որ դա մեզ յաջողւում է »:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. – 5)

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Խորէն Գրիգորեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Միսաք Միրզէ, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Գրիգորեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Անդրէ Դաւիթեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Անտօ Խաչատուրեան եւ զաւակները, Պ. Արա Ղազարեան (Փարիզ), եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Գասպարեան)

մահը որ պատահեցաւ Փետր. 6ին Ալպինիի հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Փետր. 10, ժամը 15ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կիյօթիէռի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Միսաք Միրզէի եւ զաւակներուն եւ Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետրոսեանի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը, ողբացեալ Մովսէս Տէմիրճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեփսակի շնորհակալութեամբ ստացած է.— Փանոսեան եւ Տավուլեան ընտանիք 300, Տէր եւ Տիկ. Ասատուր Փիլեան 100, Ֆիլիփ Յովհաննէսեան 50 Ֆր.:

Նոյնպէս ողբացեալ Պատրիկ Պետեանի մահուան քառասունքին առթիւ ստացած է շնորհակալութեամբ.— Այրի Տիկ. Սիրանոյշ Պետեան, Տէր եւ Տիկ. Լեւոն Պետեան 100ական, Յարութիւն Համբարեան 50 Ֆր.:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Գաբրիէլեան ընտանիք (Վիլֆրանշ) կը նուիրեն 100 Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանին իրենց սիրելիներուն յիշատակին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սուրէն Ճերմակեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի, Փետր. 12, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍՈՒՐԷՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Փետր. 12, ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Ի ժամ պատարագի,

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ
ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

կուտայ իր հայրապետական պատգամը:

Կը հրաւիրենք մեր ժողովուրդը մասնակցելու պատարագին եւ ընդունելու Ամենայն Հայոց Հայրապետին օրհնութիւնները:

ՀՍԿՈՒՄ

Մեծ Պահքի ամէն Զորեքշաբթի երեկոները, այսինքն՝ Փետր. 8ին, Փետր. 15ին, Փետր. 22ին, Մարտ 1ին, Մարտ 8ին, Մարտ 15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ երեկոյեան ժամը 6ին կը կատարուին ՀՍԿՈՒՄԻ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները:

ՏԵԱՌԸՆԴԱՌԱՋ

Այս Երկուշաբթի, Փետր. 13, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Տեառընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն:

Երեքշաբթի, Փետր. 14, Տեառընդառաջ է, տօն քառասնօրեայ գալստեանն Քրիստոսի ի տաճարն:

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Ի նպաստ Ն. Փալանճեան ճեմարանի իր սաներուն եւ Փարիզի հայերէնի միօրեայ դասընթացքներուն

Նախաձեռնութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRAND ★ BAL ★ ANNUEL
organisée par la section de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France
au profit de ses œuvres

Samedi 11 Février 1978 de 20 h. 30 à l'aube
dans les Salons de l'Hotel George V
31, avenue George V Paris 8e

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.—
ՄԵԼՔՈՆ - ՍԵԻԱՆ նուագախումբը — Երգիչ՝ ՆՈՐԱՅՐ
Մուտք 35 ֆր. ուսանող՝ 25
Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
Պահարեան 734·70·19 Գաբոյեան 533·06·31 Հրաչեան 878·67·38

VIENT DE PARAITRE

L'ALPHABET ARMENIEN
illustré par Séta PAPAZIAN
Paru aux Editions la Noria
38 LETTRES ORNEES DE MOTIFS ARMENIENS
à colorier par les enfants
38 proverbes arméniens traduits en francais, anglais, espagnol...

Vous pouvez vous le procurer :
dans les
— librairies enfantines
— librairies arméniennes
— FNAC Montparnasse
— FNAC Lyon et Marseille

Prix de vente : 25 Frs.

- ՃԱՇ -
Ի պատիւ
ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի
ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Ուրբաթ, Փետրուար 17, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20·30ին, Էնթերքոնթինանթալ պանդոկի Էմփերիալ սրահին մէջ:

Ճաշագին 150 ֆրանք

Փութով ապահովել տեղերը, Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դիւանէն, 15 Ռիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ 8րդ: Հեռաձայն 359·67·03

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻԻ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը ժողովի կը հրաւիրէ Իսիի Կապոյտ Խաչը, Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն, Նոր Սերունդը, Փետրուար 9, Հինգշաբթի ժամը 20·30ին, Իսիի Մշակոյթի Տան մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ժամադրութիւնը յարգել:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Այս Կիրակի, Իսիի Հայ Մարզականը հանդիպում ունի Վանվի հետ, Վանվի Սթատ Փառք Միւնիսիփալ տէ Սփոռ, Ռիւ Տոֆթ. Արնօ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

57, Պուլվար Ժուրտան

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կը դասախօսէ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՐՓՃԵԱՆ

Նիւթ՝ Համարկումը (էնթեկրասիոն) ժամանակակից հայ իրականութեան մէջ

Կիրակի, Փետր. 12, ժամը 20·30ին

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ցաճորդ պատարագը՝ Կիրակի, Փետրուար 19ին:

ԿԱՄՔԷ ԱՆԿԱԽ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐՈՎ
ՅԵՏԱՁԳՈՒԵԼԷ ԵՏՔ

UNIQUE CONCERT A PARIS
QUATUOR KOMITAS
(Ensemble d'Etat de la R.S.S. d'Arménie)

Composé de : Yervant TATEOSSIAN (1er violon), Hagop MEKINIAN (2e violon), Hagop BABIAN (Alto), Félix SIMONIAN (Violoncelle)

Samedi 11 Février
à 20 h. 45
organisé par
L'UNION CULTURELLE FRANÇAISE DES ARMENIENS DE FRANCE
avec la participation de
la J A F, la Chorale Sipan-Komitas, la Chorale Yanbékian,
la Chorale Bartévian
en L'EGLISE N.D.-DES-BLANCS-MANTEAUX
12, rue des Blancs Manteaux - 75004 PARIS
(Métro : Hôtel-de-Ville ou Rambuteau)

Billets : 50 F. - 30 F. - 15 F. (Collectivités, Etudiants, J.M.F.)

En vente :
— Centre Culturel U.C.F.A.F. · JAF, 6 Cité du Wauxhall, 75010 Paris Tél. : 208-76-49 ou 208-31-22
— Librairie Palouyan, 9, rue de Trévise 75009 Paris, Tél. : 523-24-97
— F. N. A. C., 6, boulevard Sétastopol — 75004 Paris
— F. N. A. C., 136 rue de Rennes — 75006 Paris
— F. N. A. C., 26 Avenue Wagram — 75008 Paris
— Durand, 4 Place de la Madeleine — 75008 Paris — Tél. : 260-21-76

LES BILLETS CONSERVES POUR CE CONCERT
(qui devait avoir lieu le 10 Décembre)
RESTENT VALABLES

REPRESENTATION THEATRALE
Samedi 11 Février 1978 à 20 h. 30
Salle des Fêtes de la
Mairie d'Issy-les-Moulineaux av. Victor-Cresson
Métro Mairie d'Issy

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ
ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ «ԱԲԵԼԵԱՆ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԹԻՒ 5 ԽԵԼԱԳԱՐԸ

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ Յ. ԱՄԻՐԵՆՑ
ՂԵԿ. ԺՈՐԺ ՊԱՏՕԼԵԱՆԻ

Տոմսերուն համար դիմել.—
ETS. MICHEL — 253, Rue P.-V. Couturier, Alfortville — Tél. 899-09-66
KOUYOUMDJIAN — Station SHELL — 18, Quai J. B. Clément, Tél. 375-28-37
CAFE PHILIPPE — Place Carnot, Alfortville
SEVAN, 4 Rue Lazare-Carnot, 92140 Clamart — Tél. 642-16-07
PALOUYAN, 9 Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 523-24-97
SAMUELIAN, 51 Rue Monsieur-le-Prince, 75006 Paris — Tél. 326-88-65
եւ Մշ. Տան անդամներու մօտ:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
10
VENDREDI
10 FÉVRIER
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1.30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.052
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.052

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՑԻՍՈՒՆ ՄԵՌԵԱԼ ԵՐԵՍՈՒՆ ՎԻՐԱՒՈՐ

—o—

ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐՈՒ և ԼԻԲԱՆԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

—o—

Ինչպէս կը գրէինք երէկ, ծանր բախումներ վերսկսած են Պէյրութ (արեւելեան գօտի՝ քրիստոնեայ) եւ այս անգամ « հակառակորդներու » տեսակը բոլորովին նոր է քանի կը կռուին «գրաւող» եւ «գրաւեալ», այսինքն արաբ (սուրիացի) խաղաղապահ ուժերը եւ լիբանանեան նոր բանակի ուժերը։ Ինչպէս միշտ շատ յստակ չէ թէ ո՞վ սկսած է կամ ի՞նչ է բուն դրդապատճառը։ Ամէն պարագայի մէջ, այս ամբողջը կը վերաբերի միայն քրիստոնեայ գօտիին եւ ամէն ինչ բնականոն ու հանդարտ է արեւմտեան (մահմետական) գօտիին մէջ։

Երեքշաբթի սկսած բախումները սաստկացած են Չորեքշաբթի եւ կը խօսուէր 50 մեռեալի եւ 30 վիրաւորի մասին։ Ըստ մամուլի իրաքեան գործակալութեան, Երեքշաբթի օր իսկ 40 սուրիացի զինուոր սպաննուած էին։ Թատերաբեմը Ֆայատիէի զօրանոցներու շուրջն է, Պէյրութ-Դամասկոս միջազգային ճամբուն վրայ։ Վերջին լուրերու համաձայն Ֆայատիէի զօրանոցը գրեթէ ամբողջովին քանդուած է (առոր դիմաց է որ Սուրիացիք պատնէշ կը բարձրացնէին ինչ որ պատճառ կը նկատուէր առաջին բախումներուն)։ Պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, բազմաթիւ հրացանդեր ալ ինկած են Պաապտայի Նախագահական պալատին շուրջը եւ արդէն ճամբաներն ալ ապահով չըլլալով Նախարարապետը եւ Արտաքին Նախարարը չէին կրցած Նախագահ Սարգիսի մօտ երթալ։ Միւս կողմէ Շամունի Ազգային Ազատական կուսակցութեան քաղաքազօրքերն ալ հրապարակ ելած են, « լաւ » զինուած եւ համազգեստով մինչ Քաթայէպն ալ զօրակոչ հռչակած է։ Չորեքշաբթի լուսարդէը ուշ հաստատուեցաւ եւ մինչ այդ արդէն խուճապը իր դերը խաղացած էր, խանութները կրկին փակ էին եւ ամէն ոք տունը քաշուած։

Հասկնալու կամ գտնելու համար թէ ո՞վ է այս նոր կացութեան բուն պատասխանատուն, պէտք է գտնել թէ «որո՞ւ կը նպաստէ ոճիրը»։ Բայց հոս ալ հաւանաբար նպաստաւորուողները զանազան են և բազմաթիւ և ըստ կողմերու կարելի է ճշդել։ Այսպէս ոմանք կը խորհին թէ Իրաք (որ սուրիական երեսուն հազարնոց ուժերուն մեկնումը կ՚ուզէ) մատ ունի, կ՚ըսուի թէ կարգ մը ռումբեր նետողները ուղղակի Գահիրէէն կուգային, նկատի կ՚առնուի նաեւ զուգադիպութիւնը այս դէպքերուն եւ Սուրիոյ Նախագահին հանրաքուէով վերընտրութեան եօթը տարուան համար (1971ին ձայներու 99,2 առ հարիւրը ստացած էր)։ Իւմանիթէ կը գրէ նաեւ թէ Շամուն մեղադրած է սուրիական ուժերը որ էշրեֆիէի իր կեդրոնատեղիին վրայ յարձակած են։ Նոյն շամունական աղբիւրներու համաձայն, իրենց քաղաքազօրքերը հինգ սուրիացի զինուոր սպաննած են էշրեֆիէ։

Հակառակ վերածնած այս լարուածութեան, ընդհանուր յոռետեսութիւն չի տիրեր եւ ոմանք կը կարծեն թէ այս միջադէպերը չեն ծաւալիր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻՈՆԻ դատաւորը՝ Տէքս գտնուեցաւ Հինգշաբթի ժամը առաւօտեան մէկին մօտ, ծառի մը կապուած, անօթի-ծարաւ եւ խիստ տկարացած ու ցնցուած։ Առեւանգուած էր Երկուշաբթի իրիկուն, անկէ ի վեր բան կերած չէր եւ սառած էր։ Տակաւին յստակ չէ թէ ի՞նչ է դրդապատճառը։

ՄԻԹԵՐԱՆ – ՄԱՌՇԷ անուղղակի բանավէճերը կը շարունակուին։ Ընկերվարական կուսակցութիւնը բացարձակապէս մերժեց համայնավար առաջարկը՝ ընտրութեանց Ա. շրջանին վաղորդայնին իսկ բանակցելու կառավարական ծրագրի մը շուրջ։ Միթերան չուզեր ճնշումի տակ սակարկութեան նստիլ եւ կ՚ակնկալէ, որ առանց սակարկելու Բ. շրջանին համար համայնավարները կիրարկեն հանրապետական եւ դեմոկրատ սկզբունքը, այսինքն ամէն տեղ ձախ թեկնածուները քաշուին ի նպաստ լաւագոյն դիրքը գրաւողին։ Հինգշաբթի Իւմանիթէի մէջ «Ֆ. Միթերանի ո՛չ»ը խորագրով Անտրիէօ կը պատասխանէ կրկին մեղադրելով ընկերվարականները իրենց բացասական դիրքին համար և վերյիշելով նաեւ այս առթիւ հին օրերը երբ Միթերան Արդարութեան նախարար էր եւ թէ խաղաղութիւն խոստանալէ ետք Ալժերիա պատերազմ ըրած էր։

ՖՐԱՆՔԸ քիչ մը ինքզինքը գտաւ Չորեքշաբթի օր եւ տոլարը 4,94էն 4,86ի իջաւ։ Պատ. շատ չոր պատասխան մը տուաւ Միթերանի, որ հանդիսաւոր կոչ մը ըրած էր Ժիսքարի առաջքն առնելու համար անկումին։ Նախարարապետը կը շեշտէր թէ կառավարութիւնը Փետրուար 2էն արդէն կը գրաւէր առով եւ վարչապետութիւնը «անտեղի եւ աւելորդ» կը գտնէ Միթերանի խրատները։

ԷԼԻԶԱՊԷԹ ԹԷՅԼԸՐ վաճառքի հանած է 69,42 քառաթ ադամանդ մը, զոր նուէր ստացած էր Ռիչար Պըրթընէ եւ որ Հարաւային Ափրիկէ գտնուած հազուագիւտ քար մըն է։ Շուրջ չորս միլիոն տոլարի ծախու կը դրուի (20 միլիոն Ֆր...)։ Ամերիկացի դերասանուհին յայտարարած է այս առթիւ թէ գումարին մէկ կարեւոր մասով, հիւանդանոց մը պիտի հիմնէ։

ՌԻՈՅԻ նշանաւոր Բարեկենդանին առաջին հաշուեկշիռը՝ 110 մեռեալ է եւ 12 հազար վիրաւոր։

ՀԱՄՊՈՒՐԿԻ Պիլտ Ցայթունկի համաձայն, Ատլանտեան կազմակերպութեան մէկ Թուրք սպան 2000 գաղտնի փաստաթուղթ յանձնած է Խորհ. Միութեան։

ՄՈՆՏԻ մէջ Ամալրիք եւ Պուսովկոու կը գրեն թէ նոր – ստալինական արշաւանք մը ծայր տուած է Գրողներու Միութեան մօտ։ Դեկտ. 21ին տարօրինակ նիստ մը տեղի ունեցած է Մոսկուայի Գրողներու Միութեան կեդրոնական տան մէջ եւ գրական երեկոյթ մը, որ պաշտօնապէս նուիրուած էր « Դասականները եւ մենք » թեմային այլասերած է եւ վերածուած բուռն վիճաբանութեան մը «ազգ. հարց»ին շուրջ։ Փառքը երգուած է « զուտ ռուս » արուեստին ստալինեան շրջանի։ Զուգադիպութիւն մը՝ 1879 Դեկտ. 21ին է որ Վրաստան ծնած է Ժոզէֆ Վիսարիոնովիչ Դուկաշվիլի անուն մէկը...

ՄՆՁՈՒՐԻԻՆ ՁԱՅՆԸ ...

« Կը նստիմ, կը մտածեմ։ Ի՞նչ կը մտածես կ՚ըսեն նէ ես ալ չեմ գիտեր ինչ կը մտածեմ։ Այդ վայրկեանին ես իմ երկրիս մէջ եմ։ Գաւառին ամբողջ մանրամասնութիւնները այս ութսունըհինգ, ութսունըեօթը տարեկանիս մէջ, շատ աղուոր կը պատկերանան աչքերուս առջեւ։ Ստուերը, քարին շուքը, ջուրին հոսիլը, վեհափառ կովերը... ամէն ինչ »։

Մնձուրին է որ կը խօսի այսպէս։ Իր մահուան գոյժէն քանի մը ժամ վերջ, տխուր, ձայնագիր մեքենայիս առջեւ, մտիկ կ՚ընեմ Մնձուրիին ձայնը։ Շատ հինէն չի գար այդ ձայնը։ Հազիւ քանի մը տարի առաջ արձակուած եւ արձանագրուած է ան։ Բայց իրականութեան մէջ շատ հինէն կուգայ, որովհետեւ հին աշխարհի մը արձագանգը կը բերէ մեզի։ Դողացող, աճապարող, բառերը հրմշտըկող, բառերը կլլող ձայն մը ահաւասիկ, որ կը խեղդուի իր իսկ յուզումէն եւ խանդավառութենէն։ Մնձուրին է ան։ Հիմա, սա պահուն յաւէտ լռած, անշընչացած, հող ըլլալու պատրաստ Մնձուրին, որ աւելի քան եօթանասուն տարիներ բառերու զօրութեամբը խօսեցաւ անհամար սերունդներու, Ղալաթիայի մէկ անկիւնէն խանդավառեց մինչեւ հեռաւոր Ամերիկաները, Փարիզները ու Երեւանը։ Իր ձայնն է ահաւասի՛կ, որ այսօր կը հնչէ իմ փոքրիկ սենեակիս մէջ, անջատուելով իր մարմինէն, հրաժեշտ առնելով մարմին կոչուած վաղանցուկ այդ վանդակէն։ Կը հնչէ որպէս առաջին փաստ անմահութեան, որպէս առաջին խորհրդանշան ժամանակի դէմ տոկունութեան մը որ տրուած է գրագէտին, նոյնիսկ եթէ հայ գրագէտ է ան։

Մնձուրի։ Անուն մըն էր արդէն երբ մենք մեր աչքերը բացինք։ Հինէրէն եկող անուն մըն էր։ Եւ այսօր, երբ մենք ալ մեր ետին կը թողունք կէս դարու ժամանակաշրջան մը, այդ անունը դեռ կը պահէր իր ամբողջ երիտասարդութիւնը, երիտասարդութիւն մը որ կը յայտնուէր աւելի քան իննիսուն տարիներու ծերութեան մը ընդմէջէն։ Եւ ի՛նչ զարմանք, իննիսուն տարեկան մարդ մը դեռ բաներ կը գտնէր ըսելիք, խանդավառելու համար մեր օրերու երիտասարդները, Փարիզէն մինչեւ Երեւան։

Մնձուրին չկայ այլեւս։ Ցարդանքով կը համակերպինք իր բացակայութեան։ Ձենք ընդվզիր բախտին դէմ։ Ընդհակառակն, փառք կուտանք նախախնամական բարի կարգադրութեան, որ Մնձուրի գրագէտին պարգեւեց օրհնեալ ժամանակը եւ առոր փոխարէն իրմէ չզլացաւ մտքի պայծառութիւնը։ Այո, թէեւ Մնձուրին մեռաւ գրիչը ձեռքին մէջ, եւ հիւանդանոցի մը պահարանէն կախուած իր վերարկուին գրպաններուն մէջ դեռ անաւարտ էջեր կային, բայց նորէն ալ փառք կուտանք նախախնամութեան։ Եւ կը զուրգուրանք այն ամէն բանի վրայ, որ մնաց մեր աւեհեր գրագէտէն։ Իր վաստակը պատկառելի է։ Գալիք սերունդները պիտի ապրեցնեն զայն հոս կամ այլուր։ Մնձուրին պիտի շարունակէ խօսիլ հետզհետէ աւելի պայծառ, նուազ դողացող եւ աճապարող ձայնով։

Խոնաւ աչքերով, հրաժեշտ կուտանք անոր եւ կը խոնարհինք իր աղուոր յիշատակին առջեւ։

Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

«Մարմարա», 30.1.78

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ԿԸ ՎԱԽՆԱՅ ՈՐ ԹՈՒՐՔԸ ԸՍԷ.—

«Խերն անիծեմ ՕԹԱՆիտ, զինարգելին ալ, Ամերիկային ալ...»

Ամերիկեան Նիւզ–Ուիքը անդրադառնալով վէնսի Թուրքիա այցելութեան հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ, որոնք անշուշտ որեւէ մեկնաբանութեան չեն կարօտիր...

Ամերիկեան օւկան մը, Նիւզ – Ուիք, կը մեկնաբանէ Արտաքին նախարար Սայրըս Վէնսի Անգարա այցելութիւնը եւ կը գրէ թէ իր ժամանումը բարեկամութեան եւ երաշխիքի մը հանգամանքն ունէր, եւ այս իրողութիւնը տեղւոյն վրայ քննելու համար իբր պատգամաւոր ղրկեց քաղաքագէտ Թոնի Գլիֆորտը։ Այս վերջինը սապէս կ՚ամփոփէ իր տպաւորութիւնները, Նիւզ–Ուիքի մէջ.

— Կիպրոս ունի 600 հազար բնակչութիւն, անձուկ հողամաս մըն է, այնքան որ երեք ժամէն կարելի է շրջիլ մէկ ծայրէն միւսը։ Կանաչ գիծ մը անջատած է երկու գօտիները, մէկ կողմը կը ծածանի Թրքական դրօշը եւ հոն կ՚երեւին մզկիթներ եւ մինարէներ։ Ինչ կը վերաբերի ամերիկեան զինարգելքին, վարչապետ Է–ճէվիտ Սայրըսի յիշեցուց թէ այդ կարգադրութիւնը որեւէ իմաստ չունի այլեւս, այժմ տոլարին արժեգինը ինկած է եւ աւելի քան մէկ միլիառ տոլարի զինուորական օժանդակութեան մը կարիքը կայ։ Ազգ. Պաշտպանութեան Նախարար Հասան Էսատ Ըշըք իր կարգին ըսաւ թէ սա պահուս որեւէ սպառնալիք չի գար Վարշաւայի Ուխտէն։ ՕԹԱՆի մօտ Թուրքիոյ պատուիրակը, Օսման Օլճայ, հետեւեալ առարկութիւնը ըրաւ.— Եթէ մեր ամբողջ ուժերը Յունաստանի դէմ խըմբուած ըլլան, զինարգելը թերեւս նշանակութիւն մը կ՚ունենայ։ Մի մոռնաք որ մեր բանակին մեծ մասը ՕԹԱՆի տրամադրութեան տակ դրած ենք։

Ամերիկեան Ծերակոյտին կարգ մը տարրերը կը պնդեն թէ զինարգելը միակ միջոցն է, հակազդելու համար Կիպրոսի մէջ Թուրքերու գոյութեան։ Եթէ այս առիթը կորսնցնեն, ամէն ինչ կը փճանայ այլեւս։

Միայն թէ պէտք չէ մոռնալ Անգարայի մէջ պաշտօնավարող արեւմտեան դիւանագէտի մը խօսքերը.— Եթէ աւելի շատ ճնշում բանեցնէք Թուրքերու վրայ, անոնք հետեւեալը կրնան ըսել.— Խերն անիծեմ ՕԹԱՆին ալ, զինարգելին ալ, Ամերիկային ալ։ Արդիւնքն ալ այն կ՚ըլլայ որ 1600 քիլոմեթրէ աւելի պարապութիւն մը կը գոյանայ ՕԹԱՆի ճակատին վրայ։ Ամերիկայի ղեկավարները վերջնական որոշումէ մը առաջ կը սպասեն Էճէվիտ – Գարամանլիս տեսակցութեան արդիւնքին։

ԹՂԹԱՏԱՐԸ օրէ օր սկսած է կանոնաւորուիլ, գործադուլի շարժումները տարածուած չըլլալով, մանաւանդ Փարիզ։ Տնօրէնութիւնը սակայն տեղի տուած չէր եւ ոչ արձակած աշխատաւորը ետ առած, ոչ ալ բանակցութեան նստած։

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ Ժ. – ԺԲ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ

Աստուածածնի նուիրուած յայտնի տաղին մէջ՝ Ս. Կոյսը բանաստեղծի աչքին կը ներկայանայ՝ գաղափարական կնոջ պատկերով, այնպէս նկարագրուած, ինչպէս աշխարհական երգիչ մը՝ կանացի գեղեցկութեան իր տեսլականը (իտէալը) կը նկարագրէր։ Ան, ամբողջապէս, զարդ մըն է նռնենի ու նշենի հասակով, անոր յօնքերու կամարներէն կարծես միջօրէի արեւը կը ծագի. անոր նռնենի այտերը, կամարակապ ձեռքերը եւ ամբողջ արտաքինը կը պատկերուի կենդանի եւ ուժեղ. չի մոռցուիր, նոյնիսկ, գեղեցիկ, կապոյտ, ծիրանի, բեհեզեայ պատմուճանը, արծաթափայլ գօտին՝ զարդարուած թանկագին քարերով, եւ նոյնիսկ՝ անոր քալուածքը, ձայնը. ասիկա գեղեցիկ պատկեր մըն է, սքանչելի տեսիլ մը, որ «հանդարտիկ խաղայր, թիկնեթիկին ճեմէր», այսինքն՝ կոտրտուելով, ուսերը շարժելով՝ հանդարտ կը ճեմէր։

Բայց, պէտք չէ մոռնալ, որ Նարեկացիի բնութիւնը, գարունը, ինչպէս ընդհանրապէս միջնադարեան եկեղեցական երգիչներու համար, հայ թէ օտար, խորհրդանիշ (սէմպոլ) մըն է, այլաբանութիւն մը՝ Քրիստոսի ծննդեան համար, իսկ նկարագրուած գեղեցիկ կինը՝ Ս. Կոյսն է, մայրը նորածին Փրկչի. ուստի, բանաստեղծը այսպէս կը վերջացնէ իր տաղը.

Այն թագւորին, այս նորածին փրկչին,
Զքեզ պսակողին փառք յաւիտեանս։

Ասիկա իսկապէս ջերմ սրտէ բխած օրհնաբանութիւն մըն է։ Բայց այդ օրհներգութիւնը ամբողջ պատմութիւն է, այնպէ՜ս զգացուած, այնպէ՜ս նկարագրուած ամէն ինչ որ, անտարակոյս, Նարեկացին իրական կեանքի մէջ տեսածէն ու զգացածէն քաղած է։ Սակայն, միւս կողմէն, բանաստեղծի գովերգած սէրն անխիթական սէր է, որովհետեւ երգած կոյսը՝ ինքն անխիթական է, անհասանելի աստուածային պաշտելի էակ, լուսեղէն պատկեր մը, որու բարեխօսութեան կը դիմէ, յաճախ, բանաստեղծը իր «Ողբերգութեան» մէջ՝ խոնարհ աղօթքներով.

Աղաչեմ զքեզ, սուրբ Աստուածածին,
Հրեշտակ ի մարդկանէ, մարմնատեսիլ
քերովբէ,
Երկնաւոր արքայուհի,
Անխառն իբրեւ զօդ, մաքուր որպէս լոյս,
Անշաղախ ըստ նմանութեան
Պատկերի արուսեկին բարձրութեան,
Գերազանց քան զընակութիւն
Անկոխելի սրբութեանց։

Բանաստեղծը գուսանական երգերու մէջ փառաբանուած երկրաւոր սիրոյ շքեղ պատկերներով կը նկարագրէ, բայց ան՝ այդ բոլորը կը ծառայեցնէ հոգեւոր հիացումի առարկան՝ զգալի դարձնելու համար, եւ այդ բոլորը՝ որքա՜ն նուրբ, ազնի՜ւ եւ մաքո՜ւր կերպով։

Սուրբ Կոյսի նկարագրութենէն յետոյ, Նարեկացին կ'անցնի Մանուկին կամ Փեսայի գովեստին՝ «Երգ երգոց»ի նմանութեամբ։ «Յայտնութեան տաղ»ին մէջ, որ «Ծննդեան տաղ»ի շարունակութիւնն է, աւետիս կուտայ տիեզերքին՝ Քրիստոսի ծննդեան եւ մկրտութեան համար։ Բնութեան սիրահար բանաստեղծը, իսկական ժողովրդական ձեւերով, չի մոռնար աւետիս տալ, նաեւ ծառերուն ու ծաղիկներուն, ջուրերուն եւ լեռներուն։

Շատ գեղեցիկ է, նաեւ, անոր «Յայտնութեան տաղ»ը, սայլի պատկերով, որ այլաբանութիւն մըն է։ Այստեղ կը տեսնենք՝ Մասիսէն (Սինայէն) իջնող արքայական սայլ մը, զարդարուած բեհեզներով ու ծիրաններով։ Անոր վրայ դրուած է ոսկի գահ, որու վրայ նստած է արքայորդին։ Անոր աջ ու ձախ կողմերը կեցած են Սերովբէներ ու Քերովբէներ։ Դիմացը՝ գեղեցիկ մանուկներ՝ դրկած Տէրունական խաչը, ձեռքերնին՝ սաղմոսարանն ու քնար, կ'երգեն ու կ'ըսեն. «Փառք Քրիստոսի ամենազօր յարութեան»։ Ասիկա, սայլով, թագաւորական հանդիսաւոր գնացք է։ Անպայման, Արծրունեաց թագաւորներու այսպիսի շքեղ երթեր տեսած է Նարեկացին եւ ճիշդ անոնց ազդեցութեամբ ալ գրած է այս տաղը։

Նոյնիսկ հոյակապ արուեստով յօրինուած է անոր «Վարդավառի» տաղը։ Այս տաղը, բացի վերնագրէն ու վերջին երկու տողերէն, ոչինչ ունի իր մէջ կրօնական։ Վարդավառ անունն ալ քրիստոնէական չէ։ Այսպէս է կոչուած՝ Ջուրի դիցուհի Աստղիկի տօնը, որովհետեւ անոր նուիրական է եղած վարդը։ Մեր նախնիները մեծ հանդէսներով են կատարած այդ տօնը՝ դիցուհիին վարդեր ձօնելով, ջուր սրսկելով եւայլն։ Քրիստոնէական ժամանակ հեթանոսական այս տօնի փոխարէն կատարած են Յիսուսի պայծառակերպութեան տօնը, բայց, անունը եւ հանդէսները պահած են հեթանոսական։ Բանաստեղծն այստեղ ոչ միայն բնութեան զգացումն ունի, այլ գիտէ, նաեւ, մեզի մատուցանել այդ բնութիւնը՝ իր բոլոր գեղեցկութիւններով, երաժշտական կշռոյթով ու բաղաձայններու նմանութեամբ՝ շոյել մեր ականջը։ Ան, բնութեան այս կամ այն պահը չի տար մեզի սառած, քարացած վիճակին մէջ, այլ՝ շարժման, փոփոխման վիճակի մէջ. ասիկա, արդէն, նոր արուեստ մըն է թէ՛ ձեւով թէ՛ բովանդակութեամբ։ Բնութիւնը կը ծառայէ ոչ միայն իբրեւ աղբիւր բանաստեղծական նմանութիւններու, ոչ թէ իբրեւ միջոց հոգեկան աշխարհի դրսեւորման, ինչպէս այդ կ'երեւայ «Ողբերգութեան» մէջ, այլ անիկա՝ բնութիւնը, կը դառնայ երգի նիւթ. բանաստեղծը կ'երգէ բնութիւնը, թէեւ դարձեալ կրօնական նպատակով։

Նարեկացին՝ բնութեան սիրահար մեր առաջին մեծ բանաստեղծն է, եւ բնութիւնը՝ կը զգայ ոչ միայն որպէս գեղեցկութիւն, այլեւ՝ կենդանութիւն պարգեւող մեծ ուժ մը։ Ան իր տաղերուն մէջ ոչ միայն հանճարեղ բանաստեղծ է, այլ եւ նկարիչ. կը նկարէ լոյսի եւ գոյներու թրթռուն, նուրբ խաղը. «շողշողէնի, փողփողէնէջ, մանրահեղեղ» լոյսի ճառագայթներու սփռումը։ Ծիծաղող ջուրերը կը ծաւալին իրենց կարկաչահոս ընթացքով։ Կամ ան կը նկարագրէ արեւի ծագը, անոր շողերու հրդեհը Վանայ լիճի վրայ։ Մարդու հոգւոյն ձգտումը դէպի սէրը, գեղեցկութիւնն ու բանաստեղծութիւնը, Նարեկացին կը փնտռէ բնութեան մէջ։ Նորաբաց այգը կ'երգէ կարծէք՝ անոր սրտի քնարի նուրբ լարերու վրայ, արուսեակը կը ճեմէ իր կարօտագին ծաղմամբ որպէս առաւօտեան սէր։ Անոր շուրջ գունդ-գունդ բոլորած աստղերը՝ կը կազմեն շրջան մը՝ նման տաւիղի։ Բնութիւն, սէր եւ երաժշտութիւն. ահա, երրորդութիւն մը, որ բնութեան ու մարդու հոգւոյ ներդաշնակութեան խորհրդանիշն է։

Նարեկացին մեր լեզուի պատմութեան մէջ նոյնպէս նորարար է։ Իր հոգիի մեծ թռիչքը, իր խոհերը արտայայտելու համար՝ ան չէր բաւարարուեր նախկին գրական ձեւերով, գրական լեզուի նախկին կանոններով։

Որո՞նք են անոր լեզուի, ոճի եւ արուեստի առանձնայատկութիւնները.

Ա) Նարեկացին գրական (քլասիք) գրաբարին զուգահեռ՝ խորթ չէր համարեր ռամիկ լեզուի մէջ գործածուող բառերու կիրառումները։ Կան բառեր, որ միայն Նարեկացին է գործածած, եւ միայն՝ անոր մօտ կը հանդիպինք։ Այսպիսի բառերու աղբիւրն եղած է ժողովրդական լեզուն, ռամկական խօսուածքը. օրինակ՝ աթոռակ, ամոլ, ապրեշում, խոլրձան, կորնկան, հով, քաղցրիկ, ատիճաղ, պատիճաղ...։

Բ) Նարեկացին ռամիկ եւ գրաբար հարուստ լեզուի հիման վրայ կը յօրինէ բարդութիւններ, որոնք յատուկ են անոր ոճին. օրինակ՝ լրումօրէն, արդինազուր, սիրաբողբոջ, սիրամայր, թիկնեթեքին, ոստաճուարճ, արփազարդեալ, ճոխճեմ եւայլն։ Այս բառաձեւերու մեծ մասը ան յօրինած է՝ բառերուն իմաստն առաւել սաստկացնելու համար. օրինակ՝ բանբերգային, թեւատրոհաթեւ, ծիծաղախիտ, մահինաբողբոջ եւայլն։

Գ) Նարեկացին միշտ կը գտնէ պատկերաւորման նոր ձեւեր, որով յատուկ երանգ կը ստանայ անոր ոճը։ Ան մակդիրները (էպիթէթ) կը կերտէ բառաբարդութիւններով այնպէս, որ վերացական յատկանիշներով դառնան շօշափելի, օրինակ՝ «բոսորաներանգեան վայելչութիւն», «լուսաշաւիղ գնացք», «արքայաճեմ ռահ», «կենսաբեր մահ», «տրտմական հովիտ» եւայլն։

Դ) Նարեկացին, յաճախ, կ'օգտագործէ խորհրդանիշներ եւ այլաբանութիւններ, օրինակ՝ սայլը կը համարուի Մովսէսի երկրորդ օրէնքը, հարիւր բարդ խոլրձանը՝ Սերովբէներ կամ մարգարէներ, վեց կորնկանը՝ Աստուծոյ վեցօրեայ գործերը, եւայլն։

Ե) Նարեկացիի ոճն ունի երկու յատկանիշ, մերթ անիկա խրթին է, երբեմն նոյնիսկ, անհասկնալի, վերացական, իսկ երբեմն ալ՝ պարզ ու յստակ։ Եւ այս բանը յատուկ է իր ապրած դարի գրական ճաշակին ու ըմբռնումին։

Ամփոփելով պէտք է ըսել, որ Նարեկացին իր տաղերով՝ մեր հոգեւոր բանաստեղծութիւնը մէկ անգամէն բարձրացուց իր հանճարով, ի մի բերելով այն ամէնը, ինչ որ նախորդ դարերուն՝ մեր հոգեւոր քնարերգութեան մէջ կար արտայայտուած. եւ այս՝ այնպիսի ինքնայատուկ ձեւով մը, որուն նմանիլ դեռ ոչ ոք չէ կարողացած, եւ այս, մանաւանդ, ԺԱ. դարու սկիզբը, այսինքն այն ժամանակ, երբ եւրոպական նոր կազմուող ազգերը ոչինչ կամ գրեթէ ոչինչ ունէին։

ՏԱՐՕՆԱՎԱՐԴ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼՆ ՈՒ ԻՐ ՀԱՐՑԵՐԸ

Նորքի բարձունքին, 1977ին, հաստատուեցաւ հեռատեսիլի նոր աշտարակը։ Այժմ կը մնայ սարքաւորել զայն։ Անցեալ տարուան Նոյեմբերին, Օրբետա տիեզերակայանին շնորհիւ Երեւան հնարաւորութիւն ձեռք ձգեց հետեւելու այսպէս անուանուած կեդրոնական հեռատեսիլին, այսինքն՝ Մոսկուայի ռուսական չորրորդ կայանին յայտագիրներուն, որոնք գլխաւորաբար գրական-գեղարուեստական բնոյթ ունին։ Այս ձեւով, երեքի փոխարէն չորս կայան, երկուքը տեղական, երկուքը՝ կեդրոնական։ Միւս կողմէ զգալի կերպով պիտի ընդլայնի երեւանցիներուն համար տրուող Բ. կայանին յայտագիրը, հասնելով հինգ ժամի։ Իսկ ասիկա արդէն կապ ունի հեռատեսիլի Նորակառոյց աշտարակին հետ՝ որ պիտի բանի ներկայ տարուան կէսերուն։

Այս կայանին հզօրութիւնը հնգապատիկը պիտի ըլլայ, բաղդատմամբ նախկինին։ Սով. Արուեստ (*) ամսագիրի թղթակից Սուրէն Խաչատրեանի հետ իր ունեցած հարցազրոյցին ընթացքին, Հայաստանի Մինիստրների Սովետի հեռուստատեսութեան եւ ռադիոհաղորդումների պետական կոմիտէի նախագահը՝ Ստեփան Պօղոսեան, նման զօրաւոր կայանի մը հաստատումը փափաքելի եւ ուրախալի գտնելով հանդերձ, դիտել տուած է, թէ ասիկա լուրջ մտահոգութիւններու դուռ կը բանայ։

Հարցն այն է, համաձայն նախագահին, որ Երեւանի հեռատեսիլի արուեստանոցը, ստուդիան, ինչպէս ըսած է ան, իր տարողութեամբ, իր մասնագիտական սարքերով, այժմու թեքնիք մակարդակով ներկայացող պահանջներուն միայն մէկ երրորդը կրնայ գոհացնել։ «Եւ եթէ այդպէս է այսօր, ապա կարելի է պատկերացնել, թէ ինչ է սպասում մեզ վաղը...»։

Մանրամասնելով իր խօսքը, Ստ. Պօղոսեան մատնանշած է կարգ մը կէտեր։ «Մեր հեռուստատեսային հաղորդումները տարեկան միջին հաշուով 800 ժամաբում են պահանջում, մինչդեռ այստեղ աշխատում են ընդամէնը չորս-հինգ մարդ, աշխատում են ժամանակի եւ նիւթի առումով ամենասուղ պայմաններում՝ հագիւ ծայրը ծայրին հասցնելով։ Էլ ի՞նչ որակի մասին կարող է խօսք լինել...»։

Գունաւոր հեռատեսիլին մէջ ալ ետ կը մնան։ Այսպիսի հաղորդումները, միշտ նախագահին հաստատումով, չեն գոհացներ դիտողները, ըլլա՛յ քանակով, ըլլա՛յ որակով։ Եւ ասոր պատճառը նորէն թեքնիքն է, միջոցներու պակասը, չըսելու համար բացակայութիւնը։ «Խօսքն այս դէպքում միայն ստուդիայի մասին չէ. հեռուստատեսութիւնը, մասնաւորապէս՝ գունաւորը, նախընտրում է բաց տեսադաշտ, տեսողական բազմազանութիւն, իսկ կամերայինն ինչ-որ չափով անկենդան է ստացւում։ Գունաւորը պահանջում է նաեւ լուսաւորութեան մեծ հզօրութիւն, հետեւաբար՝ օդի ու ջերմաստիճանի կարգաւորման սիստեմ եւն.։ Մինչդեռ ամբողջ Երեւանում չկայ մի դահլիճ, որ շատ թէ քիչ բաւարարի այս պահանջները, նոյնիսկ օպերայի եւ բալէտի թատրոնի դահլիճը։ Եւ մեր գունաւոր հեռուստատեսութիւնը ստիպուած հրաժարւում է, ասենք, այնպիսի խոշոր էֆեկտաւոր հաղորդումներից, ինչպիսիք են բալէտային ներկայացումները»։

Մատնանշուած օրինակները մէկ մասը կը ներկայացնեն այն բացերուն, թերութիւններուն, որոնք դեռ գոյութիւն ունին թեքնիքի ասպարէզին մէջ եւ յայտնի չէ, ըստ նախագահին, թէ երբ կը վերնան։

Թղթակիցին երկրորդ հարցումին միտքը բանին կարելի է սա ձեւով խտացնել։ Պահ մը ենթադրենք, որ հրաշքով չքանան բացերն ու թերութիւնները, արուեստանոցը ընդարձակուի եւ նոր կայանին հետ օժտուի առաջնակարգ սարքերով, նոյնիսկ՝ գերժամանակակից, այժմու մասնագէտները կրնա՞ն յարմարիլ ասոնց, քալել նոր ժամանակներուն հետ։

Նախագահին համար հարցումը անտ[illegible]վար եւ անբնական չէ։ Պարզ է, որ տեղ մը թեքնիքն ու մարդիկը, մասնագիտական առումով, զիրար կը լրացնեն։ Ասիկա բնական երեւոյթ է։ Հայաստանի շարժարուեստը, օրինակ, արդէն կէս դարու պատմութիւն ունի, բայց դեռ մինչեւ այսօր ստիպուած երբեմն կ'ընդունի ոչ-մասնագէտներ, ա՛լ ուր մնաց հեռատեսիլը։

Սակայն ասիկա չի նշանակեր, թէ աչքաթող եղած է մասնագիտացումը։ Համընդհանուր մտահոգութիւն մը դարձած է ամբողջ Խորհ. Միութեան համար։ Այս նպատակով հինգ տարի առաջ սահմանուած է Մոսկուայի մէջ հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի աշխատողներուն որակաւորումը բարձրացնելու սահմանուած հիմնարկութիւնը, որ մասնաճիւղեր ունի Կիեւ, Տաշքենդ, դասընթացքներ՝ Բելոռուսիա, Ղազախստան, Մոլդաւիա, Լատվիա։ «Մենք, ցաւօք, չունենք ոչ մէկը եւ ոչ միւսը, որ հնարաւորութիւն կը տար ուղղակի տեղում մեծ թւով աշխատողների ընդգրկել որակաւորումը բարձրացնելու դասընթացքներում, ուստի սահմանափակւում ենք մեր «ներկայացուցիչներին» երկու ամսով ուղարկելով Մոսկուա, Համամիութենական ինստիտուտ, իսկ դա, խոստովանեմ, սպասուած արդիւնքը չի տալիս»։

Հեռատեսիլի արուեստանոցը կ'աշխատի այժմ կարեւոր թիւով երիտասարդ ուժեր։ Միայն 120 – 130 բեմադիր կայ, որոնց միջին տարիքը 25 է։ Նախագահին համար երիտասարդները յաճախ կարգ ու կանոնի չեն ենթարկուիր, անհիմն ինքնավստահութիւն կը ցուցաբերեն, յանդգնութիւնը իրական ընդունակութիւններուն հետ կը շփոթեն եւայլն։ Անհրաժեշտ է նկատել տալ, որ Խորհ. Միութեան մէջ բոլոր արուեստի ճիւղերէն ներս, մասնաւորաբար շարժանկար, հեռատեսիլ եւայլն, վերջէն, արուեստի հետ կապ չունեցող տեսաբան – ղեկավարներու իդէոլոգիական պարտադիր է։ Երիտասարդները ի՞նչպէս նորութիւններ հրապարակ դնեն որակի եւ թեքնիքի մասով, երբ հարկադրուած են Բրեժնեւի այս կամ այն միտքին հետեւիլ։ Արդէն գլխաւոր ցուցմունքն է՝ հեռու մնալ համամարդկային հարցերու, երեւոյթներու քննութիւններէն, արծարծումէն, ինչ բնոյթ ալ ունենան անոնք։

ՔԱՂՀԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Սեպտեմբերի թիւ։ Ամսագիրները ու պարբերականները ամիսներու ուշացումով լոյս կը տեսնեն եւ շատ ուշ կը հասնին ընթերցողին ձեռքը։

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ԱՆԿԻՒՆԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի նոր մասնաճիւղ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութիւնը որ գաղութահայ կեանքի մարզական գլխաւոր կազմակերպութիւնն է, ունեցած է անցեալին Փարիզի մէջ ալ փայլուն շրջան մը, սակայն երկար տարիներէ ի վեր գրեթէ կազմալուծուած վիճակ մը ունէր:

Քանի մը ամիսներէ ի վեր նախկին Հ. Մ. Ը. Մ.ականներ աշխատանք կը տանին եւ վերջերս հաւաքած են շուրջ վաթսուն երիտասարդներ եւ կազմած Հ. Մ. Ը. Մ.ի նոր մասնաճիւղ մը Փարիզի մէջ: Արդէն ունին ֆութպոլի իրենց կազմը, մօտ ատենէն պիտի ունենան սկաուտական եւ այլ մարզական խաղերու մասնաւոր խումբեր:

×

Հ. Մ. Ը. Մ.ի նորակազմ մասնաճիւղի վարչութիւնը օգտուելով Պուրճ – Համուտի քաղաքապետ եղբ. Յակոբ Աչճեանի Փարիզ ներկայութենէն, նաեւ անոր ֆրանսական կառավարութեան կողմէ պարգեւատրուելուն առիթով, գինեձօնով մը պատուեց երէց եղբայրը:

Գինեձօնը տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի, Յունուար 26ին Իսի լէ Մուլինոյի եկեղեցւոյ սրահը. Հ. Մ. Ը. Մ.ականներու եւ համակիրներու ստուար բազմութիւն մը ներկայ էր հաւաքոյթին:

Եղբ. Յակոբ Արթինեան բացուած յայտարարեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի այս անդրանիկ ձեռնարկը, բարի գալուստ մաղթեց օրուան հիւրին եղբ. Աչճեանի, նաեւ ողջունեց ներկայութիւնը գրեթէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադիր սերունդէն՝ եղբ. Վազգէն Անդրէասեանին, Հայ Նախկին Ռազմիկնեւրու Քլամարի ներկայացուցիչ Պր. Միհրան Քէհեայեանի ինչպէս նաեւ Քլամարի քաղաքապետութեան անդամ Պր. Կարօ Քէհեայեանին:

Խանդավառ մթնոլորտի մէջ սկսաւ հաւաքոյթը. բաժակներ պարպուեցան Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր մասնաճիւղերու կենացը նաեւ կենացը օրուան հիւրերուն: Յաջորդաբար խօսք առին եղբ. Վ. Անդրէասեան, որ շեշտեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի դերը հայկական կեանքէն ներս, մաղթեց որ եղբայրական ոգին որ սկզբունքն էր հիմնադիրներուն, արմատանայ բոլորին մէջ եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ծառայէ միմիայն հայ ժողովուրդին եւ հայ հայրենիքին:

Պր. Միհրան Քէհեայեան վերյիշեց իր մարզիկ եղած օրերը Հալէպի մէջ եւ խոստացաւ իր Միութեան անունով ամէն աջակցութիւն բերել այս երիտասարդական կազմակերպութեան:

Ապա խօսք առաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի վարչութեան անունով եղբ. Սուրէն Մուրատեան, որ շատ կուռ եւ բովանդակալից ճառով մը, որպէս տարիներու գործակիցը եղբ. Յ. Աչճեանի Հ. Մ. Ը. Մ.էն ներս Լիբանանի մէջ, տուաւ պատկերը Հ. Մ. Ը. Մ.ական Աչճեանի, սկսելով երիտասարդ ֆութպոլի մարզիկէն մինչեւ Մերձաւոր Արեւելքի Շրջ. Վարչութեան անդամ, ծանրացաւ անոր բոլորանուէր զոհողութեան ոգիին եւ ապա ներկայացուց քաղաքապետ Յ. Աչճեանը, որ 16 տարիներէ ի վեր կը կառավարէ Պուրճ – Համուտի շրջանը հեռատեսութեամբ եւ իմաստութեամբ, եւ վերջացուց ըսելով.— Եղբ. Աչճեանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոգին ի յայտ եկաւ նաեւ Լիբանանի ծանօթ քաղաքացիական կռիւներուն, երբ ոմանք կը փախչէին Լիբանանէն, եղբ. Աչճեան ռումբերու տակ անվարան, արհամարհելով ամէն վտանգ, ամէն օր կուգար քաղաքապետարան իր ժողովուրդին մէջ, ամէն տեսակ օգտակարութիւն ունենալով:

Գինեձօնի ընթացքին, արտասանեց եղբ. Վարդան Միքայէլեան եւ փարիզահայ սիրուած երգիչ՝ Պետիկ իր անոյշ ձայնով խանդավառեց ներկաները:

Օրուան հիւրը՝ եղբ. Յ. Աչճեան իր շնորհակալութեան խօսքերէն վերջ արտայայտուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գաղութահայ կեանքին մէջ ունեցած բարերար դերին եւ ծանրացաւ Լիբանանի վերջին դէպքերուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ական երիտասարդներու կատարած զոհողութիւններու մասին: Անդրադառնալով Լիբանանի քաղաքացիական կռիւներուն, ըսաւ. — Լիբանահայը, Լիբանանի անկախութենէն ի վեր իր շատ կարեւոր բաժինը ունի Լիբանանի կերտման եւ բարգաւաճման, բոլոր մարզերէն ներս: Քաղաքացիական կռիւներուն Լիբանահայը իր արի եւ պարկեշտ կեցուածքով գնահատուեցաւ բոլորին կողմէ եւ այսօր լիբանահայ ղեկավարութիւնը շատ լաւ յարաբերութիւն կը մշակէ պետական անձնաւորութիւններու եւ նաեւ քաղաքական պարագլուխներու հետ եւ պատրաստ է, ամէն զոհողութեան վերաշինելու համար աւերուած մեր հայրենիքը: Խօսքը ուղղելով ներկայ լիբանահայ տղոց, թէ պէտք է վերադառնալ Լիբանան, միասնաբար արաբ հայրենակիցներու հետ վերաշինելու Լիբանանը, որովհետեւ ըսաւ, պիտի անցնին այս սեւ օրերը եւ պիտի գայ գարուն, կեանքը մեր սիրելի Լիբանանին:

Փակման խօսքը կը պատկանէր շրջանի հոգեւոր հովիւ Նորվան Վրդ. Զաքարեանի, որ իր ուրախութիւնը յայտնեց Լիբանանի քաղաքական դէմքերէն մէկը ընդունելու իր յարկէն ներս, պատրաստակամութիւն յայտնեց քաջալերելու Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ աղօթեց Լիբանանի բարգաւաճման եւ անոր բոլոր զաւակներուն արեւշատութեան համար:

Յ. Ա.

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ինչպէս կը ծանուցուի «Յառաջ»ի մէջ, Իսիի Հայ մարզականը կանոնաւոր եւ պատուաբեր հանդիպումներ կ'ունենայ վերջերս: Յունուար 29ին Իսիի մարզականը հանդիպում ունէր Քոլոմպիէնի հետ: Մրցումը կը հաշուուէր 0 տը Սէնի բաժակի 4րդ շրջանին կարգին, բայց դժբախտաբար մեր խումբը կորսնցուց 1ի դէմ չորս կէտով եւ ջնջուեցաւ մրցաշարքէն: Պէտք է խոստովանինք սակայն թէ Իսիի Հայ Մարզականը պէտք է որակուէր տրուած ըլլալով իր խաղացողներուն կատարեալ ներկայացումը: Ա. կիսախաղին վեցերորդ վայրկեանին Սարգիսեան քսան մեթրի պատժական հարուածով կ'արձանագրէր առաջին կէտը ի նպաստ Հայ Մարզականին: Սակայն խաղին երեսուներորդ վայրկեանին դիմացի խումբը կը յաջողէր հաւասարեցնող կէտ մը նշանակել, հակառակ հայկական խումբին զօրեղ տիրապետութեան:

Երկրորդ կիսախաղին, Հայերու ճնշումը թէեւ միշտ զօրաւոր, ընդդէմ աւելի խաղարկութեամբ խումբի մը, կը մնար առանց արդիւնքի մինչ Քոլոմպիէնն է, որ յաջորդաբար երեք կոլ կ'արձանագրէր: Իսիի խումբի յառաջապահներու բոլոր ջանքերը ապարդիւն անցան եւ այս ձեւով դուրս մնաց 0 Տը Սէնի բաժակի մրցաշարքէն: Այժմ մեր խումբին կը մնայ իր ուշադրութիւնը կեդրոնացնել ախոյենութեան վրայ, եւ ամրապնդ պահել իր առաջնութեան տեղը իր դասին մէջ, որպէսզի ապահով ըլլայ դասակարգ մը բարձրանալու:

×

Այս անգամ ախոյենութեան մրցումը տեղի ունեցաւ Փետր. 5ին Շայոյի Նիքոլայիտի դէմ, մեր դաշտին վրայ ուր անձրեւը իր վնասը բերած էր: Քառորդ ժամ խաղէ ետք մեր պաշտպաններու սխալ մը պատճառաւ հակառակորդը կը յաջողէր կէտով մը առաւելութիւն առնել:

Դադարէն ետք, մեր տղոց յաջորդական գրոհները այն աստիճան կը նեղէին հակառակորդ խումբը, որ կը սկսէր կոպիտ խաղարկութեան մը: Իրաւարարը 66րդ վայրկեանին կը պարտաւորուէր փենալթի մը սուլել ի նպաստ մեր խումբին: Անարդար գտնելով իրաւարարին վճիռը, դիմացի խումբին տղաքը տեղի չէին տար ու կը հեռանային դաշտէն:

Այդ խումբին անվայել կեցուածքը պատճառ եղաւ որ մեր խումբը չկարենայ տանիլ յաղթանակ մը որ ապահով էր Բ. կիսախաղին:

Մեր կողմէ բողոք ներկայացուած ըլլալով, Փարիզի Լիկային կը մնայ հարցը քննել եւ իր վճիռը տալ ի նպաստ մեզի՝ ըստ օրէնքի: Յիշենք որ մեր խումբը չէ պարտուած Հոկտ. 9էն ի վեր:

Մեր խումբին խաղացողներն են.— Զարբանելեան, Տէմէրճեան, Քոչեան, Լըկէվէլ, Եալինեան, Սարգիսեան, Վէվիրեան, Ֆերմանեան (խմբապետ), Տուաէ, Խորանեան, Շին, Գէորգեան:

Ժ. Ք. ՕՆՈՍԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՑՕՂԼՈՒԻ (Պոլիս) Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 21ին, տեղի ունեցած է Միջեկեղեցական Աղօթքի Օրը նախագահութեամբ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք Շնորհք Արք. Գալուստեանի: Բացման խօսքը (հայերէն) արտասանած է Շնորհք Պատրիարք, որուն ուղերձին թրքերէն պատճէնը կարդացած է Բարթող աւագ քահանայ Խրքաճեան: Ներկայ եղած են լատին, անկլիքան, կաթողիկէ, յոյն, պուլկար, գերման, քաղդէական եւ այլ եկեղեցիներու հովուապետները, ինչպէս նաեւ Հայ Կաթողիկէ համայնքի վիճակաւոր Յովհ. Արք. Չօլաքեան: Պաշտամունքը տպաւորիչ եղած է եւ ներկայ հայ եւ օտար հոծ բազմութիւնը երկիւղածութեամբ հետեւած է բազմալեզու աղօթասացութիւններու:

ՊԷՑՕՂԼՈՒԻ (Պոլիս) Նարեկեան հանդիսասրահին մէջ, Յունուար 22ին, տեղի ունեցած է տարեշրջանի առաջին երաժշտահանդէսը՝ Հանէսեան նուագախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ երաժիշտ Յարութիւն Հանէսեանի: Նուագացանկը բաղկացած է Վիվալտիի, Թէլէմանի, Ճիամպաթիսթայի, Մոցարթի, Կոմիտասի եւ Յարութիւն Հանէսեանի գործերէ: Յարութիւն Հանէսեանի «Օրօր»ի առաջին ունկնդրութիւնը գնահատուած է ներկաներու կողմէ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ հեռատեսիլի հրաւէրով մէկ ամսուան համար, Թեհրան գացած է երգահան – երաժշտագէտ Ռուբէն Գրիգորեան (Միացեալ Նահանգներէն) եւ ղեկավարած՝ Իրանի հեռատեսիլի սենեկային նուագախումբը: Յունուար 4ին եւ 7ին Իրանի ձայն – հեռատեսիլի լարաւոր նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Ռուբէն Գրիգորեանի, մեկնաբանած է Պախի, Թորելլիի, Հայտընի եւ Եդուարդ Միրզոյեանի գործերը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՍԵՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՍԱՌԸ ՔԱՄԻ ԱՆՑԱՒ...

2.

Յաջողւում է, այո: Թուրքական բանակը զինուած է գերմանական զէնքով: Էնվերի բանակները մարզում են գերմանական սպաներ՝ գեներալ ֆոն դէր Հոլցը, Բրոնսարդ ֆոն Շելենդորֆը, շատ ծովերում մկրտուած ծովակալներ եւ էլի ռազմական մասնագէտներ, որոնց թիւը տասնեակ հազարների է հասնում Թուրքիայում: Դրանցից մէկն էլ ինքն է՝ Կուրտ ֆոն Շուլցը՝ Էնվերի անձնական խորհրդականը:

Մարշալը նստեց, ձեռքի լայն թաթերը դրեց ծնկներին: «Մեծ Գերմանիայի շահը պահանջում է, որ Էնվեր փաշան իր կիսալուսինը վառի Կովկասեան լեռնաշղթայի մոմակալների մէջ, իր ձիուն ջուր տայ Վոլգայի Աստրախանում: Շարունակեցէք նրան ներշնչել, մա՛յն հերր, որ նա ինքը կը ստեղծի Մեծ Թուրան կայսրութիւն եւ համայն մուսուլմանների արքան կը դառնայ: Պա՞րզ է, հերր գնդապետ»:

Պարզ է: Պարզ է նաեւ այն, որ մշտական աղքատութեան ու կարիքի մէջ տապակուող Թուրքիան պէտք է պատերազմի Ռուսաստանի դէմ՝ Գերմանիայի համար՝ այս մարշալ Բիբերշտէյնի համար, հէնց իր՝ Կուրտ Շուլցի համար:

Բաքուի նաւթը պիտի հոսի ուղիղ իր գրպանը: Դա նպատակ է: Իսկ ինչո՞ւ ուրիշի գրպան հոսի: Այս ոգին ու ձգտումը մտել էր Գերմանիայի ոչ միայն ռայխսկանցլէրի գրասենեակները, այլ նաեւ գերմանական սպայակազմի արեան մէջ:

Թագաժառանգ Ֆրանց Ֆերդինանդի սպանութիւնը այն կրակոցն էր, որով ջարդուել է պատերազմը սանձազերծած թղթէ փականը եւ պատուհան է բաց անում դէպի Անատոլիա ու Կովկաս: Ինչո՞ւ չօգտուել այս նպաստաւոր վիճակից: Այս միտքը Կուրտ ֆոն Շուլցի մէջ մոլեգնում էր բաւարական գինու թնդութեամբ: «Ամէն ինչ՝ յանուն Մեծ Գերմանիայի»: — Այս էր գերմանական վերմախտի արեան ձայնը:

Նոյնն է պնդում նաեւ գեներալ Լիման ֆոն Սանդերսը: Այդ ճաղատ, մանր աչքերով ու վիթխարի հասակով զինուորականին Շուլցը տեսել է Միւնխենում՝ իր հօր տանը, հինգ տարի առաջ, երբ դեռ ինքը ցածրաստիճան սպայ էր: Լիման ֆոն Սանդերսը բուսակեր էր ու բծախնդիր քրիստոնեայ: Նա հիմա այստեղ է՝ Թուրքիայում: Նշանակուել է թուրքական հինգերորդ բանակի գլխաւոր հրամանատար, դարձել Պոլսի տէրը: Ինքը նրա նշանակման առթիւ գնաց այցի՝ շնորհաւորելու: Գեներալը իսկոյն ճանաչեց իր բարեկամի որդուն: «Ա՜, մա՛յն հերր: Ուրախ եմ, որ ձեզ տեսնում եմ գնդապետի աստիճանով եւ այն էլ այստեղ՝ Օտտոմանիայում: Հը՞, քեզ դո՞ւր է գալիս Էնվեր փաշայի ռեզիդենցիան»:

Կուրտ ֆոն Շուլցը իրեն զգում էր շղթայից արձակուած քերծէ՝ ուր կամենայ կը վազի, որ դուռը ցանկանայ կը բացի: Էնվերին յայտնի է, որ ինքը սերտ կապեր ունի Լիմանի ու մարշալ Բիբերշտէյնի հետ եւ գուցէ դրանից է, որ նրան «իմ սիրելիս» է անուանում:

Կուրտ Շուլցը կրնկակոխ հետեւում էր Էնվերին ու մտքում վերականգնում մարշալի ասածները:

Քեմալ բէյի տունն էին հրաւիրուած նաեւ Մամուր Ֆէյզադը, Գրիգորիս եպիսկոպոսը, Գերասիմ վարդապետը ու մի տասնեակ թուրք երեւելիներ: Քեմալի եղբայր Ալի Մունիր բէյը հետը գրեթէ զոռով բերել էր Ներսես Ջավուշին: Բարձրահասակ ու թիկնեղ Քեմալ բէյը վարդապետին շշուկով ասաց.

— Խնդրում եմ իմ որդուն գերմաներէն սովորեցնէք, էֆէնդի:

— Սիրով, տհաճութիւնը կուլ տուեց վարդապետը:

Եպիսկոպոսը գետնին փռած գորգերից մէկի վրայ Հայոց գրեր նկատեց՝ «Որբք Կարնոյ», դրանք տրորուեցին Էնվերի կրունկի տակ:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 9)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԼԻՈՆ.— Տիկին Ալիս Անէմեան իր տաղ-բոջ՝ Գրիգոր Անէմեանի մահուան քա-ռասունքին առթիւ 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ«ին:

ՆՈՒԷՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Նշան Քիւրաճեան ի յի-շատակ Շ. Մխաքեանի եւ իր կնոջ ծանր հիւանդութենէ ապաքինման առթիւ 200 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին եւ 100 ֆր. Հայ Դատին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Ցանձնա-խումբը իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Արուսեակ Սարգսեանի, Տէր եւ Տիկին Էտի Սարգսեանի, Անիթա Սարգսեանի եւ ընտանեկան բոլոր պա-րագաներուն, հմուտ երաժշտագէտ եւ տաղանդաւոր խմբավար՝ Վարդան Սար-գսեանի մահուան տխուր առիթով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռմէի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկե-ղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը իր ցաւակ-ցութիւնները կը յայտնէ ողբացեալ այրի Տիկին Վերժին Թոփուզեան (ծնեալ Մար-գարեան)ի բոլոր պարագաներուն եւ ող-բացեալ Գէորգ Պօրանեանի բոլոր պարա-գաներուն: Շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փո-խան ծաղկեպսակի, եկեղեցւոյ պայծա-ռութեան եւ դպրոցին.—

Մարգարեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Գաբրիէլ Ալիքեան 100 ֆր., Գայ-սէրլեան ընտանիք 50, Փաստրմաճեան ըն-տանիք 70, Զարուհի Սէֆիլեան 100 (եւ 50 դպրոցին): Պօրանեանի մահուան առ-թիւ Գայսէրլեան ընտանիք, Ալիքեան ըն-տանիք 100ական, Փաղամուտեան ընտա-նիք 150, Թովմասեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Յակոբեան, այրի Տիկին Երանուհի Տէր-Կարապետեան 50ական ֆր.:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Վարդան Բաբախեան 100 ֆրանք կը նուիրէ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տիկին Զապէլ Արզուման-եան 50 ֆրանք:

Հայկազ Մարտիրոսեան 50 ֆր.:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Փետր. 12, ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Ի ժամ պատարագի,

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ
ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

կուտայ իր հայրապետական պատգամը:

Կը հրաւիրենք մեր ժողովուրդը մաս-նակցելու պատարագին եւ ընդունելու Ա-մենայն Հայոց Հայրապետին օրհնութիւն-ները:

ՏԵԱՌԸՆԴԱՌԱՋ

Այս Երկուշաբթի, Փետր. 13, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կա-տարուի Տեառընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավա-ռութիւն:

Երեքշաբթի, Փետր. 14, Տեառընդա-ռաջ է, տօն քառասնօրեայ գալստեանն Քրիստոսի ի տաճարն:

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկե-ղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մա-տուցուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգն. Միութիւնս շը-նորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Միշէլ Փեշ-տիմալճեան 150 ֆ., Տէր եւ Տիկ. Ժ. Ժ. Տամլամեան 100, Տէր եւ Տիկ. Վ. Ճենազ-եան 200, Տէր եւ Տիկ. Զիւրիւքտիչեան (Լօզան) 100, Պ. Ղազարեան Գլակ 200:

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ծիթապուր — մանթը

Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ

Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

offrez donc

LE BEAU FOULARD

" Alphabet Arménien "

CREATION CELIGNY — PARIS

est en vente au prix de Fr. 75

chez M. S. DER-BALIAN, Bottier Modéliste
221, rue Saint-Honré, PARIS 1er
LIBRAIRIE PALOUYAN
9. rue de Trévise — PARIS 9e

à MARSEILLE, Maison de la Culture Arménienne, 12-14 Rue St. Basile.

Pour envoi Contre-remboursement CELIGNY s.a.r.l. boîte postale No 9,
94130 NOGENT - sur - MARNE

- ՃԱՇ -

Ի պատիւ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Ուրբաթ, Փետրուար 17, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20.30ին, Էնթերքոնթինան-թալ պանդոկի Էմփերիալ սրահին մէջ:

Ճաշագին 150 ֆրանք

Փութով ապահովել տեղերը, Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դիւանէն, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ: Հեռաձայն 359.67.03

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Ն. Փալանճեան ճեմարանի իր սաներուն եւ Փարիզի հայերէնի միօրեայ դասընթացքներուն

Նախաձեռնութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRAND ★ BAL ★ ANNUEL

organisée par la section de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France au profit de ses œuvres

Samedi 11 Février 1978 de 20 h. 30 à l'aube
dans les Salons de l'Hotel George V
31, avenue George V Paris 8e

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.—
ՄԵԼՔՈՆ – ՍԵՒԱՆ նուագախումբը Երգիչ՝ ՆՈՐԱՅՐ

Մուտք 35 ֆր. ուսանող՝ 25

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
Պախարեան 734.70.19 Գարոյեան 533.06.31 Հրաչեան 878.67.38

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

MATINEE ARTISTIQUE DANSANTE
ORGANISEE PAR LA SECTION D'ASNIERES - BOIS-COLOMBES
DE LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS

Animé par l'Orchestre MELKON SEVAN

Partie artistique

Groupe « GAIDZAG » — Ensemble de danse « MINI-CAUCASE »

Dimanche 19 Février de 15 h. 30 à 24 h. Salons du Centre Administratif et Social
16, place de l'Hôtel de ville, Asnières

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկ. Միութեան Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ըս-տացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի Սուրէն Ճերմակեանի մահ-ուան տխուր առթիւ.— Տիկին Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Պիւռթէ 100ական ֆր., Գալփաքեան քոյրեր, Տիկին Ալիքսանեան, Տիկին Մատաթ 50ական ֆր.:

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԱՃԱՌՔ

Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ, Մարտ 18 եւ 19ին ժամը 11էն մինչեւ 20

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

REPRESENTATION THEATRALE

Samedi 11 Février 1978 à 20 h. 30
Salle des Fêtes de la
Mairie d'Issy-les-Moulineaux av. Victor-Cresson
Métro Mairie d'Issy

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ
ԽՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ «ԱԲԵԼԵԱՆ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԹԻՒ 5 ԽԵԼԱԳԱՐԸ

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ Յ. ԱՄԻՐԵՆՑ
ՂԵԿ. ԺՈՐԺ ՊԱՍՕԼԵԱՆԻ

Տոմսերուն համար դիմել.—
ETS. MICHEL — 253, Rue P.-V. Couturier, Alfortville — Tél. 899-09-66
KOUYOUMDJIAN — Station SHELL — 18, Quai J. B. Clément, Tél. 375-28-37
CAFE PHILIPPE — Place Carnot, Alfortville
SEVAN, 4 Rue Lazare-Carnot, 92140 Clamart — Tél. 642-16-07
PALOUYAN, 9 Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 523-24-97
SAMUELIAN, 51 Rue Monsieur-le-Prince, 75006 Paris — Tél. 326-88-65
եւ Մշ. Տան անդամներու մօտ:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
11-12
SAMEDI-DIMANCHE
11-12 FÉVRIER
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.053
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.053

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿՐԿԻՆ ԿԸ ԶԳՈՒՇԱՑՆԷ

— O —

ՆԵՐՔԻՆԷՆ ԵՏՔ՝ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ Կ'ԱԿՆԱՐԿԷ

— O —

Այս անգամ հեռատեսիլէն էր, որ Նախագահ Ժիսքար անդրադարձաւ ընտրութեանց, պատասխանելով չորս լրագրողներու հարցումներուն, կեդրոնացած ինչպէս նախատեսուած էր արտաքին քաղաքականութեան վրայ :

Նախագահը կ'ըսէ թէ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը վճռի նիւթ է, քննադատուած է բայց լայն հաւանութեան արժանացած է հանրային կարծիքին : Խորհ. Միութեան հետ յարաբերութիւնները վստահութեան վրայ հիմնուած են, մեղմացման մարզին մէջ յառաջդիմութիւն կայ, Ֆրանսա մօտէն կը հետեւի Պելկրատի ժողովին : Ափրիկեան ճակատին վրայ ֆրանքեւալժերական յարաբերութիւնները իրական շրջադիծը անցած են եւ պէտք է վերատեսնել Էվիանի համաձայնագիրը : Զատ աղքատ երկիր մըն է, որ աւելի կը սպառի եղբայրասպան կռիւներով : Նախագահը Մայիսին Նիւ Եորք կ'երթայ, ուր ՄԱԿի առջեւ պիտի ներկայացնէ ապազինման ֆրանսական առաջարկները :

Նախագահին գլխաւոր նպատակն էր զգուշացնել քաղաքացին որ «դէշ ընտրութիւն» չընէ, քանի Վերտէօն սիւռ-լը-Տուի մէջ ինք ճշդեց թէ ո՞րն է «լաւ ընտրութիւնը» Ֆրանսացիին համար, ծանրանալով ներքին քաղաքականութեան վրայ : Այս անգամ ալ ուզեց համոզել որ արտաքին քաղաքականութիւնն ալ կ'ազդուի եթէ «լաւ ընտրութիւն» չըլլայ :

× Պառ կը շարունակէ իր ընտրապայքարը եւ կ'ակնարկէ կրկին մեծամասնութեան «ընդլայնումին» վրայ, կ'ակնկալէ երեւի «կեդրոն ձախ» կազմի մը :

Ձախ ճակատին վրայ նորութիւն չկայ, քանի պարագլուխները կը մնան իրենց դիրքերուն վրայ, ոչ ոք տեղի կուտայ միւսին : Համայնավարները կը հասկցնեն որ ինքնաբերաբար քաշուելու սկզբունքը գործադրելու միտք չունին : Ռընէ Անտրիէօ, «Իւմանիթէ»ի խմբագրապետը կը գրէ արդէն շատ յստակ կերպով այդ մասին.— «Հանրապետական կարգապահութիւնը պատմութեան թանգարանը պէտք է դրուի» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ կռիւները կը շարունակուին քրիստոնեայ գօտիին կողմը, ուր կատաղի բնոյթ ալ առած են : Վերսկսած է նաեւ հրադադարներու շարքը, 48 ժամուան մէջ, երեք հատ ցարդ անօգուտ դարձած են : Սուրիացիք 40 մեռեալ ունին եւ կը թուի թէ անխուսափելի է այլեւս բախում մը սուրիական ուժերու եւ Շամունի միջեւ : Պաշտօնական գետնի վրայ անգամ մը եւս կը հաստատուի իշխանութեանց անկարողութիւնը եւ զարմանալի չէ որ այդ անկարողութիւնը այն—

քան ցայտուն է որ պահպանողական Լը Ռեվէյլ (Քաթայէպ) կը խորագրէ.— «Տեսնուա՞ծ բան է որ բացակայութիւնը՝ հրամայէ, պարապը՝ հրաման տայ եւ անէութիւնն ալ հնազանդող գտնէ» :

ՆԻՒ ԵՈՐՔ կրկին անշարժութեան դատապարտուած է ձիւնէն, որ աւեր գործած է արդէն ամբողջ Միացեալ Նահանգներու մէջ, ուր 65 մեռեալ կայ : Կեանքը դադար արձանագրած է նաեւ Պոսթըն, Ֆիլատելֆիա, Քլիվլանտ : Տասնեակ միլիոն տոլարի վնաս կայ : Ասիկա անշուշտ ամէնուն ալ դժբախտութիւնը չըներ, քանի կայ միշտ երանելին, որ կը խոստովանի.— «Ես փոթորիկին հոսը հեռուէն առի : Պաշար ժողվեցի եւ հրաշալի օրեր անցուցի հեռատեսիլիս եւ սառնարանիս միջեւ» :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ, Փետր. 1-3)

ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՄՇԱԿՄԱՆ ՆՈՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հայաստանի արդիւնաբերական շինարարութեան նախարարութեան նախագիծի եւ շինարարական գրասենեակի հիման վրայ հաստատուած է հիմնարկութիւն մը, որուն նպատակն է աւելի զարգացնել եւ կատարելագործել յարկերու եւ ծածքերու բարձրացման եղանակով շէնքերու կառուցումը : Նոր հաստատուած հիմնարկութեան տնօրէնն է Ռ. Սահակեան : Մասնագէտները արդէն իսկ ստեղծած են կարգ մը նախագիծեր որոնք ունին ճարտարապետական եւ շինարարական լուծումներ, որոնց շարքին են՝ խաչաձեւ եւ եռաթեւ առանձին բազմայարկ շէնքերը, երկրաշարժներու դիմացող 25 յարկանի շէնքերը, առողջարանային համադրոյթներու, զբօսաշրջիկութեան պանդոկներու եւ այլ առաջադրանքներու նախագիծերը : Յարկերու եւ ծածքերու բարձրացման եղանակը տարածուած է ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ : Հիմնարկութեան մասնագէտներու նոր եղանակներէն եւ փորձառութենէն կ'օգտուին Մոսկուայի, Կիեւի, Լվովի, Տաշքենդի, Դուշամբէի, Վիլնիւսի շինարարական կազմակերպութիւնները :

×

ԶԱՐԵՆՑԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԿԻԵՒԻ ՄԷՋ

Կիեւի Մատենադարանին մէջ տեղի ունեցած է Զարենցի նուիրուած երեկոյթ մը : «Եղիշէ Զարենցի բանաստեղծութիւնը» նիւթին շուրջ խօսած է Կիեւի «Գիտելիք» ընկերութեան անդամ Դ. Մալինսկի : Ապա Զարենցի բանաստեղծութիւններու ընթերցումով հանդէս եկած են Կիեւի թիւ 79 միջնակարգ դպրոցի 10րդ դասարանի աշակերտները :

×

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐԸ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած են Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու ըմբշամարտիկներու բարեկամական հանդիպումները : Նախքան մրցումները սկսիլը, աւանդական զուռնա – թմբուկի նուագակցութեամբ ցուցադրական ելոյթ ունեցած են մեր ազգային ըմբշամարտի (կոխ) վարպետները՝ լենինականցի Խանիկ Աղոյեան եւ կիրովականցի Լեւոն Քոչարեան : Հնադարեան մարզանքի ձեւի տարրերը մեծ հաճոյք պատճառած են ներկաներուն : Այնուհետեւ տեղի ունեցած են ազատ ոճի ըմբշամարտի մրցումները, որոնք վերջ գտած են Խորհ. Միութեան յաղթանակով՝ մէկի դէմ 9 խաղ : Հայ ըմբշամարտիկները սքանչելի խաղեր եւ թեքնիքներ ցուցաբերած են եւ մեծ առաւելութիւններով յաղթած իրենց մրցակիցներուն : Արշակ Սանոյեան, Գուրգէն Բաղդասարեան, Գառնիկ Ներսիսեան, Սանասար Յովհաննիսեան հանդիսացած են Խորհ. Միութեան յաղթանակ ապահովող ըմբշամարտիկները : Մրցումներէն ետք, Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու ըմբշամարտի ազգային խումբերը Թիֆլիս գացած են՝ հոն եւս մասնակցելու համար կազմակերպուելիք հանդիպումներու :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑ

ԽՐԱԽՈՒՍԻՉ ԼՈՒՐԵՐ ԻՐԱՔԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս հաղորդուած էր առենին, Փարիզի Կաթողիկոսութեան Պատուիրակութեան հաղորդագրութեամբ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Փարիզ ժամանեց Հինգշաբթի օր, ժամը 17ին, Շառլ տը Կօլ օդակայանը, ուր Զինքը դիմաւորելու փութացած էին պաշտօնական անձնաւորութիւններ, օտար եւ հայ ինչպէս եւ հայ գաղութի անդամներ :

Առաջին առթիւ, հոն էին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ընդունելու՝ Կաթող. Պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք., Գիւտ Եպս. Նագդաշեան եւ Փարիզի եկեղեցւոյ թէ շրջանի եկեղեցիներու հովուապետները :

Այլ անձնաւորութիւններու կարգին յիշենք՝ Արտաքին Նախարարութեան փրոթոքոլի պետը՝ Պ. Ժան Լաուշէ (որ, այս առթիւ յայտնեց նաեւ թէ Արտաքին Նախարարը՝ տը Կէրէնկօ Հինգշաբթի, Փետրուար 16ին պիտի ընդունէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը), Փարիզի արքեպիսկոպոս՝ Կարդինալ Մարթիի ներկայացուցիչը՝ Գերպ. Իւկ, յունական եկեղեցւոյ պետ՝ Գերպ. Մելեթիոսի ներկայացուցիչը՝ Հայր Ժերեմի, ռուս – օրթոտոքս եկեղեցւոյ (կապուած Մոսկուայի) ներկայացուցիչը Գերապատիւ Պուպուրուգ եւ իրենց քուտարղարը՝ Հ. Լօէփէր, հայ Կաթողիկէ Էկզարքութեան կողմէ՝ Հայր Աթանաս, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսուչ վարդապետը Հ. Սերովբէ Ագըլեան, Դպրոցասէրի խնամակալ տիկինները, Փարիզի Խորհ. դեսպանատան Ա. քարտուղար՝ Ռուբէն Սահակեան, Փարիզի հայ եկեղեցւոյ վարչութեան ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ օտար թէ հայ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ ի շարս որոնց «Յառաջ»ի տնօրէնուհին :

Փրոթոքոլը նախատեսած էր մասնաւոր հիւրասրահ մը, ուր ժամը 17.15ին ժամանեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որու կ'ընկերանար Յուսիկ Եպս. Սանթուրեան, լուսարարապետ Մայր տաճարի եւ առաջնորդ Ատրպէյճանի թեմին :

Ինչպէս ծանօթ է, Վազգէն Ա. կուգար Պաղտատէն եւ Փարիզ իր այցելութիւնը պաշտօնական բնոյթ չունի թէեւ, բայց ինչպէս նկատել կուտար Սերովբէ Արք. ամէն անգամ, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը տեղ մը կը ժամանէ, իր այցելութիւնը միշտ պաշտօնական բնոյթ կը ստանայ :

Կարճ ժամանակի մը ընթացքին, հիւրասրահին մէջ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, կարգ մը հակիրճ այլ խրախուսիչ տեղեկութիւններ տուաւ Իրաքի հայ գաղութին մասին :

Պարզ է որ առաջին անգամն էր, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս մը կ'այցելէր Պաղտատ : Իրաքի մեր գաղութը կը հաշուէ շուրջ 25.000 Հայութիւն, որուն 11.000ը համախմբուած է Պաղտատ :

Վազգէն Կաթողիկոսը կը յայտնէր, որ իր ակնկալածէն շատ աւելի բարգաւաճ գաղութ մը գտած է հոն, որ ծարաւն ունի հոգեւոր եւ ազգային կեանքին : Պաղտատ փութացած էին, Կաթողիկոսին այս բացառիկ այցելութեան առթիւ նաեւ Հայեր, բոլորն ալ արաբախօս բայց տարօրինակ կերպով Հայ, Զաքօյէն, ուր հինէն կ'ապրին Հայեր (շուրջ հազար) : Գիւղացի մարդիկ, որոնց ջերմեռանդութիւնը խորապէս յուզած էր Կաթողիկոսը : Անոնք որոնց հոգին խորապէս Հայ մնացած է, բաղձանք յայտնած են նաեւ վերջնապէս Հայաստան հաստատուելու : Կաթողիկոսը, տեղական հայ պատասխանատուներուն հետ մշակած է նաեւ եկեղեցական արարողութեանց ծրագիրներ : Հաճելի եղած է նաեւ իրեն, հանդիպիլ տեղւոյն ֆրանսական դեսպանին (որ, շեշտեց Վազգէն Ա., համակրելի անձնաւորութիւն մըն է ինչպէս բոլոր Ֆրանսացիները) : Մասնաւոր ընդունելութիւն մը տրուած է իրեն ի պատիւ Պապական Նուիրակ Գերպ. Ռուփի կողմէ ինչպէս նաեւ տեղւոյն խորհրդային դեսպանատան, ուր ներկայ եղած են նաեւ աւելի քան տասնեակ մը օտար դեսպաններ :

Պաղտատի մէջ կան երեք հայկ. եկեղեցիներ, գլխաւորը՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, փոքր եկեղեցի մը ծերանոցին թաղը եւ երրորդ մը՝ փոքրիկ մատուռ մը, որ ուխտավայրի նկարագիր ստացած է եւ ուր կը փութան քրիստոնեայ թէ մահմետական ուխտաւորներ : Խորանին մօտ կայ շղթայ մը, զոր իւրաքանչիւրը աւանդութեամբ իր վիզը կ'անցընէ : Կաթողիկոսը, մասնաւոր խանդավառութեամբ նկատած է որ բոլոր արարողութեանց ներկայ եղած են բազմահազար Հայեր, հակառակ անոր որ պատարագը կը մատուցուէր աշխատանքի օրեր (տօնական օրը՝ Ուրբաթ է եւ Վազգէն Ա. պատարագած է նաեւ Վարդանանց Հինգշաբթին) :

Վազգէն Ա. Պաղտատ մնացած է լրիւ 12 օր, առաջին օրն իսկ աւելի քան 3000 Հայեր աջհամբոյրի եկած են եւ շարունակուած է յաջորդ օրը : Ազգային թէ մշակութային գետնի վրայ բեղուն կեանք կայ : Միութիւնները չեն պակսիր եւ իւրաքանչիւրը (Երիտասարդաց Միութիւն, Հ. Բ. Ը. Մ. եւլն.) ունին ակումբներ եւ հսկայ դահլիճներ, ուր կը կատարուին զանազան ձեռնարկներ : Տեղւոյն իշխանութիւնները բարեացակամ վերաբերում ունին եւ գաղութը, ընդհանրապէս տընտեսական լաւ վիճակի մէջ է :

×

Յիշենք թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը այս Կիրակի, Փետր. 12, կը քարոզէ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ այդ առթիւ աւելի լայն տեղեկութիւններ կուտայ Իրաքի իր այցելութեան մասին եւ ընդհանուր հարցերու :

ԵՐԷ՞Ն ԱԼ ԱՅՍՊԷՍ ԷՐ...

Ինչպէս հայ կեանքի բոլոր ճակատներուն վրայ՝ նաեւ գրական մարզի մէջ բարքերը հիմնական ոչ մէկ փոփոխութիւն կրած են բաղդատմամբ անցեալին:

Նոյն դժուարութիւնները, նոյն մտահոգութիւններն ու տագնապանքը բաժին ինկած են որքան հանրային պանդուխտներու՝ նոյնքան եւ մշակութային – իմացական դաշտերու մէջ ծառայութեան կոչուած անհատ մտաւորականներու:

Բաւական է թերթատել 1800ական թուականներու մամուլը, — օրաթերթերու, պարբերականներու եւ անջատ հրատարակութիւններու պատկառելի դէզը՝ որ կը քնանայ մատենադարաններու կամ գրադարաններու մէջ, հաստատելու համար որ ժամանակը ոչինչ կրցած է փոխել մտայնութիւններու եւ գործունէութեան կերպերու, աշխատանքի պայմաններու եւ փոխադարձ վերաբերումներու մէջ:

Յակոբ Պարոնեան անմահութեան պատկով կը շքի, որովհետեւ հայ կեանքի ներքին ճակատներուն վրայ մեր խօսքերը անդարման կը մնան ու հին բարքերը արմատացած են յաջորդական սերունդներու էութեան մէջ, հանրային բարեշրջումի գործը մատնելով տեղքայլի, յաճախ նաեւ անելի: «Մասիս»ի, «Արեւելք»ի եւ Պոլսոյ «Հայրենիք»ի նման օրաթերթեր այսօր ալ կը խօսին մեզի մեր ցաւերէն ու վէրքերէն՝ որովհետեւ կը տառապինք նոյն տագնապներով:

Աշխարհագրական գօտիները փոխուած են, դերակատարները նոյն մարդիկը չեն, թուականները կը տարբերին, սակայն դէպքերը եւ երեւոյթները կը մնան նոյնը:

Պատկերը անփոփոխ կը մնայ գրական ճակատի վրայ եւս: Սերունդներու միջեւ անջրպետը բաց է այսօր ալ: Ողջմտութիւն, հանդուրժողութիւն, փոխադարձ համարում եւ գուրգուրանք՝ կը բացակային առհասարակ: Ոմանք մեծութեան ու մեծամտութեան ախտով կը տառապին, ուրիշներ ժխտումի եւ քանդումի կիրքը արժանիք կը համարին: Ոմանք արժէք կ'ուզեն գտնել միջակութիւններու մէջ, ուրիշներ ապարժէք կ'ուզեն հռչակել արժանաւոր ու տաղանդաւոր սկսնակներ: Ծիծաղելու հակամիտութիւն մը կայ ամէնէն համեստ արժէքին մօտ իսկ, ու խրախուսելու տրամադրութիւն մը ակնրախ է ամէնէն հասուն, հանդչած եւ լուրջ մարդուն մօտ անգամ:

Բարոյական հեղինակութիւններու տագնապ կայ՝ որովհետեւ բարոյական սկզբունքները թանգարան ղրկուած են: Արժէքի չափանիշներու խաթարում կայ՝ որովհետեւ կը պակսի ճանաչումը հայ կեանքի եւ իւրայատուկ պայմաններու: Գնահատումներ եւ քննադատութիւններ՝ հիմ ունին համակրութիւններն ու հակակրութիւնները, անձնական նախասիրութիւններ՝ եթէ ոչ հաշիւներ եւ նկատումներ: — Շատ քիչ է թիւը մարդոց, որոնք վերաբերումի եւ արժեւորումի մեկնակէտ կը դաւանին հայկական ենթահողը, հայ մտքի ու գրչի մարդուն ստեղծագործական կարելիութիւնները, յարակցութիւնը տաղանդին ու կեանքին, գործին եւ միջավայրին, անհատական խառնուածքին եւ հանրային մթնոլորտին, ընծայումին եւ ի յայտ բերուած վերաբերումին, մատուցման ու խնդրանքին:

Հետեւանքը կ'ըլլայ այն, որ ազգային-հաւաքական մթնոլորտ եւ գրական-մշակութային կեանքի բնականոն հոլովոյթ գոյութիւն չունենան:

Անտիրութիւնը, որուն մատնուած ենք ընկերային թէ իմացական առումով՝ արդիւնք է անձնապաշտ հակումներու աճումին եւ իրերամերժ տրամադրութեանց ծաւալումին:

Ինչպէս կ'ընդգծէինք, հինէ՞ն կուգայ ցաւը: — Գրական այլամերժութեան երեւոյթը փաստ է հանրային մեր տարեգրութեանց բոլոր շրջաններուն մէջ:

Հին էջեր կը թղթատէինք քանի մը օր առաջ, երբ հանդիպեցանք Շահան Շահնուրի սկզբնական էջերէն մէկուն, «ՄԵՆՔ» խորագրին տակ, ու գրի առնուած 1932 Յուն.ին (*) այն օրերուն, երբ փարիզեան սերունդը (Շահնուր, Շուշանեան, Նարդունի, Որբունի, Զարդարեան Հրաչ, Պէշիկթաշլեան Նշան եւ ուրիշներ) գրական ասպարէզ կ'իջնէր հին կուռքեր քանդելու եւ նորը կերտելու համար:

Հազիւ եօթը – ութ տարիներու գրական իր երկունքով ծանօթ գրագէտը՝ որուն «Նահանջը առանց երգի»ն կը պայթէր ռումբի մը նման, իր այս գրութեան մէջ կը ծառանայ Զապէլ Եսայեանի այն հաստատումին դէմ թէ Ֆրանսահայ նոր սերունդը չունի իր «նոր»ութիւնը արժեւորող որեւէ հանգամանք, թէեւ կը պայքարի հիներուն դէմ՝ սակայն «պլատֆորմ» չունի, եւ «կ'ուզէ իր ապրելու իրաւունքը ապահովել... ծնըրդեան թուականներով միայն»:

Մեզ հետաքրքրողը, այսօր, այն չէ՛ որ «հին» Եսայեանը կամ նորերու յայտնութեան հանդէպ անհաւատ գրագիտուհին որքան արդար կամ անարդար էր: Ժամանակը տուած է արդէն անողոք իր վճիռը՝ ի նպաստ այդ սերունդի տաղանդաւոր ներկայացուցիչներուն:

Մեզ հետաքրքրողը, Շահնուրի երկարաշունչ պարսաւականին սա քանի մը պարբերութիւններն են՝ «յառաջապահ» բառի իմաստին եւ էութեան մասին: Հաստատումներ եւ բնորոշումներ, որոնք այսօր ալ, — մանաւանդ վաղը՝ պիտի պահեն իրենց զօրութիւնը.

— «Յառաջապահ է ա՛ն՝ որ դեռ կը գրէ: Որ յուսահատութեան այս անողոքելի վիհին մէջ, իր անանուն լքումին մէջ՝ դեռ կը գրէ: Դեռ կ'որոնէ գեղեցիկը, հայկականը, մարդկայինը:

«Յառաջապահ է ա՛ն, որ առօրեայ իր անանուն տաժանքէն վերջ՝ կը հակէ գլուխը եւ շունչ կուտայ մեր հրաշագեղ արեւմտահայերէնին:

«Յառաջապահ է ա՛ն, որ ակռաները սեղմած, դառնութիւնը կուլ տալով՝ դեռ կը քալէ: Որ սեղան չունի, հրատարակիչ չունի, շատ քիչ ընթերցող եւ աւելի քիչ հասկցող ունի. եւ կը քալէ»...:

Եղածը ութ – տասը տող է, սակայն պատկերազարդ պատմութիւնն է գրական այն սերունդներուն, որոնք խորշակահար, ոստանկան Պոլիսէն կամ հայաչունչ գաւառներէ ինկան հիւրընկալ ափերու վրայ, եւ, անհաւասիկ, սփիւռքեան մեր բոլոր բոյներուն մէջ, սերունդէ սերունդ, կը շարունակեն «քալել», իրենց յուսահատութեան կամ լքումին մէջ կ'ապաւինին «հրաշագեղ արեւմտահայերէնին», փոյթ չէ որ առօրեան քամած ըլլայ իրենց երակներու արիւնը, հոգ չէ որ «սեղան չունենան, հրատարակիչ չունենան, ընթերցողներ քիչ ունենան կամ շատ աւելի քիչ թիւով... հասկցող ունենան»:

Երէկ Զապէլ Եսայեաններն էին դըժուարահաճները, այլամերժները, իրենց անձին մեծապատուութենէ՛ն՝ նորերն ու նորագոյնները նսեմ տեսնողները...

Այսօր: Այսօր ալ չկա՞ն իրենց աշտարակներէն պատգամ կամ նզովագիր արձակող անսխալականներ:

Կա՛ն անկասկած: — Այդպէ՛ս էր երէկ, այդպէս է նաեւ այսօր:

Եւ սակայն, հայ գրագէտը կը քալէ...

Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի

(*) ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»ի — «Յառաջ»ի մէջ, Յունուար 24էն 27:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼՆ ՈՒ ԻՐ ՀԱՐՑԵՐԸ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Թղթակիցին այն հարցումին, թէ մասնագիտութեան պակասին պէտք չէ՞ վերագրել պատասխանատուութիւններու մեծ կշիռը հեռատեսիլէն ներս, Ստ. Պօղոսեանի պատասխանը եղած է հետեւեալը: Հիմնական պատճառներէն մէկը, ի հարկէ, մասնագիտացումին, խտասպահանջութեան պակասն է, բայց ամէնէն առաջ՝ ծաւալը: Տարեկան, միջին հաշուով հեռատեսիլի 30 ներկայացում կը տրուի եւ այդքան մըն ալ մանրապատումներ, մինչդեռ ասոր համար ոչ թատերագրական հիմ կայ, ոչ ալ համապատասխան դերասանական ուժեր:

Հեռատեսիլի թատրոն ստեղծուած է հինգ տարի առաջ, մեծ յոյսերով: Բայց այդ ժամանակամիջոցին դերասանական հինգ կազմ փոխուած է: Ցատկալէս երիտասարդներն են, որ կը հեռանան: Հեռատեսիլի թատրոն պէտք է ունենալ: «Մոսկուայում ներկայացումը ժապաւէնի է առնւում մի 8–10 անգամ խաղացուելուց, փորձարկուելուց յետոյ, իսկ մեր ստուդիայում իսկոյն եւ եթ, առանց շտկումների, սրբագրումների, բոլոր յայտնի ու անյայտ թերութիւններով հանդերձ: Որովհետեւ ժամանակ չկայ, ծրագիրը չի սպասում»: Մինչդեռ, նախագահին համար, եթէ գոնէ 400 տեղնոց հանդիսասրահ մը իրենց տրամադրութեան տակ գտնուէր, կարելի կ'ըլլար խնամել հրամցուածը: Երիտասարդները չէին հեռանար, գիտնալով հանդերձ, որ ամիսներ շարունակ բեմի երես պիտի չտեսնեն դրամատիկական թատրոնին մէջ:

Զրոյցի շարունակութեան Ստ. Պօղոսեան դիտել տուած է, թէ ներկայացման խորքի եւ կաղապարի տեսակէտով տարբերութիւն կայ բեմերու ներկայացումներուն եւ հեռատեսիլի բեմադրութիւններուն միջեւ: Բայց վերջին հաշուով հեռատեսիլով իրենց ներկայացուցածն ալ համապատասխան չէ պատկերասփիւռին: Միւս լուրջ դժուարութիւնը խաղացանկին ժամանակակից նիւթերու հարցն է, սակայն ուղղակի կենսական պահանջ դարձած է: Թատերագիրները չեն հետաքրքրուիր հեռատեսիլի բեմադրութիւններով՝ համապատասխան թատերախաղեր յօրինելով: Ներկայացուածն ալ առաւելաբար տրամաթիք թատրոնին համար գրուած բայց ինչ – ինչ պատճառներով չբեմադրուած երկեր են:

Հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի հաղորդումներու պետական կոմիտէի նախագահը ապա աւելցուցած է, թէ թերութիւններն ու վրէպները խիկապէս շատ են նաեւ միւս, գրեթէ ամէն կարգի հաղորդումներուն մէջ՝ երաժշտական, գրական, ուսումնական, մանկական: Մաս մը այլոց պատճառներով. օրինակ երգահանները չեն բարեհաճիր երաժշտութիւն եւ երգ յօրինել ժողովրդական նուագարաններէ կազմուած խումբին, ճագին համար: Որով մէկ – երկու յօրինուած երգերը ստիպուած միշտ կը կրկնեն նոյն երգողներով՝ ձանձրացնելով ունկնդիրները: Ստիպուած կ'ապաւինին ինքնուս երգահաններու գործերուն:

Կան նաեւ ներքին պատճառներ: Զգալի պահանջ կայ որակեալ մասնագէտներու: «Մենք խմբագիր – արուեստաբանների, խմբագիր – գիտնականների, խմբագիր – երաժշտագէտների, խմբագիր – մանկավարժների մեծ կարիք ենք զգում, պրոֆեսիոնալ մարդիկ, որոնք կարողանային նաեւ ինչպէս հարկն է աշխատել դրսի հեղինակների հետ»:

Սով. Արուեստ ամսագիրի թղթակիցին մէկ միւս հարցումը տեսակ մը հաստատում եղած է: Հեռատեսիլին հետեւողը, ըսած է ան, այն եզրակացութեան կուգայ, որ ներքին կարգով շատ բան կը կատարուի. — ոճի եւ լեզուի միօրինակութիւն, «անստորագիր» նիւթերու առատութիւն եւայլն: Հեռատեսիլի պատասխանատուները գլխացաւէ հեռու մնալու, ժամանակին նիւթ մատակարարելու եւ այլ հասկնալի պատճառներով իրենք կը «սարքեն» նիւթը՝ երբեմն իրենց ուժերէն վեր, իրենց ծանօթութիւններէն անդին, «երբեմն ձեռքի տակ եղած ինչոր հանրամատչելի գրքոյկից թարգմանած, եւ այնպէս թարգմանած, որ ունկնդրի ականջ է ծակում «հայահինչի» ռուսերէնը... Այսպէս էկրանի վրայ իբար են յաջորդում վերածնութեան տիտանի եւ ինքնուս քանդակագործի, կինոյի համաշխարհային աստղի եւ մի երկու կադրում նկարահանուած դերասանի դիմանկարները: Խառն ու անխտիր: Եւ բոլորն էլ՝ գրեթէ նոյն բնորոշումներով, նոյն մակդիրներով: Եւ ի՜նչ մակդիրներ...»:

Ստ. Պօղոսեան հաստատած է լուսաբանել յայտարարելով, որ ընդհանուր բնորոշումներու, մակդիրներու հաւաքածոյ մը կազմուած է՝ սթերէօտիպ խօսքեր:

Ժամանակին հաղորդումներու շարք մը գոյութիւն ունեցած է՝ «Կոմպոզիտոր եւ ունկնդիր», որու ընթացքին երգահաններ իրենց նոր ստեղծագործութիւնները կը ներկայացնէին: Բայց չես գիտեր ինչու դադրած են այս հաղորդումները:

Պատասխան.— Պատճառներ կային՝ ամէն անգամ անհրաժեշտ թիւով նոր ստեղծագործութիւններ չէին հաւաքուիր. տակէ զատ չէր լուծուած նուագախումբի ձայնագրութեան հարցը: Ցաւենայն դէպս, կոմիտէի նախագահին համաձայնութեամբ, այս տարի պէտք է ներկայացուին օփերայի, բեմապարի, համանուագի, սենեկային երաժշտութեան նուիրուած յայտագիրներ՝ պատմական ակնարկով սկիզբէն ցայսօր:

ՔԱՂՀԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԲԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Այս վերջին տարիները եւ քիչ մը ամէն տեղ, տեսակ մը մրցակցութիւն կայ շէնքերու, ակումբներու եւ սրահներու շինութեան կամ վերաշինութեան մէջ: Անկասկած, արտաքին առողջ երեւոյթ մը եւ գնահատելի նախաձեռնութիւններ:

Այսպէս, Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ Կիրակի, Փետր. 5ին, հանդիսաւոր բացումը կատարուեցաւ մշակութային կեդրոնին, ներկայութեամբ եկեղեցական թէ աշխարհական անձնաւորութիւններու եւ հոծ բազմութեան մը:

Առաւօտեան պատարագին եւ հոգեհանգստեան կարգին, ի յիշատակ եկեղեցւոյ հանգուցեալ բարերարներուն եւ ծառայողներուն, յաջորդեց սրահին պաշտօնական բացումը նախագահութեամբ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, որ պաշտօնապէս բացուած յայտարարելէ յետոյ նորակառոյց կեդրոնը, շեշտեց անոր առաքելութիւնը որպէս վայր ուր պէտք է հնչէ եւ արձագանգէ բարբառը Մեսրոպեան, աղօթքը Շնորհալիի, երգը Կոմիտասի: Կրօնական Ընկերակցութեան անունով խօսք առաւ Բժ. Խաչինէճեան որ ընդգծեց թափուած ջանքերը, բնորոշեց ապագայ գործունէութեան ուղղութիւնները եւ մասնաւորապէս վեր առաւ Կրօն. Ընկերակցութեան նախագահ՝ Արծրուն Ջրբաշեանի բարոյական եւ նիւթական անսակարկ նուիրումը: Ան ի երախտագիտութիւն եւ գնահատանք սրահը պիտի կոչուի «Արծրուն Ջրբաշեան սրահ»: Բժ. Խաչինէճեան նաեւ հակիրճ խօսքերով տուաւ հայոց պատմութեան եւ դարաւոր մշակոյթի բերած նպաստը միջազգային քաղաքակրթութեան: Խօսք առին նաեւ Մարսէյլի քաղաքապետարանի անունով ծերակուտական Օր. Իրմա Ռափուզի, շրջանի նահանգապետը եւ Ռոպէր Կիւլպէնկեան:

Յետոյ, ներկայ ժողովուրդը հիւրասիրուեցաւ առաջին յարկի սրահը Տիկնանց Միութեան պատրաստած գինեձօնով:

Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ մշակութային կեդրոնը գեղեցիկ իրագործութիւն մըն է: Արդիական ոճով յղացուած, ճարտարապետ Խաչի Սարգսեանի կողմէ,

ԷՍԱՅԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ՕՐԸ

Ինքնամփոփման յուզախռով պահ մը, Փարիզի Մայր տաճարի լուսաշող կամարին տակ, երբ Կիրակի, Յունուար 29, հանդարտեան տխրաշունչ մեղեդիք կ'ոգեկոչէին Էսաեան վարժարանի անդարձ հարազատներու յիշատակները: Ապրում մը անմոռաց, դարասկիզբի երանելի օրերուն, երբ Էսաեան, ինչպէս եւ Պոլսոյ մեր կրթարանները հասցուցած էին մըտաւորական մշակոյթով օժտեալ սերունդներ, այսօր ընձիւղուած համայն աշխարհի ծագերուն: Սերունդներ, աւաղ, անկրկնելի: — Ծառն արմատովն է ծառ, — ինչպէս եւ ազգ մը՝ իր մշակոյթով եւ լեզուով: Սանուց Միութեանց մշակի դերը սակայն աճող սերունդը կ'ուզէ յաճախ խրախճանքով փոխարինել:

Քարոզիչ եպիսկոպոսը յիշեց Էսաեան բարեբեր ընտանիքի մատուցած ծառայութիւնը մեր կրթական յարկին, որ ցարդ կը շարունակէ հայեցի դաստիարակութեամբ սնած սերունդներ հասցնել:

×

Յաւարտ արարողութեան, անբացատրելի էր նախկին սան ու համակիրներու յորդ փաղանգի փութը դէպի հայ ճաշարանի սրահը ուր պիտի տօնուէր աւանդական Բաժակի Պահը: Վաստակաւոր տնօրէնուհի՝ Տօքթ. Հ. Գալուստեանի շուրջ խմբուած էին նախկին ուսուցչուհիներ, հին սան եւ սանուհիներ:

Ատենապետուհի Օր. Հ. Գալֆայեան ողջունելով ներկաները, ոգեկոչեց յիշատակը Յովհ. եւ Մկրտիչ հարազատաներուն եւ անոնց կրթական երազը իրականացուցած անմահներուն. Թուեց երկար շարքը անոնց եւ լռութեան վայրկեանէն վերջ ներկաները միաբերան երգեցին Սիպիլի Ողջոյն տաճար իմաստութեան քայլերգը, եւ բաժակ բարձրացուց աշխարհի բոլոր հայ վարժարաններու կենաց, ըսելով՝ պայծառ ըլլայ անոնց ապագան: Ապա շեշտեց մեր ժողովուրդի մշակութային եւ կրթական դերը իր գոյատեւման տեսակէտով, եւ այդ օճախներուն մէջ պատրաստուած մշակոյթի զէնքով զաւակներուն որ կուրծք տուած են իրենց սպառնացող վտանգներուն: Անոնցմէ մին է եղած Էսաեանը, մեծարժէք դէմքեր պարգեւելով ազգին, որ պարծանքով կը լեցնեն մեր սրտերը: Անոնցմէ մին, 25 տարիներու արժանաւոր տնօրէնուհին՝ Տօքթ. Հ. Գալուստեանը:

Օր. Գալուստեան հրաւիրեց բոլորը Փետրուար 18ի Էսաեանի ընդհ. ժողովին, ծանօթ թէ անծանօթ, ծանօթանալու նոր վարչութեան անդամներուն:

Էսաեանը մեծ ընտանիք մըն է, որու կարգախօսն է՝ ՍԷՐԸ, Էսաեանցիք կը պաշտեն իրենց գուրգուրոտ դպրոցը: Վստահ եմ թէ իմ այս սրտաբուխ հրաւէրս արձագանգ պիտի գտնէ ձեր մօտ եւ ձեզ հետ պիտի բերէք ձեր ընկերները, որպէսզի ապրի Էսաեանը, ապրի յաւէտ եւ անսասան:

Յանուն Կեդրոնական Սանուցին խօսեցաւ Պր. Նաւասարդեան: Ողջունեց Ամերիկայի զոյգ սանուցներու տասնամեակին առթիւ Օր. Գալուստեանի եղած հրաւէրը, որ լաւագոյն ընտրութիւնն էր, քանի անոր անունը արձանագրուած է ոսկետառ, նուիրեալներու շարքին: Ան եօթը տարիներ իր շունչը միացուցած է նաեւ Կեդրոնականի շունչին: Հաճոյքով տեղեկացանք թէ Ատլանտեանի եւ Խաղաղականի ափերուն ցրուած զոյգ սանուցները խանդավառած էր եւ հանդամանօրէն ծանօթացուցած՝ մեր զոյգ սանուցները նոր աշխարհի Հայութեան: Վստահ եմ բոլորին զգացմանց թարգմանը ըլլալ բաժակ առաջարկելով իր կենաց, մաղթելով որ իր ամէն մարզի աշխատանքները արժանանան յաջողութեան, մանաւանդ միութենական, քանի զոյգ սանուցները անհրաժեշտութիւն են դարձած Փարիզի մէջ:

Պր. Տ. Պալեան անդրադառնալով Էսաեանի հեռաւոր եւ մօտաւոր անցեալի գործունէութեան, ողջունեց ազգին տըւած ռահվիրաները. սակայն այսօր ի՞նչ կը ներկայացնէ Էսաեանը. իր կամքէն անկախ պատճառներով կը քաշկռտէ իր գոյութիւնը: Ան պիտի գոյատեւէր լիւ եւ արժանաւոր կերպով եթէ ներէին պայմանները: Հազարներ հեռացան եւ ցըրուեցան ի սփիւռս աշխարհի: Ուրախալի է որ զոյգ սանուցները գիտակցութիւնը ունեցած են ստեղծելու միութիւններ, որոնք կը ձգտին ի մի բերել նախկին լիսէններու սաները եւ կապ հաստատել եւ բարոյական ու նիւթական օժանդակութիւնը բերել: Պէտք է խոստովանիլ թէ Ամերիկայի սանուցները աւելի իրապաշտ եղած են իրենց փրկութիւնը գտնելով միութեան մէջ: Մի՞թէ մենք աւելի գերհզօր ենք կարծելու համար որ ի վիճակի ենք մեր սեփական ուժերով գլուխ հանել այդ վիթխարի ձեռնարկը, գուցէ ինքնախաբէութիւն պիտի ըլլար: Շատեր այսօր հրատապ հարց կը նկատեն միացումը:

Նոյն իմաստով խօսեցան նաեւ Պ. Սաղաթէլեան եւ Պ. Քերեմթէճեան:

Բանախօսութիւնները ընդմիջուեցան հոգեշունչ ասմունքներով, Թէքքեանէն, Տիկին Անահիտ Տէվրէնեան, Օր. Արփի Պօտուրեան: Մեներգուներ խանդավառեցին մթնոլորտը, իսկ ոգեւորութեան պահերուն միաբերան խմբերգները իրարու կը յաջորդէին:

ԷՍԱՅԵԱՆՑԻ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԷՆ

ԳԱՆԻ ՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԸ ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Յունուար 29.— Գանի Հայ Կանանց Մըշակութային Միութիւնը իր հիմնարկութեան թուականէն սկսեալ, մօտէն հետաքրքրուած ու մասնակի ուշադրութեան առարկան դարձուցած է Սէն Ռաֆայէլի տունը: Առաջին տարիներուն, Յունուար 13ի իրենց տօնածառի հանդէսին կը հրաւիրէին «Հոմ»ի թոշակառուները, որոնց բացառիկ հիւրասիրութիւն մը վերապահած կ'ըլլային: Ժամանակի փորձառութիւնը սակայն նկատել տուաւ թէ քիչեր միայն կրնային վայելել իրենց հիւրասիրութեան ընծայած հաճոյքը, ուստի երեք տարիէ ի վեր, Յունուարի կիրակիներէն մին կ'ընտրեն, խմբովին այցելել ու նոր տարուան աւանդական սովորութիւնը նըշել Ամանորեայ հանդէսով մը: Այդ առաջադրութեամբ, Յունուար 29ի Կիրակին տունը ողողեցին իրենց անդամուհիներով, ընկերակցութեամբ Նիսի Մշակ. Միութեան երիտասարդաց խումբին, որոնք ոչ մէկ առիթով կը զլանան իրենց սիրայօժար մասնակցութեամբը՝ սատարել հանդէսներու:

Ժամը 15.30ին սրահը արդէն լեցուած է: Հիւրերն ու տան բնակիչները կողք կողքի բազմած են տիկիններու ձեռամբ պատրաստուած այլազան խմորեղէններով ու անուշեղէններով լի սեղաններու շուրջ, ուր անխտիր բոլորը կը հիւրասիրուին տիկիններու աչալուրջ հսկողութեան տակ ծառաներու անթերի սպասարկութեամբ:

Նուագի առաջին խազերու հնչիւնին, դէպի սրահ կը սլանայ պարախումբը. գեղեցիկ պարմանուհիներ, սիրուն ազգային տարազներով, երազային հուրիներու նըման յուշիկ քայլերով կը յառաջանան, գրաւելով սրահը. հիացիկ ակնարկներու տակ մի քանի պարերով կ'արժանանան որոտընդոստ ծափերու:

Մերթ ընդ մերթ կ'երեւան մանչերն ալ, առնական խրոխտ շարժումներով կը կատարեն «Հովիւներու» եւ այլ պարեր:

Երգ, պար, նուագ, ներդաշնակ համադրութեամբ զօդուած իրարու կը յաջորդեն, Պր. Պատրիկ Սալանեանի ղեկավարութեամբ: Ժագլին Կէտիկեանի, Պ. Սալանեանի եւ Պր. Կիրկայեանի սրտագրաւ երգերը, հայրենաբաղձ թախծոտ սրտերը կը լեցնեն յուզումով: Յայտնութիւն մըն էր Սէն Ռաֆայէլի Հայկ. դպրոցի աշակերտներուն երեւումը: Արտասանողներ (տարիքի կարգով) Սիլվա Կարապետեան, «Փիսիկի դանդատը», Մանուէլ Թաշճեան «Արայի գերեզմանը», Նաթալի Կարապետեան «Տօնածառ», Ալիս Թաշճեան «Ծնունդ», Ռոզաննա Թաշճեան «Խօսք իմ որդուն» արտասանեց ըմբըռնումով ու ապրումով: Բոլորն ալ ըլլալ իրենց համարձակ կեցուածքով թէ ջինջ ու յստակ առոգանութեամբ, արժանացան երկարատեւ ծափահարութիւններու: Օր. Սեդա Զատրեանի նազելաճեմ մենապարին կը յաջորդէ Ամանորեան նըւիրաբաշխումը կազմակերպուած նոյնպէս տիկիններու կողմէ, որոնք ուրախ կը շրջին սրահի ամէն մէկ անկիւնը յանձնելու իւրաքանչիւրի նուէրը: Այդ միջոցին պարախումբը կրկին կը մտնէ սրահ «Կաքաւներու պար»ի համապատասխան տարազով. կատարումը շատ յաջող՝ արտայայտիչ շարժուձեւերով:

Նուէրներու կարգին վիճակահանութիւն մըն ալ անտեսուած չէր: Բազմաթիւ շահողներ ունեցան սիրուն առարկաներ:

Գանի տիկիններու անխոնջ աշխատանքը յոյժ գնահատելի է:

Սէն Ռաֆայէլի «Հոմ»ին պաշտօնական այցելութիւններուն կարգին ունին ծրագիր մըն ալ՝ մէկ երկու ամիսը անգամ մը շաբթուան մէջ օր մը մի քանի տիկիններով այցելել, սեղանի այլազան խաղեր կազմակերպել, տարեցները զբաղեցնելու համար: Ազնիւ զգացում...

Պարտք կը համարինք, սրտի անհուն անկեղծութեամբ, հրապարակաւ շնորհաւորել Գանի մշակութային Հայ Կանանց Միութիւնը իր ժրաջան անդամուհիներով. նախագահուհի Տիկ. Մելիքեանն ու իր նուիրեալ գործակիցները, որոնք նման վերանորոգիչ այցելութիւններով կը միտին վերցնել սրտերու խորը թաղուած թախիծը, անհետացնել մռայլ մտածումներն ու մխիթարութեան յոյսի նշոյլով վերագրաւել անոնց սրտերը:

Շնորհակալութեան բոլորին ուղղուած խօսքը կը պատկանի նաեւ շնորհալի Տիկ. Ճէվիզեանի ազնիւ եղբօր՝ Պր. Լոռէնեանի որ նոյնքան ազնուուէր՝ ամէն տարի ինքնակամ կը փութայ մեր ցերեկոյթներու սեղանները ճոխացնել իր համեղ կարկանդակներով:

Շնորհաւորութիւններ ու շնորհակալութիւն Նիսի Մշակութային Միութեան երիտասարդաց ակումբի անդամ – անդամուհիներուն, այնպիսի գեղեցիկ, ճոխ ու խնամքով պատրաստած հանդէսին, ինչպէս նաեւ այն զոհողութեան զոր կը կատարեն «միշտ պատրաստ»ի նշանաբանով զրկուելով կիրակնօրեայ իրենց հաճոյքներէն, սիրայօժար կուգան այս յարկի տակ խինդ ու ծիծաղ սփռելու:

Լ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒՀԻՆ ՊԱՏՈՒՈՅ ԼԵԳԷՈՆԻ ԱՍՊԵՏ (Chevalier de la Légion d'Honneur)

Տիկին Թեսիէ տիւ Գրօ, ծնեալ Օտէթ Թադուհի Գոլոլեան, Նախագահուհի Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի, Պատուոյ Լեգէոնի Ասպետ կարգուած է: Այս պատուանշանը շնորհուած է իր մշակութային գործունէութեան, մասնաւորաբար Սէվրէններու թանգարանը հիմնած ըլլալուն պատճառաւ:

Տիկին Թեսիէ տիւ Գրօ աղջիկն է հանգուցեալ Տօքթ. Պօղոս Մագսուտ Գոլոլեանի որ 1920ին, Ֆրանսայի մէջ հիմնեց Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմինը: Նոյն այն խաչը զոր նախագահ Ր. Փուանգարէ յանձնած էր Տօքթ. Գոլոլեանի, իր աղջկան պիտի փոխանցէ ակադեմական Անտրէ Շանսոն:

ունի երկու յարկ: Գետնայարկ մը՝ մուտքի, ընդունելութեան, ցուցադրութեան բաժիններով եւ վաճառքի անկիւնով մը, առաջին յարկ մը չքեղ սրահով: Կան նաեւ յարակից մասեր, մասնաւորապէս գրասենեակ եւ պաշտօնէութեանց բնակարաններ:

×

Շէնքեր, ակումբներ, սրահներ բարձրացնելը միշտ խանդավառիչ է: Սակայն այդ արդար խանդավառութեան կը յաջորդէ երկրորդ տեւական հանգրուանը, որ կեանք ու ոգի պէտք է տայ այդ պատերուն: Դժուար եւ սպառիչ հանգրուան մը, որ կարելի է միայն ու միայն դիմագրաւել յարատեւ ճիգերով, անխորտակ կամքով, անթիւ զոհողութիւններով եւ միշտ նորոգուած խանդավառութեամբ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԵՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՍԱՌԸ ՔԱՄԻ ԱՆՑԱՒ...

2.

Հացկերոյթը արքայավայել էր: Բէյի տիկինը արծաթ էսկուտեղի վրայ, մի խորոված գառ մատուցեց փաշային: Գառը օծուած էր լիբանանեան ձիթախիւղով ու վարդի օշարակով: Էնվերը ժպտաց:

— Ուրախ եմ, որ մի փոքրիկ Եւրոպա եմ տեսնում ձեզ նման ազնիւ Թրքուհու տանը, հանըմ:

Տիկինը մի ծունկը ծալեց:

— Շնորհակալ եմ, իմ փաշա:

Փլաւի բրինձը եմէնեան էր՝ վրան եգիպտական չամիչ: Ողջ սպասքը ոսկեջրած արծաթից էր: Գերմանական քաղցրաւենին բուրում էր թուրքական կծու բեշբարմակի մօտ, լահմաջու կոյտերը զարդարել էին ընկոյզի եւ արաբական բանանի համեմունքով:

Էնվերը խրախճանում էր Եւրոպացու ձեւերով եւ Թուրքի ախորժակով: Նա երբեմն կատակում էր տանտիրուհու հետ: Քեմալ բէյը ծիծաղում էր նրա յանդով: Ալի Մունիր բէյը զզւում էր Էնվերի լպըրշութիւնից, եղբօր քծնանքից: Մղւում էր դուրս գալու, բայց շղթայ կար ոտքերին:

Էնվերը մատի շարժումով կանչեց ասես կրակի վրայ նստած Գերասիմ վարժապետին: Սա վեր կացաւ ու թուաց, ծնօտը դուրս ընկաւ: Էնվերը խօսեց գերմաներէն:

— Իմ բարեկամ Ֆոն Շուլցի ցեղի ազնիւ լեզուն սովորեցրէք նաեւ մեր պաշտօնեաներին, էֆէնդի: Նրանք տգէտ են ու բութ: Կրթեցէք նրանց:

Կուրտ Ֆոն Շուլցը ծիծաղեց՝ բերանից բրինձ շաղ տալով:

— Ուզում էք այս վայրենիներին մղել խելայեղութեա՞ն, հեռ գեներալ:

Ալի Մունիր բէյը սեղմեց Ներսէս Զավուշի ծունկը:

— Աւանակի՞ն նայիր:

— Աչքիս վրայ, փաշամ, — գլուխ տուեց վարժապետը: — Միայն թէ այս Ալամանի (Գերմանացի) չերեփը գործը չխառնի:

Ֆոն Շուլցը լեզուն ծամծմեց: Էնվերը թփթփացրեց վարժապետի ուսը:

— Գովում եմ ձեր սէրը դէպի մեր վաթանը, էֆէնդի:

Գերասիմ վարժապետը ետ եկաւ, նըստեց իր տեղը: Էնվերն ինչ-որ բան ասաց Ֆոն Շուլցին: Սա մօտեցաւ դաշնամուրին, սկսեց նուագել: Էնվերը պարեց տանտիրուհու հետ, վերջում համբուրեց նրա ձեռքը: Եկաւ նստեց, մռայլուեց, ինչ-որ միտք ծամծմելով տաքդեղով եփած մսի հետ: Շրջուեց դէպի եպիսկոպոսը ու գլխի շարժումով նրան խնդրեց մօտենալ իրեն: Սրբազանը մոռացաւ ցած դնել ձեռքի դանակը, որով խնձոր էր կտրում: Գնաց՝ մտքում Էնվերի կրունկի տակ հարուող գործը՝ «Որբք Կարնոյ»: Էնվերը զգուշութեամբ նրանից վերցրեց դանակը:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. - 7)

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Զէյթէկեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Սամոյեան եւ աղջիկը՝ Վիրժինի, Տէր եւ Տիկին Կասթոն Լանէ եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր՝

ԽԱՉԻԿ ԶԷՅԹԷԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 9ին, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Փետր. 14, ժամը 13.45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիէն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պուա-Քոլոմպի հին գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Թադէոս Շահինեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԷԼՄԱՍ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Փիլիկեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 4ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ մտերիմ շրջանակի մէջ, Չորեքշաբթի, Փետր. 8ին, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին:

Թաղումը կատարուեցաւ Իսիի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ, իր կնոջ քով:

×

Այս տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Թադէոս Շահինեան կը նուիրեն 50 Ֆր. Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին եւ 100 Ֆր. Իսիի Մշակոյթի Տան (Ռիւ տը լա Տէֆանս) (ստանալ «Յառաջ»էն):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութեան Թատերախումբը կը ներկայացնէ Յակոբ Պարոնեանի

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ (երեք արար)

Փետր. 19, Կիրակի օր ժամը 16ին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ:

12-14, Rue St. Bazile — 13001 Marseille

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Հայ Մշակոյթի Տունը:

Գին 25 ֆրանք

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ ԵՒ ԻՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ՇԻՐԻՄԻՆ

Մանուշեանի եւ ընկերներու գնդակահարման տարեդարձին առթիւ

UGEVRE et ANACRE

Միութիւնները կազմակերպած են այց մը՝ Փետր. 19, Կիրակի ժամը 10.30ին:

Ժամադրավայր Փորթ տը Շուազի:

L'UGAB JEUNES

Propose

SPORTS D'HIVER à PRA-LOUP

(Alpes de Haute-Provence)

1600 - 2500 mètres

— Départ (Paris-Lyon) le 4 Mars à 21 h. 10

— Retour le 11 Mars (départ de Gap à 21 h. 28)

Voyage A R (train + car à partir de Gap) env. 250 F. (demi tarif pour enfants)

Logement (demi pension) 685 F.

Hôtel « La Patinoire » 3 étoiles

Prix collectivités très intressants pour les locations de matériel, les forfaits remontées, les cours de ski et assurances.

Tous renseignements et inscriptions à l'UGAB : 118, rue de Coucelles 75017 Paris

Tél. 924-86-71 ou 227-12-26

avant le 15 Février

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

ՓԱՐԻԶ.— Սէրէնկիւլեան ընտանիքը փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆր. կը նուիրէ Պոսթընի «Հայրենիք»ին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 500 Ֆր. «Յառաջ»ին Յարութիւն Սէրէնկիւլեանի (Ուաշինկթըն) կսկըծալի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Էթիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ տեղւոյն մատուռին 2000 Ֆր. Հայ Տիկնանց Միութենէն՝ Ամանորի առթիւ տըրուած պարահանդէսէն:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

MATINEE ARTISTIQUE DANSANTE
ORGANISEE PAR LA SECTION D'ASNIERES - BOIS-COLOMBES
DE LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS

Animé par l'Orchestre MELKON SEVAN

Partie artistique

Groupe « GAIDZAG » — Ensemble de danse « MINI-CAUCASE »

Dimanche 19 Février de 15 h. 30 à 24 h. Salons du Centre Administratif et Social

16, place de l'Hôtel de ville, Asnières

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄԵԾ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

KERMESSE

Կազմակերպութեամբ վարժարանի Ծնողաց Միութեան

ՄԱՐՏ 11 ԵՒ 12

վարժարանին մէջ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի սրահին վերանորոգումի հանգանակութեան մասնակցող ազգայիններու ցանկը

Պր. Յովհ. Եօթնեղբայրեան 200, Տիկ. Անահիտ Ազարեան 100, Տիկ. Երանուհի Ճգնաւորեան 50, Տիկիններ Իզմիրլեան եւ Պէզիրճեան 150, Պր. Ժորժ Թերզիպաշեան 400, այրի Տիկ. Մարի Ռուսեան 100, Պ. Յարութիւն Ասլանեան եւ զաւակները 300, Շաքարեան ընտանիք 400, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Ճանիկեան 100, Տէր եւ Տիկ. Ալեքսան Պապայեան 500, Պ. Լեւոն Օհանեան 100, Պ. Հայկ Մարգարեան 50, Պ. Սիմոն Աւտօեան, Պ. Սարհատ Գըրըճեան, այրի Տիկ. Սաթենիկ Թիւթէլեան 100ական, Պ. Վարդան Պանտիկեան 250, Պ. Սեդրակ Յովնանեան, Տէր եւ Տիկ. Գէորգ Քիւրտօղլեան 100ական, Նոր Սերունդ (Պօմոն) 1000, Դարբինեան ընտանիք 6000, Շալճեան ընտանիք 300, Պ. Երուանդ Սօլաքեան 50 Ֆր.:

Ղազարեան ընտանիք 1000, Տէր եւ Տիկ. Վարդան Քիւրէլեան 300, Պ. Լեւոն Պապիկեան, Հապիկեան ընտանիք 100ական, Գուլումեան ընտանիք 1000, Պ. Կարապետ Տէրտէրեան 50, այրի Տիկ. Հայկուհի Տէր-Մեսրոպեան 500, Տէր եւ Տիկ. Գեղամ Խօսրովեան, Արտաշէս Բագլայեան 100ական Ֆր.:

(Վերջ)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 45ԱՄԵԱԿԻ ՃԱՇԸ

5 Մարտ, Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

Imprimé sur les Presses du JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

- ՃԱՇ -

ի պատիւ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Ուրբաթ, Փետրուար 17, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20.30ին, Էնթերքոնթինանթալ պանդոկի Էմփերիալ սրահին մէջ:

Ճաշագին 150 ֆրանք

Փութով ապահովել տեղերը, Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դիւանէն, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ: Հեռաձայն 359.67.03

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Անիէռ - Պուա Քոլոմպ եւ շրջանի

ՀԱՆԴԷՍ - ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Փետր. 19, ժամը 16ին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, 31 Ռիւ Փօլ-Տէրուլէտ:

Կեդրոնական վարչութեան կողմէ կը խօսի Տիկին Պերճուհի ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Զուգերգ՝ ՎԻԳԷՆ եւ ՑԱՐՈՒԹ

Մենակատար (քանոն) Էլմիրա Փէհլիվանեան: Արտասանութիւն՝ Մատըլէն Էֆիգեան - Քարփանիթիէ: Մենապար՝ Սթելլա Պագըրճեան:

Մուտք 15 ֆրանք

VIENT DE PARAITRE

L'ALPHABET ARMENIEN

illustré par Séta PAPAZIAN

Paru aux Editions la Noria

38 LETTRES ORNEES DE MOTIFS ARMENIENS

à colorier par les enfants

38 proverbes arméniens traduits en francais, anglais, espagnol...

Vous pouvez vous le procurer :

dans les

— librairies enfantines
— librairies arméniennes
— FNAC Montparnasse
— FNAC Lyon et Marseille

Prix de vente : 25 Frs.

FRANCE - PNEU

165, rue du Docteur BAUER 93400 St. OUEN

tél. 254 08 56 - 252 41 96

PNEUS NEUFS TOUTES MARQUES — PNEUS RECHAPÉS
BATTERIES — AMORTISSEURS — PLAQUETTES DE FREINS
TOUTES OPÉRATIONS DE MONTAGE — ÉQUILIBRAGE
RÉGLAGE TRAIN -AVANT (PARALLELISME)

REMISES SPÉCIALES AUX LECTEURS DU JOURNAL

12 à 20 % sur pneus selon marques
35 % sur batteries garanties un an
25 % sur amortisseurs

ՄԵԾԱՆԱԽՈՐ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Banquet et Gala

Organisés par LES ANCIENS COMBATTANTS ARMENIENS d'Issy-les-Moulineaux et Clamart

Sous le patronage de M. JEAN FONTENEAU

Maire de Clamart

et la présence de M. NOURHAN FRINGHIAN

Président d'Honneur

Centre Culturel JEAN ARP, 22 Rue P. V. Couturier à Clamart

Samedi 25 Février, de 20 h. 30 à l'aube

PARTIE ARTISTIQUE

MINAS PALANDJIAN (chanteur)

Orchestre : MELKON - SEVAN

Pour tous renseignements et réservations :

PARIS : 770-07-25 CLAMART : 642-73-10 ISSY : 642-45-25

BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, Paris 9e

PALOUYAN, 523-24-97 — 9, rue de Trévise, Paris 9e

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
14
MARDI
14 FÉVRIER
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 E 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14·054 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — N° 14.054

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԻ ՀՈՎՈՒԱՊԵՏԸ ԵՒ «ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐ» ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Ողջմիտ ըմբռնում եւ օրինակելի ջանադրութիւն: Այլ մանաւանդ արի հովուապետի կեցուածք:

Այս բնութագրումներն են, որ իբրեւ հաստատելի իրողութիւններ, կը սեւեռին բոլորին միտքին վրայ ամէն անգամ, երբ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքը, իր հովուութեան յանձնուած համայնքին այլազան երեսները կը պարզէ: Երբ ամէն առիթով առանց դեղեւումի Թուրք իշխանութիւններուն չըթմայազերծած բացայայտ թէ քօղարկուած հակահայ քայլերը հրապարակ կը դնէ: Վերջապէս, երբ ամէն տարեվերջի, մամուլով հաշուետուութիւնը կը կատարէ կրօնական, կրթական թէ ազգային հաստատութիւններու արձանագրած աշխատանքներուն մասին: Հետեւողական կանոնաւորութեամբ: Մանրամասն ճշգրտութեամբ:

Դժբախտաբար նոյնը չէ այլ գաղութներու մէջ, սկսած մեր գաղութէն, մինչ այնքան կենսական է սփիւռքի համար նման տեղեկագրեր, որոնք գոնէ մասամբ գաղափար մը կրնան տալ հոգեւոր թէ եկեղեցական մեր կեանքին մասին: Ասիկա այնքան կրկնուած է այս նոյն սիւնակներէն, որ աւելորդ յանկերգ դարձած է, քանի որեւէ արձագանգ չի գտներ:

Շնորհք Արք. Գալուստեանի 1977ի տարեկան տեղեկագիրը, Թուրքիոյ հայ գաղութին մասին (Յառաջ, Յուն. 31 եւ Փետր. 1 ու 3) ընդհանուր աշխատանքներու, իրագործումներու, չիրականացած գործերու եւ դէմ յանդիման գտնուած դժուարութիւններու պատկերացման կը ծառայէ: Նկատելի են աշխատանքները: Շօշափելի ու կարեւոր: Մանաւանդ, երբ ի մտի ունենանք, թէ ի՛նչ դժուարութիւններու կը բախին անոնք:

Սահմանուած արգելքներու, յարուցուած խոչընդոտներու, մէջտեղ դրուած խութերու, ապօրէն միջոցներու Թուարկումը, բացայայտ կը դարձնեն Թուրք իշխանութիւններուն հետապնդած նպատակները: Գաղութի մը ազգային կեանքը փլուզման ենթարկել, այնպէս ընել, որ Պոլիս թէ հոգեւարքի մատնուած գաւառներու փոքր հաւաքականութիւնները, հիւծին աստիճանաբար: Ու չեն պակսիր մաքիավելլական խաղերը, լուռ դաւերը: Իշխանութիւնները բացայայտ կերպով կ'ոտնահարեն ոչ միայն Լօզանով սահմանուած փոքրամասնութեանց իրաւունքները, այլեւ իրենց իսկ երկրին Մայր կանոնը՝ Անոր Եասան, ինչպէս առանց ծամծմուած բառերու, կ'ըսէ Պատրիարքը:

Դեռ թարմ են բոլորին միտքին մէջ կրթական թէ այլ մարզերէ ներս ի գործ դրուած եւ օրէ օր աստիճան մը աւելի ցայտուն դարձած սահմանափակումները, կամայական որոշումներն ու ինքնագլուխ տնօրինումները: Հարկ չկայ կրկնութեան ճամբով վերյիշելու:

Բայց կայ հիմնական աշխատանք մը, որ պէտք է կատարուի Պոլսէն դուրս, բոլոր հայ գաղութներուն մէջ անխտիր: Զսահմանափակուիլ մեր ներքին միջավայրով: Ես–քեզի, դուն–ինծի յանկերգ դարձած մատնանշումներով: Թուրք իշխանութիւններուն խորական ոգիին ներքին ցուցադրութեամբ:

Ապօրինութիւններու, օրինազանցութիւններու մանրամասն փաստերը հարկ է ուշադրութեանը յանձնել օտար հան–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ ԿԸ ՀԱՆԴԱՐՏԻ

ԵՐԿԿՈՂՄԱՆԻ ԱՏԵԱՆ ՄԸ ԿԱԶՄՈՒԱԾ Է

Աւելի քան 150 մեռեալէ եւ ծանր բախումներէ ետք, որոնք յանկարծ ծագեցան Պէյրութի քրիստոնեայ գօտիին մէջ անցեալ շաբթու, Կիրակի օր լիբանանեան ճակատի երեք պարագլուխները (Ճեմայէլ, Շամուն, Ֆրանճիէ) եւ Սուրիոյ փոխ – վարչապետը խորհրդակցական հանդիպում մը ունեցան, որու արդիւնքը եղաւ յատուկ Ատեանի մը կազմութիւնը, ուր կողմերը ներկայացուած են հաւասար ձեւով եւ որ պիտի դատէ բախումներու պատասխանատուները:

Խաղաղութիւնը, որ կը տիրէր Նոյեմբեր 76էն ի վեր բաւական խախուտ էր եւ կը տեւէր գլխաւորաբար սուրիական զրաւման շնորհիւ, զրաւում մը որու պաշտօնական անունն է «արաբական խաղաղապահ ուժ»: Բայց ամէն մարդ գիտէ թէ 15 ամիսէ, ոչ ոք անզէն կը մնար, ընդհակառակն աւելի քան երբեք կը զինուէին: Եւ ի վերջոյ երբ մարդ այնքան զինուի, պարզ է որ այդ զէնքերը գործածելու համար է: Եւ այսպէս է որ ծագեցան կռիւները, այս անգամ «նոր» հակառակորդներու միջեւ. քանի սկսան կռուիլ սուրիական խաղաղապահ ուժերը եւ լիբանանցի քրիստոնեաները: Պէյրութի արեւմտեան (մահմետական) գօտին խաղաղ կը մնար: կը թուի թէ Սուրիա մտահոգուած է Լիբանանեան Ճակատի օրէ օր ամրապնդուած դիրքէն եւ հեղինակութենէն եւ ուզեց դաս մը տալ: Շամուն ալ կ'ըսէ սակայն. «Երբ Սուրիացիք Լիբանան եկան, կարգ ու կանոնը ապահովելու համար էր բայց յետագային գրաւման բանակի պէս վարուեցան»: Գալով Սուրիոյ նախագահին դրդապատճառին, կը բացատրուի գլխաւորաբար Սատաթի «անձնատուրական» նկատուած դիրքով: Շամունականները չեն ծածկեր իրենց լաւ յարաբերութիւնները Իսրայէլի վարչապետին՝ Պեկինի հետ, ուրեմն այս ամբողջը իրար եկած (Ամերիկա, Իսրայէլ, Եգիպտոս) կրնան տկարացնել Սուրիոյ դիրքը Մերձաւոր Արեւելք:

Կը մնայ անշուշտ լուծում մը գտնել նաեւ այն «անհրաժեշտ ցաւ»ին, որ է սուրիական ներկայութիւնը: Ազատելու համար այդ «հոգատարութենէն» պէտք է Լիբանանցիք զիրար հասկնան:

Փարիզի մէջ, Շամունի տղան՝ Տորի Շամուն (ան որ շատ «ազնիւ» արտայայտութիւններ ունեցած էր Լիբանահայերու նկատմամբ Յունուար 14ի Ռըվիւ տիւ Լիպանի մէջ) յայտարարած է. «Լիբանանը սուրիական գաւառ չէ: Սուրիացիք եկան օգնելու Լիբանանցիներուն եւ երեք ամսուան համար: 18 ամիս անցաւ եւ սուրիական բանակը միշտ Լիբանան է»: Փարիզի մէջ նաեւ, լիբանանեան Ազգ. Պլոքի նախագահը՝ Ռեմոն Էտտէ սուրիական բանակին վրայ ձգեց ամբողջ պատասխանատուութիւնը եւ կոչ ըրաւ որ «Եւրոպան միջամտէ Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ փրկելու համար Լիբանանը նոր ցեղասպանութենէ մը»:

Կիրակի համեմատաբար հանդարտ էր եթէ նոյնիսկ հրացանաձգութիւն եւ պայթում չէին վերջ գտած Էշրէֆիէ եւ շրջանը:

ԳԱՐԱՄԱՆԼԻՍ - ԷՃԷՎԻՏ ՓԱՐԻԶ ՊԻՏԻ ՀԱՆԴԻՊԻՆ

Յունաստանի վարչապետը իր վերջնական հաւանութիւնը տուաւ Էճէվիտի եւ ընդունեցաւ տեսնուիլ, հաւանաբար Փարիզ: Ըստ տեսակէտի եւ ճիշդ Սատաթի պարագային նման, ոմանք շատ քաջ կը նկատեն Գարամանլիսը, ուրիշներն ալ տեղի տուող մէկը որ քաղաքական մեծ դէմք մը չէ: Հանդիպումը նախատեսուած է Մարտի համար: Գլխաւոր հարցը Կիպրոսն է անշուշտ եւ դժուարութիւնը կը ծագի նաեւ հոնկէ որ Թրքական յարձակումը եւ գրաւումը կատարուեցաւ Էճէվիտի իսկ օրով եւ իր հրամանով: Կան նաեւ այլ առկախ հարցեր՝ Եգէական օդանաւային սահմանները, որ կը շահագրգռեն միջազգային օդանաւային բոլոր ընկերութիւնները (այլեւս ուղղակի գիծ չկայ Յունաստան – Թուրքիա): Յետոյ դեռ Եգէականի կղզիներու հարցը: Բայց Միացեալ Նահանգները «ազդարարութիւն» մը տուեր են Անգարայի (որ ինչպէս ծանօթ է չա՛տ կ'ազդուի նման բաներէ) եւ չեշտեր որ Եգէականի կղզիներու վրայ յունական տիրապետութիւնը, որ ճշդուած է Լօզանի 1923ի դաշնագրով ոեւէ մէկուն կողմէ կասկածի չի կրնար ենթարկուիլ: Անշուշտ Լօզանը ուրիշ բաներ ալ ճշդած է, մասնաւորաբար Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց իրաւունքներու վերաբերեալ, որոնք նաեւ «կածկածի չեն կրնար ենթարկուիլ» բայց այդ հարցը պարզ է շատ հոգը չէ Ուաշինկթընի...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԻՒՆ – ՁՄԵՌԸ յանկարծակի ծանր յարձակումի անցաւ Ֆրանսայի եւ ընդհանրապէս Եւրոպայի վրայ: Փարիզը որ մինչեւ Կիրակի ձիւնէ միակ խնայուած քաղաքն էր, քանի մը ժամուան մէջ բոլորովին Թաղուեցաւ, զգալապէս խանգարելով երթեւեկը կառքերու եւ նոյնիսկ «օդային մեթրոյին»: Հարաւը նաեւ ձիւներու տակ էր եւ բազմաթիւ կառուղիներ եւ ազգ. ճամբաներ փակուած: Արկածներն ալ անշուշտ չպակսեցան:

ՍԱՏԱԹ Փարիզ եկաւ Կիրակի 24 ժամուան համար, Պուքրէշէն: Գոհ մնաց Ժիսքարի հետ տեսակցութենէն մինչ Իսրայէլ դժգոհ է Ուաշինկթընէն, որ, ըստ իրեն, հարկ եղած ճնշումը չի բանեցներ Եգիպտոսի վրայ:

ԻՍԻԻ մէջ մեծամասնութեան ցանկը կրկին յաղթական դուրս ելաւ Թաղապետական ընտրութեանց, որոնք չեղեալ համարուած էին Պետութեան Խորհուրդին կողմէ եւ կրկին կատարուեցան: Ձախի ցանկը զոր կը գլխաւորէր համայնավար երեսփոխանը Տիւքոլոնէ ձայներու 47,29 առ հարիւրը ստացաւ ընդդէմ 52,71 առ հարիւրի Մընանի համար:

ՊԱՌՈՆ ԱՆՓԷՆԻ մասին ոչ մէկ նորութիւն կար Երկուշաբթի, առեւանգումէն երեք շաբաթ ետք: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, որոնց արձագանգած են Լը. Թէ. Էլ. եւ Էքսփրէս, ոստիկանութիւնը ճշդած է առեւանգողներու ինքնութիւնը: Զօրս հոգինոց խմբակ մը (35էն 50 տարեկան) որ «միջազգային» կազմ մը ունի եղեր (կանխը բաղկացած է, կ'ըսուի, Ֆրանսացիներէ, Իտալացիներէ եւ... Հայերէ): Ամէնէն «կարծր» եւ ոչ մէկ բանի առջեւ կեցող թրիւաններ կան եղեր մէջը:

ԷՕՔԱ Բ. լուծուեցաւ եւ Կիպրոսի նախագահը՝ Կիպրիանու հրահանգեց որ իրենց զէնքերը յանձնեն ապահովութեան ուժերուն:

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ որ պաշտօնապէս չէ սկսած... կը շարունակուի: Շաբաթ օր Շիրաք 8000 հոգի ժողված էր Փանթէն եւ բուռն յարձակում գործեց Միթերանի ու ընկերվարականներու վրայ: Աւելի պարկեշտ կը գտնէ համայնավարները, որոնց ինչ ըլլալը իրենք ալ չեն ծածկեր, կ'ըսէ Հ.Հ.Հ.ի նախագահը: Ժիսքար 350 երիտասարդ ընդունեցաւ եւ ուղերձ մը կարդաց անոնց, Մառշէ կրկնեց ու կրկնեց ընկերվարականներէն դժգոհութիւնները (Նանսի), Միթերան (Վիշի) կրկնեց ու կրկնեց որ կը մերժէ կառավարական ծրագրի եւ կազմի մասին խօսիլ Մարտ 12էն ետք եւ Մարտ 19էն առաջ: Սեկի կը փորձէ ինքզինքը արդարացնել որովհետեւ «համայնավար քուէարկեցէք»ի իր հրահանգը չընդունուիր Սէ. Ժէ. Թէ.ի բոլոր անդամներուն կողմէ, որոնք չեն ուզեր սենտիքա եւ քաղաքականութիւն խառնել:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՔԱՐՈԶԵՑ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Կիրակի առտու, խուռներամ բազմութիւն մը փութացած էր Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցին, ուր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. պիտի տար հայրապետական քարոզը: Պատարագեց Գրիգորիս Վրդ. Բունիաթեան: «Հայր Մեր»էն առաջ Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան քանի մը խօսքով ողջունեց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի ներկայութիւնը Փարիզ եւ հրաւիրեց Ջինք օրուան իր պատգամը տալու: Վազգէն Ա. խօսեցաւ կրօնաշունչ քարոզ մը՝ Յաւել մեզ Տէր հաւատ, յոյս, սէր բնաբանով: Յաւարտ պատարագի՝ եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ աջհամբոյր:

Շաբաթ իրիկուն, Փետր. 11ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ներկայ եղաւ «Կոմիտաս» Քառեակի նուագահանդէսին Նոթր – Տամ տէ Պլան Մանթօ եկեղեցւոյ մէջ: Քառեակը բացառիկ յաջողութիւն արձանագրեց: Կ'անդրադառնանք առանձին:

Ժ. Մ.

ԱԲՐԱՀԱՄ ԿՐԵՏԱՑԻ

ԽՄԲ.— «Պատմա – բանասիրական» հանդէսի 1977 թիւ 4ի մէջ, պատմաբան Լ. Բաբայեան վերի խորագրով բնդարձակ ուսումնասիրութիւն մը ստորագրած է, որուն մէջ վերլուծած է Աբրահամ Կրետացի կաթողիկոսի յիշատակարանը, տալով անոր բովանդակութիւնը եւ անդրադառնալով ժամանակաշրջանի զանազան դէպքերուն: Կուտանք շահեկան ուսումնասիրութեան հիմնական մասերը՝ արեւմտահայերէն:

ԺԷ. դարու վերջաւորութեան եւ ԺԸ. դարու մօտ չորս տասնամեակներուն ապրած պատմագիր Աբրահամ Կրետացիի մասին կենսագրական տուեալներ չեն պահուած. ծանօթ չեն ծննդեան թուականը, ուսումնառութեան հանգամանքները, թէ ե՛րբ եւ որո՛ւ կողմէ ստացած է վարդապետական եւ եպիսկոպոսական աստիճանները եւայլն: Սակայն գիտենք, որ ան ծնած է Կրետէի Կանդիա քաղաքը: Երկու տարուան դէպքերու մասին իր գրած օրագրէն, աւելի ճիշդ անձնական յիշատակարանէն, կ՚իմանանք որ ինք 25 տարի եղած է Թեքիրտաղի (Ռոտոսթօ) Հայոց հոգեւոր առաջնորդ, 1734ին իբրեւ ուխտաւոր եկած է Էջմիածին Աբրահամ Բ. կաթողիկոսի ժամանակ եւ նոյն տարին, կաթողիկոսի վախճանումէն ետք, հակառակ իր կամքին, յաջորդած է անոր: Սիմէոն Երեւանցիի «Ջամբո»էն կ՚իմանանք, որ Աբրահամ կաթողիկոս «էր մեծանձն եւ խելօք, ճարտարալեզու եւ հանճարեղ»: Կրետացիէն մնացած անձնական յիշատակարանին մէջ գտնուող վկայութիւններն ալ կը հաստատեն Սիմէոն Երեւանցիի տուած բնութագիրը իր մասին, ըստ որուն՝ կաթողիկոսը «շատերը ազատած է մահուընէ, բազմաթիւներ ինչեցուցած է կախաղանէ, շատերու աչքերն ու ականջները կտրուելէ եւ փորելէ ազատած է, բազմաթիւ անձեր գերութենէ ազատած եւ շատեր ալ՝ որոնք կամովին թէ բռնութեամբ թրքացած էին, ետ դարձուցած է օտարազգիներու ձեռքէն»:

Աբրահամ Կրետացի կաթողիկոսի յիշատակարանին մէջ նկարագրուած են քաղաքական բուռն դէպքերը, գրի առնուած են կաթողիկոսին հանդիպումները Նադիր – Շահի հետ, այդ հանդիպումներու արդիւնքները, ճամբորդութիւնը դէպի Մուղան եւ վերադարձը: Նկարագրուած են Նադիրի թագադրման արարողութիւնները Մուղանի դաշտին վրայ, պարսկական պայքարի՝ կրօնական տոնի ծիսակատարութիւնները: Կրետացիի օրագիրը հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը պարունակէ պարսկական պալատական կանոններու, վարչակարգի, բանակի կառուցուածքի ու սպառազինման, Պարսից բարքերու, նիստուկացի, ինչպէս նաեւ պարսկեւթրքական վերջին կռիներու յատկապէս 1735ի Եղվարդի ճակատամարտի մասին:

Կրետացի կաթողիկոս կը հաւաստիացնէ որ ինք գրած է ճշմարիտ պատմութիւն մը: Մ. Աբեղեան կը գտնէ, որ «այդ պատմութիւնը իսկական պատմութիւն չէ, այլ անձնական յիշատակարան (մեմուար) եւ իբրեւ այդպիսին՝ մեր պատմութեան մէջ առանձին տեղ մը կը բռնէ եւ, կարելի է ըսել, եզակի է իր տեսակին մէջ, քանի որ մեր մէջ պատմական յիշատակարաններ շատ չկան»:

Կրետացի կ՚ողբայ Աբրահամ Բ. կաթողիկոսի մահը եւ կը նշէ որ զինք կանչած են Երեւանի փաշայի մօտ եւ ստիպած ստանձնել կաթողիկոսութիւնը. «Իսկ ես հրաժարեալ, կը գրէ ան, յայնմանէ՝ սկսայ ասել, թէ չեմ բաւական այդմ գործոյ, եւ ոչ ունիմ կարողութիւն յամենայն կողմանց, մանաւանդ ղարիպ եւ օտար եմ»: Սակայն փաշան անդրդուելի մնացած է: «Եղին ի ծառայութիւն եւ ի ներքոյ լծոյ Սուրբ Էջմիածնի եւ Աթոռոյն մեծի Սուրբ Հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին. որ էր թուականն մեր ՌՃՁԳ», կը գրէ Կրետացի: Այս կապակցութեամբ ան տեղեկութիւններ կը հաղորդէ, որոնք պատմական տեսակէտով շատ արժէքաւոր են ու կարեւոր: Կրետացի կը հաստատէ Առաքել Դաւրիժեցիի այն վկայութիւնը, որ հայ առեւտրական դասի ներկայացուցիչները վճռական դեր խաղացած են հայ հանրային կեանքին մէջ. ան կը գրէ թէ երբ իրեն ստիպած են ստանձնել կաթողիկոսութիւնը, ըսած է որ «մեր նախնի սովորութիւնն այն է, որ մահտեսի անեն Սպահան եւ Ստամպօլ, որ այն Բ. քաղաքացիք միաբանին, եւ զմի ոմն ընտրեն եւ կացուցանեն: Ապա թէ ոչ՝ Սուրբ Աթոռին եւ կաթողիկոս նստողին մեծ վնաս կը լինի, զիր եւս ունիմք այսպէս հաստատեալ բազմաց գրով եւ կնքով»: Ուրեմն առանց այդ երկու քաղաքներու քաղաքացիներու համաձայնութեան (Կրետացի անշուշտ նկատի ունի խոջաներն ու տէօվլաթաւորները), կաթողիկոսութեան թեկնածու չէին կրնար առաջարկել:

Կրետացիի պատկերացուցած «նախնի սովորութիւնը» հարիւրամեայ պատմութիւն ունէր եւ իսկապէս, հայ առեւտրական դասի այդ երկու մեծ օճախներն իրենց վճռական խօսքը ունէին հայ հանրային կեանքի գրեթէ բոլոր մարզերուն մէջ: Այդ գիտակցութեամբ է որ Կրետացի խուսափած է կաթողիկոսութենէ: Ան հասկցած է նաեւ այն կարեւոր հանգամանքը, որ պարսկա – թրքական պատերազմներու ընթացքին, երբ պատերազմական գործողութիւններու թատերաբեմը առաւելաբար Արարատեան դաշտավայրն էր իր հայաշատ բնակչութեամբ, Էջմիածնի դերը, իբրեւ Հայոց հոգեւոր կեդրոն, Պարսից արքունիքի համար շատ մեծցած էր: Պարսիկները կ՚աշխատէին ամէն կերպ ապահովել իրենց թիկունքը: Ն. Ղորղանեան կը նշէ, որ Նադիրի բարեկամական թուացող յարաբերութիւնները Կրետացիի հետ կը թելադրուէին քաղաքական հանգամանքէն:

Խորաթափանց Աբրահամ Կրետացի շատ լաւ ըմբռնած է Էջմիածնի եւ իրեն հանդէպ արեւելքի բռնակալի՝ Նադիրի, հետապնդած նպատակները եւ իր կարգին աշխատած է օգտագործել այդ հանգամանքը Հայոց կաթողիկոսութեան վիճակի բարելաւման համար, քանի որ ան կը գտնուէր տնտեսական ծանր կացութեան մէջ: Տասնամեակներով պատերազմական գործողութիւններու կեդրոնը գտնուելով, Էջմիածինը յաճախ կը կողոպտուէր մերթ Թուրքերու, մերթ Պարսիկներու կողմէ. վանքի գոյատեւման միակ միջոցն էր՝ բռնակալներուն կաշառք տալ, սակայն այդ կարելիութիւններն ալ շատոնց սպառած էին եւ Էջմիածինը ինկած էր ծանր պարտքերու տակ: Հետեւաբար, Հայերու ռազմական աջակցութիւնը խոստանալու փոխարէն Աբրահամ Կրետացի պահանջկոտ ու յանդուգն դարձած է Նադիր – Շահին հանդէպ եւ առիթը չէ փախցուցած այդ հանգամանքը Մայր Աթոռի շահերուն ծառայեցնելու համար:

Կրետացի մեծ ջանքեր գործադրած է օգտակար ըլլալու իր ժողովուրդին, կարելիութեան սահմաններուն մէջ զերծ պահելու համար զայն հալածանքներէ եւ կողոպուտէ, ինչպէս նաեւ ֆիզիքական ոչնչացումէ: Ան Նադիր–Շահին ըսած է, թէ «մենք վասն Բ իրաց ձեզ ծառայութիւն կ՚անենք. մին վասն հաւատոյ մերոյ, զի յայտնի պաշտեսցուք զհաւատս եւ զքրիստոնէութիւնս, եւ միւս՝ զի պահեսցուք անարատ զսիրաթս ընտանեաց մերոց»:

Մուղանի դաշտին վրայ գտնուած ատեն ան բազմաթիւ գերիներ ազատած է եւ ղրկած Էջմիածին, Աստապատ, Ագուլիս: Հացի տագնապի պայմաններուն մէջ Կրետացի պատուիրած է Ագուլիսի մէջ գտնուող Աղուանից Ներսէս կաթողիկոսին, հողալ գերութենէ փրկուածներու կարիքները: Ի դէպ, վերջնոյս մասին Կրետացի գոհունակութեամբ կը նշէ, թէ «ինչ գրէի, վաղվաղակի տայր կատարումն»:

Աբրահամ Կրետացի հիացումով կը խօսի Խնձորեսկցիներու մասին, որոնք ամրանալով քարայրներու մէջ, հերոսաբար դիմադրած են Թուրքերուն եւ Ղարաչաղի Քիւրտերուն: Միաժամանակ զարմացած կը գրէ, որ Խնձորեսկը առաջ ունեցած է 500 տուն, իսկ իր տեսած ժամանակ քարայրներու մէջ տասը կէսն ալ չէ մնացած, «զի բազումք սպանեալք էին ի Թուրքաց»:

Ըսինք թէ Աբրահամ Կրետացի հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը հաղորդէ պարսկական Պետութեան վարչակարգի մասին: Ան կը գրէ, որ Պարսից սովորութիւնն էր, մանաւանդ Նադիր – Շահի տիրապետութեան ժամանակաշրջանին, որ իւրաքանչիւր քաղաք երեքական հոգի նշանակէ արքունական եկամուտներու եւ ծախքերու վրայ հսկելու նպատակով: Առաջինը կոչուած է միրզէ վէճիլ, որ երեքին մէջ ամէնէն բարձր պաշտօն ունեցողն է. երկրորդը՝ վէզիր, որ ելմտական պատասխանատուն է, իսկ երրորդը՝ միրսօֆի, որու պաշտօնն է պահել կալուածներու արձանագրութեանց տետրակները: Կրետացի կը նշէ նաեւ վարչական քանի մը այլ պաշտօնեաներու անուններ՝ մուհրտար, բախամլար, մոլլապաշ եւն.: Առաջինը կը նշանակէ կնիք պահող, երկրորդը՝ հրովարտակներ գրող, երրորդը՝ օրէնսգէտներու գլխաւոր պետ:

Հետաքրքրական են նաեւ Կրետացի կաթողիկոսի հաղորդումները Նադիրի պահակազօրքի կազմի, անոր վարչակարգի, հագուստի եւ սպառազինման, ինչպէս նաեւ հրամանատարներու աշխատավարձքերու չափերու մասին: Ըստ այդ տեղեկութիւններու, պահակազօրքը բաղկացած է 7 հազար հոգիէ: Ամէն օր պահակ կեցած են 2 հազար զինուոր, որոնք 24 ժամ կենալէ ետք երկու օր հանգստացած են, զանոնք փոխարինելով երկրորդ երկհազարեակը, այս վերջիններն ալ՝ երրորդը: Միւս հազարը կազմուած է 350 սպասաւոր ձիապաններէ, 350 հանդերձապահներէ, 350 Շահին սպասարկողներէ՝ իրենց տասնապետներով եւ յիսնապետներով: Հազարապետի աշխատավարձքը եղած է տարեկան 100 թուման, յիսնապետինը՝ 36, իսկ տասնապետինը՝ 15 թուման:

Այնուհետեւ պատմագիրը կուտայ պահակազօրքի եւ ամբողջ բանակի հանդերձանքի ու զէնքի նկարագրութիւնը, գովեստով կը խօսի յատկապէս պարսկական հեծելազօրքի մասին: Նկարագրելով Եղվարդի ճակատամարտն ու Պարսիկներու յաղթանակը, Կրետացի կը գրէ, որ ինք անկէ երեք օր ետք գտնուած է ճակատամարտին վայրը եւ իր աչքով տեսած է անոր ողբերգական վախճանը Թուրքերու համար:

Աբրահամ Կրետացի հայ եկեղեցւոյ շահերէն մեկնելով, միտումնաւոր ձեւով ձգտած է Նադիր – Շահը ներկայացնել իբրեւ քրիստոնէասէր, Հայերուն ընդառաջող, իրեն եւ կաթողիկոսութեան հանդէպ բարեացակամ տրամադրուած ու հոգածու անձ: Նոյն ատեն, սակայն, ան քանի մը նախադասութեամբ, շատ դիպուկ կերպով կը բացայայտէ բռնակալ Նադիրի դաժանութիւնները եւ անոր պատճառած արհաւիրքները եւ անարգանքի սիւնին կը գամէ զինք՝ Նադիրի իսկ բերանով: Այսպէս, ըստ յիշատակարանի, Մուղանի դաշտին վրայ Նադիր խորամանկութեամբ կը դիմէ հաւաքուած իշխանաւորներուն, առաջարկելով ընտրել մէկը՝ որ կարենայ կառավարել զիրենք ու երկիրը, նկատի ունենալով որ ինք շատերու ապրանքը խլած է, բազմաթիւ անձեր մեռցուցած է, ոսկին ու արծաթը կողոպտած է եւայլն եւայլն: Թէեւ իշխանաւորները կը ստիպէին, կ՚աղաչէին, «շողոքորթեալ աղերսէին», որ Նադիր – Շահը չհրաժարի իր պաշտօնէն, սակայն, Կրետացիի նկարագրութեամբ երեւան կուգայ բռնակալ Շահի իսկական դիմագիծը: Նադիրի նուիրած իր էջերուն մէջ Կրետացի Շահին տուած է «մեծախելք», «հանճարեղ», «երկրորդ Աղեքսանդր» յորջորջումները, սակայն պէտք է այդ հանգամանքը բացատրել օրուան պայմաններով եւ կարգ մը նկատառումներով:

Աբրահամ Կրետացի կաթողիկոսի ծաւալով փոքր, բայց պարունակած նիւթերով հարուստ անձնական յիշատակարանը, կարեւոր աղբիւր մըն է Հայաստանի եւ Պարսկաստանի ԺԸ. դարու 30ական թուականներու պատմութեան ուսումնասիրութեան եւ Նադիր – Շահի ու իր ժամանակաշրջանի մասին ճիշդ պատկերացում ունենալու համար:

Լ. ԲԱԲԱՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐԷՆԻ

—————O—————

«Սով. Դպրոց» շաբաթաթերթը, պարբերաբար, դասաւանդութեան լաւ եղանակներու պատկերացումը կը կատար[…] ցոյց տալով այս կամ այն դպրոցին մէ[ջ] այս կամ այն նիւթին շուրջ կիրարկուա[ծ] ձեւեր: Այսպէս, Երեւանի թիւ 119 դպրոցին մէջ հայերէնի նուիրուած ցերեկոյթի մը նկարագրութիւնը կ՚ընէ, [...] ջակայ դպրոցներէ հաւաքուած աշակերտներու մասնակցութեամբ:

Իբրեւ պատկերացում հետաքրքրակ[ան] գտնելով, կուտանք արեւմտահայերէն, [...] րոշ յապաւումներով, նկարագրութի[ւնը] ըլլալով երկար:

— Ընդարձակ սրահին... թաւիշէ կա[...] միր վարագոյրէն կը դիտէ Վ. Տէրեա[ն] հետեւեալ տողերով՝

Բարբարոսներ շատ կը գան ու կ՚անցն[են] անհե[տ]
Արքայական խօսքը մեր կը մնայ յաւէ[տ]

Աջ կողմը Վ. Հիւկօ է.— «Ինծի հա[...] մար պարծանք է հայերէնի թարգման[իչ] ըլլալը»: Իսկ ձախ կողմը կը ժպտի Պայ[...] րըն: Սրահին մէջ է նաեւ հանճարեղ Մ. Մաշտոցի նկարը՝ Լէոյի բն[ա]բոշումով՝ «Մեսրոպն իր կատարած գործով ամենամեծն է մեր պատմական հե[...] րոսներու մէջ»: Կան նաեւ հայերէն [...] սացուածքներու նկարազարդումներ՝ կ[ա] տարուած աշակերտներու ձեռքով:

Ցերեկոյթը կը սկսի ուսուցչուհի[ին] բացման խօսքով: Այնուհետեւ թմբկահա[ր]ելով ներս կը մտնեն 4 – 10րդ [...] դասարանցիներ: Նախօրօք տրուած հա[...] ցարաններուն կը պատասխանեն.

Աշակերտ. — Աշխարհի ժողովուրդնե[րը] կը խօսին երկու հազարէ աւելի լեզունե[ր] որոնց շարքին հայերէնը կը գրաւէ 38[...] տեղը: Հայերէն կը խօսին մօտ 5,5 մ[...] լիոն հոգի: Առաջին հայ տպագիր գիրք[ը] «Ուրբաթագիրք» բժշկարանն է, [...] տեսած Վենետիկ, 1512ին, իսկ առաջ[ին] նախադասութիւնը՝ «Ճանաչել զիմաս[...] տութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանս հան[...] ճարոյ»:

Աշակերտ.— Լեզուաբանները աշխարհ[ի] լեզուները բաժնած են լեզուական 24 [...] տանիքներու, որոնցմէ ամէնէն մեծ[ը] հնդեւրոպականն է. ասոր մէջ կը մտն[են] հնդկերէնը, պարսկերէնը, ռուսերէնը, չեխերէնը, անգլերէնը, գերմաներէնը, ֆրանսերէնը, հայերէնը եւ շատ այլ [լե]զուներ:

Աշակերտ.— Հայոց լեզուն աշխարհ[ի] ամէնէն հիներէն մէկն է, ունի 1600 տար[ի]ուան գրաւոր պատմութիւն. իր անցա[ծ] ճամբուն վրայ անընդհատ փոխուե[լով] զարգացեր եւ հարստացեր է: Փոխուե[լով] են անոր հնչունական կազմն ու օրէն[ք]ները, բառերն ու անոնց իմաստները, [քե]րականական ձեւերը: Այդ փոփոխու[թիւն]ները նոր որակ դարձած են եւ ամէ[ն] նոր որակ լեզուին զարգացման նոր փու[լ] եղած է: Հայերէնը անցած է երեք փու[լ]երէ՝ գրաբար, միջին հայերէն եւ աշ[խ]արհաբար:

Աշակերտ.— Գրական հայերէնը ուն[ի] երկու տարբերակներ՝ արեւելահայերէ[ն] եւ արեւմտահայերէն: Աշխարհաբար[ի] կազմաւորման շրջանին Հայաստան բա[ժ]նուած էր երկու մասի: Արեւելեան մա[ս]ին մէջ գրական աշխարհաբարը զար[...] գացաւ արարատեան բարբառին հիմա[ն] վրայ, իսկ արեւմտեան մասին մէջ՝ Պոլ[...] սոյ: Խորհրդային կարգերու հաստատու[մ]էն ետք գրական արեւելահայերէնը դար[...] ձաւ Խորհ. Հայաստանի պետական լեզու[ն]

... Այնուհետեւ բարձր կարգերէն մէկ[ը] խօսեցաւ գրաբարի, միջին հայերէնի եւ աշխարհաբարի միջեւ եղած տարբերու[...] թիւններուն մասին, բերաւ յատկանշա[...] կան օրինակներ, եւ ամբողջ սրահին մէ[ջ] հնչեց անմահ Եղիշէի տողը. «Մահ ո[չ] իմացեալ՝ մահ է, մահ իմացեալ՝ անմա[հ] հութիւն»: Տեղեկութիւններ տրուեցա[ն]

(*) ԾԱՆՕԹ ԽՄԲ.— Ա. դասարա[ն]ի աշակերտութեան տարիքը 7 է:

նաեւ գրական ու խօսակցական լեզուներու, բարբառներու եւ անոնց միջեւ եղած տարբերութիւններուն մասին։

Ցիշուեցաւ, որ հայերէնի ուսումնասիրութեամբ զբաղած են ու դեռ կը զբաղին օտար բազմաթիւ լեզուագէտներ. անուններ յիշատակուեցան, անոնց միտքերով։

Վ. Հիւկոյի եւ Պայրընինը շատ ծանօթ ըլլալով մէջբերենք միայն հունգար բանաստեղծ Շուցի տեսակէտը. — « ... Հայոց լեզուին մէկ երեսը, որ արժանի է հիացումի, անոր բառային եւ ոճային հարստութիւնն է։ Այս առանձնայատկութիւնը հնարաւորութիւն կուտայ հայ բանաստեղծներուն համաշխարհային գրականութեան գանձերը բոլոր նրբութիւններով թարգմանելու հայերէնի։ Եւ բառապաշարին ճիշդ այդ հարստութիւնն է, որ դժուարութիւն կը յարուցանէ օտար թարգմանիչներուն՝ հայ գրականութիւնը իրենց լեզուով թարգմանելու ժամանակ »։

Եւ ապա՝ ասոյթներ մատնանշուեցան հայ գրողներէ։ Ասոնք անգամ մը եւս հաստատեցին, թէ լեզուն ժողովուրդին հոգին, նկարագիրին արտայայտիչն է, լեզուն ինքը ազգն է, հետեւաբար, ամէն ոք պարտի սիրել մայրենին, լաւ տիրապետել անոր եւ աչքի լոյսի պէս պահպանել զայն։

Ապա սկսաւ երկրորդ բաժինը, որուն նպատակն էր ստուգել աշակերտներու լեզուական ծանօթութիւնները։ Ասիկա կատարուեցաւ խաղերով։ Ցօղուածէն թուենք քանի մը հատը։ Թուեցէք այնպիսի եռահնչիւն բառեր, որոնց առաջին եւ երրորդ գիրերը նոյնն են, եւ բառեր, որոնք ձախէն կարդացուելով այլ բառ են, աջէն՝ ուրիշ։ Պատասխան. — բիբ, գոգ, պապ, ահա, թաթ, թութ, լալ, ծեծ, պապ, շէշ, ցից, մոմ. երկրորդին համար՝ լերկ, առած-ծառայ, շուն-նուշ, թաս-սաթ, խոփ-փոխ, պէս-սեպ, տապ-պատ։ Աշակերտները արտասանեցին նաեւ առածներ. — Քանի լեզու գիտես, այնքան մարդ ես։ Թրի կտրածը կը լաւանայ, լեզուի կտրածը չի լաւանայ։ Քաղցր լեզուն օձը բնից կը հանի։ Լաւ է ոտքից կաղալ, քան լեզուից։ Աշխարհը կարելի է նուաճել խօսքով, բայց ոչ մերկացած թրով։ Մարդու լեզուն իր նաւի ղեկն է։ Քո լեզուն մի առիւծ է՝ եթէ նրան կապես, քեզ կը պահպանի, եթէ թողնես, կը յօշոտի։ Երկար լեզուն կը կարճացնի կեանքը, եւայլն։

Նկատի առնելով որ այդ դպրոցը կը յաճախեն հայրենադարձ ընտանիքներու բազմաթիւ պատանիներ, որոնք իրենց տունը կը խօսին արեւմտահայերէն, ուսուցչուհին արեւմտահայ գրական լեզուին մասին խօսելու ատեն բեմականացուց հատուած մը Ց. Պարոնեանի «Մեծապատիւ մուրացկաններ»էն։ Աշակերտները կը խօսին արեւմտահայ գրական լեզուն անթերի արտասանութեամբ, շատ լաւ կը հասկնան արեւմտահայերէնի բառերն ու դարձուածքները, բառակապակցութիւնները եւ խօսքին երգիծանքը։

— ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ԻՍԻԻ ՄԷՋ —

Վերջին տարիներուն, Վարդանանց հաւատամարտի պատշաճ ոգեկոչումը՝ Փարիզի շրջանին մէջ, մաս չէր կազմեր մեր մշակութային կազմակերպութիւններու գործունէութեան յայտագրին։ Մայր եկեղեցին կը հաւաքէր մեր զոյգ վարժարաններու եւ հայերէնի միօրեայ դասընթացքներու աշակերտութիւնը, քանի մը արտասանութիւններ ու երգեր կը մեկնաբանուէին, Վարդանանց պատմութիւնը կը պատմուէր եւ աշակերտներ կը հեռանային եկեղեցիէն պարզապէս այն գիտակցութեամբ որ այդ օր Վարդանանց էր եւ իրենք եկեղեցի կանչուած էին անոնց յիշատակը ոգեկոչելու։

Իսիի Հայ Նեկեղեցւոյ Մշակութային Յանձնախումբը գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր վերակենդանացնելու նուիրական այդ օրը եւ հրապարակային պատշաճ հանդիսութեամբ վերարծարծելու Վարդանանց ոգին՝ որուն այնքան կարիքը կը զգացուի նաեւ այսօր։

Կիրակի, Փետր. 5, ժամը 11.30ին Իսիի հայ եկեղեցւոյ Նուրհան Ֆրէնկեան մշակութային կեդրոնին մէջ խուռն բազմութեան ներկայութիւնը վկայութիւն մըն էր այն մասին՝ որ մեր ժողովուրդը տակաւին իր սիրտին մէջ քանդակուած կը պահէ վասն կրօնի եւ հայրենեաց նահատակուած Վարդանանց յիշատակը եւ նախնեաց աւանդութիւններուն հանդէպ իր հաւատարմութիւնը։

Հանդէսին բացումը ըրաւ Ջաւէն Եկաւեան՝ յանուն Յանձնախումբի, պարզելով օրուան ձեռնարկին նպատակը, որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ փոխանցել Վարդանանց պատգամը հասնող սերունդին։

Հրանդ Աճէմեանի ղեկավարութեամբ Անի երգչախումբի մեկնաբանած «Պլպուլն Աւարայրի» երգէն ետք, օրուան բանախօսը՝ Տոքթ. Ցարութիւն Կարեւորեան, նախ ընթերցումով մը տուաւ Վարդանանց ղիւցազնամարտի պատմականը՝ քաղելով Հայկական Հանրագիտարանէն։ Ապա, ոգեկոչելէ ետք անոնք՝ որոնք իբրեւ հերոս թէ ուսուցիչ, փոխանցած են մեզի Վարդանանց ոգին ու հաւատքի ջահը, ըսաւ. — «Ազգ մը զօրաւոր է, կենսունակ, կենսախայտ, երբ ան հաւատարմութեամբ կառչած է իր աւանդութիւններուն։ Աւանդութիւն է ու խորհրդանիշ Վարդանանց այս հոգետօնը։ Հայ հոգիի տօնահանդէսն է, հայկ. աւանդութիւններու պայծառ Կիրակին, որովհետեւ Աւարայրի ճակատամարտին մասնակցող հերոսները քալեցին մեր պատմութեան առապարներուն վրայէն ու շարունակեցին իրենց գուպարը հասնելով Արարատեան դաշտ, հոն կերտելու համար Սարդարապատի մօգութիւնը։ Աւարայրէն Սարդարապատ Հայու հոգին մարտնչեցաւ, եռաց, փրփրեցաւ, բազմացաւ։ Որովհետեւ՝ մահ իմացեալ անմահութիւն է։ Ան՝ որ կը խառնէ իր մարմինը հայրենի հողին, կեա՛նք կուտայ անոր ու կեանք կը ստանայ անկէ։ Ով որ հայրենի հողին համար մեռնիլ չի գիտեր, ան արժանի չէ հայրենիք մը ունենալու։ Վարդանանք մեռան այդ հողին համար եւ հողէն յարութիւն առաւ Հայու հոգին»։

Տոքթ. Կարեւորեան շեշտելէ ետք հայ ժողովուրդի ապրելու եւ գոյատեւելու իրաւունքը, որ մեզի փոխանցուած է մեր պատմութեան վկաներէն, մեր մշակոյթի տիտաններէն, զէնքի ու բազուկի մեր ջանֆետայիներէն, անդրադարձաւ այն իրողութեան որ Թուրքը ուզեց ղրկել մեզ այդ իրաւունքէն եաթաղանի շեղբով եւ աւելցուց. «Վարդանանք ներկայ են այսօր ամէն տեղ՝ Իսի լէ Մուլինօ, Երեւան, Պէյրութ, Պոսթըն, Մոնրէալ եւ այլուր։ Անոնք ներկայ են նաեւ ու խռոված կը սաւառնին հայրենի լեռներուն վրայ, սպասելով նոր արեւածագի՝ կրկին վերցնելու համար նիզակները։ Ձառագայթային նոր զէնքերը»։

Այնուհետեւ, Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղի հայերէնի միօրեայ դասընթացքի աշակերտները արտասանեցին գողտրիկ քերթուածներ, որոնցմէ ետք Անի երգչախումբը մեկնաբանեց «Լռեց։ Ամպերը եկան» (մեներգ՝ Թերեզ Քէշիշեան), «Տէր կեցո» (մեներգ՝ Անդրանիկ Փաթանեան) եւ «Իբրեւ արծիւ» երգերը, որոնք գնահատուեցան ներկաներու կողմէ։ Տիկին Մելինէ Էքիզեան խոր ապրումով արտասանեց Ց. Շիրազէն քերթուած մը, երաժշտութեան ընկերակցութեամբ։

Հանդէսի ամէնէն տպաւորիչ պահերէն մէկը եղաւ լաս-տեսողական համադրումի մը պատկերասփռումը, զոր պատրաստած էր Հրանդ Աճէմեան՝ ըստ Համօ Սահեանի «Հայաստանը երգերի մէջ» քերթուածի։ Երաժշտութեան եւ ասմունքի առընթեր ցուցադրուող լուսապատկերները ընդմէջէն ներկաներու աչքերուն առջեւ կը վերակենդանանար Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը իր զանազան ժամանակաշրջաններով, մութ ու լուսաւոր էջերով, հերոսական մաքառումներով եւ պատմական փառապանծ թուականներով, հայրենակարօտ մորմոքով եւ վարդահեղեղ արշալոյսներով։

Լուսարձակումով սանեղծուած յիշատակելի պահն ու անոր առթած ապրումը իր լրումին կը հասցնէր Նորվան Վրդ. Զաքարեան փակման իր խօսքով։

«Կը փակենք այսօրուան տօնակատարութիւնը, ըսաւ Նորվան վարդապետ, բանալու համար Վարդանանց լուսայորդ, գաղափարաշունչ եւ անվերջանալի ուղին, որովհետեւ՝ ինչպէս Թէքէեան կ'ըսէ՝ Դարերը կ'անցնին, բայց Վարդանը քաջ, բայց Վարդանը սուրբ կ'երթայ միշտ յառաջ։ Տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը Վարդանանց հաւատամարտն ու Սարդարապատի հերոսամարտը տեղի ունեցած են նոյն ամսուան գրեթէ նոյն օրը՝ Մայիս 26ին։ Սարդարապատի ոգին որ կը բխէր Վարդանանց ակունքէն, մեր օրերուն մէջ, անգամ մը եւս փրկեց մեր ժողովուրդին կեանքը, որ կը շարունակուի մինչեւ այսօր։ Ծաղկող մայրաքաղաք Երեւանի սիրտին վրայ թառած է Մատենադարանը, որուն կամարներուն ներքեւ՝ մեղուաջան աշխատանքով մեր գիտնականները, Վարդանանց ոգիի մըշտարթուն պահակներն են, որոնք, քրքրելով մագաղաթին թերթերը, դուրս կը հանեն այդ էջերէն Վարդանանց նման անմեռ մեր հոգին ու ազգային աւանդութիւնները եւ այդ ոգիով է որ կը շարունակուի Հայկազեան ցեղի յաղթապանծ երթը։ Վարդանանց ոգին մեր ժողովուրդի ենթագիտակցութեան մէջ կը շնչէ իբրեւ դրութիւն։ Հայաստանի մեր ժողովուրդին մեծ մասը անծանօթ է քրիստոնէութեան պատմութեան, սակայն չընչող այդ դրութիւնն է որ այսօր այդ ժողովուրդին քայլերը, ամէն Կիրակի, կ'առաջնորդէ Ս. Էջմիածնի կամարներուն տակ։ Վարդանանց ոգիի շարունակութեան շնորհիւ է որ այսօր քարերուն վրայ մեր հերոսներուն կերպարները կը քանդակուին՝ Սասունցի Դաւիթ, Վարդան, Անդրանիկ...։ Թող այդ կերպարները քանդակուին նաեւ իւրաքանչիւր Հայու հոգիին մէջ, որպէսզի հոնկէ բացուին նոր արշալոյսներ՝ ծնելու համար նոր օրերու Վարդաններ »։

Ընդհանուր առմամբ լիրապէս տպաւորիչ հանդէս մը։

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՍԱՌԸ ՔԱՄԻ ԱՆՑԱՒ...

2.

— Մեր հայրենակից Հայերը սէր չունեն դէպի զէնքը, արժանապատիւ հայր, ուրեմն, դանակը մի կողմ։

— Այո, ի հարկէ, օրհնուած փաշա։ — Եպիսկոպոսի մօրուքը կարծես ճերմակեց միանգամից։ — Հայը այսուհետեւ եւս հաւատարիմ կը մնայ օսմանեան վաթանին, ինչպէս եղել է երջանիկ սուլթան Մուրադի ժամանակներից սկսած։

Էնվերը քայլը — անոյշ զրուցեց նրա հետ, եւ երբ սրբազանը նստել էր իր տեղը, ինքը վեր կացաւ։ Աթոռներն աղմկեցին։Մամուր Ֆէյզադը մի կերպ զսպեց փորի գռգռոցը։ Ջափից աւելի էր համբուրդեան քաղցրաւենի խժռել։ Ալի Միւնիր բէյը մի փոքր ուշ վեր կացաւ։ Նրա աթոռն ընկաւ։Դա վախեցրեց եղբօրը իսկ սրա կինը գունատուեց։ Էնվերը պատառաքաղը զարկեց բիւրեղապակեայ սկահակի փորին։

— Ի փառս օսմանեան սրբազան դրօշի, յանուն Թուրքերիս վաթանի, մի շաբաթ առաջ մենք մտանք պատերազմի մէջ՝ հզօր Գերմանիայի դաշնակից։ Իսլամի պաշտպան Վիլհելմ կայսեր դաշինքով մեր կիսալուսնի փայլը կը սփռենք Պարսից ծոցի ափերից մինչեւ Ուրալի Իթիլ (Ուրալ գետը) գետը եւ Թուրան։

Սկահակը փշրուեց, կարմիր օշարակը արիւնոտեց ճերմակ սփռոցը։ Պատուհանները ցնցուեցին փաշայի ձայնից։

— Սանջախ ի շե-րի՛ֆ... (պատերազմի կոչ՝ յանուն իսլամի)։

Սրահը դղրդաց.

— Սանջախ ի շե-րի՛ֆ...

Սրբազանի ատամները զարկուեցին միմեանց։ Մամուր Ֆէյզադը շոյեց կլորիկ փորը, որ ցցուել էր կրկնածալ։ Ներսէհ Զավուշը հազիւ զսպեց իրեն, որ չաղաղակի՝ անակնկալ լսածի հարուածից։

Գերասիմ վարժապետը անթարթ նայում էր Էնվերին։ Ցիշեց երկու տարի առաջ վախճանուած կնոջը։ Տանը մնացել է պատանի որդին՝ Գեղամը։ Դուստրը՝ Հեղինէն վաղուց գտնւում է Ամերիկայում։ Պէտք է Գեղամին թողնել Հեղինէի մօտ։

«Սանջախ ի շե-րի՛ֆ»։ Աղջիկն Ամերիկայից գրել է, թէ ուր որ է կը գայ Հայաստան։ Պէտք է կանխել։ Նրա տեղն ապահով է։ Իսկ իրե՞նցը։ Միայն Երզնկայի գաւառում ութսուն հազար Հայ կայ։ Տէ՛ր Աստուած, ի՞նչ է վիճակուած իրենց։ Ցանկարծ վարժապետը ճանաչեց իր սան Ներսէհին։ Զարմանալի է, Ներսէհի դէմքին տագնապ չկայ։ Կուրտ ֆոն Շուլցը նուագում է եռանդով, Էնվերը նորից գրկել է Քեմալ բէյի կնոջ մէջքն ու « ֆռանգի » է պարում։ Օտարից ընդօրինակած կոկէտութիւնը բնաւ չէր ներդաշնակում հանըմի արեւելեան գիրութեանը։ Ներսէհ Զավուշը յիշեց Պոլսի իր մտերմուհի Շուխ Իզգիին։ Նա նուրբ էր, եւ բնական էր ստացւում նրա ազատամտութիւնը։ Լաւ չյիշեց նրան։ Սրտից մուխ էր ելնում։ Թուրքիան մտել է պատերազմի մէջ։ Արիւնը ողողում էր նրա երակներում՝ ալեկոծ, գուցէ հոգեվարքից առաջ։

Պատերազմի լուրը Քեմալ բէյի տնից գլորուելո՛վ ընկաւ քաղաքի մէջ ու պայթեց դղրդոցով։ Գուրշունլի մզկիթում սթափուեցին Ղուրանի թմբիրով արբած մոլլաները։ Նրանք քրքջացին հարուստ աւարի յոյսով։

— Օ՛, Ալլահ աքպէր (Աստուած ողորմած)։

Գետափի իր հիւղակում, միայն կորեկ հացի հոտով մատները ծծող այծարած մի Հայ թքեց դէպի երկինք։

— Բա դու խիղճ չունե՞ս։

Եփրատի ջրերը հրդեհուեցին։ Ինչ-որ քաղաքում, ինչ-որ թագաժառանգ էին սպանել։ Մի թագաւոր սպառնացել էր մի ուրիշ թագաւորի, թէ նրա ցեղը որձակոտոր կ'անի։ Մի թագուհի փախել էր իր ծառայի հետ՝ լրբութեան, եւ ահա աշխարհը հրդեհ է ընկել՝ պատերազմ է։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. – 8)

(*) Ինչպէս մեր ընթերցողները ինքնաբերաբար նշմած են փետր. 10ի «Յառաջ»ի թերթօնին թիւն էր 6 (եւ ոչ՝ 9)։

Տէր եւ Տիկին Հայկ Հաճիճանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Հաճիճանեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ու բարեկամները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ-հօր՝

ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՀԱՃԻՃԱՆԵԱՆԻ

(Ամասիացի)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 9ին, 90 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Փետր. 15, ժամը 10.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փավիյոն սու-Պուայի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Աբրահամ Շահպազեան իր սիրելի ընկերոջ՝ Զարմայր Մելքոնեանի մահուան քառասունքին առթիւ (մեռած Պոլիս) հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— 100ական Ֆր. Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին, Վենետիկի Մխիթարեան վանքին, «Աշխարհ»ին, Կեսարիոյ Հայր. Միութեան, 50ական «Հայաստան»ի եւ «Արմենիա»յի (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ԽՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հրաւէր ընդհանուր ժողովի

Խսաեան Սանուց Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր անդամները եւ համակիրները — եթէ նոյնիսկ անդամագրուած չեն տակաւին — Միութեան ընդհանուր ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Փետր. 18, ժամը 15ին, Մայր տաճարի գաւիթի սրահին մէջ՝ 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

ՕՐԱԿԱՐԳ

— Վարչութեան ընդհ. գործունէութեան տեղեկագիր —ընթերցում եւ քննարկում: — Վարչութեան ելմտական տեղեկագրի ներկայացում եւ քննարկում: — Նոր վարչական կազմերու ընտրութիւն: — Առաջարկներ, բաղձանքներ:

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂԵՐ

300էն 1150 քառակուսի մեթր ծախու հողեր, գեղեցիկ շրջապատի մէջ, Փարիզէն (Փորթ տ'Օրլէան) 39 քիլոմեթր, 9 ֆրանք քառակուսի մեթրը:

Դիմել Պ. Ճէզիրեանի, 12 Ալէ Լէոնիտ, 94170 Լը Փերէօ Հէռ:

Հեռ. 324.14.96

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ տէսինաբնակ իր հայրենակից Լեւոն Ասատուրեանի մահուան տխուր առթիւ իր զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն, նաեւ Տէսինի մեր Միութեան մասնաճիւղին այս ողբալի կորուստին համար: Հանգուցեալը մեր Միութեան լաւագոյն սիւներէն մէկն էր:

Այս առթիւ Միութիւնս փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը յատկացնէ «Յառաջ»ին:

Restaurant

La Paillote

ses spécialités vietnamiennes
dans un cadre reposant

*

34, rue Véron, 94140 Alfortville
tél. 375 29 79

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

57, Պուլվար Ժուրտան

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիւթ՝

Էքիւմենիք շարժումը եւ հայ եկեղեցին

կը դասախօսէ

ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Կիրակի, Փետր. 19, ժամը 20.30ին

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ ԵՒ ԻՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ՇԻՐԻՄԻՆ

Մանուշեանի եւ ընկերներու գնդակահարման տարեդարձին առթիւ

UGEVRE et ANACRE

Միութիւնները կազմակերպած են այց մը՝ Փետր. 19, Կիրակի ժամը 10.30ին:

Ժամադրավայր Փորթ տը Շուազի:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

- ՃԱՇ -

Ի պատիւ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Ուրբաթ, Փետրուար 17, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20.30ին, Էնթերքոնթինանթալ պանդոկի Էմփերիալ սրահին մէջ:

Ճաշագին 150 ֆրանք

Փութով ապահովել տեղերը, Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դիւանէն, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ: Հեռաձայն 359.67.03

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

MATINEE ARTISTIQUE DANSANTE
ORGANISEE PAR LA SECTION D'ASNIERES - BOIS-COLOMBES
DE LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS

Animé par l'Orchestre MELKON SEVAN

Partie artistique

Groupe « GAIDZAG » — Ensemble de danse « MINI-CAUCASE »

Dimanche 19 Février de 15 h. 30 à 24 h. Salons du Centre Administratif et Social
16, place de l'Hôtel de ville, Asnières

L'UGAB JEUNES

Propose
SPORTS D'HIVER à PRA-LOUP
(Alpes de Haute-Provence)
1600 - 2500 mètres

— Départ (Paris-Lyon) le 4 Mars à 21 h. 10
— Retour le 11 Mars (départ de Gap à 21 h. 28)

Voyage A R (train + car à partir de Gap) env. 250 F. (demi tarif pour enfants)

Logement (demi pension) 685 F.
Hôtel « La Patinoire » 3 étoiles

Prix collectivités très intressants pour les locations de matériel, les forfaits remontées, les cours de ski et assurances.

Tous renseignements et inscriptions à l'UGAB : 118, rue de Coucelles 75017 Paris
Tél. 924-86-71 ou 227-12-26
avant le 15 Février

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 15ԱՄԵԱԿԻ ՃԱՇԸ

5 Մարտ, Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպ եւ շրջանի

ՀԱՆԴԷՍ - ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Փետր. 19, ժամը 16ին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, 31 Ռիւ Փօլ-Տէրուլէտ:

Կեդրոնական վարչութեան կողմէ կը խօսի Տիկին Պերճուհի ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Զուգերգ՝ ՎԻԳԷՆ եւ ՑԱՄՈՒԹ

Մենակատար (քանոն) Էլմիրա Փէհլիվանեան: Արտասանութիւն՝ Մատըլէն Էֆիզեան – Քարփանճիէ: Մենապար՝ Սիրելա Պագըրճեան:

Մուտք 15 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութեան Թատերախումբը կը ներկայացնէ Յակոբ Պարոնեանի

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ (երեք արար)

Փետր. 19, Կիրակի օր ժամը 16ին Մարսէյլի հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ:

12-14, Rue St. Bazile — 13001 Marseille

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տունը:

Գին 25 ֆրանք

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԵՒ ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՀԱՅՈՑ ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

1978

Երկուշաբթի Ապրիլ 24էն Մայիս, 5 Ուրբաթ

Կազմակերպութեամբ եւ առաջնորդութեամբ Լիոնի

ՍԵՒԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ

Տնօրէն՝

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

Կը մասնակցի նաեւ ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Առաջնակարգ պանդոկ (տըմի – փանսիոն) եւ պտոյտներ

Ճամբորդութեան վերաբերեալ մանրամասնութեանց եւ յայտագրերու համար դիմել

Catalogues à votre disposition sur demandes pour toutes destinations

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Varoujan SARKISSIAN

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66

Tél. : 60-13-66 — Télex 900287

Licence organisatrice : A 529

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի անյապաղ արձանագրուիլ

PELERINAGE A JERUSALEM ET AUX LIEUX SAINTS

du 24 avril au 5 mai

Départs par avion de PARIS — MARSEILLE ET LYON

Places limitées

A PARIS — MONDOTOURS

(Peruz Melkonian et Lévon Baghdassarian)

2, Rue de Sèze, 75009 PARIS — Téléph. : 073-30-64

Tél. : 073-30-64

47ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան Փարիզեան շրջանէն

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ՝ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 50ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

Կիրակի, Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 14.30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint Dominique, Paris — Métro Invalides

ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ

Sir WILLIAM GLADSTONE, Bt.

Ընդհ. պետ, Անգլիոյ սկաուտներուն

Մասնակցութեամբ Հայ Արիներու Միութեան բոլոր շրջաններուն

Բացառիկ սկաուտական եւ գեղարուեստական յայտագիր հայերէն, պատրաստուած Արիներուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն եւ Թեւիկներուն կողմէ

ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐԱՆՔ

ԲՈՒՖԷ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
15
MERCREDI
15 FÉVRIER
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 E 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ	110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ. Հատը	1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.055
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.055

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԱՏԵԱՆ

—o—

ԵԳԻՊՏՈՍ

ՍԱՏԱԹ ԵՒ ԻՐ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

—o—

Լիբանանի կառավարութիւնը Փետր. 13ին օրինագիծ մը քուէարկեց, որ կը հաստատէ լիբանանեա-սուրիական զինուորական խառն ատեան մը, որ քննութիւն պիտի բանայ անցեալ շաբթուան չորս օրերու ծանր միջադէպերուն շուրջ։ Կը կարծուի թէ աւելի քան 150 մեռեալ կայ (Երեքշաբթիէն Ուրբաթ), որոնց մեծ մասը լիբանանցի քաղաքացիներ են եւ սուրիացի զինուորներ։ Ներկայիս բուռն կռիւներ կան Հարաւ-Լիբանան ուր 18 հոգի սպաննուած կամ վիրաւորուած են։

Պէյրութի մէջ համեմատական խաղաղութիւն կը տիրէ, մեռելները թաղուեցան, մնացեալը «ճամբու արկած» էր...

Սուրիացին սակայն կը վարուի նման գրաւման բանակի, ու Թիէրի տէ Ժառուէն կը գրէ թէ երբ սուրիացի զինուորը ինքնութեան թուղթ կը պահանջէ անցնող Պէյրութցիէն եւ վրան չունի, կառքէն վար կ'առնէ եւ քանի մը անգամ ապտակելէ ետք կը տանի զինուորական հակակշռի կայանը։ Բոլոր հին ատելութիւնները վերածած են, կ'ըսէ Ֆիկառօի թղթակիցը, Սուրիացիին համար Լիբանանցին միայն առեւտրական մըն է, որ քանի մը Փրանքի համար ամէն դաւաճանութեան պատրաստ է եւ զոր պէտք է «կարգի բերել»։ Լիբանանցիին համար ալ Սուրիացին կոշտ-կոպիտ, անապատի վայրենի մըն է, որ միայն բռնատիրութեան տակ ապրած է։

×

Սատաթ Գահիրէ վերադարձաւ, շրջապտոյտ մը ետք որ զինքը տարաւ քաղաքէ քաղաք ուր ջանաց — եւ կ'ըսուի թէ յաջողեցաւ — իր դատը պաշտպանել բոլորովին կղզիացնելով Իսրայէլը։ Փարիզէն դէպի Հռոմ մեկնած պահուն, պատասխանելով հարցումի մը, ըսաւ. «Ճակատագիրս ընտրած եմ եւ ատիկա խաղաղութեան դատին համար։ Եթէ ճիգերս ձախողէին, այն ատեն կը յայտնէի այն միլիոնաւոր մարդոց, որոնք ինծի զօրավիգ եղան թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ վիճակս»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՌ կը շարունակէ «վախցնել» Ֆրանսացին ձախէն, այս անգամ ալ կ'ըսէ թէ եթէ Ձախը անցնի, տուրքերը պիտի կրկնապատկուին։

ԷՃԷՎԻՏ կ'ըսէ որ Թուրքիոյ Ատլանտեան կազմակերպութեան անդամակցութիւնը չի գոհացներ այլեւս երկիրը իր պաշտպանութեան համար եւ թէ Անգարա պէտք է նոր քաղաքականութիւն մը որդեգրէ։ Ասիկա պիտի ծառայէ Ատլանտեան Ուխտի բացերը գոցելու, անոր դէմ չէ։

ՓԱՐԻԶԻ մէջ սկսած են յոյն-թրքական խօսակցութիւնները Եգէականի վերաբերեալ։ Պատուիրակութիւնները կը գլխաւորեն Յոյներու համար՝ Յունիս, Արտաքին նախարարութեան ընդհ. տնօրէնը, Թուրքերուն համար ալ՝ Պիլճէ Թուրքիոյ Զուիցերիոյ դեսպանը։ Բանակցութիւնները պէտք է վերջ գտնեն Գարամանլիս-Էճէվիթ հանդիպումէն առաջ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ պաշտօնապէս բողոքեց Միացեալ Ազգերու մօտ մարդկային իրաւանց վերաբերող տեղեկագրի մը դէմ, ըստ որուն հիւսիս-արեւելեան Յունաստանի մէջ Թուրք ծագում ունեցողներու հետ «դէշ կը վարուին»։

Մոսկուա խանգարեր է յունական ծրագիրը Թուրքիան ծունկի բերելու...

Նորութիւն չէ որ երբ Միացեալ Նահանգները քիչ մը սկռայ ցուցնեն Թուրքիոյ, Խորհ. Միութիւն անմիջապէս իրար կ'անցնի եւ փութկոտութեամբ կ'օժանդակէ իր դրացիին։ Այս ուղղութեամբ անգլիական ձայնասփիւռը բաւական մանրամասնութիւններ ալ կուտայ.—

ԼՈՆՏՈՆ.— Անգլիական Պի. Պի. Սի. ձայնասփիւռը մեկնաբանեց Մոսկուայի, Անգարայի եւ Աթէնքի յարաբերութիւնները եւ շեշտեց թէ «Յունաստան ծրագրած էր զինարգելի միջոցաւ ծունկի բերել Թուրքիան, բայց սովետները խանգարեցին եւ ի դերեւ հանեցին այդ ծրագիրը»։ Սովետները այս արդիւնքը ապահովեցին նիւթական մեծ օժանդակութիւններ ընելով Թուրքիոյ։ Պի. Պի. Սի.ի խօսնակը ըսաւ ի մէջ այլոց.—

«Յունաստանի եւ Խորհ. Միութեան յարաբերութիւնները վերջին օրերս նոր պարգացումի մը մէջ մտան։ Յունաստանի Արտաքին նախարարն ալ առաջին անգամն է որ Մոսկուա կ'երթայ ժողովրդավարութեան հաստատումէն յետոյ։ Փափալի-կուրասի Մոսկուա այցելութիւնը թերեւս անկիւնադարձ մըն է, խորհրդային-հելլէն յարաբերութեանց զարգացման ճամբուն վրայ։ Եթէ առարկայօրէն քննենք կացութիւնը, պիտի տեսնենք նաեւ մետալին միւս կողմը։ Խորհրդային-հելլէն յարաբերութիւնները երեւութապէս շատ արագ կը զարգանան, բայց խորքին մէջ աւելի քան սահմանափակ են։ Թուրքեւ-հելլէն տարակարծութեանց հանդէպ Մոսկուա նախընտրեց չէզոք դիրք մը բռնել, ինչ որ շուարումի մատնեց Աթէնքը, եւ Գարամանլիսի կառավարութիւնը սկսաւ խորհիլ ու տարակուսիլ, նկատելով Խորհրդային Միութեան բռնած ընթացքը՝ Կիպրոսի եւ Եգէականի խնդիրներու հանդէպ։ Հելլէնները կը խորհէին թէ ամերիկեան զինարգելը եւ տնտեսական կացութիւնը պիտի բռնադատէին Թուրքիան, որպէսզի զիջողութիւններ ընէ Կիպրոսէն եւ Եգէականէն։ Խորհ. Միութիւնը ի դերեւ հանեց Հելլէններու այս ծրագիրը, Թուրքերուն մեծագումար օժանդակութիւններ ընելէ յետոյ։ Խորհրդայինները իրենց շահուն համար իրաւունք ունին Թուրքիոյ հետ բարւոք յարաբերութիւն մշակելու։ Հելլէններն ալ կ'ընդունին այս պարագան միայն չեն կրնար մարսել այն իրողութիւնը՝ խորհրդային կառավարութիւնը ինչո՞ւ նախապատւութիւն կուտայ Թուրքիոյ, փոխան Յունաստանի»։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ, Փետր. 1-3)

Ա. ԵՐԵՒԱՆՑԻԻ «ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»Ը ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՄԲ

Երեւանի Մատենադարանը ստացած է Աբրահամ Երեւանցիի «Պատմութեան» նոր հրատարակութիւնը, զոր լոյս ընծայած են Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերը «Բազմավէպ» հայագիտական մատենաշարով։ ԺԸ. դարու հայ պատմիչ Աբրահամ Երեւանցիի «Պատմութիւն պատերազմացն (1721-1736)» երկը, որ թանկագին աղբիւր է Հայաստանի եւ դրացի երկիրներու մէջ ԺԸ. դարու 20-30-ական թուականներու տեղի ունեցած քաղաքական կարեւոր դէպքերու պատմութեան համար, ունի իր հետաքրքրական ոդիսականը։ Գիտական աշխարհին անծանօթ ճամբով Երեւանցիի «Պատմութիւն»ը յայտնուած է Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Մատենադարանին մէջ։ Այդ ձեռագիրէն ժամանակին օգտուած է մեծանուն գիտնական Հ. Ղեւոնդ Ալիշան իր «Այրարատ» աշխատութիւնը գրելու ատեն։ Պատմաբան Լէօ, 1908ին Վենետիկ գտնուելով, կը ծանօթանայ «Պատմութեան», ձեռք կը ձգէ անոր պատճէնը եւ կ'օգտագործէ զայն իր կարգ մը գործերը շարադրելու ընթացքին։ Քսան տարի ետք ան այդ պատճէնը կը նուիրէ «Ազգագրական Ընկերութեան Մատենադարան»ին, որ յետագային կը դառնայ Երեւանի Թանգարանի, ապա Մաշտոց մատենադարանի սեփականութիւնը։ Այդ բնագրի հիման վրայ 1938ին Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի հայկական բաժնի պատմագիտական ճիւղը առաջին անգամ լոյս կ'ընծայէ Երեւանցիի «Պատմութիւն»ը՝ յառաջաբանով եւ ծանօթագրութիւններով։ Տարի մը յետոյ ան կը հրատարակուի նաեւ ռուսերէն՝ համապատասխան յառաջաբանով, ծանօթագրութիւններով եւ անձնանուններու ու տեղանուններու ցանկերով։ Անկէ ետք Երեւանցիի աշխատութիւնը կը մտնէ գիտական լայն շրջանառութեան մէջ, օգտագործուելով ԺԸ. դարու սկիզբի հայ ժողովուրդի պատմութեան, հայ-իրանական, հայ-թրքական եւ հայ-վրացական յարաբերութիւններն ուսումնասիրող պատմաբաններու կողմէ։ Սակայն յետագային կը պարզուի որ Լէօյի բերած օրինակը ոչ թէ Աբրահամ Երեւանցիի «Պատմութիւն» բնագրի պատճէնն է, այլ Վենետիկի Մխիթարեան գիտնականներէն մէկուն կողմէ խմբագրուած օրինակը։ Եւ ահա, հրապարակի վրայ է Երեւանցիի «Պատմութիւն»ը, որ հեղինակին իսկական բնագիրն է, որ նոյնպէս կը գտնուի Վենետիկի Մխիթարեաններու Մատենադարանին մէջ։ Բնագրին կից միաժամանակ հրատարակուած է նաեւ խմբագրուած օրինակը։ Երեւանցիի «Պատմութիւն պատերազմաց»ի եւ անոր խմբագրուած օրինակին բնագիրները հրատարակութեան պատրաստած է, ծանօթագրած ու անոնց մասին հանգամանալի յառաջաբան գրած է Մխիթարեան գիտնական Հ. Սահակ Ճեմճեմեան։ Ի դէպ, Լէօյի բերած պատճէնի բնագրին մէջ, որ կը գտնուի Վենետիկի Մխիթարեաններու Մատենադարանը 2681 համարին տակ, ոչ մէկ յիշատակութիւն կայ պատմութեան հեղինակի՝ Աբրահամ Երեւանցիի մասին։ Հ. Սահակ Ճեմճեմեանի ենթադրութեամբ, անոր մասին Լէօյի յայտնած պէտք է ըլլար նիւթին ծանօթ անձնաւորութիւն մը։ Մինչդեռ նոյն Մատենադարանին մէջ 2717 համարի տակ պահուող ուրիշ ձեռագիր մը, որ կը կրէ «Պատմութիւն Թագաւորի Պարսից» կամ «Պատմութիւն Պարսոյ» վերնագիրը, յիշատակութիւն ունի հեղինակին մասին, որ ուրիշ մէկը չէ եթէ ոչ Աբրահամ Երեւանցին։ Ընդհատելով իր պատմութիւնը, Աբրահամ Երեւանցի տեղեկութիւններ կուտայ իր եւ իր հարազատներու մասին։ Կը պարզուի որ իր բոլոր հարազատները՝ հայրը, մայրը, երկու քոյրերը եւ վեց եղբայրները, զոհուած են թուրք-պարսկական պատերազմի ատեն եւ որ ինք ականատես ու ականջալուր եղած է իր պատմութեան մէջ շարադրուած դէպքերուն, հանգամանք մը, որ կը բարձրացնէ անոր երկին արժէքը։ Աբրահամ Երեւանցիի «Պատմութիւն»ը շարադրուած է գրեթէ աշխարհաբար, ԺԸ. դարու սկիզբներու երեւանեան խօսակցական լեզուով՝ գրաբարեան որոշ ձեւերու օգտագործումով։ Շարադրութիւնը բաւական անկանոն է ու անմշակ, կան բազմաթիւ ուղղագրական եւ այլ կարգի վրիպումներ, օգտագործուած են շարք մը օտար, մեծ մասամբ թուրքերէն, բառեր։ Երեւանցիի «Պատմութիւն»ը հանրութեան ըմբռնելի դարձնելու նպատակով Մխիթար Սեբաստացիի աշակերտներէն մէկը՝ Հ. Մաթէոս Գարագաշեան, զայն խմբագրած եւ կրկին շարադրած է։ Խմբագրութեան ընթացքին ան աւելորդ համարած է եւ կրճատած բնագրին մէջ գտնուող կարգ մը մանրամասնութիւններ, դուրս ձգած շատ մը տեղանուններ ու անձնանուններ։ Երբեմն ալ չեղած է ձեռագիր օրինակէն, ձգած է շատ մը էջեր եւ օգտագործած այլ աղբիւրներ։ Բնականաբար ամբողջովին փոխուած է նաեւ Երեւանցիի իւրայատուկ լեզուն եւ ոճը։ Ներկայ հրատարակութեամբ առաջին անգամ ընթերցողին կը հրամցուի Աբրահամ Երեւանցիի «Պատմութիւն» բնագիրը ամբողջութեամբ, ինչպէս նաեւ Հ. Մ. Գարագաշեանի խմբագրած օրինակը։ Հրատարակութիւնը կատարուած է մեծ խնամքով։ Աշխատասիրող Հ. Ս. Ճեմճեմեան կրցած է յաղթահարել բնագիրներու վերծանման հետ կապուած բոլոր դժուարութիւնները։

ՊԱՐԱՃԱՆՈՎ ՄԵՌԱ՞Ծ Է

—o—

Երեքշաբթի առտու փարիզեան մամուլը արձագանգ կը հանդիսանար «Պարաճանով Քոլեքթիֆ»ի Մարսէյլ հրապարակած մէկ զեկոյցին ուր կ'ըսուի թէ Հայաստանէն հասած լուրերու համաձայն, Սարգիս Պարաճանով բանտը մեռած է, քանի մը ամիս առաջ։ Խորհրդային իշխանութեանց ազատ արձակած ըլլալու լուրը պարզ քօղարկում մը եղած կ'ըլլայ այդ պարագային։

ՄԵՐ ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ՝

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԵՏ

ՀԻՆ, ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՄԵՐ ՀԱՒԱՏՔԸ

(Յուշատետրի մը էջերէն)

—— o ——

ԽՄԲ.— 1915ին անճիտուած սերունդի մը բեկորներուն ապրելու յամառ կամքին արտայայտութիւնը, այլ մանաւանդ հայ կամաւորական գունդերու ակնդէտ ժամանումին եւ ազատութեան սպասումին արձագանգը կը գտնենք Յակոբ Մնձուրիի վերոյիշեալ գրութեան մէջ, լոյս տեսած Պոլսոյ *Ճակատամարտ*ի 1920 Փետր. 1ի բացառիկին մէջ, նուիրուած Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան: Կը հրատարակենք իբրեւ հին եւ մոռցուած էջ մը՝ գաւառական գրականութեան սերին վերջին ներկայացուցիչներէն՝ Մնձուրիի մահուան առթիւ: Յիշենք կրկին, եթէ պէտք է, որ Շաւարշ Միսաքեանն է որ հրապարակ քաշած է Պոլսոյ մէջ Մնձուրին ինչպէս աւելի ուշ Փարիզի մէջ՝ Շահնուրներ, Շուշանեաններ եւն., եւն.:

×

Կը յամառէինք ապրիլ: Սարերու գագաթներն էինք Թառեր, արծիւներու պէս, ու հոնկէ էր որ կը չափէինք, կը դիտէինք վարը, աշխարհը, մեր չուրջը: Եւ ի՜նչպէս էր մեր չուրջ...: Կարմիր օրերը Թուրքերուն, Թուրքեր որոնք ման կու գային Թուրք գիւղեր, եւ ո՛չ մէկ հայ գիւղ, ո՛չ մէկ հայ տուն կանգուն: Աւերածութիւնը անծայր, ընդհանուր էր վարը, մեր չուրջը, ամէն դի, ուրկէ մենք կորուեր, հեռացեր, վեր էինք բարձրացեր... Քանի՜ անգամ զօրք էր եկեր մեր վրայ: Միշտ ալ ընդհարումներ էինք ունեցեր: Եւ ամէն անգամ ալ ընկերներ զոհեր:

Քաշուեր էինք Եփրատը եզերող սարերուն ամէնէն անառիկ մասերուն մէջ, կորսնցնել յաջողեր էինք մեր հետքերը: Ութ հոգի էինք մնացեր, երկու տարիէ ի վեր չսափրուելով երկայն մազերով այլանդակ կերպարանքներ ստացեր: Ապրուստի մասին հոգ չունէինք. կարգադրած էինք այդ խնդիրը: Բայց լուռ էր աշխարհը, այդ էր որ մեզ կը տանջէր, կը տանջէր: Ի՞նչ կար հեռուն, ի՞նչ կ՚ըլլար աշխարհը, ի՞նչ ձեւ կ՚առնէր պատերազմը, յաջողութիւնը: Ու ռուսական Հայաստանը, ու ռուս բանակը, ու կամաւորական գունդերը: Ու մենք կը սպասէինք, կը սպասէինք...:

Ու բարձունքի մը վրայ բոլորս մէկ ընկողմանած այլ եւ այլ դիրքերու մէջ, դիտելով Եփրատին երկայնքին պարխալի մը նման ձգուող Տերսիմի վճիտ ու կապտագեղ հսկայ լեռնաշղթան, մինչ հեռադիտակը աչքին հերթական պահակը կը սպասէր անդին, մենք կը խօսէինք.

— Պիտի գան, անպատճառ պիտի գան... պիտի ազատեն մեզ, երկիրը... անհնար է որ չգան... անհնար է որ չլուծուի վրէժը...:

Յուսալքում չունէինք, թերահաւատութիւնը չէր բուներ մեր հոգիներուն մէջ: Եթէ գար իսկ, չուտով տեղի կուտար, կ՚անցնէր: Անխախտ էր մեր հաւատքը: Կարինը ինկեր էր:

— Կարինն որ ինկեր է, ալ վախ չկայ ... Երզնկա՞ն պիտի դիմանայ. անցա՛ւ ան, ալ մի վախնաք... Պիտի գան, պիտի գայ Ռուսը, պիտի գան մեր տղաքը, մեր գունդերը... այն մանուկներուն, այն ծերերուն, մեր կիներուն, մեր երիտասարդներուն արեան հաշիւը պիտի լուծուի... արիւնը որ Թափեցաւ անպատիժ պիտի չմնայ... Այս լեռները ու այս քարերը լեզու պիտի ելնեն ու պոռան եթէ չփրկուի այս երկիրը, եթէ չազատին այս հողերը:

Եւ գալուստը անոնց կ՚ուշանար: Ին-չո՞ւ կ՚ուշանար արդեօք, ի՞նչ խորհրդաւոր հաշիւ կար: Ու ոչ մէկ փոփոխութիւն մեր չուրջը... բայց այդ չէր փոխեր մեր մտայնութիւնը: Մենք գիտէինք անջատուիլ առօրեայ իրականութենէն, բարձրանալ ընթացիկ դէպքերէն, խանդավառուիլ:

Անպատճառ խորհուրդ մը կայ... անպատճառ գաղտնիք մը կայ... պիտի գան, պիտի գան, պիտի կատարուի — կ՚ըսէինք — մեր Բիծան, մեր անմման Բիծան, որ ժողովրդեան լացուկծին չդիմանալով անձնատուր եղաւ, որպէսզի գիւղերը տեղահան չըլլան, մեր Գուրգէնը, մեր Գէորգը, Կիրակոսը, Պօղոսը, մեր անբաղդատելի ընկերները, մեր զոհերը հազարներով ու բիւրներով որ գացին, զուր տեղը գացած պիտի չըլլան, պիտի փրկուինք, անհնար է, որ չազատինք, կը վերջացնէինք:

Անդրդուելի էր մեր յոյսը, մեր հաւատքը: Ութ հոգիներս մանրանկարն էինք ցեղին: Կորսնցուցեր էինք ամէն ինչ, կին, մայր, հայր, զաւակ, տուն, ամէն ինչ, ու նորէն վստահ էինք, նորէն կը հաւատայինք ազատութեանը որ պիտի գար: Դարաւոր հաւատք որ հայրերէն զաւակներուն կը կտակուէր: Ու մենք կը յամառէինք սպասել, ու մենք կը ծրագրէինք, ու ի՜նչ ծրագիրներ:

Առտու մը, արշալոյսը դեռ նոր կը ճերմկցնէր սարերուն երեսները: Ես արթնցեր էի կանուխ: Ընկերներս կը քնանային հողերուն վրայ, ձորին մէջ, մինչ պահակը կը սպասէր կանգուն ձորին գլուխը: Նախորդ օր այգիներն էինք իջեր, Զօթիին, Ջերմային այգիները թութ ուտելու, ու յետոյ Մասուր Ջուրի էն վերի մասերն էինք քաշուեր գիշերելու: Ես աչքերս բացեր էի ու միտքս կը պտըտէր մէկ հարցէն միւսը:

... Յանկարծ խիստ խորունկէն ձայն մը, խուլ աղմուկ մը հասաւ ականջիս: Մէկ ըրի: Երկրորդ, երրորդ... Ու զարմանալի երեւոյթ ինծի համար. ձորերեսները աւազուտ էին, աւազը կը քալէր, փուլ կուգար, վար կ՚իջնէր...

Թնդանօթի ձա՞յն արդեօք: Կուգայի՞ն: Եկե՞ր էին... Ձայն տուի բոլորին: Ընդհատ, բայց կանոնաւոր կը կրկնուէր ձայնը. բոլորս ականջնիս գետնին տուած մէկ կ՚ընէինք, ու աւազը կը քալէր դարվար:

Իրարու աչքերու մէջ կը նայէինք: Ու բառ չէինք փոխանակեր: Խարկա՞նք էր արդեօք: Կը զառանցէինք: Խարկանքը, զառանցանքը բնական երեւոյթ էր մեր կեանքին մէջ, քանի՜ քանի՜ անգամներ լսեր էինք քունին մէջ իրարու զառանցելը... « Ահա կուգան », « Ահա եկին » ... Խեղճ ընկերներ, որոնք աչքերնին փակեցին, անթաղ, անգերեզման ընկերներ...

Բայց խուլ ձայնը կը շարունակուէր, ու աւազը կը Թափէր, վար կուգայ ձորին կողերէն:

Անորոշ ցնծութիւններով, զգացումներով մեր սիրտերը լի, բարձրացանք սարերուն բարձունքները: Միջօրէ եղաւ, յետոյ միջօրեւոք:

Մեր դէմը բաւական հեռուն Կապանին դժուար անցանելի ճամբաները կ՚երեւէին: Կարաւաններ յանկարծ երեւցան, խուռնիխուռն, էշերով, եզերով, կովերով, ստուարաթիւ կիներով, այրերով, մանուկներով: Հեռադիտակները մեր աչքերը կը հետեւէին: Զօրքեր, զապթիէներ ալ կ՚երեւէին: Կ՚անցնէին, անվերջ կ՚անցնէին: Թուրք գիւղացիներ էին, կը փախէի՞ն անպատճառ:

Մեր ընկերներէն երեքը հեռացան կարաւանին մօտենալու, տեղեկութիւն բերելու համար: Անոնք ժայռերու ետին ապաստանելով կրցեր էին իմանալ խօսակցութիւնները, տեղեկութիւններ բերել:

Թուրքերն էին որ կը փախէին, եւ չուզողներն ալ կառավարութեան հրամանով, բռնի: Պաշտօնեաները, զօրքերը իրենք ալ անկարգ, անկանոն կը նահանջէին:

Եկե՛ր էին, եկեր էին մեր կամաւորական գունդերը, հայ գունդերը: Երզնկան առած էին, Քէմախ հասած էին, վերի կամուրջը գրաւուած էր:

Կը ցնծայինք: Անպատմելի էր մեր ցնծութիւնը: Կ՚երգէինք:

Ջէինք խաբուած: Կ՚իրականանային մեր յոյսերը, ի դերեւ չէին ելներ մեր սպասումները:

Եկե՛ր էին, կը փրկուէին:

Այնուհետեւ ինչեր տեղի ունեցան, ինչ անցքեր, յայտնի են բոլորին: Բայց մեր հաւատքը անսայլայլ, անդրդուելի էր ու կը մնար միշտ...

Խեղճ ընկերներ, որ սպասեցիք ու ինկաք ձորերու մէջ, ժայռերու տակ, ու փակեցիք աչքերնիդ, եւ չտեսաք փրկութիւնը որ եկեր էր, որ կուգայ ահա...:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆԵՐ ԵՒ ՉԱՐԵՆՑԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Պարսիկները յատուկ հետաքրքրութիւն մը ցոյց կուտան դէպի հայ գրականութիւնը. եւ այս՝ այն պատճառով, որ մեր մատենագրութեան մէջ հարուստ նիւթեր կան՝ որոնք լոյս կը սփռեն Պարսկաստանի պատմութեան զանազան շրջաններուն վրայ: Աւելին՝ Հայոց պատմութեան նուիրուած մեր մատենագրութիւնը Պարսկաստանի մասին կը պարունակէ այնպիսի տուեալներ՝ որոնց նոյնիսկ չենք հանդիպիր պարսկական գրականութեան մէջ: Ատոր համար ալ Պարսկաստանի համալսարաններուն մէջ՝ մանաւանդ հոն ուր հայագիտական ճիւղ գոյութիւն ունի, պատկան իշխանութիւնները յատուկ ուշադրութիւն եւ հոգածութիւն կը ցուցաբերեն հայ մատենագրութիւնը (Խորենացի եւայլն) պարսկերէնի թարգմանելու ուղղութեամբ:

Պէտք է նշել որ Պարսկաստանի ժողովուրդին հետաքրքրութիւնը հայ գրականութեան հանդէպ աշխուժութիւն մը ունեցաւ երկրորդ աշխարհամարտէն ետք, մանաւանդ 1960ական թուականներէն սկսեալ, պարսիկ ընթերցողները կատարուած թարգմանութիւններու միջոցով լայն ծանօթութիւն ունեցան հայ դասական եւ ժամանակակից գրողներու կեանքին ու գործին մասին: Այդ տեսակէտէն պէտք է չնշել պարսկական մամուլի դերը: «Սոխան», «Արմաղան», « Խուշէ », « Պազէ Սաէպ », « Էթթէլաաթ », « Քէյհան » եւ այլ թերթեր ու ամսագիրներ լայն սիւնակներ ու էջեր տրամադրեցին հայ գրականութեան գոհարներու թարգմանութեանց:

Պարսկաստանի հայ թարգմանիչներու մէջ՝ վերջին տասնամեակին, պէտք է նշել անունները Տոքթ. Հրանտ Ղուկասեանի եւ Ալեք Խաչատուրեանի, որոնք ոչ միայն պարսկերէնի թարգմանած են հայ գրականութենէն բազմաթիւ էջեր, այլեւ հատորներ լոյս ընծայած, այդ ձեւով մեծ նպաստ մը բերելով հայ գրականութիւնն ու մշակոյթը Պարսիկներուն ծանօթացնելու մարզէն ներս: Արդարեւ, շնորհիւ պարսկահայ թարգմանիչներու, Պարսիկները կրցած են ճանչնալ Եղիշէ Չարենցը, Վահան Տէրեանը, Յովհ. Թումանեանը, Վարուժանը, Սիամանթօն, Մեծարենցը եւ բազմաթիւ ուրիշներ, ինչպէս նաեւ սփիւռքի հայ գրագէտներն ու բանաստեղծները:

« Պատմա - բանասիրական Հանդէս »ի 1977 թիւ 4ի մէջ, Հ. Մովսէսեան, « Եղիշէ Չարենցի երկերի թարգմանութիւնները Իրանում » վերնագրով յօդուած մը ստորագրած է, յիշելով այն հանդէսները՝ որոնց մէջ լոյս տեսած են Չարենցի գործերը: Յօդուածագիրը յիշած է « Օմիտէ Իրան » (Իրանի յոյսը») շաբաթաթերթը, որուն մէջ 1969ին լոյս տեսած է «Հայ մեծ բանաստեղծ Եղիշէ Չարենցը» խորագրով յօդուածը, որ կը ներկայացնէ բանաստեղծին կեանքը, գրական գործունէութիւնը, մէջբերելով անուանի դէմքերու կարծիքները բանաստեղծին մասին: Նոյն թուականին « Արմաղան » գրական ամսագիրը՝ « Եղիշէ Չարենց » վերնագրով յօդուածի մը մէջ ընդգծած է բանաստեղծի կրքոտ ու յամառ պայքարը հայրենի երկրի մշակոյթի պաշտպանութեան, ինչպէս նաեւ հայ նոր գրականութեան դժուար ուղին հարթելու համար:

1968ին « Էթթէլաաթ » թերթը՝ « Հայ բանաստեղծութեան հրաշքն ու հմայքը » վերնագրով յօդուածի մը մէջ, զոր ստորագրած է պարսիկ անուանի քննադատ Թէյմուր Կորկին, գրած է. « Չարենց, յեղափոխական այդ բանաստեղծը, իր կեանքը չխնայեց ազատութեան եւ նոր բանաստեղծութեան կատարելութեան հասնելու ուղղութեամբ: Անկարելի է մոռնալ Չարենցի անհատականութիւնը: Այսօր, երբ Մեսրոպեան լեզուն եւ Նարեկացիի մատենագրութիւնը պայծառ կերպով կը շողան հայ գրականութեան պատմութեան ճակատին, Չարենցի ոգին՝ իր անմահ ստեղծագործութեամբ, շարժման մէջ է յաւիտենականութեան առանցքի չուրջը »:

1967ին, Չարենցի ծննդեան 70ամեակին առիթով, պարսիկ բանաստեղծ Ահմատ Շամլուի խմբագրութեամբ հրատարակուող « Խուշէ » գրական ամսագրին մէջ լոյս տեսած է « Ամբոխները խելագարուած » պոէմը, զոր պարսկերէնի թարգմանած է Ալեք Խաչատուրեան: Այդ առթիւ, ամսագիրը գրած է. « Չարենց իր կենսատու աւիւնով եւ անսպառ սիրոյ զգացումներով բանաստեղծական հոյակապ համանուագ մը ստեղծեց եւ այդ ներդաշնակ համանուագի միջոցով նուաճեց ապագային հասնելու յաղթական ուղին, արժանանալով ազգային եւ յեղափոխական բանաստեղծի կոչումին »:

Սպահանի համալսարանի հայագիտական ճիւղի դասախօս Տոքթ. Հրանտ Ղուկասեան՝ 1969ին՝ հրատարակեց « Անոյշ » խորագրով ծաղկաքաղ մը հայ բանաստեղծութեան: Հատորին մէջ այլոց շարքին տեղ գտած են Չարենցի « Գովք Հայաստանի», «Առաւօտ», «Քամին» եւ այլ քերթուածներու պարսկերէն թարգմանութիւնները: Ի դէպ, նշենք որ Չարենցի «ԳովքՀայաստանի»ն պարսկերէնի թարգմանած է նաեւ Ապտոլ - Հոսէյն Ջալալի պարսիկ անուանի բանաստեղծ:

Դժբախտաբար, վերջին քանի մը տարիներուն, դանդաղած է հայ գրականութիւնը պարսկերէնի թարգմանելու աշխատանքը: Պարսկահայ թարգմանիչները նախկին գնահատելի թափով չեն արտադրեր եւ պարսկական մամուլին մէջ ալ քիչ կը հանդիպինք հայ գրականութեան մասին արձագանգներու: 1973ին, Թեհրանի Հայոց առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանի « Հայ եկեղեցու տօները » հատորը լոյս տեսաւ պարսկերէն: Գնահատելի ձեռնարկ մը, որ պարսիկ ընթերցողներուն յստակ գաղափար մը կուտայ հայ եկեղեցւոյ տօներուն, աւանդութիւններուն եւ անոնց խորհուրդին մասին:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՅԱՋՈՂ ԵՂԱՆԱԿ

Սոֆիայի Փեշտա փողոցին հին շէնքի մը մէջ, տասնեակ մը Պուլկարներ, երկու սեռէ, հաստատուեցան ետեւ հակոյ աթոռներու վրայ, մինչ ուսուցիչը ձայներիզը շարժման մէջ դրաւ եւ սկսաւ հնչել Փականինիի ջութակի քոնչերթօն:

— Հանգիստ երկարեցէք եւ վայելեցէք երաժշտութիւնը:

Կէսօրէ առաջ էր, սենեակը տաք էր եւ հանդարտ, իսկ երաժշտութիւնը հաճելի: Հինգ վայրկեան ետք դասախարակը սկըսաւ անգլերէն պատմուածք մը կարդալ. կնոջ մը մասին էր, որ Գահիրէ այցելած էր: Այս տեսարանը կրնար պարզուիլ մանկապարտէզի մը մէջ կամ տան մը մէջ, երբ երախաներուն պատմութիւններ կը կարդան: Բայց այս մէկը տեղի ունեցաւ Թելադրագիտութեան եւ Հոգեբանութեան Հիմնարկութեան մէջ, անգլերէնի դասաժամին:

Հիմնուած 1969ին, Հիմնարկութիւնը արդասիքն է Բժ. Գէորկի Լոզանովի երկարամեայ աշխատանքներուն՝ ուսման որակը բարձրացնելու եւ արագացնելու ուղղութեամբ: Արդիւնքը այնքան ակներեւ դարձաւ, որ պուլկար կառավարութիւնը Հիմնարկութիւնը կցեց Կրթական Նախարարութեան: Հիմնարկութիւնը միջազգային հետաքրքրութիւններու ալ կեդրոն դարձաւ: Արդէն Բժ. Լոզանով ուսուցման իր եղանակին մասին դասախօսութիւններ կատարեց Արեւմտեան Եւրոպա եւ Միացեալ Նահանգներ: 15 տարուան հետազօտութեան եւ 25 տարուան գործնական կիրարկումներու վրայ հիմնուած է:

Նկարագրելով իր եղանակը բժիշկը կ՚ընդգծէ կարեւորութիւնը « Հոգեբանական հանգստութեան », քանի այս ճամբով « ենթագիտակցութեան մէջ ծածկուած աղբիւրներ ի յայտ կուգան »: Բժ. Լոզանովի եղանակը կը գործադրուի Պուլկարիա ուսման երկու ծրագիրներու մէջ.— Օտար լեզուներու ուսուցում չափահասներու, հանրային դպրոցներու աշակերտութեան իւրացման յատկութիւնները փութով երեւան բերել:

Լեզուի դասաւանդման համար դասա-

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԷՆ ԺԵՌՈՄԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Ցունուար ամսուան ընթացքին, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի զանազան մասնաճիւղերը, Փարիզէն Մարսէյլ, հրապարակ եկան մասնաւորապէս, այլեւս աւանդական դարձած «Մանուկներու Օր» ձեռնարկներով:

Սէն Ժեռոմի Կապոյտ Խաչը, սակայն, որ իր անմիջական ծիրին մէջ, չունի իր նախաձեռնութեամբ իր հովանաւորութիւնը կրող հայերէնի դպրոց, կը դժուարանայ այլ հրապարակային ձեռնարկներով, ինչպէս էր տարեկան հացկերոյթը որ այս անգամ տեղի ունեցաւ Ցունուար 29ին, Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ:

Ըսել թէ սրահը լեցուն էր բերնէ բերան խրախուսութեան պէտք չհամապատասխանէ, սակայն հաւատարիմներու շրջանակ մը եւ այլ բազմաթիւ ընտանիքներ եկած էին հայկական օր մը վայելելու, հայկական յարկէ մը ներս: Այնպէս որ մթնոլորտը առաւելաբար ընտանեկան ըլլալով, սեղաններու շուրջ տիրող տրամադրութիւնները եղան միշտ բարձր:

Մասնաճիւղին նախագահուհի՝ Տիկին Հայկուհի Շալճեանի բացման խօսքերէն յետոյ, Կարապետ Փօլատեան նախ շնորհաւորեց Կապոյտ Խաչի տիկինները եւ ապա ընդգծեց կանացի այս կազմակերպութեան գործունէութեան զանազան երեսոյթները եւ մասնաւորապէս Պելֆոնթէնի կայանը որ դարձած է Ֆրանսայի հայ գաղութի մանուկներուն համար ամառնային ժամադրավայր: Կ. Փօլատեան կոչ ըրաւ ներկաներուն զօրավիգ կանգնիլ Կապոյտ Խաչի տիկիններու աշխատանքին չզլանալով նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւն: Կարապետ Ճանիկեան, իր կարգին, եւ դէպի ապագան սեւեռելով, հաւատք յայտնեց գիտակից երիտասարդութեան մէջ, ուրկէ պէտք է հասնին հերթափոխները շարունակելու համար Կապ. Խաչի ազգօգուտ առաքելութիւնը:

Հայկական նուագը, Ալիս Պուլկուրեան (արտասանութիւն), Սիմոն Աւտոյեան (երգ), սեղանապետ Ա. Մելքոնեան իր պատմութիւններով եւ յատուկ ոճով, հայկական ընտիր ճաշացուցակ մը եւ խնամուած ու ժպտուն սպասարկութիւն մը լաւագոյնս համեմեցին այս ձեռնարկը:

Ճիշդ է որ այս հացկերոյթները ինքնատիպ նախաձեռնութիւններ չեն, դառնալով երբեմն անհրապոյր իսկ: Այսուհանդերձ առիթներ են հայկական շունչ ստեղծելու, մարդիկ քով քովի բերելու դուրս հանելով զանոնք, քանի մը ժամերու համար, իրենց անհատական անձնասէր պատեանէն, մտցնելով հաւաքականութեան մէջ: Նոյնպէս, այս հացկերոյթները կը ձգտին նիւթական որոշ հասոյթներ ապահովել, որպէսզի մեր միութիւնները աւելի հաստատ քայլերով շարունակեն իրենց առաքելութիւնը:

Անձնական հաճոյքներէն դէպի հաւաքականութիւն, նոյնիսկ հացկերոյթներու ճանապարհով, այս ալ ունի իր դրական կողմը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԳՈՂԳՈԹԷ ԳՈՂԳՈԹ

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 2ին, կատարուած է Յակոբ Մնձուրիի յուղարկաւորութիւնը, նախագահութեամբ Շահան եպիսկոպոս Սվաճեանի: Ներկայ եղած են Շնորհք Պատրիարք, ազգային մարմիններու եւ Թաղական Խորհուրդներու ներկայացուցիչներ, Մխիթարեան հայրեր, եկեղեցական դէմքեր, Պոլսոյ հայ մտաւորական եւ գրական դէմքեր եւ հոծ բազմութիւն մը: Շնորհք Պատրիարք խօսած է կուռ եւ դրուատալից դամբանական մը, նախ շեշտելով ողբացեալ գիւղագիր Յակոբ Մնձուրիի անխոնջ եւ երկարամեայ տքնութիւնը, իր բերած հսկայ ծառայութիւնը մեր գրականութեան, յետոյ պատկերացնելով անոր հոգեկան աշխարհին բնատուր ծիրքերը, իր բարութիւնը, պարզութիւնն ու խոնարհութիւնը, իր նուիրումը գիւղին եւ գաւառին եւ անկէ ծնող մարդկային հաւաքականութեան, եւ վերջապէս իր թողուցած յուռթի բերքը: Ապա դագաղը դուրս հանուած է գաւիթ, ուր դամբանական խօսած է Տոքք. Եղ. Սիմքէշեան: Այնուհետեւ յուղակաւորներու թափօրը ուղղուած է դէպի Շիշլիի գերեզմանատունը, ուր դամբանական մըն ալ խօսած է Շահան Եպս., անդրադառնալով ողբացեալի կեանքին ու գործին: Յ. Մնձուրիի շիրմին վրայ ներբողական մը կարդացած է Տոքթ. Վարդան Կոմիկեան, բնորոշելով Մնձուրիի հոգին, անոր անխարդախ գրականութիւնը:

կան երաժշտութիւնը շատ կարեւոր տեղ կը գրաւէ: Հանդարտ մթնոլորտ կը ստեղծէ եւ ունկնդիրները առաւել տրամադիր կը դառնան բռուածը լսելու եւ մտաբերելու: Անհրաժեշտ է, որ դասախարակը հոգեբուժի մը նման լաւ յարաբերութիւն հաստատէ աշակերտին հետ: Երաժշտութիւնը այս պարագային ալ իր դերը կը խաղայ:

Երաժշտական կտորի մը ունկնդրութենէն ետք, ուսուցիչը կը կարդայ պատրաստուած դասը, որ առնուազն 600 տարբեր անգլիական բառեր կը բովանդակէ: Ընթերցումը կը կատարէ երեք անգամ, ամէն անգամ տարբեր կշռոյթով եւ ձայնի ելեւէջներով: Ապա մասերու կը բաժնէ դասերը, որպէսզի իւրաքանչիւր դասին վերաքաղ – յաւելումի ճամբով զարգացնէ նիւթը:

Զափահասներու անգլերէնի ուսուցումը, միջին հաշուով 22 անգամով կ'ըլլայ, օրական չորս ժամի հաշուով:

Բժիշկին հաստատումով արդիւնքը ոչ թէ տասը առ հարիւրի համեմատութեամբ լաւ պէտք է նկատել, այլ երկու, երեք եւ նոյնիսկ հինգ հարիւրի, բաղդատադամամբ դասաւանդութեան նախկին եղանակին:

Թ. Ա. Թ.

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՓՈՔՐ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

Լոնտոնի օրաթերթերէն ՏԷյլի ՄԷյլ փոքր, աննշան տարբերութիւններ մատնանշելով եկած է այն եզրակացութեան, թէ զօրաւոր սեռը կինն է եւ ոչ թէ այր մարդը.

— Կին մը կրնայ երկու աշխատանք միաժամանակ կատարել, այսպէս կրնայ մէկ կողմէ ճաշը պատրաստել եւ, միւս կողմէ, տան պատուհանները մաքրել: Ի տարբերութիւն այրերուն, կիները չեն պահանջեր կատարեալ լռութիւն կամ ձայնասփիւռի դադրեցում ամէն անգամ որ նամակ կը խմբագրեն, կամ գիրք կը շարադրեն ու ճառ կը պատրաստեն... Աշխատավայրի գրասենեակը, կին մը, որ պատասխանատու պաշտօնի կոչուած է, չակնկալեր, որ իր քարտուղարուհին մտածէ տարեդարձի բացիկ մը գնել անոր կնոջ համար, ծաղիկներ ղրկէ իր քրոջ, երախան պահէ քանի մը ժամով եւ կամ շունը պտըտցնէ: Երբ դրամ կը հաւաքուի յղի պաշտօնակցուհիի մը համար, կին մը դիւրութեամբ կուտայ, փոխանակ չկամութիւնը ծածկելու համար կեղծ շարժուձեւով բացագանչելու.— Աստուած իմ, նորէ՜ն, բայց կը բազմապատկուին ճագարներու նման...: Կիները տունը չեն մնար թեթեւ տաքութեան մը պատրուակով, գլխացաւ մը ուղեղի ուռոյցի տեղ չեն առներ... Տան մէջ ամէնէն փոքր կողիկները կ'ուտեն...

— Ճիշդ է սակայն, կ'աւելցնէ թերթը, որ այրերը գիրքին վերջին էջերը չեն կարդար, երբ դեռ հազիւ գիրքին կէսին հասած ըլլան եւ ոչ ալ մատցիր շարժումով կիսով կերուած տուփը տուփին մէջ կը զետեղեն, նոր մը վերցնելու համար: Սակայն կիները չեն բորբոքիր, երբ ատամնափոշի չգտնեն եւ կամ մաքուր ներքնազգեստներ: Աղով կը մաքրեն իրենց ակռաները եւ առանց ներքնազգեստի դուրս կ'ելլեն... Կարճ՝ այրերէն առաւել կը յարմարին սեւտղծուած կացութեան հետ:

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանը

Հաճելի պարտականութիւն մը կը նկատենք հրապարակաւ յայտնել մեր երախտագիտական զգացումները բոլոր այն վեհանձն հոգիներուն որոնք գնահատելով մեր աշխատանքները, տարիներէ ի վեր, իրենց սրտաբուխ նուիրատուութիւններով վառ կը պահեն Կարմիր Խաչի նուիրական կանթեղը:

Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմինը, հիմնուած 1920ին, քաղաքական եւ հաւատամքական նկատումներէ վեր, գերազանցապէս բարենպատակ կազմակերպութիւն մըն է որ իր կարելիութեան սահմաններուն մէջ, ջանացած է մեղմացնել բախտագուրկ հայրենակիցներու տառապանքները եւ համեստ ուժերը տրամադրած ազգապահպանման գործին:

Ինչպէս ծանօթ է, շնորհիւ Ֆրանսայի Հայութեան անվերապահ քաջալերանքին, ծովահայեաց շէնք մը գնեցինք, ընդարձակ հողով մը, Մանշի ափերուն, Բալվատոսի Սէնթ Օնորին տէ Փերթ կաչուած քաղաքին գեղեցիկ մէկ վայրին վրայ:

Դարձեալ շնորհիւ բազմաթիւ հայորդիներու առատաձեռնութեան, հիմնական նորոգութեան ենթարկեցինք, կեդրոնական ջեռուցումով օժտեցինք, մասամբ կահաւորեցինք եւ արդիականացուցինք մանուկներու ամառնային այս փոքրիկ բոյնը: Փոքրիկ արդարեւ, վասնզի անցեալ ամառ մօտաւորապէս 25 հայ մատղաշ հոգիներ, զրկուեցան վայելելէ Կարմիր Խաչուհիներու գուրգուրանքը եւ կայանին հայաբոյր մթնոլորտը:

Խթանուած համաժողովրդական այս համակրալիր վերաբերմունքէն, որոշեցինք յիսուն մահճակալնոց նոր շէնքով մը ընդարձակել ազգապատկան այս գեղեցիկ կազդուրման կայանը, հայեցի դաստիարակութիւն ջամբելու համար աւելի մեծ թիւով մանուկներու որոնք յոյսն ու ապագան են մեր ժողովուրդին: Մօտ ապագային, հանրութեան սեփականութիւնը պիտի դարձնենք այս աղդանուէր կառոյցին յատակագիծը:

Վստահ ըլլալով որ մեր այս ձեռնարկն ալ պիտի արժանանայ ընդհանուրին քաջալերանքին, կը խնդրենք նուէրները ղրկել դրամատան միջոցով կամ մեր չէք փոստալ՝ թիւին

C.C.P. Paris 1717-56
CROIX ROUGE ARMENIENNE
15, Rue Jean-Goujon, 75008 Paris

Վարչութիւն
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Օգնութեան Մարմնի

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՍԱՐԸ ՔԱՄԻ ԱՆՑԱՒ...

2.

Դեռ մութը չընկած, երկնքում պտտաւոր աստղ երեւաց: Մոլլաները աղաղակեցին:

— Մուհամմէդի մօր ծիրանի գօտին քանդուե՛լ է, մուսուլմաննե՛ր: Կոտորեցէք անհաւատ քրիստոնեաներին՝ յանուն Ալլահի: Սանջախ ի շե–րի՛ֆ...:

×

Ալի Միւնիր բէյը կծկուել էր բազմոցի մէջ: Դիմացը ննջում էր Ներսէս Զավուշը: Բայց բէյը գիտէր, որ նրա հոգին տակնուվրայ է, խղճաց նրան, ասաց գգուշ.

— Գնանք մի բաժակ կոնեակ խմենք, լուսաբացը մօտ է:

Ներսէսը տխուր նայեց նրան:

— Իսկ լոյս կը բացուի՞: Աղէտ է:

— Այո, աղէտ է:

Բէյը հառաչեց: Ներսէսը նրա թուխ դէմքին լուծուող ու երեւացող լոյս նկատեց: Բէյի հետ իր անցկացրած ժամերը Ներսէսը վատնած չէր համարում, բայց չգնաց նրա հետ կոնեակ խմելու, ամփոփուեց ինքն իր մէջ՝ «Սանջախ ի շէրիֆը» մոռնալու յոյսով: Մտովի գնաց, դասւ մանկութեան արահետները, Հայրենի Կամախի գիւղը: Թուչնակ էր կապոյտ ազատութեան մէջ, որից մնացել է միայն մօր նուէր խաչը, որ հիմա էլ վզին է, բաճկոնի տակ: Խաչը ասես ջրադաշխար է, կտրում է վիզը: Մի բան էլ է կտրում վիզը: Ի՞նչը: Ա՜խ, հա՛, Աղաւնին...

Ներսէսը նայեց պատուհաններին: Դըրսում թանձր քրքջում էր խաւարը. «Սանջախ ի շէ–րիֆ»: Հաջի Բարսեղ էֆէնդու դեղատունը մօտ է՝ աղբիւրի գլխին: Պիտի գնալ նրան այցի: Նրա՞ն, թէ նրա դուստր Աղաւնուն: Անցեալ տարի, երբ Լնվերի յանձնարարութեամբ եկել էր Երզնկա, առաջին անգամ տեսաւ Աղաւնուն: Ատամը ցաւում էր, գնաց դեղի ու այնտեղ տեսաւ: Մոռացել էր Աղաւնուն, հիմա ինչու յիշեց: Յիշեց, ուրեմն պիտի գնայ տեսութեան: Պիտի գնայ: Գիշեր է: Բայց ատամի ցաւը գիշերն էլ է դուռ ծեծում: Վեր կացաւ:

×

Հաջի Բարսեղ էֆէնդուն դեղատան դարպասին կանաչ լոյս էր վառւում — «Կարօտեալի համար ես միշտ բաց եմ»: Երեւի դա միակ բաց դարպասն էր այս պահին ողջ քաղաքում: Մտաւ բակ, բարձրացաւ սանդուխքով: Դէմը ելաւ Աղաւնին՝ գաղէ լամպը բարձր բռնած: Լամպը նրա գլխին լուսապսակ էր բոլորել: Դրանից թեթեւ ինչ գունատ երեւաց դեղագործի աղջիկը: Ներսէս Զավուշը շփոթուեց:

— Հաջի Բարսող էֆէնտին տա՞նն է:

Աղաւնին զննող նայեց նրան:

— Ձի երեւում, որ ձեր ատամը նորից ցաւում է, չավուշ էֆէնդի: Հայրս մեկնել է Ջեւկէտ: Մենք այնտեղ եւս դեղատուն ունենք: Այսօր կամ վաղը բոլորովին կը տեղափոխուենք Ջեւկէտ:

— Ինչո՞ւ:

Աղաւնու բարակ շրթունքները դողացին:

— «Սանջախ ի շէ–րիֆ»: Հրամեցէք ներս մտնել:

Նա ճերմակ բլուզով էր՝ կուրծքը կապոյտ ասեղնագործ: Մազերը հիւսուած էին գլխի շուրջը: Դրանից աւելի էր շեշտուել նրա դէմքի կլորութիւնը, աչքերի կապոյտը, որոնց մէջ կայծկլտում էր լամպի լոյսը: Ներսէսը հայեացքը փախցրեց: Աղջիկը հրեղէն սիւն է, նայել չի լինում: Զայրացաւ ինքն իր դէմ, որ շփոթւում է: Զննտեց, թէեւ Աղաւնին հրաւիրեց սուրճ խմելու:

— Եկայ Հաջի Բարսեղ էֆէնդուն տեսնելու: Ափսոս, որ տանը չէ:

— «Սանջախ ի շէ–րիֆի» գործո՞վ:

Ներսէսը շեշտ նայեց աղջկան:

— Իսկ ինչո՞ւ հէնց նման բանի համար:

Աղաւնին նոյն դիրքումն էր, նոյն վեհը:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 9)

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ցոլհ. Գույումճեան (Ալֆորվիլ) իրենց երկրորդ զաւկին՝
ԱՐՄԷՆԻ
ծննդեան ուրախ առիթով 200 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէրէնկիւլեան գրական մրցանակի դատակազմը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ այրի Տիկին Հայկ Սէրէնկիւլ – եանի եւ Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեանի Յարութիւն Սէրէնկիւլեանի մահուան առթիւ (Ուաշինկթըն):

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՇ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 45ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, Մարտ 5, Ալեք Մանուկեան Մշակութ. կեդրոնի սրահին մէջ, ժամը 13ին
118, Rue de Courcelles Paris (Métro : Courcelles)
Հովանաւորութեամբ Կաթող. Պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ նախագահութեամբ՝ Տիկին Ե. ԻՋՔԱԼԱՑԵԱՆԻ
1977 գրական մրցանակը կը յանձնուի ֆրանսահայ անուանի արձակագիր՝
ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ
Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր
Ցատկապէս կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները, հեռախօսելով ամէն առաւօտ, մինչեւ ժամը 10, 343·04·20 եւ ամէն օր՝ 242·14·81
ՃԱՇԱԳԻՆ 60 ՖՐԱՆՔ

- ՃԱՇ -

Ի պատիւ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Ուրբաթ, Փետրուար 17, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20·30ին, Ինթերքոնթինանթալ պանդոկի Իմփերիալ սրահին մէջ:

Ճաշագին 150 փրանք

Փութով ապահովել տեղերը, Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դիւանէն, 15 Ռիւ ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ: Հեռաձայն 359·67·03

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

MATINEE ARTISTIQUE DANSANTE
ORGANISEE PAR LA SECTION D'ASNIERES - BOIS-COLOMBES
DE LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS
Animé par l'Orchestre MELKON SEVAN
Partie artistique
Groupe « GAIDZAG » — Ensemble de danse « MINI-CAUCASE »
Dimanche 19 Février de 15 h. 30 à 24 h. Salons du Centre Administratif et Social
16, place de l'Hôtel de ville, Asnières

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ նախկին Ֆրանսահայ Ռազմիկներու և Դիմադրական Մարտիկներու Բարեկամական Միութեան ընդհ. ժողովը Կիրակի, Փետր. 19, ժամը 15ին, Օթէլ Փարի – Նիս, 23 Պուլվ. տ'Աթէն, Մարսէյլ (1): Հաշուետուութիւն, վարչական ընտրութիւն, Միութեան ֆիլմին ներկայացումը: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները իրենց ընտանեօք եւ բարեկամները:

ԽԱՍԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հրաւէր ընդհանուր ժողովի

Խասեան Սանուց Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր անդամները եւ համակիրները — եթէ նոյնիսկ անդամագրուած չեն տակաւին — Միութեան ընդհանուր ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Փետր. 18, ժամը 15ին, Մայր տաճարի գաւիթի սրահին մէջ՝ 15 Ռիւ ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

ՕՐԱԿԱՐԳ

— Վարչութեան ընդհ. գործունէութեան տեղեկագիր –ընթերցում եւ քննարկում: — Վարչութեան ելմտական տեղեկագրի ներկայացում եւ քննարկում: — Նոր վարչական կազմերու ընտրութիւն: — Առաջարկներ, բաղձանքներ:

UNION GENER. ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE
33, Cours Pierre Puget
13006 Marseille.

La Section Culturelle

Présente : le Samedi 25 Février à 21 heures un débat avec l'écrivain arménien HAGOP - KRIKOR autour de son livre *Les Arméniens connus et inconnus* — La place des Arméniens dans le monde — Les personnalités artistiques, littéraires et scientifiques.

Փետր. 25, Շաբաթ ժամը 21ին, Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ կը խօսի Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած ՅԱԿՈԲ – ԳՐԻԳՈՐ, իր գիրքին՝ Ծանօթ եւ անծանօթ Հայերու մասին: Դասախօսութեան կը յաջորդէ հարց ու պատասխան:

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂԵՐ

300էն 1150 քառակուսի մեթր ծախու հողեր, գեղեցիկ շրջապատի մէջ, Փարիզէն (Փորթ տ'Օրլէան) 39 քիլոմեթր, 9 փրանք քառակուսի մեթրը:
Դիմել Պ. Ճէզիրեանի, 12 Ալէ Լէոնիտ, 94170 Լը Փերէօ Հէռ:
Հեռ. 324·14·96

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խասեան Սանուց Միութեան ջանքերով հետեւեալ գումարները հաւաքուած են Թրքահայոց Պատրիարք՝ Շնորհք Արք. Գալուստեանի հաստատած Գաղթականաց ֆոնտին.—Խասեան Սան. Միութեան վարչութիւն 1000, Տէր եւ Տիկ. Սիրվարդ Պալեան եւ Պետրոս Խաչատուրեան 200, Գրիգոր Տէր–Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Ցարութ Թադէոսեան 100ական, Պետրոս Թէրզեան 150, Գլակ Ղազարեան 200, Տիկին Ազատուհի Թօլեան, Տէր եւ Տիկին Գարաճեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Խաչատուրեան 50, ոմն 200 ֆր.: (Գումար 2200 ֆր.):

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ
ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
57, Պուլվար Ժուրտան
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Նիւթ՝
Էքիւմենիք շարժումը եւ հայ Եկեղեցին
կը դասախօսէ
ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ
Կիրակի, Փետր. 19, ժամը 20·30ին
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպ եւ շրջանի

ՀԱՆԴԷՍ - ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Փետր. 19, ժամը 16ին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, 31 Ռիւ Փօլ-Տէրուլէտ:
Կեդրոնական վարչութեան կողմէ կը խօսի Տիկին Պերճուհի ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր
Ջութակ՝ ՎԻԳԷՆ եւ ՑԱՐՈՒԹ
Մենակատար (քանոն) Էլմիրա Փէհլիվանեան: Արտասանութիւն՝ Մատըլէն Էքիզեան – Քարփանըթիէ: Մենապար՝ Սեթիա Պագըրճեան:
Մուտք 15 փրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութեան թատերախումբը կը ներկայացնէ Յակոբ Պարոնեանի
ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ (երեք արար)
Փետր. 19, Կիրակի օր ժամը 16ին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ:
12-14, Rue St. Bazile — 13001 Marseille
Տոմսերը ապահովելու համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տունը:
Գին 25 փրանք

A L'OCCASION DE SON 10ème ANNIVERSAIRE

l'ensemble folklorique arménien

NAVASART

AU PALAIS DES CONGRES

soirée unique SAMEDI 18 MARS

47ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան Փարիզեան շրջանէն
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ՝ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 50ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ
Կիրակի, Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 14·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique, Paris — Métro Invalides
ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ
Sir WILLIAM GLADSTONE, Bt.
Ընդհ. պետ, Անգլիոյ սկաուտներուն
մասնակցութեամբ Հայ Արիներու Միութեան բոլոր շրջաններուն
Բացառիկ սկաուտական եւ գեղարուեստական յայտագիր Հայերէն, պատրաստուած Արիներուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն եւ Թեւիկներուն կողմէ
ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐԱՆՔ — ՊԻՒՖԷ

VIENT DE PARAITRE

L'ALPHABET ARMENIEN

illustré par Séta PAPAZIAN
Paru aux Editions la Noria
38 LETTRES ORNEES DE MOTIFS ARMENIENS
à colorier par les enfants
38 proverbes arméniens traduits en francais, anglais, espagnol...

Vous pouvez vous le procurer :
dans les
- librairies enfantines
- librairies arméniennes
- FNAC Montparnasse
- FNAC Lyon et Marseille

Prix de vente : 25 Frs.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
16
JEUDI
16 FÉVRIER
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 E 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 200 Ֆ· Վեցամսեայ 110 Ֆ·
Արտասահման Տար· 230 Ֆ· Հատը 1 Ֆ· 30

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14·056
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.056

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Վազգէն Ա.ի Փարիզ այցելութեան առթիւ, շահեկան նկատեցինք հարցազրոյց մը ունենալ իրեն հետ, նկատի առնելով մանաւանդ թէ կուգար Իրաքէն, որու հայ գաղութի մասին քիչ են ընդհանրապէս տեղեկութիւնները: Հայրապետը սիրով ընդառաջեց մեր դիմումին, որու համար կը յայտնենք երախտագիտական մեր զգացումները: Ցանուն խմբագրութեան տեսակցութիւնը ունեցաւ Արփիկ Միսաքեան, Ուրբաթ առաւօտ, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ Առաջնորդարանը·—

ՅԱՌԱՋ·— Վեհափառ Տէր, առաջին անգամն է, որ Պաղտատ կ'այցելէք, մեր քիչ մը անտեսուած գաղութը: Ի՞նչ էր որ առիթ տուաւ այս այցելութեան կամ ի՞նչ բան Ձեզ մղեց այդ այցելութիւնը կատարելու:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ·— Քանի մը տարի է որ կրկնակ հրաւէրներ ստացած էի, Առաջնորդարանէն թէ կեդրոնական Վարչութենէն: Հիմա յարմարեցաւ ու գացինք:

Յ·— Ո՞վ կ'ընկերանար Ձեզի:

ԱՀԿ·— Մեր լուսարարապետը՝ Յուսիկ Եպս· Սանթուրեան, Մուշեղ Վրդ· Սարգիսեան, «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրապետ՝ Արթուն Հատիտեան:

Յ·— Փարիզ, Ձեր ժամանած պահուն իսկ, յայտնեցիք թէ Ձեր ակնկալածէն աւելին գտած էիք հոն: Ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէ մեր ազգային կեանքը, ո՞րո՞նք են գլխաւոր կազմակերպութիւնները:

ԱՀԿ·— Նախ կայ Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնը, գաղութային վերին մարմինն է, Թեմական, ուրիշ տեղեր Թեմական Խորհուրդ կը կոչուի, հոն Ազգ· Կեդրոնական Վարչութիւն է, որու ատենապետն է Տոքթ· Հայրապետ Միքայէլեան, սքանչելի մարդ մը: Յետոյ կան եկեղեցիին կից ծերանոցի եւ Աղքատախնամի մարմինները: Մեծ ընդարձակ հողի մը վրայ շինուած է ծերանոցը, լաւագոյն պայմաններու տակ, իսկապէս զարմացայ:

Յ·— Գաղութի՞ն դրամով շինուած է:

ԱՀԿ·— Այս բոլորը հանգուցեալ Տիկին Ռեճինէ Իսքէնտէրի ժառանգութեամբ շինուած է: Հայ ազնիւ բարերարուհի մը, որ մեռած է 1976ին եւ մեծ ժառանգութիւն մը կտակած է:

Յ·— Կան նաեւ անշուշտ, մշակութային միութիւններ:

ԱՀԿ·— Կայ Իրաքի Հայ Բարեգործական Ընդհ· Միութիւնը, սքանչելի մեծ շէնք մը ունի, մեծ դահլիճով 700 – 800 հոգի կ'առնէ, ունի երիտասարդական, մարզական, թատերական բաժիններ: Երկրորդ նման կազմակերպութիւն մը՝ Հայ Երկսեռ Երիտասարդաց Միութիւնը, որ նոյնպէս իր հսկայ շէնքն ունի, գեղարուեստական յանձնախումբերով, գրադարան, թատերական բաժին, շատ լաւ երգչախումբ մը, մարզական բաժին: Ատոնցմէ զատ կան Տիկնանց Միութիւն մը, Հ· Մ· Ը· Մ·:

Յ·— Դպրո՞ց:

ԱՀԿ·— Անշո՛ւշտ, ազգ· դպրոցներ կան, որոնք պետականացած են, ուր շաբաթը չորս ժամ հայերէն կը դասաւանդուի, կ'աշխատին գոնէ վեցի վերածել: Ընդհանրապէս Հայերուն հանդէպ իշխանութիւնները շատ բարեացակամ վերաբերում ունին, առանց որեւէ կաշկանդումի կը գործեն բոլոր միութիւնները, եկեղեցական, մշակութային մակարդակի վրայ: Լաւ աշխատանք կը տանին եւ ամբողջ ժողովուրդը գրեթէ, գոնէ ստուար մեծամասնութիւնը համախմբուած է այս հաստատութիւններուն շուրջ: Եկեղեցին նոյնպէս նիւթապէս լաւ վիճակի մէջ է, հոյակապ եկեղեցի մը ունին, հայկ· ոճով, 15 տարի առաջ շինուած է, դահլիճ կայ, Առաջնորդարան եւ հիմա յաւելեալ մասեր ալ կը նախատեսուին, աւելի շէնքեր: Կ'ըսեն որ այս տարի կամ գալ տարի կը վերջանայ: Ինչպէս գիտէք տեղւոյն մեր առաջնորդն է Ասողիկ Արք· Ղազարեան:

Յ·— Ձախոյի այդ Հայերը, որոնց մասին խօսեցաք առջի օր, շատ հետաքրքրական է:

ԱՀԿ·— Բոլորն ալ քրտախօս են, քրտական տարազներով, գիւղացի են բայց բոլորն ալ խորապէս Հայ են եւ հետաքրքրական ձեւով կ'արտայայտուին՝ մեր նախնիք ծնողքները ծնած ատեննին, ըսեր են իրենց որ՝ դուք Հայ էք եւ Հայ մնացեր են: Հոն են շատ հինէն, ճշգրիտ չեն գիտեր թէ ե՞րբ, տոքթորին հետ կը խօսէինք, իրենց կարծիքով 17րդ դարուն եկած են Պարսկաստանէն, Հայաստանէն, Օսմանեան կայսրութեան շրջաններէն: Շատ հաւատացեալ մարդիկ են, աւանդապաշտ:

Յ·— Իրաքի մեր գաղութին մասին ուրիշ բան մը կ'ուզէի՞ք ըսել, Վեհափառ:

ԱՀԿ·— Այո, կ'ուզէի յիշել թէ հոն կայ նաեւ փոքրիկ Հայ Կաթողիկէ համայնք մը, առաջնորդութեամբ Յովհ· Վրդ· Գասպարեանի, կան Անարատ Յղութեան քոյրեր, որոնց այցելութիւն տուի, շատ նուիրուած քոյրեր են, դպրոց ունին, հոն ալ ընդհանրապէս արաբախօս են: Շեշտեմ կրկին թէ տեղական իշխանութիւնները շատ լաւ վերաբերում ունին մեր գաղութին նկատմամբ:

Յ·— Մեկնողներ չկա՞ն:

ԱՀԿ·— Կան, քիչ բայց կան ինչ որ քիչ մը անհանգիստ կ'ընէ մեր գաղութը:

(Մնացեալը յաջորդով)

Ո՞ՒՐ Է ՊԱՐԱՃԱՆՈՎ

ԿԻԵՒ Է, Կ'ԸՍԷ «ԻՒՄԱՆԻԹԷ»

Մեր երէկուան թիւով արձագանգ հանդիսացած էինք տեղական մամուլին (Ֆիկառօ) մէկ լուրին, որու աղբիւրն էր Մարսէյլի «Քոլեքթիֆ Պարաճանով»ի մէկ հաղորդագրութիւնը եւ որ կը վերաբերէր Պարաճանովի մահուան մասին շրջող լուրերու: Այսօր, մեր կարգին, ստացանք խնդրոյ առարկայ զեկոյցը, ուր նախ կը յիշուի թէ ամիս մը առաջ Իւմանիթէ կը հաղորդէր Սերգէյ Պարաճանովի ազատ արձակումը բայց անկէ ի վեր նոր տեղեկութիւններ կը մղեն Քոլեքթիֆը որ հրապարակէ իրեն հասած կարգ մը տեղեկութիւններ·— 1977 Օգոստոսին, Թեհրանի հայկ· շրջանակները հաղորդած են թէ Պարաճանով ինքզինքը կախած է իր խցիկին մէջ: Նոյեմբերի սկիզբը Պարաճանովի պաշտպան ամերիկեան կոմիտէն կը հաղորդէր թէ շարժարուեստագէտը ազատ արձակուելու վրայ է: Յունուար 3ին Իւմանիթէ կը գրէր թէ ազատ արձակուած է: Ներկայիս Երեւանի լաւատեղեակ շրջանակներու համաձայն կ'ըսուի թէ ամիսներէ ի վեր Պարաճանով մեռած է, բանտը, բայց պաշտօնապէս ի մօտոյ զոհ պիտի երթայ սրտի տագնապի մը, ինչ որ կը բացատրէ իր «ազատ արձակումն» բեմադրութիւնը: Զեկոյցը կ'եզրակացնէ·— «Լուրերու այս տարափը, տարիներու լռութենէ ետք, թոյլ կուտայ մեզի որ կասկածինք: Եթէ Պարաճանով ողջ է, եւ այդպէս կը յուսանք, դիւրին է խորհրդային իշխանութեանց համար փաստը տալ: Իրենց համար փառաւոր առիթ մըն է ցոյց տալու որ եթէ կան երկիրներ ուր դիակներ ազատ կ'արձակուին, Խորհ· Միութեան մէջ չէ»:

Արդարեւ, միշտ կարելի չէ, մանաւանդ Խորհ· Միութեան պէս երկրի մը մէջ փաստել թէ մէկը մեռած է բայց ամէնէն կարելի բանն է փաստել թէ ողջ է…:

×

Ֆրանս – Սուար *Երեքշաբթի իրիկուն իր «առաջինին» մեծ խորագիրը կ'ընէր՝ «Ամէնէն հանրածանօթ ռուս բեմադիրը անհետացած է»: (Կը սիրենք յուսալ որ թերթը տարուած է միայն մարդասիրական զգացումներէ եւ չի տառապիր լուրերու սովէ…): Արձագանգ հանդիսանալէ ետք Մարսէյլի* Քոլեքթիֆին *զեկոյցին, կ'աւելցնէ իր կողմէ կատարուած քննութեան արդիւնքները: Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մամուլի սպասարկութիւնը պատասխանած է «Այդ մարդը ազատ արձակուած է, 2-3 շաբաթ առաջ» մինչ տեղեկատուութեան խորհրդային Գործակալութիւնը ըսած է·— «Այդ նիւթը այժմէական մեր հարցերուն ցանկին մէջ չէ: Ուրեմն բան մը չենք կրնար ըսել»:*

×

Ձ*որեքշաբթի առտու այս լուրին լայն տեղ կուտար նաեւ* Լիպերասիոն *«Ո՞ւր է Պարաճանով» խորագրին ներքեւ եւ այս առթիւ կրկին կը ծանրանար մեծ բեմադիրին կեանքին, արուեստին եւ բանտարկութեան ու դատապարտութեան պարագաներուն վրայ: Ծանօթ տեղեկութիւններէն բացի եւ Ժիլպէր Ռոշիւի ստորագրած տողերէն ետք, կան նաեւ հետեւեալ տողերը·— «Կարգ մը շշուկներու համաձայն, Փարիզի խորհ· դեսպանատունը չփման մէջ մտած է Ֆրանս· Համայնավար կուսակցութեան մտաւորականներու եւ հայ անձնաւորութիւններու հետ, ստորագրել տալու համար մանիֆեստ մը Պարաճանովի եւ «այդ հարցին շահագործման» դէմ:*

ԿԻԵՒ Է, Կ'ԸՍԷ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹԸ

Այս ամբողջէն ետք, ամէնէն կարեւորը անշուշտ Իւմանիթէի *Չորեքշաբթի (Փետրուար 15) օրուան տուած լուրն է (էջ 10): «Պարաճանով Կիեւ է» խորագրին տակ եւ Մոսկուայի իր թղթակցին Սերժ Լէյրաքի տուած լուրին հիման վրայ կ'ըսէ թէ բեմադիրը Կիեւ է ուր կը հանգստանայ եւ թէ Ֆրանս-Սուարի եւ ուրիշներու յարուցած աղմուկները ոչ մէկ հիմ ունին:*

Երանի թէ: Արդարեւ, լաւագոյնը այն պիտի ըլլար, որ Պարաճանով ողջ-առողջ հանդստանար, ջանալով մոռնալ անցուցած տարիները եւ այլեւս անունը յիշուէր՝ միայն ու միայն Արուեստի մարզին մէջ:

ARMÉNIE
l'écho des origines

Վերոյիշեալ խորագրին տակ, Նուվէլ-Լիթթէռէռ (9 – 16 Փետրուար, թիւ 2622) էջ մը նուիրած է Հայութեան, ծանրանալով առաւելաբար Մայքըլ – Առլէն որդիի «Դէպի Արարատ»ին, նկարազարդուած արուեստի հատորներէ առնուած վերարտադրութիւններով ի շարս որոնց Սեդա Փափազեան – Ադամեանի դեղատիպ գիրերու նմոյշները: Յօդուածագիրը Անտրէ Լօտ, կ'անդրադառնայ նաեւ հայ բանաստեղծութեան Ծաղկաքաղին, Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանի «Հայ Արուեստը» հատորին, Սայաթ – Նովայի թարգմանութեանց գրքոյկին: Կը յիշատակէ Անդրանիկ Ծառուկեանի «Մանկութիւն չունեցող մարդիկ» գործի թարգմանութիւնը եւ «Եթէ Հայաստանը ինծի պատմուէր» Ժան Քազալպոււի գիրքին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Խորհրդարանը արտակարգ նիստի մը ընթացքին, 72 ձայնով (1ի դէմ) քուէարկեց կառավարութեան օրինագիծը, որ կը ստեղծէր լիբանանուրիական արտակարգ զինուորական Ատեան մը: Շատ յստակ չէ թէ այս մարմինը նպաստաւո՞ր թէ աննպաստ բան մըն է, տրուած ըլլալով երկրին մթնոլորտը: Ընդհանուր առմամբ խաղաղած է շրջանը թէեւ նոր պայթումներ եղած են Պէյրութի քրիստոնեայ գօտիին մէջ, Տէպպաս հրապարակը եւ Մարտիրոսներու: Վիրաւորներ կան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ մեծամասնութիւն եւ ընդդիմութիւն կը շարունակեն հաշուեցոյցեր պատրաստել: Պառ վարժապետական շեշտը չկորսնցնելով հանդերձ կը փորձէ տպաւորիչ նշանախօսքեր գտնել (Ֆրանսացիները թող անձնասպան չըլլան, որովհետեւ գէշ տրամադրուած են) եւ կը պնդէ որ ամիսը 2400ի *(ընկերվարական ծրագիր) սնանկութիւն կը նշանակէ ձեռնարկութեանց համար: Մօտէն կը քննուին նաեւ Միթերանի հաշիւները, ուր ըստ մեծամասնութեան, մուտքերը գերագնահատուած են եւ «տարօրինակ թերացումներ կան»: Միթերան անդրադառնալով, որ մեծամասնութիւնը ամբողջ պայքարը իր եւ իր կուսակցութեան վրայ կեդրոնացուցած է, «ապահովիչ» գտաւ այդ ընթացքը:*

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՆՈՐԱՅԱՅՏ ԽՄԲԵՐԳԸ

Ստորեւ հրապարակում ենք Կոմիտասի «Վայ էն ազգին» խմբերգը, գրուած Խ. Աբովեանի խօսքերով: Երգի ոճը աշուղական է:

Հայ նոր մասնագիտացուած երաժշտական արուեստի ձեւաւորման հէնց սկզբում Ք. Կարա-Մուրզան, Մ. Եկմալեանը (իրենց գործունէութեան վերջին տարիներին) եւ Կոմիտասը (արդէն իսկ սկզբնական շրջանում) գործնականօրէն յանգեցին այն գաղափարին, որ այդ արուեստի ակունքը պէտք է լինի գեղջկական երգը: Նրանք տարբեր ընդգրկումով եւ տարբեր խորութեամբ հաւաքեցին ու մշակեցին այդ երգերը, եւ գոյացաւ ազգային-ժողովրդական այն հիմքը, որի վրայ յաջողութեամբ շարունակուեց դասական երաժշտութեան բազմաժանր զարգացումը:

Յետագայում, երբ սովետահայ կոմպոզիտորները ազգային բնորոշութիւնը կորցնելու վախ այլեւս չունէին, ժողովրդական երաժշտութեան այլ ճիւղերի հաշուին, զգալի ընդարձակել էին իրենց ստեղծագործութեան աղբիւրները, երաժշտութեան մէջ հարց բարձրացաւ, թէ ի՞նչպէս է, որ Կոմիտասն ինքը, գեղջկական երաժշտութեան կողքին, չի նկատել նաեւ աշուղական երգը, չի գնահատել որպէս ազգային արուեստի մի բաղկացուցիչ, չի մշակել... եւ դա համարուեց միակողմանիութեան, կանխակալ մօտեցման, թերահաւատ վերաբերմունքի ու սխալ պատկերացումների հետեւանք:

Մինչդեռ Կոմիտասի մօտեցումը ճիշդ էր ու հեռանկարային: Պատմութիւնը ցոյց տուեց, թէ որքան արդիւնաւէտ եղաւ մասնագիտացուած երաժշտական լեզուի հիմքերը մշակելիս նրա՝ գեղջկական երգով սահմանափակուելը: Բայց, անկախ դրանից, ինչպէս վկայում են Կոմիտասի եւ միւս վարպետների կենսագրական նիւթերն ու համերգային ծրագրերը, նրանք աշուղական արուեստի նկատմամբ եւս անտարբեր չեն եղել:

1919ին հրատարակուեցին աշուղական երգերի Մ. Եկմալեանի մի քանի մշակումները՝ «Բոյդ բարձր» (աշուղ Միքաիլի), «Ծամերդ, ծամերդ» (աշուղ Թալալիի, մեղեդիի գրառումը՝ Կոմիտասի), «Քո փափաքով» (Ջիվանու) եւայլն: Դրանից յետոյ յայտնաբերուել են անտիպ մնացած այլ մշակումներ. Կարա-Մուրզայի «Անցար սարեր», «Անի քաղաք», «Այծեամ», «Ընկերը» (վերջին երեքը՝ Ջիվանու, տպագրւում են Կարա-Մուրզայի երգերի նոր ժողովածուում) եւ Կոմիտասի «Ակնարկեա» (Շիրինի), դարձեալ ««Այծեամ» ու ստորեւ հրատարակուող երգը՝ բոլորն էլ ա կապելլա խմբերգներ կամ վոկալ անսամբլներ, այն, ինչ յատկապէս գնահատելի է:

Այս մշակումները, նախկինում տպագրուած մի քանի երգերի (դրանց թւում Ն. Տիգրանեանի մեներգային մշակումների) հետ միասին ապացուցում են, որ անցեալ դարի վերջերից արեւելահայ իրականութեան մէջ աշուղական երգը կոմպոզիտորական մշակման նիւթ դարձնելու միտում կար արդէն: Աշուղական երգի սազանդարական տիպի նուագակցութեան՝ դարերով արմատացած ձեւերի կողքին, նրա բոլորովին նոր՝ ներդաշնակուած բազմաձայն վոկալ-անսամբլային տեսակն ստեղծելը, որ ձեռնարկել էին Կարա-Մուրզան, Եկմալեանն ու Կոմիտասը, նորարական եւ շատ կարեւոր երեւոյթ էր, որի պատմական նշանակութիւնը հայ երաժշտութեամբ չի սահմանափակւում:

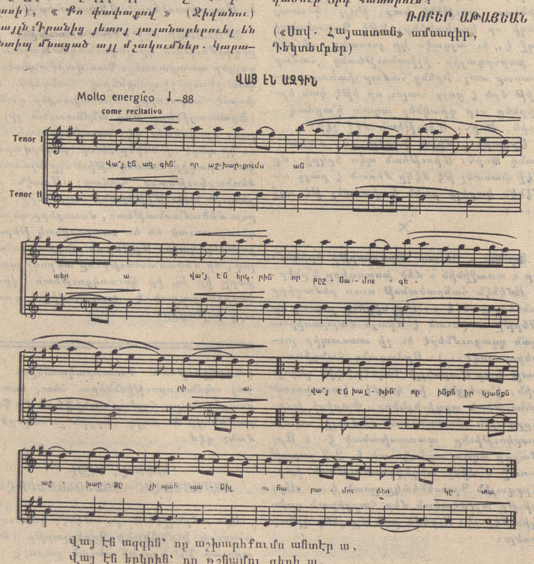
Դառնալով ընդհուպ մեր առարկային, ասենք, որ «Վայ էն ազգին» խմբերգը, թէեւ կոմպոզիտորի վաղ աշխատանքներից է, բայց իր պարզութեան մէջ գեղարուեստօրէն լիարժէք է: Օժտուած իւրատեսակ հրապարակախօսական պաթոսով՝ այն յաջողութեամբ «տեղ է հասցնում» Խ. Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի» վէպի տուեալ հատուածի հայրենասիրական եւ ազատասիրական գաղափարը:

Այս երկձայն, առանց նուագակցութեան երգը հաւանաբար գրուել է Գէորգեան ճեմարանի այն ուսանող երգիչների համար, որոնք բարձր ձայն են ունեցել: Նկատի ունենալով երգի ընդհանուր ոգին, այստեղ հրապարակելիս, բարձր տոնայնութիւնը թողնում ենք անփոփոխ, ընդարձակ տեքստից բերում ենք երգելու համար առաւել յարմար երեք տուն միայն: Կոմիտասի աշուղական երգերի այլ մշակումների հետ «Վայ էն ազգին» երգը եւս կը զետեղուի նրա երկերի ժողովածուի 5րդ հատորում:

ՌՈԲԵՐ ԱԹԱՅԵԱՆ

(«Սով. Հայաստան» ամսագիր, Դեկտեմբեր)

ՎԱՅ ԷՆ ԱԶԳԻՆ

Վայ էն ազգին՝ որ աշխարհքումս անտէր ա,
Վայ էն երկրին՝ որ թշնամու գերի ա,
Վայ էն խալխին՝ որ ինքն իր կեանքն, աշխարհքը
Չի պահպանիլ ու հարամու ձեռ կը տայ:

Հաւատ, օրէնք, տուն, ընտանիք, սրբութիւն՝
Հողի, քարի հետ կը քրքուին, կը փչանան,
Թէ մէկ ազգ իր ջիլան եախէն թշնամուն
Իրան իրան կը տայ, կը մնայ անվաթան:

Կատղած ծովին ինչ կը հարցնի լաց, շիւան,
Նըրա փըրթէն ոչ սիրտ ունի, ոչ հոգի,
Թէ ճար ունիս, մի տուր նաւիդ գլուխն իրան,
Աչք թեքեցիր՝ ծովի տակին կը բացուի:

ՊՌԱՎՕ ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿ

54 տարուան վաստակ մը ունի Կոմիտաս քառեակը: 1924ին է, որ կազմուած է ան՝ Մոսկուայի Երաժշտանոցի տաղանդաւոր ուսանողներ՝ Աւետ Գաբրիէլեանի, Լեւոն Օհանջանեանի, Միքայէլ Տէրեանի եւ Սարգիս Ասլամազեանի ջանքերով: 1938ին Կոմիտաս քառեակը կը պարգեւատրուի Խորհ. Միութեան քառեակներու Ա. մրցանակով: 1947ին խումբին մէջ կը մտնեն նոր տաղանդներ՝ Ռաֆայէլ Դաւիթեան (Բ. ջութակ) եւ Հենրիկ Թալալեան (ալթօ), որոնցմով կը սկսի նոր ու ծաղկուն շրջան մը քառեակին համար, որ կ'ապահովէ համաշխարհային հռչակ մը: Խումբը շրջապտոյտի կ'ելլէ Արեւելեան Գերմանիա, Չեխոսլովաքիա, Անգլիա, Ռումանիա, Ճափոն, Միացեալ Նահանգներ, Քանատա եւ այլուր: 1976էն ի վեր՝ Աւետ Գաբրիէլեանի յանձնարարութեամբ՝ քառեակի ղեկավարութիւնը յանձնուած է Եդուարդ Թադէոսեանի (Ա. ջութակ), որուն միացած են երիտասարդ եւ տաղանդաւոր արուեստագէտներ՝ Յակոբ Մեքինեան (Բ. ջութակ), Յակոբ Պապեան (ալթօ) եւ Ֆելիքս Սիմոնեան (թաւջութակահար): Քառեակի այս նոր կազմը մէկ տարուան մէջ բացառիկ յաջողութիւններ արձանագրած է եւ լիովին արդարացուցած իրեն կապուած յոյսերը:

Ուրեմն, վաւերական տաղանդներէ բաղկացած այս խումբին նուագահանդէսն էր, որ տեղի ունեցաւ Փարիզի Նոթր-Տամ տէ Պլան-Մանթօ եկեղեցւոյ մէջ՝ Շաբաթ, Փետր. 11, երեկոյեան ժամը 21ին: Եկեղեցին լեցուն էր ծայրէ ծայր: Ներկայ էր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա., հոգեւորական դասով:

Յայտագիրը բաղկացած էր երկու մասերէ: Ա. բաժնին քառեակը մեկնաբանեց Հէնտըլի Փասաքալիան (մշակում՝ Ս. Ասլամազեանի) եւ Պեթհովէնի Թիւ 4 քառանուագը: Արեւմտեան երաժշտական գործերու մեկնաբանութեան մէջ Կոմիտաս քառեակը ճարտարութեամբ կրցաւ տալ ամէնէն փոքր մանրամասնութիւնները՝ նրբին արտայայտչութեամբ եւ կենդանի շունչով: Ակներեւ էին երանգաւոր քոնթր-փուաններու ճշգրտութիւնն ու հնչական պայծառութիւնը: Միակ թերութիւնը՝ յիշեալ երկու ստեղծագործութիւններու մեկնաբանութեան մէջ, մթնոլորտի բացակայութիւնն էր: Եւ այս՝ գուցէ թերութիւն կարելի չէ նկատել, նկատի ունենալով այն հանգամանքը որ երկերը հայ արուեստագէտներու խառնուածքին մօտ չէին:

Յայտագրի Բ. բաժնի առաջին կտորը Շոսթաքովիչի Թիւ 7 քառանուագն էր, որ համեմատաբար արեւմտեան երկերու՝ աւելի յաջող մեկնաբանութեան արժանացաւ:

Կարգը եկած էր հայ երաժիշտներու ստեղծագործութեանց՝ որոնց անհամբեր կը սպասէինք բոլոր ներկաներս: Փա՜ստ՝ Շոսթաքովիչի քառանուագի մեկնաբանութենէն ետք, ներկաներու անձայն հառաչանքը եւ անոր յաջորդող գգաստութիւնը:

Կը մեկնաբանուի Եդ. Միրզոյեանի Քառանուագը: Զորս պատկերներէ բաղկացած այս հոյակապ ստեղծագործութիւնը, լեցուն՝ լուսաւոր ժայթքումներով, մերթ մորմոք ու թախիծ, մերթ ալ լաւատեսութիւն արտայայտող յոյզերով, երաժշտական մեղեդիներու ջինջ ու պայծառ ծորում մըն է. երաժիշտ-արուեստագէտի «սիրտ»ին ու ներաշխարհին յուզական արտայայտութիւնը: Արդէն, երկի Գ. պատկերին մէջ Միրզոյեան օգտագործած է «Սիրտս նման է...» երգին առաջին տողի մեղեդին:

Ս. Ասլամազեանի մշակումով Կոմիտասի երեք մեղեդիներու՝ «Երկինքն ամպել ա», «Ալ այլուղս», «Հաբբըան», մեկնաբանութեամբ Կոմիտաս քառեակը անգամ մը եւս փաստեց, եթէ պէտք էր, որ վաւերական տաղանդներու դէմ յանդիման կը գտնուէին ներկաները: Հայ հոգիէն բխած մեղեդիներու յորձանքը պահ մը եկեղեցին վերածեց էջմիածնաշունչ տաճարի, որուն կամարներուն տակ խռնուած հայ բազմութեան աչքերուն առջեւ բացուեցաւ հայկական մեղեդիներու եւ ժողովրդական երգերու աշխարհը եւ պատկերը անոր հանճարեղ զաւկին՝ Կոմիտասի: Ճիշդ է որ ներկաներու զգացական աշխարհը նախապատրաստուած էր Կոմիտասի ստեղծագործութիւններու մեկնաբանութիւնները մասնայատուկ կերպով ընկալելու, սակայն քառեակը իրաւ արուեստով եւ խորունկ զգայնութեամբ մը գծեց Կոմիտասի աշխարհը, որ նոյնքան հիացում պիտի պատճառէր նոյնիսկ ոչ հայ հանրութեան մը:

Յայտագրի վերջին գործն էր Ալ. Սպենդիարեանի «Էնդելի»ն (մշակում՝ Ս. Ասլամազեանի):

«Էնդէլի»ն մաս կը կազմէ Ալ. Սպենդիարեանի «Երեւանեան էթիւտներ»ուն, որոնք բաղկացած են երկու տարբեր բնոյթի պարային կտորներէ, «Էնդէլի»ն առաջին էթիւտն է, սահուն, հեզաճկուն կանացի պար մը, որ կը սկսի լայնաշունչ ու յուզականութեամբ լի նախաբանով մը, ուր օգտագործուած է Սայաթ-Նովայի «Դուն էն գլխէն» երգի հիասքանչ մեղեդին: Քնարական, խոր փիլիսոփայութեան մտորում մը կարծէք: Նոյն մեղեդին կը հարստանայ աւելի զարգացած ենթաձայներով, արտայայտիչ դարձուածքներով: Կոմիտաս քառեակի արուեստագէտները տարբեր խառնուածքներու տէր ըլլալով հանդերձ, միատարր զգացումներ կ'արտայայտեն մեկնաբանութիւններու ընթացքին, առանց բան մը կորսնցնելու իրենց անհատականութենէն:

Հայկական երաժշտութեան ալիքներով ողողուած էր եկեղեցին: Ներկաները խելայեղ ծափահարութիւններով կը ստիպեն քառեակին յայտագրէն դուրս նուագելու Կոմիտասի «Լոռիկ»ը, «Շողեր ջան»ը, «Սարերի վրով»ը: Ներկաները չեն լիանար: Ծափահարութիւններ կրկին ու կրկին կը ստիպեն քառեակին շարունակելու մեկնաբանութիւնները: «Կաքաւիկ», «Օրօրոցային», «Հօյ նազան»...

Անշուշտ վերջ չունի հայ երաժշտութեան երգացանկը: Քառեակը նուաճած էր ունկնդիր հայ հանրութիւնը, որ իր հոգեկան անսահման ուրախութիւնը այլ կերպ չէր կրնար արտայայտել, եթէ ոչ գոչելով՝

— Պռավօ Կոմիտաս քառեակ...:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Վարդանանց յիշատակին նուիրուած տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի, Փետր. 5, ժամը 15.30ին, Պօմոնի նորոգուած սրահին մէջ:

Վայրկեան մը յոտնկայս լռութենէ ետք, օրուան նախագահը՝ Մակար Քէհյ. Նա... ճարեան բացումը ըրաւ հանդէսին՝ յիշելով, որ Վարդան Մամիկոնեան եւ իր ընկերները, հերոսական պայքարով պաշտպանեցին հայ ժողովուրդի խղճի ազատութիւնը: Վարդան Մամիկոնեան վեր մնաց նիւթէն՝ դրամ, փառք, պերճանք, եւ հանդիսացաւ խորհրդանիշ հայրենասիրութեան եւ պաշտպան՝ հոգեկան արժէքներու:

Անդրանիկ Նաշեանի մեկնաբանած «Մեր Հարց հաւատքը» երգէն ետք, օրուան առաջին բանախօսը՝ Վերապատուելի Սամուէլ Պագալեան, անդրադարձաւ Վարդանանց ոգիին, վեր առաւ անոնց զոհողութեան եւ սխրագործութեան արժէքը ու եզրակացուց. «Սերունդէ սերունդ Աւարայրէն մինչեւ Տէր-Զօր, Հայը ներշնչման աղբիւրը դարձուցած է Վարդանանց դէպքը: Ճակատագրական տագնապներու եւ երկընտրանքի ճգնաժամային պահերուն՝ մեր ժողովուրդը, հաւա-

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՏԱՐՕՆԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հոգեհանգիստ – պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն նուիրուած Տարօն Աշխարհի բոլոր նահատակներուն եւ հայ ժողովուրդի բոլոր զոհերուն:

Տարօնի Հայր. Միութեան վարչութիւնս իր կազմութեան առաջին օրէն իսկ ծրագրած էր երեք ձեռնարկներ.

Ա) Տարեց հայրենակիցները, երկար տարիներով իրարմէ հեռացած, բաժնուած՝ հաւաքել միեւնոյն սեղաններու շուրջ:

Կիրակի, 1977 Մարտ 6, Հայ Մշակոյթի Տան սրահի մը բացման տօնակատարութեան օրը Տարօնցիներուն համար եղաւ փառատօն մը որուն մասին գրուեցաւ իր ժամանակին:

Բ) Պէտք էր գոհացնել միջին ու երիտասարդ հայրենակիցները: Ընդառաջ երթալով անոնց փափաքին վարչութիւնս, հակառակ մեծ դժուարութիւններու, կազմակերպեց մեծ պարահանդէս մը «Օթէլ Սփլանտիտ»ի մէջ, ընկերակցութեամբ երկու ծանօթ «Օլիաս» եւ «Քոչարի» նուագախումբերուն:

Այդ օրը եւս ներկաները բաժնուեցան մեծ գոհունակութեամբ:

Գ) Ձեռնարկներուն ամէնէն կարեւորը եւ էականը:

Տարօն աշխարհի բոլոր հին եւ նոր ննջեցեալներուն նաեւ բոլոր հայ զոհերուն յիշատակին հոգեհանգիստ մը կատարել տալ նաեւ մատաղօրհնութիւն:

Կիրակի, Փետր. 5ը, եղաւ նահատակներու օրը:

Այդ օր՝ Տարօնի Աստուածը նոյնպէս իր կարգին, իր մասնակցութիւնը կը բերէր. նախկին օրուան սաստիկ ցուրտը փարատելով՝ դարձնել գարնանային արեւոտ օրուան մը որուն ճառագայթներուն շնորհիւ, գրեթէ բոլոր տարեցները կրցած էին դուրս գալ եւ ներկայ ըլլալ արարողութեան:

Բայց խօսքը տանք Թաղիս քահանայ Նշան Գույումճեանի, որուն քարոզը ազդեց ներկաներուն եւ յուզեց բոլորը:

Իր ուրախութիւնը յայտնելէ եւ շնորհաւորելէ յետոյ վարչութեան տուած ձեռնարկը, ըսաւ.

— Տարօնի աշխարհը մոխրացաւ, ժողովուրդը ջարդուեցաւ, տուները քանդուեցան, բայց Տարօնցին աւերակներու տակէն վերապրեցաւ, բազմացաւ եւ այսօր թէ՛ հայրենիքին եւ թէ օտար երկիրներու մէջ անոնց թիւը կը հասնի բազմահազարներու: Եւ ասոնցմէ շատեր կը գտնուին մեծ դիրքերու վրայ եւ կը գրաւեն մեծ պաշտօններ: Եւ դառնալով ներկաներուն՝ դուք, Տարօն աշխարհի յաջորդներ, վերջին բեկորներէն, մազապուրծ փախած Մեծ Եղեռնէն, կանթեղը վառ փոխանցեցէք ձեր զաւակներուն եւ անոնք ալ վստահ ենք որ պիտի փոխանցեն իրենց յաջորդներուն: Եւ շարունակեց ըսելով.— Ասոնց կողքին ամէն Տարօնցի հպարտ է իր Աշտիշատով: Հայ հին կրօնական կեդրոնը եւ Մամիկոնեաններու աղօթատեղին:

Ս. Մեսրոպի գրերու գիւտը, որուն շնորհիւ Տարօնի աշխարհը եղաւ ոսկեդարեան օրօրանը, Խորենացիի, Սասունցի Դաւիթի եւ բիւրաւոր հերոսներու սրբավայրը, նամանաւանդ Ս. Կարապետը, մեծ ուխտատեղին ուր դարեր շարունակ մեծ եւ պզտիկ՝ մեծ հաւատքով, երկիւղածութեամբ կ'երթային աղօթելու, մատաղ մատուցանելու:

Այսօր, ինչպէս անցեալին, նոյն սովորութիւններով, նոյն աւանդութիւններով տոգորուած, եկած էք ձեր նուիրական ուխտը կատարելու, անմահացնելու, յաւերժացնելու ձեր նահատակներուն խնկելի յիշատակը:

Ցարգանք Տարօն աշխարհի բոլոր նահատակներուն:

Ցարգանք հայ ժողովուրդի բոլոր զոհերուն:

Մատաղօրհնութենէ յետոյ շատերը յուզուած էին:

Տարօնցի տարեցը կը բաժնուէր գոհ եւ խիղճը հանդարտ: Վստահ էր որ այսուհետեւ կայ նոր սերունդ մը որ երբեք պիտի չմոռնայ իր անցեալը, իր զոհերը:

Եւ մենք՝ համեստ անդամները այդ մեծ ընտանիքին, կ'երդնունք որ անշէջ կրակը միշտ վառ՝ փոխանցենք մեր յաջորդներուն:

Հանգիստ եւ խաղաղութիւն նահատակներուն սուրբ ոսկորներուն:

Ապրին Տարօն աշխարհի հայրենակիցները եւ մեր ժողովուրդը:

Ա. ԱՐԾԻՒ

...քական կերպով ուրացումի փոխարէն նախընտրած է մեռնիլ իր հաւատքին վկայութեան մէջ: Այսպէս է որ մեր սրբազան նախնիքներուն առաքելատիպ ծառայութեան խանդը, անպարտելի հաւատքն ու մահը արհամարհող խիզախ ոգին մինչեւ մեզի հասած է իբրեւ նուիրական ժառանգութիւն »:

Այնուհետեւ մեներգեց երէցկին Սոնա Նաճարեան՝ «Լռեց: Ամպերը», Հայ Աւետարանական համայնքին հովիւը՝ ժաք Ցակոբեան, կարդաց Վահան Թէքէեանի « Խորհուրդ Վարդանանց »ը, երգչախումբը, Մակար քահանայի առաջնորդութեամբ, երգեց « Նորահրաշ » շարականը:

Օրուան երկրորդ բանախօսը՝ Եղիշէ խաչակիր Քհնյ. Փանոսեան, իր խօսքին մէջ պարզեց Ե. դարու առաջին կէսին տիրող պայմանները, հայ ժողովուրդի ունեցած դժուարութիւնները, տալով պատմականը ժամանակաշրջանի, ի վերջոյ յանգելու համար Վարդանանց ճակատամարտին:

Երէցկին Սոնա Նաճարեան մեկնաբանեց «Թէ հայրենեաց պսակադիր» եւ «Իմ հայրենեաց հոգի Վարդան» երգերը, որոնց ձեռնադաշնակով ընկերացաւ Շահէ Փանոսեան:

Հանդէսի փակման խօսքը արտասանեց Մակար Քհնյ. Նաճարեան՝ հրաւիրելով ներկաները անխախտ հաւատքով հաւատարիմ մնալ նահատակներու մեզի փոխանցած վսեմ իտէալներուն եւ այդ ոգին փոխանցել հասնող սերունդին:

Կը շնորհաւորենք Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին ու Հայ Աւետարանական Եկեղեցին, որոնք միասնաբար կազմակերպեցին Վարդանանց հաւատամարտի ոգեկոչումը եւ առիթ ընծայեցին անգամ մը եւս արծարծելու հայրենասիրութեան զգացումը եւ վերանորոգելու հաւատարմութեան ուխտը դէպի մեր նախնիքներու աւանդը:

ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Ցառաջ) — Մարսէյլի հիւսիսային արուարձաններէն Քամփանեը Ֆրէզի հայամփոփ շրջանը ապրեցաւ հանդիսաւոր եւ յիշատակելի օր մը, Կիրակի, Ցունուար 29ին:

Ս. Կարապետ եկեղեցին, թառած բլուրի մը վրայ, իր բակով եւ յարակից մասերով լեցուն էր հաւատացեալներու բազմութեամբ մը, եկած քաղաքիս զանազան վայրերէն:

Առիթը բացառիկ էր իր վեհութեամբ եւ հազուագիւտ իր տեսակին մէջ, քանի քահանայական ձեռնադրութիւն մը ընթացիկ երեւոյթ չէ մեր առօրեայ եկեղեցական կեանքին մէջ: Եթէ մեր քաղած տեղեկութիւնները ճշգրիտ են, Մարսէյլի մէջ վերջին քահանայական ձեռնադրութիւնը տեղի ունեցած է 1951ին:

Ցակոբ Եպս. Վարդանեան, որ մատոյց պատարագը եւ արտասանեց օրուան պատշաճ քարոզը, Գրիգոր աւագ սարկաւագ Քէշիշեանը ձեռնադրեց՝ Գրիգորիս Քհնյ. Քէշիշեանը, խարտաւիլակութեամբ Տարօն Վրդ. Ճէրէճեանի: Սոյն հանդիսութեան կնքահայրութիւնը ստանձնեց Ֆիլիփ Փափազեան: Երգեցողութիւնը ղեկավարեց Խաչիկ Եըլմզեան՝ խմբավար Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ նորակազմ երգչախումբին եւ դպրաց դասին: Այսպէս, Գրիգորիս Քհնյ. Քէշիշեան կարգուեցաւ հոգեւոր հովիւ Քամփանեը Ֆրէզի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ եւ շրջակայքին, յաջորդելով Գարեգին Վրդ. Պեքճեանի (1973–1977), Տարօն Վրդ. Ճէրէճեանի (1965–1972):

Առանց դէպի ակերը, դէպի աղբիւրը երթալու, ուր անպայման լոյսը պիտի չգտնենք, հակառակ եղած աստուածահաճոյ արարքին, ըսենք որ Ս. Կարապետ եկեղեցին, Մարսէյլի հայ գաղութի, այսինքն 1915 ջարդերէն, հայրենահանութենէն ազատած եւ 1918ի Հայաստանի Հանրապետութեան անկումէն յետոյ այս ափերը եկած Հայութեան, կառուցած առաջին եկեղեցին է, 1928ին, բարեջան եւ շինարար առաջնորդ Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի օրով: Մեր նոր գաղութի առաջին եկեղեցին ըլլալու համար է որ, դուցէ ան կոչուած է Ս. Կարապետ:

Եկեղեցական արարողութեանց յաջորդեց անմիջապէս պատուոյ ընդունելութիւն դպրոցի սրահին մէջ եւ ապա հացկերոյթ «Սեւանայ լիճ» ճաշարանին մէջ ի պատիւ անշուշտ նորօծ քահանային եւ եկեղեցական թէ աշխարհական հիւրերուն:

Հացկերոյթի ընթացքին, որ ընթացաւ ջերմ մթնոլորտի մէջ եւ սեղանապետութեամբ Պր. Սայապալեանի, խօսք առին մէկէ աւելի անձնաւորութիւններ, բոլորն ալ անդրադառնալով օրուան բացառիկ հանդիսութեան վրայ եւ մաղթելով նորընծայ քահանայ հօր ուժ եւ կարողութիւն, աննկուն հաւատք եւ անխորտակ կամք լաւագոյն կերպով դիմագրաւելու համար իր ընտրած նոր առաքելութեան որքան վսեմ եւ նաեւ որքան դժուար ճանապարհը:

×

Մեր խօսքը ընդհանրացնելով, պիտի ըսենք այս առթիւ որ կուսակրօն կամ ամուսնացեալ եկեղեցական ըլլալը ամէն բանէ առաջ կոչում է եւ ոչ ասպարէզ: « Ցօժար կամքով » (ինչպէս ձեռնադրութեան ատեն թեկնածուն կ'ըսէ) պէտք է վերցուի լուծը: Կոչումով զրահուած հոգեւորականն է միայն որ կրնայ խօսիլ հաւատքի, համոզումի, նուիրումի եւ ծառայութեան մասին, տալով իր անձին օրինակն իսկ: Կոչումով զրահուած եկեղեցական պաշտօնեան է որ կրնայ ունենալ նկարագիր: Կոչում եւ նկարագիր, ահաւասիկ « ընտրեալներուն » վահանները եւ նոյն ատեն միակ զէնքերը Աւետարանի եւ իրենց ազգի ծառայութեան ճամբուն վրայ:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՍԱՐԸ ՔԱՄԻ ԱՆՑԱՒ...

2.

Մարեց նաեւ Ներսէհ Զավուշի յոյսը: Ամէն օր նոյն ցաւն էր խեղդում նրան: Եթէ Թուրքիան պատերազմի մէջ մտնի՝ Գերմանիային դաշնակցած, ապա էնվերն իր զօրքերը կը քշի Կովկասի վրայ՝ Ռուսաստանի դէմ, որին ատում էր մոլեգին, ապա ինքն ստիպուած կը լինի ծառայել սեփական ժողովրդի ազատութեան գործի ու շահերի դէմ: Մի բան, որ նա երբեք անել չի կարող: Ո՞ւր քշեց իր մարտական կառքը Թուրքիայի եռապետութիւնը՝ երեք փաշաների սուլթանութիւնը, ինչպէս ասում էին բանակային ծառայութեան շատ թէ քիչ արթուն սպաները: Ո՞ւր մնացին սահմանադրական խոստումները, երկրի դեմոկրատացումը: Վատթար վիճակից Թուրքիան ընկաւ վատթարագոյնի մէջ:

Այս վիթխարի պատերազմն սկսուեց այս տարուայ Օգոստոսի մէկին: Դա կռահում էին շատերը: Գերմանիան անարիւն ճակատամարտում արդէն նուաճել էր օսմանեան իշխանութիւնը: Հիմա միլիոնաւոր մարդիկ միմիանց կոկորդ են կտրում, արիւն թափում՝ չես հասկանում յանուն ինչի՞, յանուն ո՞ր խաչի կամ կիսալուսնի: Խելագա՛ր է այս աշխարհը: Սոսկալի դժբախտութիւն է մարդկանց եւ ժողովուրդների համար: Այս դաժան ու անկարգ երկրում, ուր մարդու գլուխը աւելի գին էլ չունի, պատերազմը կը խողխողի մարդուն: Այն մարդուն, որ գլուխը չի կարողանում հողից կտրել մի պատառ հաց վաստակելու համար: Առաջին զոհը կը տայ Հայը, որ, առանց այն էլ անապահով վիճակում է:

Ի՞նչ կը լինի այս ամէնի վերջը: Սակայն, Աղաւնի ինչո՞ւ էր այդպէս սառը: Ներսէհ Զավուշն զգում էր, որ Աղաւնին ինչ-որ բանկում ունի իր նկատմամբ, մեծ զգացմունք, որ առաւել հանդարտ է լինում դժբախտութեան պահին: Զսպում էր Աղաւնին իր զգացմունքների հեղեղը: Ինչո՞ւ: Ախ, այո՝ «Սանջախ ի շեբիֆ...»: Ո՞րտեղից է նա լսել արեան ծարաւի այդ կոչը:

Պատերա՛զմ է: Պատերազմը մարդու բնոյթի հետ որեւէ աղնչութիւն չունի եւ մարդու համար դառնում է սոսկալի, քան ինքը մահը: Թուրքիայում ուր որ է գլուխ կը բարձրացնի անիշխանութեան վայրագութիւնը եւ ամէնից առաջ կը տուժի նա, ով դառն աշխատանքով է ձեռք բերում իր մի պատառ հացը:

Ներսէհ Զավուշը քրքջաց մթութեան երեսին: Ցիշեց, թէ ինչպէս էր Թուրքիան ցնծում, երբ գահընկէց արին սուլթան Համիդին: Կարծես թէ յոյսի մի շող էլ ծագում էր Թուրքիայում ապրող քրիստոնեաների, ամէնից առաւել Հայաստանի ու Հայերի համար: Այո, այդ օրերին ցնծում էին բոլորը՝ մահմեդական, թէ քրիստոնեայ: Ահա եկել է, վերջապէս, արեան յեղումների վերջը, եւ երկրում պէտք է թագաւորի ազատ աշխատանքի իրաւունքը, մարդու իրաւունքը: Սակայն ահա թէ ո՛ր անկիւնից պատռուեց երկնքի կուրծքը եւ ինչ սարսափ է թափւում այս դաժան երկրի վրայ...:

Հաջի Բարսեղ էֆէնդին հեռացել է քաղաքից: Այսօր, վաղը կը հեռանայ նաեւ Աղաւնին: Հասկանում են հայր ու աղջիկ, թէ ինչ ասել է «Սանջախ ի շեբիֆ...»: Դա կործանում է: Իսկ փրկութիւն կը գտնի՞ Հաջի Բարսեղ էֆէնդի Զեւկէտում՝ հեռաւոր լեռների ծոցի այդ գիւղաքաղաքում: Հազի՛ւ թէ... Թալաթ փաշայի աչքը գայլի տեսողութիւն ունի, քիթը յովազի հոտառութիւն: Կը հոտոտի ամէն տեղ ու կը գտնի նրանց եւս:

Այս մտքից Ներսէհ Զավուշի մարմնով սառը ալիքներ անցան: Թուաց, թէ տենդում է: Սակայն մի՞թէ միայն Աղաւնու համար: Ո՛չ: Աղաւնին համատարած դժբախտութեան մի օղակն է միայն:

Ի՞նչ անել:

×

Լոյսը բացուեց անդոյն: Ալի Մինիր բէյը սպասում էր ընկերոջը, որ նախաճաշէն: Ներսէհ Զավուշը եկաւ առոյգ, նաեւ կարծես անհոգ:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. – 10)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Մարի Մովսէսեանի մահուան առթիւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրեն.—

	ֆր.
Տէր եւ Տիկին Խորէն Գրիգորեան (Մարսէյլ)	100
Տէր եւ Տիկին Անտրէ Դաւիթեան (Մարսէյլ)	100
Տէր եւ Տիկ. Անթօ Խաչատուրեան	100
Տէր և Տիկ. Կարապետ Յովակիմեան	100
Տէր եւ Տիկ. Միսաք Միրզէ	100
Տէր եւ Տիկ. Տիգրան Չէքիեան	50
Պր. Կարապետ Խաչատուրեան	50

×

Այրի Տիկին Սիրվարդ Պալեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Խաչատուրեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝ Յակոբ Պալեանի եւ իրենց եղբօր ու քեռիին՝ Սրբուհի Պալեանի մահուան երրորդ տարեդարձներուն առթիւ կը նուիրեն.— 100 ֆր. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ, 100 Կապ. Խաչի եւ 100 ֆր. Կարմիր Խաչի օժանդակութեան կայաններուն, 100 ֆր. «Յառաջ»ի:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԼԻՈՆ.— Ընկ. Զատիկ Համբարձումեան ի յիշատակ Շաւարշ Միսաքեանի 100 ֆր. կը նուիրէ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Տիկին Մամուրեան Շ.ի յիշատակին 50 ֆր. կը նուիրէ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տիկին Վ. Հացագործեան 100 ֆր. կը նուիրէ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տիկին Հանըմիկ Պետրոսեան 20 ֆր. կը նուիրէ:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Արշակ Միրոյեան իրենց ամուսնութեան 50ամեակին առթիւ 100 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

- ՃԱՇ -

Ի պատիւ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Ուրբաթ, Փետրուար 17, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20.30ին, Էնթերքոնթինանթալ պանդոկի Իմփերիալ սրահին մէջ:

Ճաշագին 150 ֆրանք

Փութով ապահովել տեղերը, Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դիւանէն, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ: Հեռաձայն 359.67.03

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Պր. Մ. Սիմաւոնեան կը նուիրէ 100 ֆ. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարգաւաճման, ի յիշատակ իր կնոջ մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ նախկին Ֆրանսահայ Ռազմիկներու և Դիմադրական Մարտիկներու Բարեկամական Միութեան ընդհ. ժողովը Կիրակի, Փետր. 19, ժամը 15ին, Օթէլ Փարի – Նիս, 23 Պուլվ. տ'Աթէն, Մարսէյլ (1): Հաշուետուութիւն, վարչական ընտրութիւն, Միութեան ֆիլմին ներկայացումը: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները իրենց ընտանեօք եւ բարեկամները:

Banquet et Gala

Organisés par LES ANCIENS COMBATTANTS ARMENIENS
d'Issy-les-Moulineaux et Clamart
Sous le patronage de M. JEAN FONTENEAU
Maire de Clamart
et la présence de M. NOURHAN FRINGHIAN
Président d'Honneur
Centre Culturel JEAN ARP, 22 Rue P. V. Couturier à Clamart
Samedi 25 Février, de 20 h. 30 à l'aube
PARTIE ARTISTIQUE
MINAS PALANDJIAN (chanteur)
Orchestre : MELKON - SEVAN
Pour tous renseignements et réservations :
PARIS : 770-07-25 CLAMART : 642-73-10 ISSY : 642-45-25
BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, Paris 9e
PALOUYAN, 523-24-97 — 9, rue de Trévise, Paris 9e

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՎԻԷՆ.— Տէր եւ Տիկ. Ա. Մաղաքեան 50 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի տարածման, այրի Տիկին Մարի Ազնաւուրեանի մահուան առթիւ (Լիոն):

×

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեան, այրի Տիկին Գրիգոր Աճէմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Համբէլեան (Տէսին) ողբացեալ Մարի Մովսէսեանի տխուր մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 50ական ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապ. Խաչի Փարիզի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, Վարդան Սարգսեանի մահուան առթիւ՝ վերջինիս Կոմիտասի հինգ սաներէն, Տէր եւ Տիկին Արա Պարթեւեան փոխան ծաղիկի 50 ֆր., նաեւ Արմենակ Փափազեանի յիշատակին 50 ֆր.:

Պր. Ալէն Փափազեանէ ստացած է 500 ֆր. պարահանդէսի առիթով, ի նպաստ միօրեայ դասընթացքներուն: Միեւնոյն նպատակին համար 250 ֆր. Տիկ. Ա. Սամուէլեանէ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպ եւ շրջանի

ՀԱՆԴԷՍ - ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Փետր. 19, ժամը 16ին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, 31 Ռիւ Փօլ-Տէրուլէտ:

Կեդրոնական վարչութեան կողմէ կը խօսի Տիկին Պերճուհի ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Ջութակ՝ ՎԻԳԷՆ եւ ՅԱՐՈՒԹ

Մենակատար (քանոն) էլմիրա Փէհլիվանեան: Արտասանութիւն՝ Մատըլէն Էքիզեան – Քարփանթիէ: Մենապար՝ Սթէլա Պագըրճեան:

Մուտք 15 ֆրանք

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը մանուկներու օրուան առթիւ (Յունուար 15) շնորհակալութեամբ ստացած է.— Կրօն. Ընկերակցութիւն եւ Ալեքս Մանուկեան 1000ական, Տէմիրճեան, Աստուրեան, Աղեքսանտրեան 600ական, Վասպուրականի Հայր. Միութիւն, Զօպոյեան Ռ., Երեմեան Յովհ., Օհանեան, Ժան Ճօրքայէֆ 200ական, Սիրունեան, Ս. Մուրատեան, Պայէնտրեան, Անի նուագախումբ, Յ. Արապեան, Մուրատեան, Քաչարեան, Ամուճայեան – Պարալեան, Սահակեան, Թաշճեան, Հ. Մ. Պալապանեան, Յ. Յակոբեան, Երէցկին Աւագեան, Թէրզեան, Փափազեան, Պառաւեան Բարով, Տէսինի Նոր Սերունդ, Փաթ. Պառաւեան, Մ. Պարտաքճեան, Գր. Պապիկեան, Տէր-Սահակեան, ոմն, Ալֆրետ Պառաւեան, Պառաւեան Օ., Զաքրեան Սթեֆան 100ական, Գալուստեան, Մանուկեան, Յովհ. Կարապետեան, Ս. Կարապետեան, Սիլիկեան, Գարամինասեան Ի., Նաճարեան, Ա. Յակոբեան, Ա. Թաշճեան, Ս. Յովսէփեան, Հ. Թաշճեան, Ժ. Պառաւեան, Ճէվէլէկեան, Թ. Ճենեան, Վ. Պառաւեան, Խ. Շատեան, Պաղտասարեան, Մուրատեան, Մ. Մկրտիչեան, Պէրպէրեան, Տօնիկեան, Սինանեան, Վ. Պօյաճեան, Գ. Պօյաճեան, Երէցեան Յ., Աստուրեան, Մարկոսեան, Վ. Պարտաքճեան, Զարգարեան, Ընպաքեան, Մ. Կազարեան, ոմն, Հիւսեան, Պալապանեան, Կապարեան եւ Յովիկեան 50ական, Է. Գրիգոր 40, Յ. Գրիգոր 30, Պամպաճեան, Լ. Աստուրեան, Ս. Կարապետեան, Տէր-Պօղոսեան 20ական ֆ.:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութեան Թատերախումբը կը ներկայացնէ Յակոբ Պարոնեանի

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ (երեք արար)

Փետր. 19, Կիրակի օր ժամը 16ին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ:

12-14, Rue St. Bazile — 13001 Marseille

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Հայ Մշակոյթի Տունը:

Գին 25 ֆրանք

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄԵԾ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

KERMESSE

Կազմակերպութեամբ վարժարանի Ծնողաց Միութեան

ՄԱՐՏ 11 ԵՒ 12

վարժարանին մէջ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Դաւիթ Թովմասեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Տիկ. Հ. Թովմասեան 100 ֆր. Ազք.ին, Պ. Գարիպեան 100 Ազք.ին: Գրիգոր Աճէմեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Պ. Ճ. Պահատուրեան 100 Ազք.ին, այրի Տիկ. Յ. Վարժապետեան 50 եկեղ.ին: Օր. Ընծայ Ստեփանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Ժաք Դաւիթեան 500 եկեղեցւոյ, Պ. Պ. Ա. Պասմէն Շ. Ներկիզեան, Հ. Գարագիւլահեան 100ական դպրոցին, Օր. Միհալիճեան 100 դպրոցին, Պ. Պ. Տ. Չէքիեան եւ Պ. Թորիկեան 50ական դպրոցին: Նիկողոս Ֆրէնկեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Մարսիլիայէն Պ. Ռ. Հաիթիկեան 100, Պաղտասարեան ընտանիք, Արզումանեան ընտանիք, Պ. Օ. Ֆրէնկեան 50ական: Տիկին Յ. Միհալիճեան իր մօր հոգեհանգստեան առթիւ 300 դպրոցին:

Ծննդեան տօներու առթիւ բուզարին ստացած ենք շնորհակալութեամբ՝ Կ. եւ Ժ. Ճնկարեան եղբայրներ 1000, Տիկ. Հ. Ապասեան 500, Պր. Ա. Օպոզեան եւ Տիկ. Ե. Արմէն 200ական, Տիկ. Պօղոսեան 150: Տիկ. Ս. Գ. Թովմասեան, Տիկ. Շ. Օհաննէսեան, Տիկ. Ա. Ապաճեան, Տիկ. Ա. Եղիշեան, Տիկ. Ժամկոչեան, Պ. Պէյեան, Պ. Յարութիւնեան (Վիլֆրանշ), Տէր եւ Տիկ. Դ. Մուրատեան 100ական, Տիկ. Նահապետեան 60: Տէր եւ Տիկ. Հ. Գարագիւլահեան, Պր. Յ. Տէտեան, Պր. Վ. Զալըքեան, Տիկ. Մարկոսեան, Տիկ. Թ. Բազումեան 50ական, Տիկ. Ա. Միքայէլեան 30, Պր. Ն. Յակոբեան եւ Տիկ. Ն. Զալըքեան 20ական:

Սէն Շամոնէն Տէր եւ Տիկին Պ. Օպոզեան իրենց զաւկին բժշկական յաջողութեան առթիւ 250: Լիոնի Կապ. Խաչի վարչութիւնը մանուկներու օրուան առթիւ 200 դպրոցին եւ կէսօրուան ճաշ մը Հայկազեան վարժարանի աշակերտութեան:

ԽՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հրաւէր ընդհանուր ժողովի

Խսաեան Սանուց Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր անդամները եւ համակիրները — եթէ նոյնիսկ անդամագրուած չեն տակաւին — Միութեան ընդհանուր ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Փետր. 18, ժամը 15ին, Մայր տաճարի գաւիթի սրահին մէջ՝ 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

ՕՐԱԿԱՐԳ

— Վարչութեան ընդհ. գործունէութեան տեղեկագիր –ընթերցում եւ քննարկում: — Վարչութեան ելմտական տեղեկագրի ներկայացում եւ քննարկում: — Նոր վարչական կազմերու ընտրութիւն: — Առաջարկներ, բաղձանքներ:

UNION GENER. ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE
33, Cours Pierre Puget
13006 Marseille

La Section Culturelle

Présente : le Samedi 25 Février à 21 heures un débat avec l'écrivain arménien HAGOP - KRIKOR autour de son livre *Les Arméniens connus et inconnus* — La place des Arméniens dans le monde — Les personnalités artistiques, littéraires et scientifiques.

Փետր. 25, Շաբաթ ժամը 21ին, Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ կը խօսի Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած ՅԱԿՈԲ – ԳՐԻԳՈՐ, իր գիրքին՝ Ծանօթ եւ անծանօթ Հայերու մասին: Դասախօսութեան կը յաջորդէ հարց ու պատասխան:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

MATINEE ARTISTIQUE DANSANTE
ORGANISEE PAR LA SECTION D'ASNIERES - BOIS-COLOMBES
DE LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS
Animé par l'Orchestre MELKON SEVAN
Partie artistique
Groupe « GAIDZAG » — Ensemble de danse « MINI-CAUCASE »
Dimanche 19 Février de 15 h. 30 à 24 h. Salons du Centre Administratif et Social
16, place de l'Hôtel de ville, Asnières

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
17
VENDREDI
17 FÉVRIER
1978

LE NUMERO 1,30 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 E 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

53ՐԴ ՏԱՐԻ — 14.057
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.057

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՆԱՏԱ արտաքսեց Օթթաուայի խորհրդային դեսպանատան 13 պաշտօնատար։ Փորձած են լրտեսական ցանց մը հաստատել Քանատայի ապահովութեան մարմիններուն մէջ։ Գլխաւոր դերակատարը եղած է դեսպանատան սփիւռքի եւ մշակոյթի հարցերու Ա. քարտուղարը՝ Իգոր Վարդանեան։ Միւսները օժանդակողներ եղած են։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ պատերազմական մթնոլորտ մը կը տիրէ ըստ բոլոր աղբիւրներուն։ Սուրիական խաղաղապահ ուժերէն երկու զինուոր սպաննուած է, երրորդ մըն ալ՝ վիրաւորուած, առեւանգուած է եւ գտնուած շնորհիւ Ճեմայէլի անձնական միջամտութեան։ Այս միջադէպերը տեղի ունեցած են Ֆըրն-էլ-Շըպէք։ Միւս կողմէ Ասատ չի կրնար մարսել որ հարիւր սուրիացի զինուոր սպաննուի եւ անզիջող պիտի ըլլայ Լիբանանցի քրիստոնեաներուն նկատմամբ, զինուորական խառն Ատեանին ալ միջոցաւ։ Բայց ով որ պատասխանատու կը նկատուի գնդապետ Պարաքաթն է որ կուռքն է քրիստոնեայ Լիբանանցիներու։ Ֆիկառօի ձեռնհաս աշխատակիցը սարսափելի բան մըն ալ կ'ըսէ, որմէ գայթակղած է, այն որ շատ մը Լիբանանցիներ, մէկ թէ միւս կողմի, պատերազմը կարօտցած են...։

ԱՏՏԻՍ - ԱՊԱՊԱՅԻ մէջ «կարմիր սարսափ» կը տիրէ մինչ կը ծաւալի եթովպական յարձակողականը Օկատէն։

ՄԻԹԵՐԱՆ Զորեքշաբթի իրիկուն պատասխանեց Անթէն 2ի լրագրողներուն, որոնք իրենց հարցումները կը կեդրոնացնեն միայն ու միայն համայնավար-ընկերվարական յարաբերութեանց վրայ։ Նոյնը եղաւ Հինգշաբթի առտու երբ Ֆրանս - Էնթէրի նախաճաշի հիւրն էր Մառշէ, այս ընտրապայքարին բուն վըտէթը, որ երբեմն ալ բարկացաւ տեսնելով թէ լրագրողները միայն կ'ուզեն զինքը Միթերանի դէմ խօսեցնել տալ։ Չխուսափեցաւ եւ խորքին մէջ, մէկ յըստակ կէտ կայ կանխաւ ընկերվարական թէ համայնավար միւսը պատասխանատու կը նկատեն Ձախի ձախողութեան մը։ Մառշէ չեշտեց թէ իր կուսակցութիւնը 57 առ հարիւր պիտի առնէ ձախի ձայներու (Ա. շրջան) եւ միայն 27 առ հարիւրի շուրջ կ'առնեն ընկերվարականները։ «Ինչէ՞ն գիտէք» հարցուց լրագրողը. «Ատիկա իմ գիտնալիք բանս է, ձեր գործը չէ» ըսաւ Մառշէ։

ՊՈԼՍԷՆ Ռօյթըրի հեռագիր մը կը հաղորդէ որ Թրքական ոստիկանութիւնը եօթուկէս միլիոն տոլարի հաշիշ գրաւած է եւ երեք հոգի ալ ձերբակալած։ Հաշիշը արեւմտեան Եւրոպայի համար էր։

ՀՌՈՄԻ մէջ դատաւոր մը սպաննուած է «կարմիր գունդերուն» կողմէ, 63 տարեկան, Ռիքարտօ Փալմա հականենգ պայքարի գլուխ էր։ Տունէն դուրս ելած պահուն է որ տեղն ու տեղը սպաննուած է հրացանաձգութեամբ։

ՈՂՋ ԸԼԼԱԼԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԵԼԷՆ ԵՏՔ

ՊԱՐԱՃԱՆՈՎ ԵՒ ՖՐԱՆՍ. ՄԱՄՈՒԼԸ

Գրած էինք երէկ, թէ Փետր. 15ի իր թիւով Ֆրանս - Սուառ զգայացունց «առաջին» մը պատրաստած էր հաղորդելու համար թէ մեծ բեմադիրը անհետացած է, յաջորդ օրը, Փետր. 16ի իր թիւով, բայց այս անգամ 3րդ էջի մէկ անկիւնը, նոյն թերթը կը գրէ թէ խորհրդային բեմադիրը Կիեւ է «ըստ Մոսկուայի հաւաստի աղբիւրներուն» եւ կ'աւելցնէ թէ այս լուրերը (Ա. Էֆ. Փէ.ի հեռագիր է) կը հերքեն «Քոլեքթիֆ Պարաճանով»ի տեղեկութիւնները ըստ որոնց Պարաճանով մեռած էր։ Կ'ըսէ նաեւ թէ վեց օր առաջ Պարաճանով Կիեւ հասած է, ուր կ'ընկերանար իր տղուն զայն առաջնորդելով իր նախկին կնոջ մօտ։ Նախապէս Թիֆլիզ էր իր մեծ քրոջ բնակարանը, ուր կը հանգստանար ամիս մըն է։ Բեմադիրին բարեկամներէն մէկը կը հաստատէ նոյնիսկ թէ հեռաձայնով հետը խօսած է երկու շաբաթ առաջ։

Նոյն տեղեկութիւնները, յաւելեալ մանրամասնութիւններով, կուտայ Լը Մոնտ, որ կ'ըսէ նաեւ թէ քանի մը օրէն Պարաճանով Մոսկուա պիտի երթայ իր կրտսեր քրոջ մօտ։

×

Հինգշաբթի առտու (Փետր. 16) Լիպերասիոն ալ արձագանգ կը հանդիսանար Ֆրանսական մամուլի գործակալութեան հեռագրին եւ կ'աւելցնէր. — «Շարժարուեստագէտին — այլախոհ, Հայ եւ միասեռական — ժամանումը Թիֆլիզ չորս տարի անցընելէ ետք Դնեպրոպետրովսկ արգելակայանը, հաստատուած էր Մոսկուայէն Ա. Էֆ. Փէ.ին իր ընտանիքի մէկ մօտիկ անդամին կողմէ որ զինքը չէր կըրցած անձամբ տեսնել»։ Իր եզրակացութեան մէջ, թերթը հարց կուտայ. «Եթէ թոյլ չի տրուիր Պարաճանովի ֆիլմ շինել, թոյլ պիտի տրուի՞ որ ինք հեռաձայնէ լրագրողներու մամուլի ասուլիս մը կազմակերպելու համար»։

×

Կարեւորը այն է որ արուեստագէտը ողջ է և ինչպէս կ'ըսէինք երէկ՝ մէկ բան կը մնայ մաղթելիք, որ Պարաճանովի անունը յիշուի ասկէ ետք, ոչ թէ միայն իբրեւ «այլախոհ, Հայ եւ միասեռական» այլ հանճարեղ արուեստագէտ մը, որ դեռ ըսելիք ունի, որ դեռ տալիք ունի։

ԱՇԽԱՐՀԻ Համայնավար կուսակցութիւնները 70 միլիոն անդամ ունին։

ՊԱՐՈՆ ԱՆՓԷՆԻ մասին նորութիւն չկայ։ Երեքշաբթի գիշեր Ֆրանս - Սուառ կը գրէր թէ Բրիւանի 40 «գտուած» թըղթածրարներ կը քննուին բայց հետք չէ գտնուած։ Այս առթիւ կը յիշուին առաւելաբար երկու անուն՝ Քիքի Փիա եւ Պեպէռ Սաֆարեան, որոնք համբաւ կը վայելեն եղեր միլիէօին մէջ։ Սաֆարեանի համար, զոր բարեկամները «Լը Քրիքէ» մկրտած են եղեր, կ'ըսուի թէ կողոպուտի տեսակ մը ուղեղ է եղեր եւ բազմաթիւ գողութեանց մասնակցած է։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յ.— Արտասահմանի Հայութիւնը ցրուած է եւ բաժնուած ազգ. զանազան խմբաւորումներու, Դուք, Վեհափառ, որ տեսակ մը կառավարապետն էք եւ մեծ պատասխանատուութիւն ունիք ու մանաւանդ արտասահման կազմուած էք եւ ատով՝ աւելի ծանօթ մեր հոգերուն, ի՞նչ բան Ձեզ առաւելաբար կը մտահոգէ Սփիւռքի մեր ինքնապահպանման պայքարին մէջ։

ԱՀԿ.— Անշուշտ Հայութեան արտասահման այս ցրուածութիւնը դրական երեւոյթ մը չէ մեր ժողովուրդին համար, ընդհանրապէս։ Անշուշտ շատ լաւ կ'ըլլար որ մեր ամբողջ ժողովուրդը մէկ նոյն հողամասի վրայ ամփոփուած ըլլար, Մայր Հայաստանի մէջ բայց մեր ժողովուրդի կամքէն անկախ պատճառներով, մեր անցեալ պատմութեան ողբերգութիւններէն ետք, Սփիւռքը ստեղծուեցաւ եւ կը շարունակէ գոյատեւել։ Եւ ես կը նախատեսեմ որ պիտի շարունակուի, երեւի պիտի հաշտուինք այն մտքին հետ թէ հայ Սփիւռքը մնայուն գոյավիճակ է եւ այս եզրակացութենէն յետոյ, պէտք է աշխատինք, բոլորս, որ այդ գոյավիճակը դրականի վերածուի եւ յոռետեսութեամբ չմօտենանք։ Եւ ո՞վ գիտէ, գուցէ կրնանք մտածել որ նոյնիսկ մեր ժողովուրդը կրնայ օգուտ ալ քաղել մեր ներկայի եւ ապագայի հարցերու լուծման ճանապարհին վրայ։ Ճիշդ չըլլար յոռետեսութեամբ կամ յուսահատութեամբ վերաբերիլ, որովհետեւ մեր ժողովուրդը պատմական փորձ ունի դարերու ընթացքին, որով Սփիւռքի իրականութիւնը դըրական գոյավիճակի վերածելը մեզմէ կախում ունի, մեր ներքին կենսունակութենէն, մեր հայկ. ոգեկանութիւնը պահպանելու կամեցողութենէն եւ այդ կամեցողութիւնը կեանքի մէջ իրականացնելու հնարաւորութիւնը պէտք է ստեղծել։ Եւ այստեղ պէտք է երախտագիտութեամբ ընդգծենք, որ շատ մը երկիրներու մէջ, ե՛ւ Ֆրանսայի, մեր ժողովուրդը ամէն ազատութիւն կը վայելէ իր այս վերոյիշեալ նպատակները իրագործելու համար կամ ինչպէս կ'ըսեն բանաձեւումով մը՝ ազգապահպանման համար։ Վերջին տարիները նոր շունչ մը, կենսունակութեան շարժում մը կը դրսեւորուի, Եւրոպայի մէջ, Ամերիկայի եւ ուրիշ տեղեր եւ շատ ուրախալի է որ նոր սերունդները նոյնպէս արտայայտիչը կը դառնան հայկ. ոգեկանութեան, տեսակ մը զարթօնքի մը, նոյնիսկ երբոր այդ երիտասարդութեան մէկ մասը, ինչպէս Ամերիկայի մէջ, հայերէն չի խօսիր։ Հայապահպանման գործելակերպի այս ճամբուն վրայ, պիտի շարունակեն կեդրոնական դեր պահել եկեղեցին, դպրոցը եւ մշակութային կազմակերպութիւնները։

Յ.— Կարեւոր հարց մըն է նաեւ քարոզի հարցը, ի՞նչ աշխատանք կը տարուի եկեղեցական պատրաստելու նկատմամբ։

ԱՀԿ.— Մեր առաջ դրուած կարեւոր խնդիրներէն մէկն է, պէտք է պատրաստել եկեղեցական, կրթական եւ մշակութային գործիչներ։ Այսօրուան իրավիճակի մէջ, նման գործիչներու պարզած պատկերը անբաւարար է, թէ՛ թիւով, թէ՛ որակով։ Մեր առջեւ դրուած շատ կարեւոր հարց է, վճռական նշանակութիւն ունեցող։ Հարկաւոր են գաղափարական, լուսամիտ, նուիրուած կրթական մշակներ, իրենց գործին նկատմամբ հաւատք ունեցող։

Յ.— Հայ Եկեղեցւոյ գետնի վրայ, անմիջական ծրագիրներ կա՞ն։

ԱՀԿ.— Եպիսկոպոսական ժողով պիտի գումարենք Էջմիածին աշնան եւ այդ ուղղութեամբ նախապատրաստական աշխատանք կը տանինք, այստեղ, Փարիզ այցելութեան առթիւ ալ մտքերու փոխանակութիւն պիտի ունենանք նաեւ Եղիշէ Պատրիարքին եւ Շահէ Արք.ի հետ, զորս Փարիզ հրաւիրեցի եւ պիտի գան քանի մը օրէն։

Յ.— Կիլիկեան Աթոռը պիտի մասնակցի՞ այդ ժողովին։

ԱՀԿ.— Կիլիկեան Աթոռին հետ մեր յարաբերութիւնները եղբայրական մթնոլորտի մէջ կը զարգանան եւ յոյս ունինք, որ այս տարուան իսկ ընթացքին ցարդ անլոյծ մնացած հարցերը բարւոք կերպով կը լուծուին ի մխիթարութիւն բոլորիս։ Մենք տեղեակ ենք, վերջերս, Գարեգին Բ. Աթոռակից - Կաթողիկոսին մէկ նամակէն որ Մայիսի մէջ տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Ընդհ. Ժողովը, ուր պիտի վերանայուի Կիլիկեան Աթոռի կանոնագիրը եւ պիտի վերցուին ծանօթ 32րդ եւ 33րդ յօդուածները, որմէ յետոյ կը խորհինք թէ երկու Աթոռներու ներկայացուցիչներէ կազմուած յանձնախումբ մը բանակցութիւններ պիտի սկսին լուծելու համար մեր առջեւ դրուած հարցերը։ Մենք ի սրտէ կը բաղձանք որ այդ բանակցութիւնները արդիւնաւէտ դառնան եւ վերահաստատուի մեր եկեղեցւոյ ծոցին մէջ օրինականութիւնը եւ համերաշխ գործակցութիւնը մեր նուիրապետական Աթոռներու միջեւ։ Այս պայմաններու մէջ, կը խորհինք որ մեր Եպիսկոպոսական Ժողովին կը մասնակցին նաեւ Կիլիկեան Աթոռի եպիսկոպոսները։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԶԱՐԵՆՑԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հայաստանի Արուեստի աշխատողներու տան դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է Զարենցի նուիրուած երեկոյթ մը։ Բացումը ըրած է Երեւանի պետական համալսարանի հրատարակչական բաժնի տնօրէն Գառնիկ Անանեան։ «Զարենցի ստեղծագործութեան ուղին» նիւթին շուրջ խօսած է Սերգէյ Աթաբէկեան։ Բանաստեղծին հետ ունեցած իրենց հանդիպումներու, Զարենցի ձեռագիրներու պահպանման եւ անոնց վրայ տարուող աշխատանքներու մասին խօսած են Արա Սմբատեան եւ Ռեգինա Ղազարեան։

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԾԱՂԻԿՆԵՐ

ՎԵՐՋԱԼՈՅՍ

Վերջալոյսը սենեակ է եկած, բազմոցին անկիւնէն, գլուխ գլխի իմ ցաւիս հետ, կը տեսնեմ տխրութիւնը օդին որ քիչ քիչ կը մեռնի, քաշուող հոգիի մը պէս։

Խաղաղ է ներսը։ Պատին վրայ, պատուհանէն ինկած է լոյսի քառանկիւն մը, կարմիրի զարնող ու գրեթէ հեւքի մը մէջ։

Ցամառ, կը նայիմ անոր։ Կարմիրի մօտ դեղին մըն է։ Հետզհետէ նուաղումը կը փախչի, կարմիրը կը հոծնայ, դառնալով յստակ ու բոցանուտ։

Պատին վառող այս ծիրանիէն թեթեւ անդրադարձ մը կը լայննայ, ու առարկաները որոնք կ'իյնան լոյսի այդ կառոյին մէջ, կ'անրջանան, կը փոխուին։

Ու տխուր է պահը։ Բան մը կը մեռնի երկինքին մէջ ուր չեմ նայիր, բան մը կը մեռնի հոս, սենեակին մէջ ուր արցունքներ կը թափին հինաւուրց գորգին։

×

Ցանկարծ ոտքեր կ'արթննան դուրսէն։ Կամաց է անոնց զարկը։ Մենաւորը քաղաքներուն մէջն իսկ ճգնաւոր մըն է։ Ան գիտէ գաղտնիքը բոլոր հեւքերուն ու քիչ անգամ կը սխալի ծեծքերուն իսկ հասկացողութեանը մէջ։ Սուզումը սովորական վիճակն է անոր։ Մեռած աւազանի մը պէս ան կը դողայ լոյսերուն գիծէն ու շուքերուն շղարշէն։

Սենեակ բերող նրբանցքին մէջ կեանքի թեթեւ բաբախում մը, ու անմիջապէս՝ անոր մուտքը սենեակէն ներս։

Ինչ սրտառուչ բան կայ սպասումէն յոգնած երազողին համար այդ անբարբառ մուտքին մէջ։

Ան, ներս մտնողը, կը բերէ երիտասարդութիւն, կը բերէ ժպիտով խառնուած ազնուական թախծութիւն, կը բերէ մանաւանդ մօտութիւնն իր իգութեան։

Ու անով կը լեցուի միջոցը։

×

Վերջալոյսը կայ ու կայ սենեակին մէջ։ Հիմա լոյսը հասած է գոյնի զմայլելի մաքրութեան մը — կարծես հեղուկցող սուտակներէն թորուած կարմիր մը, որ թողած է հատնումին բոլոր բացութիւնը ու արիւնին հոծութիւնը։

Նոր երանգ մըն է ան, զոր տեսեր եմ արհեստական քանի մը վարդերու վրայ։

Լոյսը կը տպաւորէ մտնողը։ Կը նայի ան, յոգնած ժպիտովը։ Կը քալէ ու պատուհան կը շտկէ։

Անոր դէմքն ու իրանը կը թաթխուին այդ ծիրանիին մէջ։ Երեսին վրայ պաբոյր կայ ժպիտին ու անոր կաթը կը սարսռայ այդ արիւնին տակ։

Մազերը կը վառին, կը բռնկին, բայց կը սահի անոնց հիւսքերէն ու աչքերուն կապոյտը անոր պատեանովը կը քօղուի։

Ու տեսիլքին առջեւ իմ նայուածքս կը տարտամնայ այնքան որ դուրս կ'ելլեմ ինձմէ։ Ձեռքս կ'երկնցնեմ բռնելու համար այդ ճառագայթումը։

Բայց ան կը շեղի, թեթեւ՝ ինչպէս երազի մը պարիկը, կը փախչի արեւէն ու ալ չերեւար։

×

Իրիկուն։ Տխուր վերջալոյս մը այս անգամ։ Կը յիշենք միաժամանակ հրաշալի օրը։

— Այնպէս վերջալոյս ե՞րբ կուգայ։

— Այդ վերջալոյսը չի գար։ Համոզուեցէք ատոր։

×

Ձեմ գիտեր, կը զգա՞յ արդեօք անհուն այն լքումը որ իր պզտիկ պարբերութենէն կը քակուի ու կը թափի իմ մէջ։

Վերջալոյսը կուգայ. վստահ եմ ատոր, թերեւս աւելի հարուստ քանի որ երկինքին քմայքը աղբիւր ու ծով չունի իր ետեւէն։ Վերջալոյսը կուգայ, բայց դուն չես գար անոր լոյսին մէջ։

Ինչո՞ւ զլանալ իմ տարաբախտ աչքերուս բոցով ու արիւնով բռնկած քու դէմքիդ երազը, երբ ան կրնայ լուսինի մը պէս ցայտել ինձմէ ներս, թանձրացող մութին վրայ։

Այդ վերջալոյսը, քու վերջալոյսդ չի գար։ Դուն կ'ըսես։ Բայց թող գայ անիկա։ Թող գայ ան երբ տակաւին երեսներուդ վրայ ինկող լոյսերը չեն մոռցած խնդալը։ Ու մանաւանդ երբ այդ ողողումը պիտի խնայուի աշխարհին։ Մահուան հետ այսքան ընտանեցած տղան թող գերեզմանին մէջ տանի վերջալոյսէն ազնիւ մը գոնէ։

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

(«Խրխուրդներու Մեհեանը»էն)

Մինչեւ վերջին ժամը

After life's fitful fever
he sleeps well.

Մինչեւ վերջին ժամը։ Մինչեւ արեան վերջին կաթիլը։

Շունչ եւ Միտք։ Թուղթ եւ Գիր։ ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ։

Խմբագրատունն էր Երեքշաբթի, իրիկուան դէմ։ «Քալէ երթանք պտոյտ մը կատարենք, Օշական»։

= Ես հիւանդ մարդ եմ, կը յոգնիմ։ Ես քու առողջութիւնդ չունիմ։ (Իմ առողջութիւնս...)։

— Երթանք սրճարան մը նստինք։

= Ծուխէն կը նեղուիմ։

Մէկ ժամ առանձին պտըտելէ վերջ, երբ վերադարձայ, գրասեղանին առջեւ նստած՝ փորձ կը կարդար, — իր վերջին գրութիւնը որ պիտի հրատարակուէր «Նայիրի»ի մէջ։

Պահ մը յարակից սենեակը հրաւիրեցի, խօսելու համար Հինգշաբթի օրուան դասախօսութեան մասին, զոր ինք թելադրած էր։

— Ի՞նչպէս դասաւորած ես նիւթը, — «Նորերը եւ իրենց դառնելու եղանակը»։ Իմ բաժի՞նս։ Քիչ մը տարտամ է նիւթը։

— Թուղթ մը առ եւ գրէ։

Թուղթ, գրիչ ձեռքս, կը նշանակէի անունները 8–10 նոր գրողներու։ Իւրաքանչիւր անուն հագիւ արտասանած՝ շունչ մը կ'առնէր, ծանր եւ կասկածելի։ Յետոյ, յամրաբար բացատրեց իր ըսելիքն ու իմ ըսելիքս։ «Ես կը վերջացնեմ, դուն իւրաքանչիւրը իր տեղը կը դնես...»։

Յաջորդ օրը, Չորեքշաբթի առտու ժամը 8ին ժամադրուած էինք, Ճարապլուս երթալու համար, խումբ մը ընկերներով։ (Ահա քանի շաբաթ է որ կ'ուզեմ տեսնել, կ'ուզեմ տեսնել Եփրատը, Ճարապլուսէն, Տէր-Զօրէն։ Ինքն ալ փափաքեցաւ ընկերանալ)։

Չորեքշաբթի առտու կանուխ կ'իմանամ թէ պտոյտը յետաձգուած է։ Խորհրդաւոր շարժուձեւեր շուրջս։ Փսփսուքներ, թախծոտ նայուածքներով.— «Օշականը սրտի տագնապ մը անցուցեր է գիշերը... Վիճակը շատ ծանր է... Դէմքը մեռելի գոյն...»։

— Որեւէ յո՞յս։ = Ձեմ կարծեր։

Մինչդեռ ամէն բան վերջացած էր գիշերը։

×

Պէյրութի մէջ էր որ հանդիպեցանք, հինգ շաբաթ առաջ, տարիներու բաժանումէ մը վերջ։

Կէս փախստական Երուսաղէմէն, կ'ուզէր Ֆրանսա մեկնիլ, Մարսէյլի յոբելեանին ներկայ ըլլալու եւ ատեն մը Փարիզ բնակելու համար։

Բացատրեցի թէ ժամանակը չէ ոչ յոբելեանով զբաղելու, ոչ ալ Փարիզ հաստատուելու։

Գարեգին կաթողիկոսին հիւրն էր, Անթիլիասի մէջ, եւ քանի մը անգամ գնաց եկաւ։ Բան մը ունէր լեզուին տակ։ «Դո՞ւն ալ ազգային գործերով զբաղիլ սկսար»։ Թեթեւ ժպիտ մը, եւ անմիջապէս կ'անցնէր հրատապ նիւթի մը որ ինծի ալ մտահոգութիւն կը պատճառէ։

Հալէպ հասնելէս երկու շաբաթ վերջը, առտու մը «Արեւելք»ի խմբագրատունը գտայ, միշտ «փափախ»ը գլխուն։

Ձկրցայ բացատրել թէ ինչու եկած էր։ Պտո՞յտ։ Մասնաւոր պաշտօ՞ն մը թէ գրական մտահոգութիւններ։ («Համապատկեր»ի 12 հատորներուն հրատարակութեան հոգը մղձաւանջ մը դարձած էր իրեն համար։ Եւ դեռ տասը հատոր ալ՝ նոր գիրքը, որուն երկուքը միայն պատրաստ են, եթէ չեմ սխալիր)։

Կը բաւէր դիտել դէմքը, քայլուածքը, հասկնալու համար թէ որքան խախուտ է առողջութիւնը։

Բոլորս ալ զգուշութիւն կը թելադրէինք փոխադարձաբար, որպէսզի շատ չյոգնի։ Կը սիրէր խառնուիլ օրուան ասուլիսներուն եւ երեկոյթներուն։ Փետրուար 14ի գիշերուան գրական ասուլիսին ներշնչողներէն մէկն ալ ինքն էր։ Ցայտնապէս կը նեղուէր, բայց եւ այնպէս ուզեց իր խօսքն ըսել հրապարակաւ։

Յաջորդ իրիկունը, Կիրակի, նորէն սեղանին գլուխն էր ուրախ զուարթ, Արծուիկներու թէյասեղանին առթիւ։ Գաբեջուր կը խմէր, պահէ պահ մասնակցելով երգերուն։

×

Ինչո՞ւ խրիլ մանրամասնութեանց մէջ, երբ այլեւս չկայ։

Հալէպի մէջ էր որ Օշական տեսաւ ամէնէն արժանավայել տօնակատարութիւնը իր յոբելեանին, վերանորոգուելով հոգեպէս։ Եւ Հալէպի մէջ ալ գտաւ իր մախճանը, չնչապատ։

Միայն տարիքի բեռը եւ լարուած աշխատա՞նքն էին որ մաշեցուցին իր սիրտը։

Հապա սա թունաւոր, գարշահոտ լուտանքնե՞րը։ Այն զարշելի ծամածռութիւննե՞րը որ մինչեւ այսօր ալ կը շարունակուին Երեւանէն արտասահման, փոխն ի փոխ նորոգուելով։

Դաս մը մարդիկ այնքան գռեհկացան որ, նոյնիսկ հանրագրութիւն մը ուղղեցին Երուսաղէմի պատրիարքին, պահանջելով ուսուցչական պաշտօնէն արձակել ալեհեր վաստակաւորը։ Եւ Երուսաղէմ, ահարեկ, մէկդի դրաւ իր իսկ աւետած, սարքած յոբելեանը։

Տակաւին կանուխ է, քրքրելու համար մեր ժամանակակից պատմութեան այս գանելիք էջերը։

Թերեւս ոչ մէկ ատեն այնքան կուրացած, բթացած էր մեր օրերու փետրաթափ մտաւորականութիւնը, — այն որ «յառաջդիմական»ի յուլունք մը կախած է վիզէն։

Ահա լռեց Օշականն ալ։ Եւ «հանգիստ կը քնանայ, կեանքի տքնաջան տենդէն վերջը»։ Մինչեւ վերջին ժամը տքնելէ, երակներուն վերջին կաթիլը քամելէ ետք։

Ցնծա, Երեւան։ «Թշնամի» մըն ալ պակսեցաւ։ Իսկ դուն, ծուռ բերան ռատիօ Երեւան, սատկացուր ջիղերու պատերազմը, մինչեւ որ բոլոր բարձունքները հարթուին...։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Հալէպ, 20 Փետր. 1948

ՅԵՏ - ՄԱՀՈՒ ԶՐՈՅՑ

(Հատուած)

Անվիճելի է իր դրոշմը ժամանակին վրայ, ուր ապրեցաւ, եւ ժամանակակիցներուն վրայ, որոնց հետ ապրեցաւ։ Արեւմտահայ գրականութեան մէջ ինքն է առաջին քննադատը, այս բառին ամէնէն եւրոպական իմաստովը։ Եթէ շարունակէր այնպէս, ինչպէս սկսաւ, այսօր հասած կ'ըլլար աւելի «իրաւ» ու աւելի բացարձակ փառքի։ Բայց այս «եթէ»ն արդէն վեր ու դուրս էր իր կամքէն։ Անիկա ճնշումին տակ էր իր խառնուածքին, որ քշեց տարաւ զինք եւ որ տէր չի ճանչնար բնաւ, վասնզի տէրը — ինքն է։

Մահուան յաճախանքը ունէր Օշական, այնքան շատ կը խօսէր մահուան մասին եւ անշուշտ նաեւ այնքան շատ կը մտածէր, որ գրեթէ ընտանեցած էր այլեւս անոր հետ։

Օշականները մահկանացու կը ծնին։ բայց անմահ կը մեռնին։ Մահկանացու են իրենց հողեղէն անօթով, անմահ՝ իրենց գործով։ Այսպէս պիտի ըլլէր իրեն ալ, եթէ մօտս ըլլար հիմա։

Մօ՞տս։ Բայց մօտս է արդէն։ Միշտ։

Բ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՀԱՏՈՒԱԾ ՄԸ

ՀԱԼԷՊԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԶԱՐԵՀ ԵՊՍԿ.Ի ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆԷՆ

... Տառապալից կեանք մը ունեցաւ Օշական։ Իր մանկութեան օրերէն մինչեւ իր անակնկալ չիջումը։ Եղեռնը խլեց իր անմիջական մտերմութենէն՝ հայ մտաւորականութեան ընտրանին։ Թշնամին ծրագրած էր բնաջնջումը մեր իմացական կեանքի ղեկավարութեան, հայ ժողովուրդը իր վերջնական բնաջնջումին, նաեւ բարոյական հարթումի առաջնորդելու համար։ Մազապուրծ փրկուեցաւ իրեն սպասող սեւ ճակատագրէն, եւ ապրեցաւ՝ որպէսզի ցոյց տայ Հայութեան բոլոր ազգի թշնամիներուն, թէ հայ միտքը կը մնայ գերիվեր, եւ հայ գրականութիւնը՝ միջազգային կեանքի մէջ կը գրաւէ իր ուրոյն բարձունքը, հայկական գագաթը։

Ամբաստանեցին զինք՝ որպէս անհաւատ մը, առանց ճանչնալու իր կեանքը, որ հոգիի կեանք մըն էր, մտքի կեանք մը։ Ցարգանք ունինք իր անձին, յիշատակին, մտքին եւ անսահման վաստակին հանդէպ։ Սուգ է մեզի, — բոլոր անոնց համար, որոնք կը հաւատան հայ մտքի եւ հոգիի ազատութեան։

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Համաժողովրդային յարգանքի արտայայտութիւն մը հանդիսացաւ յուղարկաւորութիւնը ողբացեալ մեծ մտաւորականին՝ Յակոբ Օշականի, որուն մարմինը ամփոփուեցաւ, Հալէպի Ազգ. Իշխանութեանց կարգադրութեամբ, Ազգ. Գերեզմանատան մէջ։

Պէտք էր տեսնել մարդկային այն ծովը որ կը տատանէր Երէցեաններու բնակարանէն մինչեւ «Արեւելք»ի խմբագրատունը երկարող մայր պողոտային վրայ — ծեր, երիտասարդ, այր եւ կին, դպրոցական աշակերտէն մինչեւ ազգային ժողովականը, որոնք խուժած էին Պապ էլ Ֆարաճ, հետեւելու համար տխուր գրագէտին դագաղին, մինչեւ Քառասնից Մանկանց եկեղեցին և անկէ՝ Ազգ. Գերեզմանատուն։

Քաղաքի գլխաւոր հրապարակը եւ շրջակայ բոլոր պողոտաներն ու փողոցները լեցուած էին բազմութեամբ։ Այնպէս որ մօտ ժամ մը կանգ առին հանրակառքերը եւ դադրեցաւ փոխադրական միջոցներու երթեւեկը։

... Եկեղեցւոյ մէջ դամբանական խօսեցան Հալէպի առաջնորդ Զարեհ Եպս. Փայասլեան, Խորէն Եպս. Բարոյեան (Գարեգին կաթողիկոսի կողմէ), Շահան Պէրպէրեան։ Գերեզմանատան մէջ խօսք առին Շ. Միսաքեան եւ Ա. Ծառուկեան։

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

«ԷՔԻՒՄԷՆԻՔ ԱՂՕԹՔԻ ՇԱԲԱԹ»

կաթոլիկ Եկեղեցին, մասնաւորապէս իտալիոյ մէջ, Վատիկանի Բ. ընդհանուր ժողովէն յետոյ, շատ փոփոխութիւններ եւ նորութիւններ ներմուծեց իր եկեղեցական կեանքէն ներս, մանաւանդ քոյր Եկեղեցիներու նկատմամբ աւելի լայնախոհ դիրք բռնելով եւ աւելի յաճախակի յարաբերութիւններ մշակելով անոնց հետ, որպէս «հաւասար ընդ հաւասարի»: Եղբայրական այս յարաբերութիւններուն մէջ, իր առանձին տեղը ունի նաեւ Հայաստանեայց Եկեղեցին ու գլուխը՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Վազգէն Ա., 1970 Թուի Մայիսին, Պօղոս Զ. Պապին մասնաւոր հրաւէրով պաշտօնապէս այցելեց Վատիկան ուր միասին աղօթեցին աշխարհի խաղաղութեան եւ միութեան համար: Այդ պատմական թուականէն մինչեւ այսօր Հայաստանեայց Առաքելական եւ Կաթոլիկ Եկեղեցիներու միջեւ յարաբերութիւնները աւելի սերտացած են: Վերոյիշեալ ժողովին՝ Կաթոլիկ Եկեղեցւոյ որոշումով եւ յայտարարութեամբ Յունուար 18–25ի շրջանը հռչակուեցաւ Էքիւմէնիք աղօթքի շաբաթ: Այս տարի մասնաւոր հրաւէրով Կաթոլիկ Եկեղեցիներու եւ միաբանութիւններու, այդ արարողութիւններուն իր անմիջական մասնակցութիւնը բերաւ նաեւ Միլանոյի Ս. Քառասուն Մանկունք Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին, յանձին իր Հոգեւոր հովիւին՝ Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեանի:

Այդ շրջէն, հայկական ծէսով առաջին պատարագը մատուցուեցաւ Միլանոյէն 47 քիմ. հեռաւորութեան վրայ գտնուող Մորթարա քաղաքին մէջ Ֆրանչիսկեան միաբանութեան եկեղեցիին մէջ: Պատարագին ներկայ եղան բազմաթիւ հաւատացեալներ որոնք՝ յափշտակուած հայկական պատարագի հանդիսաւոր ծէսէն եւ մանաւանդ երգեցողութենէն որ կատարուեցաւ Միլանոյի հայկ. եկեղեցւոյ դպրաց դասին կողմէ, երկիւղածութեամբ հետեւեցան արարողութեան: Պատարագէն անմիջապէս յետոյ, տասնեակ մանուկներ մօտեցան պատարագիչ քահանային եւ օրհնութիւն խնդրեցին ինչպէս նաեւ փափաք յայտնեցին վայելելու երկրորդ պատարագ մը ուրիշ առիթով: Հետեւեցաւ կոկիկ ընդունելութիւն մը, որու ընթացքին երկու Եկեղեցիներու ներկայացուցիչներուն միջեւ տեղի ունեցան մտքերու փոխանակութիւն եւ ապա սիրալիր բաժանում:

Յունուար 20ին, Էքիւմէնիք աղօթքի օր, քրիստոնէական միութեան համար աղօթելու: Միլանոյի Բիմէի միսիոնական կեդրոնին մօտ հրաւիրուած են քաղաքիս մէջ գտնուող զանազան դաւանանքներու հոգեւոր հովիւները: Ծրագրուած արարողութեան ընթացքին եւ իր կարգին

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ (Ցառաչ). — Քանի մը ամիսէ ի վեր գաղութիս մէջ հայ տարեցներու թէ երիտասարդներու խումբ մը կը տանէր ազգօգուտ աշխատանքներ: Խումբին նպատակն էր հիմնել միութիւն մը եւ անոր շուրջ հաւաքել գաղութիս Հայերը ու լծուիլ գործի:

Փետր. 3ին խումբը հրաւիրած էր Լա Սիոթայի հայ համայնքը քաղաքապետարանի սրահը, ուր ներկայ եղան նաեւ Սէն Սիրի մեր հայրենակիցները:

Օրուան քարտուղարը՝ Աբրահամ Կարապետեան, շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն որոնք դրական կերպով ընդառաջած են հրաւէրին եւ ներկայացնելէ ետք ժամանակաւոր վարչութեան անդամները՝ 12 հոգի, ձայն տուաւ նախագահին՝ Միշէլ Շահբազեանի, որ ներկայացուց (ֆրանսերէն) Միութեան նպատակն ու յառաջիկայ գործունէութեան ծրագիրը: Միշէլ Շահբազեան կարդաց օրինագիծը որ ընդունուած է Իշխանութեանց կողմէ «Ամիքալ տէ զ'Արմէնիէն տը Լասիոթա» անունին տակ:

Կուտանք Միութեան օրինագիծը:

1.— Միութիւնը պիտի չզբաղի կուսակցական եւ կրօնական հարցերով. ամէն Հայ ազատ է իր գաղափարական համոզումը ունենալու:

2.— Մօտեցնել Հայերը իրարու եւ օգնել նիւթապէս եւ բարոյապէս:

3.— Սորվեցնել հայերէն լեզուն եւ Հայոց պատմութիւնը:

4.— Կազմակերպել հանդէսներ, դասախօսութիւններ եւ հաւաքոյթներ մանուկներու եւ ծնողքներու համար:

5.— Ծանօթացնել մեր իրաւունքները, մեր պատմութիւնը, մեր մշակոյթը օտարներուն:

Իր խօսքի վերջաւորութեան Միշէլ Շահբազեան ներկայացուց ներկայ վարչութեան կազմը՝ որ հետեւեալ պատկերը կը պարզէ.

Միշէլ Շահբազեան նախագահ, Արիս Թէճէրեան փոխ – նախագահ, Տիգրան Հէքիմեան գանձապահ, Գէորգ Աւետիսեան փոխ – գանձապահ, Աբրահամ Կարապետեան քարտուղար, Դանիէլ Բամպակեան փոխ – քարտուղար, Տիկին Ալիս Շահբազեան, Օրիորդներ Մարի Սարգիսեան, Մոնիք Պէզճեան, Ժան Մանուկեան, Մարսէլ Թէճէրեան եւ Գարեգոր Թաթինեան խորհրդական: Բոլորն ալ Ֆրանսա ծնած հայ երիտասարդներ են:

Այնուհետեւ Օր. Մոնիք Պէզճեան հայերէն լեզուով ներկայացուց Միութեան ծրագիրն ու վարչութիւնը: Երեք մանուկներ հայերէն արտասանեցին:

Դաղարին ներկաները հիւրասիրուեցան վարչութեան կողմէ: Սեղծուած խանդավառ մթնոլորտին մէջ աւելի քան 100 հոգի անդամագրուեցան Միութեան: Մեծ քանակութեամբ ծախուեցաւ «Նախնիքներուս պատմութիւնը» պատկերազարդ գիրքէն (ֆրանսերէն)՝ հրատարակութիւն Վենետիկի Մխիթարեան հայրերու:

Տեղի ունեցաւ մտքերու փոխանակութիւն: Փափաք յայտնուեցաւ կազմակերպելու նաեւ տիկնանց բաժինը: Քանի մը հայրենակիցներ արձանագրուեցան Շաբաթ օրերը դասընթացքի հետեւելու համար: Փափաք յայտնուեցաւ նաեւ սեփական սրահ մը ունենալու:

Հաւաքոյթը վերջ գտաւ երեկոյեան ուշ ատեն: Միութեան հիմնադիրները ուրախ էին իրենց նախաձեռնութեամբ արձանագրած յաջողութեան համար: Փետր. 3ին նոր շրջան մը կը սկսէր Լա Սիոթայի հայ համայնքի կեանքէն ներս:

ՅԱԿՈԲ ԱՃԷՄԵԱՆ

Ս. Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեան կ'արտասանէ Նիկիոյ հաւատոյ հանգանակը:

Յունուար 23ին Միլանօ, դարձեալ Ֆրանչիսկեան միաբանութեան եկեղեցիին մէջ պատարագ հայկ. ծէսով: Հսկայ եկեղեցին լեցուն է իտալացի հաւատացեալներով որոնք երկիւղածութեամբ կ'ունկնդրեն մեր հոգեմայլ արարողութիւնները եւ պատարագիչ քահանային հետ կ'աղօթեն հետեւելով հայկական պատարագի իտալերէնի թարգմանուած գրքոյկին վրայէն եւ խօսնակի բացատրութիւններուն: Արարողութեան աւարտին բոլորը կուգան համբուրելու Ս. Աւետարանը: Պատարագէն յետոյ միաբանութիւնը ի պատիւ պատարագիչ Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեանի եւ իրեն ընկերակցող դպրաց դասի կազմին, վանքի սեղանատան մէջ ընդունելութիւն մը կազմակերպեց, որու վերջաւորութեան երգուեցաւ «Հայր Մեր»ը, միաբանութեան անդամները եւ հիւրերը ձեռք ձեռքի տուած ի նշան եղբայրութեան եւ համերաշխութեան:

Յունուար 25ին Թորինօ: Տեղւոյն Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Հ. Փաուլոյի մ ա ս ն ա ւ ո ր հրաւէրով հայկական պատարագը դարձեալ կը մատուցուի որուն, տեղացի բազմութեան կողքին, ներկայ են նաեւ Թորինաբնակ հայ ընտանիքներ: Հ. Քարբէրա որ լաւ հմուտ էր բիւզանդագիտութեան ու նաեւ հայկական ծէսին եւ պատմութեան, հակիրճ բայց բովանդակալից պատմականը կ'ընէ Հայութեան, ծանրանալով մասնաւորապէս վաթսուն տարիներ առաջ Թուրքերու կողմէ կատարուած ցեղասպանութեան վրայ:

Պատարագի աւարտին հիւրընկալութեան եւ վերադարձ Միլանօ, ազգօգուտ պարտականութիւն մը կատարած ըլլալու խոր գիտակցութեամբ եւ գոհունակութեամբ:

ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԿԱՒԱԳ

Շնորհակալութի՛ւն Կոմիտաս Քառեակին

Կոմիտասեան քառեակը վերջապէս ժամանեց եւ մեզ յուզեց իր սքանչելի նուագով:

Օտար նշանաւոր երաժիշտների ստեղծագործութիւնները շատ գեղեցիկ էին, սակայն մեր հայրենի երաժշտութիւնը, Կոմիտասեան երգերի Ս. Ասլամազեանի հանճարեղ յարդարումները լաւագոյն գործիքների նուագի համար մեզ ուղղակի արբեցրին: Մեր անմոռանալի գեղջուկ երգերի մայր եղանակների վրայ հիւսած գողտրիկ գունագեղութիւնը իրենց կրկնուող փոփոխակներով, ուղղակի զմայլելի են մեզ՝ հայրենակարօտներիս համար կախարդական էին, սրտառ:

Երաժիշտ չեմ, միմիայն պարզ երաժշտասէր եմ, մեր պաշտելի Կոմիտաս Հայր Սուրբի նախկին սան Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանում, լսում էի սիրելի կատարողների անոյշ նուագը, յիշում Կոմիտասին եւ արտասունքներս հեղում էին երեսս եւ առանց ամաչելու ծափահարում էի եւ 85ամեայ կոկորդովս գոռում բրաւօ շնորհակալութեան արտայայտութիւն հայ երաժշտութեան մեր սիրելի եւ նուրբ կախարդներին:

Կեանքիս մէջ հազուագիւտ հաճոյք էր ունկնդրութիւնը, անմոռանալի:

Շնորհակալութիւն, սիրելի հայրենակիցներ, որ բուռն ծափահարութիւններին զիջելով քանիցս մեզ հրամցրիք մէկը միւսից նուրբ ու գեղանի նուագներ:

Մ. ՄԱՌԱՆՋԵԱՆ

[illegible]

ՊՈԼՍՈՅ պետական Գեղարուեստից Ակադեմիայի սրահին մէջ, Փետր. 7ին, բացուած է Ջեփիւռ Հանըմեանի նկարներուն ցուցահանդէսը: Արուեստագիտուհին 1976ին վկայուած է Ատնան Չօքէրի արուեստանոցէն եւ ցայժմ մասնակցած է զանազան ցուցահանդէսներու: Այս մէկը իր առաջին անհատական ցուցահանդէսն է:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՍԱՌԸ ՔԱՄԻ ԱՆՑԱՒ...

2.

— Հիմա երեւի ախորժակդ եկել է, — ասաց բէյը: — Գնանք մի բան ուտելու: Նրա ձայնը ծռուած էր, նաեւ ծեր: Քիչ յետոյ կը բաժանուենք, բարեկամս: Էնվեր փաշան հրամայեց ինձ մեկնել արեւելք՝ գործող բանակ: Շնորհ արեց ինձ փոխ հրամանատար նշանակել: Ուրա՛խ եմ....

Տունը դարձաւ մահահոտ: Պատերազմ է.... Ներսէս Ջավուշը յիշեց Ազգանուէր գլխու լուսապսակը: Ալի Մինիր բէյը նկատեց, որ իր բարեկամը մտածմունքների բոլորովին ուրիշ ոլորտների մէջ է: Դա դրան աւելի համակրելի դարձրեց:

Նախաճաշեցին երկուսով: Ներսէս Ջավուշը ափսոսաց, որ բաժանւում է բէյից: Ասաց զուցէ իրեն եւս Էնվերն ուղարկի ռազմաճակատ: Սակայն բէյը գլուխը տարուբերեց՝ հազիւ թէ:

— Ուրեմն, ասաց Ներսէսը, ձեզ շնորհաւորե՞մ, բէյ իմ, բարձր պաշտօն ստանալու համար:

— Ներողութիւն մի քաշէք, ձեռքերը թափահարեց բէյը: Ես շնորհ չեմ համարում այն պաշտօնը, որ իբրեւ ողորմութիւն ստացայ մի չարագործի ձեռքից:

Ներսէս Ջավուշին բնաւ չզարմացրեց Ալի Մինիր բէյի նման վերաբերմունքը Էնվեր փաշայի նկատմամբ: Բանակային ծառայութեան սպաներից շատերն էին ատում եռապետութեան միջուկ Էնվեր փաշային: Դրանցից էր նաեւ Ալի Մինիր բէյը: Նա պարզ տեսնում էր, որ Թուրքիան խարուել է կայսերական Գերմանիայի հրապուրանքներին: Նրա համար պարզ էր նաեւ այն, որ Երիտթուրքերի կառավարութեան եռապետութիւնը խաբէութեամբ զաւթեց իշխանութիւնը: Նրա հռչակած ազատութիւն, եղբայրութիւն եւ նման երդումները անառակ կնոջ խաբկանքներ են: Թալաաթ, Էնվեր եւ Ջեմալ փաշաների եռապետութիւնը ոչինչ չի փոխել սուլթան Համիդի Թուրքիայում: Փաշաների ձգտումը միեւնոյն հիւանդ հոգու ղառանցանքներն են, որոնցով վարակուած էր սուլթան Համիդը: Դա խելագար ճիգ էր՝ ստեղծել մուսուլմանական համաշխարհային տիրապետութիւն Թուրքիայի գլխաւորութեամբ:

Ալի Մինիր բէյը սուրճը խմում էր ինչպէս երեխաները՝ դառը դեղը: Նա ասաց.

— Մեր երկիրը պատերազմի մէջ նետելով, Թուրքիան կառավարող եռեակը մեզ տանում է դէպի կործանում:

— Այդպէս է, — համաձայն ասաց Ներսէս Ջավուշը: — Նեղուցները եւ մայրաքաղաքը գեներալ Լիման ֆոն Սանդերսին յանձնելով, կառավարութիւնը Թուրքիայի բանալիները յանձնեց Գերմանիային:

Բէյը վեր կացաւ:

— Ծախեցի՛ն մեր երկիրը, ինչպէս ստրուկին են ծախում՝ առանց նրա կամքը հարցնելու: Ժողովուրդը ոտքի տակ կը տրորուի՛... Գերմանիան ձգտում է զաւթել արեւելքի հարստութիւնները, տէր դառնալ ուրիշի ունեցուածքին, կողոպտել մեզ, իր հպատակը դարձնել: Նրա կռիւը Անգլիայի ու Ռուսաստանի հետ է, այնինչ մէջտեղ մենք կը կործանուենք: Ահա սա է, որ չեն հասկանում մեր երկիրը կառավարող աւանակները:

— Կարծում եմ հասկանում են, քմծիծաղ տուեց Ներսէս Ջավուշը: Եռապետութեան փաշաներից իւրաքանչիւրը Բեռլինի ու Համբուրգի բանկերում միլիոններ ունի պահ տուած: Հասկանում են, բէյ իմ: Սակայն մոլի վաճառականը իր մօր ծիծն էլ կը կտրի՝ իր դրպանի համար:

— Ա՛խ, Տէ՛ր Աստուած, արադախօսեց բէյը: Գերմանական վերմախտը համաշխարհային տիրապետութեան է ձգտում: Բոլորովին էլ մտաշաւ Բիրբերշտէյնի ցաւը չէ, թէ ինչ աղէտալի վիճակում կը կեղեքուեն Թուրքիայի ժողովուրդները:

— Ամէնից առաջ Հայերս, ասաց Ներսէս Ջավուշը: Հայերիս վիճակը կրկնակի աղէտալի է:

— Աստուած չանի՛, գունատուեց բէյը: Այդ կառավարողները պատրաստ են ջուրը պղտորելու եւ ոսկոր թռցնելու համար մահմեդական մոլեռանդութիւնը գրգռել քրիստոնեայ բնակչութեան դէմ: Տէ՛ր Աստուած, Տէ՛ր Աստուած, ե՞րբ պիտի բարուոքուի մեր այս դժբախտ հայրենիքի վիճակը:

ՍԵՐՈ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(11 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կարապետ Աբրահամեան ընտանիքը, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Փետր. 19) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ-մօր՝

ՍԱՐԱ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

մահուան 25րդ տարելիցին ինչպէս նաեւ իրենց զաւկին եւ քրոջ՝

ԱՆԱՀԻՏ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

(ծնեալ Աբրահամեան)

մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս առթիւ Պ. Կարապետ Աբրահամեան 50ական ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին, Կարմիր Խաչին, Որբերու Օգն. Մարմնին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 ֆր.ի նուիրատուութիւնը Տիկին Էլիզ, Լիւսի եւ Պարոններ Շարլ եւ Միշէլ Սիմէօնեաններէ՝ իրենց սիրեցեալ զարմուհիին՝ Օրդ. Արաքսի Հաննեանի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Կիրակի Փետր. 26, Վարդանանց տօնակատարութիւն Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութեան: Կը բանախօսէ Ժընեւէն՝

Պր. ԱՐՏԷՆ ՇԷԼԼԷՖԵԱՆ

Հանդէսէն յետոյ խնջոյք, «Սայաթ - Նովա» նուագախումբի մասնակցութեամբ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Խումբ մը Կապ. Խաչուհիներ Տիկ. Մարի Մովսէսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 130 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները իր հանգստեան տուները այցելութեան առթիւ.— Տիկին Գերօեան, Պաղտասարեան, Էլիզ Շահինեան, Նիկողոսեան, Ատանալեան, Գալիքեան, Թուրիկեան, Ալեքսանեան, Յովսէփեան, Էքիզեան, Պր. Արամ 50ական, Տիկ. Տէրտէրեան, Բալօեան, Մարի Տէրտէրեան 100ական, Գարակէօզեան, Շահինեան 30ական, Պալեան, Խաչատուրեան, Հայրապետեան 10ական, Մելքոնեան 15:

×

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.—

Ողբ. Սուր Փափազեանի տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ իր քոյրերը՝ Տիկ. Արփինէ Մխիթիկ եւ Տիկ. Ռեփեկա Տէր-Պօղոսեան 100 ֆր., Տիկ. Զ. Էսմէրեանի հոգեհանգստեան առթիւ Պր. Միքայէլ Եավէր 50, Մեսրոպ Տէրտէրեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Համասեան 20, Յովսէփ Օհանեան 50: Տիկ. Ս. Համբարձումեանի թաղման առթիւ Րաֆֆի Սօլաքեան 50, Տիկ. Արմենուհի Բագլաեանի թաղման առթիւ Արտաշէս Բագլաեան 50, Ծնունդի առթիւ նուէր՝ Պր. Կարպիս Պէրպէր Սարգիսեան 50, Տիկին Փիրանեան 20:

UNION GENER. ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE
33, Cours Pierre Puget
13006 Marseille

La Section Culturelle

Présente : le Samedi 25 Février à 21 heures un débat avec l'écrivain arménien HAGOP - KRIKOR autour de son livre *Les Arméniens connus et inconnus* — La place des Arméniens dans le monde — Les personnalités artistiques, littéraires et scientifiques.

Փետր. 25, Շաբաթ ժամը 21ին, Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ կը խօսի Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած ՅԱԿՈԲ - ԳՐԻԳՈՐ, իր գիրքին՝ Ծանօթ եւ անծանօթ Հայերու մասին: Դասախօսութեան կը յաջորդէ հարց ու պատասխան:

ԽՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հրաւէր ընդհանուր ժողովի

Խսաեան Սանուց Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր անդամները եւ համակիրները — եթէ նոյնիսկ անդամագրուած չեն տակաւին — Միութեան ընդհանուր ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Փետր. 18, ժամը 15ին, Մայր տաճարի գաւիթի սրահին մէջ՝ 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

ՕՐԱԿԱՐԳ

— Վարչութեան ընդհ. գործունէութեան տեղեկագիր - ընթերցում եւ քննարկում: — Վարչութեան ելմտական տեղեկագրի ներկայացում եւ քննարկում: — Նոր վարչական կազմերու ընտրութիւն: — Առաջարկներ, բաղձանքներ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութեան Թատերախումբը կը ներկայացնէ Յակոբ Պարոնեանի

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ (երեք արար)

Փետր. 19, Կիրակի օր ժամը 16ին Մարսէյլի հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ:

12-14, Rue St. Bazile — 13001 Marseille

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տունը:

Գին 25 փրանք

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Անիէռ - Պուա Քոլոմպ եւ շրջանի

ՀԱՆԴԷՍ - ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Փետր. 19, ժամը 16ին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, 31 Ռիւ Փօլ-Տէրուլէտ:

Կեդրոնական վարչութեան կողմէ կը խօսի Տիկին Պերճուհի ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ

Գեղարուեստական նոխ յայտագիր

Զուգերգ՝ ՎԻԳԷՆ եւ ՅԱՐՈՒԹ

Մենակատար (քանոն) Էլմիրա Փէհլիվանեան: Արտասանութիւն՝ Մատլէն Էքիզեան - Քարփանըթիէ: Մենապար՝ Սըթիլ Պագըրճեան:

Մուտք 15 փրանք

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ կարսի տէօնէր

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը

Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ

Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

47ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան Փարիզեան շրջանէն

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ՝ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 50ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

Կիրակի, Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 14.30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint Dominique, Paris — Métro Invalides

ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ

Sir WILLIAM GLADSTONE, Bt.

Ընդհ. պետ, Անգլիոյ սկաուտներուն

Մասնակցութեամբ Հայ Արիներու Միութեան բոլոր շրջաններուն

Բացառիկ սկաուտական եւ գեղարուեստական յայտագիր հայերէն, պատրաստուած Արիներուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն եւ Թեւիկներուն կողմէ

ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐԱՆՔ — ՊՈՒՖԷ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԵՒ ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՀԱՅՈՑ ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
1978

Երկուշաբթի Ապրիլ 24էն Մայիս, 5 Ուրբաթ

Կազմակերպութեամբ եւ առաջնորդութեամբ Լիոնի

ՍԵՒԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ

Տնօրէն՝

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

Կը մասնակցի նաեւ ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Առաջնակարգ պանդոկ (տըմի - փանսիոն) եւ պտոյտներ

Ճամբորդութեան վերաբերեալ մանրամասնութեանց եւ յայտագրերու համար դիմել

Catalogues à votre disposition sur demandes pour toutes destinations

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Varoujan SARKISSIAN

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66

Tél. : 60-13-66 — Téléx 900287

Licence organisatrice : A 529

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի անյապաղ արձանագրուիլ

PELERINAGE A JERUSALEM ET AUX LIEUX SAINTS

du 24 avril au 5 mai

Départs par avion de PARIS — MARSEILLE ET LYON

Places limitées

A PARIS — MONDOTOURS
(Peruz Melkonian et Lévon Baghdassarian)
2, Rue de Sèze, 75009 PARIS — Téléph. : 073-30-64
Tél. : 073-30-64

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

MATINEE ARTISTIQUE DANSANTE
ORGANISEE PAR LA SECTION D'ASNIERES - BOIS-COLOMBES
DE LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS

Animé par l'Orchestre MELKON SEVAN

Partie artistique

Groupe « GAIDZAG » — Ensemble de danse « MINI-CAUCASE »

Dimanche 19 Février de 15 h. 30 à 24 h. Salons du Centre Administratif et Social

16, place de l'Hôtel de ville, Asnières

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
18-19
SAMEDI-DIMANCHE
18-19 FÉVRIER
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 E 571027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ.	Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14·058
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.058

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Բռնութիւնը ծնունդ տուաւ ապստամբութեանը

(փետրուար 18ի առթիւ)

Ծանօթ են մօտաւոր անցեալի իրադարձութիւնները: Անոնք, որոնք ծնունդ տըւին փետրուարեան համաժողովրդական ըմբոստութեան: Ապստամբութեան: Ընդդէմ՝ կարմիր բռնատիրութեան:

Հայաստանի խորհրդայնացումէն անմիջապէս ետք, իրենց հայրենիքէն եւ ժողովուրդէն խորթացած տարրեր, երկրին իշխանութիւնը ձեռք առնելով, փորձեցին կիրարկել այսպէս կոչուած ռազմական կոմունիզմի քաղաքականութիւնը: Աչքի առաջ ունեցան վարդապետական հայեցակէտեր: Այլ մասնաւորաբար իրենց այնքան ծանօթ ու մօտ Ռուսիոյ իրականութիւնը: Անտեսեցին նոյնիսկ Լենինի այն միտքը, թէ սակայն չէր հանդիսանար անհրաժեշտ փուլը՝ ընկերային յեղափոխութեան զարգացումին համար: «Ռազմական կոմունիզմը մտցուեց պատերազմից ու քայքայումից հարկադըրուած: Նա պրոլետարիատի տնտեսական խնդիրներին համապատասխանող քաղաքականութիւն չէր եւ չէր էլ կարող լինել: Նա մի ժամանակաւոր միջոցառում էր»: (Լենին):

Նոյն Լենինն էր, որ Փետրուարեան ապստամբութենէն քիչ ետք, Ապրիլ 11ին, Ալ. Միասնիկեանի միջոցաւ գրաւոր կըշտամբեց իր համհարզները: Յիշեցուց վըտանգը կոյրզկուրայն ընդօրինակութեան: Թելադրեց յարմարիլ եւ պատշաճիլ տեղական պայմաններուն: Նկատի ունենալ առանց բացայատուկ պատկերները: «Աւելի դանդաղ, աւելի զգուշաւոր, աւելի ատինճանական փոխանցում սոցիալիզմի, — ահա՛ ինչ հնարաւոր է եւ հարկաւոր է կովկասեան Հանրապետութիւնների համար, իբրեւ տարբերութիւն խորհրդային Ռուսաստանից: Ահա՛ թէ ինչ պէտք է հասկանալ եւ կարողանալ իրագործել մեր գործելակերպից տարբեր կերպով»:

Բայց արդէն գործուած էր անդարմանելի աւերը: Աւելին՝ ոճիրը:

Երկար կարելի է մէջբերել հատուածներ նոյնինքն համայնավար դըրիչներէ, ցոյց տալու համար սանձարձակ կամայականութիւններուն, անզուսպ բռնութիւններուն, հալածանքներուն տարողութիւնը: Բանտարկութիւններու շարանը: Սպանութիւններու, մաքրագործումներու երկար շարքը: Անճիտումը Հայաստանի օրուան մտաւորականութեան, պետական կառոյցի դէմքերուն, հայկական բանակին:

Եւ այնքան անույայ ձեւով, որ Փետրուարեան ապստամբութենէն իսկ առաջ, դեռ սահմանափակ սանձարձակութեանց օրերուն, Կասեան, Մռաւեան, ականաւոր համայնավարներ, հրաժարեցան Ռեւկոմէն: Երբ. Աւիս Նուրիջանեաններու եւ Զեկայի լիազօր Աթարբէկեաններու նման դէմքեր անողոք պայքարի ու հալածանքի բանաձեւ հանեցին, յատկապէս «Դաշնակցական կառավարութեան ակնյայտ գործակալների դէմ... Դաշնակցութեան դէմ որպէս պարտիայի»: Բացատրագիր մը յղեցին Օրջոնիկիձէի՝ պարզելով իրենց անհամաձայնութեան պատճառները, կենտկոմի մեծամասնութեան հետ:

Աւելին, Փետրուարեան յեղափոխութենէն քիչ ետք, Կասեան ընդարձակ զեկուցագիր մը ուղարկեց Օրջոնիկիձէի՝ Ղամարլուի ռազմաճակատէն: Թուեց սըխալները եւ առաջարկեց նախ եւ առաջ մշակել քաղաքականութիւն մը, «որն ընդունելի լինի գիւղացիական լայն խաւերի համար եւ նրա իրագործումը պարտադիր լինի կուսակցական եւ սովետական օրգանների համար»:

Պատմութեան վկայութիւնն է՝ անառարկելի և անվիճելի, որ Կարմիր բանակի սուիններուն ուժով Հայաստան մուտք գործած օրուան համայնավար ղեկավարութիւնը, մեծամասնութեամբ, չըմբռնեց իւրայատուկ վիճակը Հայաստանի: Ներքին թէ արտաքին զոյգ ճակատներու վըրայ: Եւ փոխանակ երկրին ցաւերը դարմանելու, նախկին իշխանութեան անդամներուն հետ գործակցաբար, դասակարգային պայքարի մոլուցքով առաջնորդուեցաւ:

Հո՛ն, ուր պրոլետարիատի խօսքն անգամ չէր կրնար ըլլալ, կամ՝ հազիւ հազ, հո՛ն, մարդիկ, Ռուսիան մտապատկեր ունենալով ահ ու սարսափի քաղաքականութիւն մը ի գործ դրին:

Բռնութենէն ծնունդ առաւ ապստամբութիւնը: Կարճ ժամանակով անկախ ու ազատ, նաեւ ընկերվարական հայրենիքի տէր ժողովուրդը, աշխատաւոր դասակարգը՝ գիւղացի թէ քաղաքացի, կարմիր շղթաները քանդեց ուժգին սլացքով մը: Համաժողովրդական պոռթկումով մը:

Հաստատեց անգամ մը եւս, թէ իր Մայր Գետին նման, ինք եւս չի հանդուրժեր շղթայող կամուրջներ: Ցորձանուտ ալիքներով կը քանդէ զանոնք: Կը խորտակէ ու կը փշրէ:

Փետրուար 18ը ժողովուրդի մը օրինակելի խոյանքը հանդիսացաւ: Բռնութիւնը սանձող:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ արեւելեան քրիստոնեայ գօտիի մէկ արուարձանը երկու սուրիացի զինուորներու դիակները գտնուած են: Երկու օրուան ընթացքին, երկրորդ նման դէպքն է եւ հեղինակներն ալ չեն գըտնուած: Ամէն պարագայի մէջ տիրող համեմատական հանդարտութիւնը շատ խախուտ կը թուի:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Խորհրդարանը (Պունտըսթակ) մէկ ձայնի առաւելութեամբ (245-244) միայն եւ տասը ժամուան բուռն վէճերէ ետք է որ քուէարկեց հակահաբեկչական օրէնքը, որ բաւական խիստ է: Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ ընդդիմութիւնը դէմ քուէարկեց: Նոր օրէնքը թոյլ կուտայ ոստիկանութեան խուզարկելու շէնքի մը զանազան յարկաբաժինները եթէ այն յարկաբաժինը, ուր կասկածելիները պէտք է գտնուէին, պարապ է: Պատնէշներ բարձրացնել քաղաքի մը ռազմագիտական կէտերը: Զատել բանտարկուած ահաբեկիչները եւ իրենց փաստաբանները ապակեպատ բաժանումով մը: Դատաւորութենէն արտաքսել այն փաստաբանները, որոնք մեղսակից կը թուին:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը իր հաւանութիւնը տուած է Կիպրոսի նախագահին հրաւէրին եւ պաշտօնապէս պիտի այցելէ կղզին:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ Սպիտակ Տան նախկին ընդհ. քարտուղարը (Նիքսընի) յայտնած է որ 1969ին Խորհ. Միութիւնը առաջարկած է Միացեալ Նահանգներուն իրեն հետ զինակցիլ հիւլէական կանխարգելիչ արշաւանք մը կատարելու համար Չինաստանի վրայ: Ուաշինկթըն դէմ եղեր է եւ լուր տուեր է Փեքինի եւ Մոսկուա հրաժարեր է իր ծրագրէն: Քիսինկէր կը հերքէ այս լուրը:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27էն սկսեալ ընտրապայքարը ամէն իրիկուն 30 վայրկեան պիտի բռնէ հեռատեսիլի երեք կայաններուն վըրայ (Հասարակաց յայտագիր...) թէեւ այլեւս ժողովուրդը չի ծածկեր, որ իսկապէս ձանձրացած է:

ՄԻԹԵՐԱՆ – ՄԱՌՇԷ մենամարտը կը շարունակուի թէեւ իւրաքանչիւրը մենախօսութիւն է զոր կ'ընէ այլեւս: Մառշէ 70 հազար հոգի հաւաքած էր Փորթ տը Վերսայլ, ուր դատապարտելէ ետք ընտրեսական կացութիւնը, հետեւանք մըրխումի, անցաւ ընկերվարականներու դէմ յարձակման, որոնք ըստ իրեն կ'ուզեն որ մեծ դրամագլուխը իշխանութեան գլուխ մնայ:

ՊԱՌ կը պնդէ որ Հասարակաց Ծրագիրը տարին 157 միլիառ պիտի արժէ ինչ որ Միթերան հերքեց առջի օր, շեշտելով թէ Պառ պարկեշտ չէ երբ այդպէս հաշիւներ կը ներկայացնէ: Նախարարապետը խոստովանեցաւ սակայն «լուսինը չեմ խոստանար ձեզի»:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ Նախարարութիւնը կ'ըսէ թէ Յունուարին 300 հազար անգործ պակսած է եւ գործազուրկներու թիւը 991·080 կը ներկայացնէ բայց սենտիքաները բնաւ համաձայն չեն եւ կը պնդեն որ մէկ միլիոն 300 հազար անգործ կայ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Հիմնադիր Անդամական Ժողովը եւ անկէ բխող Վարչական Ցանձնախումբը, որպէս միակ իրաւատէրը եւ պատասխանատուն Մշակոյթի Տան, կուգան յայտնելու համայն Հայութեան, որ բոլորովին անհիմն են մամուլով արձագանգուած դէպքերը:

Հայ Մշակոյթի Տունը հաւատարիմ իր կոչումին, բաց է բոլորին առջեւ առանց խտրութեան եւ խտրականութեան, ըստ Կանոնագրի տրամադրութիւններուն, եւ այսօր ինչպէս երէկ կը շարունակէ նոյն սկզբունքներով իր մշակութային, ազգային եւ ընկերային առաքելութիւնը: Մշակոյթի Տունը ունի անջատ սրահներ որոնք կը վարձուին զանազան ձեռնարկներու համար:

Մշակոյթի Տան կապը բոլոր միութիւններու, կուսակցութիւններու եւ կազմակերպութիւններու հետ պարզապէս ազգային, բարոյական եւ հոգեկան է:

Իսկ ինչ կը վերաբերի «Լիպերասիոն» օրաթերթի մէջ լոյս տեսած տողերուն, պարզապէս յերիւրածոյ մեկնաբանութիւններ են եւ երբեք չեն համապատասխաներ իրականութեան:

Մշակոյթի Տան Վարչական Ցանձնախումբը որպէս ընտրուած եւ պատասխանատու մարմին իշխանութեանց առջեւ կը բաւարարուի այս ճշդումով:

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան
Ցանձնախումբ

Նախագահուհի Հ. ՇԱՀՃԵԱՆ
Քարտուղար՝ Զ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

Մարսէյլ, 10·2·1978

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑԻՊ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՆԻՍՏ

Սփիւռքի հայկական գաղութներու մէջ մշակուած հայ գրականութեան ուսումնասիրութիւնը մասնագիտական հիմերու վրայ դնելու նպատակով, Մ. Աբեղեան գրականութեան հիմնարկութեան մէջ, փոխ – տնօրէն Վազգէն Մնացականեանի ղեկավարութեամբ կազմուած է սփիւռքի հայ գրականութեան խումբը, որ կը համադրէ յիշեալ մարզէն ներս երիտասարդ աշխատողներու տարած աշխատանքները: Այդ կապակցութեամբ ալ, Հայաստանի Գրողներու Տան մէջ տեղի ունեցած է Քննադատներու Խորհուրդի նիստը, որ զբաղած է սփիւռքի հայ գրականութեան ուսումնասիրութեան հարցերով: Գառնիկ Անանեան իր զեկուցումին մէջ նշած է, որ շուրջ երկու տասնամեակէ ի վեր Երեւանի մէջ կը հրատարակուին զանազան երկիրներու մէջ ապրող եւ ստեղծագործող հայ գրողներու երկերը՝ առանձին հատորներով եւ մեծ տպաքանակով: Այդ հատորները ընդհանրապէս լոյս կը տեսնեն յառաջաբաններով, որոնց մէջ տեղեկութիւններ կը տրուին հեղինակի եւ իր գործին վերաբերեալ: Նիստին մասնակցողներ դիտել տուած են, որ ներկայիս շատ անհրաժեշտ գործ է սփիւռքի հայ գրականութեան մատենագիտութեան ստեղծումը, որու անհրաժեշտութիւնը յատկապէս ընդգծուած է, քանի որ այդ գրականութեան կարեւոր մէկ մասը եւ սփիւռքի հայ գրականութեան ուսումնասիրութեան նուիրուած բազմաթիւ յօդուածներ ցրուած են հայ պարբերական մամուլի էջերուն մէջ: Մատենագիտութիւնը հետազօտողներուն կ'օգնէ ձեռքի տակ ունենալու փաստական ամուր հիմք, որ կարելիութիւն կուտայ գրելու արտասահմանի հայ գրականութեան ամբողջական պատմութիւնը: Սփիւռքի հայ գրականութիւնը ուսումնասիրող ներկաներէն ոմանք առաջարկած են յիշեալ պատմութիւնը սկսիլ 1922 թուականէն, ուրիշներ նշած են որ անհրաժեշտ է նկատի առնել 1918 – 1923 թուականներու Պոլսոյ հայ գրական զարթօնքը կամ պնդած են թէ սփիւռքի հայ գրականութիւնը կը սկսի 1930ական թուականներէն ետք: Ներկաներ իրենց գոհունակութիւնը արտայայտած են սփիւռքի հայ գրականութեան ուսումնասիրութիւնը գիտական հիմերու վրայ դնելու ձգտումին համար:

ՏԽՐՈՒՆԻ.-

Մեզմէ կը խնդրուի հաղորդել թէ Զորեքշաբթի իրիկուն, Փետր. 15ին, յանկարծամահ եղած է Ցարութիւն Շիրինեան:

Ողբացեալը, բնիկ Պարտիզակցի, շուրջ 70 տարեկան, աքսորէն ետք շրջան մը յաճախած է տեղւոյն ամերիկեան գոլէճը ապա՝ Պոլսոյ Կեդրոնականը:

Փարիզի մէջ, երկար տարիներէ ի վեր հանրային գործունէութիւն կը տանէր համաձայն իր քաղաքական համոզումներուն: Հինէն անդամ էր Ֆր. Մշակութային Միութեան, կ'աշխատակցէր «Աշխարհ»ի եւ թղթակից էր Երեւանի ձայնասփիւռին:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (տե՛ս Դ. էջ):

Մեր ցաւակցութիւնները իր այրիին եւ ընտանիքին:

ԵՐԵՒԱՆՆ ԱԼ ՓՐԱԿԱ ՉԷ

Կ'ըսեն՝ փափուկ նիւթ է. լաւ է սեղմումներով մօտենալ հարցին, ի հարկին չմօտենալ, մոռնալ, խօսիլ ուրիշ բաներու մասին. նի՞ւթ կը պակսի. օրինակ՝ Վարդանանց պատերազմը: Գրեցէք ի՛նչ որ կ'ուզէք, մարդ չի վշտանար. ո՛չ Շահը, ոչ ալ Վասակը, եթէ դեռ Վասակ մնացած է անշուշտ: Ցիշատակեցէք որքան որ կ'ուզէք Տղմուտի ափը, ուր փիղերու գրոհով Պարսիկը Հայ մեռցուցած է ու Հայը (առանց փիղի) Պարսիկ, վասն կրօնքի ու հայրենեաց, տերեւ չի շարժիր մեր եւ Պարսիկներու փոխյարաբերութեանց մէջ: Երկուքն ալ գիտեն որ կատարուածը ծէս մըն է, հոգեհանգիստի արարողութեան նման, որ կապ չունի ներկային հետ: Տասնըհինգ դարերու հարթող գլանը անդարձ թաղած է թէ՛ ոխը եւ թէ քէնը: Եղած ենք բարեկամ ու կը մնանք որքան ատեն որ կամենայ ... ամենակալը:

Մեզի ծանօթ չէ թէ ո՛ր թուականէն ի վեր Վարդանանցը դադրած է քաղու թուական մը ըլլալէ: Հաւանաբար հին ժամանակներուն անոր յիշատակումը՝ ինչպէս այսօր Փետրուար 18ինը, շատերուն կողմէ անյարմար նկատուած ըլլայ. եւ նոյնքան հաւանական է որ Խորենացին դեր մը ունեցած է վերջ դնելու այդ խեղկատակութեան ազատելով Հայը իր ստորակայութեան բարդոյթէն:

Այսօր, բոլոր Հայերուն համար Վարդանանցը նուիրական թուական է, Վարդանը՝ հերոս ու Ղեւոնդ երէցը սուրբ:

Հապա՞ Փետրուար 18ը: Ըսինք՝ կ'ընճռոտ նիւթ է եւ շատերու միտքին մէջ կանխահաս կը նկատուի անոր արծարծումը:

Ցատուկ նախասիրութիւն մը չունինք անցեալի սեւ էջերուն մէջ պայքարի շարժառիթներ որոնելու եւ ոմանց անդորր առօրեան խանգարելու: Բայց եւ այնպէս կրաւորական մնալը ու Պիղատոսի նման ձեռք լուալն ալ առաքինութիւն չենք նկատեր: Գրողի մը համար եթէ պայման է յարգել ընթերցողը, բաժնել անոր մտահոգութիւնները, նոյնքան ստիպողական է մերթ ընդ մերթ ցնցել զինքը, խախտել իր մտաւոր հանդստութիւնը, որպէսզի անդրդւելաբար չխրի ամուլ թմրութեան խորերը:

Խրտչեցնողը Փետրուար 18ի յեղափոխութեան պարագային, յեղափոխութիւնը չէ, այլ արուեստականօրէն անոր կըպցուած «եղբայրասպան» ածականը: Հակառակ պատմական փաստերուն, վկայութիւններուն որոնք կը հաստատեն շարժումին ժողովրդական բնոյթը ու կը մատնանշեն բուն պատասխանատուները, շատերուն համար գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար, ան կը մնայ դաշնակ «աւանտիւրիստներ»ու սխրագործութիւնը՝ իշխանութիւնը ձեռք ձգելու միջոց մը:

Պատմական առարկայականութիւնը շատ յարաբերական է: Որքան ալ անառարկելի ըլլան փաստերը, մեկնաբանութիւնը անխուսափելիօրէն կը կրէ մեր իսկ համոզումներուն գունաւորումը: Երեւոյթը աւելի ակնբախ կը դառնայ մանաւանդ երբ արտայայտուողը որոշ գաղափարաբանութեան մը կը ծառայէ: Աւելի պարզ, երբ կուսակցական է: Այդ պատճառաւ ալ մեր գրածը, որքան ալ անհերքելի փաստերու վրայ հիմնուի, կը բախի կանգուածին խուլ դիմադրութեան: Զանգուածը, այսինքն՝ «լուռ մեծամասնութիւն»ը կը խրտչի վէճերէ: Իրեն համար Փետրուար 18ը կը դադրի քաղու ըլլալէ, երբ հակամարտ կողմերը հասարակաց յայտարար մը գտնեն:

Մինչ այդ կը սպասէ:

Այս փակագիծը բացինք հաստատելու համար կարգ մը հակասութիւններ ամբողջական տրամաբանութիւններուն մէջ: Առնենք օրինակ մը՝ «Փրակայի գարուն»ը: Բոլորը դատապարտեցին (առաջին հերթին՝ Եւրոպայի Համայնավար կուսակցութիւնները) օտար ուժերու միջամտութիւնը ու ընդվզեցան ի տես կատարուած ողբերգութեան: Տասը տարի անցաւ այդ օրէն: Այսօր, 1968 Օգոստ. 21ը նուիրագործուած թուական մըն է: Եան Փալաշը մարտիրոս ու իր շիրիմը՝ խորհուրդ: Հապա՞ Փետրուար 18ը ու իր հարիւրաւոր Եան Փալաշները: Ծաղկեփունջ դնել մէկուն շիրիմին, «ախ–վախ» ընել խորտակուած «գարուն»ը ողբալով ու մոռնալ միւսը՝ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ պաւեշտական հակասութիւն մը, որ ծիծաղելու նիւթ մը չէ այս պարագային:

Պատրանքներ չունինք որ նման հակասութիւններ գրիչի մէկ հարուածով կը սրբագրուին: Երեւանն ալ Փրակա չէ ու կացութիւնը տարբեր: Բայց պատճառ մը չկայ որ հոս՝ Փարիզի մէջ, սուտ խեւ ձեւանանք եւ եղծենք իրողութիւնը: Ճըշմարտութիւնը յարաբերական է ըսինք ու մեր խօսքն ալ Աւետարանէն չէ առնուած: Կոպեռնիկներն ու Կալիլէներն ալ սուրբեր չէին, բայց եւ այնպէս շարունակեցին մինչեւ մահ պնդել՝ «... որ կը դառնայ»: Ու երկրագունդը շարունակեց դառնալ արեւուն շուրջ եւ ոչ հակառակը:

Գուցէ լռութիւնը ոսկի է: Բայց հարց կը ծագի, թէ ոսկին մինչեւ ե՞րբ իր արժէքը պիտի պահէ:

Այսօր, «Յառաջ»ի մէջ, ուր համոզումները ոսկիի չափանիշով չէ որ կը գնահատուին, ուզեցինք չեշտը դնել մեր պատմութեան կարեւոր էջերէն մէկուն վրայ, հաստատելու համար որ 1921 Փետրուար 18ին, սխալ մեկնաբանուած համայնավարութիւնը, ծանր հարուած տըւաւ Հայաստանի նորածիլ ընկերվարութեան մը:

Ցիսունեօթը տարի շարունակ դաշնակցական մամուլը մեկնաբանած է Փետրուարեան յեղափոխութեան նշանակութիւնը, պանծացուցած՝ ոչ թէ դէպքը ու տարուած «յաղթանակ»ը, այլ օտար բիրտ ուժին դէմ ծառացող Հայու ըմբոստ ոգին:

Եղակի այդ ըմբոստութիւնը դեռ չէ գըտած իր արժանի պատուանդանը:

Երկար տարիներ Ապրիլ 24ն ու Մայիս 28ն ալ նոյն ճակատագիրը ունեցան: Հակառակ պատմական անվիճելի փաստերուն, իմաստակութիւնը առաքինութիւն նկատելով կը վիճաբանէինք: «Աղօթե՞նք թէ չաղօթենք, աղօթելո՞վ բողոքենք թէ չբողոքենք, տօնե՞նք թէ չտօնենք»: Կարծես արծարծուած խնդիրը խաչբառ կամ հանելուկ եղած ըլլար:

Այսօր բովանդակ Հայութիւնը իւրացուցած է այդ զոյգ թուականները՝ մէկը միւսով իմաստաւորուող: Ինչ փոյթ, եթէ հայրենիքի մէջ որոշ սրբագրութիւններով կը ներկայացուին անոնք, կարեւորը այն է՝ որ Ապրիլ 24ը հոն եւս դարձած է ո՛չ միայն սուգի, այլեւ բողոքի օր եւ Մայիս 28ը կերտող Սարդարապատը՝ օր հպարտութեան եւ յաղթանակի:

Կը մնայ Փետրուար 18ը:

Ինչպէս կեանքը, գաղափարներն ալ ենթակայ են հոլովոյթի: Ստալինի ոճիրները դատապարտող համայնավարութիւնը հետեւողական ճամբով պիտի դատապարտէ նաեւ Աւիսներն ու Աթարբէգեանները, որոնց սարքած դաւերը պատճառ դարձան աւելորդ եւ անիմաստ կաչկանդումներու, որոնք յանգեցան Փետր. 18ի ժողովրդական ու անապրոյն ըմբոստութեան:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Նոր հիմնուած քաղաքներէն է Մեծամօր, Երեւանէն 47 քիլոմեթր արեւմուտք: Հիմնուած 1971ին, հայկական հիւլէակայանին մօտ, ներկայիս ունի շուրջ 3.000 բնակիչ, հիմնականին մէջ հիւլէակայանը աշխատողներէ կազմուած: Երեւանի «Գարուն» ամսաթերթը, որ յաճախ այս կամ այն խնդիրներուն, երեւոյթներուն շուրջ միտքերու փոխանակութիւններու սահմանուած հանդիպումներ կը կազմակերպէ, վերոյիշեալ քաղաքին շուրջ եւս նման ասուլիսի մը նախաձեռնարկ եղած է: Հետաքրքրութիւնը անխուսափելի դարձած է եւ շատեր, գնահատելի մտահոգութիւններէ եւ օրինակելի առաջդրութիւններէ մղուած՝ իրենց տեսակէտները արտայայտած են: Ու կը շարունակեն: Անոնցմէ մէկը ճարտարապետ Աշոտ Գրիգորեան:

Յօդուածէն յայտնի կ'ըլլայ, որ ճարտարապետը ծանօթ է ոչ միայն հայկական անցեալի ճարտարապետութեան, այլ եւ օտարներու: Այսպէս առաջին առթիւ դիտել տուած է, թէ Իտալիոյ գրեթէ բոլոր քաղաքները իրենց բնորոշ դիմագիծը ունին: Թուած է անուններ.— Հռոմ, Ֆլորանս, Վենետիկ, Միլանօ, Փիզա եւայլն: Հակառակ անոր որ, ըսած է ան, այս քաղաքներէն իւրաքանչիւրը օժտուած է պատմական տարբեր ժամանակաշրջաններու եւ այլազան ոճերու բազմազանութեամբ, այսուհանդերձ, նկատելի կրկնութիւններ չեն տեսնուիր: Կը նշանակէ, ուրեմն, թէ ամէն անգամ կառոյցի նախագծումին եւ շինութեան ատեն առանձնայատուկ ուշադրութիւն դարձուած է: Նկատի առնուած են բնակլիմայական եւ այլ բնոյթի մանրամասնութիւններ: Պահանջկոտ եղած են ոչ միայն շինողները, այլ եւ պատուիրատուները:

Յօդուածագիրին վկայութեամբ նման օրինակներ կարելի է բերել, եւ այն ալ շատ, Հայաստանէ: Գօշավանք, Գեղարդ, Հաղարծին, Շինուհայր, Խնձորեսկ եւ դեռ ուրիշներ: Ոչ մէկը ասոնցմէ մայրաքաղաք կամ աթոռանիստ վայր եղած է: Այսինքն՝ ամէն բան կեդրոնացած չէ մայրաքաղաքը. գոյութիւն ունեցած են տեղացի մասնագէտներ, որոնք ստեղծագործած են հաշուի առնելով տեղւոյն դիրքը, բնակլիմայական պայմանները եւ այլ առանձնայատկութիւններ: Կառոյցներէն իւրաքանչիւրը ներդաշնակ համակեցութեան մէջ եղած է իր շրջապատին հետ:

Կարելի՞ է պատկերացնել, հարց տուած է յօդուածագիրը, որ Վենետիկի նախագիծը պատրաստուած ըլլայ Հռոմ: Կամ՝ Վենետիկցիներ պատրաստած ըլլան Նիւ Եորքի երկնաքերերը: Ինչո՞ւ այս օրինակները. պարզ անոր համար, որ այսօր ամէն բան կեդրոնացած է Երեւան: Եւ արդիւնքը հրապարակի վրայ է: Ո՞վ իրաւունք տուած է մեզի ծածկելու Հայաստանի հողը միօրինակ, անհրապոյր, ցած որակի կառոյցներով: Հարցումը ճարտարապետինն է:

Բոլորովին պարտադիր չէ ճարտարապետական կրթութիւն ունենալ տեսնելու այն կրկնօրինակները, որոնցմով այսօր լեցուած են Հայաստանի տարբեր շրջաններն ու քաղաքները (*):

Հարցն այն է, որ հարթավայրերը կառուցուած բնակելի նոյնաձեւ տուները, զարմանալի կերպով տեղ գտած են նաեւ լեռնային չեչտուած մակերեւոյթ ունեցող շրջանները: Դժբախտաբար եղած նմանութիւնները չեն պատկանիր այն դասին, որ կը պատկանէին անցեալին՝ գմբէթներ, որոշ յատակագիծի ընդհանրութիւններ, մանր – մունր ձեւեր եւն.: Ասոնք կապ չունին տեղի հետ, բան մը, որ անցեալին երբեք անտեսուած չէ:

Ըսուեցաւ, թէ յօդուածին տուն տուող պատճառը Մեծամօրն է: Ահա՛ նաեւ ճարտարապետին հետեւեալ պարբերութիւնը.

— «Բոլորովին վերջերս շահագործման յանձնուեց Հայկական ատոմային կայանը: Մամուլում, հեռուստատեսութեամբ գովեստի շատ խօսքեր ասուեցին շինարարների հասցէին, նշուեց նաեւ, որ ատոմակայանից ոչ շատ հեռու կառուցուել է Մեծամօրը: Ուրախալի փաստ. Հանրապետութեան քարտէսի վրայ մի նոր քաղաք էլ աւելացաւ: Աւելացաւ, բայց ի՞նչպէս...»:

«Թուոմ է»ի ձեւին տակ յօդուածագիրը կասկած յայտնած է, թէ քաղաքին յատակագիծը իր մանրամասնութիւններով քննուած ըլլայ «Հայպետնախագիծ» հիմնարկութեան մասնագիտական յանձնաժողովներուն կողմէ: Եթէ քննուած իսկ ըլլայ, ի՞նչպէս բացատրել այդքան շատ վրիպումները:

Նոր քաղաքներ շատ կը շինուին, աւելցուցած է ճարտարապետը: Յիշած է մէկ քանին.— Նաւոյ (Խորհ. Միութիւն), Ջանդիգարխ (Հնդկաստան), Պրազիլիա (Պրազիլ): Ընդգծած է, որ բոլոր պարագաներուն ալ նկատելի է հիմնական ձըգտումը, այն է նախագծել այնպէս, որ նոր քաղաքները իրենց ծաւալով, գունագեղութեամբ, դիրքով, թէքնիք մանրամասնութիւններով ըլլան նոր եւ ինքնատիպ: Ըլլան ժամանակակից եւ, միեւնոյն ատեն, բովանդակեն ազգայինը:

Մինչդեռ, — եւ ճարտարապետին ցաւը հոս է, — որ Մեծամօրը Երեւանի Շահումեան շրջանի մէկ պարզ կրկնօրինակն է: Ոչ անցեալի աւանդ, ոչ ալ ժամանակի ըմբռնում: «Մեծամօրի բնակելի զանգուածը, հիմնականում, կառուցուած է հինգ յարկանի բնակելի շէնքերով՝ շէնքեր, որոնց կարելի է հանդիպել եւ մօտակայ Էջմիածնում եւ թէ Հոկտեմբերեանում»: Մինչդեռ Մեծամօրը փաստօրէն, լաւ առիթ եղած է, որպէսզի կեանքի կոչուէին նորագոյն միջոցներ. «Սակայն դա աչքաթող արուեց, եւ այսօր քաղաքի կառուցուած մասը շատ տխուր, անհրապոյր տպաւորութիւն է թողնում»:

Աշոտ Գրիգորեան նոյն մտահոգութիւններով քանի մը խօսք ալ ըրած է առանձնատուներու մասին: Օրինակ բերած է պալթեան հանրապետութիւններէն Լիթուանիա, ուր յատուկ մարմիններու կողմէ ապահովուած է գիւղական շրջաններու բնակելի շինարարութիւնը: Մշակուած են առանձնատուներու բազմաթիւ յատակագիծեր, հաշուի առնուած են հանրապետութեան բնակլիմայական եւ կենցաղային պահանջները, միահիւսուած են ազգայինը եւ ժամանակայինը, ինչպէս ըսած է յօդուածագիրը: Այս օրինակէն առաջնորդուելով, ճարտարապետին համար կասկածէ դուրս մնացած է նմանօրինակ դրութեան մը կիրարկումը Հայաստանի: Պէտք է կեանքի կոչել տեղական հիմնարկութիւններ, որպէսզի իւրաքանչիւրը իր շրջանին համապատասխան յատակագիծեր մշակէ:

—«Մեր ցանկութիւնն ու նպատակը մէկն է խուսափել միօրինակութիւնից, վերագտնել հայկ. ճարտարապետութեան երբեմնի բազմազանութիւնն ու ինքնատիպութիւնը: Ճարտարապետական առաջադրանքը չկենտրոնացնել մէկ կամ մի քանի քաղաքներում, գիտակցել, որ «աչքից հեռու» թուացող վայրում կառուցուած ամէն մի շինութիւն պէտք է դիմանայ ժամանակի խստապահանջ գնահատականին»:

Եզրակացութիւն ճարտարապետին խօսքին.— Հայաստանը թանգարան է՝ բացօթեայ: Այնպէս ընել, որ այդ թանգարանը հարստանայ ոչ թէ բազմաթիւ կրկնօրինակներով, այլ բնօրինակներով:

ՔԱՂՀԱՆ

(*) Ճարտարապետը գործածած է «Չերեմուշկաներ» բացատրութիւնը՝ մատնանշելու համար միօրինակութիւնը: Չերեմուշկան Մոսկուայի նորակառոյց շրջան մըն է, ինչպէս Աջափնեան Երեւանի համար: Միօրինակութիւն ամէն մարզէ ներս, եւ ներկայիս իբրեւ հոմանիշ կը գործածուի այդ իմաստով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՐՈՒԵՍՏԻ ՆԵՐԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ

Հայաստանի Շարժարուեստագէտներու Միութեան վարչութեան 6րդ լիագումար նիստը, որ տեղի ունեցած է Յունուար 30ին, զբաղած է հայկ. գեղարուեստական շարժանկարի ներկայ վիճակով եւ գոյութիւն ունեցող հարցերով: Նիստի բացումը ըրած է Հայաստանի Շարժարուեստագէտներու Միութեան վարչութեան Ա. քարտուղար Կ. Քալանթար: Զեկուցումներ կարդացած են պետական շարժանկարի գլխաւոր խմբագիր Ս. Ցամիկեան եւ «Հայֆիլմ» ստուդիոյի գլխաւոր խմբագիր Ա. Թոփչեան: Նիստի ընթացքին նշուած է, որ վերջին երկու տարուան մէջ աշխատանք տարուած է պատրաստուած ժապաւէններու գաղափարական – գեղարուեստական մակարդակը բարձրացնելու ուղղութեամբ: Այս տեսակէտէն մեծ յաջողութիւն եղած են «Երկունք» եւ «Նահապետ» ժապաւէնները: Հետաքրքրութիւն ստեղծած են նաեւ «Զինուորն ու փիղը», «Աշնանային անձրեւ», «Բովտուն» ժապաւէնները:

Վարչութիւնը, արձանագրուած յաջողութիւններու կողքին, մատնանշած է թերիները: Այսպէս, «Դեռ բաւական վա... ու համոզիչ կերպով չեն արտացոլ...

Հանրապետութեան կեանքի հասարակական – սոցիալական երեւոյթները, թոյլ է մշակւում ժամանակակցի կերպարը, միշտ չէ որ հաշւի են առնւում մասսայական հանդիսատեսի հետաքրքրութիւնները »:

Ժողովի ընթացքին խօսուած է նաեւ այն մասին, որ անհրաժեշտ է աւելի բարձրացնել Շարժարուեստագէտներու Միութեան եւ «Հայֆիլմ» սթիւտիոյի մէջ, երիտասարդութեան հետ տարուող գաղափարա – գաստիարակչական աշխատանքի մակարդակը, նշելով՝ որ «անբաւարար է կինոյի գործիչների կապը Հանրապետութեան աշխատաւորների հետ, ֆիլմերի եւ նրանց հասարակական–քաղաքացիական ու գեղագիտական կարեւորութեան գնահատման գործում պակասում են գաղափարա – գեղարուեստական յստակ չափանիշները »: Խօսք առնողները ընդգծած են որ անհրաժեշտ է պատրաստել շարժարուեստի տարբեր մասնագիտութիւններու երիտասարդ ուժեր եւ բարելաւել ապագայի ժապաւէններու նիւթերու ծրագրումի վիճակը:

Նիստի աշխատանքներուն մասնակցած է Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Կ. Դալլաքեան: Վարչութեան Բ. քարտուղար ընտրուած է Ս. Իսրայէլեան: Քարտուղարներ ընտրուած են նաեւ Ա. Հայրապետեան, Ռ. Գէորգեանց եւ Ս. Ռսպաջեւ:

×

ԵՈՒՐԻ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ ԵՒ ՎԱՉԷ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Հայաստանի ձայն – հեռատեսիլի սրահին մէջ տեղի ունեցած է նուագահանդէս մը, որու ընթացքին մեկնաբանուած է Եուրի Գէորգեանի նոր մէկ գործը՝ դուդուկի եւ սենֆոնիք նուագախումբի համար: Դուդուկը՝ իբրեւ ազգային նուագարան, դարեր շարունակ հնչած է իրեն տարեկից միւս ժողովրդական նուագարաններու՝ քամանչայի, սազի, զուռնայի կողքին: Սերունդէ սերունդ փոխանցուած են այն վարպետներու անունները, որոնք այդ նուագարանին հռչակ ու փառք ապահոված են՝ դարերու ընթացքին: Այսօր դուդուկը իրեն յատուկ բաժինը ունի դասական նուագարաններու համոյթի մէջ:

Եուրի Գէորգեան իր նոր գործը գրած է Վաչէ Յովսէփեանի համար, որ ծանօթ է հայ երաժշտութեան կալուածէն ներս իբրեւ այդ նուագարանի նոր կարելիութիւնները բացայայտող տաղանդաւոր դուդուկահար: Վաչէ Յովսէփեան մանկութենէն յատուկ սէր ու հետաքրքրութիւն ունեցած է չւի հանդէպ: Յաճախած է Երեւանի Ղուկաս Ղուկասեան աշակերտական ակումբը, ուր հետեւած է դասընթացքներու: Բ. աշխարհամարտէն ետք Վաչէ Յովսէփեան գրաւած է Հայաստանի ձայնասփիւռի կոմիտէի ժողովրդական նուագարաններու համոյթի ղեկավարութեան ուշադրութիւնը եւ 1944էն ի վեր այդ համոյթի դուդուկահարն է (սոլիստ):

Համոյթին մէջ աշխատելու առընթեր Վաչէ Յովսէփեան հետեւած է Երեւանի Ռոմանոս Մելիքեան ուսումնարանի դասընթացքներուն, զոր աւարտած է աւելի կատարելագործելով իր արուեստը: Վաչէ Յովսէփեան ոչ միայն դուդուկահար է, այլ եւ երաժիշտ – ստեղծագործող: Իր մէջ ստեղծագործելու սէրը արթնցուցած է դուդուկահար եւ ժողովրդական երաժշտութեան մասնագէտ Լեւոն Մադոյեան: Վաչէ Յովսէփեանի յօրինած երգերէն շատեր իրենց մնայուն տեղը ունին հայրենի եւ սփիւռքի հայ երգիչներու երգացանկերուն մէջ: Յիշենք՝ «Վերադարձիր»ը (Վահան Տէրեանի խօսքերով), «Երանի թէ»ն (խօսք՝ Սարմէնի), «Իրիկնային»ը (խօսք՝ Սիլվա Կապուտիկեանի), «Երեքնուկ»ը (խօսք՝ Պարոյր Սեւակի) եւայլն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱՍՆԱՄԵԱՅ ՊԱՏԱՆԻԻՆ ԿՈՉՈՒՄԸ
« ՄԻՇՏ ՊԱՏՐԱՍՏ »

———O———

ԼԻՈՆ.— Շատ ժամանակ չանցած, ժողովրդական դարձաւ Լիոնի « Հայ Արի » կազմակերպութիւնը, Լիոնի եւ նոյնիսկ շրջաններու համար:

Առաջին տարին իսկ, Հայ Արիներու խորհրդանիշ « Միշտ պատրաստ » նշանաբանը, հոգեկան եւ մարմնական ապրումներով, կամաւորապէս ժառանգեց առանց սահմանագծումի: Ինքնին զօրաւոր եւ յախուռն սկզբունք, նոյնիսկ արկածախնդրական, միշտ պատրաստ գտնուելու ամէն հաւանական լաւ կամ գէշ փորձութեանց առջեւ:

Ուրեմն կրնանք հաւատալ որ, Լիոնի « Հայ Արի » կազմը, հոգեբանական առողջ երեւոյթով նախընտրեց հետեւիլ 50–ամեայ կեդրոնական մարմնոյ ուղեւորութեան, իրաւապէս մաս կազմելով « Հայ Արի » մեծ ընտանիքին իբրեւ մէկ անդամը: Եւ այս հետեւողութեամբ շարունակեց Լիոնի հայ արիներու փոքրաթիւ խումբը ի վերջոյ դառնալու համար աւելի քան 60 պարման – պարմանուհիներէ բաղկացած համեմատաբար զօրաւոր խումբ մը:

Կազմակերպչական գծի վրայ աստիճանաբար եղած յառաջդիմութեան ընթացքը պարտինք յիշել որ, շրջանային անխոնջ պատասխանատու Պ. Աւետիս Տօնապետեանի ջանքերով կը վերջանայ, եւ իր իմաստուն խորհուրդներով իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն խումբին սկաուտներ, գայլիկներ, արենոյշներ, թեւիկներու յարատեւութեամբ եւ Տէսենի խումբով:

Ուրախալի պարագայ մը եղաւ Լիոնի հայ գաղութին համար, որ առիթը ունեցաւ վայելելու Փետր. 5, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Լիոնի ամէնէն գեղեցիկ սրահներէն « Սալ Մոլիէր »ի մէջ տեղի ունեցող Լիոնի « Հայ Արի » խումբին հիմնադրութեան 10ամեակին նուիրուած հանդիսութեան:

Հանդէսի բացումը եղաւ սկաուտական ճշգապահութեամբ ժամը ճիշդ 3ին: Իբրեւ բեմայարդարութիւն, առարկայական ոչինչ ունէր հմայիչ: Այլ միայն բեմի երկու կողմերու վրայ կը տեսնուէր դրօշապատ Հայ – Արի խորհրդանիշ նշանակով ձեռակերտ պաստառներ, որոնց տակը գրուած « Միշտ պատրաստ » երկու բառեր: Բայց այս անպաճոյճ նկատուած զարդարանքը, կը լեցնէ ոչ միայն բեմի ամբողջ տարածութեան իբրեւ լուսաշող խորհրդապատկերը, այլեւ անոր իմաստը կը ցոլացնէ ներկայ հասարակութեան հոգիներուն վրայ իբրեւ զօրաւոր նշանաբան ամէն բանի «Միշտ պատրաստ» պատմագիրը:

Հանդէսը ունէր խնամքով պատրաստուած շատ հետաքրքրական բաժիններ: Ակներեւ էր որ լուրջ աշխատանք տարուած էր Լիոնի կազմին կողմէ: Կ՚երեւի այն իմաստով որ, իր 10ամեակի նուիրուած հանդէսը ունենայ արժանի տօնակատարութիւնը: Յատկանշական էին մանաւանդ, յայտագրի պէսպիսութիւնները: Գայլիկներու կողմէ « Փոքր տղու մը մեծ հոգերը », Արենոյշներու կողմէ Յ. Թումանեանի պատմուածքներէն « Բարեկենդանը », Թեւիկներու եւ Գայլիկներու կողմէ « Հայկական պարը », Տէսենի սկաուտներու կողմէ « Աֆրիկեան պարը », արար ուղտապանին, իր ուղտով մի քանի անգամ սրահին մէջ շուրջպար ընելը, ինչպէս ձիաւորը (սկաուտներէ ծածկուած) ձիուն վրայ նստած բեմ գալը, ոչ միայն ծիծաղաշարժ շարժում մըն էր, այլ նաեւ հնարամտութեան սքանչելի յաջողութիւն էր: « Փոքր իշխանը », հայկական գեղջկական պարերը, Լիոնի սկաուտներու կողմէ « Դղումի վաճառականը » կատակերգութիւնը, որ պատրաստուած էր Պր. Զաւէն Քէշիշեանի խնամքով, անցան յաջող ներկայացմամբ, արժանանալով բուռն ծափահարութեանց:

Հանդէսին փայլ մը եւս աւելցաւ, երբ բեմ հրաւիրուեցաւ, Փարիզէն յատկապէս այս առթիւ եկող հայ արիներու կազմակերպութեան ընդհ. ղեկավար – տնօրէն Տոքթ. Գ. Մեծատուրեան, իր հետ ունենալով Պր. Սերոբ Ֆարշեան՝ դանձապահ, որ սկաուտական համազգեստով մասնաւոր հմայք մը ունէր բեմին վրայ, հայաշունչ ու ազգանուէր խօսքերով շնորհաւորեց Լիոնի հայ արիներու սկաուտական կազմակերպութեան 10ամեակը ու անդրադարձաւ անոր գործունէութեան եւ միջազգային գետնի վրայ ունեցած յաջողութիւններուն վրայ, յիշելով ստոյգ լաւատեսական չափանիշով կարեւոր դիրքերու արժանանալու պարագան:

Երբ խանդավառութեամբ եւ մասամբ հպարտանքով կը խօսէր կազմակերպութեան 50ամեակի թեւակոխումի մասին, իր շեշտին մէջ կար հրամայական ուղերձը, բոլոր ծնողաց յատկապէս, որ իրենց զաւակները արձանագրեն « Հայ Արի » խումբին, որպէսզի պահեն իրենց ազգային դիմագիծը եւ մեծնան համահայկական տոհմիկ կրթութեամբ ու դաստիարակութեամբ, ինչ որ հայ արիներու կազմակերպութեան գլխաւոր սկզբունքն է:

Հանդէսի վերջաւորութեան, Լիոնի հոգեւոր հովիւ Դաւիթ Եպս. Սահակեան, իր խորիմաստ խօսքերով գնահատական արտայայտութիւնը ըրաւ, Լիոնի « Հայ Արի » կազմակերպութեան, որ այնքան կարեւոր ձեռնարկ մըն է մեր հայ գաղթաշխարհին համար, իր ընդգրկած համազգային հեռապատկերի իմաստով, եւ պահպանիչ հոգեւոր աղօթքով վերջ կը դնէր այս յիշատակելի հանդէսը:

Կ՚ուզենք ուրախութեամբ յիշել որ, Լիոնի հայ արիներու խումբը, Մարտ 5ին Փարիզ պիտի ըլլայ, Հայ Արիներու կազմակերպութեան հիմնադրութեան 50ամեայ տօնակատարութեան մասնակցելու համար:

Այս նոր տարուան ընթացքին նորանոր յաջողութեան քայլերով յառաջանալ կը մաղթենք սրտագին:

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

ԲԻՒԶԱՆԴԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ
ՆԻՒ ԵՈՐՔ

———O———

Բիւզանդական Ուսումնասիրութիւններու համագումարը տեղի ունեցած է Դեկտեմբեր 3–5ին, Քոլումպիա համալսարանը, Նիւ Եորք: Բացումին՝ Տոքթ. Տիգրան Գույումճեան, դասախօս Հայկական Ուսումնասիրութեանց Քալիֆորնիոյ համալսարանը, Ֆրէզնօ, գրաւոր անդրադարձած է իր հրատարակութեան.— Ցուցակ Հայկական Արուեստի, Ա. բաժին: Մանրանկարչական դրչագրութիւններ Զ. դարու վերջերէն մինչեւ Ժ. դար:

Ձեկուցումին առընթեր ներկայացուցած է Ցուցակին առաջին բաժնին նախագիծին օրինակը, խորագրուած՝ Հայերէն մանրանկարչական դրչագրութիւններ մինչեւ 1000 Թ. Ք. Ե., նոր հրապարակուած Քալիֆորնիոյ համալսարանի Հայկական Ուսումնասիրութեանց ծրագրին եւ Փարիզի Հայկական Պատմութեան եւ Արուեստի Հետազօտութեան Կեդրոնին միացեալ ջանքերով:

Համաժողովին մասնակցած են 240 բիւզանդագէտներ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՍԱՌԸ ՔԱՄԻ ԱՆՑԱՒ...

2.

Լռեցին երկար: Նոյնիսկ թէյ խմելու ցանկութիւն չկար: Ներսէհ Զավուշը հաշւում էր անցնող վայրկեաններն անդամ: Ժամանակը կորչում է: Պէտք է գործել, մի բան անել: Պէտք է... Սակայն ի՞նչ է պէտք, ի՞նչ անել:

Ալի Մինիր բէյը գրկեց նրան.

— Դէ, եղբա՛յրս, մնացէք բարով: Գուցէ սա մեր վերջին հանդիպումն է: Բարի յիշենք միմեանց:

— Արդէն մեկնո՞ւմ էք, բէյ իմ:

— Հրաման է: Մեկնեմ, գուցէ ես իմ չնչին ուժերով պիտանի լինեմ մեր դժբախտ ժողովրդին:

— Հէնց հիմա՞ էք մեկնում:

— Չեմ ուզում երկար մնալ այս տանը, դէմքը կնճռոտելով պատասխանեց Ալի Մինիր բէյը: Նախ այստեղ է իմ «բարերարը»: Ես չեմ ուզում մէկ անգամ էլ տեսնել նրա երեսը: Ապա սա արդէն իմ տունը չէ...

— Չեմ հասկանում, տարակուսեց Ներսէհ Զավուշը: Չէ՞ որ դուք ձեր եղբօր տանն էք:

— Նաեւ նրա ջանքերով է, որ ես մեկնում եմ ռազմաճակատ, որ ինձ ուղարկեցին գործող բանակ...

Ալի Մինիր բէյը սկսեց հագնել զինուորական վերարկուն: Դժուարանում էր: Ներսէհ Զավուշը օգնեց:

— Հայրս մեծ ժառանգութիւն է թողել մեզ՝ իր զաւակներին: Իսկ մենք ընդամէնը երկու եղբայր ենք՝ ես եւ Քեմալը: Հայրս հողային ընդարձակ կալուածներ է թողել, նա... Դէ, ինչ ասեմ, դժբախտութիւնը հազար երես ունի: Եղբայրս լաւ գիտի, որ ռազմաճակատում մարդիկ նաեւ սպանւում են:

Դուրս եկան բակ: Լոյսը արդէն բացուել էր: Քաղաքի վրայ ծանր նստել էր աշնանավերջի մշուշը: Բէյի համհարզը մօտեցրեց ձիերը: Ներսէհ Զավուշն օգնեց, որ ընկերը բարձրանայ ձիու թամբը: Բէյը ծանր ուղղուեց թամբի վրայ, ձեռքը մեկնեց ընկերոջը:

— Յոյս Աստուած:

— Բարի ճանապարհ...

Ալի Մինիր բէյը գնաց: Հայոց Սուրբ Նշան եկեղեցու զանգերը ղօղանջեցին: Տնից բակ ընկաւ էնվեր փաշայի թիկնապահներից մէկը:

— Ի՞նչ է ազմկում Քրիստոսը: Դադարեցնել զանգերի ծղրտոցը: Այս ի՞նչ վայրենութիւն է, խանգարում են վեհապետի քունը:

Մի ձիաւոր ասկեար թռաւ դէպի Սուրբ Նշան եկեղեցին: Սլացքի մէջ նա կրակեց ատրճանակից, ապա հանեց սուրը... Ներսէհը սարսռաց: Այդ սրամերկ ձիաւորը գնում է Աղաւնուն սպանելո՞ւ: Աղաւնո՛ւն... Մի՞թէ սկսւում է:

Զանգի ղօղանջը կտրուեց խկոյն:

Ծագող արեւը արնագոյն էր:

3.

Գրիգորիս եպիսկոպոսը հեկեկում էր առաջնորդական գահին փլուած: Չէր դզում տաճարի պատուհան – անցքերից ներս խուժող արեւի սլաքների ծակոցը:

Վարդապետները անթարթ նայում էին յատակի սալերին: Գերասիմ վարժապետը նստել էր սեան տակ, ձեռքերը հագուցել ծնկներին ու անիմաստ նայում էր Աստուածամօր պատկերին: Վերջապէս վեր կացաւ, մօտեցաւ հոգեւոր այրերին:

— Մի ծալէք ձեր մտքերը, մանաւանդ, ձեռքերը ձեր: Խորհեցէք հնարաւոր ելքը: Ջարդ կը լինի:

Ծրագկալի վրայ թոյլ վառուող մի մոմ ճայթեց: Նրանից պոկուած կրակի շիթը կպաւ Աստուածամօր պատկերի կտաւին ու հրկիզեց խկոյն: Ոչ ոք չփորձեց հանգցնել կրակը, միայն ահուդողով չոքեցին մերկ սալերին: Աստուածամօր պատկերը մի ակնթարթում բռնկուեց եւ մոխիր դառնալով՝ շաղ եկաւ Յովհաննէս Պլուզի շիրմաքարի վրայ («Այր իմաստուն ճարտասան»): Եօթ հարիւր տարուայ գերեզմանը քրքջեց կրակի մարմրուքով, ապա խօսեց. «Ոչ նուագի բարի սերմունս ցորեանիդ, տուն իմ: Ոչ պղտորուեն ջրերդ, Եփրատ մեր սնոտու, եւ ոչ խառնուի լուսախորան հողուդ ժանտահոտ եւ կապար սեւ»:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(12 – Շար.)

Այրի Տիկին Յարութիւն Շիրինեան
(ծնեալ Փաշայեան)
Mr et Mme Pascal Mahou et leurs fils
Mr et Mme Jean Fajon et leur fils
Այրի Տիկին Աղաւնի Շիրինեան
Այրի Տիկին Փաշայեան
Mme Vve Ozboyar et ses enfants
Այրի Տիկին Ջորեպանեան եւ զաւակները
Տէր եւ Տիկին Ջօհրապ Գափլանեան
(Հայաստան)
Գեր. Պսակ Արք. Թումայեան (Լոնտոն)
Տէր եւ Տիկին Զարեհ Թումայեան
(Քանատա)
Տէր եւ Տիկին Վարուժան Փաշայեան
Օր. Սոնիա Փաշայեան

Ինչպէս նաեւ Գալաճեան, Մարտիկեան, Թաշճեան, Կօշկարեան, Տիրանեան եւ Պազիրկան ընտանիքները եւ Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Կեդր. Վար – չութիւնը խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՋԱՐՄԱՅՐ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 15ին, 71 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի Փետր. 20, ժամը 13.45–ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քուրպը–վուայի գերեզմանատունը ժամը 15.15ին Rue du Rév. Père Cloarec, Courbevoie

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէրտէրեան եւ զաւակները, Պ. Ժորժ Տէրտէրեան, Պ. Երուանդ Գիզիլեան, այրի Տիկին Աղաւ–նի Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Թադէոս Տէրտէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տի–կին Թորոս Ասլանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Տէրտէրեան եւ զա–ւակը ինչպէս նաեւ Գիզիլեան և Կատայ–եան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր, քրոջ, ներոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Գիզիլեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 11ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Փետր. 20, ժամը 15.45ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղե–ցին եւ մարմինը կ՚ամփոփուի Իսիի գե–րեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կարապետ Աբրահամեան ընտանիքը, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատար–ուի այս Կիրակի (Փետր. 19) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ–մօր՝

ՍԱՐԱ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

մահուան 25րդ տարելիցին ինչպէս նաեւ իրենց զաւկին եւ քրոջ՝

ԱՆԱՀԻՏ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Աբրահամեան)

մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա–տակը յարգողներուն:

Տիկին Մարիամ Վարդուկեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Վարդուկեան եւ զաւակ–ները Դանիէլ, Մանուկ եւ Տէր եւ Տիկին Պերնար եւ Սոֆի Ռեմի եւ զաւակը՝ էմ–մանուէլ, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Յովհան–նէսեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Յով–հաննէսեան եւ զաւակները Ֆիլիփ եւ Ֆլո–րանս, Տէր եւ Տիկին Ժան–Ժաք Յովհան–նէսեան, Տէր եւ Տիկին Արա Յովհաննէս–եան եւ զաւակը՝ Դաւիթ ինչպէս նաեւ Միսաքեան, Սարեան, Գասպարեան եւ Եաղճեան ընտանիքները ցաւով կը ծա – նուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՎԱՐԴՈՒԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 15ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Փետր. 20, ժամը 14ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկե – ղեցին:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ. նախըն – տրաբար փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

×

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Լեւոն Յով–հաննէսեան 50ական ֆր. կը նուիրեն Կա–պոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 «Յառաջ»ին

Տէր եւ Տիկին Խմոն Պետիկեան եւ զա–ւակները՝ Ալէն եւ Լիտիա եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանու – ցանեն իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 15ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Փետր. 21, ժամը 10.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ – Լաշէզ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

UNION GENER. ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE
33, Cours Pierre Puget
13006 Marseille

La Section Culturelle

Présente : le Samedi 25 Février à 21 heures un débat avec l'écrivain arménien HAGOP - KRIKOR autour de son livre *Les Arméniens connus et inconnus* — La place des Arméniens dans le monde — Les personnalités artistiques, littéraires et scientifiques.

Փետր. 25, Շաբաթ ժամը 21ին, Մար–սէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ կը խօսի Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած ՅԱԿՈԲ – ԳՐԻԳՈՐ, իր գիրքին՝ Ծա–նօթ եւ անծանօթ Հայերու մասին: Դասախօսութեան կը յաջորդէ հարց ու պատասխան:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿԻ
Ի ՊԱՏԻՒ
ՈՂՋԵՐԹԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

որ տեղի պիտի ունենար այս Կիրակի (Փետր. 19) երեկոյեան, Սիթէ Վօքսոլ, ջնջուած է միութենական սուգի պատ – ճառով:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Այրի Տիկին Թ. Ֆընտըքեան (Պուա Քոլոմպ) խանդավառուած Հայ Կարմիր Խաչի ծովեզերեայ օգափոխութեան կա – յանին մէջ հայկ. Ծնունդի տօնակատա – րութիւնով կը նուիրէ արժէքաւոր պատի ժամացոյց մը:

Հացագործեան ընտանիքը (Վիլֆրանշ) կը նուիրէ 100 ֆր. ի նպաստ Հայ Կար–միր Խաչի օգափոխութեան կայանին, իր սիրելիներուն յիշատակին, նոր տարուան առիթով:

Restaurant

La Pailloте

ses spécialités vietnamiennes
dans un cadre reposant

*

34, rue Véron, 94140 Alfortville
tél. 375 29 79

galerie X
21, Rue Bonaparte, 75006 Paris
Tél. : 033-83-45

EXPOSOTION
du 21 Février au 15 Mars

Yasmine TABET
(BALLARIAN)

Chaque œuvre de Yasmine est un état d'âme fermant la boucle sur lui-même. Voici donc une floraison de couleurs qui se superposent et s'ordonnent dans une plastique toute intérieure, chargée de poésie fraîche, enjouée ou dramatique, refletant l'émotion du moment.

Vernissage le Mardi 21 Février à partir de 18 heures

La Galerie est ouverte de 11 à 13 h. et de 15 à 19 h. sauf Dimanche et Lundi

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Կիրակի Փետր. 26, Վարդ–անանց տօնակատարութիւն Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութեան: Կը բանախօսէ ժընեւէն՝

Գր. ԱՐՏԷՆ ՇԷԼԼԷՖԵԱՆ

Հանդէսէն յետոյ խնջոյք, «Սայաթ Նովա» նուագախումբի մասնակցութեամբ:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

MATINEE ARTISTIQUE DANSANTE
ORGANISEE PAR LA SECTION D'ASNIERES - BOIS-COLOMBES
DE LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS
Animé par l'Orchestre MELKON SEVAN

Partie artistique

Groupe « GAIDZAG » — Ensemble de danse « MINI-CAUCASE »
Dimanche 19 Février de 15 h. 30 à 24 h. Salons du Centre Administratif et Social
16, place de l'Hôtel de ville, Asnières

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՇ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 45ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, Մարտ 5, Ալեք Մանուկեան Մշակութ. կեդրոնի սրահին մէջ, ժամը 13ին
118, Rue de Courcelles Paris (Métro : Courcelles)
Հովանաւորութեամբ Կաթող. Պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ նախագահութեամբ՝ Տիկին Ե. ԻՋՔԱԼԱՑԵԱՆԻ
1977 գրական մրցանակը կը յանձնուի ֆրանսահայ անուանի արձակագիր՝
ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ
Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր
Ցանկալի է կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները, հեռախօսելով ամէն առաւօտ, մինչեւ ժամը 10, 343.04.20 եւ ամէն օր՝ 242.14.81
ՃԱՇԱԳԻՆ 60 ՖՐԱՆՔ

A LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65
ouvert tous les jours midi et soir

SA NOUVELLE DIRECTION
présente
son mini-spectacle
avec Marten Yorgantz et Norayr

VIENT DE PARAITRE

L'ALPHABET ARMENIEN

illustré par Séta PAPAZIAN

Paru aux Editions la Noria
38 LETTRES ORNEES DE MOTIFS ARMENIENS
à colorier par les enfants
38 proverbes arméniens traduits en francais, anglais, espagnol...

Vous pouvez vous le procurer :
dans les
— librairies enfantines
— librairies arméniennes
— FNAC Montparnasse
— FNAC Lyon et Marseille

Prix de vente : 25 Frs.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
21
MARDI
21 FÉVRIER
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 E 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.059 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53• ANNÉE — N° 14.059

ՃԱՇ Ի ՊԱՏԻՒ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

ՆԵՐԿԱՅ ԷԻՆ
ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ՇԱՀԷ ԱՐՔ.

Ուրբաթ երեկոյ ժողովրդական ճաշ մը կազմակերպուած էր Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչութեան կողմէ ԷնթէրՔոնթինանթալի կայսերական հիւրասրահին մէջ, ի պատիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, որ քանի մը օրէ Փարիզ կը գտնուէր, Պաղտատէն դէպի Էջմիածին, իր վերադարձի ճամբուն վրայ:

Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. խօսք առնելով, յայտնեց թէ ամէն անգամ որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Փարիզ կուգայ իր ներկայութեամբ կը խանդավառէ գաղութը, կը զօրացնէ հաւատքը դէպի Մայր Աթոռը եւ հակառակ անոր որ այս այցելութիւնը ոչ պաշտօնական էր, «այնպէս ստացուեց» ինչպէս կ'ըսեն Հայաստան, որ կիսապաշտօնական բնոյթ առնէ: Հինգշաբթի երեկոյ, Արտաքին նախարարը՝ Լուի տը Կիրենկօ կ'ընդունէր Կաթողիկոսը եւ սիրով կը լսէր անոր պարզած նիւթերը, մասնաւորաբար մեր ժողովուրդին դժուարութիւնները Երուսաղէմի Ս. Վայրերու առընչութեամբ: Նախարարը մասնաւոր հետաքրքրութիւն ցոյց տուած է եւ խոստացած իր կարելին ընել:

Ապա, Սերովբէ Արք. խօսքը տուաւ եկեղեցւոյ վարչութեան նախագահ՝ Պ. Սեդրակ Քարեանի, որ յայտնեց թէ անհունօրէն ուրախ ենք Կաթողիկոսին այցելութեամբ մեզի տրուած այս բարեբաստիկ պատեհութենէն: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը մեզի կը բերէ իր անձին հմայքը ու մեր հայրենիքին շունչն ու ոգին: Խօսք մը կայ ըստ որուն մարդիկ բանի մը յարգը կը գիտնան երբ զայն կը կորսնցնեն ու առաւել կը գնահատեն երբ կը վերագտնեն: Մեր ժողովուրդը կորսնցուց իր գերագոյն հարստութիւնը՝ ինքնավարութիւնը, պետականութիւնը ու մեր անպատմելի ողբերգութենէն ետք երբ կը գտնենք հայրենիք մը աւելի կը սիրենք: Պ. Քարեան յիշեց թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին այցելութիւնը կը զուգադիպէր Վարդանանցի ու եղրակացուց շեշտելով թէ միութիւնը մայրն է բոլոր բարիքներուն ու անմիաբանութիւնը բոյնն է չարիքներուն: Միութիւնը եւ սէրը, սակայն, կը հետեւին Վազգէն Կաթողիկոսի քայլերուն, որ մարմնացումն է հայրենասիրութեան:

Սերովբէ Արք. պերճախօս խօսքերով ներկայացուց Եղիշէ պատրիարքը՝ բարձրաստիճան հոգեւորականը բայց նաեւ՝ գրագէտ – բանաստեղծ Եղիվարդը, խօսքը տալէ առաջ իրեն:

Երուսաղէմի Պատրիարքը յիշեց թէ հին Յոյները, Հելլէնները կը հաւատային թէ չնորհներով օծուն գեղեցիկ դէմքի մը ներքեւ գեղեցիկ հոգի մը կայ եւ եթէ նոյնիսկ միշտ ճիշդ չէ, սակայն բացարձակ ճշմարտութիւն է Ն. Ս. Օ. Վազգէն Կաթողիկոսի պարագային: Մեր պատմութեան վերջին հարիւրամեակին ոչ մէկ նման կաթողիկոս ունեցած ենք: Ն. Ս. Օծութիւնը Էջմիածնի կանթեղը կօթողեց մեր Հայու հոգիին մէջ, իր ամէն մէկ այցելութիւնը Սփիւռքի մշուշներուն մէջ տարածուած հայ բեկորներուն դարձաւ ապեղանի մը, եղաւ գեղեցիկ ծիածանը, կամուրջը Սփիւռքի եւ Հայրենիքի միջեւ:

Վերջին խօսքը կը պատկանէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, որ աւելի քան երբեք երիտասարդ ու կորովի սալէս սկըսաւ իր ելոյթը.— «Ես եւ մանկունք իմ, Հայրապետը իր հոգեւոր եղբայրներով եւ հաւատացեալներով շրջապատուած է: Իր սիրտը կը լեցուի անհուն ուրախութեամբ եւ մխիթարութեամբ: Այլ կերպ չի կրնար ըլլալ երբ ամէն անգամ այցի գալով կը հանդիպիմ նոյն խանդավառ դիմաւորութեան: Այսպիսի պահերուն կը մոռնամ իմ ֆիզիքական անձս, այստեղ ձեր առջեւ կը գտնուին իմ 125 նախորդները եւս»:

Վազգէն Կաթողիկոս յայտնեց թէ աշխարհագրական հեռաւորութիւնները ջընջուած են եւ Սփիւռքի Հայութիւնը մօտ է իրեն որքան Էջմիածնի և Երեւանի ժողովուրդը: Հրաշալի իրականութիւն մըն է որ մեր ազգը մինչեւ մեր օրերը առաւելապէս ոգիի ժողովուրդ եղած է եւ ոգիով յաղթահարած է:

Կաթողիկոսը շնորհակալութիւն յայտնեց Մարսէյլէն, Լիոնէն, Լոնտոնէն, Ժընեւէն եւ Պրիւսէլէն եկած պատուիրակութիւններուն, Եղիշէ Պատրիարքին եւ Շահէ Արքեպիսկոպոսին, որոնց հետ մտերմօ փոխանակութիւն ունեցած է աչնան գումարուելիք Եպիսկոպոսական ժողովին մասին, դրական արդիւնքներով: Շնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ խորհրդային դեսպանատան Ա. քարտուղար Պ. Սահակեանի, որ կը ներկայացնէր խորհրդային դեսպանը, Փարիզի քաղաքապետ Շիրաքի ներկայացուցիչ՝ Ժաք Ռիկոյի:

Ապա Կաթողիկոսը, ուզեց գրոյցի ձեւով շարունակել եւ յայտնեց թէ մամուլի (*) մէջ կարդացած է որ վերջերս հանդիպում մը եղած է Փարիզի մէջ Հայ ըլլալու հարցին շուրջ: Նոր հարց չէ, ըսաւ Վազգէն Կաթողիկոս եւ յիշեց թէ նոյն հարցը կար յիսուն տարի առաջ երբ Ռումանիա էր ու ինք ալ դասախօսութեան իբրեւ նիւթ ընտրած էր «Կ'արժէ՞ արդեօք Հայ մնալ»: Պատասխանն էր նոյն հարցումին որ դրուած էր այսօր մեր առջեւ եւ երիտասարդութեան խրախոյսն է ամէն բանի մասին կասկածելու եւ ծայրէն սկսելու: Տեսակ մը քարթեզիանիզմ, տիխռուր տը լա մէթոտի ձեւով, Օէն սկսիլ եւ ամէն մէկ հարցին արդարացումը վերակազմելով: Պէտք չէ քնանալ, պէտք չէ գոհանալ եղած կաղապարներով: 4րդ դարէն մեր ժողովուրդը գտնուած է ըլլալ – չըլլալու հարցին առջեւ եւ լուծումը տուած է քրիստոնէութիւնն ընտրելով: Հազիւ 100 տարի յետոյ գիր ստեղծած է: Վարդանանցը նոյնպէս հարցումի մը լուծումն է: Ուրեմն այս հարցումը նոր չէ եւ պէտք չէ յոռետես ըլլանք: 2000 տարուան պատմութիւն ունինք եւ մեր ժողովուրդը միշտ գտած է փրկարար լուծումը վճռական պահուն: 1915ին լուծումը չկար եւ Ֆրանց Վերֆէլն է որ կ'ըսէր՝ Եկած է ժամանակը երբ Հայուն կարելի չէր Հայ ըլլալ բայց երեք տարի յետոյ պատասխանը գտանք Սարդարապատով ու այսօր՝ մեր ներկայ Հայաստանով, որ կրնար ուրիշ ճակատագիր ունենալ եթէ 1828ին կցումը եղած չըլլար Ռուսաստանի հետ: Այն ատեն հազիւ 150 հազար էր մեր ժողովուրդին Թիւը իր պայմանական հօղին վրայ: Այսօրուան Հայաստանն ալ ամբողջական իմաստով լուծումը չէ Սփիւռքի, թէեւ որեւէ հնարաւոր լուծում կրնայ հիմնուիլ միայն Մայր Հայրենիքի իրականութեան վրայ: Մեր կեանքին կեդրոնը Հայ Եկեղեցւոյ կաթողիկէն է, Էջմիածինը, նոյնքան կարեւոր է Երուսաղէմի մեր Աթոռը: Կիլիկեան Աթոռն ալ կենդանի ներկայութիւն մըն է եւ կարեւոր առաքելութիւն մը ունի արտասահմանի Հայութեան յառաջընթացին համար ու երբ կը խօսիմ Կիլիկեան Աթոռին մասին չեմ կրնար բաժնել Մխիթարեան հայրերը իրենց գիտական եւ կրթական աշխատանքով մեր մշակոյթին ի սպաս: Ըսուած է ժողովուրդներ չկան, կան մշակոյթներ, ժողովուրդները կ'արժեն այնքան որքան կրնան մշակոյթ ստեղծել: Վճռական դեր ունին կատարելիք հոգեւորականները եւ մտաւորականները դաստիարակչական եւ կրթական մարզերու մէջ: Խորհուրդ տանք որ աւելի հաւատքով նետուին ասպարէզ որպէսզի ըլլալ – չըլլալու հարցին իրենց կարեւոր լուման բերեն: Այս բոլոր դժուարութիւններով հանդերձ շատ հետաքրքրական է Հայ ըլլալ, շատ աւելի քան օրինակ Նորվեկացի ըլլալ: Հայաստանի մէջ հետաքրքրական մտայնութիւն մը կայ ժողովուրդին մօտ, որ մեծ սէր եւ հետաքրքրութիւն ունի դէպի Սփիւռք: Վերջերս Սունդուկեան Թատրոնը ներկայացում մը կար՝ Հաճի Փայլակ: Տեսարան մը կայ, ուր կը վիճին հայ ժողովուրդի ապագային, Սփիւռքի մասին եւ հոն կ'ըսուի. «Ո՞նց հայ ժողովուրդը կարող է ապրել առանց Սփիւռքի»: Հայաստանի համար Սփիւռքը միս եւ արիւն է: Սփիւռքը տեւական իրականութիւն մըն է եւ կրնայ օգտակար ըլլալ հայրենիքին աւելի քան դուք եւ մենք կը կարծենք: Մէկ ամբողջութիւն կը կազմեն:

Վազգէն Կաթողիկոսը շեշտեց նաեւ թէ գաղութները լայն ազատութիւն կը վայելեն, մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ, ուր մնալով Հայ, կրնան ազնիւ քաղաքացիներ ըլլալ:

×

Ճաշը վերջացաւ Սերովբէ Արք.ի փակման խօսքերով: Պզտիկ գեղարուեստական բաժին մը ամբողջացուց երեկոյթը: Միհրան Էլմայեան, որու կ'ընկերանար Սոնա Թորոսեան քանի մը երգ երգեց: Ըստ երեւոյթին արուեստագէտը իր լաւագոյն օրերէն մէկուն մէջ չէր: Բայց շատ հաճելի էր լսել Անոյշ Զրբաշեանը, որ հարազատ առոգանութեամբ եւ հասկացողութեամբ արտասանեց Պարոյր Սեւակի «Մօր ձեռերը»:

Բաւական անտեղի թուեցաւ մեզի, ճաշացուցակները Կաթողիկոսին ստորագրել տալու արարողութիւնը, որ վըտէքաբիայի բնոյթ ալ առաւ: Ամենայն Հայոց Կ ա թ ո ղ ի կ ո ս ը ազնուագոյն եւ պարզագոյն հոգիի տէր հոգեւորական մըն է եւ իրեն չի մնար անշուշտ մերժել: Իսկ մեզի ալ կը պակսի փրոթոքոլի պետ մը: Չհասկցանք նաեւ թէ ինչո՞ւ բացառիկ «գաղտնապահութեամբ» մըն էր որ Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Թիէրի Թանկագին նուէր մը տուին Կաթողիկոսին: Որքան գիտենք 13րդ դարու Կիլիկեան շրջանի շատ գեղեցիկ եւ արժէքաւոր հայկ. կնիք մըն էր զոր Թիէրիները նուիրեցին առ ի շնորհակալութիւն նաեւ այն բացառիկ ընդունելութեան զոր Կաթողիկոսը վերապահած էր իրենց, Հայաստան, անցեալ տարի: Ոչ մէկ խօսք ըսուեցաւ այս մասին: Ֆրանսացի հնախոյզները գուցէ իրենք չէին ակնկալեր անպայման հրապարակային երախտագիտական ելոյթ մը(ի վերջոյ Հայ չեն որ երբ տեղ մը 5 Ֆր. տան պահանջեն, որ ժամ առաջ անուննին Թերթին մէջ դրուի եւ ազգը իմանայ...) բայց երբեմն աւելորդ չէ Թերեւս զգացնել որ կրթութեան մասին մենք ալ գաղափար մը ունինք, անշուշտ եթէ ունինք:

Ա. Մ.

(*) Կ'ակնարկէր «Յառաջ»ի Յունուար 25ի յօդուածին «Հայ ըլլալ 78ին» Ֆնաքի հանդիպումին առթիւ:

×

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որ տասը օր է Փարիզ կը գտնուէր, Շաբաթ առաւօտ վերադարձաւ Մայր Աթոռ՝ Էջմիածին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿՉԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՐԱՐՔ ՄԸ

ԼԱՐՆԱՔԱՅԻ ՕԴԱԿԱՅԱՆԸ
ՌԱԶՄԱԴԱՇՏԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ

Ամէն ինչ կը սկսէր Կիպրոս եւ կը վերջանար Կիպրոս, արեան մէջ: Նախ Շաբաթ առտու ժամը 11ին էր, որ երկու զինուած անձեր կը խուժէին Նիկոսիոյ Հիլթըն պանդոկը, ուր կը վերջանար ափրօ-ասիական ժողովուրդներու համախոհութեան կազմակերպութեան համագումարին մէկ նիստը: Կը նախագահէր ընդհ. քարտուղարը, Գահիրէի Ալ-Ահրամի տնօրէն եւ Սատաթի անձնական բարեկամ՝ Եուսէֆ էլ Սեպայ, որ տեղն ու տեղը կը սպաննուէր: Ընդհ. շփոթութեան եւ խուճապին մէջ, երկու ահաբեկիչները 20 պատանդ կը բռնեն ու կը պահանջեն օդանաւ մը, զոր ձեռք կը ձգեն քիչ ետք: Մաս մը պատանդներ ազատ ձգելէ ետք, օդանաւը ճամբայ կ'ելլէ 12 պատանդով, որոնց մէջ նաեւ ՊԱԿի (Պաղեստինեան Ազատագրական Կազմակերպութիւն) երկու անդամ, այսինքն Պաղեստինցին Պաղեստինցի կ'առնէր իբրեւ պատանդ: Օդանաւային շրջապտոյտը կը սկսէր Ճիպութիով, կ'անցնէր Լիբանանի վրայէն, Սուրիոյ, Յորդանանի, բայց ոչ ոք կ'ուզէր նման «Թունաւորուած նուէր» մը, Լիբիա եւ Ալժերիա կը մերժէին: Ու ի վերջոյ օդանաւը կը վերադառնար Լարնաքա: Հոն քիչ ետք կը հասնէին նաեւ մօտ 100 եգիպտացի զինուորներ բայց ըստ երեւոյթին, առանց արտօնութեան եւ որովհետեւ միշտ կարելի չէ կրկնել «Մոկատիշոյի» հրաշքը, ամէն ինչ վերջ կը գտնէր արեան մէջ: Պատանդները ազատ կ'արձակուէին, երկու պաղեստինցի ահաբեկիչները կը յանձնուէին կիպրական իշխանութեանց բայց 12 մեռեալ եւ 20 վիրաւոր կար, կիպրական ուժերը կրակ բացած ըլլալով: Ասոնք լուր չունէին եւ չէին ներեր Եգիպտոսի որ զիրենք խաբած է ըսելով որ եկող օդանաւը նախարար մը կը փոխադրէ բանակցելու համար:

Պարզ է որ եղածը Եգիպտոսի եւ մանա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ Ժ. – ԺԲ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍ

Ժ. դարէն ի վեր հանդէս եկող Պահլաւունի տոհմի մարդիկ յայտնի են դարձած ոչ միայն շինարարութեամբ եւ ռազմական գործերով, այլ եւ, մանաւանդ, իրենց ուսումնասիրութեամբ։ Այսպիսիներէն է եղած մանուկ Գրիգոր Պահլաւունին։

Գրիգոր Մագիստրոս Պահլաւունի Նարեկացիի շատ կրտսեր ժամանակակիցն է, որմէ հասած են մեզի բազմաթիւ թուղթեր եւ մի քանի չափածոյ երկեր։ Ան եղած է յայտնի իշխան, որ շատ հմուտ էր եկեղեցական գրականութեան, սիրող եւ պաշտող էր Հայոց Եկեղեցին, եւ իր ժամանակի համեմատ՝ ազատամիտ, լուսամիտ եւ բազմագէտ մարդ մը։ Ան առաջիններէն է եղած, որ չէ բաւարարուած միայն կրօնականով, այլեւ ցանկացած է զարգացնել Հայոց մէջ՝ հին յունական գիտութիւնը, ուսումնասիրել չափագիտութիւնը (մաթեմաթիք) բժշկութիւն, փիլիսոփայութիւն, երկրաչափութիւն, մէկ խօսքով՝ բազմակողմանի գիտելիքներ ձեռք բերել։

Այս նշանաւոր մարդը՝ որդին էր Վասակ Պահլաւունիի, ծնած էր մօտ 990 թուին։ Ան մեծցած է Անի քաղաքին մէջ, Պահլաւունիներու պալատին մէջ, վայելելով խնամքը իր հօրեղբօր՝ Վահրամ Պահլաւունիի, որ քաջ սպարապետ էր եւ ութսունամեայ հասակին մէջ՝ մարտի մէջ քաջաբար զոհուած է։ Գրիգոր իր սկզբնական ուսումն ստացած է Անիի մէջ։ Հմտացած է Ս. Գրքին եւ եկեղեցւոյ հայրերու գրուածքներուն։ Ան պատանեկան հասակէն, պարապած է, նաեւ, արտաքին գիտութիւններով։ Ան վարժուած է, միաժամանակ, զինուորական արուեստին, որ յոյժ անհրաժեշտ էր այդ դարուն։ Իր հօր սպանումէն յետոյ, անոր հայրական ընդարձակ կալուածքները կը ժառանգէ Գրիգոր։ Ան, իր հօր նման, առանձին ուշադրութիւն կը դարձնէ վանքերու շինարարութեան՝ Բջնիի, Կեչառիսի եւ այլ վայրերու մէջ։

Գրիգոր Մագիստրոս, միւս Պահլաւունիներու հետ, պաշտպան կը կենայ Անիի Բագրատունիներու թագաւորութեան եւ Գագիկ Բ.ի գահակալութեան։ Ան իր զօրքերով կ՚օգնէ Գագիկին, որ կը ջարդէ Թուրքերը 1042 – 1043 թուականներուն, բայց շուտով գժտութիւն կ՚իյնայ այս երկուքի միջեւ, եւ ան կը հալածուի թագաւորէն, բանտ կը նետուի, կը կրէ բազում զրկանքներ եւ մինչեւ անգամ՝ մահուան սպառնալիք։ Այնուհետեւ, թագաւորը կը զղջայ եւ կ՚ուզէ հաշտուիլ, բայց, հաւանօրէն, չիրականանար այդ հաշտութիւնը, եւ Գրիգոր կը հեռանայ Տարօն գաւառ։

Այդ շրջանին՝ Անին իր կալուածներէն տուրք կուտար Յունաց կայսեր։ Երբ Գագիկ Բ. կ՚երթայ Կ. Պոլիս՝ կալուածքներու կտակի խնդիրը կարգաւորելու, Գրիգոր Մագիստրոս եւս, 1045 թուին, կ՚երթայ այնտեղ՝ Գագիկ թագաւորին օգնելու յոյսով։ Բայց ան կը կարողանայ ոչինչով օգտակար դառնալ։ Մագիստրոս, հակառակ իր ցանկութեան, չի կարողանար Հայոց թագաւորութեան անկման առաջքն առնել։ Չնայած, որ ան պահ մը կը հաւատայ Բիւզանդացիներու խոստումներուն, եւ այս մասին՝ ան նոյնիսկ մարդ կ՚ուղարկէ հայրենիք, բայց Անին, արդէն, վաճառուած էր շատերէն։ Ան եւս, հայ իշխաններու շատերու նման, ստիպուած կ՚ըլլայ դուրս մնալ իր ծախուած հայրենի երկրէն։ Այդ մասին՝ ան տխրութեամբ կը յիշէ իր թուղթին մէջ։

Ան, 1048 թուին, ուրիշներու հետ, արեւելք կ՚ուղարկուի՝ երկրի սահմանները պաշտպանելու եւ կը նշանակուի Միջագետքի կառավարիչ դուքս։ Անոր « Մագիստրոս » կոչումը ոչ թէ գիտական աստիճան մըն էր այդ ժամանակ, ինչպէս այսօր, այլ Բիւզանդական կայսրութեան մէջ՝ պալատական տիտղոս մը՝ ռազմական գծով։

Մագիստրոս շատ բարեկարգութիւններ ըրած է իրեն յանձնուած մարզերու մէջ, բայց միշտ ալ ցանկացած է թողուլ իր վարչական գործերը եւ ամբողջապէս ինքզինք նուիրել գրական զբաղումներու։ Իր կառավարութեան ժամանակ՝ ան բազմիցս եղած է Տարօնի Ս. Կարապետ վանքին մէջ, ուր անոր համար՝ կառուցած են դպրոց եւ իշխանական ապարանք։ Ան վախճանած է 1058–1059 թուականներուն։

Ա.— ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ԸՍՏ ԳՐԻԳՈՐ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍԻ

Բոլոր ուսում ստացած, զարգացած աշխարհականներու մէջ՝ առանձնապէս կը փայլի այս Պահլաւունի իշխանը, որ մեր վաղ – վերածնունդեան շրջանի խակական լուսաւորող գործիչ էր։ Ան ոչ միայն ուրիշներուն դրդած է գիտութեամբ զբաղելու եւ դպրոցներ հաստատելու, այլ եւ ինքը, շարունակ, սիրով եւ անխոնջ կերպով հետեւած է ուսման՝ միշտ նշանաբան ունենալով իրեն՝ « գիտութեամբ լուսաւորել զանձն »։ Ան ունեցած է իր սեփական դպրոցը։

Հետաքրքիր է անոր ծրագիրը՝ ուսանելի նիւթերու վերաբերեալ։ Ըստ այդ ծրագրի, ուսումը պէտք է սկսիլ Սուրբ Գիրքի ընթերցանութեամբ եւ « առասպելաւարժութեամբ », ապա՝ Հոմերական, Պղատոնական եւ այլ գիրքերու հատուածներէն՝ « չորս արհեստները »՝ թուաբանութիւն, երաժշտութիւն, երկրաչափութիւն եւ աստղաբաշխութիւն. եւ ապա, անցնիլ երկրորդ աստիճանի ուսման, որ է՝ քերականութիւնը եւ միւսները...

Իր երկրորդ թուղթին մէջ՝ ան կը գրէ, թէ անոնք, որոնք նախապէս այդ ուսումը չեն ստացած՝ չեն կրնար հետեւիլ բարձրագոյն ուսման առարկաներուն, ինչպիսիք են՝ աստուածաբանութիւնը, փիլիսոփայութեան բարձրագոյն ուսումը, ընազանցութիւնը, ճարտասանութիւնը, հռետորութիւնը եւայլն « քանզի պարտ է նախ ի բնաբանականէն (ֆիզիք), յուսումնականն (մաթեմաթիք) ամբառնալ եւ անդուստ աստուածականն »։

Գրիգոր Մագիստրոս իր ուսումնական ծրագրին մէջ կը դնէ, ինչպէս տեսանք « առասպելավարժութիւնս »։ Հայերէն առասպել բառը կը նշանակէ զրոյց, պատմուածք՝ աստուածներու եւ դիւցազուններու մասին. միաժամանակ կը նշանակէ առակ, ներկայի իմաստով։ Մագիստրոս այս երկու նշանակութիւններով ալ կը հասկնայ բառը։ Այդ առասպելները պէտք էր քաղել թէ՛ գիրքերէն եւ թէ ժողովրդական աւանդութիւններէ, « ի գռեհիկս » պատմուած առակներէն եւ թէ այլ բանահիւսական երկերէն։

Դասաւանդութիւնները ըլլալով հայերէն լեզուով, անհրաժեշտ էր ունենալ, ուրեմն, հայերէն լեզուով գիրքեր. ատոր համար՝ կային հին թարգմանութիւնները, ինչպէս օրինակ՝ « Ողիմպիանոսի առակները », զորս կը յիշէ Մագիստրոս. կար նաեւ՝ Անանիա Շիրակացիի « Մեծ Քննիկոնը », « յորում մթերեալ են, — կ՚ըսէ ան, — տողորք աստուածային, արհեստք եւ մակացութիւնք, մատենագրութիւնք եւ ամենայն վարժումն հռետորական »։

Գրիգոր Մագիստրոս ինքն ալ կատարած է « Հին քերականի » մեկնութիւնը, որով, յետագայ դարերուն, ուսուցիչները սորվեցուցած են իրենց աշակերտներուն։

Ան իր ծերութեան հասակին մէջ անգամ՝ շարունակած է թարգմանութեան գործը։

ՏԱՐՕՆԱՎԱՐԴ

(Շար.)

ԹՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆԴԻՍՆԵՐԸ

ԿԱՏԱԿԻ ՀԱՄԱՐ ՍԿՍԵՑԻ ԽՕՍԵԼ ՀԱՅԵՐԷՆ...

Այս նախադասութիւնը քաղեցինք «Գարուն» ամսագրի մէջ լոյս տեսած « Դատաւորը բարձրացրեց Ռոմերոյի ձեռքը » խորագրուած յուշագրութենէ մը։ Հայաստանցի կռփամարտիկ մըն է, Դաւիթ Թորոսեան, որ Խորհ. Միութեան հաւաքականին հետ Քուպա գացած է մասնակցելու համար կռփամարտի միջազգային մրցումի մը։

Նախ իր հարեւանցի տպաւորութիւնները։ « Կուբա... Ջափազանց դժուար է արեւի կիզիչ ճառագայթների տակ շնչել խոնաւութեամբ յագեցած օդը։ Բաւական է մէկ ժամ Հաւանայով քայլել, որպէսզի թրջուես քրտինքի կաթիլներից, ինչպէս անձրեւի տակ ընկածը։ Բայց, չնայած շոգին, փողոցներում հարաւի ժողովուրդներին յատուկ աշխոյժ եռուզեռ է։

« Ամէն քայլափոխին հանդիպում են երիտասարդ տղաներ ու աղջիկներ, որոնք կիթառը ձեռքներին նուագում են։ Աւելի տարեցները հաւաքւում են որեւէ այգում կամ բացօթեայ սրճարանում, նուագում փողային ժողովրդական գործիքներ, կազմելով իւրօրինակ անսամբլներ։ Կըղզու փոքր տարիքի բնակիչները, անկախ սեռից եւ մաշկի գոյնից, պտոյտ են գալիս Կուբա ժամանած զբօսաշրջիկների շուրջը, որպէսզի ձեռք բերեն որեւէ արտասահմանեան կրծքանշան կամ իր։

« Ամէն տեղից տեսանելի է ովկիանոսի կապոյտը, որը պաշարել է քաղաքը հիւսիսից։ Անմիջապէս ծովեզրին ուղիղ գծով վեր են խոյանում բազմայարկ երկնաքերները, որոնք ֆանտաստիկ տեսք են ստացել ովկիանոսի հարթ ֆոնի վրայ։ Պարզորոշ աչքի են ընկնում « Ֆոքսա » եւ « Հաւանա Լիբրա » հիւրանոցները։ Կառուցուել են մինչ յեղափոխութիւնը, Միացեալ Նահանգների խոշոր գործարարների պատուէրով, իսկ այժմ ազգայնացուած են։ Որքան էլ զարմանալի է, այնտեղ հնարաւոր չէ հանդիպել նոյնօրինակ կառոյցների։ Բոլոր շէնքերը ունեն ինչ-որ առանձնայատուկ ձեւ, որը քաղաքին անծանօթ մարդու համար հեշտացնում է կողմնորոշուելը »։

Մարզիկը իր խումբին հետ « Հաւանա Լիբրա »ի 22րդ յարկը տեղաւորուած է։ Սենեակները յարմարաւէտ են, դուրսը տաք է, բայց ներսը ջերմութիւնը հաւասարակշռուած է։

Մրցումները տեղի ունեցած են մեծ մարզադաշտին մէջ։ Բոլոր երկիրներու խումբերը ներկայացած են բացման հանդիսութեան։ Ամէն խումբ իր դրօշով, խարհրդանիշով։

Բայց հիմա վերստին խօսքը տանք մարզիկին։ « Ուշադրութիւնս գրաւեց Կուբայի ազգային թիմի առաջնորդ աղջիկը, որը հետաքրքրութեամբ նայում էր կրծքիս գրուած չորս տառերին։ Նա նշան արեց։ Մօտեցայ, նա իսպաներէն ինչ-որ բան ասաց, չհասկացայ, պատասխանեցի ռուսերէն։ Նա նոյնպէս չհասկացաւ։ Կատակի համար սկսեցի խօսել հայերէն, համոզուած, որ հայերէն ոչինչ չի հասկանում։ Բայց որքան էլ զարմանալի էր, աղջիկը յանկարծ պայծառացաւ եւ անվարժ հայերէնով արտաբերեց.

— Ես էլ Հայ եմ, անունս Անահիտ է։ « Մեզ մօտեցաւ Սուրէն Ղազարեանը։ Նա նոյնպէս զարմացաւ։ Մի պահ երեքս էլ զարմացած մոռացել էինք, թէ որտեղ ենք գտնւում եւ ուրախ զրուցում ենք...

« ... Վերջինը մարզապալատ ներկայացաւ Կուբայի հաւաքականը։ Անահիտը տանում էր ազատութեան կղզու դրօշը, իսկ նրանից անմիջապէս յետոյ գալիս էր միւնխենեան ծանր քաշի չեմպիոն, աւստամբերթ Թէոֆիլ Ստիվենսոնը »։

Մանրամասնութեան համար աւելցնենք, թէ ընկերը՝ Սուրէն, պարտուած է Եւրոպայի ախոյեան, գերմանացի Պայերի կողմէ։

Իսկ ինք յաղթելէ ետք խուլացի մըրցակիցի մը, դէմ յանդիման գտնուած է քուպացի Խորխէ Ռոմերոնի։ Երկրորդ ռաունտին քանի մը ուժեղ հարուածներով տապալած է մրցակիցը։ Աւագ մարզիչը շնորհաւորած է, ինք վերադարձած մրցաբեմին կեդրոնը, դատաւորը իրեն անհասկնալի բաներ մը ըսելով բարձրացուցած է Ռոմերոյի ձեռքը։

Հոսկէ գրութեան խորագիրը։ Բայց մենք հետաքրքրուեցանք Դ. Թորոսեանի գրութեամբ, որովհետեւ Հաւանայի մէջ կատակի համար հայերէն խօսած է, եւ...

ՔԱՂՀԱՆ

ՆԿԱՐԻՉ՝ ՎԱՀԷ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Զորս տարիէ ի վեր կը բնակի Փարիզ։ Հակառակ երկու անձնական ցուցահանդէսներով հանդէս գալուն Պէյրութի մէջ, ուր սկսած էր արուեստագէտ խոստապահանջ հասարակութեան մը հետաքրքրութիւնը վառ պահել՝ Վահէ Պարսամեան ուզեց հիմնականօրէն վերուսումնասիրել նկարչութիւնը եւ եկաւ Փարիզ աշակերտելու Գեղարուեստից Ակադեմիային։ Առաջին հրապարակային երեւումն է, մաս կազմելով խմբական ցուցահանդէսի մը։

Կը մասնակցի միայն հինգ գործերով։ Ու ասիկա՝ լայնօրէն բաւարար է արուեստագէտի մը դէմքը, ուղղութիւնը եւ տաղանդը ճշդող, ու ցաւ մը նաեւ — ինչ հիանալի ցուցահանդէս մը պիտի կազմէր իր ամբողջական գործերուն ցուցադրութիւնը։

Ունի ակադեմական գիտութիւն եւ նըկարչական հիմնական պատրաստութիւն։ Սակայն ասիկա սպասելի նախատեսումները ըլլալու են ուեւէ մէկ նկարիչի։ Ինչ որ մասնաւորապէս յատկանշական է իր մօտ իր անխոնջ որոնումներն են ու արդէն անոր խանդավառիչ արդիւնքները։

Վահէն ունի պաստառ մը կենդանացնելու, շարժման դնելու զօրութենականութիւն։ Կը ստեղծէ մթնոլորտ որ կը բխի որքան շրջապատէն նոյնքան նաեւ այն մարդկային մարմիններէն — չըսենք մարդերէն — քանի յաճախ անոնք թելադրուած կազմեր են, կամ ոտքեր՝ որոնք շարժման կը դնեն զանգուածը։ Մանրամասնութիւններ կը դծէ սակայն անոնք տուփերու նման իրարու մէջ անցընելով կը ստեղծեն շրջապատը, անկենդան նիւթեր կը շնչաւորուին անկախ՝ մարդկային գոյութենէ։ Բոլորը զիրար կ՚ամբողջացնեն։ Բծախնդիր արուեստագէտ ան կը գործածէ գոյները ոսկերիչի խնամքով, մաքրութեամբ։ Գոյները նաեւ իր լոյսերն են, պաստառը կենդանացնող սրտի խաւերը։

Կը գոհանանք, այսօր, այս կարճ այլ խանդավառ արտայայտութեամբ, պարզապէս ողջոյնի մեր խօսքը ըսելու երիտասարդ տաղանդի մը հաստատուն իրագործումներուն առջեւ։ Ֆրանսահայ նըկարչութիւնը զօրացած կը գտնենք վաւերական նոր ուժով մը որ, վստահ ենք, — նկատի առնելով նաեւ արուեստագէտին լրջութիւնը, — իր մասին խօսեցնել պիտի տայ այսուհետեւ։ Պիտի ըսենք անունը՝ Վահէ Պարսամեանի։

Այսքանը՝ որպէս վկայութիւն մը՝ նըկարչական նոր տաղանդի մը փթթումին։

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

(*) Maison des Beaux-Arts, 11, Rue des Beaux-Arts, jusqu'au 21 Février.

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՊԱՂՏԱՏԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Ինչպէս ծանօթ է, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը փարիզ կուգար Պաղտատէն, ուր շուրջ 12 օրուան այցելու-թիւն մը կատարած է: Ստորեւ կարգ մը մանրամասնութիւններ այդ մասին, քաղուած տեղւոյն վրայ պատրաստուած հաղորդագրութիւններէն.—

Իրաքի Հայոց Թեմի առաջնորդ Ասողիկ Արք. Ղազարեանի եւ Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան հրաւէրով՝ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգէն Ա., Յունուար 28ին, ժամը 14.20ին Պաղտատ ժամանեց: Հայրապետին կ՚ընկերանային Մայր տաճարի լուսարարապետ եւ Ատրպէջանի Հայոց առաջնորդ Յուսիկ Եպս. Սանթուրեան, «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր Արթուն Հատիտեան եւ դիւանապետ Մուշեղ Վրդ. Սարգսեան: Օդակայանին մէջ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը դիմաւորեցին քոյր Եկեղեցիներու հոգեւոր պետերը, Արտաքին Նախարարութեան փոխթղթակից պետը, Խորհ. Միութեան Իրաքի դեսպանը, Ազգ. Կեդրոնական Իշխանութեանց անդամները եւ բազմահազար արաբ եւ հայ բազմութիւն մը: Ողջոյնի խօսքերու փոխանակումէն ետք, կառքերու թափօրը՝ պատուոյ ոստիկաններու ուղեկցութեամբ, անցաւ մայրաքաղաքի փողոցներէն դէպի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուր կատարուեցաւ կանոնական աղօթքը:

Եկեղեցւոյ մէջ, յանուն առաջնորդ Ասողիկ Արք.ի, որ հիւանդանոց կը գտնուէր, բարի գալուստի խօսք արտասանեց հիւրաբար Պաղտատ ժամանած Պսակ Արք. Թումայեան: Խօսք առաւ նաեւ Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ Տոքթ. Հայրաթ Միքայէլեան: Վազգէն Ա. իր գոհունակութիւնը յայտնեց բացառիկ եւ սրտաբուխ ընդունելութեան համար Իրաքի կառավարութեան՝ իր ժամանման առիթով ընձեռած դիւրութիւններուն համար, ինչպէս նաեւ քոյր Եկեղեցիներու հոգեւոր պետերուն՝ որոնք եկած էին անձամբ ողջունելու Հայոց Հայրապետը: Այնուհետեւ Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ բազմահազար հաւատացեալներու աջհամբոյրը, որ տեւեց երկու ժամ: Ապա Վազգէն Ա.՝ իբրեւ Իրաքի կառավարութեան հիւր, առաջնորդուեցաւ Տիգրիսի ափին գտնուող Էլ-Մանսուր պալատը, իր շքախումբի անդամներուն հետ: Հանդիսութիւններու մասնակցելու համար Վազգէն Ա.ի մասնաւոր հրաւէրով Նիւ Եորքէն Պաղտատ ժամանած էր նաեւ աւագ Աբեղայ Ասատուրեան:

Յունուար 29ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին Վազգէն Ա. այցելեց նախագահական պալատը եւ ստորագրեց պատուոյ ոսկեմատեանը: Նոյն առտուն, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագեց եւ քարոզեց Յուսիկ Եպս. Սանթուրճեան, որ կատարեց նաեւ եկեղեցւոյ պատերուն եւ խաչերուն օծումը: Ժամը 10.30ին եկեղեցի ժամանեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Եկեղեցական արարողութեան աւարտին Վազգէն Ա. այցելեց Պաղտատի պետական Համալսարանի հիւանդանոցը, ուր ամիսէ մը ի վեր կը խնամուի Ասողիկ Արք.: Դժբախտաբար Ասողիկ Արք.ի առողջական վիճակը կը մնայ դարձեալ մտահոգիչ:

Նոյն օրը, ժամը 17ին Վազգէն Ա. իր շքախումբի անդամներով այցելեց Պաղտատի Մելինէ Դանիէլ Իսքէնտէր ազգապատկան ծերանոցը, ուր, Ս. Կարապետ մատուռին մէջ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն՝ ծերանոցի բարերարուհիի յիշատակին: Վազգէն Ա. շրջեցաւ հաստատութեան զանազան բաժինները եւ գնահատեց պատասխանատու մարմիններու տարած աշխատանքը:

Յունուար 30ին, Երկուշաբթի ժամը 10ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր շքախումբի անդամներով այցելեց Պաղտատի պետական Թանգարանը, ժամը 13ին՝ Իրաքի Արդարութեան նախարարին:

Յունուար 31ին, Երեքշաբթի ժամը 9ին Հայրապետը այցելութիւն մը տուաւ Պաղտատի Գաղթէացիներու Պօլոս Բ. Շէյխօ պատրիարք – կաթողիկոսին: Ապա այցելեց Իրաքի կառավարութեան մօտ Պապական նուիրակ Ժան Ռիւբ Եպս.ին: Ժամը 10.30ին Վազգէն Ա. այցելեց Խ. Միութեան Իրաքի դեսպան Անատոլի Պարքովսկիի:

Փետրուար 1ին, Չորեքշաբթի ժամը 13ին Պապական նուիրակը իր պալատին մէջ ի պատիւ Վազգէն Ա.ի պաշտօնական ճաշ մը տուաւ, որուն ներկայ եղան 25 անձնաւորութիւններ, որոնց մէջ Խորհ. Միութեան, Ֆրանսայի, Լիբանանի Իրաքի դեսպանները:

Նոյն օրը ժամը 16ին Հայոց Հայրապետը՝ Էլ-Մանսուր պալատին մէջ ընդունեցաւ այցելութիւնը Պաղտատի իսլամ կրօնապետ Շէյխ Մահտի Էլ Խալըսիի: Ժամը 18.30ին Վազգէն Ա. բացումը ըրած է Իրաքի Հ. Բ. Ը. Մ.ի նորակառոյց շէնքին: Այդ առթիւ կազմակերպուած հանդիսութեան ընթացքին խօսք առաւ Արթուն Հատիտեան եւ շեշտեց Հ. Բ. Ը. Միութեան կատարած առաքելութիւնը 1906էն ի վեր: Ապա, ի պատիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ճաշ մը տրուեցաւ որուն մասնակցեցան շուրջ 200 հոգի:

Փետրուար 2ին, Հինգշաբթի առաւօտեան, Վարդանանց տօնին առթիւ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագեց եւ քարոզեց Պսակ Արք. Թումայեան: Յաւարտ պատարագի տեղի ունեցաւ հայրապետական մաղթանք: Ժամը 20ին, Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը պաշտօնական ճաշով մը, Պաղտատ պանդոկին մէջ, պատուեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Ներկայ եղան շուրջ 300 հոգի: Յանուն Կեդր. Վարչութեան, նախագահ Տոքթ. Հայրաթ Միքայէլեան ուղերձով մը ողջունեց Վազգէն Ա.ը եւ Իրաքի Հայութեան կողմէ իրեն նուիրեց փիրուզակով Թանկագին մատանի մը: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը շնորհակալութիւն յայտնեց եւ գնահատելով Տոքթ. Հայրաթ Միքայէլեանի կատարած արդիւնաբեր գործունէութիւնը Պաղտատի մէջ, անոր կուրծքը զարդարեց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի Ա. կարգի շքանշանով:

Փետրուար 3ին, Ուրբաթ առաւօտեան ժամը 10ին Վազգէն Ա. պատարագեց եւ քարոզեց: Ժամը 20ին, Իրաքի հայ երկ-Երիտասարդաց Միութիւնը՝ իր շէնքին մէջ, ընդունելութիւն մը տուաւ ի պատիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի: Ներկայ եղան աւելի քան 400 հրաւիրեալներ, որոնց մէջ Արտաքին Նախարարութեան փոխթղթակից պետը՝ Ուսամա Խալիլ, Խ. Միութեան Իրաքի դեսպանատան Ա. քարտուղար Նուպար Տէր-Միքայէլեան: Խօսք առաւ Արթուն Հատիտեան: Վազգէն Ա. տուաւ իր օրհնութիւնը Իրաքի կառավարութեան, որու հովանիին ներքեւ կ՚ապրի ու կը ստեղծագործէ հայ համայնքը իր եկեղեցական, բարեսիրական, մշակութային մարզերուն մէջ:

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Գր. Նարեկացիի «Մատեան Ողբերգութեան»ի

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Լոնտոնի Թայմզ օրաթերթին գրական յաւելուածին Յունուար 13ի թիւին մէջ, Փրոֆ. Տ. Լանկ գրախօսական մը նուիրած է Միշա Գիւտեանի Նարեկի թարգմանութեան մասին, անդրադառնալով նաեւ անոր արժէքին: Ստորեւ թարգմանութիւնը:

Հայաստան հնուց անտի հարուստ եղած է խորհրդապաշտ գրողներով, հետամուտ՝ ներդաշնակ միութեան Աստուծոյ հետ: Որոնումը յաւիտենական ապահովութեան յատկապէս հարկեցուցիչ եւ բուռն եղած է երկրի մը համար որ իր արձանագրած պատմութեան կէսէն աւելին ընթացքին կոխկռտուած է օտար տիրողներու կողմէ, ընդհանրապէս անողոք թշնամի՝ հայ ժողովուրդին մշակոյթին եւ հաւատքին:

Հայ ոգեպաշտ գրողներու շարքին յատուկ տեղ կը գրաւէ Ս. Գրիգոր Նարեկացի՝ գործածած բլլալու համար հայերէն տարազը: Սուրբը ծնած է մօտ 950ին Ք. Ե., Վանայ լիճին հարաւը գիւղ մը, այժմ Արեւելեան Թուրքիա: Հայրը՝ Խոսրով Անձեւացեաց եպիսկոպոսը, բազմահմուտ անուանի հեղինակ մըն է: Գրիգոր փոքր տարիքին յաճախած է Նարեկայ մերձ վանքը: Կատարեալ ուսում ստանալէ ետք, հոն հաստատուած է իբրեւ վանական եւ դաստիարակ: Իր գրչին պատկանող բազմաթիւ երկերէն են Մեկնութիւն Երգոց Երգոյնը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ ներբողներ եւ տաղեր:

Սուրբին գլուխ – գործոցը իր Մատեան Ողբերգութեանն է. լրացած 1002ին, երեք տարուան կեդրոնացեալ ուսումնասիրութենէ եւ խոկումէ ետք: Երկը կը բաղկանայ 95 խօսքերէ կամ տաղաչափեալ աղօթքներէ՝ ուղղուած առ Աստուած: Յարավէպ ձեւը, որ չունի պատմողական շարունակական կառոյց, Սաղմոսներու յուշքը կուտայ, թէեւ Գրիգորի պարապային տրտում նոթ մը կայ, ի տարբերութիւն Սաղմոսերգութեան մէջ տիրող լաւատեսութեան գերակշիռ տրամադրութեան:

Ոճը դիտումնաւոր կերպով կրկնողական է, ամբարելով ածականներ եւ պարզելով պատկերներու այլազանութիւն մը, ցոյց տալու համար հեղինակին անզօրութիւնը, ամոքուած միայն նոյնաձայն յոյսով՝ վերջնական ընկլուզումով Ամենակալին մէջ: Գրիգորին Ողբերը սրբագործուած գիրքի բնոյթ ստացած են. ֆիզիքական հլումով բուժիչ կարողութիւններ վերագրուած են, արդէն Ողբ 18ը հիւանդի վրայ կը կարդացուի, բուժելու համար:

Թէ Գրիգոր «Հայ գրականութեան ամէնէն ակնառու դէմքը կը ներկայացնէ», ինչպէս կ՚ըսէ Միշա Գիւտեան, թերեւս վիճելու առիթ կուտայ: Ոմանք կրնան հրապարակ դնել Ներսէս Շնորհալին, միջին դարէն, մէկն ու մէկը ժամանակակից բանաստեղծներէն ու վիպագիրներէն: Բայց խնդրոյ առարկայ չեն կրնար ըլլալ անկեղծութիւնը եւ զգացական ցեղումը այս Ողբերուն, որոնք կը պատկերացնեն շատ շօշափելի կերպով մարդկային հոգեվիճակին ճիգը ձուլուելու անեղին հետ:

Գիւտեանի հատորը կը բովանդակէ առաջին 25 Ողբերը, յարմարցուած կչռութաւոր արձակի: Թարգմանութիւնը յատկանշուած է նոյն ճշգրտութեամբ, վայելչութեամբ եւ ընթեռնլիութեամբ, որոնք հիացում պատճառած էին մեզի նախորդ հատորներով Մաշտոց Հրատարակչականի, որ ներկայիս կը պարունակէ առանձին հատորներ նուիրուած Յովհ. Թումանեանի, Վահան Թոթովենցի եւ Ա. Իսահակեանի, ինչպէս նաեւ ծաղկաքաղ մը Խորհ. Հայաստանի բանաստեղծութեան, թարգմանուած անգլերէնի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՍԱՌԸ ՔԱՄԻ ԱՆՑԱԻ...

3.

Եպիսկոպոսը ծնկաչոք մօտեցաւ իր մեծ նախնու շիրիմին, աղաղակեց զառնաղի.

— Օգնական լե՛ր, սո՛ւրբ: Եկո՛ւր, եկո՛ւր...

Սրահի մայր դրան մէջ երեւաց Խորէն աղան: Վարդապետները սարսուռով խաչակնքեցին իրենց բերանները՝ միթէ Յովհաննէս Պլուզը յայտնուեց՝ առաջնորդի աղաղակին անսալով: Խորէն աղան ծնկի իջաւ, համբուրեց Յովհաննէս Պլուզի շիրիմը, ապա չոքած տեղից մեխուեց սրբազանի աչքում:

— Ի՞նչ պիտի անենք:

Սպասեց երկար, սակայն ոչ ոք ուշք չդարձրեց նրա վրայ: Բոլորը ողի մէջ էին: Սպասեց նորից, ապա շրջուեց ետ: Ետեւից լսեց վարժապետի ձայնը:

— Մեզ ո՞ւմ յոյսին ես թողնում, Խորէն աղա:

Խորէն աղան ետ չնայեց, դուրս եկաւ տաճարից ու վազեց դէպի փողոց:

Շուկայում Բենիամինն ու Փափազը բռնած նոխուդ էին կրծում: Խորէն աղան Ձիլ Զաքարին ուղարկեց Զերքէզ Շեհեբեգին բէյին գտնելու: Եզները նստել էին սայլերի մօտ եւ թաց դունչերը երկնքին պարզած՝ որոճում էին:

Ձիլ Զաքարը վաճառականին բերեց...

×

Ճանապարհը դարաղ ընկած եզ էր, քարէ լեզուն հանած տնքում էր ծանր: Դաշտի հեռուում երբեմն չափաղում էր Եփրատը: Գետի կողմից մի երգ, խռոված չան հաւատարմութեամբ, հետեւում էր կաթակնցիներին:

Աջ կողմին սպիտակել էին Գոհանամք լերան գագաթները, ձախում՝ Մնձուրը: Աչնանային գորշութիւնը աւելի սառն էր: Եզների թաց հեւոցը ընկնում էր գետնին, գալարւում փոշու մէջ: Խորէն աղայի լայնափողք շալվարի փոթերը անհնազանդ փրթւում էին գուլպայի ճոթերի կապից: Փափազը աչքով էր անում Բենիամինին: Սա հօր ահից խեղդում էր փռթկոցը: Զորսն էլ լուռ էին, կարծես վերադառնում էին թաղումից: Տասնեւութ եզ եւ չորս սայլ վաճառեցին: Դրանից ստացած ահագին գումարը Շեհեբեգին բէյը խօթեց ծոցը ու երբ մութը խեղդել էր Երզնկան, կաթակնցիներին տարաւ քաղաքից դուրս...

Հիմա միայն մի սայլով են վերադառնում գիւղ: Ձիլ Զաքարը նեղացել է Խորէն աղայից, գոնէ մի քիչ շաքարի փող պահէր գիւղապետը: Սակայն դժգոհանքը կուլ էր տալիս: Թէ ցոյց տայ, Խորէն աղան մտրակը կը քաշի մէջքին: Եզան ուժ ունի, ահա ոչ թէ քայլում, այլ ոստոստում է թթուած, չար: Երբեմն մտրակով կտրում է օդը: Գիւղապետի մազերը թուխ ձիւթ են, բեխերը՝ սպառնալի: Հետը խօսել չի լինում, աւելիքը մտրակի ծայրին է:

Սայլը ճռնչաց՝ Թիլ աւանի քարերին զարնուելով: Թիլը Երզնկայից մի փոքր արեւակողմ էր, դաշտի մէջ: Նրա գանգուր այգիներն ուղղակի փաթթւում էին Եփրատի ջրերին: Թիլ աւանը Երզնկայից էլ հին է, հռչակը մեծ: Քրքրիր այս յոգնած, լուռ ու խռոված հողը եւ Հայոց պատմութեան հառաչանքը կը ժայթքի նրա ծալքերից: Բարձր Հայքի Եկեղեաց գաւառն է սա՝ մէջը Եփրատը: Հայոց արքայ Տիգրան Մեծը, երկու հազար տարի առաջ, վրան զարկեց հացի ու գինու այս շտեմարան դաշտի պորտի վրայ, երբ տուն էր դառնում հեռաւոր աշխարհներից: Արքան սիրեց, հաւանեց Թիլի դիրքն ու նիստը, շքեղ մեհեան կառուցեց այստեղ ու բագին դրեց մէջը:

— Երկրպագէնք սրան:

Քրմեր նշանակեց Թիլում Տիգրան Մեծը՝ բագինին սպասաւոր: Նանէ աստուածուհու ոսկեձոյլ արձանը շնչում էր փարթամ կրծքով: Նանէն հովանաւոր էր մօրի ծագման եւ երգի, եւ գեղեցկութեան:

— Ճառագիր լոյս՝ առ աշխարհն Հայոց:

Եփրատի ափերին բազմանում էին ճերմակ երինջների ու թուխ արջառների նախիրներ: Յետոյ եկաւ խաչակիր Տրդատ Մեծը: Կործանեց Թիլ աւանի Նանէին՝ շնչող փարթամ կրծքով, տեղը Քրիստոսի մօր պատկերը դրեց՝ մոմեղէն ու սառը:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. – 13)

(Շար. Ա. էջէն)

ւանդ Սատաթի քաղաքականութեան դէմ է եւ կը կարծուի թէ ահաբեկիչները «Սեւ Սեպտեմբեր»ի կրնան պատկանիլ քանի անոնք խոստացած էին «պատժել» Եգիպտացիները:

ՁԻՒՆ – ՁՄԵՌԸ ՍԱՍՏԿԱՑԱՒ

Շաբաթ եւ մանաւանդ Կիրակի օր ամբողջ Ֆրանսան գրեթէ, հարաւը մասամբ խնայուած էր, ձիւնի տակ թաղուած էր: Սառած ճամբաներ, տապալած ծառեր, ելեկտրականութեան հոսանքը կտրած եւ շատ ծանր կացութիւն որոշ շրջաններու մէջ, ինչպէս մանաւանդ Բարձր–Նորմանտի, ուր դպրոցներն ալ փակուեցան: Այս ամբողջը որքան ալ սարսափելի թուի անվարժ ֆրանսաբնակին համար, չի համեմատուիր Ամերիկայի հետ, ուր Փետր. 6ի եւ 7ի ձիւնամրրիկը անդամալոյծ ըրած է ամբողջ հիւսիս–արեւելեան գօտիները: Պոսթընի մեր պաշտօնակիցը՝ Հայրենիք լոյս տեսած չէր Փետր. 7էն 14, երթեւեկութիւնն իսկ արգիլուած ըլլալով: Եւ Փետր. 14ին մասնաւոր արտօնութեամբ է իշխանութիւններէն, որ խմբագիրները կրցած են խմբագրատուն երթալ եւ թերթը լոյս ընծայել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ 16րդ թաղամասին մէջ ահաւոր պայթումներ պատահած են Շաբաթ օր, կազի խողովակներու խզումներու պատճառով, քարուքանդ ընելով երեք շէնքեր Ռիւ Ռենուար, Ավընիւ տը Լամպալ: Հինգ մեռեալ կայ, հինգ անհետացած եւ շուրջ 50 վիրաւոր: Այս առթիւ Շարաթ առտու Լիպերասիոն փառաւո՛ր խորագիր մը գտած էր, որու համար հաւանաբար խմբագրութիւնը մասնաւոր շնորհաւորութիւններ պէտք է ստացած ըլլայ աջէն, քանի միայն անոր կրնար նըպաստել: Այս աղէտին առթիւ, թերթը կը խորագրէր արդարեւ «Ջախին իշխանութեան գլուխ գալէն երեք շաբաթ առաջ՝ ԳԵՂԵՑԻԿ ԹԱՂԱՄԱՍԵՐԸ ԱՐԴԷՆ ԿԸ ԲՌՆԿԻՆ»: «Պէտք է ընել» կ՚ըսէ Ֆրանսացին...

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ արիւնալի միջադէպեր պատահած են: Պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, Թաւրիզ ծագած խռովութեան մը հետեւանքով վեց մեռեալ եւ 125 վիրաւոր կայ: Ամբողջ օրը (Շաբաթ) երիտասարդներ տողանցած են հակակառավարական նշանախօսքերով:

ՊՈԼԻՍ, Անգարա եւ Իզմիր կրկին բախումներ եւ ցոյցեր տեղի ունեցած են: Երկու ուսանող վիրաւորուած է: Պայթումներ եղած են նոյնիսկ Պոլսոյ Ինթերքոնթինանթալը, վիրաւոր չկայ:

ԿԻՐԱԿԻ կէս գիշերին լրացաւ երեսփոխանական թեկնածուներու արձանագրութեան պայմանաժամը: Վերջին պահուն մրցանիչներ ալ կոտրուեցան: Միայն Փարիզի համար, որ 31 երեսփոխանի իրաւունք ունի 457 արձանագրուած կայ...: Շաբաթավերջին Միթերան եւ Մառշէ չարունակեցին զիրար մեղադրել:

ՊԵԼՖԱՍԹԻ ճաշարանի մը մէջ ռումբ մը պայթած է, 12 մեռեալ կայ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Կիրակի Փետր. 26, Վարդանանց տօնակատարութիւն Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութեան: Կը բանախօսէ ժընեւէն՝

Պր. ԱՐՏԷՆ ՇԷԼԼԷՖԵԱՆ

Հանդէսէն յետոյ խնջոյք, «Սայաթ – Նովա» նուագախումբի մասնակցութեամբ:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԱՃԱՌՔ

Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ, Մարտ 18 եւ 19ին ժամը 11էն մինչեւ 20

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Հայկ Հաճիճանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Հաճիճանեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ եւ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՀԱՃԻՃԱՆԵԱՆԻ

(Ամասիացի)

մահուան առթիւ:

TROIS CONCERTS POUR CHYPRE

MIKIS THEODORAKIS et CYPRIEN KATSARIS

Mercredi 1er Mars, Salle Pleyel, 20 h. 30

MIKIS THEODORAKIS

Samedi 25 Février et Vendredi 3 Mars

Salle Pleyel, 20 h. 30

M. Théodorakis chantera chaque soir un programme différent.

Location : Pleyel, 3 FNAC, CROUS

Association des Amis de la République de Chypre.

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

EXPOSITION DE PEINTURE

ALEXIS TATEOSSIAN

(Prix de la Direction des Arts et Lettres)

du Lundi 20 Février au Dimanche 5 Mars au Centre Culturel Alex Manoogian, 118 rue de Courcelles Paris (17e) — Tél. : 924-86-71

« Son métier est immense ; il a la science des rapports de tons, des perspectives évanescentes, mais son vrai talent est de nous imposer une distance nouvelle avec le réel ».

DOLLY ŒUVRAY

Critique d'art

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կազ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Մանուկներու Օրուան առթիւ.—

Տէր եւ Տիկ. Քիւրքճեան Ս. 200, Տիկին Սալավանեան 100, Պէկեան Ռ. 50, Տէր եւ Տիկ. Գապաքճեան 300, Տէր եւ Տիկ. Քիւրքչեան 500, Ասլանեան Ա. 10, Մաչէօրկաս Ֆ. 20, Մառանճեան Ս., Ալիքեան, Յակոբեան Կոխշա 100ական, Ոսկանեան 50, Գալայճեան եղբայրներ 100, Տէր եւ Տիկ. Լիւլէճեան 300, Տէփոյեան 100, Տէր եւ Տիկ. Զատիկեան 50, Տէր եւ Տիկ. Նահապետեան 200, Տիկ. Միքայէլեան 50, Մառանճեան Ա., Սիմոնեան Լ. 100ական, Սիմոնեան, Մարգարեան 50ական, Տէր եւ Տիկ. Ծըրըգեան Ս. 120, Յակոբեան Ի. 10, Տէր եւ Տիկ. Սիսլեան 200, Սէրոբեան 20, Տէր եւ Տիկ. Մուրատեան 100, Տէր եւ Տիկ. Մարաշլեան 50, Տէր եւ Տիկ. Մուրատեան Բ. 100, Զիֆճեան ընտանիք 200, Տիկ. Շաքարեան 10, Գույումճեան Գ. 50, Տէր եւ Տիկ. Բաբախեան 100, Տէր եւ Տիկ. Անտոնեան 200, Տիկ. Կիւմիւշեան 100, Մանուկեան Վ. 50, Էրիք Էպէր 30, Տէր եւ Տիկ. Սապունճեան Յ. 110, Տէր եւ Տիկ. Տիպիտապեան 100, Տիկ. Ինճէեան, Ահարոնեան Ժ. Պ. 50ական, Տէր եւ Տիկ. Քէշիշեան 200, Յակոբեան 100, Ստամպոլեան, Մանուկեան 50ական, Մանուկեան Ն. 300, Սապունճեան Էլզա 50, «Ստամպոլեան Ք.» 500, Տիպիտապեան Լ. 50, Եկաւեան Յ. 20, Մուրատեան Ս. Գ. 30, Յակոբեան 100, Վերոնիք 20, Նոր Սերունդ 50, Սերժ, Անոյշ Մարտիրոսեան 100, Տիկ. Փիլավճեան 50 Փր.:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՓԱՐԻԶ.— Տիկին Աշխէն Սողոմոնեանց Շ.ի յիշատակին 100 Փր. կը նուիրէ:

ԺԱՆԹԻՅԻ.— Պ. Շաւարշ Հազարապետեան 50 Փր. կը նուիրէ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տիկին Արմենուհի Խաչիկեան 50 Փր. կը նուիրէ Շ.ի յիշատակին:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Զարուհի Կըկըզեան իր քրոջ զաւկին հիւանդութենէ ապաքինման առթիւ 100 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄԵԾ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

KERMESSE

Կազմակերպութեամբ վարժարանի Ծնողաց Միութեան

ՄԱՐՏ 11 ԵՒ 12

վարժարանի թատերասրահին մէջ, գեղարուեստական հաճելի բաժին, նուագ եւ պար: Համեղ կերակուրներ

FIANÇAILLES

Mr Henri Nalbandian est heureux de vous faire part des fiançailles de sa fille

Brigitte

avec

M. Gérard de La Salle

qui ont lieu le Dimanche, 12 Février 1978 à Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պր. Գալուստեան Ղազար 100 Փր. իր կնոջ մահուան տարեդարձին առթիւ: Տէր եւ Տիկ. Թապագեան 150, փոխան ծաղկեպսակի Տիկ. Սիրվարդ Ժամագործեանի մահուան առթիւ: Պր. Պըլէեան 50 Փր., Տէր եւ Տիկին Կօշկարեան անուանակոչութեան առթիւ 100 Փր., Տէր եւ Տիկ. Ճերանեան Նշան նոր տարուան առթիւ 100, Տիկ. Կըկըզեան Զարուհի 20, Տէր եւ Տիկ. Խաչիկեան 20, Պր. Կարպիս Տէր–Գրիգորեան իր անուանակոչութեան առթիւ 100, Տիկ. Մութարեան 10 Փր.:

47ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան Փարիզեան շրջանէն

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ՝ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 50ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

Կիրակի, Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 14.30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint Dominique, Paris — Métro Invalides

Մասնակցութեամբ Հայ Արիներու Միութեան բոլոր շրջաններուն

Բացառիկ սկաուտական եւ գեղարուեստական յայտագիր հայերէն, պատրաստուած Արիներուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն եւ Թեւիկներուն կողմէ

ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐԱՆՔ

ՊԻՒՖԷ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Յակոբ Գէորգեան եւ զաւակները, Տիկին Մարգրիտ Զարդունեան եւ զաւակները իրենց հանգուցեալ սիրելի կնոջ, մօր, մեծ–մօր, աներմօր, հարսին, հօրաքրոջ՝ Աննա Գէորգեանի մահուան եւ քառասունքի հոգեհանգստեան առիթով, կուգան իրենց շնորհակալութիւնները յայտնել բոլո՛ր անոնց, որոնք յարգեցին յիշատակը անձամբ, ծաղկեպսակով եւ նուէրներով:

RECHERCHONS

ORGANISATION GLORIK

POUR LA FRANCE

(Machines graphiques, Importation et exportation) recherche des associés actifs âge moyen

Ecrire avec c. v.

Georgenst. 124

800 MUNCHEN 40

Allemagne Fédérale

Banquet et Gala

Organisés par LES ANCIENS COMBATTANTS ARMENIENS d'Issy-les-Moulineaux et Clamart

Sous le patronage de M. JEAN FONTENEAU

Maire de Clamart

et la présence de M. NOURHAN FRINGHIAN

Président d'Honneur

Centre Culturel JEAN ARP, 22 Rue P. V. Couturier à Clamart

Samedi 25 Février, de 20 h. 30 à l'aube

PARTIE ARTISTIQUE

MINAS PALANDJIAN (chanteur)

Orchestre : MELKON - SEVAN

Pour tous renseignements et réservations :

PARIS : 770-07-25 CLAMART : 642-73-10 ISSY : 642-45-25

BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, Paris 9e

PALOUYAN, 523-24-97 — 9, rue de Trévise, Paris 9e

Imprimé sur les presses du Journal «Har atch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
22
MERCREDI
22 FÉVRIER
1978

LE NUMERO 1,30 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 E 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ.	Վեցամսեայ	110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.060

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

53e ANNÉE — N° 14.060

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԳԻՊՏՈՍ - ԿԻՊՐՈՍ ՔԷՆՈՏԱԾ

Կիպրոսի եւ Եգիպտոսի յարաբերութիւնները բաւական լարուած են եւ հասած նոյնիսկ խզումի եզրը Կիրակի օրուան դէպքերու իբրեւ հետեւանք: Ծանօթ է որ Եգիպտացիք փորձեցին «էնթէպէ» մը ընել Լառնաքա բայց ամէն մարդու գործ չէ անշուշտ եւ կիպրական ուժերն ալ կրակ բացին օդակայան իջած եգիպտական օդանաւին վրայ: Արդիւնքը եղաւ 15 մեռեալ եւ 16 վիրաւոր Եգիպտացիներու մօտ եւ 7 կիպրացի վիրաւոր բայց պատանդները ողջ-առողջ իրենց ազատութիւնը վերագտան եւ երկու ահաբեկիչներն ալ ձերբակալուած են: Սատաթ շնորհաւորեց իր քոմանտոն բայց եւ այնպէս ամէն ինչ կարգադրուած չէ այսքանով: Ճիշդ է որ Նիկոսիոյ կառավարութիւնը ազատ արձակեց ողջ մնացած Եգիպտացիները եւ թողուց որ Գահիրէ վերադառնան բայց միաժամանակ արտաքսեց եգիպտացի զինուորական կըցորդը իբրեւ պատասխանատու: Հիմա Կիպրոս եւ Եգիպտոս զիրար կը մեղադրեն: Գահիրէ կը գտնէ թէ կիպրական իշխանութիւնները որեւէ միջոց ձեռք չէին առած պաշտպանելու համար Հիլթընի ժողովին մասնակցող Եգիպտացիները: Կիպրոսի կարծիքով ալ եգիպտական օդանաւը անակնկալի բերած է տեղւոյն իշխանութիւնները, կրակ բացած է մինչ պատանդներու հարցին շուրջ բանակցութիւն կը տարուէր: Կիպրոսի նախագահը յայտարարութեամբ մը կ'ըսէ թէ ահաբեկիչներէն ձեռք ձգած էր պատանդներու ազատ արձակումը եւ իրենց յանձնուիլը երբ եգիպտական օդանաւէն ճիփ մը դուրս ելած է յանկարծ եւ կրակած: Կիպրիանու շատ դժգոհ է եւ կը հերքէ նաեւ թէ Կիպրոս հարկ եղածին չափ դժուարութիւն ունի, նորեր ստեղծելու հարկ չկար:

Լիբիական մամուլը «հոպիտի ողբերգութիւն» կ'որակէ Սատաթի գործողութիւնը, աւելցնելով թէ «գայթակղութիւն մըն է եւ զզուելի ոճիր մը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԱՒՐԻԶԻ խռովութիւնները յայտարարուածէն շատ աւելի զոհ պատճառած են: Ոստիկանութիւնը թանկերէ կը կրակէր ժողովուրդին վրայ եւ քանի մը հարիւր կը նկատուի մեռեալներու թիւը:

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահը Ասատ Մոսկուա հասած է, ուր զէնքը անձամբ դիմաւորած է Բրեժնեւ: Կրեմլինը ընդհանրապէս շատ գոհ է Սուրիոյ դիրքէն:

ՇԸՆԸՎԻԷՒԻ տեղական ընտրութիւնները ծառայեցին քիչ մը աւելի լարելու համայնավար-ընկերվարական յարաբերութիւնները: Արդարեւ երկրորդ շրջանին, անցեալ Կիրակի, ընտրուեցաւ Օլիվիէ տ'Օրմեսոն (մեծամասնութիւն) ընդդէմ համայնավար թեկնածուին 1200 ձայնի առաւելութեամբ, խլելով աթոռ մը, որ ցարդ համայնավարներուն ձեռքն էր: Ընկերվարականները կ'ըսեն որ պարկեշտ եղած են եւ քշուած ի նպաստ Համայնավարին, հարկ եղած հրահանգներն ալ տալով: Համայնավարները բնաւ համոզուած չեն եւ կը պնդեն որ գիտակցաբար մեծամասնութեան թեկնածուն ընտրել տուած են: Վէնսէնի մէջ ալ համայնավարը միայն եօթը ձայնով յաղթած է:

ԵՐԵՒԱՆ ◄═► ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Յակոբ Մնձուրի (Տեմիրճեան)

Պոլսոյ մէջ, 92 տարեկանին մեռաւ հայ անուանի գրող Յակոբ Մնձուրի: Այս առթիւ «Հայրենիքի ձայն» շաբաթաթերթը տպած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան եւ Սփիւռքահայութեան հետ Մըշակութային Կապի Կոմիտէի մահախօսականը, զոր կը ներկայացնենք ստորեւ.

— Հեռագիրը (*) գուժեց Պոլսոյ մէջ ապրող հայ անուանի գրող Յակոբ Մընձուրիի մահը: Ծնած է 1886ին Եփրատի ափին գտնուող, Մնձուրի լեռնաշղթայով երիզուած Արմտան գաւառի նոյնանուն գիւղը, չարքաշ գիւղացիի ընտանիքին մէջ: 1897ին կը մեկնի Պոլիս՝ պանդուխտ հօր եւ մեծ-հօր մօտ, որոնք կ'աշխատէին իբրեւ հացագործ: Տարի մը յաճախած է ֆրանսական վարժարան, ապա երկու տարի եղած է Կեդրոնական վարժարանի աշակերտ, աւարտած է նախակրթարանի բաժինը եւ ուսումը շարունակած Ռոպէրթ քոլէժի մէջ, զոր կիսատ ձգած է:

Փոքր տարիքէն, ինչպէս ինք կը գրէ, եղած է «մոլի ընթերցող»: Արեւմտահայ եւ արեւելահայ դասական եւ ժամանակակից գրողները կարդալէ զատ, ուսումնասիրած է ֆրանսացի եւ անգլիացի գըրողները, ապա նաեւ անգլերէն ու ֆըրանսերէն թարգմանութիւններու միջոցով՝ Տոլստոյը, Դոստոյեւսկին, Չեխովը, Ֆրետերիք Կարսիա Լորկան, Փապլօ Ներուտան եւ ուրիշները:

Գիրքերը լաւագոյն համալսարանը կը հանդիսանան Մնձուրիի համար, որ Պոլսոյ մէջ կ'աշխատի իբրեւ հացագործ եւ նոյն ատեն կը սկսի «ինքզինք կարդալ», այսինքն գրել: Առաջին պատմուածքը «Հարս ու կեսուր» վերնագրով, լոյս կը տեսնէ 1906ին: 1907ին կը վերադառնայ գիւղ, ձմրան ամիսներուն գիւղացին մէջ կ'աշխատի իբրեւ ուսուցիչ, իսկ ամառը, բոլոր գիւղացիներուն պէս, հող կը մշակէ: Այդ տարիներուն ան աւելի կը կապուի հայրենի հողին եւ բնաշխարհին: 1914ին հիւանդութեան պատճառով կ'երթայ Պոլիս եւ բախտով կը փրկուի տեղահանութենէ, որուն զոհ կ'երթայ իր ընտանիքը: Այդ օրուընէ մինչեւ իր մահը ան կ'ապրի ու կը ստեղծագործէ Պոլսոյ մէջ, կը շարունակէ Եղեռնին զոհ գացած արեւմտահայ գիւղագիրներու լաւագոյն աւանդութիւնները, զանոնք հարստացնելով ինքնուրոյն, ջինջ, պարզ ու բարձր արուեստով մը, որ միայն ու միայն մընձուրիական է:

Յակոբ Մնձուրի այն երջանիկ ստեղծագործողներէն է, որ երկար ապրեցաւ, 92 տարի եւ մինչեւ մահը վար չդրաւ գրիչը: Մնձուրիի գործերուն մէկ մասը լոյս տեսած է «Կապոյտ լոյսը», «Արմտան» եւ «Կռունկ, ուստի՞ կուգաս» հատորներով: Մնացեալը ցրուած է մամուլի մէջ: 1968ին «Սփիւռքահայ գրողներ» մատենաշարով Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ Յակոբ Մնձուրիի պատմուածքներու «Կապոյտ լոյս» խորագրով հաւաքածոն եւ հայրենի ընթերցողը առաջին իսկ հանդիպումով սիրեց ու բարձր գնահատեց հիանալի գրողը:

Մնձուրի արուեստի մոգական ուժով կը վերակենդանացնէ կորսուած աշխարհ մը, իր ծննդավայրը, Արմտան գիւղը իր մարդոցմով, կենդանական ու բուսական աշխարհով, լեռներով ու ճամբաներով, ձորերով ու այգիներով: Ճիշդ կը գրէ ան ինքն իր մասին, որ գրականութեամբ «նկարչութիւն» ըրած է: Վարպետ նկարիչի մը պէս ան մերթ ջրաներկի թափանցիկութեամբ ու թեթեւութեամբ կը ստեղծէ իր «հայրենական գիւղանկարները», «դաշտանկարները», «լեռնանկարները», «գետանկարները», իսկ մերթ օգտագործելով թանձր իւղաներկը՝ կը նկարէ հողի մշակներու, գիւղի հարսներու, հայ մայրերու եւ տատիկներու, պանդխտութեան մէջ տուայտող մարդոց անստգիւտ դիմանկարները, պեղելով ու բանալով հայ գիւղացիի հոգին, անոր կապը հողի, հայրենիքի եւ ընտանիքի հետ, անոր անսահման բարութիւնը, ապնջականութիւնը, որ անխտրականօրէն կը բաշխէ ամէնուն՝ համագիւղացիներուն եւ դրացի գիւղերուն մէջ բնակող այլ ազգութիւններու ներկայացուցիչներուն:

Մնձուրիի համակրանքը արդար քրտինքով հաց վաստկող ազնիւ ու բարի մարդոց հետ է: Մնձուրիի հիւմանիզմը ընդհանրական շատ բան ունի պիթլիսցի իր հայրենակիցի՝ Ուիլեըմ Սարոյեանի հիւմանիզմի հետ: Երկուքն ալ լաւի ու բարիի յաղթանակի հաւատացողներ են: Յակոբ Մնձուրի սերտ կապերու մէջ էր Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի եւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան հետ: Ան կը կարդար հայրենիքէն ղրկուած իւրաքանչիւր գիրք, կը հետեւէր խորհրդահայ գրականութեան մէջ յայտնուած նորերու առաջին քայլերուն, անոնց մասին կը գրէր իր կարծիքը, կ'ուրախանար եւ կը հպարտանար հայրենի գրականութեան ծաղկումով եւ հարուստ բերքով: 1976ին Երեւանի մէջ, Հայաստանի գրողներու տան դահլիճին մէջ նշուեցաւ Յակոբ Մնձուրիի 90ամեակը: Անուանի գրողը այս առթիւ գրած իր նամակին մէջ այդ մեծարանքը նկատեց իր կեանքի ամէնէն երջանիկ ապրումը:

Մեռաւ արեւմտահայ գրականութեան նահապետը, իր կենդանութեան օրով արդէն դասական դարձած գրագէտը՝ հայ գրականութեան ժառանգութիւն թողելով մնձուրիական իր աշխարհը՝ Արմտան գիւղը, իր թոյրերով ու բոյրերով, օրօրներով, սովորութիւններով, մարդոցմով ու անոնց իւրայատուկ տարազներով: «Լաւ է, որ իմ ամբողջ գործս թերթերու մէջ ելած է, — կը գրէ Մընձուրի, — ձեռագիր չէ: Լոյս տեսած կը համարուի: Եթէ իմ գործս որեւէ չահեկանութիւն չի բերեր, ուսկեկամ տպագրութիւնով ալ ելլէ, կը մոռցուի: Հակառակը՝ հողերուն տակ ալ մնայ, կը փնտռուի, կը հանուի: Գիրը չի մեռնիր, գիրը անմահ է»:

(*) Հայաստանի Գրողներու Միութեան գոյժը հեռագրով հաղորդեց՝ «Յառաջ»:

×

«ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ» ՆԱՒԸ ԲԱԹՈՒՄԻ ՄԷՋ

«Աւետիք Իսահակեան» նաւը, շրջելէ ետք Իտալիա, Հարաւ. Սլաւիա եւ Յունաստան, խարսխած է Բաթումի նաւահանգիստը: Նաւուն վրայ ստեղծուած է թանգարան մը: Լենինականի բամպակագործութեան ձեռնարկութենէն պատուիրակութիւն մը այցելած է նաւ եւ ծանօթացած անձնակազմի աշխատանքին ու կեանքին, դիտած է նաւուն զանազան բաժինները:

×

ՓԻՆԿ-ՓՈՆԿԻ ԽՈՐՀ. ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ ՕՏԵՍԱՅԻ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան փինկ փոնկի անհատական եւ խմբական ախոյենութեան մըրցումներուն մասնակցելու նպատակով Օտեսա գացած են Հայաստանի մարզիկները, որոնց մէջ կը գտնուին էլմիրա Անտոնեան, Բագրատ Բունաղեան, Նարինէ Անտոնեան, Ֆելիքս Սարգսեան եւ Կարէն Արզումանեան՝ «Դինամօ» մարզական ընկերութեան կողմէ: «Սպարտակ» ընկերութեան խումբին մաս կը կազմեն Անիտա Զաքարեան և Ֆելիքս Փիլոսեան Նկատի ունենալով որ Մարտին Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ տեղի պիտի ունենան փինկ փոնկի Եւրոպայի ախոյենութեան խաղերը, որոնց պիտի մասնակցին նաեւ Խորհ. Միութեան մարզիկները, Օտեսայի մրցումները՝ լաւագոյն արդիւնք ձեռք ձգելու տեսակէտէն, պայքարի բնոյթ ալ ունին, որովհետեւ հոն է որ պիտի ընտրուին Եւրոպայի ախոյենութեան մասնակցողները:

×

ԲԵՆՈՒՐ ՓԱՇԱՅԵԱՆԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԱՍՏՐԱԽԱՆԻ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Աստրախանի մէջ տեղի ունեցած են դասական ոճի ըմբշամարտի մրցումները, որոնց մասնակցած են Խորհ. Միութեան Հանրապետութիւնները ներկայացնող 200 պատանի ըմբշամարտիկներ: Հայաստանի մարզիկները արժանացած են «Դինամօ» մարզական ընկերութեան կեդրոնական Խորհուրդի ախոյեանի կոչումին: Մրցաշարքին հերոսը եղած է Բենուր Փաշայեան, որ մինչեւ 52 քիլօ ծանրութեան շարքին մէջ, վեց հանդիպում ունեցած է եւ յաղթած վեցին ալ, նուաճելով թէ՛ մրցանակ եւ թէ բաժակ: Արթուր Գէորգեան (57 քիլօ) մէկ պարտութիւն կրելով շահած է արծաթէ մետալ, իսկ Յարութիւն Մխիթարեան (48 քիլօ) եւ Ալբեր Գալստեան (82 քիլօ) շահած են պրոնզէ մետալ:

×

Մ. ՄԿՐՏՉԵԱՆ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ 10 ԻՐԱՒԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ

Խ. Միութեան ոտնագնդակի Դաշնակցութիւնը հրապարակած է տասը լաւագոյն իրաւարարներու ցանկը: Երրորդ անգամ ըլլալով ընտրեալներու տասնեակին մէջ տեղ գրաւած է Մաթեւոս Մկրտչեան: Անցեալ մրցաշրջանին, երեւանցի իրաւարարը, որ աչքի կը զարնէ իր խըստապահանջութեամբ, Խ. Միութեան ախոյենութեան մրցումներուն 10 խաղ վարած է, իսկ բաժակի մրցումներուն՝ երկու խաղ: Համամիութենական կարգի իրաւարար Մաթեւոս Մկրտչեան 8 անգամ արժանացած է յատուկ յանձնախումբի բարձր գնահատականին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐԸ

Խորհ. Միութեան Լուսաւորութեան նախարարը հրամանագիր մը հրապարակեց Հայաստանի կրթական կեանքին հետ առնչութիւն ունեցող քանի մը կէտերու շուրջ: Հրամանագիրին խորագիրը արդէն ցոյց կու տայ գլխաւոր կէտը.— Հայկական ՍՍՀում դպրոցների եւ ժողովրդական կրթութեան մարմինների ղեկավար կադրերի ընտրութեան, տեղաբաշխման եւ դաստիարակութեան գործում եղած թերութիւնների մասին (*):

Հրամանագիրին մատնանշումին համաձայն, Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութիւնը հարկ եղած ուշադրութիւնը չի դարձներ շրջաններու եւ քաղաքներու կրթական աշխատանքներուն՝ նախակրթարաններու յանձնանման, ղեկավար քադրերու ընտրութեան եւ դաստիարակութեան ուղղութեամբ:

Կրթական յարկերու տնօրէններուն եւ տեղակալներուն յաճախակի փոփոխութեան հիմնական պատճառ ցոյց կը տրուի այն իրողութիւնը, որ « կադրերի առաջ քաշման եւ նշանակման ժամանակ հաշուի չեն առնւում նրանց գաղափարաքաղաքական, բարոյական եւ գործնական յատկանիշները »:

Բարոյական եւ գործնական յատկանիշներու բացեր անշուշտ որ կան: Սակայն Խորհ. Միութեան Լուսաւորութեան նախարարին դժգոհութեան հիմնական պատճառը պէտք է փնտռել գաղափարաքաղաքական բնագաւառին մէջ: Յաճախ է, որ քննադատութիւններ կ'ուղղուին գաղափարական – քաղաքական թոյլ կեցուածքներու, ուսանողութեան մօտ մարքսեան-լենինեան տեսութիւններու քարոզչութիւնը երկրորդ գիծի վրայ ձգելու, այսպէս կոչուած « տեղայնութեան », այսինքն ազգային զգացումներու վառ արտայայտութեան համար: Քննադատութիւններ նաեւ, որ ռուսերէնի դասաւանդութիւնները անհրաժեշտ բարձրութեան վրայ չեն գտնուիր:

Խորհ. Միութեան Լուսաւորութեան նախարարին հրամանագիրին համաձայն, վերջին երեք տարիներուն, Հանրապետութեան ինը քաղաքներու եւ 12 շրջաններու մէջ միայն « 300 դպրոցներում ազատուել եւ այլ աշխատանքի են տեղափոխուել աւելի քան 400 ղեկավարներ »: Կարգ մը մանկավարժական հաւաքականութիւններու մէջ ղեկավար տարրերու փոփոխումը ամէն տարուան երեւոյթ է, ինչ որ բնականաբար, լաւ անդրադարձ չունենար կրթական կեանքին վրայ: Աշխատանքի յանձնաձման եղանակները քաղաքներու տեսուչներուն մօտ չեն կատարելագործուիր: Վերադաստիարակութիւնը կամ՝ ուսուցման որակի բարձրացումը արդիւնաւէտ չէ:

Յատուկ շեշտով կը մատնանշուի Հայաստանի ատրպէյճանական դպրոցներու մանկավարժներուն պարագան: Դիտողութիւնն այն է, որ ասոնք իրենց « գիտատեսական » մակարդակը ոչ մէկ ձեւով (գործածուած է բոլորովին չեն բարձրացնում նախադասութիւնը) կը կատարելագործեն Հանրապետութեան եւ Երեւանի հիմնարկութիւններուն մէջ:

Խօսքը ատրպէյճանական դպրոցներուն մասին ըլլալով ճշդենք, թէ Հայաստանի մէջ կան ատրպէյճանական աւելի քան 175 դպրոցներ եւ 52 դպրոց ալ հայերէն եւ ատրպէյճաներէն բաժիններով: Ուսուցիչները կը պատրաստուին Երեւանի Աբովեան մանկավարժական հիմնարկութիւնը, ուր յատուկ ամպիոն մը կայ ատրպէյճաներէնի համար: Անկէ զատ Պաքուի մանկավարժական հիմնարկութենէն Հայաստանի ատրպէյճանական դպրոցները պաշտօնավարելու կուգան շրջանաւարտներ:

Նախավերջին մարդահամարին՝ Ատրպէյճանցիներու թիւը Հայաստան շուրջ 108 հազար էր եւ կը ներկայացնէր ընդհանուր բնակչութեան 6,1 տոկոսը: Վերջին՝ 1970ի մարդահամարին, Ատրպէյճանցիները աւելի քան 40.000ի յաւելում արձանագրած էին, դառնալով աւելի քան 148.000 եւ ներկայացնելով ընդհանուր բնակչութեան վեց տոկոսը:

Տոկոսի աննշան նուազումը կը բացատրուի Հայերու թիւին յաւելումով: Նըկատի ունենալու է միւս կողմէ, որ Հայաստանի Հայերու թուական յաւելումը ներքին բնական աճին հետեւանքով չէ, որ արձանագրուած է, այլ առաւելաբար դուրսէն՝ Խորհ. Միութիւն եւ արտասահման, հայրենիք վերադարձած Հայերու շնորհիւ:

Կարեւոր է ի մտի ունենալ, որ վերջին մէկուկէս տասնամեակին, Հայերու ներքին բնական աճը Հայաստանի մէջ առաւել փոքր է, բաղդատմամբ Ատրպէյճանցիներուն եւ Քիւրտերուն: Այս վերջինները Թուրքմէն ցեղերուն հետ ամէնէն բարձր աճի տոկոսները կ'արձանագրեն Խորհ. Միութեան մէջ:

Հայաստանի մէջ Ատրպէյճանցիները մեծամասնութիւն կը ներկայացնեն հետեւեալ շրջանները.— Ամասիա՝ 82,7 տոկոս, Վարդենիս՝ 65, Մեղրի՝ 57, Ղափան՝ 53,6, Կրասնոսելսկ՝ 51,5 տոկոս: Մեծ թիւ կը ներկայացնեն նաեւ Մասիս՝ 33,2, Սիսիան՝ 30,1, Եղէգնաձոր՝ 18,8, Գուգարք՝ 28,8, Կալինինօ՝ 29,1, Ազիզբեկով՝ 27,7 տոկոս:

Ժ. Մ.

(*) « Սով. Դպրոց » շաբաթաթերթ, Յունուար 19:

ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՄԸ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Տարուէ տարի կը բազմապատկուի քանակը՝ Նիսի եւ շրջակայից հայ գաղութի: Ներկայիս, ըստ մեր կատարած մարդահամարին, չորս հազարի մօտ բարեկեցիկ Հայեր կ'ապրին Քոթ տ'Ազիւրի վրայ, — առանց հաշուելու՝ նոյնքան ալ « Ռեզիտանս Սըկոնտէր » ունեցողները, — մինչ այդ թիւը քանի մը հարիւրը չէր անցներ՝ շուրջ յիսուն տարի առաջ, երբ Նիսի Հայոց Ս. Աստուածածին մատուռը կառուցուեցաւ՝ Մատլէնի հովիտին մէջ:

Այդ օրերուն առաջին գաղթական Հայերը կը ստիպուէին համախմբուիլ այդ վայրը, քաղաքի կեդրոնէն հեռու, եւ հեռակայ բարերար մըն ալ կը յօժարէր նորակազմ գաղութին օժտել պարզ ու համեստ մատուռով մը միայն:

Այդ շրջանին՝ պայմանները արդեօ՞ք կը ներէին ունենալ եկեղեցի մը աւելի մեծ, գեղեցիկ, քաղաքի կեդրոնական լաւագոյն պողոտայի մը վրայ: Անշուշտ ոչ...: Սակայն, եթէ յիսուն տարի առաջուան հայ գաղութը ունենար անհրաժեշտ միջոցները, վստահօրէն Ս. Աստուածածին եկեղեցին շինուած պիտի ըլլար, օրինակի համար, Պուլվար Վիքթոր Հիւկոյի վրայ: Միթէ՞ կրնանք պահ մը իսկ կասկածիլ բարձր ճաշակին վրայ Հայուն, որ իր պապենական երկիրը դարձուցած էր, ամբողջութեամբ, բաց թանգարան մը, կոթողելով ամէնէն նրբին եւ գեղեցկատեսիլ տաճարները:

Այդ օրերէն ի վեր շատ բան փոխուեցաւ սակայն: Մէկ կողմէ՝ քաղաքը ընդարձակուելով՝ մատուռը շրջապատուեցաւ ճարտարապետական անճոռնի մըթերանոցներով ու կառոյցներով. տեղւոյն Հայութիւնն ալ, բացարձակ մեծամասնութեամբ, փոխադրուեցաւ քաղաքի կեդրոնական մասերը: Ինչպէս նաեւ, նորեկ Հայերը, աւելի ունեւոր, հաստատուեցան քաղաքին լաւագոյն թաղերը եւ շրջակայ անուանի վայրերը, ինչպէս Մոնթէ Գառլօ, Մանթոն, Ժիւան–լէ–Փէն, Գան, Սէն – Ռաֆայէլ եւայլն: Մէկ խօսքով, քանի գաղութը ճոխացաւ, այնքան անշքացաւ եկեղեցին եւ իր շրջապատը:

Այսօր, Աստուծոյ օգնութեամբ եւ հայ ժողովուրդի աշխատասիրութեան շնորհիւ, օգտուելով Ֆրանսական հայրենիքի ընձեռած բազմակողմանի առաւելութիւններէն, մեր ընդարձակ գաղութը Նիս, Քոթ տ'Ազիւրի, հասած է նիւթական ինքնաբաւ վիճակի մը: Հարկ կա՞յ մատնանշելու, թէ ներկայիս՝ մեր եկեղեցին շատ համեստ ու անպաճոյճ է:

Եթէ ճիշդ է, եւ եթէ կը հաւատանք, որ Սփիւռքի հայկական գաղութներուն համար՝ եկեղեցին ազգային հաւաքավայր է, նաեւ, միանգամայն՝ ազգապահպանման հիմնական ազդակ, պէտք է որ իր նիւթեղէն կառոյցն ալ համապատասխան ըլլայ իր պատկանած համայնքին մակարդակին: Ըսել կ'ուզենք, որ մեր գաղութը, որ Քոթ տ'Ազիւրի նման աշխարհահռչակ վայր մը բնակելու առանձնաշնորհը կը վայելէ, պէտք ունի նոր եկեղեցիի մը, որ ըլլայ վայելուչ, ճոխ, հայկական ոճով եւ արժանի Միջերկրականի ափին՝ Նիս քաղաքի համբաւին: Կը բաւէ՝ որքան աղքատ գաղթականի տեղ դրուեցանք:

Վստահ ենք, որ մեր այս փափաքը է՛ նաեւ՝ Ֆրանսա ծնած եւ մեծցած հայ նոր սերունդներուն, որոնք կը ցանկան իրենց հայրերուն սկսածը շարունակել եւ լաւագոյնին հասցնել:

Ուստի, այսօր կառուցանելով նոր, հայ ճարտարապետական ոճով, աւելի մեծ եկեղեցի մը, նախ եւ առաջ, մեր նախնեաց երազն իրականացուցած կ'ըլլանք:

Այս գաղութին առաջին Հայերը երբ կազմակերպեցին համայնքը, այն հաւատքով ու համոզումով, որ եկեղեցիին հովանիին ներքեւ՝ իրենց զաւակները պիտի ապրին եւ գործեն, Անո՛վ ներշնչուելով եւ Անո՛վ յաւերժանալու համար: Ուստի, ուր որ համախմբուած էր առաջին համայնքը, այնտեղ ան շինեց իր եկեղեցին եւ իր դպրոցը: Յոյժ տրամաբանական է: Սակայն, այսօր, անվիճելի իրականութիւն է, որ այժմու մեր մատուռին մօտ կը գտնուի մեր ժողովուրդի մէկ հարիւրերորդ տոկոսը միայն: Մէկ խօսքով, եկեղեցին հեռու կը գտնուի իր հաւատացեալներէն... պէտք է զայն մօտեցնել:

Նիսի հայ գաղութիս հոգեւոր հովիւը, Կրօնական Ընկերակցութիւնն ու այս ծրագրով ոգեւորուած Հայերս խիկապէս կը գիտակցինք անհրաժեշտութեանը նոր եկեղեցիի մը, — անշուշտ ներկայ մատուռը միշտ պահելով, — իր հաւաքավայրով, պատշաճ ներկայ կեանքի պահանջներուն: Հեռատես ենք, դիմագրաւելու համար վաղուան բոլոր դժուարութիւնները, որոնք կրնան անդրադառնալ մեր համայնական կեանքին վրայ: Մեր ստացած հաւաստի տեղեկութեանց համաձայն, յառաջիկայ տարիներու ընթացքին՝ քաղաքապետարանը ծրագրած է լայնցնել մեր փողոցը՝ Պուլվար տը լա Մատըլէնը: Վստահ ենք, որ այդ առթիւ մեր եկեղեցին եւս կալուածահանութեան օրէնքին պիտի ենթարկուի՝ կորսնցնելով իր պարտէզն ու մատրան սանդուխները. պիտի նսեմանայ մեր եկեղեցին եւ աւելի եւս պիտի փոքրանայ: Եթէ հեռատես ենք, այս իսկ պարագան կը բաւէ, որ մենք, այսօր, դժուար աշխատանքի մը լծուինք քան թէ վաղուան անկարելիութեան դիմաց գտնենք մենք զմեզ:

Դժուար է մեզի ունենալ հաւաքավայր մը, եթէ ոչ միայն՝ նոր եկեղեցի մը շինելու ծրագրի ապագայ յաջողութեամբ: Երբ « Նոր եկեղեցի » կ'ըսենք, լռելեայն կը հասկնանք նաեւ Հայ Տուն, սրահ, հաւաքավայր, գրադարան... մէկ խօսքով՝ հայ դպրոց:

Ահա հայ եկեղեցին եւ հայ տունը պիտի դառնան համայնքիս Հայերը միացնող վայրը, ուրկէ պիտի արտացոլուին մեր բոլորի հոգեւոր եւ մտաւոր արժէքները:

Ազգային չափանիշով կարեւոր եւ անհրաժեշտ, անյետաձգելի պարագայ մըն է, որ կը կանչէ մեզ... եւ քեզ նաեւ՝ աշխատանքի՛, զոհողութեան... քանի որ ասիկա քու ցեղիդ ապագայ գոյութեան հարցականն է:

1915ի հայկական ջարդերու յիսնամեայ ոգեկոչութիւնը, արդարեւ, կայծ տուաւ հայ արտասահմանի վերազարթման. իսկ վաթսունամեակը՝ ներշնչեց յոյս եւ հաւատք՝ հայ սփիւռքի գոյատեւման նկատմամբ: Այստեղ – այնտեղ եղան շարժումներ, մշակութային ձեռնարկներ, բազում յօդուածներ նուիրուեցան... գոյութեան կանչեր ամէն ուղղութեամբ լսուեցան, եւ այս բոլորին յաջորդեցին շինարարական աշխատանքները: Բայց այս բոլորը ունեցան միայն տեղական բնոյթ: Բազմահայ եւ հարուստ գաղութներ, ինչպէս Մարսէյլը, թէեւ մեծ դժուարութեամբ, կրցան ունենալ իրենց մշակութային կեդրոնները: Իսկ համեմատաբար փոքր եւ նորածագ հայ գաղութները, ինչպէս մերը՝ Նիս Քոթ տ'Ազիւրի — հակառակ իրենց ճիգին՝ դեռ եւս կը դժուարանան ոտքի կանգնիլ:

Եւրոպայի երկրամասի վրայ կան բազում հայ համայնքներ, որոնց վերակազմակերպումը պէտք է բոլորս հետաքրքրէ եւ բոլորս մտահոգէ: Պէտք չէ ըսել, որ ես այդ գաղութին չեմ պատկանիր: Հարցը, ընդհակառակն անհրաժեշտաբար պէտք է տեսնել համահայկական գետնի վրայ: Բոլորն ալ նոյն հայ ազգի բեկորներն են: Բոլորն ալ որոշեցին ապրիլ...:

Օգտուելով այս պատեհ առիթէն, «Յառաջ»ի միջոցով, Եւրոպայի Հայութեան ընդհանրապէս, եւ ի մասնաւորի Ֆրանսայի Հայութեան կը փափաքէի յայտնել իմ մէկ եւ խոնարհ միտքը, գաղափարը՝ ի սէր աւելի լաւ կազմակերպուած հայ գաղութի մը տեսլականով: Թող ոչ ոք ձաղկէ իմ համեստ համարձակութիւնը, որ արտայայտութիւնն է ճենճերող սրտի՝ հայ Սփիւռքի գոյատեւման իր բաժինը ներդնող խոնարհ հոգեւորականի:

Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթողիկոսական Պատուիրակութեան իրաւասութեան ներքեւ, շուրջ եօթը երկիրներու մէջ, կան մեծ ու փոքր, կազմակերպուած եւ նուազ կազմակերպուած հայ գաղութներ, որոնց ծաղկումն ու յառաջդիմութիւնը կախում ունին որքան անձերու կենսունակութենէն, նոյնքան ալ նիւթական ապահովութենէն:

Միջոցներ չեն պակսիր՝ գործօն անձերուն տալու անհրաժեշտ կենսունակութիւնը... մեր հարուստ պատմութիւնն ու մշակոյթը, մեր մարտիրոս Եկեղեցին ու հոգեւոր բանաստեղծութիւնը, մեր գիրն ու գրականութիւնը, մեր լեզուն, մեր երաժշտութիւնը, մեր ճարտարապետութիւնը...: Իսկ նիւթական ապահովութիւնը, անհրաժեշտ տուեալներով, հրամայական պահանջ կը դառնայ եւ միջոց ոգեւորութեան եւ աշխատանքի:

Սակայն, այդ անհրաժեշտ նիւթական տուեալները երեւան կուգան, միայն, Հայու ազնիւ սրտերէն՝ որպէս արտայայտութիւն իրենց ճշմարիտ հայասիրութեան եւ հաւատաւոր եկեղեցասիրութեան: Սակայն եւ այնպէս, միջ-գաղութային եղբայրութիւնը անհրաժեշտութենէ աւելի կենսական կը դառնայ: Այս մտքէն ճամբայ ելլելով՝ կ'առաջարկեմ հետեւեալը, որ իւրաքանչիւր հայ գաղութ, Եւրոպայի տարածքին վրայ, միացած իր ներքին ուժերով, համախմբուած իր բոլոր ազգային կազմակերպութիւններով, ի գործ դնէ տարեկան մէկ եկամտաբեր ձեռնարկ՝ ի շահ նախօրօք որոշուած այլ հայ գաղութի մը վերելքին, ապահովելով վերջինիս հայ դպրոցով կամ մշակութային տունով մը:

Ուստի, քանի այս միտքը կը պատկանի Նիսի հայ գաղութին, եւ որ, արդէն, երկու տարիներէ ի վեր աշխատանքի լծուած է՝ ունենալու համար իր մշակութային հայ տունը, կը խնդրուի, որ 1978 տարեշրջանը նկատի առնուի որպէս «Նիս Քոթ տ'Ազիւրի հայ գաղութին եղբայրական օգնութեան տարի»:

Նիսի հայ համայնքի կազմութեան (1928) յիսուներորդ տարեդարձին առթիւ, վստահ ենք, որ Սփիւռքի հայ այլ գաղութներու ուշադրութիւնը աւելի եւս պիտի կեդրոնանայ մեր ազգային կեանքի եւ գործունէութեան վրայ՝ բերելով նիւթական բացառիկ օժանդակութիւն մը ի տպաս մեր գաղութային շինարարական եւ կազմակերպչական ծրագրին:

ՏԱՐՕՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՃԸՐԼԸՃԵԱՆ

ԹՈԼԵՏՕ՝

միջնադարեան քաղաքը

———o———

Թոլետօ, կոթողական, փառաշուք միջ– նադարեան քաղաքը, ժամանակակից քա– ղաք մըն է նոյնպէս Սպանիա։ Հազարա– ւոր զբօսաշրջիկներ կ՚այցելեն այն վայ– րերը, որոնք դեռ անփոփոխ կը մնան ել Կրեքոյի օրերէն, չորս դար առաջ։

Միշտ այդպէս չէ եղած սակայն։ Թո– լետօ եւ իր հարստութիւնները տարիներ շարունակ շուքի մէջ մնացած են։ Դա – տելով ԺԹ. դարու ուղեցոյց – գրքոյկէ մը, պատրաստուած Թատերագիր Խոզէ Զորիլյայի կողմէ, քաղաքը իսկապէս ե– րեսի վրայ ձգուած է պարզ խօսքով։ Միւս կողմէ ճիշդ է, որ Թոլետօ վերջին տարիներուն միայն վերաշինուած է, որ– պէսզի իր նախկին փառքը ի յայտ բերէ։

Թոլետոյի մայր տաճարը նորոգողնե– րէն մէկը կ՚ըսէ.— «Եկեղեցիներու պա– հապանները շատ յաճախ չեն գիտեր ի– րենց ունեցածին արժէքը։ Մեծ հայրս, որ բժիշկ էր, սովորութիւն ունէր այցե– լել Թոլետոյի վանքերն ու մենաստան – ները։ 1948ին տեսաւ, որ մայրապետներ էլ Կրեքոներ կը ծախեն կովի մը փո – խարէն»։

Հիմա մայր եկեղեցին ընդարձակուելով թանգարան մը հաստատուած է։ Մայր տաճարին մութ անկիւններէն, ինչպէս նաեւ պահեստանոցներէն կրօնական բը – նոյթի արուեստի գործեր հանուած եւ ցուցադրութեան դրուած են։ Ոմանք դա– րեր շարունակ նկուղներու մէջ մնացած են։ Պատասխանատու կրօնաւորներէն մէ– կը կ՚ըսէ.— «Թանգարանը բաներ կան, որոնց գոյութեանը տեղեակ իսկ չէինք։ Ցուցադրուած իրերուն 60 տոկոսը մու– թէն լոյսին հանուած են վերջերս շատեր սոտնմէ կատարեալ յայտնագործում – ներ են»։

Տարօրինակ զուգադիպութեամբ նկա – րիչը, որ առաւել կերպով կապուած է Թո– լետոյի անունին հետ՝ էլ Կրեքօ, բամնած է քաղաքին ճակատագիրը։ Էլ Կրեքօ, Ցոյն մը՝ ծնած Կրետէ կղզին, Թոլետօ ժամանած է 1577ին եւ հոն մնացած է մինչեւ իր մահը 1614։ Տաղանդաւոր նկա– րիչ մը եղած է եւ շատ գնահատուած է իր ժամանակին. իր մահէն ետք իր ստեղ– ծագործութիւններուն արժէքը շուքի մէջ մնացած է։

ԺԹ. դարը չէ գիտցած գնահատել իր վայելուչ, հոգեվարք, խորհրդապաշտ նկարները։ Պենիթօ Փերեզ Կալտոս, չըր– ջանի նորավիպագիր մը էլ Կրեքոյի ստեղծագործութիւններուն մէջ տեսած է «մայրին խանդարման արդիւնքները՝ Թի– ցիանոյի մը կամ Ռուպենսի մը տաղանդ– ները այլանդակող»։ Մատրիտի Փրատօ թանգարանը էլ Կրեքոյի նկարներուն մեծ մասը պահեստանոցը դրած է։ Ի. դարու սեմին, նկարիչին Կարդինալ Նինօ տէ Կուեվարա նկարը, որ Նիւ Եորքի Մեթ– րոփոլիթըն թանգարանը կը գտնուի, 625 տոլար գնահատուած է։

Էլ Կրեքօ վերայայտնուած է ժամանա– կակից նկարիչներու եւ քննադատներու կողմէ։ Այսպէս նաեւ Թոլետոյի արժէքը մեծցած է։ Քաղաքին եկեղեցիները մեծ թիւով ստեղծագործութիւններ ունին նը– կարիչէն եւ ասոնք միլիոններ կ՚արժեն, չըսելու համար թէ գին չունին։

Մէկը որ էլ Կրեքոյի լաւագոյն եւ մե – ծագոյն ստեղծագործութիւնները կ՚ուզէ տեսնել, պէտք է որ Թոլետօ երթայ, այ– ցելէ քաղաքին եկեղեցիներն ու թանգա – րանները։

Թ. Ա. Թ.

ԼԵՒՈՆ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Իր մահուան քառասունքին առթիւ)

———o———

ՌԸՆԱԺ.— Տէսինի հայ գաղութը սը– խուր է։ Իսկ մենք Դաշնակցականներս՝ սգաւոր ենք. Տարօնի արժանաւոր զաւակ եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հաւատաւոր եւ ուխտեալ զինուոր ընկեր Լեւոն Ասա– տուրեանի մահով։

Ան ծնաւ Տարօնի ծոցէն, տեսաւ անոր խաչուիլը եւ թրծուեցաւ անոր տառա – պանքի բովին մէջ։ Մնաց հաւատարիմ մինչեւ իր վերջին շունչը Տարօնի նահա– տակուած հերոսներու եւ ժողովուրդի արդար դատին։ Ունէր ամուր նկարագիր եւ հաստատ համոզումներ իբրեւ Դաշ – նակցական։

Հաւատաւոր եւ սքանչելի ընկեր մը եւս սեւ եւ պաղ հողին յանձնեցինք։ Փոս մը եւս աւելցաւ։

Այլեւս օրէ օր կը նօսրանան շարքերը անոնց որոնք ունին իրենց մէջ աւիշը հայրենի հողին, անխոցելի զրաւականը մեր հարազատ ինքնութեան եւ նկարա – գրին։

1924ին ընկեր Հրաչ Փափազեանի կըն– քահայրութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը կը մտնէինք Տարօնցի 16 երի– տասարդներս, մեր մէջ էր նաեւ Լեւոնը։ Նորագիրներս թրծուելով Հ. Յ. Դաշ – նակցութեան շունչին տակ, որպէս հա– րազատ զինուորներ ծառայելու մեր տա– ռապած եւ տանջուած ժողովուրդին եւ հայրենիքին։

Շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան նուիր– եալներուն է, որ մեր մօտաւոր պատմու– թեան մէջ արձանագրուեցան հոգեպարար էջեր եւ լուսաւոր թուականներ։

Ընկ. Լեւոն Ասատուրեան պատկանելով այն գաղափարական սերունդին որ ճաշա– կած ըլլալով հանդերձ ամէն տեսակի դառնութիւնները, իբրեւ խոր ապրում մինչեւ վերջին շունչը, ունէր իր կուսակ– ցութեան ծառայելու խոր տենչը։ Ան իբրեւ Դաշնակցական կը հաւատար իր կուսակցութեան գաղափարներու իրա – կանացման եւ կ՚ապրէր լուսաւոր ապա– գայի մը յոյսով ներշնչուած։

Մեր ողբացեալ ընկեր Լեւոնը, թէեւ բախտ չունեցաւ շատ երկար մնալ դիւ– ցազնական Տարօնը, սակայն դաստիա – րակուեցաւ եւ թրծուեցաւ Հրայրներու, Վարդան վարդապետներու, Իշխան Մա– կարներու, Գէորգ Զաւուշներու, Հաճի Յակոբ Կոտոյեաններու, Կորիւններու եւ Մճօներու գաղափարներով եւ խաչալով, եղաւ արթուն պահակ մը մեր ազատա– գրական պայքարին։

Տխրութիւն մը կայ այս գիշեր հոգիիս մէջ։ Ընկեր Ասատուրեան ոչ եւս է։ Սփոփ– ուած կը հաշտուիմ իրականութեան հետ եւ մտովին կը փոխադրուիմ դէպի 54 տարիներ առաջ, յիշելով Տարօնցի 16 երիտասարդներս որ խանդավառութեամբ կը մտնէինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան շար– քերը (Լիբադմա՝ Ցունաստան)։

1928ին կուսակցական գործով Ցունաս– տան եկաւ նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կարկառուն դէմքերէն, հին սերունդի ներկայացուցիչ, Բիւրոյի անդամ եւ մեր սիրելի «Յառաջ»ի անմոռանալի եւ պաշ– տելի խմբագրապետ ընկեր Շաւարշ Մի – սաքեանը։ Ընկեր Շաւարշ իր գեղեցիկ, հաճելի ոճով եւ մաքուր հայերէնով տը– ւած շահեկան դասախօսութիւններով եւ հրապարակային բանախօսութիւններով կը խանդավառէ ներկաները, հարիւրաւոր ե– րիտասարդներ Աթէնք, Բիրէա, Լիբադ – մա եւ Ֆիքս իր կնքահայրութեամբ կը մտնեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը։

Իսկ այսօր, այսօր ոչինչ մնացած է այդ օրէն։ Որովհետեւ մեզմէ առյաւէտ եւ իրենց յաւիտենական քունով բաժ – նուած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան երկու նուիրեալ ներկայացուցիչները՝ Շ. Մի– սաքեան, Հ. Փափազեան եւ Տարօնի հին սերունդէն վաթսուն Դաշնակցականները։

Անբասիր եւ առաքինի ընկեր Շաւարշ Միսաքեան ոչ թէ միայն Դաշնակցական– ներուս յարգանքին եւ գուրգուրանքին կ՚արժանանար, այլ եւ ամբողջ Հայու – թեան։

Ցարգանք իր վաստակին եւ իր յիշա– տակին։

Սիրելի ընկեր Լեւոն, հարազատ ընկե– րոջդ այս քանի մը տողերը թող ըլլան քու սիրած Տարօնի գոյնզգոյն ծաղիկնե– րէն ծաղկեպսակ մը շիրմիդ վրայ։

Ցարգանք իր թարմ յիշատակին։

ՎԱՀԱՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿ ՍԵՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ

Հայկ Սէրէնկիւլեան գրական մրցա – նակի Յանձնախումբը հաճոյքն ունի հա– ղորդելու որ 1978ի իր գրական մրցանակը կուտայ ծանօթ գրագէտ Կ. Փօլատեանի մէկ անտիպ հատորին՝ «Եօթը պատ – մուածքներ», որ լոյս պիտի տեսնէ այս տարուան ընթացքին։

Յանձնախումբս կը ցաւի որ կարելիու– թիւն չունեցաւ իր տարեկան մրցանակ – ները տալու այս վերջին տարիներուն, ա– ռաւելապէս Լիբանանի եղերական դէպ – քերու պատճառաւ։

1978ի Կ. Փօլատեանի այս տրուածով մեր մրցանակներու թիւը կը բարձրանայ ութեմն եօթնի։Անոնք են, Թուականի կար– գով, Ք. Պրէֆին (վէպ, թարգմ.), Յով– հաննէս Գազանճեան, Լիւք Անտոէ Մար– սէլ (թարգմ.), Յ. Ճ. Սիրունի, Կարօ Մեհեան (պատմուածք), Երուանդ Հայ– րապետեան (թատերգութիւն)։

Յանձնախումբս անգամ մը եւս կոչ կ՚ուղղէ սփիւռքի բոլոր հայ գրողներուն, առանց տարիքի խտրութեան, որ իրենց ձեռագիրները ղրկեն Յանձնախումբիս, բանաստեղծութիւն, վէպ, պատմուածք, թատերգութիւն եւայլն, որքան կարելի է մաքուր գրուած, նախընտրաբար մե – քենագրուած մինչեւ 1978 Դեկտեմբեր 31 հետեւեալ հասցէին.—

Jury du Prix Littéraire
HAIG SERINGULIAN
c/o Maison de la Culture Arménienne
17, Rue Bleue — 75009 PARIS
FRANCE

ԴԱՏԱԿԱԶՄ

Յ. Գ.— Սփիւռքի հայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել սոյն հաղորդագրու– թիւնը։

[illegible]

ՆԻՒ ԻՆԿԼԸՆՏԻ գիրքերու 1977 տար – ուան ցուցահանդէսը՝ որ կը հովանաւոր– ուի «Պոսթընի Գիրք Արտադրողներ»ու ընկերակցութեան կողմէ, հայկական եր– կու գիրքեր յիշատակած է 1977ի լաւա – գոյն հրատարակութիւններու իր գրա – ցուցակին մէջ։ Առաջինը՝ Արշաւիր Շի– րակեանի «Տը Լեկըսի» գիրքն է՝ «Կտակն էր նահատակներուն» գործին անգլերէն թարգմանութիւնը. երկրորդը՝ Մինաս Թէօլէօլեանի «Դար մը գրականութիւն» հատորը։ Այս երկու հրատարակութիւն– ները մնայուն կերպով պիտի ցուցադրը– ուին Նիւ Ինկլընտի գլխաւոր գրադարան– ներուն մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՍԱՌԸ ՔԱՄԻ ԱՆՑԱՒ...

3.

— Երկրպագենք սրան։

Թիլ աւանի քահանան Խորէն աղային հրաւիրեց հացի։ Խորէն աղան քրթմնջաց.

— Հաց ունես, Թաքցրու, «Սանջախ ի շէ–րիֆ»է։ Եղները ծախեցէք։

— Բա՛, քահանայի բերանը բաց մնաց։ Հօ էշ չե՞նք, որ եզը ծախենք։

— Էշ չէք, խող լափող բճեր, թքեց Խորէն աղան։ Բայց էշի նահատակ կը դառնաք, եթէ զէնք չունենաք։

Միտքը չփկացել էր։ Այս գիւղում երկու հարիւր տասը ծուխ կայ։ Թէ ծուխը մի ֆիդայի տայ, երկու հարիւր տասը կըռ– ուող կ՚ունենան։ Թքեց ձեռքին, բռունց– քով հարուածեց եզանականջներին։ Եզը չշմեց։ Թէ մի անգամ խփէր, կը շոքէր։

— Կը սպանե՛մ...

×

Անցան Եփրատի Գոհանամք վտակը՝ կողերը ժայռոտ, անհանգիստ։ Նրա վրայ ծանրացել էր մեծ լեռնաշղթան՝ զոյգ գագաթներով, Ակնովիտը՝ սպիտակ ժա– նիք, ապա բարձրանիստ Սեպուհը։ Շու– տով ձիուն կը գայ, կը լցնի ձորերը՝ մին– չեւ Եփրատի անկողինը։ Այս մի գիւղը Մթնիին՝ է մէջը վանք։ Մեծ ու ցրիւ գիւղ է, տեղը բարձր լեռնալեզուակ։ Դեղին սալորը թափուել, մի թիզ չերտ է կապել աշնան դալարիքի վրայ։ Մթնիում անտառի խնձորից օղի են թորում, տան– ձից ածիկ եփում։

Կաթակնցիները ծանր նստեցին Մթնիի աղբիւրի մօտ, որ գիւղից փոքր ինչ դուրս էր։ Խորէն աղան չորացած լաւաշ ու ապխտած միս փշրեց բռան մէջ, թրջեց ջրով։

— Արագ կերէք, բճեր։

Անսպասելի երեւաց այն պատանի ոս– տիկանը, որին տեսել էին Երզնկայում։ Ձիաւոր էր, ուղիղ եկաւ դէպի աղբիւրը։ Ձին խրտնեց եզների գերան – գերան կո– տոշներից, չմօտեցաւ ջրին։ Գուրբան Ալի Մանուկը կանչեց։

— Է՛յ, խլամի զաւակներ, դէնը քաշ– ուեցէք, որ ձիս ջրեմ։

Բենիամինը քար վերցրեց նրան զարկե– լու։ Հայրը այնպէս սեղմեց նրա թեւը, որ քարը ընկաւ։ Դարձաւ ձիաւորին։

— Քանի՞ տարեկան ես, աղա ժան – դարմ։

— Տասնհինգ։ Ինչի՞դ է պէտք։

— Ձիդ լաւ ես զսպում, աֆարի՛մ։ Ո՞րն է մանգղիդ (ճամբադ)։

— Ջեւկէտ։

— Երեւի բէյ աղայիդ ոտքերը լուա – նալու։

Գուրբան Ալին մի կերպ ձին մօտեցրեց աղբիւրին։ Սա վիզը երկարեց, հոտոտեց ջուրը եւ մռութը թաղեց գուռի մէջ։ Խորէն աղային օձ կծեց։ Զինի՞ Շեհե – բեդդին բէյը մտնել է զէնքի բանը եւ այս ծերատ մռութին լարել են իր ետե– ւից։ Սրան չպոկի՞ ձիուց ու ճիտը հանի։ Բայց պատանի ոստիկանի դէմքը, որ այրուած – խեղդուած էր, չարութիւն չունէր։ Նրա ձին մռութը պոկեց ջրից, ծլըը չաղ տուեց կանաչներին։ Գուրբան Ալին ուղղուեց ձիու թամբին։

— Սայլը լաւ ծածկեցէք, հրացանները երեւում են։

Ասաց, մտրակեց ձիուն ու փոշու ամպի հետ գնաց։ Խորէն աղան նոյնիսկ չկարո– ղացաւ զարմանքը բղաւել։ Սատանա՞յ հանդիպեց իրենց։ Թռաւ որդու վրայ, բայց սա խոյս տուեց։

— Բեռը լաւ ծածկեցէք, բճե՛ր։

×

Աջ կողմին երեւաց մի բուռ գիւղա – քաղաք Ջեւկէտը։ Փափազը կ՚ուզէր գնալ Ջեւկէտ՝ հօրն ու քրոջը տեսնելու, բայց վախեցաւ վարպետից։ Ոստիկանի երե – ւալը գազան էր դարձրել Խորէն աղային, մատով դիպչես՝ կը մռլեղնի։

Էլի գիւղեր անցան ու միայն միւս օրուայ կէսօրին մօտեցան իրեն Կաթակ– նին։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 14)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Պ. Ժիւտէքս Զուլճեան եւ զաւակները կը ծանուցանէ թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՈՎՍԱՆՆԱ ԶՈՒԼՃԵԱՆԻ
(ծնեալ Ղազարոսեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Փետր. 26 Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

57, Պուլվառ Ժուռտան Փարիզ 14րդ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիւթ՝ Ուրարտական մշակոյթը

Կը խօսի ԼԵՒՈՆ ՆՈՐՏԻԿԵԱՆ

Հնախօսական գիտութիւններու մագիստրոս

Կիրակի, Փետր. 26, ժամը 20.30ին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Բարսեղ Բարսեղեան 100 Ֆր. իր ապաքինման առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Անդրանիկ Տէրտէրեան 100, իրենց մօր յիշատակին: Նոյնպէս Ազատուհի Մազոյեանէ 100 Ֆր. ապաքինման առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ի նպաստ Նիսի նոր եկեղեցիի մը կառուցման
Ա. ՅԱՆԿ 1976–1977

Տէր եւ Տիկ. Հրանդ Ամասեան (Նիս) Տիկ. Տը Պօտիւս՝ ծնեալ Լորէնեան (Գան), Տէր եւ Տիկ. Վահէ Լորէնեան (Գան), Տէր եւ Տիկ. Միշէլ Զալոյեան (Փարիզ) 10.000ական, Տիկ. Հերմինէ Սարեան (Ժընեւ) 1000, Վրէժ Միքայէլեանի մահուան առթիւ փոխ. ծաղիկի 1030, Տէր եւ Տիկ. Վահան Ալման (Նիս), Տէր եւ Տիկ. Վահէ Սիրապեան (Նիս), Տիկ. Սիրուն Տանճիկեան եւ որդիք (Տրակինեան), Տէր եւ Տիկ. Վահէ Սրապեան (հոգեհանգստեան առթիւ) 500ական, Տիկին Ովսաննա Ճիզմէճեան (Տրակինեան) 300, Տիկ. Ազնիւ Համբիկեան (Ժուան լէ Փէն), Տէր եւ Տիկ. Հրանդ Օհաննէսեան (Նիս) 200ական, Պ. Արամ Աւետիսեան 150, Տէր եւ Տիկ. Ափարթեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Ժաք Թուհատեան (Նիս), Տէր եւ Տիկ. Արամ Վահունի (Միքայէլեանի մահուան առթիւ), Օր. Սիմոնն Քարայեան, ի յիշ. էլիզ Ուշագլեանի, Պ. Քէսայեան (Ալֆորվիլ) 100ական, Տիկ. Զիւթթա Սայէթեան, Տէր եւ Տիկ. Սուրէն Բանեանց (Անթիպ), Տիկ. Տիրէնժէ, ծնեալ Տիմիճեան (Մոնթրէօյ) 50ական, Պ. Արշակ Ցովսէփեան 30, Պ. Գ. Աբրահամեան 20 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ԼԻՈՆ.— Կիրակի Փետր. 26, Վարդանանց տօնակատարութիւն Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութեան: Կը բանախօսէ Ժընեւէն՝

Պր. ԱՐՏԷՆ ՇԷԼԼԷՖԵԱՆ

Հանդէսէն յետոյ խնջոյք, «Սայաթ – Նովա» նուագախումբի մասնակցութեամբ:

L'UGAB JEUNES

Propose
SPORTS D'HIVER à PRA-LOUP
(Alpes de Haute-Provence)
1600 - 2500 mètres

— Départ (Paris-Lyon) le 4 Mars à 21 h. 10
— Retour le 11 Mars (départ de Gap à 21 h. 28)

Voyage A R (train + car à partir de Gap) env. 250 F. (demi tarif pour enfants)
Logement (demi pension) 685 F.
Hôtel « La Patinoire » 3 étoiles
Prix collectivités très intressants pour les locations de matériel, les forfaits remontées, les cours de ski et assurances.

Tous renseignements et inscriptions à l'UGAB : 118, rue de Coucelles 75017 Paris
Tél. 924-86-71 ou 227-12-26
avant le 15 Février

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄԵԾ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ
KERMESSE

Կազմակերպութեամբ վարժարանի Ծնողաց Միութեան

ՄԱՐՏ 11 ԵՒ 12

վարժարանի թատերասրահին մէջ, 'գեղարուեստական հաճելի բաժին, նուագ եւ պար: Համեղ կերակուրներ

RECHERCHONS
ORGANISATION GLORIK
POUR LA FRANCE
(Machines graphiques, Importation et exportation) recherche des associés actifs âge moyen
Ecrire avec c. v.
Georgenst. 124
800 MUNCHEN 40
Allemagne Fédérale

ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
57, Պուլվ. Ժուրտան

Հինգշաբթի, Մարտ 2, ժամը 20.30ին, շարունակութիւն՝ Ցարութիւն Քիւրքճեանի դասախօսութեան:

VIENT DE PARAITRE

L'ALPHABET ARMENIEN
illustré par Séta PAPAZIAN
Paru aux Editions la Noria
38 LETTRES ORNEES DE MOTIFS ARMENIENS
à colorier par les enfants
38 proverbes arméniens traduits en francais, anglais, espagnol...

Vous pouvez vous le procurer :
dans les
— librairies enfantines
— librairies arméniennes
— FNAC Montparnasse
— FNAC Lyon et Marseille

Prix de vente : 25 Frs.

RESTAURANT EREVAN
ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր
Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԵՒ ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐԸ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՀԱՅՈՑ ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
1978
Երկուշաբթի Ապրիլ 24էն Մայիս, 5 Ուրբաթ
Կազմակերպութեամբ եւ առաջնորդութեամբ Լիոնի
ՍԵՒԱՆ
ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ
Տնօրէն՝
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ
Կը մասնակցի նաեւ ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Առաջնակարգ պանդոկ (տոմի – փանսիոն) եւ պտոյտներ
Ճամբորդութեան վերաբերեալ մանրամասնութեանց եւ յայտագրերու համար դիմել

Catalogues à votre disposition sur demandes pour toutes destinations
RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Varoujan SARKISSIAN
sevan voyages
50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Tél. : 60-13-66 — Télex 900287
Licence organisatrice : A 529

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի անյապաղ արձանագրուիլ
PELERINAGE A JERUSALEM ET AUX LIEUX SAINTS
du 24 avril au 5 mai
Départs par avion de PARIS — MARSEILLE ET LYON
Places limitées
A PARIS — MONDOTOURS
(Peruz Melkonian et Lévon Baghdassarian)
2, Rue de Sèze, 75009 PARIS — Téléph. : 073-30-64
Tél. : 073-30-64

ՏԻՐԱԿ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ճաշարաններ

PIZZA OSKIAN — ընդարձակ սրահով, յարմար խմբական խրախճանքներու եւ ընկերական հաւաքոյթներու:
139, rue St. Honoré Paris 1er tél. 260 23 80

ILE DE CRETE — հայկական եւ յունական խոհանոց
10, rue Mouffetard Paris 5e tél. 326 31 37

ARCHE DE NOE
42, rue Descartes Paris 5e tél. 329 68 83

Խանութներ — արեւելեան ուտեստեղէններու

ՏԻՐԱԿ Ա. — 26, rue de Trévise Paris 9e tél. 770 38 63

ՏԻՐԱԿ Բ. — 18, rue de Chabrol Paris 10e tél. 770 26 55/6

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
23
JEUDI
23 FÉVRIER
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 E 571027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.061
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.061

ՕՐՈՒԱՆ ԽՈՍՔԸ

ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ ԱՐԺԱՆԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Միլանոյի Հայ Մշակոյթի Ուսումնասի- րութեան եւ Վաւերագրումի Կեդրոնին ամփոփ տեղեկագիրը, որ հաղորդագրու- թեան շրջագիծին մէջ հրատարակուեցաւ (Յառաջ, Փետր. 7) այլապէս գնահատելի աշխատանքի մը պատկերացման կը ծա- ռայէ: Օրինակելի անպայման, քանի ակներեւ է ծրագրեալ, կանոնաւոր ու հե- տեւողական աշխատանքը: Առաջադրուած նպատակին քայլ առ քայլ գործադրու - թիւնը: Մնայուն յարատեւութեամբ:

Կը հաստատէ նոյնպէս, թէ Սփիւռքի տարածքին կարելի է շատ լուրջ ձեռ- նարկներու իրագործումը ապահովել, երբ տուեալ նպատակին կենսագործման կը նուիրուին ձեռնհաս անձեր: Մանաւանդ՝ երբ այս վերջինները գիտեն, կ'ըմբռնեն ու կը գիտակցին, թէ յաջողութեան գրա- ւականը ձեռք կը ձգուի քրտինքով, գուր- գուրանքով, ծառայութեամբ: Նաեւ նուի- րումով:

Այսպէս է, որ 1968էն ցայսօր, տաս - նամեակի մը ընթացքին, Միլանոյի Բազ- մարուեստից Կաճառին ճարտարապետա - կան ճիւղն ու Հայաստանի Գիտութիւն - ներու Ակադեմիայի արուեստի հիմնար - կութիւնը, համագործակցաբար հրա - պարակ հանեցին ինը ալպոմներ՝ Հայ ճարտարապետութեան Վաւերաթուղթեր ընդհանուր խորագիրով: Եռալեզու՝ ի- տալերէն, անգլերէն, հայերէն ալպոմնե- րէն իւրաքանչիւրը, հայկական ճարտա - րապետական իւրայատուկ կոթողի մը յստակ պատկերացման կը ծառայէ: Ու- րեմն՝ հայկական մշակոյթին այլապէս հարուստ մէկ երեսին ցուցադրութեան:

Բայց յատկապէս անհրաժեշտ է ընդ - գծել մասնագիտական – արուեստագիտա- կան մօտեցումը աշխատանքին: Երկար տարիներու վրայ ձգուող, տարածուող ուսումնասիրութիւն՝ նիւթին լաւատեղ - եակ մասնագէտներու կողմէ: Լուռ աշ- խատանք, որ ընթացիկ լեզուով սեւ կամ խոհանոցային կ'որակուի: Եւ որ սակայն հիմնակէտը կը կազմէ ամէն մէկ լուրջ ձեռնարկի:

Կը բաւէ միայն յիշատակել անունները ուսումնասիրութեան եւ պատկերացման բովէն անցած յուշարձաններուն.— Հաղ- բատ, Խաչքարեր, Սանահին, Ս. Թադէի վանք, Ամբերդ, Գեղարդ, Գօշավանք, Աղթամար, Երերոյք: Եւ դեռ յաջորդը, ի մօտոյ հրատարակելի.— Պարսկաստանի պատմական Ս. Ստեփանոս վանքին եւ եկեղեցիին նուիրուած ալպոմը:

Իւրաքանչիւրին մէջ հարթաքանդակ - ներն ու որմնանկարները, ուրուագծերն ու յատակագիծերը, բնապատկերները, ներկայ ժամանակներու ընձեռած թեքնիք միջոցներու կատարելութեամբ համա - խումբ՝ արուեստի ստեղծագործութեան մը քանդակումին կը նպաստեն: Էջ մը մեր անցեալի հարուստ մշակոյթէն, կը դառնայ պատկեր, անջնջելի: Քարացած հեքեաթութիւն մը կը վերածուի մտապատ- կերի շնորհիւ իր վեհութեան, իր ներքին բովանդակութեան, խորհուրդին, հոգե - կան ոլորտքին: Եւ նաեւ շնորհիւ իր ար- տաքին յղացքին՝ ինքնատիպ, տպաւորիչ, ազդու:

Ու առանք կենդանութիւն կը ստանան, երբ նկարագրային, վերլուծական, մեկ- նաբանական ու մասնագիտական տողերը կ'ունենան բովանդակալից տարողութիւն: Կը դառնան քարերէն շունչ, լուռ համա-

նուագ: Մնալով հանդերձ հանրամատ - չելի:

Միլանոյի Հայ Մշակոյթի Ուսումնա - սիրութեան եւ Վաւերագրումի Կեդրոնին նախաձեռնութեան ու կազմակերպումին կը պարտինք նոյնպէս 1975ին, Պերկամօ գումարուած Հայ Արուեստի միջազգային Ա. գիտական ժողովը:

Այսօրինակ ձեռնարկները կարեւոր են բոլոր գաղութներուն համար: Բոլոր ա- փերուն վրայ, անխտիր: Ոչ միայն նո- րահաս երիտասարդութեան, այլեւ օտար արուեստասէր շրջանակներուն կը ծանօ- թացնեն մեր ժողովուրդին հոգեկան գան- ձերը, մտաւոր հարստութիւնները:

Երբ խուլ անկիւններու խափշիկն իսկ կ'ըմբռնէ արժէքը ծանօթացումին, մե՞նք է, որ պիտի անտեսենք անոր կարեւորու- թիւնը: Մանաւանդ, երբ իւրացնողները այնքան շատցած են: Երբ խաչքարն կո- թողն անգամ մահիկի յօրինում կը ներ - կայացուի:

Հայրենիք – Սփիւռք գործակցութեամբ, անհրաժեշտ է օտարին ծանօթացնել մեր անրաւ գանձատունը: Իր այլազան երես- ներով ու գոյներով:

Ցիշեցնենք, որ ինքնութիւն մը նախ եւ առաջ կը հաստատուի ստեղծագործու - թիւնով:

Եւ այնքա՜ն առատ ու բազմազան են մեր ստեղծագործութիւնները:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

Որքան ալ անհամ դարձած ըլլայ, ըն- տրապայքարը կը շարունակէ լեցնել մա- մուլի սիւնակները: Ընկերվարական–հա- մայնավար բանակէն ալ չի մեղմանար եւ Միթերանի համար, Մառշէ այնքան դէմ կը խօսի Ընկերվարական կուսակցու- թեան, որ Պառի եւ Շիրաքի հետ հակըն- կերվարական թիէրսէ մըն է:

Մոնթէ – Քարլոյի ձայնասփիւռէն էր, որ Ընկերվարական կուսակցութեան Ա. քարտուղարը կ'արտայայտուէր եւ կը կրկնէր որ Համայնավար կուսակցութիւնը մէկ գլխաւոր մղձաւանջ ունի, այն է որ Ընկերվարական կուսակցութիւնը դար - ձած է Ֆրանսայի առաջին կուսակցու - թիւնը:

Ռենսի մէջ, ուր կը խօսէր Ժորժ Մառ- շէ անգամ մը եւս կոչ կ'ընէր Միթե- րանի. «Եթէ 48 ժամը չի բաւեր համա - ձայնութեան գալու համար, անմիջապէս վերսկսինք խօսակցութիւնները եւ համա- ձայնութեան գանք Մարտ 12էն առաջ կա- ռավարական ծրագրին եւ քաշուելներուն շուրջ»:

48 ժամը այն պայմանաժամն է որ կայ Ա. շրջանէն ետք, վերջնական ձեւ տալու համար Բ. շրջանի թեկնածութիւններուն եւ երբ Մառշէ կ'ըսէր որ այդ երկու օրերուն է որ պէտք է համաձայնին, Մի- թերան առարկած էր թէ 48 ժամուան մէջ հապճեպ գործ չի տեսնուիր:

Պառ, հեռատեսիլէն է որ կը խօսէր եւ ինք ալ, ինչպէս ընկերվարականները, նուազագոյն ամսական աշխատավարձը 2400 կը խոստանար, բայց ոչ Ապրիլ 1էն (ինչ որ «ապրիլեան ձուկ» մը կը համա- րի) այլ մինչեւ երեսփոխանական յա - ջորդ շրջանի վերջը, այսինքն 2400ի կրնայ հասնիլ 1982ին...: Ինչպէս միշտ Նախարարապետը շատ մտահոգ չէ, ոչ Ֆրանքի անկումէն, ոչ ալ դէպի Զուի - ցերիա շատ դրամագլուխ երթալուն, ո- րոնց մասին շատ կը խօսի Մառշէ եւ Պառ կ'ըսէ «Մառշէ երթալով աւելի Ալի Պա- պային կը նմանի, ամէն տեղ դրամ ունի»:

Բայց եւ այնպէս Ֆրանքը կ'իյնայ եւ տոլարին իյնալն ալ փոքր մխիթարութիւն է մանաւանդ որ կեդրոնական բազմաթիւ դրամատուներ միջամտած են կասեցնե- լու համար տոլարի անկման շարժումը: Եւ եթէ տոլարը ինքզինքը գտնէ, այդ կ'ըլլայ ի վնաս Ֆրանքին որ արդէն 9 առ հարիւր կորսնցուցած է բաղդատմամբ մառքին եւ զուիցերականին:

491 երեսփոխանական աթոռի համար 4271 թեկնածու կայ:

× Ընկերային Դեմոկրատներու Կեդրո- նը իր ծրագիրը հրատարակած է գծա - գրուած թերթօնի (պանտ–տէսինէ) ձե - ւով հաւանաբար ժամանակին հետ քալե- լու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Իլ կազեթթինօ օրաթերթի խմբագրատան մէջ ռումբ դրուած է, ո- րու պայթումին հետեւանքով մէկ հոգի մեռած է: Վեց ժամ ետք ծայրայեղ – աջ նոր կարգ շարժումը տէր եղած է եղեռ- նափորձին:

ՍԱՏԱԹ ետ կանչեց Կիպրոսի իր դես- պանը, իբրեւ հետեւանք Լառնաքայի դէպքերուն:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կնճռոտ կացութեան մէջ Թիէրի Տէժարտէն կը գրէ (Ֆիկառօ) թէ սուրիական բանակին ներկայութիւնը, բոլորին կարծիքով, անհրաժեշտ է ապա- հովելու համար խաղաղութիւնը բայց... անկարելի ալ չէ որ պատճառ ըլլայ խռո- վութեանց: Քրիստոնեաները մանաւանդ շատ չեն հանդուրժեր այս «գրաւումը»: Կը սպասուի նաեւ որ միջադէպերուն առ- թիւ ստեղծուած արտակարգ զինուորա - կան ատեանը դատապարտէ այդ միջա - դէպերուն պատասխանատուները, բայց նման դատապարտում մըն ալ կրնայ նոր միջադէպերու դուռ բանալ:

ՊԵԼԺԻԱՅԻ հիւանդապահուհին, որ խոստովանած էր անցեալ շաբթու թէ 3 ծերուկ մեռցուցած էր Էնսիլինի մեծ չա- փերով կանոնի մերձաւոր հիւանդանոցի մը մէջ, հաւանաբար շատ աւելին ըրած է: Կը կարծուի նոյնիսկ թէ շուրջ 30 հոգի սպաննած է վերջին 7–8 տարիներու ըն- թացքին: Իր արդարացումը այն է որ «բարի սիրտը» մղիկ ըրած է եւ վերջ դրած անբուժելիներու չարչարանքին:

ՉԻՒՆԷՆ ետք օդին մեղմացումը ողո - ղումներու եւ ջուրերու գետերու բար - ձրացման պատճառ եղած է եւ նոր աղէտ- ներ կան:

"L'Art Arménien"

de SIRARPIE DER NERSESSIAN

Փետր. 12ի Լը Փրովանսալը (Մարսէյլ) ընդարձակ յօդուած մը նուիրած է Փրոֆ. Տէր–Ներսէսեանի վերջին հատորին «Հայ- կական Արուեստը» իբրեւ ենթախորագիր դնելով՝ Հոյակապ յայտնութիւնը ժողո- վուրդի մը հոգիին:

Համաշխարհային դրամատունը 350 միլիոն տոլար կուտայ Թուրքիոյ

Համաշխարհային Դրամատունը վեր - ջերս բաւական ենդութիւն կուտար Թուր- քիոյ նախքան վարկ բանալը, բայց ինչ- պէս կ'ակնկալուէր, ամէն ինչ կարգա - դրուեր է եւ նոյնիսկ ճափոնները ալ դրամ պիտի տան: Ստորեւ Պոլսոյ թեր- թերուն (Փետր. 16) տուած մանրամաս - նութիւնները.—

Անգարա.— Թուրք կառավարութեան եւ Աշխարհի Դրամատան միջեւ երկար ատենէ ի վեր կը կատարուէին բանակցու- թիւններ, որոնք յաջող արդիւնք տուած են եւ այժմ համանուն դրամատունը 350 միլիոն տոլարի վարկ մը պիտի բանայ Թուրքիոյ: Երեք անձերէ բաղկացած պատուիրակութիւն մը ներկայիս Անգա- րայի մէջ կը լրացնէ իր բանակցութիւն - ները եւ այս կերպով յայտնի կ'ըլլայ թէ միջազգային ելմտական հիմնարկութիւն - ներ տրամադիր են մեծադումար վարկեր բանալ Թուրքիոյ: Ստացուած տեղեկու - թեան համաձայն, ճափոն հաստատուն - ներն ալ, որոնք Համաշխարհային Դրա- մատան որոշման կը սպասէին, բանակ - ցութեան պիտի մտնեն Թուրք կառավա- րութեան հետ, նոյնպէս կարեւոր վարկեր բանալու համար: Այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ պետական ճարտա - րարուեստական կարգ մը հիմնարկներու շինութիւնը իրականացնել: Աշխարհի Դրամատան պատուիրակութիւնը Փետր. 11էն ի վեր Թուրքիա ժամանած է եւ նախ եկած է Իսթանպուլ, ապա Անգարա, եւ այժմ շփումներ կ'ունենայ Ցամաքային ճամբաներու ընդհ. տնօրէնութեան, Ելմ- տական նախարարութեան, կեդրոնական Դրամատան եւ տարբեր վարչութիւններու հետ: Աշխարհի Դրամատունը այս վարկը կը բանայ 15 տարուան պայմանաժամով եւ հարիւրին 7,75 տոկոսով:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԼԵՒ ՏՈԼՍՏՈՅԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 150ԱՄԵԱԿԻ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Այս տարի Սեպտեմբերին կը լրանայ Լեւ Տոլստոյի ծննդեան 150ամեակը: Հա- յաստանի մէջ ռուս գրողի յոբելեանը նշե- լու նպատակով կազմուած է յանձնա - խումբ մը՝ Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Կարլէն Դալ- լաքեանի նախագահութեամբ: Սեպտեմ - բերի առաջին կէսին Երեւանի մէջ տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր նիստ մը, նուիր- ուած՝ Տոլստոյի: Մխանիկեան եւ այլ գրադարաններուն մէջ կը կազմակեր - պուին ցուցահանդէսներ, ուր կը ներկա- յացուին Տոլստոյի կեանքն ու գործը: Թատրոնները կը բեմադրեն ռուս գրողի թատերախաղերը: Շարժանկարի սրահ - ները կը ցուցադրեն Տոլստոյի գործերով պատրաստուած ժապաւէնները: Հայաս- տանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի գը- րականութեան հիմնարկութիւնը՝ Գրող - ներու Միութեան եւ պետական համա - լսարանի հետ, գիտական նստաշրջան մը կը կազմակերպէ Տոլստոյի ծննդեան 150- ամեակին առթիւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ 1977ԻՆ

(Վիճակագրական տուեալներ)

―――O―――

Ա. ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Կեդրոնական Վիճակագրական Վարչութեան պատրաստած պաշտօնական վիճակագրութիւնը՝ 1977ի տնտեսութեան մասին, լոյս տեսաւ «Սով. Հայաստան» օրաթերթի Փետր. 4ի թիւով:

Արդիւնաբերութեան արտադրութեան աճը, 1976ի համեմատութեամբ, եղած է 7,5 տոկոս, ծրագրով նախատեսուածէն 1,5 տոկոս աւելի: Նախանցեալ տարուանը առաւել բարձր եղած էր՝ 8,6: Անհրաժեշտ է դիտել տալ առանձնայատուկ կէտ մը արդիւնաբերութեան արտադրութեան յաւելումին կապակցութեամբ: 10րդ հնգամեակին ծրագրով անցեալ տարուան համար իբրեւ աճ մատնանշուած էր 7,9, սակայն, նկատի առնելով նախանցեալ տարուան առաւել յաւելումը (8,6 ծրագրին սահմանած 6,5ին տեղ), 1977ի ծրագրին մէջ փոփոխութեան կարգով նուազ յաւելումի սահմանագիծ ճշդուած էր: Միւս կողմէ, ինչպէս դիտել տուած էր Կ. Դեմիրճեան, Կեդր. Կոմիտէի 1976ի Նոյեմբեր 17ի լիակատար նիստին, նոր սահմանագիծը պէտք չէ տառացի ձեւով ըմբռնուէր. հարկ էր աշխատանքի արտադրողականութեան, խնայողութեան այլ միջոցներով պահովել նախանցեալ տարուան թափը: «Եթէ մենք 1977 թուականին կարողանանք ապահովել 7,5 – 8 տոկոսի աճ, ապա մենք մեծապէս կը նպաստենք հնգամեայ պլանը ամբողջութեամբ կատարելու գործին»: («Սով. Հայաստան», 1976 Նոյ. 18):

Երկրին արդիւնաբերութեան գլխաւոր ինը ճիւղերուն արդիւնքն է եղած.— Ելեկտրուժ՝ 1976ի համեմատութեամբ 10 տոկոս: Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 5: Քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութիւն՝ 7: Մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ 11: Անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթի արդիւնաբերութիւն՝ 10: Շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն՝ 3: Թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 7: Սննդարդիւնաբերութիւն՝ 4: Կենցաղի եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն՝ 8 տոկոս:

Բաղդատութեան դնելով նախանցեալ եւ անցեալ տարուան աճի տոկոսները տուեալ ճիւղերուն մէջ, կ'ունենանք հետեւեալ պատկերը.— Շինանիւթերու ճիւղը աճի նոյն տոկոսը կը պարզէ, հինգ ճիւղերու մէջ նախանցեալ տոկոսները աւելի են. ասոնք են՝ մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում, անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթը, թեթեւ արդիւնաբերութիւնը, սննդարդիւնաբերութիւնը, ինչպէս նաեւ կենցաղի, տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւնը: Երեք ճիւղեր ալ անցեալ տարի առաւել բարձր տոկոսներ կ'արձանագրեն՝ ելեկտրուժ, սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն եւ քիմիական ու քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութիւն: Նուազումի տոկոսները երկուքէն հինգ, իսկ յաւելումներունը մէկէն չորսի սահմաններուն մէջ են:

Դիտել տանք, որ հակառակ տարիներու երկարատեւ քննադատութիւններուն, անցեալ տարեշրջանին եւս նախարարութիւններ ու գերատեսչութիւններ, ինչպէս նաեւ ձեռնարկութիւններ չարունակած են ծրագիրներու գործադրութիւնը առաջին եռամսեակէն տարեվերջ փոխադրելու եւ ապա զանոնք նուազեցնելու եւ այս ձեւով իրագործուած ներկայացնելու սովորութիւնը: Որով բազմաթիւ ճիւղերու ծրագիրներ դուրս հանուած չըլլալով հանդերձ, իբրեւ իրականացած արձանագրուած են: Այս ուղղութեամբ դեռ վերջերս, կուսակցական ակտիւի ժողովին, Փետր. 6ին, քննադատութեան խօսք եղաւ Հայաստանի վարչապետին կողմէ:

Ցամենայն դէպս ծրագիրներուն մէկ կարեւոր մասը իրականացած է, երբեմն նոյնիսկ աւելիով:

Աշխատանքի արտադրողականութիւնը արդիւնաբերութեան մէջ եղած է 3,5 տոկոս, գիւղատնտեսութեան մէջ՝ 4,3, իսկ շինարարութեան մէջ՝ 3,6: Թէեւ փոքր փոփոխութիւններ մտցուած են ծրագրին սահմանագիծերուն մէջ, այսուհանդերձ, ասոնց նուազագոյնները աչքի տակ ունենալով հետեւեալ պատկերը կ'ունենանք: Արդիւնաբերութեանը կը համապատասխանէ ծրագրին, գիւղատնտեսութեանը 4,6 նուազ է, իսկ շինարարութեանը՝ 1,5:

Այժմ ներկայացնենք զանազան արտադրութիւններու անցեալ տարուան քանակը: Հանքային պարարտանիւթեր՝ 416 հազար թոն, ծծմբաթթու՝ 165.800 թոն, քիմիական թել՝ աւելի քան 14.000 թոն, բեռնատար կառք՝ 8.900, պահածոներ՝ 391,5 միլիոն տուփ, ժամացոյց՝ 4 միլիոն 627.000, զոդ եւ զորգեղէն՝ 2 միլիոն 566.000 քառ. մեթր, ոսկեղէն՝ 54,5 միլիոն, վերնազգեստ՝ 16,4 միլիոն, կաշիէ կօշիկ՝ 11,8 միլիոն զոյգ, միս 73,5 թոն:

Երկար ցանկէն դուրս ձգուած են տասնամեակներէ ի վեր մատնանշուող շարք մը արտադրութիւններ, ինչպէս ձկաթող, սառնարան, հիւսուածեղէն բամպակէ, բուրդէ, մետաքսէ, կրաղիւս եւայլն: Կը նշանակէ, թէ մեծ չափով չեն իրականացած ծրագիրները եւ նախանցեալ տարուան քանակէն շատ նուազ են: Նկատելի է, որ վիճակագրութեամբ ներկայացուած ցանկին բացի երկուքէն, մնացեալները արտադրութեան առաւել թիւեր եւ տոկոսներ կը ներկայացնեն նախանցեալ տարուան բաղդատմամբ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՈՐՊԷՍԶԻ ԱՊՐԻ՝ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

(ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ)

Ընդունուած իրողութիւն մըն է, որ Սփիւռքի մեր գոյատեւման համար մանաւա՛նդ, կարեւորագոյն ազդակն է դպրոցը: Այս թերթին հիմնադիրը առաջին օրէն շեշտը դրած էր անոր անհրաժեշտութեան վրայ, ու «Յառաջ» միշտ հաւատարիմ մնացած է այդ սկզբունքին: Զինացին, որ իմաստուն է, ըսած է՝ եթէ ծրագիրդ 100 տարուան համար է՝ ծառ տնկէ, եթէ հազար տարուան համար է՝ դպրոց շինէ: Ու գիտակից այս ճշմարտութեան, յաճախ ծրագիրներ կը հրապարակուին դպրոցաշինութեան վերաբերեալ: Որքան ալ ուրախալի ըլլան նման առաջադրանքները, նախ պէտք է վստահ ըլլանք որ գաղութը կարիքն ունի նոր դպրոցի եւ հոս է որ տրամաբանութիւնը կը սոփպէ մեզի դառն հաստատումներ ընել: Արդարեւ, որպէսզի համոզուած ըլլանք թէ նոր դպրոցի կարիքն ունինք, պէտք է որ մեր ունեցած դպրոցները լեցուն ըլլան ծայրէ ծայր: Դժբախտաբար այդ չէ պատկերը, որ կը պարզուի այսօր, երբ գիտենք որ թէ՛ Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը եւ թէ Դպրոցասէրը շատ հեռու են լեցուն ըլլալէ եւ եթէ նկատենք նաեւ թէ այս երկու վարժարաններու աշակերտներու մէկ կարեւոր տոկոսն ալ այլ գաղութներէ կուգայ, կը տարուինք կասկածով մօտենալու Ֆրանսահայ գաղութի ազգային գիտակցութեան: Քանի մը ամիս առաջ, կը գրէինք այս նոյն թերթին մէջ, ի տես Օլէնփիայի խուռներամ բազմութեան (ձեռնարկը տրուած էր ի նպաստ Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին) որ լաւագոյն կ'ըլլար՝ Օլէնփիայի տեղ վարժարանը լեցնել: Բայց... Բայց այդպէս չէ: Այնպէս որ նոր ծրագիրներ յղանալէ առաջ, հոգանք նախ մեր ունեցած վարժարաններուն վրայ: Այս առընչութեամբ է որ վերջերս տեսակցութիւն մը կամ աւելի ճիշդ զրոյց մը ունեցանք Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան հետ, ծանօթանալու համար, աւելի մօտէն, անոր վիճակին, ծրագիրներուն, հոգերուն:

ՅԱՌԱՋ. — Մխիթարեաններ իրենց ունեցած են միշտ կրթական առաքելութիւն մը: Աշխարհի ամէն կողմերը միշտ կարելի է գտնել Մխիթարեաններու վարժարան մը: Ի՞նչպէս կը բացատրէք այս երեւոյթը եւ կը խորհի՞ք որ մեր գաղութը գիտակից է իր բախտին:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ. — «Հայ գաղութի մը կեանքին եւ տեւականութեան ամէնէն կարեւոր պայմանը դպրոց ունենալն է» ըսած է 1790 թուականին, եռահատոր Հայոց պատմութեան հայրը Միք. Չամչեան, որ իր բացառիկ հանճարով ամէն մարզի մէջ իր ժամանակի հորիզոններէն անդին գաղափարներ ունեցած է: Գաղութներու կարճատեւ կամ երկարատեւ պատմութիւնները վկայ են այս ճշմարտութեան: Գաղութները սնուցած եւ պահած են առաւելապէս դպրոցները:

Գալով Ֆրանսահայ մեր գաղութին, որ բախտն ունի դպրոցներ ունենալու, սակայն՝ ցաւալին հոն է որ ներկայիս ծայրէ ծայր զանոնք լեցնելու հոգը չունի: Ֆրանսահայ գաղութին ազգային տխուր երեւոյթն է ասիկա, կը նշանակէ որ պէտք եղածին չափ այլեւս չի գնահատեր ան իր տոհմային լեզուական, գրական եւ մշակութային ամէնէն ճոխ հարստութիւնը, եւ պիտի հալի ու պիտի ձուլուի օտարին կաթսային մէջ:

Յ.— Կը հաստատէք որ մեր գաղութը անտարբեր է, գոնէ որոշ չափով: Ի՞նչ պէտք է ընենք որ քիչ մը ցնցուի եւ հասկնայ թէ հայ մանուկը ի՛նչ կը գտնէ հայ դպրոցին մէջ, որ չի կրնար գտնել այլուր:

Տ.— Որոշ թող գիտնան մեր հայրենակիցները, որ ինչպէս մեղուն իր փեթակին մէջ, նոյնպէս իրենց զաւակները՝ հայ մանուկը, հայ դպրոցին մէջ իր թաքուն տաղանդը կը զարգացնէ, եւ կը բանայ լայնօրէն իր միտքին ու սրտին թեւերը ընդհանուր գիտութեան հետ իր հայրերուն երկհազարամեայ պանծալի գրին, գրականութեան, պատմութեան եւ մշակոյթին:

Մխիթարեան Հայրերը հարիւր երեսուն տարի առաջ, 1846ին, Փարիզի մէջ հիմնեցին ազգային վարժարան, հայ մանուկներու տոհմային եւ եւրոպական ուսումներու եւ դաստիարակութեան համար, Սամուէլ Մուրատեան հնդկահայու մը անունով, որովհետեւ ան իր սիրտը, սէրը եւ բոլոր հարստութիւնը տրամադրած էր այս ազգանուէր սրբազան նպատակին: Վարժարանը միշտ բաց է ազգային մեծ բարերարին անունով եւ կը շարունակէ ազգապահպանման իր առաքելութիւնը, որքա՜ն աւելի բեղուն եւ առատ պիտի ըլլար անոր հունձքը՝ եթէ մեր ժողովուրդը իր ազգային զգացումներուն ջերմութեամբ գուրգուրար անոր վրայ:

Ներկայիս, մեր ապրած ժամանակներուն մէջ, աւելի ստիպողական դարձած է, քան երբեք, հայ վարժարանի ներկայութիւնը Ֆրանսայի մէջ, որպէսզի՝ այս, հիւրասէր բայց օտար երկրին մէջ հայ մնանք, այսինքն մեր հայրերուն պանծալի մշակոյթը պահենք եւ Ֆրանսականն ալ լաւ սորվելով, նկատուինք երկրին հարստութիւնը:

Յ.— Ի՞նչ ձեւով այս գաղութը կրնայ նպաստել դպրոցին:

Տ.— Կեանքի եւ մահուան հարց դարձած է այլեւս. պէտք է որ մեր գաղութը արթննայ եւ կազմակերպուի, նման ուրիշ ազգի մը փոքրամասնութեան... Հայերս ալ պահելով մեր հոսանքներուն եւ համոզումներուն զանազանութիւնը, գոյութենական ծանրակշիռ հարցին դիմաց, կազմենք մէկ կեդրոնական մարմին, որստանձնէ հեղինակութեամբ ազգահամար ընել Ֆրանսայի Հայութիւնը, եւ իւրաքանչիւրին կարողութեան համաձայն պահանջել տարեկան նպաստ՝ ազգապահպանման հասարակաց բոլոր ձեռնարկները ապրեցնելու եւ զարգացնելու համար:

Ֆրանսահայ մեր գաղութը պէտք է գուրգուրայ նախ գոյութիւն ունեցող վարժարաններուն վրայ, յետոյ եթէ ըլլայ՝ նորեր բանալու հայաշատ կեդրոններու մէջ, ինչպէս Ամերիկայի Հայութիւնը այսօր ծրագրած է ընել:

Յ.— Ինչ կը վերաբերի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին, անմիջական նոր ծրագիրներ կա՞ն:

Տ.— Դառնալով Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին, Տեսչութիւնը գիտակից ըլլալով ազգապահպանման նուիրական գործին առած ստիպողական հանգամանքին, ամէն զոհողութիւն յանձն կ'ուզէ առնել եւ ծրագրած է ընդարձակել նոր սերունդի փրկութեան իր առաքելութիւնը, բանալով ցերեկօթիկ ամէնօրեայ մանկապարտէզ եւ նախակրթարան երկսեռ մանուկներու համար, ֆրանսական եւ տոհմային հայ ուսման ծրագրով, եւ յարմար ու վարժ անձնակազմով:

Այս ամէնէն կարեւոր եւ էական գործին իրականացումին համար վարժարանը պէտք ունի մեր գաղութի բարոյական եւ նիւթական օժանդակութեան: Վարժարանի մեծ հին շէնքին նորոգութիւնը եւ արդիացումը կարելիութիւնը կուտայ նորաշէն ննջարաններու փոքր շէնքը դասարաններու վերածելու, ուր մանկապարտէզ եւ նախակրթարան յարմարօրէն կարելի է զետեղել:

Մխիթարեան անձնուէր դաստիարակներուն առաջին եւ հիմնական փափաքն ու պահանջն է, նիւթականէն առաջ, հայ մանուկներով վարժարանը ծայրէ ծայր լեցուն տեսնել, եւ զանոնք կրթել տոհմային մաքուր եւ հարազատ հոգիով:

×

«Նիւթականէն առաջ, վարժարանը ծայրէ ծայր լեցուն տեսնել», այս է բնական մաղթանքը վարժարանին տեսչութեան: Եւ անընդունելի է որ գաղութ մը, նման մեր գաղութին չկարենայ լեցնել Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը: Երբ կարգը գայ հայապահպանման քարոզներ ընելու, բացակայ չկայ բայց երբ կարգը կուգայ գործնականին՝ ամէն ինչ կը փոխուի:

Ցխնամեակն է այս տարի Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին վերաբացման Փարիզի մէջ եւ մեր ճիգը պարտքը պէտք է ըլլայ աւելի քան երբեք զօրավիգ կենալ վարժարանին եւ մեր Մխիթարեան հայրերուն, որոնք անձնուիրաբար կը ծառայեն, որպէսզի նախ լեցուի վարժարանը, ապա վարդապետներն ալ գգան, որ աւելորդ չէ իրենց տքնաջան աշխատանքը հայ սերունդ պատրաստելու համար: Նաեւ նիւթապէս օժանդակենք լայնօրէն քանի գիտենք որ դպրոցը նորոգութեան պէտք ունի, ստիպողաբար եւ պէտք չէ որ բոլոր հոգերը տանին միայն վարդապետները: Որպէսզի ապրի ու տեւէ վարժարանը հայկական:

Ա. Մ.

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱՐԻՊԵԱՆ ՆԿԱՐԻՉ

―――O―――

Տարի մը կայ, «Յառաջ»ի 1977 փետր. 19–20 թիւին մէջ, Պր. Կարօ Սարեան շատ արժէքաւոր գրութեամբ մը կը ներկայացնէր, Պոլաթէ – Միլանօ բնակող՝ հայ նկարիչ Արտաշէս Գարիպեանը: Յօդուածագիրը գտած էր ճիշդ բառերը, Գարիպեանի էութիւնը եւ գործը ներկայացնելու համար: Ուրիշներ ալ՝ իրմէ առաջ, պարբերաբար անոր մասին գրած են, 1937ին՝ Աթէնքի «Ամրոց» շաբաթաթերթին մէջ Հ. Սիմոն Երամեան արդէն կը գրէր անոր մասին, 1947ին՝ իտալացի փրոֆ. Էվա Թէա, Միլանոյի Պրեռա Ակադեմիայէն՝ կը մատնանշէր Գարիպեանի գործին արժէքը, 1970ին՝ «Յառաջ»ի մէջ Զարեհ Մութաֆեան անոր մասին կ'արտայայտուէր, 1971ին՝ «Աշխարհ» շաբաթաթերթին մէջ նորէն կը խօսուէր Գարիպեանի մասին՝ Սեռովբէ Աթանեանի մէկ գրութեամբ:

Եթէ՝ թերթերու մէջ, պարբերաբար լոյս տեսած գրութիւնները բաւական ըլլային, արդէն Գարիպեան հանրածանօթ եւ փնտռուած նկարիչ պէտք էր եղած ըլլար: Բայց ահա՝ իրականութիւնը տարբեր է: Թերթին ընթերցողը՝ անոր մասին գրուածը կը կարդայ եւ թերթին հետ մէկ կողմ կը դնէ ու կը մոռնայ:

1906ին՝ Կէյվէի Գուրթպելէն գիւղը ծնած՝ Արտաշէս Գարիպեան, ներկայիս մեր նկարիչներուն մէջ կը գրաւէ շատ

բարձր արժէքով, պատուաւոր դիրք մը, թէ՛ իր գեղարուեստական զգայնութեամբը, թէ նկարչական գիտութեամբը եւ թէ նկարելու իր արուեստով։ Սակայն՝ իր համեստութիւնը զինքը չուքի մէջ կը թողու եւ հայ հասարակութիւնը զինքը չի ճանչնար՝ որպէսզի կարենայ գնահատել եւ քաջալերել անոր իրական արժէքը եւ անխոնջ ու հաւատաւոր աշխատանքը։

Գարիպեան ինքզինքը ցուցադրող մը չէ, այլ լուռ անխոնջ աշխատող մըն է՝ Գոլաթէլի իր աշխատանոցին մէջ, ուր կը դիզուին իր նկարները։

Գարիպեանի վրայ իջած է նկարչութեան շնորհը, Վերածնունդի նկարիչներուն նման։ Բայց աւելին չի բաւեր։ Շընորհը պէտք ունի քաջալերութեան, որպէսզի ան բոլորովին բողբոջի իր գերագոյն սահմաններուն հասնելու համար։ Յիշուած քանի մը ներբողական յօդուածները՝ թերթերուն մէջ, անոր շնորհին մասին, բազմաթիւ տարիներու վրայ ցըրուած, չեն բաւած՝ հասարակութեան մօտ իր մասին բարեբեր հետաքրքրութիւն մը արթնցնելու։

Ինքզինքնիս կը նկատենք քաղաքակիրթ եւ զարգացած ժողովուրդ մը, մանաւանդ յաւակնութիւնը ունինք գեղարուեստասէր ալ երեւնալու։ Սակայն կը մնանք անտարբեր մեր իրական արուեստագէտներուն հանդէպ եւ չենք հետաքրքրուիր՝ աւելի մօտէն, անոնց ստեղծագործութիւններով, հոն պահուած արժէքները ի լոյս բերելու համար։ Կ՚ոգեւորուինք, երբ պատահաբար, օտար մը անոնց մասին ներբողանքի կարճ խօսքեր կ՚ըսէ։ Բայց չենք փնտռեր մեր արժէքները ցուցադրել համայն աշխարհին։

Երբ կը տեսնեմ մեզ շրջապատող ուրիշ ժողովուրդներ ինչպէս կը գովեն, կը փառաբանեն իրենց արժեմ – չարժեմ արուեստագէտները, զանոնք, գրեթէ, ուրիշներուն պարտադրելու աստիճան, չեմ կրնար տարակուսանքով չհարցնել թէ՝ մի՞թէ այս ժողովուրդն է որ, դարեր առաջ, մեր հայրենիքը ծածկեր է հրաշալի յիշատակարաններով, քաղաքական եւ տնտեսական անտանելի պայմաններու մէջ։ Անտարակոյս, չեմ կարծեր թէ գաղութահայութիւնը եղած ըլլայ այդ յիշատակարանները շինող ժողովուրդին յաջորդները։ Հազար տարիներ անցեր են Անիներ, Աղթամարներ, Հաղբատներ, Սանահիններ շինող սերունդէն ասդին։ Եկեր գացեր են՝ այս ժողովուրդին գլուխէն հազար տեսակի պատահարներ եւ բարբարոսներ, որոնք ճնշեր են անոր հողին վրայ, մինչեւ որ ան կորսնցուցեր է գեղեցիկը արժեցնելու զգացումը։

Բայց այս խաղաղ եւ լուսաւոր ափերուն վրայ ինկած գաղութահայութիւնը, աւելի քան կէս դարու իր գոյութենէն վերջ, չունի արդարացում, իր անտարբերութեան՝ հանդէպ իր արուեստագէտներուն։

Արտաշէս Գարիպեան արուեստագէտ է, իր կալուածը գեղարուեստն է, նկարչութիւնն է։ Ան վաճառական չէ, իր գործերուն հրապարակութիւնը եւ ցուցադրութիւնը, ինքն իրեն կազմակերպելու համար։ Պէտք է որ հայկական գաղութներու մշակութային միութիւնները հետաքրքրուին իրմով եւ կազմակերպեն կարեւոր քաղաքներու մէջ՝ անոր նկարներուն ցուցահանդէսներ, որպէսզի ոչ միայն հասարակութիւնը, այլ եւ միջազգային գեղագէտներու լայն շրջանակ մը հետաքրքրուի իրմով եւ ճանչնայ անոր արժէքը։ Ասիկա՝ ազգային մեր իրական արժէքներուն, ապա ազգին գեղարուեստասէր համբաւին պիտի սատարէ միջազգային շրջանակներու մէջ։

Սփիւռքը չունի պետական կազմ՝ Հայաստանի նման, հայ արուեստագէտով զբաղելու համար։ Այդ աշխատութիւնը Սփիւռքի Հայոց համար՝ կ՚իյնայ գերազանցապէս մշակութային միութիւններու գործունէութեան սահմանին մէջ եւ այդ գործունէութեան պիտի բերէ նորութիւն մը՝ համապատասխան իրենց կոչումին։

Ս. ՃԵՎԱՀԻՐՃԵԱՆ

Ժընեւ

ԶԵԿՈՅՑ

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 1978 – 79 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

1. Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 1978–79 ուսումնական տարեշրջանին համար, վերանորոգելի կրթաթոշակներէն զատ, պիտի յատկացնէ նաեւ որոշ թիւով նոր կրթաթոշակներ արժանաւոր ուսանողներու։

2. Հիմնարկութեան ներկայ ծրագիրը կը վերաբերի միմիայն այն ուսանողներուն, որոնք համալսարանական լրիւ մակարդակ ունեցող ուսումնական հաստատութեան մը մէջ կը փափաքին կանոնաւորաբար հետեւիլ մասնագիտութեան մը։ Գիշերային, մասնակի կամ ոչ-ակադեմական դասընթացքներ մաս չեն կազմեր ներկայ ծրագրին։

3. Կրթաթոշակներու յատկացումը կը կատարուի ընտրութեամբ, հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու՝ որոնք բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար զուրկ են նիւթական անհրաժեշտ միջոցներէն։ Սկզբունքով Հիմնարկութիւնը չի քաջալերեր ուսանողներ որոնք իրենց ուսման կ՚ուզեն հետեւիլ իրենց բնակավայրէն դուրս գտնուող համալսարաններու մէջ։

4. Թեկնածուներ պարտին ունենալ ուսումնական բարձր մակարդակ, լրացնել անհրաժեշտ բոլոր պայմանները եւ ընդունուած ըլլալ նուազագոյն «Սոփոմոր» դասարանը ամերիկեան համալսարաններուն մէջ՝ կամ համապատասխան դասարան մը այլ համալսարաններու պարագային։

5. Ներկայացող թեկնածուներէն կ՚ընտրուին Հիմնարկութեան դատողութեամբ արժանաւորագոյն նկատուածները միայն։

6. Նախընտրութիւնը կը տրուի արժանաւոր այն ուսանողներուն՝ որոնց ընտանեկան անմիջական պարագաներէն օգտուող չէ եղած անցեալին Հիմնարկութեան համալսարանական կրթաթոշակներէն։

7. Թեկնածուները իրենց ձեռագիր դիմումնագիրը պէտք է ներկայացուցած ըլլան ստորեւ նշանակուած հասցէներէն մէկուն (պարագային համաձայն) ամէնէն ուշ մինչեւ 1978 Մայիս 31, (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն՝ ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար այս թուականը պիտի ըլլայ 1978 Դեկտ. 15)։ Ի պատասխան՝ թեկնածուներուն կը ղրկուին հարկ եղած տեղեկութիւններն ու հարցաթերթիկները։

8. Շփոթութիւնները կանխելու համար, դիմողները պարտին իրենց անունն ու մականունը թղթակցութեանց եւ հարցաթերթիկներուն մէջ գրել նոյնօրինակ ձեւով, այնպէս ինչպէս կ՚երեւին անոնք ենթակային ինքնութեան թուղթին կամ անցագրին մէջ։

9. Հիմնարկութիւնը շատ սահմանափակ թիւով կրթաթոշակներու համար նըկատի պիտի ունենայ նաեւ դիմումներ թեկնածուներէ՝ որոնք արդէն տիրացած են համալսարանական վկայականի մը եւ կը փափաքին կատարելագործել իրենց ուսումը իրենց բնակած երկրին կամ արտասահմանի ուսումնական բարձրագոյն հաստատութիւններէն մէկուն մէջ։ Դիմումները պէտք է կատարուին վերոյիշեալ ձեւով դարձեալ, նկատի ունենալով նոյն պայմանաժամերը։ Այս ծրագրէն չեն կրնար օգտուիլ ուսանողներ՝ որոնք արդէն նպաստաւորուած են Հիմնարկութեան կրթաթոշակներէն երկու կամ աւելի ուսումնական տարիներ։ Հետախուզական աշխատանքներու (ռըշէրշ) համար կրթաթոշակ չի յատկացուիր։

10. Ներկայացուած բոլոր թղթածրարները ի վերջոյ կը կեդրոնացուին Լիզպոն՝ ուր արժանաւոր թեկնածուներուն ընտրութիւնը կը կատարուի Օգոստոս ամսուան ընթացքին (Հարաւ. Ամերիկայի երկիրներուն եւ Աւստրալիոյ պարագային Փետրուարի վերջը)։ Որոշումները թեկնածուներուն կը հաղորդուին ուղղակի Լիզպոնի կեդրոնէն։

11. Անհրաժեշտ հարցարանները ստանալու համար դիմումները պէտք է ներկայացնել հետեւեալ հասցէներուն.

ա) Ֆրանսա բնակող թեկնածուներ՝

Service Arménien des Bourses d'Etudes
Fondation Calouste Gulbenkian
51, Avenue d'Iéna,
PARIS (16e —) FRANCE

բ) Ֆրանսայէն տարբեր երկիրներ բնակող թեկնածուներ, ինչ ալ ըլլայ իրենց հպատակութիւնը, պէտք է դիմեն ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին՝ հետեւեալ հասցէով.

Calouste Gulbenkian Foundation
Department of Armenian Affairs,
Avenida de Berna. 45 A
LISBON 1 — PORTUGAL

12. Ներկայ ուսումնական տարեշրջանին Հիմնարկութենէն համալսարանական կրթաթոշակ ստացող ուսանողներ իրենց կրթաթոշակները 1978 – 79 տարեշրջանին վերանորոգել տալու համար պարտին իրենց դիմումները յղել ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին՝ Մարտ 1էն մինչեւ Մայիս 31, 1978 (Հարաւ. Ամերիկայի երկիրներուն ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար՝ Սեպտ. 15էն մինչեւ 15 Դեկտ. 1978) ստանալու համար հարկ եղած հարցաթերթիկները։ Նշանակուած պայմանաժամերը չյարգող ուսանողներու դիմումները նկատի չեն առնուիր։

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, 15 Փետր. 1978

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ

Հայ Սաներու Հիմնարկութիւնը, որ ստեղծուեցաւ 1921ին, Պրիւքսէլի մէջ, հանգուցեալ Պօղոս Նուպար Փաշայի նախաձեռնութեամբ ու նուիրատուութեամբ պարտականութիւն ստանձնած է նպաստել Հայերու մտաւոր զարգացումին, հնարաւորութիւն տալով իրենց ուսումը կատարելագործելու Եւրոպայի համալսարաններու եւ բարձրագոյն վարժարաններու մէջ։

Այս ծրագրէն ներշնչուելով, Հիմնարկութեան վարչութիւնը որոշեց 1978–79 տարեշրջանին համար, նախապատուութեամբ 5 կամ 6 կրթաթոշակ տալ, իւրաքանչիւրը մօտաւորապէս 1500 տոլարի գումար մը, երիտասարդներու, որոնք արդէն իսկ համալսարանէ մը կամ բարձրագոյն վարժարանէ մը վկայուած են, եւ կը փափաքին մէկ կամ երկու տարի գիտական աշխատանքներ կատարել մասնագէտ վարպետի մը առաջնորդութեամբ՝ բարձրագոյն ուսմանց հաստատութեան մը կամ հետազօտութեանց կեդրոնի մը մէջ։

Վարչութիւնը տրամադիր է նաեւ առաւելագոյն բարեացակամութեամբ քննելու խնդրանքները ուսուցչական կամ ազգային ասպարէզի մէջ գտնուող անձերու՝ անոնց յատկացնելու համար կատարելագործման թոշակներ։

Ֆրանսերէն կամ անգլերէն ձեռագիր դիմումնագրերը 1978 Մայիս 1էն առաջ պէտք է ղրկուած ըլլան հետեւեալ հասցէին.—

Secrétariat de l'Oeuvre des Boursiers Arméniens
Rue d'Egmont No 11
B - 1050 — Bruxelles (BELGIQUE)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՍԱՐԸ ՔԱՄԻ ԱՆՑԱՒ...

3.

Անտառներով ղեղնած ժայռերի արանքում մռնչում էր Աղու գետը։ Նա պոկւում էր Գոհանամքի Անկովիտ գագաթի ճիւղերից, վարարում օժանդակներով եւ ձորի մէջ դառնում խենթացած նժոյգ — ների հօտ։ Հոն էր կաթկթում գետի մէջ ու կարմիր բծեր երկարում նրա ճերմակի վրայ։ Գիւղապետը պառկեց փորփխլայր, կուչտ խմեց Ջրաղացի առջեւ մի փոքր հանդարտուած Ջրից։ Ջրաղացը փակ էր, Ջրատած։ Ջէնքն իջեցրին սայլից, երեք բաժին անելով՝ փաթաթեցին Ջուալներում ու թաքցրին անտառի ժայռածերպ խորշերի մէջ։ Խորէն աղան մտրակով թրատեց օդը։

— Թէ մէկնումէկին յայտնել էք զէնքի տեղը, կը մորթեմ։

Բարձրացան գիւղ։

Կաթակնը բերրի հողեր ունէր, որ հերկում էին եզան գութանով։ Կարմիր ցորենից կորկոտ էին բովում, նաեւ հարիսա։ Խոնաւ անտառների բացատներում սպիտակ լոբի ու խաշխաշ էին ցանում։ Գետին մերձ, խոր տեղերում խաղող էր աճում, անուշահամ սեւ ու զոլաւոր ձմերուկ։

Գիւղը խաղաղ էր՝ մթութեան մռայլով։

Բակում որդուն ընդառաջ եկաւ Ծամոսկի մարէն։

— Սայլերդ ո՞ւր են, Խորէն։

— Մի՛ ծծւայ, մայր, ասաց որդին։ Գայմագամը բռնագրաւեց սայլերն էլ, ցորենն էլ։ «Սանջախ ի շերիֆ»։ Այդպէս եղաւ, իմացէք բոլորդ։

Խաւարը թանձրացաւ։

4.

Ձնվերի շքախումբը ելաւ-իջաւ Հայոց լեռները՝ ուսից ուս եւ գլորուեց դէպի Անկիւրիա։

Ներսեհ Ջավուշը կարողանում էր իր էութիւնը համակած խռովքը թաքցնել զինակից Թուրքերից, մանաւանդ փաշայից։ Մենակ էր զգում իրեն։ Ափսո՜ս, հետը չէ Ալի Մինիր բէյը, նա հասկանում էր իրեն։ Միւսները ոչ միայն օտար էին, այլեւ թշնամի։ Մենակութիւնը նըրան ինքնավստահութեան էր մղում։ Կառքի մէջ, թանձր մուշտակում ընկղմուած ձնվեր փաշան ննջում էր՝ գլուխը Կուրտ ֆոն Շուլցի ուսին դրած։ Ներսեհի մէջ բռնկուած ատելութիւնը դէպի նա կծիկ դարձաւ։ Ի՜նչ չար չէր, սակայն կ՚ուզէր թուրը հանել ու ամբողջ թափով խփել փաշայի գլխին։ «Սանջախ ի շերիֆ»ը ծնուել է հէնց այդ գլխից։ Սակայն մի՞թէ միայն մի գլուխ ունի Պոլիսը։

Մաշուած ճանապարհով զօրքեր էին գընում դէպի արեւելք՝ դէպի ռուսական կողմի Հայաստանի սահմանները։ Զօրքը ձմեռային զգեստ չունէր։ Ասկեարները քայլում էին ծանր ու մրսած։ Ձնվերը պահեց կառքը։

— Ողջո՜յն ձեզ, իսլամի պաշտպաններ։

Մի ասկեար պոկուեց շարքից, տընկուեց կառքի մօտ։

— Իսլամի պաշտպաններս սառչում ենք, երջանիկ փաշա, ասաց նա գոռալով։ Ինն օր է տաք ապուր չենք կերել։

Նա Ձնվերին դէմ արեց երկու երախ՝ բաց բերանն ու պատռուած կօշիկի թաթը։

— Ոտքերս ցուրտը տանում է։ «Սան – Ջախ ի շերիֆ»։

Մի իւզբաշի (հարիւրապետ) բռնեց նրա բերանը ու վիզը ոլորելով՝ ձայնը խեղդեց։ Ձնվերի կառքը թռաւ սլացիկ։

Ներսեհ Ջավուշը մտրակով շոյեց իր նժոյգի փորը։ Ձին ծառս եղաւ մոլեգնած։ Ներսեհ Ջավուշը մտքում քրքջաց Ձնվեր փաշայի երեսին՝ այս թշուառականներո՞վ ես կամենում նուաճել աշխարհը եւ համայն մուսուլմանների խալիֆը դառնալ, աւանակ։ Ահ զգաց իր մտքից։ Այս թուրքը չասուած մտքերն էլ է կռահում։ Բայց ինչի՞ց առաջացաւ այդ ահը։ Այս անգամ Ներսեհը քմծիծաղեց ինքն իր վրայ՝ ինչ ունեմ կորցնելու։ Մենակ եմ երամից անջատուած կռունկի նման՝ «Կռունկ, ուստի՞ կուգաս, ծառայ եմ ձայնիդ»։ Հին երգ է՝ երեւի մի եօթ-ութ հարիւր տարուայ։ Ծառա՛յ եմ, ծառա՛յ եմ... Այո, ի հարկէ, ծառայ եմ, բայց ոչ այս հաստագլուխ թուրք փաշային, այլ քե՛զ՝ Հայոց այրուող հող, քե՛զ՝ յաւիտեան տառապանքի մատնուած մարդ, քե՛զ, ամէնից առաջ քեզ։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. – 15)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան վարչութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Ընկերակցութեան մեծ բարերար եւ բարերարուհի՝

ՏՈՔԹ. ԼԵՒՈՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

եւ

ՕՐ. ՍԱԹԵՆԻԿ ՅՈՎՍԷՓՈՎԻ

հոգիներուն համար, Կիրակի, Մարտ 5, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Ժան Կուժոն փողոց, թիւ 15 Փարիզ:

Հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Հայ Ուսանողաց Օգն. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկ. Վ. Ճէնազեանէ 100 Փր. նուէրը, ողբացեալ Մերուժան Հաճիճանեանի մահուան առթիւ:

Եւ հետեւեալ նուէրները.— Պր. Վենսան Հայթայեան, Պր. Պէկլարեան 200ական Փր., Տէր եւ Տիկ. Մ. Գազանճեան 50, Պր. Տիգրան Պալեան 30 Փր.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկ. Ազատուհի Քէչիչեանի, Տէր եւ Տիկ. Թ. Քէչիչեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Մ. Գլէճրեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Ա. Ուլուսուզեանի եւ զաւակներուն, Տիկ. Ն. Նազարէթեանի, Յակոբ Տէրտէրեանի եւ Տէր եւ Տիկ. Ժ. Տէրտէրեանի եւ բոլոր պարագաներուն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին Գաբրիէլ Քէշիշեանի մահուան առթիւ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

SOIREE CINEMA

"América América"

D'ELIA KAZAN

Salle des Fêtes, Rue Voltaire, Alfortville

Vendredi 24 Fév. à 20 h. 30 très précise

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան տարեշրջանը լրացած ըլլալով, անդամական ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ Մարտ 5ին, Կիրակի ժամը 15ին, Կիտխէլլիի սըրճարանին վերի յարկը: ՕՐԱԿԱՐԳ.— Ա) Վարչութեան երկու տարուան գոր-ծունէութեան զրաւոր զեկուցում: Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր: Կը խնդրուի անդամներէն իրենց ներկայութեամբ յարգել մեր ժողովը:

ՓԱՐԻԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Փետր. 26, ինչպէս նաեւ Կիրակի, Մարտ 12, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագէն վերջ Արեւագալի արարողութիւն տեղի կ'ունենայ:

×

Այս Ուրբաթ, Փետր. 24, երեկոյեան ժամը 7ին, Իսի լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ հսկում կը կատարուի բոլոր եկեղեցականներու մասնակցութեամբ:

ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

57, Պուլվառ Ժուռտան Փարիզ 14րդ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիւթ՝ Ուրարտական մշակոյթը

Կը խօսի ԼԵՒՈՆ ՆՈՐՏԻԿԵԱՆ

Հնախօսական գիտութիւններու մագիստրոս

Կիրակի, Փետր. 26, ժամը 20.30ին

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

RECHERCHONS

ORGANISATION GLORIK

POUR LA FRANCE

(Machines graphiques, Importation et exportation) recherche des associés actifs, âge moyen

Ecrire avec c. v.

Georgenst. 124
800 MUNCHEN 40
Allemagne Fédérale

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ԼԻՈՆ.— Կիրակի Փետր. 26, Վարդանանց տօնակատարութիւն Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութեան: Կը բանախօսէ Ժընեւէն՝

Պր. ԱՐՏԻՆ ՇԻԼԼԻՖԵԱՆ

Հանդէսին յետոյ խնջոյք, «Սայաթ-Նովա» նուագախումբի մասնակցութեամբ:

UNION GENER. ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
33, Cours Pierre Puget
13006 Marseille

La Section Culturelle

Présente : le Samedi 25 Février à 21 heures un débat avec l'écrivain arménien HAGOP - KRIKOR autour de son livre *Les Arméniens connus et inconnus* — La place des Arméniens dans le monde — Les personnalités artistiques, littéraires et scientifiques.

Փետր. 25, Շաբաթ ժամը 21ին, Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ կը խօսի Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած ՅԱԿՈԲ - ԳՐԻԳՈՐ, իր գիրքին՝ Ծանօթ եւ անծանօթ Հայերու մասին: Դասախօսութեան կը յաջորդէ հարց ու պատասխան:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
26, Rue Troyon — SEVRES

ՄԵԾ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

KERMESSE

կազմակերպութեամբ վարժարանի Ծնողաց Միութեան

ՄԱՐՏ 11 ԵՒ 12

Շաբաթ և Կիրակի ժամը 11էն սկսեալ վարժարանի թատերասրահին մէջ, գեղարուեստական հաճելի բաժին, նուագ եւ պար: Համեղ կերակուրներ Գաւառական մասնագիտութեանց ութանոցներ եւ պար մը, տեւական ձեր տրամադրութեան տակ, ձեզ սպասարկելու համար:

Անակնկալներ: Հոն պիտի գտնէք ձեր բարեկամները:

×

Մայրերու եւ հայրերու տօները կը մօտենան, ձեր փնտռած նուէրները պիտի գտնէք մեր տօնավաճառին

galerie X

21, Rue Bonaparte, 75006 Paris
Tél. : 033-83-45

EXPOSITION
du 21 Février au 15 Mars

Yasmine TABET

(BALLARIAN)

Chaque œuvre de Yasmine est un état d'âme fermant la boucle sur lui-même. Voici donc une floraison de couleurs qui se superposent et s'ordonnent dans une plastique toute intérieure, chargée de poésie fraîche, enjouée ou dramatique, reflétant l'émotion du moment.

La Galerie est ouverte de 11 à 13 h. et de 15 à 19 h. sauf Dimanche et Lundi

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՇ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 45ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, Մարտ 5, Ալեք Մանուկեան Մշակութ. կեդրոնի սրահին մէջ, ժամը 13ին
118, Rue de Courcelles Paris (Métro : Courcelles)

Հովանաւորութեամբ Կաթող. Պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ նախագահութեամբ՝ Տիկին Ե. ԻԶՔԱԼԱՑԵԱՆԻ

1977 գրական մրցանակը կը յանձնուի ֆրանսահայ անուանի արձակագիր՝

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր

Յատկապէս կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները, հեռախօսելով ամէն առաւօտ, մինչեւ ժամը 10, 343.04.20 եւ ամէն օր՝ 242.14.81

ՃԱՇԱԳԻՆ 60 ՖՐԱՆՔ

A LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

ouvert tous les jours midi et soir

SA NOUVELLE DIRECTION

présente

son mini-spectacle

avec Marten Yorgantz et Norayr

47ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան Փարիզեան շրջանէն

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ՝ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 50ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

Կիրակի, Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 14.30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint Dominique, Paris — Métro Invalides

մասնակցութեամբ Հայ Արիներու Միութեան բոլոր շրջաններուն

Բացառիկ սկաուտական եւ գեղարուեստական յայտագիր հայերէն, պատրաստուած Արիներուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն եւ Թեւիկներուն կողմէ

ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐԱՆՔ — ՊՈՒՖԷ

Banquet et Gala

Organisés par LES ANCIENS COMBATTANTS ARMENIENS
d'Issy-les-Moulineaux et Clamart
Sous le patronage de M. JEAN FONTENEAU
Maire de Clamart
et la présence de M. NOURHAN FRINGHIAN
Président d'Honneur
Centre Culturel JEAN ARP, 22 Rue P. V. Couturier à Clamart
Samedi 25 Février, de 20 h. 30 à l'aube
PARTIE ARTISTIQUE
MINAS PALANDJIAN (chanteur)
Orchestre : MELKON - SEVAN
Pour tous renseignements et réservations :
PARIS : 770-07-25 CLAMART : 642-73-10 ISSY : 642-45-25
BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, Paris 9e
PALOUYAN, 523-24-97 — 9, rue de Trévise, Paris 9e

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
24
VENDREDI
24 FÉVRIER
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 E 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.062 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — N° 14.062

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔՈՒԲԱ ԵՒ ԱՓՐԻԿԷ

—o—

Թերաճ սեւ ցամաքամասը, որ միեւնոյն ատեն անկայուն գօտի մըն է, Քասթրոյի կրնայ ապահովել արագ շահեր քաղաքական գետնի վրայ։ Միեւնոյն ժամանակ կրնայ վնասաբեր կացութիւններու առջեւ գնել Քուպան։

Արդարեւ, Քուպա կրնայ Մ. Նահանգներու փորձառութիւնը ձեռք ձգել օտար ցամաքամասերու միջամտութեանց գետնին վրայ։ Անիա գլխաւոր օրինակը կրնայ ծառայել։

Քուպայի զինուորական ներկայութիւնը Ափրիկէ, ներկայիս ամէնէն շօշափելին է բոլոր օտար ուժերուն մէջ։ Մէկ հինգերորդը իր բանակին, որ 22.000 զինուոր կը ներկայացնէ, ինչպէս նաեւ շուրջ 5000 ոչ-զինուորական մասնագէտներ, ներկայիս ափրիկեան 14 երկիրներ կը գտնուին։ Աւելին, Քուպա այժմ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատած է ափրիկեան 50 երկիրներէն 33ին հետ եւ դեսպանատուներ ունի անոնցմէ 19ին մօտ։

Ռուսական կայսրութեան Կուրքաները, ինչպէս կը կոչեն ոմանք, նկատի առնելով երբեմնի բրիտանական կայսրութեան նեփալցի զինուորները, որոնք հաւատարմօրէն կը ծառայէին ամէն տեղ բրիտանական դրօշին տակ, Քուպացիները, ներկայիս միայն Անկոլայի մէջ 19.000 զինուոր կը պահեն եւ 4.000 քաղաքացի։

Ափրիկէ գտնուող Քուպացիներուն շուրջ 80 տոկոսը զինուորական է։ Ի բաց առեալ Անկոլայէն և Եթովպիայէն ուր աւելի քան հազար Քուպացիներ կռիւներու կը մասնակցին, մնացեալները ընդհանրապէս զինավարժի դեր ստանձնած են։

Օտար զինուորական ուժի մը գոյութիւնը սեւ ցամաքամասին վրայ, մտահոգութիւն կը պատճառէ ափրիկեան չափաւոր նկատուած Պետութեանց համար։ Ընդհանուր համոզումն այն է, որ գերՊետութիւններու շահերը տնտեսական եւ ռազմավարական են։

Ոչ ոք հարց կուտայ, թէ ի՞նչ կը բանին Քուպացիք Ափրիկէի մէջ։ Բոլորն ալ գիտեն, որ յեղափոխական տենդով ընկերվարութիւնը կ'ուզեն տարածել, իսկ տարածումը կը կատարուի անկայուն շրջաններու մէջ։ «Քուպացիները, կ'ըսէ Օմար Պոնկօ, նախագահը Կապոնի եւ Ափրիկեան Միութեան Կազմակերպութեան, պէտք է հանգիստ ձգեն Ափրիկէցիները եւ զբաղին իրենց չաքարեղէգները կտրելով»։ Նայրոպի Սթանտարտ օրաթերթը խմբագրականով մը կը գրէ.— «Առանց վերապահութեան կը դատապարտենք Քուպայի յեղափոխական մոլեռանդութիւնը»։

Միւս կողմէ, ափրիկեան որոշ երկիրներու համար Քուպա գեր-Պետութիւններու վտանգը չի ներկայացներ։ Օրինակ, չի փորձեր տնտեսական հակակշիռ ձեռք ձգել ցամաքամասին վրայ։ Ոչ ալ կը փորձէ իր գերիշխանութիւնը տարածել եւ կամ արբանեակ Պետութիւններ կեանքի կոչել։ Երբ իրենց գործը կը տեսնեն՝ կը մեկնին։

Այս է պատճառը, — նաեւ այն, որ Քուպա Երրորդ Աշխարհին մաս կը կազմէ, — ափրիկեան այն երկիրները, որոնք կ'ընդունին Քուպայի ներկայութիւնը, իրենց երկրին սպառնացող վտանգ մը չեն տեսներ։ Կը նախընտրեն, որ Քուպացիներ ըլլան, քան, օրինակ, Ամերիկացիներ կամ Ռուսեր։

Քուպայի ներկայութիւնը Ափրիկէ, պայմանաւորուած է Մոսկուայով։ Արդէն այս վերջինն է, որ կը հոգայ ծախքերը։ Միայն Անկոլա, տարեկան մէկ միլիոն տոլարի բեռ դարձած է Խորհ. Միութեան համար։ Փոխարէնը, Քուպա Խորհ. Միութեան գործակատարը եղած է։ Անիկա ենթադրել չի տար, թէ վաղը Հավանա իր գլուխովը չշարժի, եթէ Մոսկուա տարբեր հրահանգ մը հրապարակ դնէ։

Կարգ մը երկիրներու մէջ Քուպայի դերը փոքր ծաւալի է։ Միայն 10–15 բժիշկ կայ Քափ Վերտի մէջ, 10–20 ապահովութեան խորհրդատու Պենին, 350էն 500 մասնագէտ Թանզանիա, 50–100 զինուորական խորհրդատու Ուկանտա։

Ափրիկէ սակայն առանձնայատկութիւն մը ունի։ Ասացուածք մը շրջան կ'ընէ լաւ կերպով պարզելով գոյավիճակը.— Չես կրնար գնել ափրիկեան կառավարութիւն մը, կրնաս միայն վարձել օրուան մը համար։ Նախ որովհետեւ փոփոխութիւնները փութով կը կատարուին։

Քուպա զօրավիգ կեցաւ Նքրումայի, սակայն արտաքսուեցաւ, երբ Կանայի նախագահը պաշտօնանկ եղաւ 1966ին։ Զայիր Քուպացիները արտաքսեց 1968ին, իր ներքին կեանքին խառնուած ըլլալու ամբաստանութեամբ։ Նոյեմբերին, Սոմալի, Խորհ. Միութեան երբեմնի ամէնէն հաւատարիմ եւ սերտ դաշնակիցը, յանկարծ արտաքսեց խորհրդային եւ քուպացի խորհրդատուները, քանի Մոսկուա եւ Հավանա զօրավիգ կը կենային Եթովպիոյ։

Քուպայի շօշափելի միջամտութիւնը ափրիկեան կեանքին ծայր տուաւ երկու տարի առաջ, երբ քուպացի զինուորները հնարաւորութիւն տուին Անկոլայի Մարքսեան հատուածին, պարտութեան մատնելու արեւմտեան քաղաքականութեան յարող երկու այլ զօրաւոր խմբակցութիւնները։ Պատերազմ մըն էր, որ հաւասարակշռութիւնը խախտեց ամբողջ Ափրիկէի մէջ։ Այսօր, սակայն, Քուպա անհանգիստ դիրքի մը մէջ կը գտնուի, քանի Անկոլայի մէջ քաղաքացիական պատերազմը կը շարունակուի բուռն թափով։ Քուպացի 19.000 զինուորներ եւ 4.000 ոչ-զինուորական մասնագէտներ հիմնաքարը կը կազմեն իշխանութեան պահպանման։ Այսպէս, Հավանա ներկայիս ոչ թէ արձակազէններ կը պաշտպանէ, այլ կառավարութիւն մը արձակազէններու դէմ։

Նոյն վիճակին կրնայ մատնուիլ վաղը Եթովպիոյ մէջ։

Քուպա կ'ըսէ, թէ մշակութային կապեր ունի Ափրիկէի հետ։ Մէկ չորրորդը իր 9,5 միլիոն բնակչութեան սեւամորթ է, ասոնց նախնիքները իբրեւ ստրուկ բերուած են Ափրիկէէ։ Կ'ըսէ նոյնպէս, թէ իբրեւ Մարքսեան եւ Թերաճ երկիր, օրինակի դեր ունի կատարելիք Երրորդ Աշխարհին մէջ։

Սակայն Քուպացիք, ինչպէս Ամերիկացիները, Ռուսերը կամ ուեւէ օտարական, կը նկատուին դրսեցի։ Եւ մինչ Ափրիկէ օր աւուր կը ձգտի իր ինքնութիւնը գտնել եւ ճշդել, Քուպա, անկասկած, կրնայ օր մը հաստատել իր մորթին վրայ, թէ իր հողամասէն 5.000 մղոն հեռու ցամաքամասի մը վրայ կը նկատուի անբաղձալի տարր մը, նոյնիսկ եթէ ափրիկեցիին գոյնով ներկայանայ։

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՏԱԹԻ ՀԱՄԱՐ ԱՅԼԵՒՍ ԿԻՊՐՈՍ ՉԿԱՅ

—o—

Կացութիւնը ժամէ ժամ ծանրացաւ Եգիպտոսի եւ Կիպրոսի միջեւ եւ մինչ Կիպրիանու «անոյշի կապել» կ'ուզէր, Սատաթ ընդհակառակն, յայտարարեց եգիպտացի սպաննուած զինուորներու յուղարկաւորութեան առթիւ, որ այլեւս չի ճանչնար Կիպրոսը։

Ամէն ինչ սկսած էր Շաբաթ երբ երկու ահաբեկիչներ Լառնաքայի Հիլթըն պանդոկը կը խուժէին եւ տեղն ու տեղը կը սպաննէին Սատաթի մտերիմ եւ Ալ Ահրամի տնօրէն՝ Եուսէֆ էլ Սեպայը։ Ցետոյ 11 պատանդով, ահաբեկիչները ամէն օդակայանէ մերժուելէ ետք կը վերադառնային Լառնաքա։ Հոս է որ կը պատահէր անսպասելին, եգիպտական օդանաւ մը կը հասնէր եւ հոնկէ ժխիով զինուորներ կը յառաջանային դէպի ահաբեկիչներուն օդանաւը, կրակ կը բանային ու ամէն ինչ կարգադրուած էր եթէ միաժամանակ կիպրական ուժերը չկրակէին Եգիպտացիներուն վրայ եւ 15 զինուոր չսպաննէին։ Այս է պաշտօնական ձեւով եղած նկարագրութիւնը բայց Ինթերնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն ուրիշ բաներ կը պատմէ։ Արդարեւ, Փարիզի ամերիկեան օրաթերթը կ'ըսէ թէ եգիպտական գործողութեան ձախողութիւնը հետեւանք էր նաեւ շուրջ 12 Պաղեստինցիներէ կազմուած քաղաքային զգեստով զօրագունդի մը յարձակման, որոնք իրենց կրակով օժանդակած են կիպրական ուժերուն։ Ըստ նոյն աղբիւրին ուրեմն, մինչ ահաբեկիչները Լառնաքայէն ծիպութի կ'երթային, Պէյրութէն Լառնաքա կը մեկնէր Սայփրըս Էռուէզի օդանաւ մը 12 Պաղեստինցիներով եւ ՊԱԿի ծանօթ երկու դէմքերով։ Ու երբ միւս օդանաւը Լառնաքա վերադարձած էր ասոնք, որ մինչ այդ օդանաւին մէջը մնացած էին, դուրս ելած են։ Նիկոսիոյ կառավարութիւնը կը հերքէ նաեւ ՊԱԿը, բայց իսրայելեան ձայնասփիւռը կը հաստատէ Պաղեստին-Կիպրոս դաւ մը, գոնէ մեղսակցութիւն մը։

Այս ամբողջին ետեւն ալ անշուշտ Մոսկուայի մատը կը տեսնուի եւ Սատաթի համար ալ Կիպրիանու չկայ այլեւս նոյնիսկ երբ այս վերջինը ցաւակցական հեռագիր կը ղրկէ ըսելով «Ձեր սուգը մերն է»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԱՉԻ Ոճրային Ատեանը քսան տարի արգելափակման դատապարտեց 35 տարեկան Ալժերցի մը, որ հինգ կին բռնաբարած էր, կառքին մէջ առնելով (օթօ-սթոփէօզ) մինչ մայր մը եթէ կարելի է մայր ըսել, որ 2 եւ 4 տարեկան երկու զաւակները տունը կղպած ու անօթի-ծարաւ ձգած էր 15 օր, որ մեռնին, միայն 12 տարի կերաւ։ Երդուեալները մեղմացուցիչ պարագաներ գտած են, որոնց շարքին նաեւ դրացիներու անտարբերութիւնը։

ՄՈՍԿՈՒԱ. Թասի միջոցաւ կը հերքէ Նիւզուիքի կողմէ Փարիզի խորհրդային դեսպանին վերագրուած խօսքերը, ըստ որոնց Խորհ. Միութիւնը Ձախի պարտութիւնը կ'ուզէ։ Թաս կ'ըսէ որ ամերիկեան միջամտութիւն կայ Ֆրանսայի ներքին գործերուն եւ անհրաժեշտ կը գտնէ յիշեցնել ամէնուն (և մանաւա՛նդ Հնդկարներուն և Ջեխերուն ծանօթ) սա իրողութիւնը՝ «Խորհ. Միութիւնը հաւատարիմ կը մնայ ոչ-միջամտութեան իր քաղաքականութեան այլ Պետութեանց ներքին գործերուն»։

ՄԱՌՇԷ կրկնեց որ կ'ուզէ խօսիլ Միթերանի հետ բայց ըրածը կոչ չէ այլ՝ առաջարկ։ Միթերան ալ պատասխանեց թէ կարելի չէ ամէն օր մեղադրանքներ ընել Ընկերվարական կուսակցութեան եւ միաժամանակ բանակցիլ ուզել։ Ինք չուզեր տեսակցիլ Մարտ 19էն առաջ։

ՀԱՆԳԻՍՏ
Հ. ԻԳՆԱՏԻՈՍ ԱԳԵԱՆԻ ԵՒ Հ. ՊՈՂԻԿԱՐՊՈՍ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ

Ցաւով կ'իմանանք որ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութիւնը Փետր. 8ին եւ 10ին կորսնցուցած է երկու վաստակաւոր ուխտաւորներ յանձին՝ Հ. Իգնատիոս Վրդ. Ագեանի եւ Հ. Պողիկարպոս Սամուէլեանի, երկուքն ալ բնիկ Քէօթահիացի եւ երկուքն ալ 90ի շուրջ։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

« ԱՄԲՈԽՆԵՐԸ ԽԵԼԱԳԱՐՈՒԱԾ » « ՊՈԷՏՈՐԻԱՆ » ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ

Երեւանի Հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ հնչած է երաժիշտ Վլադիլէն Բալեանի « Ամբոխները խելագարուած » պոէտորիան, ըստ Չարենցի պոէմին։ Երգչախումբի, սենֆոնիք նուագախումբի եւ արտասանողի համար գրուած այս ստեղծագործութիւնը մեկնաբանած են Հայաստանի պետական սենֆոնիք նուագախումբը եւ ակադեմական երգչախումբը։ Արտասանած է Բաբկէն Ներսիսեան։

ՏԽՐՈՒՆԻ.- ԹԱԹՈՒԼ ԻՆՃԷԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք, որ անցեալ Շաբթու յանկարծամահ եղած է գաղութիս սիրուած դէմքերէն՝ Թաթուլ Ինճէեան։ Ողբացեալը, համակ կեանք ու եռանդ էր, կարելի է ըսել 83 տարեկան երիտասարդ մը։ Բնիկ Տրապիզոնցի, երկար տարիներ գործօն մասնակցութիւն բերած է հայ-բնակցական միութեան կեանքին։ Պոլսէն շրջանաւարտ իբրեւ հողագէտ – ճարտարագէտ, Փարիզ հաստատուելէն ի վեր ժողովրդական դէմք մըն էր, ներկայ գրեթէ բոլոր հաւաքոյթներուն։ Խորապէս ծառայասէր եւ ազնիւ բնաւորութեան տէր, միշտ կը հասնէր ուր որ պէտք է, անսակարկ նուիրումով։ Իր կենսունակ եւ զուարթ խառնուածքը արգելք էին, որ մահը այնքան մօտ տեսնէինք իրեն, հակառակ իր լեցուն տարիքին։

Ցուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները տես՝ Դ. էջ։

Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Թաթուլ Ինճէեանի ինչպէս նաեւ Տիկին Սիրաքեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն։

ՊՐ. ՏՈՐԻ ՇԱՄՈՒՆ, ԴՈՒՔ Ի ՎԻՃԱԿԻ ՉԷՔ ՄԵԶ ԴԱՏԵԼՈՒ

ԽՄԲ.— Փետր. 3ի մեր թիւով արտատպած էինք «Ազդակ»ի մէկ խմբագրականը, որ կը վերաբերէր Տորի Շամունի հակահայ արտայայտութեանց, *Լա Ռըվիւ տիւ Լիպան*ի Յունուար 14ի թիւին մէջ: Նոյն շաբաթաթերթին յաջորդական թիւերով բուռն պատասխաններ լոյս տեսան, որոնց ամէնէն փառաւորը կը նկատենք Պետողլեան եպիսկոպոսի գրութիւնը: Միայն «ապրի՛ք» կարելի է ըսել նման քաջ հովիւի մը:

Այն պահուն, երբ մեր պատասխանատուները, որոնց ձեռքերուն մէջ կը գտնուի մեր ճակատագիրը, գիտակից՝ ծանրութեանը վտանգին, որ կը սպառնայ մեզի, կ'աշխատին եւ ամէն ճիգ ի գործ կը դնեն վերակերտելու համար ազգային միասնականութիւնը եւ գտնելու համակեցութեան բանաձեւ մը, մոռնալով անցեալը եւ ձեռք երկարելով երէկուան հակառակորդներուն. այն պահուն, երբ նախագահ Շամուն ներկայ կը գտնուէր Անթիլիասի մէջ աշխարհի եւ Լիբանանի խաղաղութեան համար մատուցուած պատարագին, «Լա Ռըվիւ տիւ Լիպան» կը ներկայացնէր իր ընթերցողներուն ձեր հարցազրոյցը, որ կասկածի տակ կ'առնէր «քաղաքացիութեան» հանգամանքը հայ համայնքի անդամներուն, որոնք ըստ ձեզի, Պ. Տորի Շամուն, իբրեւ իրական Լիբանանցիներ չեն վարուած պատերազմի ընթացքին:

Առենէ մը ի վեր, ամէն տեսակի գրգռութիւններ կը յարուցուին մեր համայնքին դէմ: Գիտակից մեր պատասխանատուութիւններուն, մեր դերին եւ կացութեան փափկութեան, լուռ անցանք այս բոլոր գրգռութիւններուն վրայէն:

Բայց ամբաստանութիւնները, զորս կ'ուղղէք մեզի «Լա Ռըվիւ տիւ Լիպան»էն, կը զգենուն բացառիկ ծանրութիւն մը եւ մեզի կը ստիպեն պատասխանելու ձեզի: Նկատի առած որ անոնք արտայայտուած են պատասխանատու անձնաւորութեան մը կողմէ, որ իր կոչումով պարտաւոր է հանդարտեցնել միտքերը, մեր պատմութեան վճռական եւ ճակատագրական սա պահուն:

Թոյլ տուէք, Պր. Տորի Շամուն, որ ձեզի ըսեմ թէ ձեր հարցազրոյցը շատ ծանր նախատինք մըն է ուղղուած հայ համայնքի արժանապատուութեան, ինչպէս նաեւ մարոնի համայնքին, որ առանձինն կը հաշուէ աւելի քան 3,5 միլիոն լիբանանցի գաղթականներ: Այնպէս որ, քննադատութիւնները, ուղղուած հայ ծագումով Լիբանանցիներուն, կարելի է միեւնոյն տրամաբանութեամբ ուղղել նաեւ մեր լիբանանցի գաղթականներուն, ցրուած ամբողջ աշխարհի մէջ:

Իւրաքանչիւր անկախ Պետութիւն ունի իր Արտ. Գործոց նախարարութիւնը, Լիբանան ունի Արտաքին եւ Գաղթականներու նախարարութիւնը, ինչ որ կը նշանակէ որ Լիբանան կ'ուզէ կապ պահել գաղթականներու հետ, եւ կը փափաքի, որ անոնք պահեն իրենց լիբանանեան յատկանիշը, նաեւ կապը՝ մայր հայրենիքին հետ: Ուրեմն, ինչո՞ւ զարմանալ երբ հայ համայնքի անդամները, ցրուած Սփիւռքի մէջ, որոշ կապ մը կը պահեն իրենց ծագումին հետ:

Աւելին. ձեր ամբաստանութիւնները ձրի են, եւ բոլորովին անհիմն: Կարելի է զանոնք հերքել անժխտելի փաստերով: Երբ կիրքերը կը մարին, այն ատեն երեւան պիտի ելլէ բարերար դերը՝ զոր Հայերը կատարեցին յօգուտ Լիբանանի, այս եղբայրասպան կռիւներու ընթացքին: Հաւատալով տիպոկին, Հայերը հետեւեցան Խըրէյշ Պատրիարքի խորհուրդներուն, որ բազում անգամներ դէմ արտայայտուեցաւ բիրտ ուժին:

Ինչո՞ւ ուրեմն խծբծել Հայերը, երբ Ն. Ս. Խըրէյշ Պատրիարք անձամբ կողմնակից էր այս ուղիին:

Ի դէպ, Հայերը միակը չէին նման դիրք որդեգրողներուն մէջ: Ապատական կուսակցութիւնը եւս ամբողջ ամիսներ վարանոտ դիրքաւորումի մէջ չէ՞ր: Շուֆի քրիստոնեաները չհետեւեցա՞ն բարի դըրացնութեան քաղաքականութեան: Անոնք՝ Պուրճ Համուտի Հայերէն աւելի ի՞նչ ըրին: Ինչո՞ւ Հայերու կեցուածքը պարսաւելի ըլլայ եւ ուրիշներունը՝ ոչ:

Բայց ինչ որ աւելի ծանր է, այն է՝ որ ձեր ամբաստանութիւնները կը գրգռեն ատելութիւնը լիբանանեան համայնքի մը հանդէպ, որ իր արժէքներով եւ իր անդամներուն բազմաթիւ յատկութիւններով, պարկեշտութեամբ եւ հաւատարմութեամբ, աւելի շատ մասնակցեցաւ Լիբանանի կառուցման եւ բարգաւաճումին քան ուրիշներ, մղում տալով ազգային ճարտարարուեստին եւ զարգացնելով երկրին յառաջդիմութիւնը:

Երբե՛ք Հայ մը Պետութեան դէմ չդիմաքաւորուեցաւ: Երբեք չդաւաճանեց հայրենիքին: Երբե՛ք դաւադրութիւն չսարքեց անոր դէմ, ան աշխատեցաւ երկիրը չէնցնելու համար. իր ձեռքերը ստեղծուած են շինելու եւ ոչ՝ քանդելու համար... եւ այս յատկութիւններուն շնորհիւ է որ մեզմէ ոմանք հարստացան, ինչպէս որ դուք կ'ըսէք: Բայց այս հարստութիւնը՝ շահուած պատերազմէն առաջ եւ մեր ճակտի քրտինքով, փճացաւ շուկաներու գողութեամբ եւ կողոպուտով. 2000 հայկական վաճառատուներ քանդուեցան, պատճառելով մէկուկէս միլիառ լիր. ոսկիի կորուստ մը...: Մասնագէտներու վկայութեամբ, հայ համայնքը տնտեսապէս եւ նիւթապէս ամէնէն աւելի վնասուողը եղաւ: Ուստի, եթէ Լիբանանի մէջ կարգ մը Հայեր հարստութիւն դիզեցին, ատիկա աննշան է բաղդատած այն հարստութիւններուն, որոնց տիրացան այլուր, ինչպէս Ամերիկա, Եւրոպա եւ կամ Ասիա: Օրինակի համար՝ Կիւլպէնկեան, Գարակէօզեան, Մանուկեան, Մաթոսեան, Փիլիպոսեան, Մուրատ, Ռափայէլեան, Այսէ, Կրեա, Գուտցի, Գասպար Խան, առանց յիշելու բազմաթիւ հայ մեծահարուստներ որոնք կը նպաստեն Հ. Բ. Ը. Մ.ին... Այս բոլորը՝ ձեզի ըսելու համար, թէ Հայը կրնայ յաջողիլ որքան Լիբանանի մէջ, նոյնքան ուրիշ տեղ:

Միւս կողմէ, հա՞րկ է ձեզի յիշեցնել թէ այս մեծահարուստներուն հարստութիւնը սովորաբար կտակ ձգուած են ընկերային կամ բարեսիրական գործերու, Լիբանանի մէջ, եւ Լիբանան օգտուեցաւ այս բոլորէն:

Ժողովրդային բնակարանները, դարմանատուները, ընկերային ամէն տեսակի կազմակերպութիւնները պերճախօս փաստեր են: Մեր եկեղեցիները, մեր դպրոցները, մեր ակումբները պահուած են շնորհիւ հարուստներու առատաձեռնութեան եւ աղքատներու լումաներուն...:

Ձեր հարցազրոյցին մէջ կ'ըսէք թէ Հայերը «ապաստան գտած են այս երկրին մէջ եւ կ'օգտագործեն իրենց լիբանանեան անձնաթուղթերը իբրեւ միջոց իրենց գոյութիւնը ապահովելու եւ հարստութիւն դիզելու: Այն օրը երբ անոնք չահ չգտնեն հոս, պիտի երթան ուրիշ տեղ»:

Այլ խօսքով, դուք մեզ կը նկատէք գաղթականներ... Դուք կը մոռնաք որ աշխարհի բոլոր երկիրները, նոյնիսկ անոնք՝ որոնք ամէնէն հիները կը նկատեն իրենք զիրենք, բնակուած են «գաղթականներով», որոնք հոն հաստատուած են դարերու ընթացքին: Դուք կը մոռնաք նաեւ, որ մանաւանդ՝ հոս Լիբանանի մէջ, մենք ԲՈԼՈՐՍ գաղթականներ ենք: Դուք կը մոռնաք որ իրաւ Լիբանանցին այն է որ կը կատարէ իր քաղաքացիական պարտականութիւնները հայրենիքի հանդէպ՝ ներկայացուած օրինաւորապէս Պետութեամբ եւ անոր հաստատութիւններով, ինչպէս իր բոլոր համաքաղաքացիներուն հանդէպ: Կը մոռնաք որ լիբանանցի գաղթականներու ամբողջութիւնը երկիրը ձգեց դէպքերէն առաջ, եւ ապաստան գտաւ արտասահմանի մէջ, իր կեանքը ապահովելու եւ հարստութիւն դիզելու... Կը մոռնաք ձեր այն յայտարարութիւնը, ըստ որուն՝ 2,3 առ հազարը (Լիբանանցիներուն) մասնակցած էր կռիւներուն...: Արդեօք այս տոկոսը բաւարա՞ր է դատապարտելու համար համայնք մը եւ դատապարտելու ուրիշ մը: Առանց մոռնալու՝ որ դէպքերու ընթացքին երկիրը ձգող Հայերուն տոկոսը նուազ էր ուրիշներէն... Կը մոռնաք որ սէրը, համերաշխութեան եւ միութեան պակասը գըլխաւոր պատճառը եղած էր անհետացումին չորս միլիոն փոքրամասնութեանց, որոնք կը բնակէին Թուրքիոյ մէջ, Ա. աշխարհամարտէն առաջ: Դուք կը մոռնաք լիբանանեան կառոյցը՝ հիմնուած յարանուանութեանց վրայ... Համայնական պատկանելիութիւնը դժբախտաբար հայրենիքէն առաջ կ'անցնի գրեթէ բոլոր Լիբանանցիներուն մօտ: Ասիկա տխուր իրականութիւն մըն է, որ մեր տկարութիւնն է եւ որ եղաւ գլխաւոր պատճառը մեր ապրած դէպքերուն... Կը մոռնաք թէ այսօր աւելի քան երբեք, ներկայ պարագաներու մէջ, պէտք ունինք սիրոյ եւ համերաշխութեան, խաղաղութեան եւ եղբայրասիրութեան, վեհանձնութեան եւ փոխադարձ հասկացողութեան, վերագտնելու համար հանդարտութիւն եւ խաղաղութիւն, ինչպէս նաեւ՝ կայունութիւն: Վիրաւոր հայրենիքը կը պահանջէ միութիւնը իր բոլոր զաւակներուն, դուրս գալու համար սոսկալի անդունդէն, ուր ինկած է երեք տարիէ ի վեր... Ձենքերով մենք կործանեցինք մեր հայրենիքը, իսկ սիրով եւ համերաշխութեամբ է որ պիտի կարենանք զայն վերականգնել: Սիրտերու միութիւնը բոլոր Լիբանանցիներուն, պիտի ըլլայ հիմը մեր ազգային կեանքին: Այո, մեր միութիւնը պիտի կազմէ մեր ուժը եւ մեր կայունութիւնը: Ա՛յս է առաջնահերթ պայմանը մեր վերապրումին... Այլապէս, դատապարտուած ենք անհետանալու եւ կամ կուլ երթալու, կամ նուաճուելու ուրիշներէն...:

Դուք մոռցած էք թէ դատելու համար ամբողջ համայնք մը, պէտք է ճանչնալ անոր պատմութիւնը, անոր անցեալը, անոր ներկան, անոր հոգին, արժէքները եւ կարելիութիւնները: Դուք քաղաքագէտ մըն էք, բայց ոչ պատմագէտ՝ մեզ ճանչնալու եւ մեզ դատելու համար... Այլապէս պիտի գիտնայիք որ դարերու ընթացքին Հայերը դիմագրաւած են ամէն տեսակ դժուարութիւններ, որոնց յաղթահարած են շնորհիւ իրենց նկարագրին, քաջութեան, եւ թէ ներկայիս անոնք կ'արժանանան հիացումին քաղաքակիրթ աշխարհին, ուրուն կը բերեն նպաստը իրենց աւանդական վարուելակերպին:

Դուք մոռցած էք այս բոլորը, Պր. Տորի Շամուն: Դուք մոռցած էք նաեւ, որ ոչ միայն զաւակն էք մեծ պատասխանատուի մը, որ կուռքն է բազմութիւններու, այլ նաեւ՝ դո՛ւք անձնապէս նոյնքան պատասխանատու էք որքան ձեր արժանաւոր հայրը, եւ հետեւաբար պէտք է չափէք ձեր յայտարարութիւնները նախ քան զանոնք հրապարակելը, մնալու համար ձեր պատասխանատուութեան բարձրութեան վրայ: Վստահ եմ որ նախագահ Շամուն ձեր յայտարարութիւնը, ըստ էութեան, ձեւի թէ ժամանակի, կը նկատէ անտեղի:

Մեզ յուսախաբ ըրիք, Պր. Տորի Շամուն: Դուք չվկայեցիք վասն ճշմարտութեան եւ իրականութեան: Դուք ի վիճակի չէք մեզ դատելու:

Աստուա՛ծ ների ձեզի...

ԱՆԴՐԷԱՍ ԵՊՍ. ՊԵՏՈՂԼԵԱՆ
Փոխանորդ Եպիսկոպոս
Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ 1977ԻՆ

(Վիճակագրական տուեալներ)

———o———

Բ. ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Գիւղատնտեսութեան արտադրութիւնը 1977ին, նախորդ հնգամեակին տարեկան միջին ծաւալին բաղդատմամբ, աւելցած է 22 տոկոս: 10րդ հնգամեակի ծրագրով սահմանուած էր 24 տոկոս: Պետպլանի նախկին նախագահը՝ Ս. Թումանեան, 1976 Նոյ. 18ին, Գերագոյն Խորհուրդի 4րդ նստաշրջանին, առանց մասնաւոր բացատրութեան, յաւելումի տոկոսը 24էն 18,2ի իջեցուց: Որով, առաջինին համեմատութեամբ նուազ, իսկ երկրորդին բաղդատմամբ աւելի է արտադրութեան քանակը:

Գիւղատնտեսական արտադրութիւններուն պատկերը հետեւեալը կը կազմէ.— Հացահատիկ՝ 317.000 թոն, շաքարի ճակընդեղ՝ 188.000 թոն, գետնախնձոր՝ 280 հազար թոն, բանջարեղէն՝ 384.000 թոն, պտուղներ՝ 185.000 թոն, խաղող՝ 223 հազար թոն:

Ուրախալի է հաստատել, որ հացահատիկի արտադրութիւնը երեք տարիէ ի վեր յաջորդական մրցանիշներ կ'արձանագրէ, այս անցնող տարուանը ըլլալով բարձրագոյնը երեք հազար թոն աւելիով: Ուրախալի է նոյնպէս, որ շաքարի ճակընդեղի բերքը Հանրապետութեան պատմութեան մէջ աննախընթաց եղած է, ամէնէն բարձրը ցայսօր: Գալով գետնախնձորին, պտուղներուն եւ խաղողին, ասոնց բերքերն ալ նախանցեալ տարուանէն բարձր են, թէեւ խաղողինը սահմանուած ծրագրէն նուազ է: Ինչ կը վերաբերի բանջարեղէնին, նախանցեալ տարիէն նուազ է 48.000 թոն:

1977 Յունուար մէկէն մինչեւ 1978 Յունուար մէկ կոլտնտեսութիւններու, միջ–տնտեսական գիւղատնտեսական ձեռնարկութիւններու, սովխոզներու եւ պետական այլ տնտեսութիւններու մէջ կովերու թիւը աւելցած է 2400, խոզերու՝ 5000, ոչխար – այծերու՝ 1500: Նկատելի է, որ ասոնց յաւելումներուն քանակը անհամեմատ բարձր է, նուազագոյնը եռապատիկ, բնակչութեան անձնական օժանդակ տնտեսութիւններուն մէջ: Յիշեցնենք նաեւ, որ նախանցեալ տարի նուազում արձանագրած էին խոզերը, ոչխարները, այծերը:

Միսի անցեալ տարուան արտադրութիւնը եղած է 73.500 թոն, կաթինը՝ 462 հազար 600 թոն, հաւկիթինը՝ մօտ 391 միլիոն, բուրդինը՝ 4.516 թոն: Միայն այս վերջինը նախանցեալ տարուընէ նուազ է, առաջին երեքը՝ աւելի:

Գիւղատնտեսութեան զարգացման եւ աշխատանքի մեքենայացման համար յատկացուած մեքենաներու քանակը ընդհանուր ձեւով նախանցեալ տարուան մամարդակը կը ներկայացնէ: Կարգ մը մեքենաներ, ինչպէս թրաքթէօր, կթելու սարք եւայլն նուազ բաղդատմամբ 1976ին: Ուրիշներ, ինչպէս հնձիչ, բեռնատար ու մասնագիտացած կառք եւայլն՝ աւելի:

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ.— Պետական եւ քօօփերաթիւ ձեռնարկութիւններու ու կազմակերպութիւններու, կոլտնտեսութիւններու, ինչպէս նաեւ բնակչութեան կողմէ 1977ին կառուցուած են 19.000 բարեկարգ բնակարաններ եւ առանձնատուներ՝ 1.205.000 քառ. մեթր բնակելի ընդհանուր մակերեսով: Ասիկա հնարաւորութիւն տուած է բարելաւելու 126.000 հոգիի բնակարանի պայմանները:

Իրագործումը՝ նախանցեալ տարիէն 55 հազար քառակուսի մեթր աւելի ըլլալով հանդերձ, 39.000 քառ. մեթրով նուազ է սահմանուած ծրագիրէն:

Շահագործման յանձնուած են 31400 տեղով նախակրթարաններ, 5255 տեղով նախամանկապարտէզներ եւ մանկամսուրներ, 1070 մահճակալով հիւանդանոցներ: Առանց մանրամասնելու ըսենք, որ բոլոր ծրագիրներն ալ չեն իրականացած, նոյնիսկ առաջին երկու ճիւղերը՝ նախակրթարան եւ մանկապարտէզ–մսուր 1976էն ցած են, տարի մը, որ իր կարգին չէր յաջողած գլուխ հանել ծրագիրները:

Շինարարութիւնը, ինչպէս յայտարարեց դեռ վերջերս վարչապետը, կը շարունակէ «ամենանեղ» տեղը գրաւել Հայաստանի տնտեսութեան մէջ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ մէջ մեռած է դերասանուհի Մարիա Սուրաբեան (Մաշա)։ Ողբացեալը ծանօթ է Ֆրանսայի հայ գաղութին, ուր, տարիներ առաջ, իր ամուսնոյն հետ թատերական բեմերուն վրայ մնայուն ներկայութիւն էին։ Թաղումը կատարուած է Յունուար 24ին։ Այդ առթիւ «Պայքար» թերթի թղթակիցը ցաւով յայտնած է որ հակառակ մամուլի մէջ եղած ծանուցումներուն եւ ձայնասփիւռով տրուած լուրին, սակաւաթիւ յուղարկաւորներ ներկայ գտնուած են։ Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ Վարդան Քհնյ. Տիւլկէրեան դամբանական մը խօսելով վեր առած է ողբացեալ դերասանուհիի յիսնամեայ բեմական գործունէութիւնը։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Համազգայինի տիկնանց յանձնախումբը ծրագրած է այս տարեշրջանին՝ այլ ձեռնարկներու շարքին, կազմակերպել նաեւ ամսական հանդիպումներ՝ արուեստագէտներու հետ։ Այդ կարգին, առաջին զրոյց – հանդիպումը տեղի ունեցած է Փետր. 3ին՝ Համազգայինի Պէյրութի ակումբին մէջ, ուր ներկաներ զրոյց ունեցած են երգիծանկարիչ Տիրանի հետ։ Բացումը ըրած է Զեփիւռ Շանթ։ Պայծառ Գարագաշեան ներկայացուցած է Տիրան Աճէմեանի կենսագրութեան գլխաւոր գիծերը։ Ապա խօսք առնելով Տիրան հակիրճ կերպով բացատրած է թէ ի՛նչ է երգիծանկարը, շեշտելով որ երգիծանկարիչին յաճախ սխալ կերպով ծաղրանկարիչ կ՚ըսուի, «Երգիծանկարիչը չի ծաղրեր, ըսած է ան, այլ կը հեգնէ. ան կը ներկայացնէ մարդը՝ ինչպէս որ է։ Երգիծանկարչութիւնը իւրայատուկ արուեստ մըն է, միւս արուեստներուն նման, ունի իր պայմանները։ Երգիծանկարիչը, որուն օգտագործած նիւթը հանրութիւնն է, պէտք է ունենայ մեծ երեւակայութիւն, նոր գաղափարներ, սեփական ոճ, տեսնելու եւ դիտելու յատուկ ձեւ եւ ճիշդ արտայայտելու կարողութիւն»։ Այս բացատրութիւններէն ետք երգիծանկարիչին ուղղուած են հարցումներ։ Իր ապագայ ծրագիրներուն մասին եղած հարցումի մը պատասխանելով Տիրան յայտնած է թէ կ՚ուզէ «Կաթիլ մը մեղր»ը, «Բարեկենդան»ը, «Խօսող ձուկ»ը եւ «Ճերմակ օձեր» գործերը երգիծանկարներով «պատմել»։

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի բժշկապետ Տոքթ. Օննիկ Զալըքեան՝ 30 տարի աշխատելէ ետք հաստատութեան մէջ, մօտերս հանգստեան կը կոչուի։ Հոգաբարձութիւնը որոշած է այդ պաշտօնը յանձնել Տոքթ. Կարապետ Արմանի, որ ներկայիս կը պաշտօնավարէ Զափայի համալսարանական հիւանդանոցին մէջ։ Տոքթ. Արման, որ Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի նախկին շրջանի Հոգաբարձութեան ատենապետն էր, իր պաշտօնին կը ձեռնարկէ Մարտին։

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ անուան տօնակատարութիւնը տեղի ունեցած է Փետր. 5ին՝ ներկայութեամբ Գարեգին Բ. Աթոռակից – Կաթողիկոսի, որուն հովուական առաջին այցելութիւնը եղած է եկեղեցւոյ։ Ժամը 9.30ին Գարեգին Բ. ժամանած է Նորաշէն թաղը, որուն մուտքին ոչխարներ զենուած են, ըստ աւանդութեան։ Պատարագած է Վարդան Եպս. Տէմիրճեան։ Իր քարոզին մէջ Հայրապետը առաւելաբար ծանրացած է Վարդանանց յիշատակին, զայն վերապրելու գաղափարին վրայ, շեշտելով որ «Մենք այսօր կ՚ապրինք այնպիսի կացութիւն մը, որ ամբողջ աշխարհը Աւարայր մը դարձած է։ Աւարայրը հոն է, ուր Հայութիւնը պայքար ունի իր հաւատքին ու ազգային դիմագիծին պահպանման համար»։ Պատարագէն ետք ճաշ մը տրուած է, մասնակցութեամբ շուրջ 300 հրաւիրեալներու՝ որոնց մէջ պետական հայ երեսփոխաններ։ Ճաշի ընթացքին խօսք առած են Գարեգին Բ., Խաչիկ Պապիկեան, եւ եկեղեցւոյ, դպրոցի ու շրջակայքի հողատէր Ժորժ Ապպուտ, որոնք արտայայտուած են շրջանը զարգացնելու եւ ծաղկեցնելու անհրաժեշտութեան մասին, որպէսզի մոռցուի անցեալի տխուր «Թիրօ–Սանճաք քէմփ»ը եւ շրջանը դառնայ իրապէս Նորաշէն։

ԿԻՊՐՈՍԻ Նարեկ ազգ. վարժարանին մէջ, Յունուար 28ին, տեղի ունեցած է Վարդանանց տօնակատարութիւնը։ Օրուան խորհուրդին մասին խօսած է վարժարանին տնօրէնը՝ Վ. Թաշճեան։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, բաղկացած՝ արտասանութիւններէ եւ երգերէ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Սէյնթ Ռիճըս պանդոկին մէջ, Փետր. 5ին, ի պատիւ առաջնորդ Մեսրոպ Եպս. Աշճեանի ճաշ մը տրուած է, որուն ներկայ եղած են օտար հիւրեր, Կիլիկեան Արեւելեան Թեմի քահանայից դասը, Ազգ. Վարչութեան լրիւ կազմը, Ազգ. Իշխանութեան զանազան մարմիններու ներկայացուցիչներ, Նիւ Եորքէն, Նիւ Ճըրզիէն, Պոսթընէն, Ֆիլատելֆիայէն եւ Մոնրէալէն հիւրեր։ Խօսք առած են Օշական Վրդ. Զոլոյեան, Փրոֆ. Ֆրոլիք, Սարգիս Թչոյեան, Ճէյմս Մըքրօ եւ Մեսրոպ Եպս. որ ծանրացած է Հայութեան միասնականութեան եւ Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ դերին ու հայապահպանման վրայ։

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Փետր. 12ին, կրօնական արարողութեամբ մը բացուած են Կոլոտ պատրիարքի ծննդեան 300ամեակին նուիրուած յոբելենական հանդիսութիւնները։ Պատարագած է Շնորհք Պատրիարք, որ կարդացած է նաեւ Վազգէն Ա.ի ուղղեալ իր նամակը, ուր կը մատնանշէր Կոլոտ պատրիարքի ծննդեան 300ամեակի յոբելենական հանդիսութիւններ կազմակերպելու փափաքը։ Ապա Շահան Եպս. Սվաճեան կարդացած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կոնդակը, որով 1978 տարին կը յայտարարուէր Կոլոտ պատրիարքի յոբելենական տարի։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ «Քամի» սրահին մէջ, Յունուար 15ին, տեղի ունեցած են Հ. Բ. Ը. Մ.ի նախաձեռնած «Արամ Խաչատրեան մրցանակ»ի ամերիկեան մեկնաբանութիւնները։ Առաջին մրցանակը (երկու հազար տոլար) շահած է ջութակահարուհի Այտա Գավաֆեան, Բ. մրցանակը՝ ջութակահար Փիթըր Ուճեան եւ թաւջութակահար Գիմ Խաչխաչեան (հազարական տոլար)։ Գ. մրցանակ չէ տրուած այս տարի։

ՊՈԼՍՈՅ Մխիթարեան Սանուց Միութեան բեմին վրայ, Փետր. 17ին, ներկայացուած է Արթօ Պէրպէրեանի նոր թատերախաղը՝ «... Եւ Մկոյի ճամբորդութիւնը»։ Այս թատերախաղը շարունակութիւնն է քանի մը տարի առաջ նոյն բեմին վրայ ներկայացուած «Մկոյի պատմութիւնը» թատերգութեան, որ արժանացած էր Ալեք Մանուկեան Մշակ. Հիմնարկութեան Ա. մրցանակին։ Նոր թատերախաղի բեմադիրն է Միսաք Թորոսեան։ Բեմի յարդարումն ու զգեստները պատրաստած են հեղինակն ու Պօղոս Զալըճեան, երաժշտութիւնը՝ Յակոբ Բագեւլի։ Մեծ յաջողութիւն արձանագրած է բեմադրութիւնը եւ դերակատարները արժանացած են ներկաներու գնահատանքին։

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ Օգնութեան Խաչը ունեցած է նոր մասնաճիւղ մը եւս Պէյթ Քեքոյի մէջ։ 150 անդամուհիներ բոլորուած են նոր կազմուած Գայեանէ մասնաճիւղին շուրջ, նուիրուելու համար հայ կարօտեալներու օգնութեան եւ ազգապահպանման գործին։

ՆԻՒ ՊՐԻԹԸՆԻ (Միացեալ Նահանգներ) Համազգայինի նոր մասնաճիւղը, որ հիմնուած էր անցեալ Նոյ. 4ին, վաւերացուած է Փետր. 5ին։ Նոր կազմուած մասնաճիւղի աշխատանքները վարելու համար նշանակուած է առժամեայ դիւան մը, որուն ատենապետն է Զարեհ Խերանեան։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յովակիմեան – Մանուկեան վարժարանի Գ. Կիւլպէնկեան սրահին մէջ, Փետր. 5ին, տեղի ունեցած է Ժանէթ Իլանճեանի եւ Կարապետ Զատրեանի երգահանդէսը։ Յայտագրի Ա. բաժնին մէջ մեկնաբանուած են Պարչելլոյի, Վերտիի, Կլինքայի եւ Մենտելսոնի գործերը։ Բ. բաժնին մէջ Կ. Զատրեան մեկնաբանած է Ալ. Սպենդիարեանէն չորս երգեր, իսկ Ժ. Իլանճեան՝ Կոմիտասի «Զինար ես», Հ. Պէրպէրեանի «Կ՚անձրեւէ տղաս», Ա. Պատմագրեանի «Փափաք» եւ Ա. Հէքիմեանի «Բարի արագիլ» երգերը։ Երկու արուեստագէտներու զուգերգով (Սայաթ – Նովայի «Ուսաի կուզաս զարիպ պլպուլ»), զոր մշակած է Ա. Պատմագրեան, վերջ գտած է երգահանդէսը։ Զուգերգին ընկերացած են դաշնակահար Ստեփան Էմմիեան, թաւջութակահար Ալեքսանդրա Զատրեան եւ սրնգահար Կ. Ճէպէճեան։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Ինչպէս ամէն տարի այս տարի ալ վարժարանին մարզական խումբերը մասնակցեցան միջդպրոցական ոտնագունդի եւ կողովագունդի մրցումներուն։ Յարդ կատարուած մրցումները գոհացուցիչ արդիւնքներ տուին։ Վարժարանի ոտնագունդի խումբը վերջին անգամ մեցով մէկ յաղթած ըլլալով լիսէ Շաթնէ Մալապրի խումբին, կ՚արժանանայ մասնակցելու Փարիզի ախոյեանական «Ակադեմիք» մրցումներուն։

Վարժարանի փոքրերուն ոտնագունդի խումբն ալ կը շարունակէ իր մրցումները կանոնաւոր կերպով։

Կողովագունդի խումբը փայլուն յաղթանակներով մտաւ «էքսէլանս» բաժինի մէջ։ Վերջին երկու կարեւոր յաղթանակները եղան մին 61ով 9ը լիսէ Միշըլէի դէմ, իսկ միւսը 28ով 17ը Վիլ տ՚Ավրէի լիսէին դէմ։

Վարժարանը իր մարզական կեանքը կը կատարելագործէ կանոնաւոր հրահանգումներով, այսպէս ցոյց կուտայ ան օտար վարժարաններուն կամքի տոկունութիւն, մարզական ճկունութիւն եւ մարզական ոգի, բարձր պահելով հայ վարժարանի անունը, որովհետեւ այդ անունով ճանչցուած են իրենց մրցակից խումբերու մէջ։

ՎՌԱՄ ԾԵՐՈՒՆԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցիի շրջափակին մէջ կառուցուող Սահակ – Մեսրոպ մշակոյթի կեդրոնը աւարտած ըլլալով, անոր բացումը տեղի ունեցաւ մեծ շուքով Փետրուար 5, Կիրակի օր, հետեւեալ յայտագրով։

Առաւօտ պատարագ ու հոգեհանգիստ մեծ բարերար Ասպետ Վահան Խօրասանճեանի ու Գերշ. Պալագեան Սրբազանի հոգիներուն համար։ Պատարագեց ու նախագահեց Արեւմտ. Եւրոպայի Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան։ Յաւարտ պատարագի տեղի ունեցաւ շէնքի բացումը, սրբազաններու օրհնութեամբ ու նախագահ Պր. Արծրուն Ջրբաշեանի ձեռամբ, շրջապատուած պետական ու կրօնական բարձրաստիճան հիւրերու ու բազմահարիւր Հայերու։ Եղան օրուան պատշաճ ճառեր վարչութեան, նահանգապետի ու քաղաքապետի ներկայացուցիչներու կողմէ, յետոյ տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն։

Նոյն գիշերը Ա. Ջրբաշեան մեծ սրահի մէջ ճաշ մը՝ ուր եղան կարեւոր նուիրատուութիւններ։

Յաջորդ գիշեր նոյն սրահի մէջ նուագահանդէս ու երգ, Ռոմանի յայտնի երաժշտագէտ Պր. Ա. Սիմոնեանի ղեկավարութեամբ։ Երգեց տէսինարնակ երգչուհի Օր. Անժէլ Կարապետեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ
ՍԱՌԸ ՔԱՄԻ ԱՆՑԱՒ...

4.

Այս մտքերից Ներսէհ Զավուշը իրեն բոլորովին ազատ ու անկախ զգաց, անկախ՝ նոյնիսկ իր ձիուց, սրից, նոյնիսկ ինքն իրենից։ Այս ի՜նչ վեհ բան է հոգու անկախութիւնը։

Էնվեր փաշան ննջում էր՝ գլուխը Կուրտ Շուլցի ուսերին։ Գլուխը օտարի ուսերին։ Էնվեր փաշան այցելեց Կովկասեան սահմանների իրենց զօրքերին։ Երկու շաբաթ անվերջ շրջագայում էր։ Նրանից թաքցնում էին Թուրքական զօրքերի աղէտալի վիճակը՝ կիսամերկ, կիսաքաղց, ընկճուած։ Թաքցնում էին եւ դա իր՝ Էնվերի սրտովն էր։ Ինքը օր առաջ էր կամենում յարձակուել Ռուսական Անդրկովկասի վրայ՝ Հայաստանն ու Վրաստանը ոչնչացնելու, իր ձիու արձանը կանգնեցնելու Կուրան գետի եզերքին։ «Սա Մեծ Թուրքիայի հիւսիսային սահմանը պէտք է լինի եւ յաւիտեան։ Այդպէս է Աստծոյ եւ խալիֆի կամքը»։ — Ասաց Էնվերը՝ բանակի սպայակազմին։ Խալիֆը հիմա Էնվերի ձեռքին մի թըշուառ խաղալիք է՝ Մեհմէդ Հինգերորդ անունով։ Քանի՛ Մեհմէդ սուլթաններ են եղել օսմանեան կայսրութեան գահերի վրայ։ Երիտթուրքերի եռապետութիւնը գահընկէց արեց Աբդուլ Համիդ սուլթանին ու աքսորեց։ Հայ ժողովուրդը ցնծութեան մէջ էր, վերջապէս, ազատուեցին Արիւնոտ սուլթանից։ Բայց Թալաաթ, Էնվեր ու Ջեմալ Ահմէդ փաշաները Համիդի տեղ սուլթան օծեցին Մեհմէդին ու Այա Սոֆիայի տաճարում ընդունեցին նրա երդումը՝ հաւատարիմ մնալ նոր Թուրքիայի կարգերին, այսինքն եռապետութեանը։ Հիմա այդ Մեհմէդը ամէն երեկոյ գերմանացի աղջիկների ձեռքով օծում է իր լմկած մարմինը։ Աչքը Բեռլինի ճանապարհին է՝ կորչեմ գնամ այս ծովային մշուշից։ Ա՜խ, Ալլա՜հ...

Էնվեր փաշան մտադիր է իր վրայ վերցնել Կովկասեան ռազմաճակատի գլխաւոր հրամանատարութիւնը։ Չէ՞ որ երազում է Մակեդոնացի դառնալ։ Հիմա թռչում է Պոլիս՝ իր այդ նոր նշանակումը թելադրելու սուլթան Մեհմէդին։ Յետոյ գերմանական սպայակազմի հետ կը վերադառնայ Էրզրում եւ իր բանակները կը տանի Ռուսաստանի վրայ։ Գուցէ Թալաաթը խնդրի, որ նա հրաժարուի ռազմական մինիստրի ու գերագոյն գըլխաւոր հրամանատարի պաշտօններից։ Այդ դէպքում ինքը կը թքի Թալաաթի երեսին եւ գերմանացի Լիման ֆոն Սանդերսին օգնութեան կը կանչի՝ զսպելու հոտած Մեհմէդ Թալաաթ փաշային։ — «Ես, կ՚ասի նրա երեսին։ Ես կոչուած եմ Ալլահի կողմից եւ նրա կամքով պէտք է իմ ձիու սմբակով տրորեմ աշխարհի բոլոր գահերը»։ Կ՚ասի հէնց այդպէս։

Այս ինչո՞ւ է այսպէս կոշտ Կուրտ Շուլցի ուսը։ Աւանա՛կ, կնոջդ բերէիր հետդ, որ գլուխս նրա կրծքին դրած ննջէմ։ Նա քրքջաց.

— Լսէք, հերր Շուլց, դուք ամուսնացա՞ծ էք։

— Ի հարկէ, իմ փաշա, մանր ժպտաց Կուրտ ֆոն Շուլցը։ Ի հարկէ, ամուսնացած եմ։

— Պատիւ կ՚ունենամ, եթէ քո фрաւուն (կինը) իմ տան հիւրը լինի թէկուզ մէկ շաբաթով։ Խոստանո՞ւմ էք։

— Այո, իմ փաշա։ Երբ կամենաք։

Ներսէհը ականջի ծայրով լսեց նրանց խօսակցութիւնը։ Նրա մարմինը ծակծըկուեց Էնվերի լկտի քրքջոցից։ Գերմանուհի ցանկանալը, անշուշտ նրա հուչակած սրբազան պատերազմի մի կցորդն է, մի մասը։ Հետաքրքիր է՝ ինչպիսի՞ն է Կուրտ ֆոն Շուլցի կինը՝ Քեմալ բէյի հանըմի պէս գիրո՞ւկ է, թէ բարակերկար, ինչպէս Շուլցը։ Բայց Էնվերի համար այն, ինչ գերմանական է, Ղուրանից էլ թանկ է ու սուրբ։

Վիլհելմ Երկրորդ կայսրը շատ անգամ է իր պալատում ընդունել Էնվերին։ Դեռեւս գարնանը կայսրը Էնվերին ասել է. «Պէտք է ոչնչացնել Սլաւոններին, իմ փաշա։ Սլավոնները ծնուած են նրա համար, որ հնազանդուեն մեզ»։ Իսկ բարձրաստիճան սպայակազմի կանանց ներկայութեամբ Վիլհելմը համբուրել է Էնվերի շրթունքները. «Դուք կարող էք վստահ լինել, որ ես կը լինեմ ձեր կողքին եւ պատրաստ յանուն ձեր փառքի մերկացնելու սուրս՝ ում դէմ կամենաք»։ Մի այլ անգամ Վիլհելմը Էնվերին ասել է. «Գերմանիան պէտք է ոչնչացնի Ֆրանսիային ու յետոյ իր զէնքը շրջի Ռուսաստանի դէմ»։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(16 – Շար.)

Այրի Տիկին Մարկրիթ Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ինճէեան (Օտեսա), Տէր եւ Տիկին Մերէնկիւլեան, Տիկին Պ. Սիրաքեան, Տէր եւ Տիկին Բարգէն Թէրզեան եւ զաւակները Ռիւտի եւ Մարթին, Օր. Արմենուհի Թէրզեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պետերեան, այրի Տիկին Մ. Խապալեան եւ զաւակը՝ Հայկ Խապալեան, Տոքթ. եւ Տիկին Զարեհ Մակարեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան, Տիկին Ա. Ցարուխինեան, Տիկին Ս. Զատըրճեան ինչպէս նաեւ իր բազմաթիւ բարեկամները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, քեռայրին, ազգականին, բարեկամին՝

ԹԱԹՈՒԼ ԻՆՃԷԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 10ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Փետր. 27ին ժամը 15ին: Հաւաքուիլ՝

Institut Médico-Légal
2, Place Mazas, Paris 12

Դիակիզումը կը կատարուի ժամը 16ին՝
Monument Crématoire
du Père-Lachaise
(entrée Gambetta)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Վիլֆրանշի նուիրեալ Կարմիր Խաչուհիներէն Տիկ. Բէպէքա Կարապետեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ իր քոյրը Տիկին Անիկ Թադւորեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկին Արա Կարապետեան կը նուիրեն 100ական ֆր., ի նպաստ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի նոր շէնքի շինութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 ֆր. այրի Տիկ. Արաքսի Թադէոսեանէ եւ Տէր եւ Տիկ. Ժորժ Գըրաճեան եւ զաւակէն իրենց մօր՝ այրի Տիկին Մարի Ագնաւոր-եանի մահուան առթիւ: Նոյն առթիւ Աւագ Լուսարարեանէ 100:

×

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է իր կազմակերպած թէյասեղանի առթիւ 50-ական ֆր. Տէր եւ Տիկ. Սարեանէ, Տիկ. Զրուանդեանէ, Տիկ. Մուսեանէ, Տէր եւ Տիկ. Մասիս Աբրահամեանէ 100ական ֆ., Տէր եւ Տիկ. Յակոբեանէ եւ Տիկ. Սեբէնկիւլեանէ 100ական, Տիկ. Շահպազեանէ 10, Տէր եւ Տիկ. Տէր–Դաւթեանէ 100 ֆր.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կրընոպլէն Սիսլեան ընտանիքը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր եւ ընկերուհի Մ. Միրզէին եւ իրենց զաւակներուն, իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝ Տիկին Մ. Մովսէսեանի մահուան տխուր առիթով, ու փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան տարեշրջանը լրացած ըլլալով, անդամական ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ Մարտ 5ին, Կիրակի ժամը 15ին, Կիտիւէլլի սրճարանին վերի յարկը: ՕՐԱԿԱՐԳ.— Ա) Վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան գրաւոր զեկուցում: Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր: Կը խնդրուի անդամներէն իրենց ներկայութեամբ յարգել մեր ժողովը:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խաչուհիները Մարտ 2ին, Ահարոնեան ակումբը ժամը 14.30ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի վարչութիւնը կը հրաւիրէ ընկերուհիները ընդհ. ժողովի, գաւաթ մը թէյի շուրջ, Մարտ 3ին Ուրբաթ ժամը 20.30ին Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ՝ 40, Ռիւ Վիքթոր Ֆօժիէ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:

TROIS CONCERTS
POUR CHYPRE

MIKIS THEODORAKIS
et CYPRIEN KATSARIS
Mercredi 1er Mars, Salle Pleyel,
20 h. 30

MIKIS THEODORAKIS
Samedi 25 Février et Vendredi
3 Mars
Salle Pleyel, 20 h. 30

M. Théodorakis chantera chaque soir un programme différent.

Location : Pleyel, 3 FNAC, CROUS

Association des Amis de la République de Chypre.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տիկին Վարդան Սարգսեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Սարգսեան եւ զաւակները, Տիկ. Անիթա Սարգսեան եւ աղջիկը խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
26, Rue Troyon — SEVRES

ՄԵԾ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ
KERMESSE

Կազմակերպութեամբ վարժարանի
Ծնողաց Միութեան

ՄԱՐՏ 11 ԵՒ 12

Շաբաթ և Կիրակի ժամը 11էն սկսեալ վարժարանի թատերասրահին մէջ, գեղարուեստական հաճելի բաժին, նուագ եւ պար: Համեղ կերակուրներ Գաւառական մասնագիտութեանց սթանտներ եւ պառ մը, տեւական ձեր տրամադրութեան տակ, ձեզ սպասարկելու համար:

Անակնկալներ: Հոն պիտի գտնէք ձեր բարեկամները:

×

Մայրերու եւ հայրերու տօները կը մօտենան, ձեր փնտռած նուէրները պիտի գտնէք մեր տօնավաճառին

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼ

SOIREE CINEMA
"América América"
D'ELIA KAZAN

Salle des Fêtes, Rue Voltaire, Alfortville
Vendredi 24 Fév. à 20 h. 30 très précise

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ԼԻՈՆ.— Կիրակի Փետր. 26, Վարդանանց տօնակատարութիւն Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութեան: Կը բանախօսէ Ժընեւէն՝

Պր. ԱՐՏԷՆ ՇԷԼԼԷՖԵԱՆ

Հանդէսէն յետոյ խնճոյք, «Սայաթ-Նովա» նուագախումբի մասնակցութեամբ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վալանսի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկ. Մարի Ցոլաքեան, Տէր եւ Տիկ. Պայրամեան, Տէր եւ Տիկ. Առաքելեան, Տէր եւ Տիկ. Մարտիրոսեան 20ական ֆր., Տիկ. Գասեան Մարմինէ 100, Տիկ. Մարի Մըքօ իր ամուսինին յիշատակին 50 եւ Պր. Միքայէլ Մըքօ նոյն առիթով 50 ֆր.:

VIENT DE PARAITRE

L'ALPHABET ARMENIEN
illustré par Séta PAPAZIAN
Paru aux Editions la Noria
38 LETTRES ORNEES DE MOTIFS ARMENIENS
à colorier par les enfants
38 proverbes arméniens traduits en francais, anglais, espagnol...

Vous pouvez vous le procurer :
dans les
— librairies enfantines
— librairies arméniennes
— FNAC Montparnasse
— FNAC Lyon et Marseille

Prix de vente : 25 Frs.

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԱՃԱՌՔ

Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ, Մարտ 18 եւ 19ին ժամը 11էն մինչեւ 20
Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

Restaurant
La Paillote
ses spécialités vietnamiennes
dans un cadre reposant
✲
34, rue Véron, 94140 Alfortville
tél. 375 29 79

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԵՒ ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐԸ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՀԱՅՈՑ ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
1978
Երկուշաբթի Ապրիլ 24էն Մայիս, 5 Ուրբաթ
Կազմակերպութեամբ եւ առաջնորդութեամբ Լիոնի

ՍԵՒԱՆ
ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ
Տնօրէն՝
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ
Կը մասնակցի նաեւ ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Առաջնակարգ պանդոկ (տքմի – փաճսիոճ) եւ պտոյտներ
Ծամբորդութեան վերաբերեալ մանրամասնութեանց եւ յայտագրերու համար դիմել

Catalogues à votre disposition sur demandes pour toutes destinations
RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Varoujan SARKISSIAN
sevan voyages
50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Tél. : 60-13-66 — Téléx 900287
Licence organisatrice : A 529
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի անյապաղ արձանագրուիլ
PELERINAGE A JERUSALEM ET AUX LIEUX SAINTS
du 24 avril au 5 mai
Départs par avion de PARIS — MARSEILLE ET LYON
Places limitées
A PARIS — MONDOTOURS
(Peruz Melkonian et Lévon Baghdassarian)
2, Rue de Sèze, 75009 PARIS — Téléph. : 073-30-64
Tél. : 073-30-64

A L'OCCASION DE SON 10ème ANNIVERSAIRE
l'ensemble folklorique arménien
NAVASART
AU PALAIS DES CONGRES
soirée unique SAMEDI 18 MARS

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
25-26
SAMEDI-DIMANCHE
25-26 FÉVRIER
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 E 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.063
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — No 14.063

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ ՋՈՒԶՈՒՐ ԽԶԵԼ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԵՏ

— o —

Նախագահ Կիպրիանու դատապարտելով հանդերձ եգիպտական «գործողութիւնը» Լառնաքայի օդակայանին մէջ, կոչ ըրաւ Սատաթի որ վերահաստատէ «եղբայրական զգացումները»: Կիպրոսի Նախագահը չի ծածկեր որ կը հասկնայ Սատաթի հակազդեցութիւնը բայց կ'ուզէ պահովութիւն տալ Եգիպտոսի Նախագահին, որ ամէն ճիգ պիտի թափէ երկու կառավարութեանց յարաբերութեանց վերահաստատման համար: Կ'ուզէ նոյնիսկ մոռնալ Սատաթի նախատական արտայայտութիւնները իր հասցէին («գաճաճ» մըն է ըսած էր, Կիպրոսի Նախագահին համար):

Կիպրոս եւ Եգիպտոս բաց կը պահեն սակայն իրենց դեսպանատուները ընթացիկ գործերը վարելու համար:

Պարզ է որ կացութիւնը մտահոգիչ է Կիպրոսի համար քանի նման մթնոլորտի մը մէջ, Սատաթ կրնայ գէշ խաղ մը խաղալ Կիպրիանուի ճանչնալով կղզիին «Թուրք Պետութիւնը» թէեւ տարանձին պիտի ըլլայ այդ ուղղութեամբ (անշուշտ Թուրքիոյ հետ): Սատաթ կը պահանջէ որ իրեն յանձնուին երկու մարդասպանները, ինչ որ Նիկոսիա կը մերժէ: Ու Սատաթ չեշտած է նաեւ. «Պաղեստինցիները պէտք է գիտնան, միւս Արաբներէն առաջ, որ Եգիպտոս տակէ եօք տասը անգամ աւելի ուժեղ կերպով պիտի հակազդէ իրեն տրուած ամէն մէկ հարուածի: Ամէն տեղ Պաղեստինը կը պաշտպանենք մինչ Պաղեստինցիները իրենք զի-րենք կը տրամադրեն իբրեւ վարձկան մարդասպաններ կամ իրենց ժամանակը կը վատնեն գիշերաբոյներու մէջ: Թող գիտնան որ Եգիպտոս ոտնակոխ կ'ընէ գաճաճները, ինչ որ ալ ըլլայ գինը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԹԱԼԻՆԻ անունը դեռ կը ծափահարուի Խորհ. Միութեան մէջ: Արդարեւ, առջի օր կը տօնուէր բանակին եւ ծովային ուժին 60ամեակը եւ այդ առթիւ բազմաթիւ հանդիսութիւններ եղած են եւ ճառեր արտասանուած: Ասոնց կարգին մարեշալ Ուստինով ոգեկոչած է նաեւ «ընկեր Սթալինը» որու անունը բուռն ծափերու տեղի տուած է, աննախընթաց նըշկատուած նոյնիսկ ապա-սթալինացումէն ի վեր:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ կառավարութիւնը ջնջեց ֆրանսերէնի ուսումը երկրորդական վարժարաններուն մէջ: Պաշտօնական բացատրութիւնն այն է որ անգլերէնը աւելի «արդիւնաւոր» է: Հետեւանքը այն է որ ֆրանսերէնի 600 դասատու անգործ է:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Պաաս կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը, Փարիզի մէջ յայտարարած է թէ Նախագահ Սարգիս պէտք է լիբանանեան ազգ. համագումար մը հրաւիրէ, որ համախմբէ բոլոր կողմերը, մէկ նշանաբանով՝ Լիբանանի վերամիացումը:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ժողովը (շարունակութիւնը Հելսինքիի) հաւանաբար չկարենայ վերջնական բանաձեւ մը գտնել մարդկային իրաւունքներու վերաբերեալ: Ձեռք ձըգուած է միայն «կարճ եւ կտրուկ» յայտարարութիւն մը (հինգ էջ) ուր ակնարկութիւն չկայ մարդկային իրաւունքներու, որպէսզի չբախի խորհրդային ընդդիմութեան:

ՁԻՆԱՍՏԱՆԻ փառերգին խօսքերը կը փոխուին: Փեքին որոշած է ակէ եօք իբրեւ ազգ. փառերգ գործածել գրադէտ Թիէն Հանի մէկ յօրինումը: Ենթական շատ քննադատուած էր մշակութային յեղափոխութեան ատեն: Խորագիրն է «Կամաւորներու քայլերգը» եւ կը սկսի սապէս.— «Ոտքի՛, մերժէ՛ ստրուկ ըլլալ: Մեր արիւնով եւ միսով, նոր մեծ պարիսպ մը պիտի կառուցանենք»:

ԳԷՈՐԳ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Փետր. 15ին Պոլսոյ 5րդ Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ վերսկսաւ Գէորգ Ուրֆալեանի դատավարութիւնը: Ծանօթ է որ Նոյ. 30ին է որ առաջին անգամ կը ներկայանար ատեանին եւ այդ օրը դատը կը յետաձգուէր, ինք ալ առժամապէս ազատ կ'արձակուէր երաշխաւորագինի փոխարէն:

Դատավարութեան նիստերուն հետեւած է Պոլսոյ «Ժամանակ»ի աշխատակիցը՝ Տագէս Թագւորեան.—

×

Առջի օր տեղի ունեցաւ Գէորգ Ուրֆալեանի դատավարութեան շարունակութիւնը Իսթանպուլի 5րդ Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ: Նկատելով որ ամբաստանեալը այլեւս ոչ ձերբակալեալ վիճակի մէջ կը դատուէր, նախորդ անգամուան ոստիկանական խիստ միջոցառումներուն պէտք չէր տեսնուած: Սակայն մեծ թիւով թղթակիցներ դարձեալ ներկայ էին, որոնց մէջ այս անգամ աչքի կը զարնէին նաեւ փորձառու լրագրողներ եւ դարձեալ լուսարձակները փայլատակեցան բազմաթիւ անգամներ: Սակայն, նորէն ալ երէկուան Թրքերէն Թերթերուն մէջ ոչ մէկ նկար, ոչ իսկ լուր մը: Ունկնդիրներ լեցուցած էին փոքր սրահը առանց արտակարգ խճողումի: Անոնց միջեւ կային բաւական թիւով քաղաքային ոստիկաններ եւ քանի մը հայ հայրենակիցներ:

Այս անգամ 5րդ Եղեռնադատ Ատեանին կը նախագահէր կին դատաւոր մը:

Երբ դատավարութիւնը սկսաւ, տեսնուեցաւ որ Թարգմանը նոր անձ մըն էր: Ուրֆալեանի փաստաբանը Պուրհան Աբայտըն, որ փոփոխութեան իբրեւ պատճառ ցոյց տուաւ այն պարագան թէ, նախորդ Թարգմանը անգլերէնով Թարգմանութիւն ըրած էր, մինչդեռ Ապահովութեան Տնօրէնութեան մէջ Թարգմանութիւն ըրած անձը որ այսօր իբրեւ վըկայ պիտի ներկայանար, իր Թարգմանութիւնը ըրած էր իտալերէնով: Հետեւաբար իրենք յարմար դատած էին այս անգամ իտալերէն խօսող Թարգման մը բերել, հաւանական անպատեհութիւն մը կանխելու համար: Այս պատճառաւ իտալական հիւպատոսարան դիմած էին որ այս անձը տրամադրած էր իրենց: Արդէն նախորդ Թարգմանն ալ իրենք բերած էին:

Դատարանը պատճառաբանութիւնը բաւարար գտաւ եւ իտալական հիւպատոսարանի պաշտօնեայ իտալացի Մարիօ Էքէր ատեան ընդունուեցաւ իբրեւ Թարգման:

Կանչուեցաւ առաջին վկան որ Անի Գրիգորեանն էր: Բայց Անի Գրիգորեան չէր եկած:

Երկրորդ վկան էր Լէոն Մայօ, Թուրքահրեայ, որ առեւտուրով կը զբաղէր ու միեւնոյն ժամանակ իտալերէնի Թարգմանութիւն կ'ընէր Ապահովութեան Տնօրէնութեան մէջ եւ Ուրֆալեանի ալ Թարգմանութիւնը ըրած էր:

Օրինական երդումէն վերջ Ատեանին նախագահը իրմէ պահանջեց պատմել ինչ որ գիտէր ամբաստանեալին եւ այս դատին առիթ տուող պարագաներուն մասին:

Լէոն Մայօ, մէջ ընդ մէջ զանազան հարցումներու ալ պատասխանելով, հետեւեալ վկայութիւնը ըրաւ:

Ամբաստանեալը առաջին անգամ տեսած էր Թարգմանութեան համար կանչուած օրը: Ինք ոստիկանապետին կողմէ իրեն եղած հարցումները նոյնութեամբ իտալերէնի Թարգմանած եւ ամբաստանեալին պատասխաններն ալ նոյնութեամբ Թրքերէնի վերածած էր: Հոս հարցումի մը պատասխանելով ըսաւ թէ Ուրֆալեան շատ լաւ իտալերէն կը խօսէր: Հարցաքննութիւնը կը կատարուէր ոստիկանապետին սենեակին մէջ ուր 7 – 8 հոգի մը կային: Ամբաստանեալին վրայ ճնշումի ենթարկուած ըլլալու որեւէ հետք չկար, լաւ վերաբերում ցոյց կուտային, նոյնիսկ թէյ ապսպրած էին: Այս պարագան նախագահը Թարգմանին միջոցաւ հարցնել տուաւ Ուրֆալեանի որ հաստատեց զայն: Վկան ըսաւ թէ արձանագրուած յայտարարութիւնները վերջէն Թարգմանելով կարդացած էր ամբաստանեալին, որ ճշդութիւնը ընդունած եւ ստորագրած էր:

Պուրհան Աբայտըն կարգ մը հարցումներ ուղղել տուաւ վկային, որոնց հետեւանքով յայտնի եղաւ որ նախ կարճ հարցաքննութենէ մը վերջ ամբաստանեալին հետ միասին խմբովին դատական պաշտօնատուն գացեր են, հոն ոստիկանապետը ընդհ. դատախազին սենեակը մտեր է, քառորդ ժամ վերջ ելեր է ու վերադարձեր են, վկան ալ տուն գացեր է:

Երկու ժամ վերջ, ժամը 18ի ատեններ, կրկին կանչուեր է Ապահովութեան Տնօրէնութիւն եւ խնդրոյ առարկայ երկար հարցաքննութիւնը այն ատեն սկսեր է: Այդ հարցաքննութիւնը մէկ օրուան մէջ չէ աւարտեր, ամէն անգամուն 3–4 ժամէն երկու կամ երկուքուկէս օր տեւեր է: Նախ նոթ առնուեր է, յետոյ ամէնը մէկ, ընդամէնը չորս էջ մեքենագրուեր է: Անկէ յետոյ իրենք կրկին դատական պաշտօնատուն գացեր են, հաշտարար պատժական դատարանին ներկայացեր են եւ այն ատեն է որ Ուրֆալեան ձերբակալուեր է:

Ցայտնապէս, Պուրհան Աբայտըն որոշած էր բուն ճշմարտութիւնը երեւան հանել Թարգմանին վկայութիւններուն մէջէն: Այս պատճառաւ որեւէ կասկածելի առիթ չէր ուզեր փախցնել: Հարցուց թէ ինչո՞ւ իր հասցէն տեղ մը Եէշիլեուրթ, տեղ մըն ալ Քօլչէք փողոց ցոյց տուած էր, ինչո՞ւ իր անունը տեղ մը Մարին, տեղ մը Մայօ գրուած էր, կարծես թէ երկու տարբեր Թարգմաններ գտնուած ըլլային: Բայց ասիկա արդիւնք մը չտըւաւ: Լէոն Մայօ պատասխանեց թէ մէկը իր ամառուան հասցէն էր, իսկ անունի տարբերութիւնը սխալի մը արդիւնք էր:

Աբայտըն հարցուց թէ, Ուրֆալեան երբ իր մեքենագրուած յայտարարութիւններուն Թարգմանութիւնը լսած էր, բնաւ առարկութիւն չէ՞ր ըրած: Վկան այս անգամ խոստովանեցաւ որ առարկութիւն ըրած էր, իր ըսածները ուրացած, եւ այսպէս չըսի ըսած էր, բայց նորէն ալ ստորագրած:

Առարկութեան պարագան Ուրֆալեանի ալ հարցուեցաւ, որ պատասխանեց թէ չէր ընդունած իրեն Թարգմանուած այդ յայտարարութիւնները, առարկած էր անոնց ճշդութեան եւ ակամայ ստորագրած:

Փաստաբանը այս անգամ հարցուց վկային թէ որքա՞ն մնացած էին Հաշտարար Պատժական դատարանին մէջ:

— 25 վայրկեան մը մնացինք, պատասխանեց Լէոն Մայօ:

Պուրհան Աբայտըն ձեռք ձգած էր ինչ որ կը փնտռէր եւ հարցուց.

— Ամբաստանեալին այդ մեքենագրըւած յայտարարութիւնները Հաշտարար դատարանին մէջ կարդացուելով իրեն Թարգմանուեցա՞ւ եւ հարցուեցա՞ւ թէ ըսելիք բան մը ունի՞ թէ ոչ:

Նախագահը սկսաւ թղթածրարը քննել: Աբայտըն առարկեց, ըսելով թէ իրենք վկայէն կ'ուզեն իմանալ այս հարցումին պատասխանը, դատաւորին կարդացած ըլլալը չի բաւեր, դատարանին մէջ ամբաստանեալին կարդացուած եւ Թարգմանուա՞ծ են իր Թրքերէն մեքենագրուած յայտարարութիւնները, վկան առոր թող պատասխանէ:

Ատեանին նախագահող դատաւորուհին կը խուսափէր այդ պահանջքը տեղը բերել: Փաստաբանը հասկցաւ որ ան դատարանին որոշմնագիրը կը փնտռէր այդ հարցումին իբրեւ պատասխան անոր բովանդակութեամբ գոհանալու համար:

Աբայտըն մինչեւ այն ատեն ծայրայեղ քաղաքավարութեամբ եւ յարգանքով կը խօսէր նախագահին հետ: Պահ մը տեսնուեցաւ որ առանց յարգանքի մէջ թերանալու, չեշտը քիչ մը կարծրացուց:

— — Հանըմ էֆէնտի, ըսաւ, եթէ մենք հաշտարար ատեանի մը որոշումով կապուած պիտի մնանք, ճշմարտութիւնը պիտի չպրպտենք: Ուրեմն ձեւակերպութի՞ւն է միթէ ինչ որ կ'ընենք հոս: Ասիկա մեր պաշտպանութեան իրաւունքին հետ կապ ունեցող պարագայ մըն է: Վկան որ նախապէս ըսած էր թէ մէկ անգամ միայն կանչուած է Թարգմանութեան համար, խոստովանեցաւ որ անգամ մը եւս կանչուած է եւ օրերով զբաղած:

(Ժամանակ, Փետր. 17 և 18) (Շար.)

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԿՌՓԱՄԱՐՏԻ ԱԽՈՅԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի «Դինամօ» մարզասրահին մէջ տեղի ունեցած են կռփամարտի ախոյենական մրցումներ, որոնց մասնակցած են միութենական բոլոր Հանրապետութիւնները ներկայացնող 140 կռփամարտիկները: Չորս օր տեւած են մրցումները եւ ըստ ծանրութեան դասաւորման ոսկէ մետալներ շահած են Ալեքսանդր Կոլգին (Դոնի Ռոստով, 48 քիլօ), Գրիգոր Գալստեան (Դնեպրոպետրովսկ, 51 քիլօ), Վազգէն Բադալ (Կիրովական, 71 քիլօ), Միխայիլ Սուբոտին (Մոսկուա, ծանր կշիռք):

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԱՐԺԷՔՆԵՐ

ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ 1890 - 1978

Նորոգ հանգուցեալ երաժշտագէտ Վարդան Սարգսեանի հետ մեր ծանօթացումը թղթակցութեամբ տեղի ունեցած էր 1961–ին պարագայի մը ճշդումի առիթով որ սերտօրէն առնչութիւն ունէր իրեն հետ։

Ինչպէս շահագրգռուողներ պիտի յիշեն Սկիւտարի Միացեալ Երգչախումբի վարչականները կ'ըսեն թէ իրենց երգչախումբը հիմնուած է 1914ին Վարդան Սարգսեանի կողմէ։ Մինչդեռ, մեզ պէս իրազեկներ լաւ գիտեն թէ այդ երգչախումբը կազմուած է 1941ին՝ Սկիւտարի Ս. Կարապետ երգչախումբէն բաժնուող կարգ մը անդամներու կողմէ։ 1947էն վերջ է որ յիշեալ երգչախումբը իր տարեդարձները սկսած է տօնել 1914ի հիման վրայ։

1961ին էր, Վարդան Սարգսեանի հասցէին յամառ պնդումներով ձեռք ձգելէ վերջ, այս խնդրոյն շուրջ իր հաստատումները ունենալու համար գրեցինք իրեն որուն ի պատասխան հետեւեալ լուսաբանութիւնը ստացանք նոյն տարւոյն մէջ.

« Առաջին անգամ բազմաձայն պատանեկան խումբը կազմեցի Սեմերճեան – Ճեմարան վարժարանի վերաբացման առթիւ։ (Ճեմարան Վարժարանը ի հիմանէ վերաշինուած է 1911ին Լեւոն Սեմերճեանի բարերարութեամբ եւ վարժարանը այդ թուականէն վերջ կոչուած է ՍԵՄԵՐՃԵԱՆ – ՃԵՄԱՐԱՆ։ Ա. աշխարհամարտին, 1914 – 1918, վարժարանի շէնքը որպէս զինուորական հիւանդանոց գործածուած է։ Այս պատճառաւ դասաւանդութիւնները եկեղեցւոյ վերնատան ու պահարաններու մէջ տեղի ունեցած են։ 1918ին զինուորական իշխանութիւնք յանձնած են վարժարանի շէնքը եւ այս առթիւ վերաբացման հանդիսութիւն մը կազմակերպուած է։ — Վ. Ք.)։

« Երգչախումբը կրած է՝ Դպրաց Դաս Ս. Կարապետ երգչախումբ Սկիւտար նոր քաղի անունը։ Գոյութիւն ունեցող դպրաց խումբին վրայ աւելցնելով նոր տարրեր Պէրպէրեան վարժարանի աշակերտներէն, առաջին պատարագին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած են նաեւ Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ երգչախումբին անդամակից ընկերներ որոնք միանգամայն մաս կը կազմէին ԿՈՄԻՏԱՍ Վրդ.ի երկսեռ երգչախումբերուն։ Աւելի ետք զանազան առիթներով պատարագը երգուած է նաեւ օժանդակ իգական խումբի մը մասնակցութեամբ ՏԱՑԵԱՆ վարժարանի եւ Ս. ԽԱՉ նախակրթարանի աշակերտներէն կազմուած։ Բազմաձայն երգեցողութիւնը եւ մանաւորապէս իգական տարրին մասնակցութիւնը եկեղեցիներու մէջ իրենց հակառակորդները ունեցած են այդ շրջանին, որոնք ի հարկէ որոշ չափով նեղած են մեզ, նոյնիսկ անգամ մը արգելք հանդիսացած եկեղեցւոյ մէջ յուզում ստեղծելով, բայց հետեւանք չեն ունեցած եւ չեն յաջողած հոսանքին առաջքը առնել »։

Վերոյիշեալ նամակին բովանդակութիւնը անգամ մը եւս լոյսին ուշադրութեան կը յանձնենք Սկիւտարի Միացեալ երգչախումբի վարչութեան ու իրենց « նախագահին »՝ Կրօնական Ժողովոյ ատենապետ Գերշ. Շահան Սրբազան եպիսկոպոսի, որպէսզի սրբագրեն իրենց հիմնարկութեան թուականը, 1914ի փոխարէն 1941 իսկական հիմնարկութեան թուականէն մինչեւ 1947, 1941ը գործածած եւ այդ թուականէն վերջ մեզ եւ հաւանաբար իրենց ալ անծանօթ պատճառաւ 1914 ըլլալով ընդունած են։

Լուսաբանութեան կարօտ այսպիսի խնդրով մը սկսաւ Վարդան Սարգսեանի հետ մեր թղթակցութիւնը, որ շարունակուեցաւ մինչեւ իր մահը 1978 Յունուար։

1970ին Իսթանպուլի մէջ, 1971 Յունուար 3ին ալ մեր Եւրոպա շրջագայութեան առթիւ գտնուած էինք նաեւ Մարսէյլ, ուր մասնաւոր ժամադրութեամբ իր բնակարանը այցելած ու 5–6 ժամուան հիւրասիրութիւնը վայելելու պատիւը ունեցած էինք։ Այս առթիւ ծանօթացած էինք նաեւ իր ճարտարապետ զաւկին եւ աղջկան հետ։

×

Վարդան Սարգսեան 1890ին ծնած է Իսթանպուլ, Սկիւտարի Նոր Թաղը Պիւլպիւլի Հաճի Սերգիս անուն հօրմէ ու Մաքրուհի անուն մօրմէ։ Մատղաշ տարիքին կորսնցուցած է հայրը։ Նախակրթութիւնը ստացած է Սկիւտար Ենի Մահալլէի ճեմարան–վարժարանը 1904ին։ Փայլուն ընթացաւարտներէն եղած է Պէրպէրեան վարժարանի (1909)։

Վարդան Սարգսեանի երաժշտութեան հանդէպ ունեցած ձիրքը ի յայտ կը բերէ Պէրպէրեան վարժարանի խտալացի երաժշտութեան ուսուցիչը։ Սարգսեան Պէրպէրեանի աշակերտութեան վերջին տարիներուն կը կազմէ ու կը վարէ երգչախումբ մը դպրոցակիցներէն բաղկացեալ, երգացանկ ունենալով վարժարանին յատուկ աւանդական երգերը, տարւոյն զանազան հանդիսութեանց մասնակցելու նպատակաւ։

1909ին վարժարանէն դուրս լսարանը կ'ունենայ երկսեռ խումբ մը, ունենալով որպէս ղեկավար – ուսուցիչ երաժշտագէտ Մաէսթրօ Էտկար Մանասը (1875 – 1964)։ Ան առաջին անգամ կը ծանօթացնէ Կոմիտասի անունը, մեծ գովեստով ու հիացումով մը, որուն մասին գաղափար չունէին դեռ։

Վարդան Սարգսեան, Պէրպէրեանէ շրջանաւարտ ըլլալէ վերջ առեւտրական ասպարէզը մտած է. հազիւ տարի մը չարունակած, կը ծանօթանայ Կոմիտաս վարդապետի, որ Էջմիածինէն Իսթանպուլ նոր եկած էր, կը կապուի անոր ու կը լքէ առեւտրական ասպարէզը եւ կ'ըլլայ աշակերտը մինչեւ 1914։

Կոմիտաս վարդապետի նպատակը եղած էր արեւմտեան Հայութեան մէջ պատրաստել բազմակողմանի ձիրքերով օժտուած զարգացած ու առհմային ոգիով կրթուած խմբավարներ, որպէսզի գիտակցութեամբ ու ձեռնհասութեամբ ղեկավարեն երաժշտական ամէն աշխատանք։

Վարդան Սարգսեան մինչեւ 1914 որպէս Կոմիտասի աշակերտ կանոնաւորապէս կը հետեւի անոր մասնաւոր աշխատանքներուն, Նիկողոսեան վարժարանին մէջ, ուր կը սերտէ երաժշտական գիտելիքները, ժողովրդական եւ հոգեւոր երաժշտութիւն, խմբավարական արուեստ ու յօրինում։

1914 – 1918 զինուորական ծառայութենէն վերջ, որու ընթացքին կը լրացնէ պահեստի սպայից կրճատեալ դասընթացքը եւ վերջին երկու տարիներուն կը վարէ սպայից լրացուցիչ դասարանի քարտուղարութիւնը։ Զինադադարին նոր թափով կը վերակազմէ աշխարհիկ թէ հոգեւոր իր երգչախումբը, կը հիմնէ Սկիւտարի Հայ Երաժշտական Միութիւնը 120 երկսեռ երգիչներով, միաժամանակ Պէյօղլուի մէջ կը վերակազմէ երկրորդ խումբ մը, Կոմիտասի նախկին Գուսան երգչախումբի անդամներէն մեծ մասին գործակցութեամբ. այս զոյգ խումբերը որպէս կորիզ կը ծառայեն, իրենց միացնելու համար դասակից ընկերներուն կողմէ, զանազան թաղերու մէջ կազմուած ենթախումբերը — համագումար 400 երգիչ — որոնց սարքած համերգները կոչուած էին լրացնելու իր անզուգական վարպետին թողած մեծ պարապը։ Կը բեմադրէ նաեւ իր եղանակաւոր «Անոյշ»ը։ Այդ շրջանին էր որ լոյս կ'ընծայէ իր մշակած նախախայրիքը երեք պրակներով։

Վ. Սարգսեան՝ որպէս երաժշտութեան ուսուցիչ պաշտօնավարած է Պէրպէրեան, Կեդրոնական, Հինդլեան, Տաղեան, Նիկողոսեան, Հայրիկեան, Պէզազեան, Դպրոցասիրաց Սկիւտարի Սեմերճեան – Ճեմարան ու Ս. Խաչ վարժարաններուն մէջ։

1918ին կը հիմնէ Սկիւտարի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ վրայ Ս. Կարապետ դպրաց դաս երգչախումբը։ 1920ի վերջաւորութեան կ'անցնի Փարիզ իր հինգ ընկերներուն հետ միասին ուսանելու երաժշտապետ Լը Նորմանի առաջնորդութեան տակ։ Կը ստանձնէ Փարիզի հայ եկեղեցւոյն բազմաձայն երգեցողութեանց ղեկավարութիւնը։

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

«Մարմարա»
(Շար. – 1)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ 1977ԻՆ

(Վիճակագրական տուեալներ)

—o—

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԱՅԼ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

(Գ. եւ վերջին մաս)

1977ին բանուորներու եւ պաշտօնեաներու տարեկան միջին թիւը կազմած է 1.064.600 եւ տարուան ընթացքին, ինչպէս դիտել կու տայ վիճակագրութիւնը, աւելցած է 40.400։ 1976ի վիճակագրութիւնը արձանագրած էր 1.015.000, որով պէտք է ըլլար 49.600 յաւելում։ Ներկայ վիճակագրութեան մէջ չէ նշուած կոլտնտեսութիւններու մէջ աշխատողներու թիւը, որ նախանցեալ տարի 91.800 էր։

Բանուորներու եւ պաշտօնեաներու միջին աշխատավարձքը 1976ի 147 ռուբլիէն բարձրացած է 149,6 ռուբլիի, յաւելում՝ 2,6 ռուբլի։ 1976ի յաւելումը 8,4 էր։ Վիճակագրութեան մէջ չէ յիշուած կոլտնտեսականներու միջին աշխատավարձքը։ Նման պարագայի կը նշանակէ, թէ յաւելում չէ եղած, կամ՝ եղածը չատ աննշան է։

Բնակչութեան անձ գլուխ « ռէալ եկամուտները » տարուան ընթացքին աւելցած են 4 տոկոս, 0,9 տոկոս աւելի, քան ծրագիրին սահմանածը։ Նախանցեալ տարուանը, որ ծրագիրէն 1,4 նուազ էր, եղած էր 5 տոկոս։

Բնակչութեան կենցաղային սպասարկութիւններուն ծաւալը աննշան յաւելում արձանագրած է նախանցեալ տարուան վրայ՝ 11,1էն բարձրանալով 11,6 տոկոսի։ Գիւղական վայրերու մէջ այդ տոկոսը եղած է յատկանշական՝ 5,7, արձանագրելով 19,6 տոկոս։

Անցեալ տարի կազ մատակարարուած է մօտ 30.000 բնակարաններու։ 1976ին՝ 29.000։

Ուսման բոլոր մարզերուն եւ աստիճաններուն մէջ գտնուած են 1.091.000 հոգի, նախանցեալ տարուընէ 15.000 հոգի նուազ։ Նախակրթարան յաճախողներու թիւն է եղած 631.000, այլ խօսքով 37 հազար նուազ 1976էն։ Բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու ուսանողութեան թիւը 56.400 եղած է, 900 աւելի 1976էն։ Թեքնիք եւ միւս միջնակարգ մասնագիտական ուսումնարանները յաճախած են 54.800 հոգի, 1.100 առաւել 1976ի համեմատութեամբ, իսկ միջնակարգ մասնագիտական թեքնիք ուսումնարանները՝ 21.500 հոգի, 4.300 աւելի։

Յիշեցնենք կրկին, թէ նախակրթարանի աշակերտութեան թիւի նուազումը կապ ունի ծնունդներու թիւին նուազումին հետ։ Վերջին տարիներուն աստիճանական նուազում արձանագրուած է վերոյիշեալ պատճառով։ Օրինակ, 1976ին, 1975ի բաղդատմամբ 11.000ի նուազում տեղի ունեցած էր նախակրթարաններու աշակերտութեան ընդհանուր թիւին մէջ։ Այս երեւոյթը, մինչեւ կայունացում, դեռ պիտի շարունակուի։

Միւս կողմէ, մանկապարտէզներու երախաներու թիւը, որ նախավերջին երկու եւ աւելի տարիներուն անփոփոխ մնացած էր, անցեալ տարի աւելցած է գրեթէ 10.000 եւ դարձած է մօտ 124.000։ Այս յաւելումն ալ անոր համար, որ նախադպրոցական շէնքերու շինութեամբ մեծ ձիգ կը տարուի, որպէսզի մանկապարտէզի տարիք ունեցող երախաները դպրոց յաճախեն։

Մասնագիտական – թեքնիք ուսումնարանները տարուան ընթացքին պատրաստած են 26.900 երիտասարդ որակեալ բանուորներ եւ, միաժամանակ, ընդունած են 32.100 հոգի։ Երկուքն ալ բարձր նախանցեալ տարուան թիւերէն։

Աշխատանքի անցած են 24.900 մասնագէտներ, տասը հազարը բարձրագոյն կրթութեան տէր եւ մնացեալը միջնակարգ կրթութեան տէր։ Աւելի՝ բոլոր կէտերուն մէջ, նախանցեալ տարուան համեմատ։

Հանրային գրադարաններու թիւը՝ քաղաքները թէ գիւղերը՝ 1.332, աւելցած չէ։ Պատճառն այն է, որ տարիներէ ի վեր աշխատանք կը կատարուի, որպէսզի փոքր գրադարաններու մէկտեղումով մեծ գրադարաններ հաստատուին, առաւել գործնական։ Գիրքերու թիւը աւելցած է գրեթէ 400.000 օրինակ, մէջն ըլլալով ամսագիրները։ Ընդհ. թիւ՝ աւելի քան 12 միլիոն։

1977ին հրատարակուած գիրքերու եւ գրքոյկներու տպաքանակը անցած է տասը միլիոնը, քիչ մը նուազ 1976ի տպաքանակէն, քանի արձանագրած էր, համաձայն նախորդ վիճակագրութեան, մօտաւորապէս 11 միլիոն։

Շարժանկարի սրահներու թիւը թէեւ քիչ մը աւելցած է, 807 փոխանակ աւելի քան 790ի, այսուհանդերձ յաճախողներուն նուազած է, մօտ մէկ միլիոն։

Բժիշկներու թիւը 700ի յաւելումով հասած է 10.500ի։

Հայաստանի բնակչութեան ընդհանուր թիւը, 1978 Յունուար 1ին, 2.956.000 էր։ Տարուան աճը եղած է հետեւաբար 62 հազար։ Տասը հազար աւելի 1976ի բաղդատմամբ եւ ամէնէն մեծ աճերէն մէկը վերջին մարդահամարէն ցայսօր։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Նախրի Պաղարեան

—o—

Նկարչուհի Նախրին նախ ծանօթ էր իգիպտոսի արուեստի շրջանակներուն որպէս նկարչուհի եւ որպէս տիրուհին Գահիրէի անձնական քաղաքին ցուցասրահին։ — « Ախնաթոն », որ արուեստի աճախը դարձած էր եգիպտացի նկարիչներուն։ Աւելի քան տասնամեակ մը ապրեցաւ, ապա, Պէյրութի մէջ, մա կազմեց արուեստի շրջանակներուն, սարքելով նաեւ անձնական ցուցահանդէսներ։ Երկու տարիներէ ի վեր կը բնակի Փարիզ, աշխատելով եւ ստեղծագործելով այս քաղաքին մէջ։

Պէյրութի մէջ ան հանրածանօթ էր վերջերս, որպէս ծառերու նկարչուհի։ Տարուան չորս եղանակները իրենն էին, իրենց ծայրագոյն մերկութեամբ թէ բոցավառ պաճուճանքով. իր փարիզեան առաջին ցուցահանդէսը պատկերացում է իր վերացապաշտ արտայայտութեան։

Նախրին նկարչուհին եղած է, եւ է, նուրբ զգայնութեան, գոյներու վստահելի ճաշակի, ազատ արտայայտութեան։ Իր վերացականութիւնը չի պատկանիր որոշ դպրոցի կամ ուղղութեան։ Ապրումներու, քնարական զեղումի արուեստագիտուհի է ան որ, սակայն, գիտէ « կառուցանել », հաւասարակշռել, դաշնաւորել իր ամէնէն ազատ գիծերը կամ ամէնէն աւելի հոսանուտ գոյները։

Փարիզեան իր այս ցուցահանդէսը կը միտի դրսեւորել զոյգ արտայայտութիւններ։ Վերացապաշտութիւն, ու նաեւ թելադրականութիւնը ձեւերու։ Ասոնք յաճախ նաւեր են, առագաստներ, կամ ամէն ինչ որ ծանօթ կառուցուածք մը կը թելադրէ։ Տարտամ մթնոլորտը, այսպէսով, կ'առնէ յատկանիշ մը, մեր ուշադրութիւնը կը դարձնէ ուղղութեամբ մը, որ որքան ալ ըլլայ ծփուն եւ ընդարձակ, կը պատկանի մեր զգայարանքներուն ծանօթ աշխարհի մը։ Իր պատկերային վերացականութիւնը ունի ուժը թելադրականութեան եւ յանկուցիչ մթնոլորտի մը զարգ-

ՄԻԼԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ» ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի Փետրուար 5ին, Միլանոյի մէջ տեղի ունեցաւ Վարդանանց Հերոսամարտի տօնակատարութիւնը նախաձեռնութեամբ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան: Առաւօտուն Ս. Քառասուն Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ կատարուած կրօնական պաշտաման տօնակատարութենէն եւ Հայ-րապետական մաղթանքէն յետոյ, կէսօրէ վերջ, Հայ Տան սրահին մէջ մեծ շուքով տօնուեցաւ Հերոսամարտի 1527րդ տարեդարձը եւ յիշատակը այն լուսապսակ հերոսներուն, որոնք նահատակուեցան ճշմարիտ հաւատքի եւ հայրենիքի ազատութեան սիրոյն համար:

Հանդէսին կը նախագահէր գաղութիս հոգեւոր հովիւ Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեան. հոծ թիւով հանդիսականներուն մէջ ներկայ էին նաեւ Հայրենիքէն ժամանած յարգելի հիւրեր, երկրաբաններ՝ Փրոֆ. Արսլանեան եւ Տոքթ. Սէթեան, որոնք ուսումնասիրական շրջապտոյտ մը կը կատարեն Իտալիոյ մէջ. ներկայ էր նաեւ Երեւանի օփերայի երգչուհի Օր. Ելլադա Չախոյեան որ հոս կը գտնուի Սքալայի մէջ մասնագիտական կատարելագործումի համար:

Հանդէսը կը սկսի Տէրունական աղօթքով, որմէ յետոյ Հոգաբարձութեան ատենապետ Տոքթ. Ալեքսանեան իր բացման խօսքին մէջ հայերէն եւ իտալերէն լեզուներով հակիրճ կերպով կը ներկայացնէ օրուան հանդիսութեան նպատակը: Դպրաց դասին երգչախումբին կողմէ Վարդանանց «Նորահրաշ» շարականի երգեցողութենէն յետոյ, բեմ կը հրաւիրուի Միլանի Հայ Երիտասարդ Միութեան ատենապետ Տոքթ. Արմէն Մալոյեան կատարելու իր իտալերէն բանախօսութիւնը:

Տոքթ. Մալոյեան հակիրճ բայց բովանդակալից կերպով ներկայացնելէ յետոյ պատմական ժամանակաշրջանը եւ կատարուած եղելութիւնները, նրբութեամբ եւ զգացումով կ՚ընէ նշանակալից արժէքաւորումներ, Վարդանանց խորհուրդը ներկայացնելով որպէս բարձունքը հայ փրկագործութեան թէ՛ հոգեպէս եւ թէ մարմնապէս: Եւ կ՚եզրակացնէ հետեւեալ նշանակալից խորհրդածութիւններով, որոնք քաջալերական են օտար ափերու եւ միջավայրի մէջ հասակ նետած եւ դաստիարակուած երիտասարդի մը ազգային զգացումին համար:

«Ի՞նչ կը թելադրէ այսօր մեզի Վարդանանց Հերոսամարտը» հարց կուտայ Տոքթ. Մալոյեան: Այսօր հայրենասիրութեան ըմբռնումը փոխուած է: Ընդհանրապէս հայրենասիրութիւն կը նկատուի երբ մէկը կը զոհուի իր սեփական հողը պաշտպանելու համար: Այսօր ոչ ոք նըման զոհողութիւն մը կը պահանջէ, որովհետեւ մեր ժողովուրդը կ՚ապրի խաղաղ պայմաններու մէջ, օգտագործելով իր ամբողջ կարողութիւնները իր նպատակներուն իրագործման համար: Եւ սակայն այսօր գոյութիւն ունի տարբեր տեսակի հայրենասիրութիւն մը, աւելի մօտ մեր ըմբռնումներուն, իրապաշտ, որ օրէ օր կ՚իրագործուի հոս, մեր հայրենիքէն հեռու: Այսօր նուիրում կը նկատուի նաեւ այն համեստ ճիգն իսկ որ ի գործ կը դրուի հայկական սփիւռքը մըշտապէս կենսունակ պահելու համար, թոյլ չտալու համար որ դանդաղօրէն ցամքին մեր արմատները զիրենք շրջապատող մըշակոյթներու հեղձուցիչ մթնոլորտին մէջ, աշխուժացնելու եւ զօրացնելու համար մեր կապերը այսօրուան մեր նոր փոքր Հայաստանին հետ, որպէսզի հայրենիքին ամբողջ պաշտպանութեան լաւագոյն զրահը հանդիսանայ անկէ դուրս ապրողներուն համար: Ընդունիլ այս իրականութիւնը կը նշանակէ հաւատարիմ մնալ Վարդանանց ոգիին: Եւ ստուգիւ՝ չնայած այսօրուան միջազգայնական հովերուն, հայրենի հողը է՛ եւ կը մնայ միակ խարիսխը ժողովուրդի մը գոյատեւման համար իր պատմական եւ մշակութային արժէքներով: Այսօր ոչ ոք կը սպառնայ մեր հաւատքին, բայց գոյութիւն ունի իրական վտանգ մը մեր իսկ էութեան համար որպէս Հայ: Հարկ է իրատես ըլլալ, բայց չարդարանալ ըսելով որ հարկը զօրէնս լուծանէ: Սփիւռքի մէջ ծնած եւ հասակ նետած մեր երիտասարդները պէտք է ըմբռնեն որ ունին առանձնաշնորհեալ կացութիւն մը, որովհետեւ ենթակայ են երկու մշակոյթներու.— իր սեփականը՝ հայկական որ իր պապերէն ժառանգած են. և այն՝ որ կը պատկանի ազգին եւ երկրին ուր ծնան եւ մեծցան: Պէտք է ըմբռնեն որ հոգեկան ինչպիսի կորուստ պիտի նշանակէ իրենց համար եթէ կորսնցնեն իրենց խորունկ արմատները, անգիտակցօրէն ձուլուելով զիրենք շրջապատող մշակոյթներու ովկիանոսին մէջ: Մենք սփիւռքի Հայերս պարտինք այսօր պայքարիլ, որովհետեւ իրաւունքը եւ պարտականութիւնը ունինք մշտավառ պահելու Վարդանանց խէժմը: Դարերու ճանապարհին մէջ Վարդանանք կը քալեն մեր կողքին եւ մեզմէ իւրաքանչիւրս ամէն անգամ նոր արժէք մը կը յայտնաբերէ: Մենք Հայերս կ՚ապրինք Աւարայրով եւ որքան ատեն որ պիտի ապրինք՝ մեր մէջ կենդանի պիտի մնայ այդ թանկագին յիշատակը: Անիկա ոգեկան կաթող մըն է որ յաւիտեան կանգուն պիտի մնայ մեր սրտերուն մէջ»:

Խանդավառ ծափերով կ՚ընդունուի Տոքթ. Մալոյեանի բանախօսութիւնը, որու կը հետեւին Վարդանանց յիշատակին ձօնուած երգեր, կատարողութեամբ դպրաց դասու երգչախումբին. միջանկեալ Սարգիս սարկաւագ Մանուկեան կ՚արտասանէ «Խորհուրդ Վարդանանց»ը եւ կ՚ընթեռնու Եղիշէէն հատուած մը:

Ապա խօսք կ՚առնէ հոգեւոր հովիւ Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեան որ նախ մէջբերում կ՚ընէ Մովսէս Խորենացիի Հայոց պատմութեան ծանօթ հատուածը «Թէպէտեւ փոքր ածու մըն ենք բայց մեծ գործեր շատ ունինք» անդրադառնալով յատկապէս քրիստոնէութեան դարձին, գրերու գիւտին, Աստուածաշունչի հայերէն թարգմանութեան եւ ապա Վարդանանց դիւցազնամարտին, դրուատելով Ղեւոնդ երէցի ոգեշնչող առաջնորդութիւնը հերոսամարտի նախօրեակին եւ Վարդան Մամիկոնեանի քրիստոնէական հաւատքի զօրութիւնը եւ իմացեալ մահը դիմագրաւելու պատրաստակամութիւնն ու քաջութիւնը:

Անիկա անդրադարձաւ նաեւ Վարդանանց հերոսամարտի ընթացքին հայ կնոջ ցուցաբերած առաքինի ու բարձր նկարագրին եւ քրիստոնէական հաւատքին հանդէպ ունեցած նախանձախնդիր ոգիին: Եւ խօսելով ներկայ ժամանակներու մասին, մահացու մեղք համարեցաւ անտարբերութիւնը՝ հայ լեզուի, քրիստոնէական հաւատքի եւ հոգեւոր ու մշակութային արժէքներու նկատմամբ «որովհետեւ այս ձեւով հայ հոգին է որ կը սպաննուի» ըսաւ ան:

Տէր հայրը իր խօսքը աւարտեց կոչ ուղղելով՝ Վարդանանց ոգին եւ հայ քրիստոնէական հաւատքի ջահը վառ պահել եւ փոխանցել յաջորդող սերունդներուն:

Վերջին խօսքը կը տրուի մեր մէջ հիւրաբար գտնուող հայրենի գիտնական Փրոֆ. Արսլանեանի որ իր ողջոյնները եւ շնորհաւորութիւնները կը փոխանցէ ներկաներուն եւ հանդիսութեան յաջող կազմակերպութեան համար:

Հանդէսը կը փակուի Գ. Ալէմշահի «Պլպուլն Աւարայրի» երգով որ խոր ըմբռնումով կը կատարէ թէնոր Անոյշեան (Արմէնց), եւ յաջորդող պահպանիչով:

Հանդէսի վերջաւորութեան հանդիսականները հիւրասիրուեցան քաղցրահամ ընթրիքով մը՝ պատրաստուած երիտասարդներու կողմէ:

ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԿԱՒԱԳ

նամին: Նկարչուհիին հետապնդումն է աւելա՛:

Իր ծանօթ աշխատութեան եղանակը, որ ընդհանրապէս հարթ եւ երբեմն՝ փայլուն մակերեսն էր, ան այժմ ճոխացուցած է արտայայտչական նոր եղանակով: Կուտայ, անհրաժեշտ պարագային, փոքր հպումներ վրձնահարուածներով կամ կը ստեղծէ ցցուն մակերեսներ: Պատկերային վերացապաշտութիւնը իրեն թոյլ կուտայ նաեւ ստեղծելու հորիզոններ, կապտորակ խորութեամբ: Երբ այս չէ իր գործածած գոյնը, իր գործը կ՚ողողուի շագանակագոյն, բաց եւ գոց սրճագոյն ու ապա շատ մութ, սեւորակ գոյներով, գիծերով, ձեւերով:

Եամինը նկարչուհին է այն ամէն ձեւերուն եւ գոյներուն որոնք կ՚առթեն զգացական քնարականութիւն մը եւ բաց կը պահեն երեւակայութեան դռները: Կարեւորութեամբ չեշտենք նաեւ թէ իր բեղուն գործը, ո՛ր կալուածին ալ պատկանի, ունի ճոխութիւն մը որ կրկնութիւններէ հեռու կը պահէ զինք: Իր մէջ անսպասելին նոյնքան դեր ունի որքան կամովինը:

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կալըրի Իւէս, 21 Ռիւ Պոնափարթ, մինչև Մարտ 15:

ԶԱՔՈՅԻ ՀԱՅԵՐԸ

«Յառաջ»ի տեսակցութիւնը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հետ շահեկան բաղդատութիւ երեսներ կը պարզէր: Իրաքի հայ գաղութը իրապէս քիչ մը անտեսուած է միւս գաղութներէն եւ ազգային կեանքի տուեալներն ալ ցանցառ են: Սրտամօտ էր մասնաւորաբար Զաքոյի Հայերու բնութագրումը՝ քրտախօս, քրտական տարազով, այլ սակայն Հայ:

Կ. Գէորգեանի Ամէնուն Տարեգիրքին 1957ի թիւին մէջ երկար ներկայացուած է Իրաքին ու տեղւոյն հայ գաղութը՝ պատմական ակնարկով եւ օրուան ու շրջանի մանրամասնութիւններով: Փոքր ենթագլուխով մը պատկերացուած է նաեւ Զաքոյի հայ համայնքը: Առաւել լայն գաղափար մը ունենալու համար կ՚արտատպենք ստորեւ.

— Գիւղաքաղաք մըն է Զախօն, ուր հայկական համրանք գոյութիւն ունեցած է 1890էն ի վեր: Կային այդ տարիներուն 4–5 չալդործ ընտանիքներ: Համրանքը շատցած է 1895–96ի կոտորածներէն ետք, երբ Սղերդի Տըհէ գիւղէն Զախօ ապաստանած են 20–25 ընտանիքներ: Տարագրութեանց ժամանակ Տըհեցիներն ալ տեղահանուեցան եւ ցրուեցան Շարնախի աւատապետներու շրջանակին մէջ: Զինադադարին, բոլորն ալ փոխադրուեցան Զախօ ու այդպէսով համրանքը բարձրացաւ 150 ընտանիքի: Այդպէս ալ կը մնայ մինչեւ այսօր: Համայնքը ունի իր եկեղեցին, որ շինուած է 1932ին: Ու նաեւ վարժարան մը՝ 80 երկսեռ աշակերտներով, որոնք կը սորվին իրենց մայրենի լեզուն: Կը նշենք այս կէտը, որովհետեւ Զախոյի Հայերը ամբողջութեամբ քրտախօս են: Այդպէս ըլլալով հանդերձ շատ եկեղեցասէր են եւ ամրօրէն փարած են իրենց պապենական աւանդութիւններուն եւ սովորութիւններուն: Համայնքի վարչութիւնը ենթարկուած է Մուսուլի ազգային իշխանութեան:

ԸՆԹԵՐՑՈՂ ՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՍԱՌԸ ՔԱՄԻ ԱՆՑԱՒ...

4.

×

Նոյեմբերի առաջին օրերն են: Ճանապարհներին դեռեւս աշնանային ցալարեք է, որ կոխկրտւում է դէպի արեւելք գնացող զօրասիւների ոտքերի տակ: Այդ կանաչը այլեւս չի բարձրանայ, չի շտկուի: Շուտով կը գայ ձմեռը:

Պատերազմ է՝ Ռուսաստանի դէմ: Ռուսաստանը ընդունել է էնվերի մարտահրաւէրը: Ալի Մունիր բէյին ուղարկեցին ռազմաճակատ: Ո՞ւր է հիմա բարի մարդը, ետ կը գա՞յ ռազմաճակատից: Հազի՛ւ թէ...

Էնվերը խօսում է Կուրտ Շուլցի հետ:

— Երեք օրում ես կը հասնեմ Երեւան ու Թիֆլիս, յետոյ Բաքու եւ Կասպից ծովի ջրերում կը լուանամ իմ ոտքերը: Ի՞նչ կ՚ասէք:

— Ի՞նչ կարող եմ ասել ճշմարտութեան նկատմամբ, հերր գեներալ: — Ապակէ աչքերը արագ թարթելով պատասխանեց Գերմանացին: — Դա ձեր սրբազան իրաւունքն է եւ դուք կը հասնէք ձեր ուղածին: Բաքւում նաւթային բուժիչ ջրեր կան, եւ ես յողացաւ ունեմ: Կարծում եմ այդ նաւթաջրերը կը բուժեն ինձ:

Էնվերը քրքջաց՝ սպիտակ ատամների շարքը դէմ անելով գնդապետին, կարծես ուզում էր կծել նրան:

— Իմ պապս սելջուկ Թուրք Ալփ Ասլանը եւս տառապել է յողացաւով ութ հարիւր տարի մեզանից առաջ: Եւ երբ հասել է Հայերի Անի մայրաքաղաքը, բուժուել է: Հարցրէք ի՞նչպէս: Ասեմ՝ դարձեալ տաք լոգանքի միջոցով: Նրա հրամանով Անիում երեք հազար հայ երեխաներ են մորթել ու նրանց արիւնը լցրել աւազանի մէջ: Ալփ Ասլան նախապապս լողացել է այդ արեան մէջ ու բուժուել: Հետաքրքիր է, չէ՞:

— Սքանչելի, ասաց գնդապետը: Այդ միջոցը բժշկութեանն անյայտ է:

— Ի հարկէ, — հաստատեց էնվերը: Մարդկութեան քաղաքակրթութիւնը ծագում է Թուրք ցեղի մօտից: Սովորեցէք մեզանից, հերր Գերմանացիներ:

Ներսեհը յիշեց էնվերի փրփրած կոչերը Մակեդոնական յեղաշրջման ժամանակ: Նա գոռում էր ամբոխի առջեւ: «Մեր նպատակն է մարդկութեանը, յատկապէս Թուրքիայում տառապող ժողովուրդներին ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն տալ, մանաւանդ, արդարադատութիւն, լսո՞ւմ էք, մարդիկ: Սա մեր նպատակն է...»:

Ինչպիսի՛ ւլիրչութիւն, ինչպիսի՛ խաբէութիւն... Եւ ցաւը նրանում էր, որ շատերն էին հաւատում այդ կեղծիքին: Շատերի թւում էր նաեւ ինքը՝ Ներսեհ Զավուշը: Հաւատում էր, այո: Սակայն դա երէկ էր: Այսօր այդ հաւատի տեղը մի մեծ դատարկութիւն է, որ երեւի ոչնչով չլցուի: Յիշեց Ալի Մունիր բէյի ասածը: — «Այս Իթթիհադ վէ Թերեքքի կուսակցութիւնը, որ նշանակում է միութիւն եւ յառաջդիմութիւն, միութիւն է չարագործների: Դրանց առաջադիմութիւնը սոսկ իրենց համար է՝ իշխանութիւն զաւթել, կապիտալ կուտակել Գերմանիայի բանկերում: Թուրքիայում մարդու իրաւունքները երբեք այսպէս դաժանօրէն չեն ոտնահարուել՝ հրապուրիչ կոչերով ու խոստումներով որքան այժմ, սիրելի եղբայրս: Մի՞թէ դու հաւատում ես, որ Թալաաթ, էնվեր ու Ջեմալ փաշաների եռապետութիւնը ինչ որ չափով պէտք է թեթեւացնի մարդու, այդ թւում նաեւ Հայերիդ վիճակը: Ես վախենում եմ, որ գայ ժամանակ, երբ մենք՝ Թուրքերս եւ, մանաւանդ, դուք՝ Հայերդ երանութեամբ յիշէք Սուլթան Համիդի իշխանութեան տարիները»:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(17 – Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Պերճուհի Սիրաքեան իր սիրելի քեռայրին Թաթուլ Խնճէեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

×

Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան Թաթուլ Խնճէեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 50ական ֆր. Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղերուն, 50 Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 «Յառաջ»ին։

RECHERCHONS

ORGANISATION GLORIK

POUR LA FRANCE

(Machines graphiques, Importation et exportation) recherche des associés actifs, âge moyen

Ecrire avec c. v.

Georgenst. 124
800 MUNCHEN 40
Allemagne Fédérale

ՆՈՒԷՐ

Դր. Հատըմեան (Վենսէն) իր թոռնիկին՝

ԿԻԼԷՆ – ՀԵՐՄԻՆ ԳՈՍԹԱՆԵԱՆԻ
եւ
ԱԼԷՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ (Վիլժիւիֆ)

նշանախօսութեան ուրախ առիթով — 18 փետր. 1978 — 100 ֆր. կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օրգան՝ «Հայաստան»ի (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ին։

×

Այրի Տիկ. Սալաւաննեան, Տիկ. Յասմիկ Ինճէեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Կրընոպլի դպրոցին։

×

Շաւիլէն այրի Տիկ. Լինտա Աբէլեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Յակոբ Աբէլեանի մահուան 6րդ տարելիցին (Փետր. 25) առթիւ, 50ական ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին եւ ողբացեալին շատ սիրած «Յառաջ»ին։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան տարեշըրջանը լրացած ըլլալով, անդամական ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ Մարտ 5ին, Կիրակի ժամը 15ին, Կիտիսէլլիի սըրճարանին վերի յարկը։ ՕՐԱԿԱՐԳ.— Ա) Վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան գրաւոր զեկուցում։ Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։ Կը խնդրուի անդամներէն իրենց ներկայութեամբ յարգել մեր ժողովը։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խաչուհիները Մարտ 2ին, Ահարոնեան ակումբը ժամը 14·30ին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի վարչութիւնը կը հրաւիրէ ընկերուհիները ընդհ. ժողովի, գաւաթ մը թէյի շուրջ, Մարտ 3ին Ուրբաթ ժամը 20·30ին Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ՝ 40, Ռիւ Վիքթոր Ֆօժիէ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
26, Rue Troyon — SEVRES

ՄԵԾ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

KERMESSE

Կազմակերպութեամբ վարժարանի Ծնողաց Միութեան

ՄԱՐՏ 11 ԵՒ 12

Շաբաթ և Կիրակի ժամը 11էն սկսեալ վարժարանի թատերասրահին մէջ, գեղարուեստական հաճելի բաժին, նուագ եւ պար։ Համեղ կերակուրներ Գաւառական մասնագիտութեանց ուտեստներ եւ պար մը, տեւական ձեր տրամադրութեան տակ, ձեզ սպասարկելու համար։

Անակնկալներ։ Հոն պիտի գտնէք ձեր բարեկամները։

×

Մայրերու եւ հայրերու տօները կը մօտենան, ձեր փնտռած նուէրները պիտի գտնէք մեր տօնավաճառին

SUZY GANATCHIAN

A le plaisir de vous annoncer l'ouverture prochaine de son restaurant franco - arménien

Le Caucase

15, Rue St. Gil, Paris 3e
(en pleine cœur du Marais)

Réservation en téléphonant au 887-31-24

TROIS CONCERTS POUR CHYPRE

MIKIS THEODORAKIS
et CYPRIEN KATSARIS
Mercredi 1er Mars, Salle Pleyel,
20 h. 30

MIKIS THEODORAKIS
3 Mars
Salle Pleyel, 20 h. 30

M. Théodorakis chantera chaque soir un programme différent.

Location : Pleyel, 3 FNAC, CROUS

Association des Amis de la République de Chypre.

galerie X

21, Rue Bonaparte, 75006 Paris
Tél. : 033-83-45

EXPOSOTION
du 21 Février au 15 Mars

Yasmine TABET
(BALLARIAN)

Chaque œuvre de Yasmine est un état d'âme fermant la boucle sur lui-même. Voici donc une floraison de couleurs qui se superposent et s'ordonnent dans une plastique toute intérieure, chargée de poésie fraiche, enjouée ou dramatique, reflétant l'émotion du moment.

La Galerie est ouverte de 11 à 13 h. et de 15 à 19 h. sauf Dimanche et Lundi

ՏԱՐՕՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՇՔԵՂ ՃԱՇ

Կիրակի Մարտ 5, ժամը 13ին
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
Վասպուրական եւ Տարօն սրահներուն մէջ
12-14, Rue Saint-Bazile, 13001 Marseille
մասնակցութեամբ ՔՈՉԱՐԻ նուագախումբին
կը նախագահէ հայրենակից
ԱՐԱՄ ՇԵԽԻԿԵԱՆ
ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ՀԱՅ ԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն ժագօ Պօղոսեան 93·59·04 — Յակոբ Սահակեան 50·78·23 — Ոսկեան Զաքարեան 39·13·42 — Անդրանիկ Սարգիսեան 60·76·02
Ճաշագին 50 ֆր.

ՏԻՐԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ճաշարաններ

PIZZA OSKIAN ընդարձակ սրահով, յարմար խմբական խրախճանքներու եւ ընկերական հաւաքոյթներու։
139, rue St. Honoré Paris 1er tél. 260 23 80

ILE DE CRETE հայկական եւ յունական խոհանոց
10, rue Mouffetard Paris 5e tél. 326 31 37

ARCHE DE NOE
42, rue Descartes Paris 5e tél. 329 68 83

Խանութներ արեւելեան ուտեստեղէններու

ՏԻՐԱՆ Ա. 26, rue de Trévise Paris 9e
tél. 770 38 63

ՏԻՐԱՆ Բ. 18, rue de Chabrol Paris 10e
tél. 770 26 55/6

47ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան Փարիզեան շրջանէն
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ՝ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ
50ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

Կիրակի, Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 14·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique, Paris — Métro Invalides

Մասնակցութեամբ Հայ Արիներու Միութեան բոլոր շրջաններուն
Բացառիկ սկաուտական եւ գեղարուեստական յայտագիր հայերէն, պատրաստուած Արիներուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն եւ Թեւիկներուն կողմէ

ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐԱՆՔ ՊԻՒՖԷ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՇ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 45ԱՄԵԱԿԻՆ
ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, Մարտ 5, Ալեք Մանուկեան Մշակութ. կեդրոնի սրահին մէջ, ժամը 13ին
118, Rue de Courcelles Paris (Métro : Courcelles)
Հովանաւորութեամբ Կաթող. Պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ նախագահութեամբ՝ Տիկին Ե. ԻՋՔԱԼԱՅԵԱՆԻ
1977 գրական մրցանակը կը յանձնուի ֆրանսահայ անուանի արձակագիր՝
ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ
Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր
Յանձնախումբը կը խնդրէ կանխաւ ապահովել սեղանները, հեռախօսելով ամէն առաւօտ, մինչեւ ժամը 10, 343·04·20 եւ ամէն օր՝ 242·14·81
ՃԱՇԱԳԻՆ 60 ՖՐԱՆՔ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
28
MARDI
28 FÉVRIER
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 E 571027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.064 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — No 14.064

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

Երկուշաբթի օր պաշտօնապէս կը բացուէր ընտրապայքարը, այլ խօսքով ամէն իրիկուն Հեռատեսիլի երեք կայաններուն եւ ձայնասփիւռէն իւրաքանչիւր կուսակցութիւն եւ նոյնիսկ խմբակցութիւն (պայմանաւ որ 75 թեկնածու ունենայ առնուազն) իրեն տրուած ժամանակամիջոցի ընթացքին պիտի պարզէ իր ծրագիրը:

Անկախ ասկէ կուսակցապետերը կամ քաղաքական պարագլուխները կը շարունակեն իրենց ելոյթները, որոնց մէջ մասնաւոր նորութիւն մը չկայ: Նախարարապետը տեսակցութիւն մը տուած է Լէքսփրէսի եւ կրկնած թէ եթէ «Ձախը շահի աղքատները պիտի վճարեն»: Էքսփրէսէն զատ, Պառ տեսակցութիւն մըն ալ ունեցած է իր վարսայարդարին հետ, ինչպէս պատմեց Էնի մէջ խօսք առած ատեն, բացատրելու համար թէ ինչու կարելի չէ նուազագոյն ամսական աշխատավարձը 2400ի բարձրացնել: «Վարսայարդարս, կ'ըսէ Պառ, զոր տեսայ անցեալ շաբթու, երկու բան ըսաւ ինծի.— Նախ որ Ֆրանսացիք կշտացած են այլեւս այն ամէն ինչով որ իրենց կը պատմուի, եւ թէ այլեւս բան չեն հասկնար: Երբ իրեն հարցուցի թէ կը թելադրէ՞ր ինծի որ հեռատեսիլէն եւ ձայնասփիւռէն անցնիմ, պատասխանեց՝ այո՛, բայց ոչ՝ շատ: Յետոյ, վարսայարդարս ըսաւ թէ ճի՞շդ է որ ընդդիմութիւնը կ'ուզէ 2400ի բարձրացնել Ս. Մ. Ի. Գ.ը եւ բացատրեց որ կ'աշխատէր կնոջը եւ երեք աշխատաւորի հետ, որոնց ամիսը 1800 Ֆր. կը վճարէր: Եթէ ստիպուէր 2400 վճարել, երկու աշխատաւոր պաշտօնազուրկ պիտի ընէր»:

Քօթիւրէն տը Փարին երեք վարսայարդարի հետ տեսնուեր է եւ կը պարզուի որ բոլորն ալ նոյնը կը մտածեն, չեն կրնար 2400 Ֆր. վճարել ամիսը աշխատաւորին (շաբաթական 43 ժամ աշխատանքի համար) քանի ատով ալ չի վերջանար, կան ընկերային տուրքերը: Յիշենք որ 13 միլիոն աշխատաւորի վրայ 700 հազար սմիքար կայ:

Միթերան – Մառշէ ելոյթներուն մէջ ալ մեծ նորութիւն չկայ: Ընկերվարականներու քարտուղարը իր դիրքին վրայ կը մնայ եւ չուզեր որեւէ ծրագրի մասին խօսիլ Մարտ 20էն առաջ: Կը շեշտէ թէ կարեւոր զարտուղութիւն մը պէտք է ընել Հասարակաց Ծրագրի այժմէականացման բանակցութեան եւ հանդիպումի մը միջեւ կոչ մը կամ սկզբունքի յայտարարութիւն մը ընելու, ստորագրուած շահակիցներու կողմէ:

Մառշէ չուզեր հասկնալ, ընտրական համաձայնութեան մասին իրեն ըսուածը հասկնալու չի գար եւ կը պնդէ թէ խորքին մէջ բանակցիլ կ'ուզէ ու կը կրկնէ, այս անգամ արաբական առածի մը ապաւինելով. «Եթէ մէկ անգամ խաբուիս, յանցաւորը խաբողն է, բայց եթէ երկու անգամ խաբուիս, յանցաւորը դո՛ւն ես»:

Կիրակի իրիկուն, Եւրոպա Մէկ կայանէն էր որ Մենտէս – Ֆրանս ալ իր կարծիքը յայտնեց եւ իր ներկայութիւնը զգացուց:

Ինչ ալ ըլլայ, Մենտէս համոզուած է որ 1978 եւ 1979 անխուսափելի կերպով դժուար տարիներ են: Աւելին, եթէ մեծամասնութիւնը յաղթէ, քաոսէն պէտք է վախնալ, որովհետեւ «մեծ բարկութիւն մը պիտի ծագի վարչակարգին դէմ»: Ձախի յաղթանակի մը վտանգներն ալ չանտեսեր, քանի այն սերունդէն է որ ապրած է «Ժողովրդական Ճակատ»ի յուսախաբութիւնները: Ամէն պարագայի մէջ, պատրաստ է նաեւ մասնակցելու ձախ կառավարութեան մը եթէ դիմում ըլլայ իրեն եւ՝ շատ երկրորդական կը գտնէ թէ «համայնավարները այս բանին կամ այն բանին նախարար ըլլան»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ մէջ բացուեցաւ Ազգ. 5րդ Ժողովին առաջին նստաշրջանը: Հուա, նախարարապետը առաջարկեց նոր «Երկար Երթ» մը: Երեքուկէս ժամ կարդաց կառավարութեան աշխատանքին վերաբերող տեղեկագիրը: 3497 երեսփոխան հաւաքուած են որոնք պէտք է վաւերացնեն նոր սահմանադրութիւն մը, նոր կառավարութիւն մը նշանակեն եւ քուէարկեն տնտեսական զարգացման տասնամեայ ծրագիր մը:

ԺԱՆ ՍԷՆԹԸՆԻ նախկին նախարար տը Կօլի, էնֆարքթիւսի մը զոհ գնաց առջի օր, 71 տարեկանին: Փափուկ առաքելութեանց մարդն էր:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, 17 – 21)

ՓԻՆԿ–ՓՈՆԿԻ ԽՈՐՀ. ԽՄԲԱԿԱՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Օդեսայի մէջ տեղի ունեցած փինկ – փոնկի խորհրդային անհատական եւ խմբական ախոյենութեան մրցումներուն հայ մարզիկները մեծ յաջողութիւններ ձեռք ձգած են: Արդէն վերջ գտած են խմբական ախոյենութեան խաղերը, որոնց աւարտականը իրարու դէմ հանած է «Դինամօ» եւ «Սպարտակ» խումբերը: 5 – 3 հաշուով, ախոյեանի ոսկէ մետալները շահած են դինամոյական էլմիրա եւ Նարինէ Անտոնեան քոյրերը եւ Խորհ. Միութեան անցեալ տարուան ախոյենուհի Վալենտինա Պոպովա: Պարտուող խումբին մէջ կար Երեւանցի Անիտա Զաքարեան, որ արժանացած է արծաթէ մետալի: Տղոց խմբական ախոյենութեան ոսկէ մետալները շահած են «Տրուդ» խումբի մարզիկները: Բ. մրցանակը շահած «Դինամօ» խումբին մաս կը կազմէին Խորհ. Միութեան նախկին ախոյեան Բագրատ Բուռնազեան, Ֆելիքս Սարգսեան եւ Միխայիլ Ովչարով: Պրոնզէ մետալ ստացած են Սարգիս Սարխոյեան եւ Ֆելիքս Փիլոսեան՝ «Սպարտակ» խումբէն:

×

ՃԱՐՏ. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹԱՄԱՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Հայ անուանի ճարտարապետ, Ակադ. Ալեքսանդր Թամանեանի ծննդեան 100ամեակին առթիւ, որ պիտի նշուի յառաջիկայ Մայիսին, կազմուած է յոբելենական յանձնախումբ մը՝ վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեանի նախագահութեամբ: Յանձնախումբը նիստ մը գումարած է եւ պատրաստած յոբելենական հանդիսութիւններու ծրագիրը: Այսպէս յոբելենական հանդիսաւոր նիստը տեղի կ'ունենայ Մայիսին՝ Հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ: Յանձնարարուած է Հայաստանի ճարտարապետներու եւ նկարիչներու միութիւններուն կազմակերպել Ալ. Թամանեանի գործերուն ցուցահանդէսը: Ճարտարապետներու Միութիւնը, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Արուեստի Հիմնարկութիւնը եւ Բազմարուեստից Հիմնարկութիւնը կը կազմակերպեն միասին գիտական նստաշրջան մը, նուիրուած յոբելեար ճարտարապետին: Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան եւ Ճարտարապետներու Միութիւնը հրատարակութեան կը պատրաստեն հատոր մը եւ ալպոմ մը Ալեքսանդր Թամանեանի մասին: Որոշուած է յուշատախտակներ զետեղել Լենինի Հրապարակի կառավարական տան, անասնաբուծական – անասնաբուժական հիմնարկութեան եւ Երեւանի մէջ Թամանեանի նախագիծերով կառուցուած միւս շէնքերու ճակատներուն: Յոբելեանի առթիւ Խորհ. Միութեան Թղթատարի նախարարութիւնը կը հրատարակէ դրոշմաթուղթ եւ պահարան՝ Թամանեանի ծննդեան 100ամեակին նուիրուած, ինչպէս նաեւ անոր գործերը պատկերացնող գունաւոր բացիկներ: Յոբելենական երեկոյթ մըն ալ տեղի կ'ունենայ Մոսկուա:

×

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՕՀԱՆԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆ ԺԻՒՏՈՅԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

«Դինամօ» ընկերութեան կեդր. Խորհուրդի կազմակերպած ժիւտոյի երիտասարդական ախոյենութեան մրցումներու առաջնութիւնը շահած է 18ամեայ Ալեքսանդր Օհանեան: Մօտիկ ապագային Երեւանցի մարզիկը «Դինամօ» ընկերութեան խումբին մաս կազմելով կը մասնակցի միջազգային մեծ մրցումներու: Ժիւտօն, որ Խորհ. Միութեան մէջ սկսած է տարածուիլ Թոքիոյի ողիմպիական խաղերէն ետք (1964), նորութիւն մըն է Հայաստանի մարզիկներուն համար: Այդուհանդերձ կարգ մը Հայեր մեծ յաջողութիւններ արձանագրած են համամիութենական ախոյենական մրցումներուն եւ շահած մրցանակներ: Այս անգամ Հայաստանի դինամոյականները գրաւած են 7րդ տեղը, իրենցմէ ետ թողլով 12 խումբեր:

ԳԷՈՐԳ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Ըսած էր թէ ամբաստանեալը իր յայտարարութիւնները ընդունելով ստորագրած է, վերջէն խոստովանեցաւ թէ առարկած է անոնց ճշդութեան: Այս անգամ անհրաժեշտ է որ այս կէտն ալ լուսաբանուի վկային կողմէ:

Նախագահը գտած էր փնտռած որոշմնագիրը զոր սկսաւ կարդալ լսելի ձայնով մը: Աբայտըն առարկեց.

— Համըմ էֆէնտի, շատ կը խնդրեմ, ձեր մտքէն կարդացէք:

Իր մտահոգութիւնը այն էր անշուշտ թէ վկան լսելով որոշմնագրին արտայայտութիւնները, կրնայ օգտագործել զանոնք իր պատասխանին մէջ:

Նախագահը պատասխանեց թէ բաց տեղի ունեցած դատավարութեան մը որոշմնագիրն է եւ բարձրաձայն կարդալու մէջ անպատեհութիւն չկայ: Սակայն նորէն ալ ձայնը մեղմացուց: Յետոյ կարծիքը հարցուց միւս երկու դատաւորներուն եւ սրահը պարպել տուաւ խորհրդակցութեան համար:

Երբ նիստը վերսկսաւ, նախագահը վկային մէկ երկու հարցում եւս ուղղեց որոնք փաստաբանին պահանջքը գոհացնելու բնոյթ չունէին: Այն ատեն Աբայտըն կրկին խօսք առաւ, պնդեց իր տեսակէտին վրայ եւ ուզեց որ իր պահանջքն ու անոր մերժումը արձանագրութեան անցնին:

Պուրհան Աբայտըն չէր ուզեր ձեռքէ փախցնել այն կարեւոր ու հիմնական կէտը որուն կառչած էր:

Արդարեւ, եթէ վկան ըսէր որ նախնական քննութեան այդ արձանագրութիւնները դատարանին մէջ չէին կարդացուած եւ թարգմանուած ամբաստանեալին, ատիկա դատաստանական կանոնագրին անտեսումը կը նշանակէր, ինչ որ ձերբակալման որոշմնագիրը իր հիմէն կը խախտէր: Իսկ եթէ ըսէր թէ կարդացուած ու թարգմանուած է չորս մեքենագրուած էջեր բռնող այդ արձանագրութիւնը, 25 վայրկեան միայն տեւող դատավարութեան մը այլ գործողութիւններուն հետ, այդ ալ անհաւատալի կ'ըլլար և միեւնոյն արդիւնքը կուտար: Վկան անել մը մէջ բռնուած էր:

Սակայն, Ատեանն ալ իր մտահոգութիւնները ունէր: Նախագահը մեղմօրէն դիտել տուաւ Ուրֆալեանի փաստաբանին թէ պէտք չէր պնդել այդ կէտին վրայ, որ կրնար իր անպատեհութիւնները (սաքընճա) ունենալ:

Պուրհան Աբայտըն, որքան կրակոտ եւ յախուռն, նոյնքան ալ ի հարկին ծանրախոհ ու ճկուն փաստաբան մըն էր:

— Կը յարգեմ Ատեանին մտահոգութիւնը անպատեհութեան մասին, ըսաւ եւ իսկոյն ետ կեցաւ իր պահանջքէն:

Իրականին մէջ բան մը չէր կորսնցներ: Որովհետեւ, Ատեանը իր պահանջքին ընթացք չէր տուած ոչ թէ իրաւական առարկութեամբ մը, այլ անպատեհութեան մը մտահոգութեամբ:

Այս պարագան կրնար ինքզինք իրաւապէս գոհացած զգալու իրաւունք տալ Ուրֆալեանի պաշտպան փաստաբանին:

Լէօն Մայոյի վկայութիւնը վերջ գտած էր: Թարգմանը Ատեանէն հեռացաւ անտարակոյս մղձաւանջէ մը ազատելով եւ լայն շունչ մը առնելով:

Կարգը եկած էր քաղաքական ճիւղի ոստիկանապետին վկայութեան:

Վկայ ոստիկանապետը Մէհմէտ Այտըն, 28 տարու երիտասարդ մըն էր որուն դրսերեւոյթէն երբեք կարելի չէր ենթադրել իր ասպարէզային ստիճանը:

Մէհմէտ Այտըն սապէս խօսեցաւ.

— Ա.– ճիւղին մէջ ոստիկանապետ եմ: Ամբաստանեալին գործով ես զբաղեցայ: Իր վրայ եւ ինքնաշարժին մէջ խուզարկումները ես կատարեցի: Իր վրայէն կարգ մը դրօշմաթուղթեր գտանք, որոնք, ինչպէս որ ես ալ գուշակած էի, ինքն ալ ընդունեցաւ որ կրնան Դաշնակ կուսակցութեան պատկանիլ: Նախնական քննութիւնը եւ Թարգմանի միջոցաւ հարցաքննութիւնը ես կատարեցի:

(Շար. – 2)

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԱՐԺԷՔՆԵՐ

ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ 1890 - 1978

(Բ. եւ վերջ)

Հոն կը սարքէ զոյգ համերգներ. վերջինը Լը Շաթէօր տը Սէն ժերվէ ընտրանի խումբին ֆրանսացի երգիչներով: Նիւթական անձկութիւնը կը ստիպէ զինքը անցնիլ Գերմանիա, ուրկէ կը հրաւիրուի Պելժիա 1923ին եւ ուր կը հիմնէ Արմէնիա երաժշտական ընկերութիւնը պելժ երգիչներով. կը սարքէ փայլուն համերգներ Պրիւսէլի եւ Անվերսի մէջ, որոնք կը նուիրագործեն իր նուրբ երաժշտագէտի եւ շնորհալի ղեկավարի համբաւը օտար շրջանակներու մէջ:

Յայտնի առեւտրական եւ եկեղեցաշէն բարերար Վահան Խորասանճեանի օժանդակութիւնով (1925 – 1928) կը շարունակէ իր ընդհատուած ուսումը Պրիւսէլի արքունի երաժշտանոցին մէջ զոր կ'աւարտէ 1928ին Ա. եւ Բ. մրցանակներով:

Որպէս Թղթակից անդամ Փարիզի Կոմիտաս յանձնախումբին, կ'աշխատակցի վարդապետին անտիպ գործերուն հաւաքման, վերատեսութեան եւ հրատարակման աշխատանքներուն, լոյս աշխարհ բերելով եօթանասունէ աւելի մեներգ ու խմբերգ, տասնեակ մը պրակներու մէջ, որոնց վերջինը յատկացուած վարդապետին մշակած եկեղեցական նիւթերուն: Նաեւ պատարագը որուն վերամշակումը լրացած է Վարդան Սարգսեանի, աւելի քան տարուան մը յամառ ու գիշերաջան աշխատանքով, կիսովին անընթեռնլի դարձած սեւագրութեան մը վրայէն, իր կողմէ լրացնելով պակասաւոր մասերը: Աւելի ուշ վերածում մըն ալ կատարած է երկսեռ ձայներու յատուկ:

Յետագային երբ վարդապետին ձեռագիրները անփոխուեցան Երեւանի Կոմիտասեան արխիւին մէջ եւ ենթարկուեցան յայտնի կոմիտասագէտ Ռ. Աթայեանի աչալուրջ քննութեան, կը տեսնուի որ Վարդան Սարգսեան յիշողութեամբ գրի առածները աննշան տարբերութիւններ միայն կը ներկայացնէին բնագրին հետ: Կոմիտասագէտներու հայեացքով այս աշխատանքը կազմած է իր գործունէութեան ամէնէն գրական եւ օգտաշատ արդիւնքներէն մին:

Իսթանպուլի մէջ իր գաւառացի աշակերտներու բերնէն քաղած, հաւաքած ու մասամբ մշակած է հայ ժողովրդական երգեր: Գրած է վինձակի պատկեր մը նուագախումբի ընկերակցութեամբ. լոյս ընծայած է ինքնագիր մեներգներ ու խմբերգներ:

1931ին Մարսէյլի մէջ, բարերար Վահան Խորասանճեանի կանգնած էջմիած-նատիպ եկեղեցւոյ օծման առթիւ կը հիմնէ Մարսէյլի Երաժշտասիրացը երկու համերգ սարքելով Կոմիտասի ծննդեան 60ամեակին առթիւ: Մինչեւ 1938 շարք մը տարեկան մեծ համերգներէ ետք, 1945ին վերջնականապէս կը հաստատուի Մարսէյլ, կը վերակազմէ իր երգչախումբը Արմէնիա անունին տակ որ մինչեւ 1955 կը շարունակէ բեղուն գործունէութիւն մը ոչ միայն Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ երգեցողութեանց բերելով իր մասնակցութիւնը, այլ եւ իր բազմաթիւ համերգներով, թէ՛ Մարսէյլի արուարձաններուն եւ թէ Լիոնի եւ Տրակինեանի մէջ:

Վարդան Սարգսեան, զանազան քաղաքներու մէջ կազմած ու մարզած է երեսունէ աւելի բազմանդամ երգչախումբեր որոնց սարքած համերգներուն թիւը համար չունի: Եւրոպական շրջանակներու մէջ այդ համերգները ընդունուած են մեծ հետաքրքրութեամբ, սքանչացումով ու որպէս յայտնութիւն:

1955ին կաթողիկոսական ընտրութեան առիթով կ'այցելէ Հայաստան որպէս պատուիրակ Մարսէյլի Հայոց: Երեւանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի, երաժշտութեան, պատմութեան եւ տեսութեան բաժինին մէջ արուեստագէտները խոր յարգանքով կ'ընդունին զայն եւ մշտական կապ կը հաստատեն անոր հետ:

Աւելի քան յիսուն տարուան անխոնջ եւ արդիւնաւէտ աշխատանքէ յետոյ Վարդան Սարգսեան առողջական պայմաններու բերումով դադրեցուց խմբավարական գործունէութիւնը:

Ամերիկայի «Սրբազան Երգեցողութեան Յանձնախումբի» հրաւէրով եւ առաջնորդ Գերշ. Սիոն արքեպիսկոպոսի յանձնարարութեամբ, Վարդան Սարգսեան լծուեցաւ երկարաշունչ աշխատանքի մը, հոգեւոր երաժշտութեան մշակումն ու դաշնաւորումը ընել հայեցի ոճով ու երգեհոնի ընկերակցութիւնով, մեներգ թէ խմբերգ, համաձայն ընդարձակ ծրագրի մը, որ կ'ընդգրկէր մեր եկեղեցական տօնակատարութեանց բոլոր էական նիւթերը, մեղեդիներու, տաղերու, թափօրի շարականները պսակի եւ մկրտութեան երգեցողութիւն, Դոնբայէքի եւ Ռոնիւայի արարողութիւններ:

×

Կոմիտասի ծննդեան 100ամեակի տօնակատարութեան մասնակցելու համար հրաւիրուած էր Հայաստան, բայց իր անակնկալ հիւանդութիւնը արգելք եղաւ այդ հանդիսութեան մասնակցելու:

Վարդան Սարգսեան իր կողակցին հետ (Արուս Սէտէֆեան նոյնպէս Սկիւտարցի եւ ամուսնացած 1928ին Պրիւսէլի մէջ) 1970ի Սեպտեմբերին քանի մը շաբթուան համար Իսթանպուլ այցելութիւնը, իր բարեկամներուն, ընկերներուն, նախկին սաներուն ու համակիրներուն, յատկապէս Վարդանեան պատուական ընտանիքին հետ, սիրալիր մէկտեղումի մը առիթը ստեղծեց. (Հայկազն Վարդանեանի արդեամբ 1933ին Փարիզի մէջ տպուած ու հրատարակուած էր Վարդան Սարգսեանի վերատեսած է Կոմիտասի միասեռական խումբի համար պատարագի բազմաձայն ձայնագրութիւնը):

Ինք շատ համեստ էր ու փափկանկատ, չէր ուզեր ոեւէ մէկու ձանձրոյթ պատճառել: Երջանկութիւն մըն էր իրեն համար յիսուն տարի վերջ այցելել ծննդավայրը, շրջագայիլ այն փողոցները, ուր իր մանկութիւնը անցուցեր էր, կրկին մտնել այն դպրոցին ու դասարաններու սեմէն ներս, նստիլ աշակերտական նստարանը եւ ապա անցնիլ ամպիոն, նախ իբրեւ աշակերտ ապա ուսուցիչ ըլլալով. պաշտօնավարած վարժարանը, այցելել այն եկեղեցին ուր մկրտուեր էր եւ իր առաջին հոգեւոր սնունդը առեր. հոն իր ձեռքով մուտք գործեր էր բազմաձայն երգեցողութիւնը ու հիմներ մնայուն երգչախումբ մը:

1961էն սկսեալ թղթակցութեամբ տեւող մեր ծանօթութիւնը, առնուազն մասնաւոր ժամադրութեամբ մը առիթը ստեղծեց որ մեծ վարպետին ձեռքը համբուրենք եւ անձնապէս ծանօթանանք իրեն հետ:

Նախքան մեր հանդիպումը, վարժապետին Իսթանպուլ գտնուելէն օգտուելով խորհեր էինք իրեն համար յարգանքի օր մը կազմակերպել եւ մտածեր էինք թէ լաւագոյնը կ'ըլլար այդ մէկը Ս. Կարապետ երգչախումբի նախաձեռնութեամբ եթէ ըլլար, նկատելով որ նոյնինքն Վարդան Սարգսեան հիմներ էր այդ երգչախումբը: Մեր առաջարկը տեղին ու սիրով ընդուներ էին, նաեւ խնդրելով մեր աջակցութիւնը, որպէս Գողթան քոյր երգչախումբ:

Յաջորդ օրը մենք ընկերակից ունենալով Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Թաղային Խորհուրդի անդամ ու երգչախումբի վարչութեան ատենադպիր Պր. Նիկողոս Աթմաճեանը, փութացած էինք Փարք Օթէլի նախասրահը:

Ցարգալից կերպով կը յայտնենք Ս. Կարապետ եւ Գողթան երգչախումբերու ողջոյնի խօսքը, քաղաքավարութենէ աւելի սրտագին ողջագուրում մըն էր այդ հանդիպումը, մանրմիկ այդ ասուլիսը հին յուշերու արթարծում մը: Այս ջերմիկ մթնոլորտին մէջ Պր. Նիկողոս Աթմաճեան յանուն Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Թաղային Խորհուրդի ու երգչախումբին, կ'առաջարկէր ի յարգանս իր հանգուցեալ ծնողաց յիշատակին պատարագ ու հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել, անշուշտ եթէ համամիտ գտնուէր վարպետը:

Վարդան Սարգսեան խորապէս կ'ազդուէր եւ սիրով կ'ընդունէր, բայց դժբախտաբար թէ սահմանուած էր փութով վերադառնալ եւ ունէր միակ կիրակի մը եւ այդ օրն ալ խոստում մը. սրտաբեկ՝ աւելցնելով՝ եթէ գիտնար նախապէս այդ խոստումը չէր ըներ: Պր. Ն. Աթմաճեան հաւանականութիւնները նկատի առնելով պատրաստուած էր, անմիջապէս կ'առաջարկէ թէ իրենք պատրաստ էին եկեղեցւոյ ուխտի օրը եղող Երեքշաբթիի ընել այդ ոգեկոչման արարողութիւնը: Երաժշտագէտ Վարդան Սարգսեան շատ գոհ մնաց եւ անմիջապէս ընդունեցաւ, պատիւ մը սեպելով այս կարգադրութիւնը, որով առիթը պիտի ունենար հին ու քաղցր յուշերով լեցուն օր մը ապրելու:

1970 Սեպտ. 15, Երեքշաբթի օր Սկիւտարի Ս. Կարապետ եկեղեցին բացառիկ օր մը կ'ապրի: Յուզիչ էր այն պահը երբ այդ առաւօտ Ս. Կարապետի արտաքին դռնէն մուտք կը գործէր Վարդան Սարգսեան: Զինքը կը դիմաւորեն Ս. Կարապետ երգչախումբի ու Թաղ. Խորհուրդի անդամները ու կ'առաջնորդեն Խորհրդարան ուր կը գտնուին նաեւ երբեմնի իր սաներէն ու դասընկերներէն ոմանք, որոնց հետ ունեցած ողջագուրումը եւ յիշատակներու արթարծումը կը յուզեն բոլորը:

Ապա խմբովին կ'անցնին տաճար ու Վարդան Սարգսեան դաս կ'առաջնորդուի: Իր շուրջ կ'ամփոփուին յայտնի մատուրական Եղիշէ Այվազեան, խրատագէտ՝ Վահան Խիտավէրտեան, Հայկազն Վարդանեան, Թաղին բարերարներէն Հրաչեայ Ագմանօղլու, ազգային այլ դէմքեր, թաղին մէջ գործող մարմիններու, ճեմարանի տնօրէն ու ուսուցիչներ եւ այլք: Ընենք անմիջապէս թէ Իսթանպուլի մեր գրեթէ բոլոր երգչախումբերու վարիչներն ու Տնօրէն Խորհուրդի ներկայացուցիչները փութացեր էին ներկայ գտնուելու ու մասնակցելու պատարագին, որ տեղի ունեցած էր վերնատունէն շատ ներդաշնակ ու տպաւորիչ կերպով, բազմաձայն, առաջնորդութեամբ այժմ հանգուցեալ Տիգրան Սարայտարեանի եւ ընկերակցութեան երգեհոնի զոր նուագեց Շարա Մոմճեան:

Եկեղեցական արարողութիւններէ վերջ եկեղեցւոյ շրջափակը նորաշէն Ագմանօղլու սրահին մէջ հարիւր յիսուն հոգիի սիրով սեղան մը սարքուեցաւ ու ներկաները համախմբուեցան Վարդան Սարգսեանի շուրջ: Ուղերձներ ու ողջոյնի խօսքեր ըրին Ս. Կարապետ երգչախումբի ատենապետ Վարուժան Ա. Սրկ. Տիրիէլեան, Դպրաց Դաս երգչախումբերու կեդրոնական խորհուրդի ատենապետ Գրիգոր Փափազեան, Գողթանի վարչութեան անունով այս տողերը գրողը, խրատագէտ Վահան Խիտավէրտեան:

Այս առիթով Ս. Կարապետ երգչախումբի ատենապետը Վարդան Սարգսեանի լամբակին անցուց իր հիմնած երգչախումբին ոսկեայ զարդանիշը եւ առանձնապէս տուաւ արծաթեայ շրջանակ մը, երգչախումբի ղեկավարութեան շրջանի լուսանկարովը:

Ամէնէն վերջ նոյնինքն Վարդան Սարգսեան խօսք առնելով իր խորին շնորհակալութիւնները յայտնեց իրեն ի պատիւ սարքուած այս հաւաքոյթը ազնուօրէն ու ինքնաբերաբար յղացող ու կազմակերպողներուն, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ պատուեցին զինքը:

Ս. Կարապետ երգչախումբի կազմակերպած այս հաւաքոյթը, կերպով մը թարգման հանդիսացած եղաւ, Իսթանպուլի Հայութեան երախտագիտական տուրքին՝ մեծանուն երաժշտագէտին անվիճելի վաստակին հանդէպ:

Իր մահուամբ հայ հաւաքականութիւնը կը կորսնցնէ հայ երաժշտութեան նուիրեալներէն իրական արժէքներէն մին:

Ներկայ տողերովս կուգամ խոնարհիլ իր խնկելի վաստակին ու յիշատակին առջեւ:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

«Մարմարա»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՍՄԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Նախ քանի մը տուեալներ օտար լեզուներու դասաւանդութեան կապակցութեամբ: Ամէն աշակերտ 5–10րդ դասարաններուն մէջ կը սորվի օտար լեզու մը՝ անգլերէն, ֆրանսերէն կամ գերմաներէն: Ռուսերէնը, ոչ–ռուս բոլոր Հանրապետութիւններուն մէջ օտար լեզու չի նկատուիր, այլ տեղական մայրենի լեզուէն ետք առաջին կարգէն պարտադիր մայրենիքին հաւասար լեզու: Հայաստանի միայն 1342 նախակրթարաններուն մէջ տարեկան միջին հաշուով 70 ժամ կը յատկացուի օտար լեզուի մը դասաւանդութեան: Կան նաեւ այսպէս կոչուած թեքումով դպրոցներ, ուր աշակերտութիւնը առաջին դասարանէն մինչեւ վերջինը դասաւանդութեանց կը հետեւի, բոլոր նիւթերուն մէջ, կիրարկուած լեզուով, անգլերէն, ֆրանսերէն կամ գերմաներէն, այնպէս ինչպէս, անգլիական, ֆրանսական կամ գերման դպրոցներու մէջ: Նպատակն է այդ լեզուին վարժ ուսանողներ պատրաստել:

Արդիւնքը բոլոր պարագաներուն ալ շատ հեռու է գոհացուցիչ ըլլալէ: Այս կը հաստատէ Երեւանի Գառնի ամսաթերթին կազմակերպած կլոր սեղանի շուրջ խորհրդակցութիւնը, մասնակցութեամբ հարցին լաւ ծանօթ անձերու: Խաչատուր Հէքիմեան՝ ուսուցիչներու կատարելագործման հիմնարկութեան տնօրէնին տեղակալը, Յասմիկ Թօքմաճեան՝ պետական համալսարանի բանասիրական ճիւղի ռոման – գերման բանասիրութեան ամպիոնի վարիչը, Ռոզա Թէքզեան՝ Վ. Բրիւսով մանկավարժական հիմնարկութեան անգլերէնի պատմութեան եւ քերականութեան ամպիոնի վարիչին պաշտօնակատարը, Աւ. Քէչիչեան դասախօս նոյն հիմնարկութեան մէջ, ինչպէս նաեւ օտար լեզուներու այլ դասախօսներ, ուսուցիչներ:

Խորհրդակցութիւնը՝ միտքերու փոխանակութեան ճամբով, հաստատումներու, մատնանշումներու, դիտողութիւններու, առաջարկներու երկար շղթայ մը կը կազմէ, յաճախ հակաճառութեան բնոյթով: Պարզ կը դառնայ հետեւաբար, որ չափուած նիւթերու իմաստով յստակ կարգ մը անկարելի կ'ըլլայ պահպանել: Ներկայացման ձեւը պահելով, կուտակ հիմնական միտքերը խտացած, արեւմտահայերէն, զանց առնելով զուտ մասնագիտական կարգ մը կէտեր, ինչպէս նաեւ կրկնութիւններ:

Հէքիմեանի կարծիքով օտար լեզուներու ուսուցման հարցին արծարծումին առիթով անհրաժեշտ է, իբրեւ շատ կարեւոր կէտ, մատնանշել դասաւանդութեան եղանակը: Նախակրթարան, թեքումով դպրոց եւ բարձրագոյն ուսումնարան, ամէն մէկը իր հասկցած ձեւով կը դասաւանդէ: Ասկէ նաեւ տարբերութիւնները եւ կապին խզումը: Ամէն անգամ որ դասաւանդութեան որակին մասին խօսք կ'ըլլայ, բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները կը մեղադրեն դպրոցները, այս վերջիններն ալ բարձրագոյն ուսումնարանները: Ուսուցիչի վիճակը աւելի ծանր է, քանի որ նախակրթարանը պարտաւոր է ընդունիլ իր շրջանի բոլոր պատանիներն ու պարմանուհիները, իսկ դասախօսներունը՝ բաղդատաբար առաւել դիւրին, քանի բուհերը կ'ընդունուին, մրցումի կարգով լաւագոյնները:

Հէքիմեանի համար փաստ է, որ օտար լեզուի լաւ ուսուցիչներ քիչ կան Հայաստան: Հետեւաբար, ցած է շրջանաւարտներուն ուսման մակարդակը: Փաստ է նաեւ, որ դասախօսները բուհերու մէջ կը դասաւանդեն այնպէս, ինչպէս կարծես միջնակարգի դասարաններ ըլլային: Աւելի ուշադրութիւն կը դարձնեն ոչ թէ լեզուին, այլ աւոր մասին հաղորդուելիք գիտելիքներուն: Կ'ուզէ, որ ըսածը սխալ չհասկցուի: Անշուշտ, տեսութիւնը օգտակար եւ ջուրին նման կարեւոր է, սակայն տեսութիւնը առանձինն մեռեալ հարստութիւն մըն է, եթէ անոր օգուտը տարիներ շարունակ չարտայայտուի, հրապարակ

չգայ։ Աւելի տարօրինակն այն է, որ լատուրն ուսանողները կը ղրկուին Մոսկուա՝ Մօրիս Թորէզ օտար լեզուներու հիմնարկութիւնը, սակայն, զարմանալի կերպով, այդ ուսանողները յաճախ լեզուին տեսութենէն հեռու կը մնան։ Գիտելիքն ալ կը պակսի։ Մէկ խօսքով, բարձրագոյն ուսումնարաններուն մէջ կ'առաջնորդուին ո՛վ ինչ գիտէ եւ ո՛վ ինչպէս կրնայի սկզբունքով, շեշտը դնելով կա՛մ քերականութեան, կա՛մ բանաւոր խօսքին վրայ։ Իսկ անգիր եղած քերականութիւնը միայն վնաս կը հասցնէ։

Ուսուցչուհի մը.— Իսկ ի՞նչ կը մտածէք օտար լեզուներու դասագիրքերուն մասին։

ՀԵՔԻՄԵԱՆ.— Շարք մը դասագիրքեր, ինչպէս 5րդ դասարանի անգլերէնինը, աւելի էմպիրիկ են, քան լեզուագիտական, այսինքն վարժութիւնը կը համարեն իմացութեան միակ աղբիւր՝ ժխտելով լեզուագիտական ընդհանրացումներուն արժէքը, եւ չեն համապատասխաներ ուսուցման արդի պահանջներուն։ Ուսուցումը հիմնուած է զուտ յիշողութեան վրայ, ճիշդ չէ ընտրուած բառապաշարը։ Ուսուցիչները շատ կը բողոքեն նաեւ 7 – 8րդ դասարաններու դասագիրքերուն դէմ։ Թերեւս ամէնէն բարւոքը գերմաներէնն է։ Իսկ ինչ կը վերաբերի ֆրանսերէնին, Հեքիմեան ձեռնպահ կը մնայ, քանի ինքն է հեղինակը 8 – 10րդ դասարաններու դասագիրքերուն։

Այլ ուսուցչուհի մը.— Իսկ ի՞նչ միջոցներով կ'երաշխաւորուի դասագիրքերուն բովանդակութեան որակը։

Պատասխան.— Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութիւնը ժամանակին հեղինակներէ կազմուած խումբ մը կեանքի կոչեց. մէկ մասը հրաժարեցաւ։ Սեպտեմբերը, այսինքն վերամուտը կը մօտենար։ Ուրեմն հապճեպով կանչուեցան աս ու ան, խնդրեցին դասագիրքեր կազմել։ Յետագային պարզուեցաւ, որ ոմանք տառացի կերպով արտագրած են ռուսական դասագիրքերը, ոչ միայն անոնց նիւթերը, այլեւ վարժութիւնները։

Դասագիրքերուն միւս հիմնական թերութիւնն այն է, որ անոնք չունին օժանդակ աղբիւրներ ուսուցիչներուն համար։ Թէեւ այս հարցը արծարծուեցաւ Լուսաւորութեան նախարարութեան կողմէ, սակայն աշխատանքը դանդաղ է։ Որոշ հեղինակներ ալ պարզապէս չեն ուզեր գիրքեր պատրաստել ուսուցիչներուն համար։ Գոհացուցիչ չեն բարձրագոյն ուսումնարաններու դասագիրքերը, յատկապէս մասնագիտական ճիւղերու մէջ։ Հարկադրաբար կը դիմեն ռուսական հրատարակութիւններուն, որոնց միջավայրը բոլորովին տարբեր է։ Նոյնը նաեւ թեքումով դպրոցներուն համար։ Փոքր տարիքի աշակերտը դեռ չի գիտեր ռուսերէն, սակայն այդ լեզուին օգնութեամբ պէտք է սորվի օտար լեզուն։

ՔԱՂՀԱՆ

(Շար. – 1)

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

ԹԱԹՈՒԼ ԻՆՃԷԵԱՆ

Ի՞նչպէս հոգեկան թաւալում չունենալ, երբ՝ լուր մը անսպասելի կուգայ յանկարծակի ձեր մտային ընթացքը խափանել։ Լուրը կ'ըլլայ դժխեմ, սակայն՝ կը կառչիք անհաւատօրէն, հայցելով խաբուսիկ ստութիւն։ Արդեօ՞ք, ի՞նչպէս, ե՞րբ, ո՞ւր. մակբայներու տեղատարափ աղերս։ Ու՝ ցաւ ի սիրտ կը մնաք անորոշ, կորսուած, անյագ, անզուսպ լքուած խռովութեան մը առջեւ։

Ոչ եւս է Թաթուլ Ինճէեան...

Ոչ եւս է մեր ամէնուն Թաթուլը, զաւակ Տրապիզոնի, եռանդն ու ժպիտը, կարեկից ու զոհաբերուողը, ինքնութիւնը վէս Հայու տիպարի։ Մարմնացումը, մեր հին դիւցազներու առաքինութեամբ՝ ընդառաջ եկող առանց կուսակցական հակումի ու խտրութեան։

Նուիրումը իրեն համար եղած էր իր ծարաւի յագեցումը ու գոհունակութիւնը։ Ուր ըլլայիք, որեւէ հանդէսի, բարեգործական կամ ազգային՝ կը գտնէիք զինքը, միշտ պատնէշին վրայ, իր վառվռուն աչքերով, խանդավառ զգացումը սրտին մէջ, քաջալերանքի բառը բերնին։ Առասպելական տիպար, այնքան փարթամ ու հոգեկան գանձ, ինչպէս չսիրել մարդը ու ակնածանքով յարգանք չունենալ իրեն հանդէպ։

Դեռ երէկ էր կարծես, խաեանցիներու «Բաժակի Պահը». հանդէս ուր՝ բաժակաճառը ու երգը իր գագաթնակէտին հասած՝ Թաթուլ իր երջանկութիւնը կ'արտայայտէր լալով. ո՛չ մէկ միսթիքական մարմնացում կամ խայտանք առանց հոգեյոյզ պարագայի. մթնոլորտը, վայրկեանի ապրումը իրեն համար եղած էր թռիչք մը կարծես ուրիշ աշխարհ. ու՝ կ'ապրէր այն բաւարարութեամբ որուն թափանցելը մեր արդի կեանքի հասկացողութեամբ, հանելուկ մըն է։ Հակառակ իր աշխոյժ ու կայտառ կազմին մարեցաւ. այնպէս, ինչպէս ինքը միշտ փափաքն էր արտայայտած։ Կը պատկանէր այն սերունդի դասին որ տուած էր հերոսներ ու մարտիրոսներ։ Կարելի է չունեցաւ անոնց առաքելական խոյանքն ու կատաղերական սկզբունքը՝ կեանքի ելեւէջները զանց ըրած էին իրեն. մնաց սակայն, եկող սերունդներուն իբր տիպար ու ջահակիր փաստելու թէ Հայու սրտին մէջ ի՛նչ մաքառումներ կան։

Եթէ ուզէիք Դիոգինէսի պէս օր – ցերեկով վառած լապտերը ձեռքերնիդ, Մարդը գտնել, Թաթուլի կերպարը կը բաւէր յագեցնելու համար ձեր իղձը։

Ո՞վ չէ ճանչցած զինքը, ո՞վ պարտական չէ իր որեւիցէ օգտակարութեան կամ ծառայութեան. ամէն առիթի ընդառաջ եկող ու զոհաբերուող. օժանդակութիւնը իր առաջին օրինակելի ժեսթն էր։ Եթէ պատահէր որ լսուէր իրեն, մի՛ չափազանցեր՝ իր խիստ նայուածքը կը հարթեցնէր ամէն բան։ Ամէն առիթի իր խօսքը Պոլսոյ բարբառով.— Ամմա՛ն, ի՞նչ պիտի ըլլայ հետս պիտի չտանիմ եա՛։ Ա՛ս աստնկ է, ունեցածս ինծի լիուլի կը բաւէ, մենք մերին գործը նայինք։

Վերջին ինծ բերած նուէրը եղաւ, Հայաստանէն նոր հասած Հանրագիտարանը, երկու առաջին հատորները։ Ինչ ըրի անհնարին եղաւ գիրքերուն արժէքը վճարել։ Այնքան գոհ էր երբ հետաքրքիր կը թղթատէր հատորները. հապա՝ ուրախութեան սքանչացումը, երբ կը զմայլէր աշխատութեան, տպագրութեան ու հսկայական գործին վրայ, այլեւս անկարելի էր պրկել յուզումը, իր հայրենասիրական յագեցման թափը։ Տարօրինակ մարդ, տարօրինակ խառնուածք, ամբողջովին անջատուած կեանքի տուեալներու ընթացքէն։ Արդեօ՞ք տաշուած պանդխտութեան վարանումին մէջ։

Երբեմն տեղի կուտայի հասկնալու համար Մարդը ու Ներքինը, անհնարին էր, միջոցը չէր տար, պատրուակելով զանազան հոգեկան ինքնաբաւութեան կարօտի տենչը։

Սիրելի Թաթուլ, ի՞նչպէս բաժնուիլ քեզմէ, այնքան գրելիք կայ քու մասիդ. ամէն անոնք որ քեզ կը ճանչնային, կ'երեւակայեմ ինչպէս կ'ողբան կորուստդ։ Այնքան ապրումներ՝ մտքիս մէջ կը խառնուին դէմքիդ ու էութեանդ առլցուն։ Կ'ուզեմ թափանցել գոյութեանդ մէջ, ճամբորդել աներեւոյթիդ հետ, թէ ձգած ցաւիդ ու չհամակերպելուս նշոյլ մը ժպիտէդ բաժին քաղել։ Ո՞վ պիտի շարունակէ գործդ, ո՞ր շուքին տակ ստուերդ պիտի պտըտի, ցնցելու, տնօրինելու զգացումներդ կամ փոխանցելու մեծ սիրտդ որուն զոհ գացիր։

Երթաս բարով, սիրելի Թաթուլ, սիրելի ընկեր, սիրելի եղբայր, հրաժեշտի յուզումը դառն է, կեանքի օրէնքը անլուծելի։ Ո՞ւր պիտի գտնենք մեր մխիթարանքը...։

Կ. ՍԱՐԵԱՆ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ

ԴՊՐԵՎԱՆՔԻՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԹԻԼԻԱՍԷՆ ՊԻՔՖԱՅԱ

Շաբաթ, 1978 Յունուար 14ին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքը, որ շուրջ 45 տարիներէ ի վեր կայք հաստատած էր Անթիլիասի Մայրավանքին մէջ, փոխադրուեցաւ Պիքֆայայի վանքը։

Նախապէս՝ 1956 – 57 տարեշրջանին Դպրեվանքը փոխադրուեցաւ Պիքֆայա, ուր չորս կենսունակ ու խանդավառ տարիներ բոլորեց։ Բայց պայմաններու եւ պարագաներու ստիպողութեան տակ, կրկին վերադարձաւ Անթիլիաս։

Վերջին տարիներուն, զանազան պատճառներով Դպրեվանքի փոխադրութեան հարցը դարձաւ լուրջ մտահոգութեան առարկան Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Խորէն Ա. Հայրապետին։ Իսկ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսը՝ իր ընտրութենէն եւ օծումէն անմիջապէս յետոյ, ինքն ալ մեծ ուրախութեամբ որդեգրեց փոխադրութեան գաղափարը եւ լծուեցաւ գործնական աշխատանքի (իր ժողովական գործակիցներուն հետ)։

Արդարեւ, Անթիլիասը այլեւս հիմնովին փոխուած էր։ Նարնջենիներով շրջապատուած խաղաղ եւ հանդարտ գիւղը Պէյրութի չէն եւ աղմկալից կարեւոր մէկ արուարձանին վերածուած էր։

Երկրորդ՝ Մայրավանքին մեկուսի եւ ինքնամփոփ միջավայրը կերպարանափոխուած էր։ Երբեմնի խաղաղ եւ հանդարտ հոգեւոր Դպրանոցը շրջապատուած էր բազմայարկ շէնքերով եւ բանուկ պողոտաներով, որոնք այնքան կը խանգարէին կեդրոնացած եւ ուշադիր մտաւորական աշխատանքն ու սերտողութիւնները։

Երրորդ՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը իր առաքելութեան հաւատարմութեան մէջ այնքան ընդարձակած էր իր ծառայութեան դաշտը, որ Կաթողիկոսարանը դարձած էր պաշտօնական հանդիպումներու կեդրոն, խորհրդակցութեանց եւ ձեռնարկներու անփոխարինելի վայր։ Այլապէս շատ կարեւոր այս գործունէութիւնները, ուղղակի եւ անուղղակի իրենց անդրադարձը կ'ունենային Դպրեվանքին վրայ, որ անձնուէր հոգիներու կրթութեան եւ հոգեւոր ու կրթական մշակներու պատրաստութեան իր առաքելութեան մէջ, հետաքրքրութեանց ցրումի անպատեհութեան առջեւ կը գտնէր ինքզինք։

Չորրորդ, եւ ամէնէն կարեւորը սակայն, այս օրերուն մէջ եկեղեցական եւ ազգային կեանքին մէջ, շեշտուած կերպով կը զգացուէր կարիքը հոգեւոր եւ կրթական մշակներու։ Բոլոր պատասխանատուներու ծրագրումին եւ աշխատանքներուն մէջ անոնց պատրաստութեան հարցը կը ստանար առաջնահերթ կարեւորութիւն։ Հայրապետները կը զգային որ իրենց վրայ առաւելաբար կը ծանրանար այս կենսական պահանջքը բաւարարելու մեծ պարտաւորութիւնը։ Եւ ահաւասիկ կարեւոր եւ գործնական քայլ կ'առնէին Դպրեվանքը Պիքֆայա փոխադրելով։ Որպէսզի՝

Ա) Հոգեւոր եւ կրթական մշակներու պատրաստութեան գործը իր յատուկ եւ առանձին տեղը ունենայ իրենց գործերուն մէջ եւ չմիախառնուի ուրիշ ձեռնարկներուն հետ։ Անոր ընծայուած այսքան կարեւորութիւնը բոլորին համար դառնայ նաեւ անդրադարձումի առիթ անոր տրուած արժէքին։

Բ) Յատուկ այդ կեդրոնին մէջ ստեղծուի անհրաժեշտ մթնոլորտը, աճի եւ զարգանայ սէրն ու նախանձախնդրութիւնը հանդէպ հոգեւոր կրթութեան, հայ լեզուին եւ գրականութեան, ինչպէս նաեւ մատենագրական, հայրաբանական եւ իմաստասիրական ուսմանց։

Գ) Ապագային եւ կամաց-կամաց, Դպրեվանքի շուրջ հաւաքուին սիրով եւ նախանձախնդրութեամբ վառուած դասախօսներ, մտաւորականներ եւ արուեստագէտներ եւ այսպէսով գնահատուած ու յարգուած արժէքներու բարձր պատուանդանին վրայ պահուի միշտ ուսման եւ կրթութեան այս տեսիլքը։

Ահա թէ ի՛նչ նպատակներով եւ ի՛նչ հեռանկարներով տեղի ունեցաւ Դպրեվանքի փոխադրութիւնը Պիքֆայա։ Աշխարհէն եւ մարդոցմէ փախուստի փորձ մը չէ ան։ Այլ վերադարձի վճռական քայլ մը դէպի մեր աշխարհը եւ Աստուծոյ սիրոյն ու հայ մարդուն համար ինքնամփոփումի, խոկումի եւ կամքի պրկումի հաւատաւոր արարք։

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ ԴՊՐԵՎԱՆՈՒՑ

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԵՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՍԱՌԸ ՔԱՄԻ ԱՆՑԱԻ...

4.

Ներսէհ Ջավուշը ցնցուեց։ Մի՞թէ Ալի Մինիր բէյը մարգարէ է ու կը կատարուի նրա կանխագուշակածը։ Նա ահով նայեց փաշայի սեւ կառքին՝ երկու զոյգ ամեհի ձիեր լծած։ Այդ կառքը իր մէջ տանում է տմարդութիւն, կեղծիք եւ լերդացած արեան գարշահոտ։ Ներսէհ Ջավուշը յիշեց, թէ ինչպէս էր Էնվէրը խաբում ռուսական դեսպանութեանը։ Ամրանը, Օգոստոսին Էնվէրը, իբրեւ ռազմական մինիստր եւ գլխաւոր հրամանատար, ընդունեց ցարի ներկայացուցիչ գեներալ Լէոնտեւեւին։ Ընդունեց գրկաբաց, նոյնիսկ յուզուեց՝ սիրալիրութեան խարկանքով։ «Դուք մի անհանգստանաք, ձերդ պայծառափայլութիւն, — ասաց նա, ձեռքը կրծքին դնելով՝ ինչպէս անում են երդման պահին։ — Մեր զօրքերի շարժումներն ու զօրախաղերը անմեղ վարժութիւններ են եւ, Ալլահն է վկայ, բոլորովին էլ Ռուսաստանի դէմ չեն։ Ի՞նչ էք ասում, ի՞նչ էք ասում։ Թուրքիան բոլորանուէր բարեկամական ձգտումներով է կապուած Ռուսական կայսեր Պետութեան հետ։ Եթէ մեր զօրավարժութիւնները մազաչափ անգամ անհանգստացնում է նորին մեծութիւն ցարին, ապա ես կը հրամայեմ անյապաղ ետ կանչել մեր զօրամասերը մեր ու ձեր Կովկասեան սահմաններից»։

Այս զրոյցը երկար է տեւել՝ ճոխութեամբ զարդարուած սեղանի շուրջը՝ օսմանեան ու ռուսական դրօշների հովանու տակ։ Էնվէրը հաւատացնում էր, որ Թուրքիան երբեք չի յարձակուի իր մեծ հարեւան Ռուսաստանի վրայ։ Ընդհակառակը, Թուրքիան իր բանակները ետ կը քաշի Կովկասի սահմաններից, որպէսզի Ռուսաստանը Կովկասից իր զօրքերը տեղափոխի արեւմուտք՝ Գերմանիայի դէմ։ «Ինչ վերաբերում է մեզ մօտ եղած գերմանական գեներալներին ու սպաներին, — ասել է նա, — ապա հարկ եղած դէպքում ես կը հրամայեմ, որ Գերմանացիները անյապաղ հեռանան Թուրքիայից։ Ես նրանց կ'ասեմ՝ դուք հիմա մեր թշնամին էք, հեռացէք մեր ծովերից ու ցամաքներից»։

Սեւ կառքի մէջ նստած է գիւական հոգին, ինքը՝ ամենակատարեալ կեղծիքն ու խաբեբան։ Ներսէհ Ջավուշն արդէն ֆիզիկական ցաւ էր զգում այդ սեւ դաժանութեան կողքով գնալիս՝ իր այնքան խելացի ու հաւատարիմ ձիու թամբին։

Սակայն ամէն ինչ արդէն կատարուած է։ Թուրքիան պատերազմի մէջ է Ռուսաստանի դէմ։ Այդ պատերազմի մի թեւը Հայաստանի արեւմուտքում է՝ Եփրատի ափերից մինչեւ Ուրմիայի լիճը։ Ի՞նչ պիտի լինի իր դժբախտ արիւնակիցների վիճակը։ Արդեօք, Հայոց խելօքները փրկութեան ճանապարհը գտե՞լ են, թէ նորից մոլորուած են՝ հաւատալով այս սեւ կառքից աշխարհի բոլոր կողմերը տարածուող կեղծիքին ու խարկանքին։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(18 – Շար.)

Պ. Վարդեվառ Կեվշէնեան, Տիկին Էմէ Կռավիէ, զաւակներն ու Թոռները, Տէր եւ Տիկին Ռօպէր Ժալիէ եւ զաւակները, այրի Տիկին Նուարդ Այվազեան, զաւակներն ու Թոռները, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Կեվշէնեան (Սուրիա), ինչպէս նաեւ Մանուէլ Գարճեան (Միացեալ Նահանգներ), Էլէն Օհանեան (Երեւան), Գէորգ Գոճաօղլանեան, Աւետիս Էլէյճեան (Սուրիա), Աբրահամ Էլէյճեան (Սուրիա), Ս. Գարճեան եւ քոյրը (Սուրիա) ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, քրոջ, մօրաքրոջ, հարսին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴԵՎԱՌ ԿԵՎՇԷՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Տընիվ Ժալիէ)

մահը, որ պատահեցաւ իր բնակարանը (Պուա – Քոլոմպ) Փետրուար 25ին, 67 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Մարտ 1, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անիէռի գերեզմանատունը (Քաթր-Ռութ):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Հանգուցեալ Սարգիս Տէր-Յովսէփեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Պ. Արամ Տարօնեան եկեղեցւոյ պայծառութեան համար կը նուիրէ 500 ֆր.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով միասին, ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկին Քնարիկ եւ Օր. Իւվէթ Մուրատեանի (Վիէն), Տէր եւ Տիկ. Վազրիկ Մուրատեանի եւ զաւակներուն (Վիէն), Տէր եւ Տիկ. Ռօպէր Թէյրի (Էքսան Փրովանս) եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն իրենց սիրելի հօր, մեծ-հօր, ազգականին՝ 1918 Սարդարապատի հերոսամարտի յիսնապետներէն Արմենակ Դաւիթեանի մահուան առթիւ (Փիւժէ – սիւր – Արժանս):

TROIS CONCERTS POUR CHYPRE

MIKIS THEODORAKIS
et CYPRIEN KATSARIS
Mercredi 1er Mars, Salle Pleyel, 20 h. 30

MIKIS THEODORAKIS
3 Mars
Salle Pleyel, 20 h. 30

M. Théodorakis chantera chaque soir un programme différent.

Location : Pleyel, 3 FNAC, CROUS

Association des Amis de la République de Chypre.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը իր բոլոր կազմով, եւ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէրտէրեանի ինչպէս նաեւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, ընկերուհի Մարիամ Տէրտէրեանի մահուան առթիւ:

×

Իսիի Հայ Մարզական Միութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէրտէրեանի իրենց մօր մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, իր տարեկան պարահանդէսին առթիւ, ի նպաստ Փալանճեան ճեմարանի իր սաներուն եւ Փարիզի միօրեայ դասընթացքներուն.— Պր. Կարպիս Գույումճեան (Պէյրութէն) 2000 ֆ., Տէր եւ Տիկ. Վարդանեան, Պր. Կարպիս Յակոբեան 100ական, Պր. Անուշաւան Շըտիքեան 150, Տէր եւ Տիկ. Գասպարեան 500, Տիկ. Իգդրանեան 200 ֆր.:

Պարահանդէսի վիճակահանութենէն չահող թիւերը.— 204, 119: Դիմել Չորեքշաբթի օրերը Մշակոյթի Տունը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Շաբաթ, Մարտ 4, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Մշակոյթի Տունը: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան տարեշրջանը լրացած ըլլալով, անդամական ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ Մարտ 5ին, Կիրակի ժամը 15ին, Կիտիսէլլիի սըրճարանին վերի յարկը: ՕՐԱԿԱՐԳ.— Ա) Վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան գրաւոր զեկուցում: Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր: Կը խնդրուի անդամներէն իրենց ներկայութեամբ յարգել մեր ժողովը:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խաչուհիները Մարտ 2ին, Ահարոնեան ակումբը ժամը 14·30ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի վարչութիւնը կը հրաւիրէ ընկերուհիները ընդհ. ժողովի, գաւաթ մը թէյի շուրջ, Մարտ 3ին Ուրբաթ ժամը 20·30ին Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ՝ 40, Ռիւ Վիքթոր Ֆօժիէ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի, Մարտ 5, Արեւագալի արարողութիւն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
26, Rue Troyon — SEVRES

ՄԵԾ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ
KERMESSE

Կազմակերպութեամբ վարժարանի Ծնողաց Միութեան

ՄԱՐՏ 11 ԵՒ 12

Շաբաթ և Կիրակի ժամը 11էն սկսեալ վարժարանի Թատերասրահին մէջ, գեղարուեստական հաճելի բաժին, նուագ եւ պար: Համեղ կերակուրներ Գաւառական մասնագիտութեանց ութանոցներ եւ պառ մը, տեւական ձեր տրամադրութեան տակ, ձեզ սպասարկելու համար:

Անակնկալներ: Հոն պիտի գտնէք ձեր բարեկամները:

×

Մայրերու եւ հայրերու տօները կը մօտենան, ձեր փնտռած նուէրները պիտի գտնէք մեր տօնավաճառին

ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
57, Պուլվ. Ժուրտան

Հինգշաբթի, Մարտ 2, ժամը 20·30ին, շարունակութիւն՝ Յարութիւն Քիւրքճեանի դասախօսութեան:

RECHERCHONS
ORGANISATION GLORIK
POUR LA FRANCE
(Machines graphiques, Importation et exportation) recherche des associés actifs âge moyen
Ecrire avec c. v.
Georgenst. 124
800 MUNCHEN 40
Allemagne Fédérale

ՏԱՐՕՆԻ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՇՔԵՂ ՃԱՇ

Կիրակի Մարտ 5, ժամը 13ին
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
Վասպուրական եւ Տարօն սրահներուն մէջ
12-14, Rue Saint-Bazile, 13001 Marseille
մասնակցութեամբ ՔՈՉԱՐԻ նուագախումբին
Կը նախագահէ Հայրենակից
ԱՐԱՄ ՇԵԽԻԿԵԱՆ
ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ՀԱՅ ԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն. Ժագօ Պօղոսեան 93·59·04 — Յակոբ Սահակեան 50·78·23 — Ոսկեան Զաքարեան 39·13·42 — Անդրանիկ Սարգիսեան 60·76·02
Ճաշագին 50 ֆր.

A LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

ouvert tous les jours midi et soir sauf lundi

SA NOUVELLE DIRECTION
présente
son mini-spectacle
avec Marten Yorgantz et Norayr

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՇ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 45ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, Մարտ 5, Ալեք Մանուկեան Մշակութ. կեդրոնի սրահին մէջ, ժամը 13ին
118, Rue de Courcelles Paris (Métro : Courcelles)
Հովանաւորութեամբ Կաթող. Պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ նախագահութեամբ՝ Տիկին Ե. ԻՋՔԱԼԱՑԵԱՆԻ
1977 գրական մրցանակը կը յանձնուի ֆրանսահայ անուանի արձակագիր՝
ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ
Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր
Յատկապէս կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները, հեռախօսելով ամէն առաւօտ, մինչեւ ժամը 10, 343·04·20 եւ ամէն օր՝ 242·14·81
ՃԱՇԱԳԻՆ 60 ՖՐԱՆՔ

47ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան Փարիզեան շրջանէն
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ՝ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ
50ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

Կիրակի, Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 14·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique, Paris — Métro Invalides

Մասնակցութեամբ Հայ Արիներու Միութեան բոլոր շրջաններուն
Բացառիկ սկաուտական եւ գեղարուեստական յայտագիր Հայերէն, պատրաստուած Արիներուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն եւ Թեւիկներուն կողմէ

ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐԱՆՔ

ՊԻՒՖԷ